ARBETSSTATISTIK IV.

UNDERSÖKNING

AF

DEN MEKANISKA VERKSTADSINDUSTRIEN I SVERIGE

PÅ UPPDRAG AF KUNGL. KOMMERSKOLLEGIUM VERKSTÄLLD

AF

HENNING ELMQUIST

II. MINDRE, EGENTLIGA MEKANISKA VERKSTÄDER SAMT VISSA SPECIALVERKSTÄDER M. M.

STOCKHOLM 1904
KUNGL. HOFBOKTRYCKERIET. IDUNS TRYCKERI-A.-B.

INLEDNING TILL

Arbetsstatistik. A / utgifven af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1899-1912
Täckningsår: [1]-10

I serien Arbetsstatistik A ingår:

1 Undersökning af bagerierna i Sverige. 1899
2 Undersökning af tobaksindustrien i Sverige. 1899
3 Undersökning af den mekaniska verkstadsindustrien i Sverige:
4
1. Större, egentliga mekaniska verkstäder. 1901
2. Mindre, egentliga mekaniska verkstäder samt vissa specialverkstäder m. m. 1904

5 Kollektivaftal angående arbets- och löneförhållanden i Sverige:
1. Redogörelse för kollektivaftalens utbredning och hufvudsakliga innehåll. 1910
2. Förteckning å gällande kollektivaftal. Kollektivaftal inom olika näringsgrenar. 1908
3. Arbetstidens längd och arbetarlönens storlek inom olika näringsgrenar enligt gällande kollektivavtal (1907/08)

6 Promemoria angående arbetslösheten i Sverige hösten 1908 samt kommunala åtgärder i anledning af arbetslöshet. 1908
7 Undersökning af tryckerier och därmed förenad handtering i Sverige. 1909
8 Utländska jordbruksarbetare i Sverige år 1907. 1909
9 Redogörelse för lockouterna och storstrejken i Sverige år 1909:
1. A. Allmän redogörelse. B. Bilagor. 1910
2. Handlingar och aktstycken till belysande af konfliktens förlopp, parters och myndigheters åtgärder m. m. 1910
3. A. Statistisk redogörelse. B. Tabeller och bilagor

10 Arbetstidens längd inom industri och handtverk i Sverige. 1911

Undersökning av den mekaniska verkstadsindustrin i Sverige. II. Mindre, egentliga mekaniska verkstäder samt vissa specialverkstäder m. m. – (Arbetsstatistik. A ; 4)
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån 2009

urn:nbn:se:scb-arbA04_-1904

ARBETSSTATISTIK IV.

UNDERSÖKNING

AF

DEN MEKANISKA VERKSTADSINDUSTRIEN I SVERIGE

PÅ UPPDRAG AF KUNGL. KOMMERSKOLLEGIUM VERKSTÄLLD

AF

HENNING ELMQUIST

II. MINDRE, EGENTLIGA MEKANISKA VERKSTÄDER SAMT VISSA SPECIALVERKSTÄDER M. M.

STOCKHOLM 1904
KUNGL. HOFBOKTRYCKERIET. IDUNS TRYCKERI-A.-B.

(Pour la table des matières en français voir page 6.)

Observation: 1 krona = 100 öre = 1·39 franc.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Inledning:

Sid.
1. Ämne och plan för undersokningen 9
2. Primäruppgifternas insamlande m. m. 21

Den mekaniska verkstadsindustrien II.

Text:

1. Verkstadsdriften. Arbetslokalernas beskaffenhet m. m. 51
2. Förvaltningspersonalen 76
3. Arbetarne fördelade efter arbetsställen och yrkesspecialiteter m. m. 82
4. Arbetarnes ålder och civilstånd m. m. Arbetarnes barn. 90
5. Arbetarnes födelseort 102
6. Arbetarnes fäders yrken. Arbetares eget förutvarande yrke 104
7. Af arbetarne åtnjuten undervisning. Arbetarnes ålder vid inträdet i yrket. Anställningstid hos arbetsgifvaren m. m. 108
8. Arbetarnes bostadsförhållanden 118
9. Arbetstidens längd. Öfvertidsarbete m. m. 131
10. Arbetarnes löneförhållanden m. m. 141
11. Föreningsväsendet m. m. 187
12. Sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor 212
13. Sjukdoms- och dödsfall. Kroniska sjukdomar och lyten. Olycksfall 223
14. Arbetskonflikter 230

Tabeller:

Tab. 1. *Öfversikt* af arbetarne, fördelade efter verkstäder och yrkesgrupper. 242

Arbetarnes personliga förhållanden:

» 2. Öfversikt af arbetarne, fördelade efter yrkesspecialiteter och verkstädernas belägenhet 246
» 3. Arbetarne fördelade efter ålder och civilstånd:
A. Å olika arbetsorter 250
B. Inom olika specialiteter 252
» 4. Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd 254
» 5. Arbetarnes ålder vid äktenskaps ingående 262
» 6. Arbetarne fördelade efter födelseort 264
» 7. Arbetarnes födelseort i förhållande till nuvarande arbetsorten 266
» 8. Arbetarne fördelade efter närmast föregående sysselsättning 268
» 9. Arbetarne fördelade efter faders yrke:
A. Å olika arbetsorter 270
B. Inom olika specialiteter 272
» 10. Arbetarnes barn:
A. Barn vid lif 273
B. Hemmavarande barn 274
C. Hemmavarande barn, som försörja sig själfva 275
» 11. Åtnjuten undervisning:
A. Arbetarne fördelade efter arbetsorter 276
B. Arbetarne fördelade efter specialiteter 277

Sid.

Tab. 12. Arbetare, som haft anställning utomlands:
A. Arbetarne fördelade efter arbetsorter ... 278
B. Arbetarne fördelade efter specialiteter ... 279
» 13. Arbetarne fördelade efter ålder vid inträdet i mekaniska verkstadsindustrien:
A. Å olika arbetsorter ... 280
B. Inom olika specialiteter ... 282
» 14. Vuxna arbetare, fördelade efter lefnadsålder och anställningstid inom mekaniska verkstadsindustrien:
A. Å olika arbetsorter ... 284
B. Inom olika specialiteter ... 286
» 15. Arbetarne fördelade efter anställningstid hos arbetsgifvaren:
A. Å olika arbetsorter ... 288
B. Inom olika specialiteter ... 290
» 16. Arbetarnes bostadsförhållanden:
A. Allmän öfversikt ... 292
B. Af arbetare med familj bebodda lägenheter, jämte uppgifter om antalet familjemedlemmar och hos familjen inneboende ... 294
C. Hyresbelopp i medeltal för olika bostadskategorier ... 296
D. Antal af arbetarne förhyrda bostadslägenheter, fördelade efter årshyra ... 298
E. Arbetare, som hafva fri eller egen, särskild bostad. Arbetare, som bo i verkstadens hus ... 302
F. Arbetare, som äro inneboende (hos föräldrar eller hos andra) ... 304

Arbetstid och löneförhållanden m. m.:

» 17. Ordinarie arbetstid per vecka samt öfvertidsarbete (enligt arbetarnes uppgifter) 306
» 18. Ordinarie arbetstid per vecka (enligt arbetsgifvarnes uppgifter) ... 308
» 19. Tiden för arbetets afslutande på lördag ... 310
» 20. Arbetslön (per år) för fasta arbetare (extra förmåner ej inräknade):
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 312
B. Inom olika specialiteter ... 313
» 21. Årsinkomst för fasta arbetare (inberäknadt extra förmåner):
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 314
B. Inom olika specialiteter ... 315
» 22. Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper ... 316
» 23. Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, åldersklasser och civilstånd ... 330
» 24. Årsinkomst i genomsnitt för fasta arbetare, fördelade efter åldersklasser och civilstånd:
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 340
B. Inom olika specialiteter ... 342
» 25. Årsinkomst i genomsnitt för vuxna, fasta arbetare, fördelade på vissa specialiteter, olika arbetsorter och verkstadsgrupper ... 344
» 26. Arbetarne fördelade efter arbetslön per vecka (extra förmåner ej inräknade):
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 346
B. Inom olika specialiteter ... 348
» 27. Veckoinkomst (inberäknadt extra förmåner) i genomsnitt för vuxna arbetare, fördelade på vissa specialiteter, olika arbetsorter och verkstadsgrupper ... 350
» 28. Timpenningens storlek:
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 352
B. Inom olika specialiteter ... 353

Sid.

Tab. 29. *Timpenning i genomsnitt för olika arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper* ... 354
» 30. Timpenningens senaste ökning (eller minskning):
A. Å skilda arbetsorter ... 358
B. Inom olika specialiteter ... 360
» 31. Tiden för timpenningens senaste ökning:
A. Å skilda arbetsorter ... 362
B. Inom olika specialiteter ... 364
» 32. Användning af ackordsarbete för fasta arbetare:
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 366
B. Inom olika specialiteter ... 367
» 33. Medelaflöning (per år) för fasta arbetare, grupperade efter den utsträckning, i hvilken ackordsarbete förekommit (extra förmåner ej inräknade):
A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 368
B. Inom olika specialiteter ... 369
» 34. Till fasta arbetare utbetalda årsaflöningar, fördelade efter tid- och ackordlön, för vissa specialitetsgrupper å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper ... 370

Föreningsväsendet m. m. — Sjukdoms- och dödsfall m. m

» 35. Arbetare, som äro medlemmar af fackförening ... 374
» 36. Arbetare, som äro medlemmar af nykterhetsförening ... 376
» 37. Arbetare, som äro medlemmar af understödskassor:
A. Å skilda arbetsorter ... 378
B. Inom olika specialiteter ... 379
» 38. Arbetarnes lif- och brandförsäkring:
A. Å skilda arbetsorter ... 380
B. Inom olika specialiteter ... 381
» 39. Sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor ... 382
» 40. Dödsfall bland mekaniska verkstadsarbetare åren 1896—1900 ... 389
» 41. Sjukdomsfall bland mekaniska verkstadsarbetare år 1900 (enligt uppgifter från 45 sjukkassor) ... 390
» 42. Arbetare, som lida af kronisk sjukdom eller lyte ... 392

Bihang:

Bih. I. *Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900* (uppgifter från 43 verkstäder) ... 395
» II. *Verkstadsdriften under år 1900* (uppgifter från 95 verkstäder):
A. Byggnader m. m. ... 434
B. Arbetsinventarier ... 436
C. Förbrukade materialier ... 438
D. Allmänna omkostnader ... 440
E. Förvaltningspersonal ... 441
F. Arbetspersonal ... 442
» III. *Öfversikt af den svenska mekaniska verkstadsindustriens utveckling och nuvarande läge* ... 445
» IV. *Veckoinkomst i genomsnitt för arbetare vid mekaniska verkstäder samt järn- och stålvarufabriker under åren 1860—1879* (enligt tullkommitténs betänkande år 1882) ... 473

TABLE DES MATIÈRES.

Introduction:

Page.

1. Sujet et plan des recherches 9
2. Recueil des renseignements préliminaires etc. 21

Ateliers mécaniques II:

Texte:

1. Activité des ateliers. Condition des salles de travail etc. 51
2. Personnel de l'administration 76
3. Ouvriers, classés d'après les lieux de travail et les spécialités de métier etc. 82
4. Age et état civil des ouvriers etc. Enfants des ouvriers 90
5. Lieu de naissance des ouvriers 102
6. Métiers des pères des ouvriers. Métier précédent des ouvriers mêmes 104
7. Enseignement reçu par les ouvriers. Age des ouvriers à leur entrée aux ateliers. Durée du service chez le patron etc. 108
8. Habitations des ouvriers 118
9. Durée du travail. Travail de soir, de nuit, de dimanche etc. 131
10. Salaire des ouvriers etc. 141
11. Associations des ouvriers etc. 187
12. Caisses de secours en cas de maladie et de mort. Autres caisses de secours 212
13. Cas de maladie et de mort. Maladies chroniques et défauts corporels. Accidents... 223
14. Grèves 230

Tableaux:

Tab. 1. Aperçu des ouvriers, classés d'après les ateliers et les métiers 242

Conditions personnelles des ouvriers:

» 2. Aperçu des ouvriers, classés d'après les lieux de travail et les spécialités 246
» 3. Ouvriers, classés d'après l'âge et l'état civil:
A. En différents lieux de travail 250
B. En diverses spécialités 252
» 4. Ouvriers, classés d'après l'âge et l'état civil 254
» 5. Age des ouvriers lors de leur mariage 262
» 6. Ouvriers, classés d'après le lieu de naissance 264
» 7. Lieu de naissance des ouvriers par rapport au lieu de leur travail actuel 266
» 8. Ouvriers, classés d'après l'occupation précédente 268
» 9. Ouvriers, classés d'après le métier du père:
A. En différents lieux de travail 270
B. En diverses spécialités 272
» 10. Enfants des ouvriers:
A. Enfants en vie 273
B. Enfants à la maison 274
C. Enfants à la maison, gagnant leur vie eux-mêmes 275
» 11. Enseignement reçu:
A. Ouvriers, classés d'après les lieux de travail 276
B. Ouvriers, classés d'après les spécialités 277
» 12. Ouvriers ayant travaillé à l'étranger:
A. Ouvriers, classés d'après les lieux de travail 278
B. Ouvriers, classés d'après les spécialités 279

Page.

Tab. 13. Ouvriers, classés d'après l'âge à leur entrée au service:
A. En différents lieux de travail 280
B. En diverses spécialités 282
» 14. Ouvriers adultes, classés d'après leur âge et la durée de leur service dans l'industrie mécanique:
A. En différents lieux de travail 284
B. En diverses spécialités 286
» 15. Ouvriers, classés d'après la durée du service chez le patron:
A. En différents lieux de travail 288
B. En diverses spécialités 290
» 16. Habitations des ouvriers:
A. Aperçu général 292
B. Habitations occupées par des ouvriers avec famille, nombre des membres de la famille et des personnes logées chez elle 294
C. Moyenne des loyers pour diverses catégories d'habitations 296
D. Nombre des habitations louées par des ouvriers, classées d'après les loyers annuels 298
E. Ouvriers à domicile gratuit ou à propre demeure particulier. Ouvriers logés dans les bâtiments du patron 302
F. Ouvriers, logés chez les parents ou chez d'autres 304

Durée du travail, salaires etc.:

» 17. Durée ordinaire du travail par semaine. Heures supplémentaires (d'après les données des ouvriers) 306
» 18. Durée ordinaire du travail par semaine (d'après les données des patrons) 308
» 19. Heure de la terminaison du travail les samedis 310
» 20. Salaires (par an) pour ouvriers à l'année (avantages extraordinaires non comptés):
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 312
B. En diverses spécialités 313
» 21. Revenus annuels des ouvriers à l'année (avantages extraordinaires y compris):
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 314
B. En diverses spécialités 315
» 22. Revenus annuels des ouvriers à l'année, classés d'après les spécialités, les lieux de travail et les catégories d'ateliers 316
» 23. Revenus annuels des ouvriers à l'année, classés d'aprés les spécialités, l'âge et l'état civil 330
» 24. Moyenne des revenus annuels des ouvriers à l'année, classés d'après l'âge et l'état civil:
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 340
B. En diverses spécialités 342
» 25. Moyenne des revenus annuels des ouvriers adultes et à l'année, classés d'après certaines spécialités, différents lieux de travail et différentes catégories d'ateliers 344
» 26. Ouvriers, classés d'après leur salaire hebdomadaire (avantages extraordinaires non comptés):
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 346
B. En diverses spécialités 348
» 27. Moyenne des revenus hebdomadaires des ouvriers adultes, classés d'après certaines spécialités, différents lieux de travail et différentes catégories d'ateliers (avantages extraordinaires y compris) 350
» 28. Montant du payement à l'heure:
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 352
B. En diverses spécialités 353

Page.

Tab. 29. Moyenne du payement à l'heure pour ouvriers, classés d'après différents lieux de travail, spécialités et catégories d'ateliers 354
» 30. Dernière augmentation (ou diminution) du payement à l'heure:
A. En différents lieux de travail 358
B. En diverses spécialités 360
» 31. Epoque de la dernière augmentation du payement à l'heure:
A. En différents lieux de travail 362
B. En diverses spécialités 364
» 32. Travail à forfait pour ouvriers à l'année:
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 366
B. En diverses spécialités 367
» 33. Moyenne des salaires annuels payés aux ouvriers à l'année, classés d'après la fréquence du travail à forfait (avantages extraordinaires non comptés):
A. En différents lieux de travail et en différentes catégories d'ateliers ... 368
B. En diverses spécialités 369
» 34. Salaires annuels payés aux ouvriers à l'année, classés d'après le mode d'établissement du salaire à l'heure et à forfait, d'après certaines spécialités, différents lieux de travail et différentes catégories d'ateliers 370

Associations etc. — Cas de maladie et de mort etc.

» 35. Ouvriers, membres de syndicats professionels 374
» 36. Ouvriers, membres de sociétés de tempérence 376
» 37. Ouvriers, membres de sociétés de secours mutuels:
A. En différents lieux de travail 378
B. En diverses spécialités 379
» 38. Assurance sur la vie et contre l'incendie:
A. En différents lieux de travail 380
B. En différentes spécialités 381
» 39. Caisses de secours en cas de maladie et de mort ainsi que d'autres caisses de secours 382
» 40. Cas de mort parmi les ouvriers d'ateliers mécaniques pendant les années 1896—1900 (d'après les rapports de 45 caisses de secours en cas de maladie et de mort) 389
» 41. Cas de maladie parmi les ouvriers d'ateliers mécaniques de l'année 1900 (d'après les rapports de 45 caisses de secours en cas de maladie) 390
» 42. Ouvriers, affectés de maladies chroniques ou de défauts corporels 392

Appendice:

I. *Conditions des salaires et du travail pendant 1874—1900* (déclarations fournies par 43 ateliers) 395
II. *Activité des ateliers pendant l'année 1900* (déclarations fournies par 95 ateliers):
A. Bâtiments etc. 434
B. Matériel de travail 436
C. Matériaux employés 438
D. Dépenses générales 440
E. Personnel d'administration 441
F. Ouvriers 442
II. *Aperçu du développement et de la situation actuelle de l'industrie mécanique* ... 445
IV. *Revenus hebdomadaires des ouvriers d'ateliers mécaniques et de fabriques d'articles en fer et en acier pendant 1860—1879* (d'après le rapport de la commission douanière de 1882) 473

Inledning.

1. Ämne och plan för undersökningen.

Sedan Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga bref *dels* den 1 juni 1900 anbefallt kommerskollegium att afgifva förslag å hvad som borde utgöra föremål för de arbetsstatistiska undersökningar, till hvilkas anställande under åren 1901 och 1902 Riksdagen anvisat medel, äfvensom till plan för desammas anordnande och utförande, *dels* ock den 31 påföljande augusti bemyndigat kollegium såväl att anmoda tvenne med arbetareförhållanden förtrogne män att deltaga i uppgörandet af det förberedande förslag i ämnet, som borde af förste aktuarien i kollegium jämte ledaren af de arbetsstatistiska undersökningarna utarbetas, som äfven att meddela dessa kommitterade tillstånd att, där de sådant kunde pröfva tjänligt, tillkalla erforderligt antal arbetsgifvare och arbetare i vederbörande yrke eller yrken för att tillhandagå kommitterade med nödiga upplysningar samt yttra sig angående planen för undersökningarnas anordnande och utförande, anmodade kollegium den 18 september sagda år ledamöterna af Riksdagens andra kammare, filosofie doktorn David Bergström och civilingeniören J. H. G. Fredholm att med förste aktuarien d:r Hjalmar Gullberg och undertecknad Elmquist deltaga i utarbetandet af omförmälda förberedande förslag till ämne och plan för ifrågavarande undersökningar.

Uti sitt den 10 december 1900 till kommerskollegium ingifna förslag hafva kommitterade bland annat anfört följande.

I fråga om hvad som borde utgöra föremål för 1901—1902 års arbetsstatistiska undersökningar, funno sig kommitterade allt fortfarande böra, såsom skett vid utarbetande af förslag till ämne och plan för de tidigare åvägabragta arbetsstatistiska undersökningarna, hämta hufvudsaklig ledning *dels* af Riksdagens skrifvelse i ämnet

den 11 maj 1896, uti hvilken skrifvelse Riksdagen uttalat, att de undersökningar, som då voro i fråga, borde omfatta »någon viss mera betydande näringsgren i vårt land» äfvensom framhållit, att dessa undersökningar till en början vore att betrakta väsentligen såsom försök, genom hvilka ökad erfarenhet efter hand skulle kunna vinnas, *dels* ock af Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1898 års Riksdag, i hvilken framställning erinrades därom, att ett af ändamålen med de år 1897 påbörjade arbetsstatistiska undersökningarna vore att vinna en allt säkrare grund för bedömandet af det sätt, hvarpå de tillämnade regelbundna arbetsstatistiska undersökningarna för framtiden borde i vårt land organiseras.

Vid afgifvande af sitt förslag hade kommitterade emellertid jämväl att taga hänsyn till den omständigheten, att 1900 års Riksdag ånyo vidtagit den första gången år 1898 beslutade åtgärden att på en gång bevilja anslag för arbetsstatistiska undersökningar under tvenne år, för hvilken åtgärd Riksdagen uti sin skrifvelse i ämnet den 11 maj 1898 såsom skäl anfört, att »möjlighet skulle beredas till ernående af ett mera tillfredsställande resultat af undersökningarne, i det att härigenom vederbörande skulle erhålla något större frihet i afseende å val af undersökningsområde och arbetssätt».

På grund af sistnämnda förhållande ansågo sig kommitterade till en början böra taga under ompröfning, huruvida det icke kunde vara lämpligt att, till vinnande af ökad erfarenhet, i stället för den hittills följda, mera speciella metoden att undersöka förhållandena inom en näringsgren i sänder, såsom föremål för de närmaste årens arbetsstatistiska undersökningar utvälja ett eller annat viktigare socialt spörsmål för att söka få detta eller dessa spörsmål utredda beträffande ett större antal näringsgrenar, hvarvid kommitterade särskildt hade sin uppmärksamhet fästad å önskvärdheten af att erhålla en allsidig utredning rörande arbetstidens längd och fördelning inom mera hälsofarliga yrken. Ehuru många talande skäl syntes kommitterade kunna anföras för utväljandet af ett dylikt arbetsfält för de arbetsstatistiska undersökningarna, ansågo sig kommitterade dock icke för det dåvarande böra förorda företagandet af en dylik, med hänsyn till undersökningsområdet mera omfattande arbetsstatistisk undersökning. Det syntes nämligen kommitterade vara uppenbart, att en sådan arbetsstatistisk undersökning med vida större

lätthet borde kunna genomföras, liksom ock de med densamma förenade kostnader i icke oväsentlig grad reduceras, därest, för bekommande af erforderliga primäruppgifter, ett närmare samarbete med arbetsgifvarnes och arbetarnes organisationer kunde vara att påräkna, hvilket samarbete, åtminstone tillämpadt i någon större utsträckning, dock icke torde kunna åvägabringas, förrän arbetsstatistiken i vårt land erhållit en fastare organisation än som under det dittillsvarande försöksstadiet kunnat densamma beredas. På grund häraf funno sig kommitterade icke böra afvika från den anvisning, som Riksdagen uti sin ofvannämnda skrifvelse den 11 maj 1896 lämnat, utan ansågo sig äfven denna gång böra föreslå en undersökning af förhållandena inom en viss, mera betydande näringsgren.

Vidkommande den särskilda näringsgren, som närmast kunde böra blifva föremål för arbetsstatistisk undersökning, ville kommitterade med stöd af de grunder, som kommitterade redan år 1898 vid afgifvandet af förslag till ämne och plan för 1899—1900 års undersökningar anfört däremot, att under gifna förhållanden företoges en undersökning af sjömansyrket — hvarom sjöfolket i Stockholm redan på hösten år 1897 gjort framställning till kommerskollegium — allt fortfarande icke förorda en undersökning af förhållandena inom nämnda yrke. Kommitterade framhöllo dock ånyo önskvärdheten af, att en dylik undersökning inom en icke alltför aflägsen framtid måtte komma till stånd.

Kommitterade togo därefter i öfvervägande, om och i sådant fall i hvilken utsträckning de tillämnade arbetsstatistiska undersökningarna skulle kunna beröra vårt lands såväl till arbetspersonalens storlek som tillverkningarnas värde viktigaste näringsgren, nämligen sågverksindustrien. Enligt hvad kommerskollegii statistik rörande fabriker och handtverk för år 1898 gaf vid handen, uppgick emellertid de sagda år inom denna industrigren sysselsatta arbetarnes antal till öfver 40,000, fördelade på icke mindre än c:a 1,000 arbetsställen. Att det undersökningsmaterial, som angåfves af berörda siffror, icke för det dåvarande kunde i sin helhet upptagas till behandling, funno kommitterade ock ligga i öppen dag. För att under sådana förhållanden genomföra den begränsning, som vore erforderlig, hade det visserligen varit möjligt att följa det förfa-

rande, som vid dylika undersökningar ofta plägat komma till användning i utlandet, nämligen begränsa undersökningarna till ett mindre antal anläggningar, som sålunda kunde antagas typiskt representera industrien i dess helhet. Detta antagande innebär dock, såsom kommitterade redan år 1898 påpekat, en svaghet, hvilken tydligen ökas i samma mån, som de utvalda typerna äro färre till antalet, till följd hvaraf kommitterade icke ville förorda ett sådant förfaringssätt. Lika litet funno sig kommitterade böra ifrågasätta att låta undersökningarna omfatta endast en del af den vid hvarje sågverk anställda personal, då det äfven i detta afseende skulle erbjuda oöfverstigliga svårigheter att med säkerhet träffa det representativa urvalet. I hvarje fall syntes det kommitterade vara ostridigt, att en statistik, som hvilade på en dylik grund, måste blifva mindre värdefull och upplysande än den, som framginge af en uttömmande undersökning inom ett mindre område, exempelvis i detta fall ett eller ett par af de större sågverksdistrikten inom något af landets nordliga län. Då man nämligen, med hänsyn till gifna förhållanden, måste utgå från den förutsättningen, att det med undersökningarna förenade arbete väsentligen bestämdes af det antal arbetare, från hvilka uppgifter borde inhämtas, samt vidare måste antaga, att 1899 och 1900 års undersökningar af de större mekaniska verkstäderna i riket finge anses angifva den högsta arbetsmängd, som kunde på tvenne år utföras, syntes däraf följa, att de arbetsstatistiska undersökningarna under åren 1901 och 1902 icke borde få omfatta mer än högst 12,000 arbetare. Vid en arbetsstatistisk undersökning inom sågverksindustrien skulle därför, därest den hittills följda metoden blefve fasthållen, under tvenne år endast kunna medhinnas exempelvis sågverken inom Vesternorrlands län.

Kommitterade, som under andra förhållanden velat förorda en sålunda begränsad undersökning, kommo emellertid till den slutsatsen, att sågverksindustrien tills vidare icke borde göras till föremål för arbetsstatistisk behandling under de närmaste åren. De skäl, som talade emot vidtagandet af en partiell undersökning inom denna vårt lands utan gensägelse viktigaste industrigren, syntes kommitterade vara så mycket större, som de arbetsstatistiska undersökningarna angående de större mekaniska verkstäderna, enligt hvad kommitterade vid afgifvande af sitt förslag till ämne och plan

för dessa undersökningar uttalat, måste förutsättas komma att efterföljas af supplementära undersökningar inom de områden, som vid de första undersökningarna måst lämnas obeaktade. Dessa efterföljande undersökningar borde ock tydligen bringas å bane snarast möjligt, på det att resultaten af undersökningsserierna måtte blifva i görligaste mån jämförliga.

I anslutning till sin vid sagda tillfälle uttalade uppfattning och då det ånyo för tvenne år beviljade anslaget å 20,000 kronor för arbetsstatistiska undersökningar borde göra det möjligt att i en oafbruten följd verkställa en för ändamålet tillräckligt uttömmande undersökning af den omfattande och ur flere synpunkter för hela vårt näringslif synnerligen viktiga mekaniska verkstadsindustrien, stannade kommitterade därför vid att föreslå såsom *ämne* för 1901 och 1902 års arbetsstatistiska undersökningar *ett fullföljande af 1899—1900 års undersökningar angående de mekaniska verkstäderna i riket.*

De svårigheter, som vid en granskning af ämnet genast falla i ögonen, nämligen att definiera den mekaniska verkstadsindustrien på ett sådant sätt, att den gent emot andra industrier får en skarp begränsning, hafva kommitterade redan i sitt år 1898 afgifna utlåtande framhållit.* »Då det gäller att afgöra,» yttra kommitterade, »hvilka anläggningar böra vid en arbetsstatistisk undersökning hänföras under begreppet mekaniska verkstäder, är det ej möjligt att, såsom skett uti den officiella fabriksstatistiken, låta tillverkningens art uteslutande vara bestämmande. Ett stort antal verkstäder, som sysselsätta sig med frambringandet af sådana föremål, hvilka obestridt hänföras till mekanisk verkstadsindustri, tillverka äfven andra artiklar, som falla utom detta område. Om den i fabriksstatistiken tillämpade principen skulle i detta fall konsekvent genomföras, blefve det sålunda nödvändigt att vid ett flertal anläggningar från undersökningarna utesluta en del af verksamheten med därtill hörande arbetspersonal, något som af praktiska skäl uppenbarligen icke låter sig göra. Öfver hufvud taget synes det knappast vara lämpligt att på teoretisk väg genomföra den begränsning af undersökningsområdet, som med hänsyn till undersökningarnas planläggning och

* Se Arbetsstatistik III, sid. 12 o. 13.

utförande må vara nödvändig, utan torde härvid praktiska hänsyn böra blifva väsentligen bestämmande. Sålunda måste af praktiska skäl en undersökning af de mekaniska verkstäderna äfven omfatta sådana gjuterier, som äro med dylika verkstäder förbundna etc.»

Efter att hafva anställt en första bearbetning af de till kommerskollegium inkomna uppgifter rörande fabriker och handtverk år 1899, kommo kommitterade till det resultat, att de industriella anläggningar, vid hvilka bedrefves mekanisk verkstadstillverkning och hvilka syntes kommitterade böra i ett sammanhang göras till föremål för arbetsstatistisk behandling, uppgingo till ett antal af 142 med ett sammanlagdt arbetareantal af 26,681. Därvid hade *medtagits* alla sådana verkstäder för självständig tillverkning, hvilka af samme företagare bedrefs jämsides med järnbrukshandtering, samt alla verkstäder, vid hvilka specialtillverkning af maskiner och apparater — äfven elektriska — egde rum. Däremot hade det, till vinnande af en önskvärd begränsning af undersökningsområdet, synts kommitterade lämpligt att vid urvalet *utesluta* sådana verkstäder, som med hänsyn till verksamhetens bedrifvande intoge en särställning, vare sig förvaltningen icke handhades självständigt utan i samband med annan verksamhet eller afsättningen af tillverkningen icke med nödvändighet förutsatte anlitandet af den öppna marknaden. Sålunda hade *uteslutits: dels* alla statens och enskilda järnvägsverkstäder och i samband med dem de få af enskilda bedrifna verkstäder för tillverkning af järnvägsvagnar, hvilkas sammanlagda arbetspersonal uppginge till ett mycket betydande, ehuru på grund af ofullständiga uppgifter ej till siffran kändt antal (ensamt de vid statens järnvägsverkstäder anställda arbetarne uppgingo i augusti månad år 1900, enligt uppgifter från kungl. järnvägsstyrelsen, till 2,674); *dels* Flottans varf i Stockholm och Karlskrona, hvilka äfven i vissa afseenden intoge en från den mekaniska verkstadsindustrien afskild ställning — sålunda hade det t. ex. upplysts, att ett stort antal af dessa anläggningars arbetspersonal utgjordes af Flottans manskap och icke af egentliga verkstadsarbetare; *dels* alla reparationsverkstäder, vare sig desamma voro fristående verkstäder för sig eller förenade med annan verkstadsdrift, och *dels* slutligen all handtverksmässig eller i obetydlig skala bedrifven fabriksverksamhet.

Mekaniska verkstäder i riket år 1899.[1])

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Verkstäder.	Öfver 100 arbetare.		50—100 arbetare.		Mindre än 50 arbetare.		Summa.	
	Verkstäder.	Arbetare.	Verkstäder.	Arbetare.	Verkstäder.	Arbetare.	Verkstäder.	Arbetare.
Undersökta under åren 1899 och 1900:								
Egentliga mekaniska verkstäder:								
i städer	27	9,762	1	87	—	—	28	9,849
på landsbygden:								
vid järnverk	1	1,023	—	—	—	—	1	1,023
andra	3	2,647	—	—	—	—	3	2,647
Summa	**31**	**13,432**	**1**	**87**	—	—	**32**	**13,519**
Afsedda att undersökas under åren 1901 och 1902:								
Egentliga mekaniska verkstäder:								
i städer	8	997	15	980	14	488	37	2,465
på landsbygden:								
vid järnverk	4	882	1	95	1	43	6	1,020
andra	8	1,376	8	520	4	152	20	2,048
Verkstäder för tillverkning af landtbruksmaskiner	9	1,493	5	367	5	154	19	2,014
Specialverkstäder	17	4,925	8	570	3	120	28	5,615
Summa	**46**	**9,673**	**37**	**2,532**	**27**	**957**	**110**	**13,162**
Hela antalet	**77**	**23,105**	**38**	**2,619**	**27**	**957**	**142**	**26,681**

De i ofvan angifna siffror medräknade anläggningars fördelning efter tillverkningarnas art och arbetarnes antal inhämtas af förestående öfversikt, uti hvilken särskildt för sig upptagits de verkstäder, hvilka omfattats af 1899 och 1900 års arbetsstatistiska undersökningar.

Såsom af förestående tabellsammanställning framgår, hade under åren 1899 och 1900 undersökts förhållandena vid 32 mekaniska

[1]) Med den här ofvan angifna begränsning.

verkstäder, hvilka under år 1899 sysselsatte inalles 13,519 arbetare (af hvilka 12,060 meddelat personliga uppgifter om sig och sina förhållanden); och skulle alltså de fortsatta undersökningarna inom denna industrigren omfatta återstående 110 verkstäder med tillsammans 13,162 arbetare (år 1899). Af hela antalet mekaniska verkstäder, hvilka, enligt hvad ofvan anförts, syntes kommitterade vid en arbetsstatistisk undersökning inom denna näringsgren böra komma i betraktande, återstodo sålunda de flesta (c:a 77 %) ännu oundersökta, då däremot, om hänsyn togs till de vid resp. verkstäder sysselsatta arbetarnes antal, drygt hälften af hela undersökningsområdet redan blifvit genomgånget. Med stöd af den erfarenhet, som vunnits vid undersökningarna af de större mekaniska verkstäderna under åren 1899 och 1900, antogo kommitterade såsom möjligt, att de båda följande årens undersökningar borde kunna utsträckas att omfatta samtliga återstående verkstäder. Som emellertid de vid sistberörda verkstäder förefintliga arbetarnes antal med ett tusental öfverstege den maximisiffra af 12,000, hvilken under gifna förhållanden visat sig böra utgöra gränsen för en å tvenne år fördelad arbetsstatistisk undersökning, och då de med primäruppgifternas inhämtande förenade utgifter antagligen komme att i viss mån förhöjas i följd af arbetarnes fördelning på ett större antal arbetsplatser, ansågo kommitterade det likväl böra förutsättas, att det borde vara vederbörande förbehållet att genomföra den begränsning af undersökningsområdet, som kunde vara nödvändig för att hålla materialets storlek inom tillbörliga gränser.

Jämlikt ofvanberörda nådiga bref den 31 augusti 1900 beslöto kommitterade, sedan förslag till frågeformulär för uppgifternas insamlande blifvit utarbetade, att utlämna dessa förslag till granskning af *dels* åtta arbetsgifvare nämligen cheferna för Nya aktiebolaget Atlas, Aktiebolaget Separator, Aktiebolaget L. M. Ericsson & c:o och de Lavals elektriska aktiebolag (alla i Stockholm) samt Söderbloms gjuteriaktiebolag (i Eskilstuna), Norrahammars bruk, Kvillebäckens mekaniska verkstad (invid Göteborg) och J. C. Petersens mekaniska verkstad (i Trelleborg), *dels* ock sex arbetare, representerande lika många inom yrket förefintliga fackorganisationer, på det sätt, att, jämte järn- och metallarbetareförbundets förtroendeman, gjutareförbundet, båt- och pannplåtslageriarbetarefackföreningen, fila-

refackföreningen, maskinarbetarefackföreningen och smidesarbetarefackföreningen i Stockholm utsågo hvar sitt ombud att i granskningen deltaga.

Vid ett därefter af kommitterade hållet sammanträde tillstädeskommo, efter anmodan, sju representanter för ofvannämnda verkstäder, nämligen verkställande direktörerna för Nya aktiebolaget Atlas Oscar Lamm, för aktiebolaget L. M. Ericsson & c:o A. Boström och för de Lavals elektriska aktiebolag John Hammar samt för Söderbloms gjuteriaktiebolag ingeniören Knut Söderblom, för Norrahammars bruk ingeniören S. Spånberg, för Kvillebäckens mekaniska verkstad ingeniören Joh. Sjöholm och för J. C. Petersens mekaniska verkstad ingeniören G. Petersen, hvaremot verkställande direktören för aktiebolaget Separator John Bernström anmälde sig förhindrad att i förhandlingarna deltaga. Vid en annan sammankomst infunno sig järn- och metallarbetareförbundets förtroendeman Ernst Blomberg, samt, såsom af fackorganisationerna utsedda ombud: för gjutareförbundet Elof Svensson, för båt- och pannplåtslageriarbetarefackföreningen S. W. Alexandersson, för filarefackföreningen C. A. Jansson, för maskinarbetarefackföreningen P. Aug. Johansson och för smidesarbetarefackföreningen A. Anderberg. De uttalanden, som vid dessa sammanträden förekommo, blefvo ock af kommitterade vid utarbetandet af den närmare planen för undersökningarnas anordnande och utförande vederbörligen beaktade, liksom ock de erinringar, hvilka i en och annan punkt framställdes emot de vederbörande till granskning förelagda frågeformulären föranledde vissa ändringar, så att dessa formulär kunde gillas af såväl arbetsgifvarnes som arbetarnes representanter.

De spörsmål, hvilka ansågos böra komma i betraktande vid en fortsatt undersökning af den mekaniska verkstadsindustrien i riket, framgå närmare af meranämnda, vid kommitténs utlåtande fogade förslag till frågeformulär. Dessa frågeformulär äro affattade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de för 1899 och 1900 års undersökningar af Kungl. Maj:t fastställda, i det att kommitterade vid desammas upprättande endast vidtagit de förändringar och förtydliganden, som erfarenheten visat vara mest af behofvet påkallade.

Formulärblanketterna äro följande: *frågeformulär A* — att besvaras af arbetsgifvare — innefattande uppgifter, hvilka hufvud-

sakligen afse verkstadsdriften i dess helhet eller beröra förhållanden, som äro gemensamma för alla eller ett flertal arbetare; *bilaga n:o 1 till frågeformulär A* — att ifyllas efter arbetsgifvarnes aflöningslistor — innefattande detaljerade uppgifter rörande de särskilda arbetarnes löneförhållanden; *bilaga n:o 2 till frågeformulär A* — att likaledes besvaras af arbetsgifvare — innefattande uppgifter rörande löne- och arbetsförhållanden vid de olika verkstäderna under perioden 1874—1900; *frågeformulär B* — att skriftligen besvaras af förvaltningspersonalen — innefattande uppgifter från de särskilda, förvaltningen tillhörande personerna; *frågeformulär C* — att besvaras af arbetare — innefattande uppgifter angående den egentliga arbetspersonalens individuella förhållanden, och *frågeformulär D*, innefattande uppgifter rörande de inom yrket existerande sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor.

Kommitterade förordade därjämte, att uti den instruktion, som komme att för undersökningsförrättarne utfärdas, vid sidan af föreskrifter om kontrollering af de lämnade uppgifterna, borde inrymmas vissa spörsmål, hvilka icke behöfde framställas till hvarje arbetsgifvare eller arbetare eller som af andra skäl icke kunde göras till rena blankettfrågor. Slutligen framhöllo kommitterade önskvärdheten af, att en närmare undersökning måtte föranstaltas angående de arbetskonflikter (strejker och lockouts), som under de senaste åren förekommit inom industrigrenen i fråga.

Med afseende å *sättet för primäruppgifternas insamlande* funno sig kommitterade böra i hufvudsak förorda samma förfaringssätt, som vid de närmast föregående arbetsstatistiska undersökningarna kommit till användning. Hvad sålunda anginge frågeformulär A (hufvudformuläret), föreslogo kommitterade, att detsamma, såsom vid de senaste undersökningarna egt rum, borde öfverlämnas till vederbörande arbetsgifvare, för att af dem självständigt besvaras. Som emellertid erfarenheten gifvit vid handen, att de uti formuläret upptagna spörsmål vid ett dylikt tillvägagångssätt ofta icke blifvit fullständigt besvarade, och utsändandet af anmärkningsskrifvelser för erhållande af erforderliga kompletteringsuppgifter icke visat sig fullt effektivt, förordade kommitterade, att arbetsgifvarne borde uppfordras att besvara dessa spörsmål i så god tid, att det kunde blifva möjligt för undersökningarnas ledare att i detalj granska de inkomna

svaren samt därefter genom de för inhämtande af uppgifter från arbetspersonalen utsända agenter söka från arbetsgifvarne erhålla fullständiga uppgifter rörande de spörsmål, som icke från början blifvit nöjaktigt besvarade.

Vidkommande därefter bilagan n:o 1 till frågeformulär A förutsatte kommitterade, att arbetsgifvarne skulle befinnas villiga att själfva låta verkställa arbetet att ur sina räkenskaper utdraga de för sagda bilaga afsedda uppgifter. Ehuru visserligen ett noggrant utarbetande af samma uppgifter kräfde ett synnerligen omfattande arbete, trodde sig kommitterade — på grund af den erfarenhet, som i detta afseende vunnits vid de senast verkställda undersökningarna och med stöd af hvad som rörande denna fråga förekommit vid ofvannämnda sammanträde med arbetsgifvarne — dock kunna antaga, att i de flesta fall arbetsgifvarne skulle benäget afgifva uppgifterna i fråga. De anslagna medlens begränsning syntes nämligen icke medgifva, att dessa tidsödande utdrag ur aflöningslistorna skulle i nämnvärd utsträckning kunna verkställas af den för primäruppgifternas insamlande i öfrigt anställda personal.

Beträffande åter bilagan n:o 2 till frågeformulär A syntes — såsom kommitterade redan år 1898 framhållit — knappast vara att påräkna, att det ens skulle vara möjligt att från alla verkstäder erhålla fullständiga uppgifter rörande de å bilagan uppförda spörsmål. Som emellertid äfven ett ringa antal uppgifter af omhandlade art borde lämna en värdefull inblick i lönefrågans utveckling under de senaste decennierna, och då denna bilaga vid de senaste undersökningarna blifvit mer eller mindre fullständigt besvarad i ett långt större antal fall än man på förhand vågat förutsätta, tvekade kommitterade icke att på programmet för de fortsatta undersökningarna bibehålla jämväl dessa spörsmål.

På grund af den obenägenhet, som från förvaltningspersonalens sida visats mot att afgifva de densamma å frågeformulär B affordrade uppgifter, sökte kommitterade ur sitt förslag till nämnda formulärs affattning aflägsna alla spörsmål, som till äfventyrs kunnat gifva anledning till berörda obenägenhet, och trodde sig kommitterade därför kunna förutsätta, att svårigheter icke vidare skulle möta att äfven i denna del af undersökningarna erhålla mera tillfredsställande uppgifter.

I fråga om de uppgifter, som skulle inhämtas från den egentliga arbetarepersonalen och införas å frågeformulär C, funno sig kommitterade, på grund af hvad som förekommit vid de dittills verkställda undersökningarna, böra tillstyrka användandet af samma system, som senast tillämpats, nämligen uppgifternas insamlande genom speciella, för ändamålet anställda agenter, hvarjämte äfven den för arbetets ledning anställda personal syntes kommitterade kunna tagas i anspråk för inhämtande af en mindre del utaf ifrågavarande uppgifter.

Angående de inom yrket förefintliga sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor, som afsågos i frågeformulär D, förmenade kommitterade, att uppgifter rörande de kassor, som vore registrerade enligt lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891, kunde omedelbart inhämtas från vederbörande myndighet. För erhållande af uppgifter från andra, icke registrerade kassor, syntes man däremot fortfarande vara hänvisad till kassans styrelse eller dem, som förvaltningen eljes ålåge, hvarvid borde, då dylik kassa förvaltades af arbetarne själfva, beredas någon mindre ersättning åt dem, som utarbetade uppgifterna i fråga.

Kommitterade uttalade till sist såsom sin mening, att frihet borde lämnas den blifvande ledaren af undersökningarna att i enskildheter göra mindre, af omständigheterna betingade afvikelser från den plan, som komme att för undersökningarnas utförande fastställas.

Sedan kommerskollegium förklarat sig för sin del biträda kommitterades förslag, blef berörda förslag af kollegium med underdånig skrifvelse den 11 december 1900 till Kungl. Maj:t öfverlämnadt, hvarefter Kungl. Maj:t, med fastställande af ofvan omförmälda, med litt. A, B, C och D betecknade frågeformulär, genom nådigt bref den 21 i samma månad uppdrog åt kommerskollegium att utföra 1901 och 1902 års arbetsstatistiska undersökningar, äfvensom förordnade:

att till ämne för undersökningarna skulle tagas förhållandena vid de mekaniska verkstäder i riket, hvilka icke gjorts till föremål för undersökningar under åren 1899 och 1900;

att valet af de verkstäder, som undersökningarna borde omfatta, skulle ske i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af kommitterade angifna grunder;

att undersökningarna skulle, så vidt möjligt, afse hela den vid berörda verkstäder anställda förvaltnings- och arbetarepersonal;

att primäruppgifterna skulle, i enlighet med de fastställda formulären, insamlas dels af särskilda agenter, dels ock af de för arbetets ledning anställda personer i den utsträckning, sådant kunde ske utan förfång för arbetet i dess helhet;

att kollegium egde antaga ledare af undersökningen, hvilken skulle ega att i enskildheter göra mindre, af omständigheterna betingade afvikelser från den sålunda fastställda planen, samt öfriga för uppgifternas bearbetande erforderliga extra biträden mot arfvoden, som kollegium egde bestämma, med föreskrift att ersättning för ledning af eller deltagande uti förevarande undersökningar icke finge tilldelas hos kollegium anställd ordinarie tjänsteman, samt

att undersökningens resultat skulle offentliggöras utan samband med öfrigt officiellt tryck under benämning »arbetsstatistik».

---

2. Primäruppgifternas insamlande m. m.

Genom beslut den 29 januari 1901 förordnade kommerskollegium undertecknad att från och med den 1 därpå följande februari vara ledare af de sålunda anbefallda fortsatta undersökningarna af den mekaniska verkstadsindustrien i riket. Kollegium har dessutom förordnat en amanuens att biträda undertecknad vid arbetets utförande, hvarjämte i och för den mera elementära bearbetningen af det statistiska materialet under större delen af undersökningstiden varit anställda trenne kvinnliga biträden. Vid bearbetningen hafva jämväl under kortare tider biträdt ett par e. o. tjänstemän å kollegii statistiska afdelningar.

Inhämtandet af de erforderliga primäruppgifterna tog sin början i medio af februari månad år 1901 och har egt rum *dels* i enlighet med de af kommitterade utarbetade och af Kungl. Maj:t fastställda formulären litt. A, B, C och D jämte bilagor och *dels*, hvad beträffar den af kommitterade föreslagna särskilda undersökningen angående de inom industrigrenen inträffade arbetskonflikter

(Forts. å sid. 41.)

Kungl. Maj:ts och Rikets
Kommerskollegium
1901.

Frågeformulär A
(att besvaras af arbetsgifvare).

Till Kommerskollegium återsändt den /

af .....

Arbetsstatistiska undersökningar
angående
de mekaniska verkstäderna i riket.

Frågor:	Svar:
1. **Verkstadens belägenhet och adress?**	.....
2. **Af hvem grundlades verkstaden?**	.....
Hvilket år började verksamheten?	.....
När förlades verkstaden till sin nuvarande plats?	.....
3. **Egarens eller firmans namn?**	.....
Utgöres firman af aktiebolag, frågas därjämte:	.....
När bildades aktiebolaget?	.....
Har aktiebolaget ombildats och i sådant fall när?	.....
Aktiekapitalets storlek vid 1900 års slut?	.....
» maximibelopp?	.....
» minimibelopp?	.....
Reservfondens storlek vid 1900 års slut?	.....
Aktiernas antal vid 1900 års slut?	.....
» storlek (nominella belopp)?	.....
Anm. *Ett exemplar af senaste bolagsordning anskaffas och närslutes.*	
4. **Verkstadstomten och dess byggnader:** *	
Verkstadstomtens areal?	.....
Å denna tomt uppförda byggnader:	
a) *verkstadsbyggnader:* antal?	.....
sammanräknad grundarea?	.....
» golfyta?	.....
b) *magasinsbyggnader:* antal?	.....

* Med verkstadstomten menas här det i regel afstängda området, där verkstadsarbete pågår.

c) *kontorsbyggnader:* antal?	
d) *boningshus:* antal?	
Verkstadstomtens med därå befintliga byggnader taxeringsvärde?	
Dessa byggnaders brandförsäkringsvärde?	
5. **Verkstaden tillhöriga boningshus** (de å verkstadstomten belägna inberäknade), hvilka helt eller delvis äro upplåtna till *bostäder åt personalen:*	
antal hus?	
» rum?	
» kök?	
» bostadslägenheter?	
Däraf » upplåtna åt arbetare?	
Specifikation å de till arbetarne upplåtna bostadslägenheter: på tre eller flera rum och kök?	
» två rum och kök?	
» två rum och del i kök?	
» två rum utan kök?	
» ett rum och kök?	
» ett rum och del i kök?	
» ett rum utan kök?	
» kök utan rum?	
6. **Verkstadslokalerna.**	
Uppvärmning — system?	
Ventilation — system?	
Belysning — system:	
med elektriskt ljus?	
» gas (hvad slags brännare)?	
» oljor eller fotogen?	
Anm. *Har verkstaden egen anläggning för belysning, angifves detta.*	
Användas verkstadslokalerna äfven till:	
måltidsrum?	
förvaring af arbetarnes kläder?	
tvätt- och toalettrum?	
Finnas för arbetarne i förenämnda hänseenden särskilda lokaler och i sådant fall hvilka?	

7. **Arbetsinventarier.**

Motorer använda under år 1900.					
Slag.	Antal.	Effektiva hästkrafter (summa).	Slag.	Antal.	Effektiva hästkrafter (summa)
Vattenhjul			Hjälpmotorer (med drifkraft från förenämnda motorer eller från annat håll):		
Vattenturbiner					
Ångmaskiner					
Ångturbiner					
Gasmaskiner			Elektriska motorer		
Petroleummaskiner			Luftkompressorer		
Varmluftsmaskiner			Ackumulatorer		

Antal *ugnar* använda under år 1900:

Kupolugnar? .....

Vällugnar? .....

Plåtugnar? .....

Härdugnar? .....

Metallugnar? .....

Torkugnar? .....

.....

.....

Antal *ånghammare?* .....

För hvarje ånghammare uppgifves:

vikt? .....

fallhöjd i meter? .....

Antal *smideshärdar:* enkla? .....

dubbla? .....

Antal *verktygsmaskiner:*

för bearbetning af järn och metall? .....

» » » trä? .....

Under året anskaffade nya maskiner: antal? .....

värde? .....

däraf i utlandet tillverkade: antal? .....

värde? .....

Arbetsinventariernas (inklusive maskinernas) brandförsäkringsvärde? .....

8. **Materialier, förbrukade under år 1900.**	
Brännmaterial (kvantitet): *stenkol?*	hl. ..... eller ton .....
koks?	hl. ..... » ton .....
träkol?	hl. ..... » ton .....
torf?	hl. ..... » ton .....
ved?	kbm. .....
träaffall?	kbm. .....
Sammanlagda värdet af under år 1900 förbrukade brännmaterial?	kronor: .....
Råämnen (kvantitet):	
järn: gjutjärn?	kg. .....
däraf utländskt?	kg. .....
smidesjärn?	kg. .....
stål?	kg. .....
plåt?	kg. .....
koppar?	kg. .....
» tråd?	kg. .....
annan metall?	kg. .....
trä?	kbm. .....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
Sammanlagda värdet af under år 1900 förbrukade råämnen?	kronor: .....
9. **Allmänna omkostnader för verkstaden under år 1900.**	
Skatter: till staten?	.....
» kommun?	.....
Brandförsäkringspremier?	.....
Andra försäkringspremier?	.....
.....	.....
.....	.....

10. Förvaltningspersonal.

Förvaltningspersonalens fördelning.	Antal		
	vid 1901 års början	under år 1900	
		tillkomna	afgångna.
Vid ritkontoret			
» räkenskapskontoret			
Öfrig förvaltningspersonal:			
Öfververkmästare			
Underverkmästare och förmän, som icke själfva deltaga i arbetet			
Förrådspersonal			
Timskrifvare			

Beloppet af under år 1900 till förvaltningspersonalen utbetalda aflöningar? kronor:

11. Arbetspersonal.

Arbetspersonalens fördelning (därvid inräknadt förmän, som lägga hand vid arbetet, och handtlangare).	Antal arbetare			
	vid 1901 års början		under år 1900	
	summa.	däraf handtlangare	tillkomna.	afgångna.
Gjuteriarbetare				
Smidesarbetare				
Plåtslageriarbetare				
Kopparslagare				
Rörarbetare				
Filare				
Maskinarbetare				
Snickeriarbetare				
Måleriarbetare				
Maskinister och eldare				
Öfriga arbetare				

Beloppet af under år 1900 till arbetarne utbetalda aflöningar? kronor:

12. **Arbetsvillkor.**	
1) Arbetsdagens längd (raster inberäknade):	
Lördag (*begynnelse- och sluttid*)?	från kl. ... till kl. ...
Öfriga dagar (d:o » d:o)?	» kl. ... » kl. ...
2) Raster:	
under förmiddagen?	från kl. ... till kl. ...
middagsrast?	» kl. ... » kl. ...
under eftermiddagen?	» kl. ... » kl. ...
Utrymmas arbetslokalerna vid raster?	...
3) Öfvertidsarbete under år 1900:	
Kvällsarbete?	från kl. ... till kl. ...
Efter hvilken beräkningsgrund betalas kvällsarbete?	...
Nattarbete?	från kl. ... till kl. ...
Efter hvilken beräkningsgrund betalas nattarbete?	...
Söndagsarbete?	från kl. ... till kl. ...
Efter hvilken beräkningsgrund betalas söndagsarbete?	...
4) Har ackordsarbete förekommit?	...
Lämnas sådant, utom till enskilda arbetare, äfven till grupper af arbetare?	...
Efter hvilka olika grunder?	...
Är ordinarie timpenning garanterad vid ackordsarbete?	...
5) Efter hvilken beräkningsgrund betalas af arbetspersonalen förrättadt arbete utom verkstaden:	
å arbetsorten?	...
å annan arbetsort?	...
6) Löneinkomst per vecka under år 1901 för hvarje arbetare?	*Besvaras å särskild bilagsblankett.*
7) Huru ofta och hvilka dagar utbetalas aflöningen?	...
8) Utlämnas förskott å arbetslönen och i sådant fall till huru stort belopp?	...

9) Förekomma löneafdrag och i sådant fall af hvilka orsaker (såsom för hyresersättning, sjukkasseafgifter, plikter etc.) och till huru stort belopp?	
10) Förekomma premier och i sådant fall af hvilka orsaker och till huru stort belopp?	
11) Förekomma gratifikationer och i sådant fall af hvilka orsaker och till huru stort belopp?	
12) Finnas ordningsregler eller verkstadsreglemente? *(i sådant fall torde exemplar däraf närslutas.)*	
13) Förekommer arbetskontrakt? *(i sådant fall torde exemplar däraf närslutas.)*	
14) Är uppsägningstid bestämd och i sådant fall huru lång?	
13. **Särskilda förmåner åt** (huru många och hvilka slags) **arbetare:**	
kost?	
fri bostad?	
hyresbidrag (med huru mycket)?	
fri läkarevård?	
fri medicin?	
fri sjukvård?	
begrafningshjälp (med huru mycket)?	
fri olycksfallsförsäkring (för huru stort belopp)?	
ålderdomsunderstöd (med huru mycket)?	
understöd åt änkor och barn efter aflidna arbetare (under hvilken form och med huru mycket)?	
andra förmåner (hvilka)?	

Lämnas af arbetsgifvare bidrag och i sådant fall med hvilket belopp till:	
sjukkassa (hvilken)?	
annan understödskassa (hvilken)?	
försäkringspremier?	
Finnas några fonder afsatta till arbetarnes bästa och i sådant fall för hvilka ändamål och till hvilka belopp?	
Anm. *Exemplar af reglementen för förrfnulliga fonder torde närslutas.*	
14. **Arbetsinställelser.**	
Har någon lockout förekommit vid verkstaden och i sådant fall:	
när?	
under huru lång tid?	
af hvilken orsak?	
Har någon strejk förekommit vid verkstaden och i sådant fall:	
när?	
under huru lång tid?	
af hvilken orsak?	
15. Tillhör Ni någon arbetsgifvareorganisation och i sådant fall hvilken?	

16. Tillägg:

Kungl. Maj:ts och Rikets
Kommerskollegium
1901.

Arbetsstatistiska undersökningar angående

Uppgifter angående arbetarnes årsinkomster under år 1901 vid

belägen i .....

| Arbetarens nummer, namn | | |

Bilaga n:o 1 till Frageformulär A.

de mekaniska verkstäderna i riket.

(Ifylles efter arbetsgifvares aflöningslistor.)

..... *mekaniska verkstad*

Till Kommerskollegium återsändt den / *af* .....

o c h y r k e s s p e c i a l i t e t.

| ..... | | |

Kungl. Majits och Rikets
Kommerskollegium
1901.

Arbetsstatistiska undersökningar angående

Uppgifter angående löne- och arbetsförhållanden vid .....
under åren 1874—1900.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Summa till arbetarne utbetalda arbetslöner.	3. Timpenning i genomsnitt för samtlige arbetare.	4. Timpenning för: Gjutare.	5. Smeder.	6. Plåtslagare.	7. Filare.	8. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.)	9. Handtlangare.
1874									
1875									
1876									
1877									
1878									
1879									
1880									
1881									
1882									
1883									
1884									
1885									
1886									
1887									
1888									
1889									
1890									
1891									
1892									
1893									
1894									
1895									
1896									
1897									
1898									
1899									
1900									

Anm. Föreliggande bilaga torde benäget ifyllas i den utsträckning tillgängliga handlingar

Bilaga N:o 2 till Frågeformulär A
(att besvaras af arbetsgifvare).

de mekaniska verkstäderna i riket.

mekaniska verkstad, belägen i .....

Till Kommerskollegium återsändt den | *af* .....

10.	11.	12.	13.	14.	15.	
Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne.	Aflöningen utgick med följande tilläggsprocent för			Ordinarie arbetstid per vecka (antal timmar).	Den ordinarie arbetstiden slutade lördagar kl.	Anmärkningar.
	kvällsarbete.	nattarbete.	söndagsarbete.			

Kungl. Majits och Rikets
Kommerskollegium
1901.

Frågeformulär B
(att skriftligen besvaras af förvaltningspersonalen).

Arbetsstatistiska undersökningar
angående
de mekaniska verkstäderna i riket.

..... *mekaniska verkstad i* .....

Frågor.	Svar.
1. Namn?	.....
Födelseår?	.....
Födelseort?	.....
Civilstånd (ogift, gift, änkling)?	.....
2. När började Eder verksamhet vid mekanisk verkstad?	.....
Har Ni varit anställd som arbetare vid dylik och i sådant fall när och huru länge?	.....
3. Har Ni arbetat i utlandet och i sådant fall hvarest, när och huru länge samt i hvilken egenskap?	.....
Har Ni företagit studieresa till utlandet och i sådant fall för hvilket ändamål?	.....
4. När blef Ni först anställd vid verkstaden och i hvilken egenskap?	.....
Hvilken är Eder nuvarande anställning, och när erhöll Ni denna?	.....
5. Åtnjuter Ni semester och i sådant fall huru lång tid årligen?	.....
6. Aflönas Ni per vecka, månad eller år?	.....
Huru stor är Eder aflöning?	.....
Har Ni andel i vinst och i sådant fall huru stor?	.....
7. Åtnjuter Ni utom Eder kontanta aflöning särskilda förmåner, såsom:	
fri kost?	.....
fri bostad och i sådant fall huru stor?	.....
hyresbidrag och i sådant fall med hvilket belopp?	.....
fritt bränsle?	.....
fritt lyse?	.....
fri läkarevård?	.....
fri medicin?	.....
andra förmåner (hvilka)?	.....
Till hvilket belopp kan Ni beräkna värdet af dessa särskilda förmåner?	.....
8. Är Ni olycksfallsförsäkrad?	.....
Försäkringens belopp?	.....
Premiens belopp?	.....
Hvem betalar premien?	.....

.....
(Namnunderskrift.)

Kungl. Majits och Rikets
Kommerskollegium
1901.

Frågeformulär C
(att besvaras af arbetare).

Till Kommerskollegium återsändt den .....

af .....

Arbetsstatistiska undersökningar
angående
de mekaniska verkstäderna i riket.

..... *mekaniska verkstad i* .....

Frågor:	Svar:
1. Arbetarens:	
nummer vid verkstaden och namn?	.....
födelseår?	.....
födelseort?	.....
faders yrke?	.....
civilstånd (ogift, gift, änkling, änka)?	.....
(Är arbetaren gift, angifves året för äktenskapets ingående.)	
2. Antal barn i lifvet?	.....
Antal hemmavarande barn?	.....
Huru många af de hemmavarande barnen försörja sig själfva?	.....
3. Har Ni åtnjutit undervisning vid teknisk söndags- och aftonskola eller slöjdskola? (Hvilken och huru länge?)	.....
Har Ni åtnjutit undervisning vid teknisk elementarskola? (Hvilken och huru länge?)	.....
Har Ni åtnjutit undervisning vid allmänt läroverk? (Antal klasser?)	.....
4. Hvilken är Eder arbetsspecialitet?	.....
Är Ni förman, yrkesarbetare eller handtlangare?	.....
5. När började Ni arbeta vid mekanisk verkstad?	År: .....
» » » » i specialiteten?	År: .....
» » » » denna gång hos nuvarande arbetsgifvaren?	År: .....
Hvilken var Eder verksamhet närmast innan Ni började arbeta vid mekanisk verkstad och huru länge var Ni därmed sysselsatt?	.....
Har Ni arbetat utomlands och i sådant fall inom hvilken bransch, hvar samt under huru lång tid?	.....
6. Arbetstimmar per vecka?	.....
Arbetslön per timme?	.....
När fick Ni denna timpenning?	.....
Huru stor var Eder timpenning förut?	.....
Till hvilket belopp kan Ni beräkna Eder veckoinkomst högst vid uteslutande ackordsarbete?	.....
Har Ni under år 1900 haft kvällsarbete?	.....
» » » » » » nattarbete?	.....
» » » » » » söndagsarbete?	.....

7. Bor Ni i eget, arbetsgifvares eller annans hus?	
Har Ni fri bostad?	
Har Ni hyresbidrag (i sådant fall med huru stort belopp)?	
Hvad betalar Ni i hyra (per vecka, månad l. kvartal)?	
Huru stor är Eder bostadslägenhet: Antal rum utom kök?	
Eget kök?	
Andel i kök?	
Är Ni inneboende (hos föräldrar eller andra)?	
Har Ni inneboende och i sådant fall huru många samt emot hvilken ersättning?	
8. Har Ni andra inkomster än de ofvan angifna och i sådant fall huru stora?	
Utför Er hustru arbete åt andra, hvilket lämnar inkomst:	
utom hemmet?	
inom hemmet?	
Hustruns ungefärliga arbetsförtjänst under året?	
9. Har Ni vid beväringsmönstring befriats från militärtjänsten?	
Lider Ni af långvarigt ondt eller lyte och i sådant fall af hvilket slag?	
Har Ni under arbete drabbats af svårare olycksfall?	
När och i hvilket arbete?	
Lider Ni ännu däraf?	
10. Medlem af sjuk-, begrafnings- eller andra understödskassor (hvilka)?	
Medlem af fackförening (hvilken)?	
Medlem af nykterhetsförening?	
Är Ni lifförsäkrad och i sådant fall till hvilket belopp?	
Huru stora äro premierna och hvem betalar dessa?	
Är Ni olycksfallsförsäkrad och i sådant fall till hvilket belopp?	
Huru stora äro premierna och hvem betalar dessa?	
Har Ni Eder lösegendom brandförsäkrad?	
Huru stora äro premierna?	
11. Har Ni deltagit i strejk?	
När och hvar samt huru länge?	
Af hvilken orsak?	
Har Ni varit föremål för lockout?	
När och hvar samt huru länge?	
Af hvilken orsak?	
12. Tillägg:	

Kungl. Maj:ts och Rikets
Kommerskollegium
1901.

Frågeformulär D.
(Uppgifter ang. sjuk-, begrafnings- m. fl. kassor.)

Till Kommerskollegium återsändt den /
af .....

Arbetsstatistiska undersökningar
angående
de mekaniska verkstäderna i riket.

Frågor.	Svar.		
1. Kassans namn?	.....		
2. Kassan började sin verksamhet år?	.....		
3. *Kassans inkomster under år 1900:*		Kronor.	öre.
Inträdesafgifter?	.....	.....	.....
Regelbundna afgifter af delegare?	.....	.....	.....
Utdebiterade bidrag af arbetare?	.....	.....	.....
Bidrag af arbetsgifvare?	.....	.....	.....
Bidrag af staten?	.....	.....	.....
Böter o. d.?	.....	.....	.....
Influtna räntor?	.....	.....	.....
Öfriga inkomster?	.....	.....	.....
Brist?	.....	.....	.....
	Summa inkomster:	.....	.....
	.....	.....	.....
4. *Kassans utgifter under år 1900:*			
Kontant sjukhjälp?	.....	.....	.....
Begrafningshjälp?	.....	.....	.....
Läkarearfvoden?	.....	.....	.....
Utgifter för medikamenter åt delegare?	.....	.....	.....
Utgifter för vård å lasarett o. d. af delegare?	.....	.....	.....
Utbetalda pensioner (med hvilket belopp och till huru många pensionstagare)?	.....	.....	.....
Förvaltningskostnader?	.....	.....	.....
Räntor?	.....	.....	.....
Öfriga utgifter?	.....	.....	.....
Behållning?	.....	.....	.....
	Summa utgifter:	.....	.....
	.....	.....	.....

***OBS.!** Denna blankett skall så noggrant som möjligt ifyllas och därefter insändas till Kungl. Kommerskollegium i Stockholm före den 10 januari 1902. Stadgar, reglementen, revisionsberättelser o. d. torde bifogas.*

		Kronor.	öre.
5. *Kassans tillgångar vid 1900 års slut:*			
Kontant i kassan?			
Medel innestående i banker?			
Medel innestående hos arbetsgifvaren?			
Fordringar enligt revers?			
Utestående afgifter af delegare?			
Öfriga tillgångar?			
	Summa tillgångar:		
6. *Kassans skulder vid 1900 års slut:*			
Upptagna lån?			
Öfriga skulder?			
	Summa skulder:		

7. *Antal delegare i kassan:*

1901 den 1 januari	..... män,	1898 den 1 januari	..... män,
1900 » » »	..... »	1897 » » »	..... »
1899 » » »	..... »	1896 » » »	..... »

8. *Särskilda anmärkningar och tillägg:* .....

Specificerade uppgifter om kassans delegare, fördelade efter kön, ålder och civilstånd, vid 1900 års början och slut.

	1 januari 1900.	1 januari 1901.
Antal *manliga* medlemmar, som ej fyllt 20 år		
» » » som fyllt 20, men ej 25 år		
» » » » » 25 » 30 »		
» » » » » 30 » 35 »		
» » » » » 35 » 40 »		
» » » » » 40 » 45 »		
» » » » » 45 » 50 »		
» » » » » 50 » 55 »		
» » » » » 55 » 60 »		
» » » » » 60 » 65 »		
» » » » » 65 » 70 »		
» » » » » 70 år		
Summa manliga medlemmar		
Däraf: ogifta		
gifta och änklingar		
Antal *kvinnliga* medlemmar		
Däraf: ogifta		
gifta och änkor		

Specificerade uppgifter å de under år 1900 bland kassans delegare inträffade sjukdomsfall.

Månad.	Den sjukes				Antal sjukdagar.	Sjukdomens namn eller beskaffenhet.
	namn.	kön.	ålder.[1]	civilstånd (ogift, gift, änkling, änka eller frånskild).		

Specificerade uppgifter å de under åren 1896—1900 bland kassans delegare inträffade dödsfall.

År och månad.	Den dödes				Uppgifven dödsorsak.
	namn.	kön.	ålder.[1]	civilstånd (ogift, gift, änkling, änka eller frånskild).	

OBS.! Denna blankett skall så noggrant som möjligt ifyllas och därefter insändas till Kungl. Kommerskollegium i Stockholm före den 10 januari 1902. Stadgar, reglementen, revisionsberättelser o. d. torde bifogas.

[1] Om ej den verkliga åldern är känd, uppgifves den ungefärliga åldern.

Kungl. Majits och Rikets
Kommerskollegium
1902.

Frågeformulär E
(att besvaras af arbetsgifvare
och af arbetarnes organisationer).

Till Kommerskollegium återsändt den /

af .....

Arbetsstatistiska undersökningar
angående
den mekaniska verkstadsindustrien i riket.

Meddelande om en arbetskonflikt år ..... *vid* ..... *mekaniska verkstad.*

Frågor:	Svar:
1. Arbetskonfliktens art (strejk eller lockout)?	.....
2. Hvilka voro *arbetarnes* fordringar vid konfliktens utbrott?	.....
Hvilka voro *arbetsgifvarnes* fordringar vid konfliktens utbrott?	.....
3. Huru stort var vid konfliktens utbrott antalet arbetare *vid verkstaden?*	.....
Hvilka afdelningar vid verkstaden berördes direkt af konflikten?	.....
Huru stort var vid konfliktens utbrott antalet arbetare i dessa afdelningar?	.....
Huru många af dessa arbetare strejkade?	.....
blefvo utestängda?	.....
kvarblefvo i arbetet?	.....
4. När började konflikten	dato .....
» slutade »	» .....
5. På hvilka villkor blef arbetet återupptaget?	.....
6. Blefvo några nya arbetare antagna under konfliktens lopp i stället för de förutvarande arbetarne och i sådant fall huru många?	.....
Huru många af de *nyantagna* arbetarne kvarblefvo i arbetet efter konfliktens slut?	.....
Återgingo alla de *förutvarande* arbetarne i arbetet efter konfliktens slut eller huru många af dem?	.....
7. Löstes konflikten genom skiljedom eller förmedling af utomstående och i sådant fall huru tillgick därvid?	.....
8. Anmärkningar och tillägg, som kunna vara egnade att belysa konfliktens karaktär och omfattning?	.....

OBS.! Denna blankett bör så noggrant som möjligt ifyllas och därefter insändas till Kungl. Kommerskollegium i Stockholm före den 15 september 1902. I alla sådana fall, där icke fullt exakta uppgifter finnas att tillgå, torde dock approximativa sådana kunna meddelas.

(strejker och lockouts), enligt ett af undertecknad utarbetadt frågeformulär E. För bekommande af specificerade uppgifter rörande ålders- och civilståndsfördelningen bland delegarne uti de af undersökningarna berörda understödskassor har frågeformulär D därjämte af undertecknad försetts med ett tillägg. Uppställningen af de använda frågeformulären äfvensom beskaffenheten af de uti desamma framställda spörsmål inhämtas af de å föregående sid. 22—40 i förminskad skala meddelade aftryck af formulären. * Såsom däraf framgår, hafva de å formulären innefattade uppgifter, i enlighet med hvad af kommitterade föreslagits, inhämtats *dels* från vederbörande arbetsgifvare (frågeformulär A jämte dess bilagor n:ris 1 och 2 samt frågeformulär E), *dels* från den vid de undersökta verkstäderna anställda förvaltningspersonal (frågeformulär B), *dels* från de vid verkstäderna anställda arbetare (frågeformulär C), *dels* från de personer, som handhaft förvaltningen af de inom yrket förefintliga sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor (frågeformulär D) samt *dels* från arbetarnes organisationer (frågeformulär E).

Hvad särskildt beträffar såväl de detaljerade spörsmål, hvilka uti frågeformulär A jämte dess båda bilagor förelagts arbetsgifvarne till besvarande, som ock de uppgifter, hvilka, enligt frågeformulär B, affordrats den vid verkstäderna anställda förvaltningspersonalen, har det icke ansetts vara lämpligt att genom de utsända agenterna införskaffa desamma, utan har kommerskollegium genom cirkulärskrifvelse till samtliga af undersökningen omfattade verkstäder anhållit, att sagda uppgifter, fullständigt utarbetade, måtte till kollegium insändas, hufvudformulär A före utgången af mars månad år 1901 och bilagorna n:ris 1 och 2 till sagda formulär samt frågeformulär B snarast möjligt efter nämnda års utgång. Vidkommande åter de uppgifter, som innehållas i frågeformulär C, hafva desamma, i enlighet med den fastställda planen för undersökningen, vid besök å de skilda arbetsställena inhämtats af sex för ändamålet särskildt anställda agenter. Däremot har icke, såsom kommitterade förutsatte, någon del af detta material kunnat insamlas af den för arbetets ledning anställda personal, förnämligast på samma grunder, som

* Ang. en af undertecknad för bekommande af erforderliga utdrag ur aflöningslistorna uppgjord och vissa verkstäder tillställd *förenklad uppställning af bilaga n:o 1 till frågeformulär A*, se sid. 45 i det följ.

vid den närmast föregående undersökningen lagt hinder i vägen för deras deltagande i insamlingsarbetet, eller att såväl undertecknad som den biträdande amanuensen under den första tiden för primäruppgifternas inhämtande voro strängt sysselsatta med fullbordandet och afslutandet af redogörelsen för de föregående årens arbetsstatistiska undersökningar äfvensom med anordnandet af den nya, samt därefter blefvo fullt upptagna med granskningen och ordnandet af det till den nya undersökningen inkomna, vidlyftiga statistiska materialet.

I öfverensstämmelse med de särskilda kommitterades förslag, hafva vid primäruppgifternas insamlande, jämte de i formulären upptagna frågor, såväl till arbetsgifvare som arbetare framställts vissa spörsmål, hvilka afsett vinnande af nödig kontroll beträffande de lämnade uppgifternas riktighet samt utrönandet af vissa spörsmål, som af en eller annan orsak icke lämpligen kunnat göras till rena blankettfrågor, såsom angående anmärkta olägenheter hos arbetslokalerna, angående verksamhetens fördelning på de olika verkstadsafdelningarna, angående afträdesanordningarnas beskaffenhet o. s. v. Därjämte hafva undersökningsförrättarne varit ålagda att *dels* under den å frågeformulär C sist inryckta rubriken »tillägg», *dels* ock uti en särskild promemoria för hvarje verkstad upppteckna alla iakttagelser, som syntes dem vara af vikt. Slutligen torde det böra omnämnas, att det uti den af undertecknad för agenterna utfärdade instruktion varit dem uttryckligen föreskrifvet att icke under några förhållanden låta de af arbetarne lämnade uppgifter komma under arbetsgifvares, verkmästares eller andras ögon samt att således icke låta arbetarne afgifva uppgifter i arbetsgifvarens eller annan persons närvaro.

Af de anställda undersökningsförrättarne har en närmast haft sig förelagdt att inhämta uppgifter från arbetarne vid de verkstäder i Stockholms stad och län (utom Södertelje), hvilka omfattats af undersökningarna; och har af denne agent bekommits användbara uppgifter från 2,923 arbetare, fördelade på inalles 20 verkstäder. Ifrågavarande uppgifter hafva vidare inhämtats: af en agent från 5 verkstäder och 784 arbetare i Södertelje samt i Östergötlands och Gotlands län; af en agent från 9 verkstäder och 1,168 arbetare i Södermanlands län; af en agent från 24 verkstäder och

1,893 arbetare i Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; af en agent från 29 verkstäder och 2,470 arbetare i Hallands, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vermlands och Örebro län, samt af en agent från 19 verkstäder och 1,909 arbetare i Uppsala, Vestmanlands och Kopparbergs län äfvensom de norrländska länen. I Stockholm voro de undersökta verkstäderna 17 till antalet och i Göteborg med dess närmaste omnejd 11, hvarjämte hafva undersökts i städerna Eskilstuna och Gefle 3 verkstäder och i städerna Uppsala, Visby och Lund 2 verkstäder på hvarje plats; beträffande åter alla öfriga arbetsorter hafva undersökningarna gällt endast en verkstad å hvarje ort. Af de undersökta verkstäderna voro 72 med 7,432 anträffade arbetare belägna i stad eller dess närmaste omnejd och 34 med 3,715 anträffade arbetare belägna på landsbygden.

I regel hafva de äskade upplysningarna jämväl vid denna undersökning blifvit lämnade med den största beredvillighet. Särskildt erkännansvärdt är fortfarande det stora tillmötesgående, hvarmed ett stort antal arbetsgifvare, så långt det varit dem möjligt, låtit på egen bekostnad verkställa de å bilagan n:o 1 till frågeformulär A begärda utdragen ur 1901 års aflöningslistor, hvarvid specificerade uppgifter blifvit lämnade rörande den till de särskilda arbetarne för hvarje aflöningsdag under ifrågavarande år utbetalta arbetslön, i de flesta fall, där sådant förekommit, fördelad efter tidlön och ackordsaflöning, äfvensom rörande arbetarnes timpenning och antal arbetstimmar. Detta arbetsgifvarnes tillmötesgående är så mycket mera erkännansvärdt, som, enligt hvad redan uti redogörelsen för den närmast föregående undersökningen blifvit påpekadt, utarbetandet af nu berörda uppgifter, särskildt vid verkstäder med ett större arbetareantal, kräft icke oväsentliga kostnader samt svårligen kunnat åstadkommas utan anlitandet af extra arbetshjälp.

Å andra sidan har det dock — hvilket på grund af den vid 1898 och 1899 års undersökningar vunna erfarenheten var att vänta* — inträffat uti ett icke obetydligt antal fall, att arbetsgifvarne befunnits obenägna att lämna de af dem äskade upplys-

* Se Arbetsstatistik III, sid. 44.

ningarna i detta afseende. Särskildt har detta varit händelsen vid en del mindre verkstäder, men äfven från några af de större verkstäder, undersökningarna omfattat, hafva de arbetsgifvarne affordrade uppgifter rörande till arbetarne utbetalta aflöningar — uti flere fall t. o. m. utan angifvande af något som helst skäl — trots upprepade påminnelseskrifvelser, fullständigt uteblifvit. Uppenbart synes dock vara, att anledningen till uppgifternas uteblifvande i regel varit den, att vederbörande funnit de på dem ställda an språken obilliga och icke velat eller kunnat vidkännas de för uppgifternas utarbetande nödiga kostnader. Hade dessa uppgifter däremot kunnat sammanställas genom de af kommerskollegium för inhämtande af uppgifter från arbetarne utsända agenterna eller ersättning kunnat lämnas till arbetsgifvarne för de kostnader, som arbetets verkställande medfört, torde det vara att antaga, att hinder icke från någon arbetsgifvares sida skulle hafva mött för bekommande af erforderliga utdrag ur aflöningslistorna, en anordning, som dock icke kunnat ifrågasättas på grund af de för undersökningarnas genomförande anslagna medlens begränsning.

För att emellertid möjliggöra bekommandet af exakta uppgifter rörande de af arbetarne åtnjutna löneförmåner i så stor utsträckning som möjligt, har undertecknad utarbetat och tillställt de arbetsgifvare, hvilka befunnits obenägna att verkställa de omfattande utdragen ur sina aflöningslistor, *en förenklad uppställning af bilagan n:o 1 till frågeformulär A*, hvilken återgifves å följande sida.

Medelst anlitande af dylika förenklade formulär hafva erforderliga löneuppgifter bekommits från ett icke obetydligt antal — hufvudsakligen mindre, men äfven några större — verkstäder, hvilka icke under några förhållanden kunnat förmås att bekosta utförandet af de vidlyftiga löneutdragen enligt det dem från början tillställda formuläret (bilaga n:o 1 till frågeformulär A).

Hvad åter beträffar en del arbetsgifvares — äfven i detta fall särskildt de mindres — uraktlåtenhet att insända uppgifter rörande verkstadsdriften enligt hufvudformulär A, synes orsaken till denna deras brist på tillmötesgående närmast vara att söka uti farhågan för, att dylika detaljerade upplysningar, därest de aflämnas till offentlig myndighet och sålunda blifva att betrakta såsom offentliga handlingar, hvilka vid anfordran måste tillhandahållas allmänheten,

Uppgifter angående arbetarnes årsinkomster under år 1901 vid N. N. mekaniska verkstad.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Arbetarens n:r vid verkstaden.	Arbetarens namn.	Yrkesspecialitet.	Verklig arbetstid under året.		Timpenning, öre.	Aflöning under året, kronor.	Däraf ackordlön, kr.	Extra förmåner utöfver aflöningen (värde i kronor)		
			antal veckor.	antal timmar.				fri bostad.	inkvartering.	andra förmåner.

Obs.! *Kol. 1* bör helst innehålla arbetarnes nummer vid den tidpunkt af år 1901, då kommerskollegii ombud besökte verkstaden; *kol. 4* afser det *antal arbetsveckor*, arbetaren verkligen arbetat vid verkstaden, med afdrag sålunda för den tid, han på grund af sjukdom eller annan anledning varit frånvarande; *kol. 5* bör om möjligt innehålla det *antal timmar*, hvarje arbetare verkligen arbetat, hvadan sålunda arbete på öfvertid upptages icke efter aflöningen, utan efter den verkligen använda tiden; *kol. 7* bör upptaga endast den *verkliga aflöningen* (på tid eller ackord), och sålunda ej de extra förmåner, hvilkas värde anföres i kol. 9—11; ifyllandet af *kol. 8* är synnerligen önskvärdt, därest sådant kan ske.

kunna i konkurrens- eller annat syfte blifva offentliggjorda till skada för uppgiftlämnaren och hans verksamhet.* Uti några fall har dock anledningen till uteblifvandet af dessa uppgifter varit att söka uti det förhållandet, att verkstadens verksamhet upphört under loppet af undersökningsåret.

Emellertid hafva i allmänhet fullständiga uppgifter rörande verkstadsdriften och därmed sammanhängande förhållanden (enligt frågeformulär A) bekommits från 96 af de 106 verkstäder, undersökningarna omfattat; dylika uppgifter hafva, trots upprepade påminnelseskrifvelser, uteblifvit från tre verkstäder i Göteborg samt från verkstäderna i Södertelje, Söderfors och ett par verkstäder på småländska landsbygden äfvensom från några verkstäder, hvilkas

* Såsom skäl för sin vägran att afgifva ifrågavarande uppgifter anfördes exempelvis af en större verkstad, »att formuläret innehåller frågor af konfidentiell natur, hvilka man därför icke vill låta komma till allmänhetens kännedom».

rörelse under året upphört. Utdrag ur aflöningslistorna (vare sig enligt bilaga n:o 1 till frågeformulär A eller enligt det ofvan meddelade förenklade formuläret) föreligga från inalles 87 verkstäder; förutom de nyss anförda hafva ytterligare 2 verkstäder i Stockholm — dock icke någon af de större — verkstäderna i Malmö och Borås samt några mindre landsortsverkstäder underlåtit insända ifrågavarande uppgifter. I 3 fall hafva löneuppgifterna inkommit så sent eller i så ofullständigt skick, att de icke kunnat bearbetas.

Hvad åter vidkommer uppgifterna rörande arbets- och löneförhållanden under åren 1874—1900 (enligt bilaga n:o 2 till frågeformulär A), hafva användbara sådana uppgifter inkommit från icke mindre än 43 af de genom undersökningarna berörda verkstäderna, eller ett vida större antal än man på förhand vågat förutsätta.

Icke heller vid 1901—1902 års undersökningar har tillträde till verkstadslokalerna i något fall förvägrats de af kollegium utsända agenterna för insamlande af primäruppgifter från arbetarne. I allmänhet synas ock dessa undersökningar af arbetarne själfva hafva omfattats med intresse, hvarom det insamlade materialets beskaffenhet nogsamt burit vittne. Af icke ringa betydelse har härvidlag varit de upprepade anmaningar, som af järn- och metallarbetareförbundets förtroendeman ställts till de mekaniska verkstadsarbetarne i riket: att genom omsorgsfullt öfvertänkta och fullt korrekta svars afgifvande hvar och en i sin stad bidraga till ett godt resultat af undersökningen.

Den i allmänhet välvilliga ställning, vederbörande arbetsgifvare intagit gent emot undersökningen, torde ock haft ett icke oväsentligt inflytande på arbetarnes villighet att nöjaktigt besvara de till dem framställda spörsmålen. Till följd häraf hafva ock vid dessa undersökningar endast ett 60-tal arbetare — emot c:a 200 vid de närmast föregående — på ett par undantag när alla i Stockholm, direkt vägrat att ingå i svaromål eller ock vid undersökningstillfället hållit sig undan för att slippa lämna de äskade upplysningarna om sig och sina förhållanden; och har såsom skäl för en dylik vägran fortfarande anförts, att man fruktade, att de till kollegium afgifna uppgifterna skulle komma att ställas till taxeringsmyndigheternas förfogande och sålunda kunna föranleda, att vederbörande komme att påföras högre beskattning.

Såsom redan i det föregående blifvit omnämndt, hade kommitterade, på grund af den obenägenhet, som vid närmast föregående undersökningar ådagalagts af verkstädernas förvaltningspersonal mot att afgifva densamma å frågeformulär B affordrade uppgifter, sökt att ur sitt förslag till nämnda formulärs affattning aflägsna alla spörsmål, som enligt kommitterades förmenande kunnat gifva anledning till berörda obenägenhet. Kommitterades antagande, att svårigheter därefter icke vidare skulle möta att äfven i denna del af undersökningarna ernå ett mera tillfredsställande resultat, har emellertid icke gått i uppfyllelse, utan har förvaltningspersonalen fortfarande lagt i dagen en afgjord obenägenhet att afgifva svar å det för den afsedda, reviderade frågeformulär B. Flere verkstadsegare hafva äfven nu meddelat, att de icke ansågo sig kunna aftvinga sina tjänstemän dem affordrade uppgifter emot deras vilja. Från c:a 68 % af den vid de undersökta verkstäderna anställda förvaltningspersonalen saknas uppgifter helt och hållet, och detta relationstal skulle kommit att ställa sig ännu vida ogynsammare, därest icke den talrika förvaltningspersonalen vid några af de största verkstäderna afgifvit uppgifterna i fråga. De inkomna svaren representera nämligen — ofta långt ifrån fullständigt — de förvaltningen tillhörande personerna vid endast ett 50-tal af de 106 verkstäder, undersökningarna omfattat, hvadan alltså denna del af undersökningen måste anses hafva utfallit tämligen otillfredsställande.

Hvad beträffar anledningen till denna förvaltningspersonalens obenägenhet att lämna uppgifter, har den vid de föregående årens undersökningar vunna erfarenhet härvidlag till fullo bekräftats, nämligen att orsaken är att söka *dels* uti en vid verkstäderna tämligen gängse uppfattning, att de arbetsstatistiska undersökningarna närmast afse att utreda arbetarnes förhållanden och icke jämväl böra omfatta ingeniörs- och kontorspersonalen, *dels* uti motvilja för att till offentlig myndighet lämna upplysningar om sig och sina privata förhållanden och *dels* uti farhågan för, att exakta upplysningar om aflönings- och naturaförmåner skulle kunna medföra ökad taxering.

Slutligen bör omnämnas, att de från understödskassorna infordrade uppgifter i allmänhet blifvit på ett tillfredsställande sätt afgifna af de personer, som haft förvaltningen af de olika kas-

sorna om händer. Likaledes hafva de såväl arbetsgifvarne som arbetarnes organisationer enligt frågeformulär E affordrade uppgifter rörande under de senare åren inträffade arbetskonflikter beredvilligt besvarats, så långt för dem fortfarande tillgängliga handlingar gjort sådant möjligt.

Endast uti de i det föregående omnämnda fallen hafva några mera anmärkningsvärda afvikelser från eller inskränkningar uti den af de särskilda kommitterade föreslagna plan för undersökningarnas omfattning och anordning behöft vidtagas.

I den mån erforderliga primäruppgifter blefvo tillgängliga, vidtog granskningen och bearbetningen af det vidlyftiga materialet. Redan i september år 1901 hade en del af primäruppgifterna — det af agenterna insamlade materialet från arbetarne och, från ett flertal arbetsgifvare, uppgifter rörande verkstadsdriften — till kollegium ingått. I enlighet med därom till verkstäderna gjord framställning inkom sedermera under loppet af år 1902 ett stort antal af de äskade utdragen ur aflöningslistorna samt uppgifter från understödskassorna. En icke obetydlig mängd resterande uppgifter från arbetsgifvarne har emellertid först, i många fall efter upprepade påminnelseskrifvelser och underhandlingar, influtit under senare delen af år 1902 och början af år 1903, och har — af detta och andra skäl — den speciella undersökningen rörande förefallna arbetskonflikter icke förr än under våren 1903 kunnat slutföras.

Liksom vid de närmast föregående båda undersökningarna har jämväl nu särskildt behandlingen af de å bilagan n:o 1 till frågeformulär A meddelade lönestatistiska primäruppgifterna kräft ett långvarigt och tidsödande arbete af den för biträde vid bearbetningen anställda, fåtaliga personalen. Arbetet skulle emellertid hafva kunnat bedrifvas raskare och afslutas betydligt tidigare än nu skett, därest icke med det slutliga sammanställandet af de vidlyftiga lönetabellerna måst anstå, intill dess att de från några större verkstäder utlofvade utdragen ur aflöningslistorna samt uppgifter angående verkstadsdriften och därmed sammanhängande förhållanden hunnit inkomma.

På grund af det ofvan omnämnda dröjsmålet med dessa primäruppgifters aflämnande till kollegium förelågo de omfattande tabellsammanställningarna färdiga först i början af år 1903. Därefter återstod affattandet af den vidlyftiga textframställningen, hvilket arbete tyvärr måst undanskjutas månad efter månad och först kunnat upptagas i mars månad innevarande år till följd däraf att undertecknad, allt sedan Kungl. Kommerskollegii nyinrättade afdelning för arbetsstatistik med 1903 års ingång trädde i verksamhet, varit strängt upptagen med planläggningen och utförandet af de nya uppgifter, som blifvit afdelningen anförtrodda. Föreliggande redogörelse framträder därför nu c:a ett år senare än som varit önskligt och äfven möjligt, därest arbetsstatistiken icke allt fortfarande vore utrustad med otillräckliga arbetskrafter.

Sedan 1901 och 1902 års undersökningar angående *mindre, egentliga mekaniska verkstäder samt vissa specialverkstäder* numera föreligga afslutade, skall i det följande redogörelse lämnas för de hufvudsakligaste resultat, dessa undersökningar gifvit vid handen. Till följd af undersökningarnas *statistiska* karaktär hafva dessa resultat, i den utsträckning sådant låtit sig göra, sammanförts uti tabellform, hvadan textafdelningen närmast utgör en kommentar till de uti tabellerna meddelade sifferuppgifter. Uti texten kommer dock äfven att meddelas en redogörelse för sådana frågor, som af ett eller annat skäl icke lämpligen kunnat tabellariskt behandlas.

Föreliggande arbetsstatistiska undersökningar hafva emellertid, såsom redan i det föregående blifvit omnämndt, afsett att i viss mån utgöra en fortsättning och ett fullständigande af de under åren 1899 och 1900 verkställda undersökningarna angående de *större, egentliga mekaniska verkstäderna i riket,* för hvilka undersökningar en fullständig redogörelse lämnats uti den år 1901 utkomna »Arbetsstatistik III»; och bör sålunda den nu föreliggande redogörelsen tillsammans med den föregående lämna en så fullständig bild, som det under gifna förhållanden varit möjligt att åstadkomma, af arbets- m. fl. förhållanden inom den svenska mekaniska verkstadsindustrien i dess helhet. * Till underlättande af en

* Uppmärksammas bör dock, att det, hufvudsakligen af praktiska skäl, varit nödvändigt att från undersökningarna utesluta en del verkstäder, särskildt statens och enskilda järnvägsverkstäder samt järnvägsvagnfabriker (se sid. 14 i det föregående).

öfverblick i ett sammanhang af dessa förhållanden har det därför ansetts lämpligt att uti den efterföljande textafdelningen — hvilken, som sagdt, närmast redogör för 1901 och 1902 års undersökningar af de mindre, egentliga mekaniska verkstäderna samt en del specialverkstäder — beträffande vissa hufvudpunkter jämväl meddela några sammanställningar af och jämförelser mellan *båda* undersökningarnas resultat. Dessa sammanställningar hafva dock, af helt naturliga skäl, icke kunnat göras på långt när uttömmande eller utsträckas att omfatta alla detaljfrågor.

Slutligen torde böra omnämnas, att den öfversikt af den svenska mekaniska verkstadsindustriens utveckling, hvilken här meddelas, ingalunda kunnat göras uttömmande eller enhetligt genomföras, enär *dels* de till den officiella fabriksstatistiken afgifna uppgifternas ofullständighet — och äfven otillförlitlighet — under äldre tider och *dels* nämnda statistiks, till följd af olika uppfattningar om, hvilka industriella anläggningar vore att betrakta såsom mekaniska verkstäder, tid efter annan förändrade uppställning, medfört oöfverstigliga hinder för framläggande af en på officiella källor grundad statistisk öfversikt af den svenska mekaniska verkstadsindustriens läge och utveckling under äldre tider. Svårigheten att erhålla fullt exakta uppgifter har ock haft till följd, att de uti särskilda kapitel lämnade redogörelserna för fackföreningsrörelsen, arbetskonflikter m. m. icke heller få anses uttömmande behandla ämnet.

Den mekaniska verkstadsindustrien. II.

1. Verkstadsdriften. Arbetslokalernas beskaffenhet m. m.

Såsom redan i inledningen blifvit omnämndt, hafva de arbetsstatistiska undersökningarna under åren 1899—1900 och 1901—1902 omfattat inalles 138 mekaniska verkstäder (32 vid den förra och 106 vid den senare undersökningen). Bland dessa 138 verkstäder bedrefvos 101 af aktiebolag (d. v. s. närmare 75 % af hela antalet).

Utaf de 32 större, egentliga mekaniska verkstäder, som omfattades af den förra undersökningen, bedrefvos 29 af aktiebolag, bland hvilka 7 hvart och ett hade ett inbetaldt aktiekapital af minst en million kronor. Sammanlagdt utgjorde år 1898 de inbetalda aktiekapitalen inom nämnda 29 aktiebolag 18,788,500 kronor. Summan af bolagens reservfonder belöpte sig till inemot 2½ million kronor; för 11 bolag uppgick den afsatta reservfonden till 100,000 kronor eller däröfver. Af de återstående 3 verkstäder, hvilka vid tiden för nämnda undersökningars verkställande bedrefvos af enskilda personer, har en från den 1 januari 1900 öfvertagits af ett aktiebolag. Dess aktiekapital utgjorde då 408,000 kronor.

Af de 106 under åren 1901 och 1902 undersökta verkstäderna innehades 71 af aktiebolag. Af dessa drefvo 10 större aktiebolag, med ett sammanlagdt aktiekapital af 18,428,000 kronor, förutom den mekaniska verkstaden äfven, och hufvudsakligen, annan bruksrörelse. En verkstad egdes af ett ut-

ländskt aktiebolag, rörande hvilket uppgifter i föreliggande punkt ej kunnat erhållas.[1] För de återstående 60 aktiebolag, hvilka drefvo den mekaniska verkstaden och därmed sammanhängande anläggningar såsom hufvudsaklig rörelse, utgjorde år 1900 sammanlagda beloppet af de inbetalda aktiekapitalen 27,557,500 kronor, fördelade på 41,604 aktier; aktiekapitalens sammanlagda maximi- och minimibelopp voro begränsade till resp. 50 och 18 millioner kronor (i afrundade tal). Summan af bolagens reservfonder belöpte sig till inemot 3,800,000 kronor; för 8 bolag uppgick den afsatta reservfonden till 100,000 kronor eller däröfver. Bland dessa 60 aktiebolag befunno sig emellertid 7 större (hvart och ett med ett inbetaldt aktiekapital af en million kronor eller däröfver) med sammanlagdt 17,125,000 kronor i inbetaldt aktiekapital och 3,123,000 kronor i reservfonder. För de återstående 53 aktiebolagen utgjorde aktiekapitalen sålunda endast 10,432,500 kronor och reservfonderna 661,254 kronor.[2]

Elfva af de redovisade anläggningarna — vid båda undersökningarna — voro grundlagda före år 1800.[3]

Tiden för verksamhetens början samt för de olika företagens ombildande till aktiebolag framgår i öfrigt af följande sammanställning (för samtliga 138 undersökta verkstäder):

---

[1] Denna verkstad har sedermera öfvergått till ett svenskt aktiebolag.

[2] Uppgifter rörande reservfonden saknas från 4 mindre aktiebolag.

[3] Äldst är den i *Finspong* belägna verkstaden, där redan på 1500-talet ett litet bruk synes hafva existerat, hvilket i början af 1600-talet erhöll privilegium för kanongjutning. *Åkers* styckebruk trädde i verksamhet i början af 1600-talet och erhöll privilegium för kanongjutning år 1654. I *Näfveqvarn* anlades redan på 1620-talet ett styckebruk jämte masugn; en manufakturmedja byggdes 1793. En anläggning, i *Bruzaholm*, grundades år 1630 som järnbruk: dess egentliga verksamhet som mekanisk verkstad härleder sig först från slutet af 1850-talet. En anläggning, i *Öfverum*, erhöll år 1655 privilegium för tackjärnsblåsning och stangjärnssmide, år 1662 för styckgjutning. År 1666 anlades i *Stafsjö* ett järnverk med masugn »till styckens och andra järnarters gjutande»; bruket med alla verkstäder nedbrändes af ryssarne 1719, men återuppbyggdes på 1720-talet. En anläggning, i *Söderfors*, privilegierades år 1676 som ankarbruk och en, i *Husqvarna*, år 1680 som kanongjuteri. I *Sundsvall* anlades år 1756 en metallfabrik, som år 1894 ombildades till aktiebolag; detta aktiebolag inköpte år 1897 en mindre mekanisk verkstad af obekant grundläggningsår, hvilken betydligt utvidgades och införlifvades med metallfabriken. En verkstad, i *Stockholm*, grundades år 1769 och en, i *Helsingborg*, år 1799. Rörande utvecklingen af de mekaniska verkstäderna i modärn mening hänvisas till bihangskapitlet (sid. 445 ff.).

	Antal grundlagda företag. Hela antalet.	Däraf som aktiebol. grundl.	Till aktiebol. ombildade företag.
före år 1800	11	—	—
åren 1801—1820	2	—	—
» 1821—1840	5	—	—
» 1841—1850	8	—	—
» 1851—1860	11	—	2
» 1861—1870	20	[1] —	7
» 1871—1880	32	[2] 5	16
» 1881—1890	28	7	12
» 1891 o. följ.	21	15	37
Summa	138	27	74
Summa aktiebolag		101	

Enligt de till kommerskollegii statistik rörande fabriker och handtverk för år 1900 inkomna uppgifter sysselsattes nämnda år vid ifrågavarande 138 verkstäder tillsammans 27,019 arbetare (295 kvinnliga arbetare ej inräknade). Den för bevillning uppskattade inkomsten af samtliga dessa verkstäders rörelse uppgick till 8,495,947 kronor, och sammanlagda värdet af verkstädernas tillverkningar utgjorde 85,351,448 kronor.

3 af dessa verkstäder (samtliga aktiebolag), med 388 arbetare och ett uppgifvet tillverkningsvärde af något öfver 1,350,00 kronor, upphörde emellertid med sin verksamhet under loppet af år 1901.

Vid återstående 135 verkstäder sysselsattes år 1901 24,846 arbetare (förutom 265 kvinnliga), mot 26,631 år 1900. Den bevillningstaxerade inkomsten uppgick till 7,215,279 kronor enligt uppgifterna för år 1901 (mot 8,475,458 kronor år 1900) och sammanlagda värdet af tillverkningarna till 77,514,763 kronor (mot 84,001,000 kronor år 1900). I tillverkningsvärdena äro emellertid härvid inräknade gjutgods (såväl sådant, framställdt efter tackjärns omsmältning som äfven s. k. metallgjutgods) till ett angifvet värde af 11,809,079 kronor för år 1901 och 14,971,380 kronor år 1900, samt järnmanufaktur, resp. 3,844,667 kronor år 1901

[1] En verkstad grundades af ett aktiebolag, men har sedermera öfvergått i enskild ego.

[2] Ytterligare en verkstad grundades ursprungligen af ett aktiebolag, men har sedermera öfvergått i enskild ego.

och 4,759,197 kronor år 1900, hvadan alltså den rena mekaniska-verkstads-tillverkningen representerar ett tillverkningsvärde af 61,861,017 kronor år 1901 mot 64,270,423 kronor år 1900. Året 1901 företer alltså en icke oväsentlig tillbakagång i den mekaniska verkstadsindustrien — liksom inom den svenska storindustrien i allmänhet — hvilken tillbakagång, enligt hvad den officiella fabriksstatistiken utvisar, för den mekaniska verkstadsindustriens vidkommande fortsatt jämväl under år 1902, hvaremot den svenska fabriksindustrien i stort sedt under sistnämnda år synes hafva återhämtat sig från det bakslag, som drabbade densamma under 1901.

Grupperas verkstäderna efter den omfattning, uti hvilken deras rörelse bedrifvits, erhålles följande sammanställning:

De mekaniska verkstäderna [1] år 1901.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Verkstäder omfattade af de arbetsstatistiska undersökningarna.	Antal verkstäder.	Tillverkningarnes värde, kr.	Däraf gjutgods, kr.	Däraf manufakturvaror, kr.	Bevillningstaxerad inkomst, kr.	Antal arbetare år 1901.	Antal arbetare år 1900.	Antal arbetare år 1899.	Vid de arbetsstatistiska undersökningarne anträffade arbetare. Antal.	Vid de arbetsstatistiska undersökningarne anträffade arbetare. % af det till fabriksstatistiken uppgifna antalet.
N:o 1 (1899 o. 1900).										
I. Verkst. m. öfver 500 arb.[2]	11	25,437,649	4,291,289	850,815	1,576,628	8,557	9,342	9,193	7,950	86·5
II. » » 500—300 arb.[2]	5	4,704,443	912,068	323,000	258,763	1,650	1,710	1,818	1,464	80·5
III. » » mindre än 300 arb.[2]	16	7,682,245	1,761,331	366,639	467,667	2,725	2,923	2,899	2,646	91·2
Summa	**32**	**37,824,337**	**6,964,688**	**1,540,454**	**2,303,058**	**12,932**	[3]**13,975**	**13,910**	**12,060**	**86·7**
N:o 2 (1901 o. 1902).										
I. Verkst. m. öfver 500 arb.[4]	4	13,094,444	495,300	—	2,934,741	2,973	3,052	2,827	2,780	93·5
II. » » 500—300 arb.[4]	4	5,203,060	707,820	908,650	539,152	1,347	1,487	1,168	1,237	91·8
III. » » 300—100 arb.[4]	28	12,277,366	1,853,182	967,799	809,314	3,988	4,595	4,600	3,670	92·0
IV. » » mindre än 100 arb.[4]	70	9,115,556	1,788,089	427,764	629,014	3,606	3,910	4,309	3,460	96·0
Summa	**106**	**39,690,426**	**4,844,391**	**2,304,213**	**4,912,221**	**11,914**	**13,044**	**12,904**	**11,147**	**93·8**
Tillsammans: (båda undersökningarna.)										
Grupp I	15	38,532,093	4,786,589	850,815	4,511,369	11,530	12,394	12,020	10,730	—
» II	9	9,907,503	1,619,888	1,231,650	797,915	2,997	3,197	2,986	2,701	—
» III	44	19,959,611	3,614,513	1,334,438	1,276,981	6,713	7,518	7,499	6,316	—
» IV	70	9,115,556	1,788,089	427,764	629,014	3,606	3,910	4,309	3,460	—
Summa	**138**	**77,514,763**	**11,809,079**	**3,844,667**	**7,215,279**	**24,846**	**27,019**	**26,814**	**23,207**	—

[1] Med den å sid. 14 angifna begränsning.

[2] Enligt uppgifterna till fabriksstatistiken för år 1898.

[3] En i Göteborg belägen mekanisk verkstad har i motsvararande utdrag ur uppgifterna till fabriksstatistiken å sidan 50 af föregående redogörelse förts till grupp II (500—300 arbetare). Då emellertid i undersökningen inbegripits äfven ett med verkstaden förenadt, utom staden beläget, skeppsvarf med 391 arbetare, hafva äfven uppgifterna till fabriksstatistiken från detta senare här inräknats och anläggningen nu öfverförts till grupp I (öfver 500 arbetare).

[4] Enligt uppgifterna till fabriksstatistiken för år 1900.

Uti det ofvan angifna totalvärdet af samtliga de undersökta verkstädernas sammanlagda tillverkningar voro de förnämsta tillverkningsslagen representerade med följande belopp:

		År 1900.	År 1901.
Gjutgods:			
a) framställdt efter tackjärns omsmältning	kr.	12,117,652	9,753,571
b) annat (s. k. metallgjutgods)	»	2,853,728	2,055,508
Manufakturvaror:			
Tillverkningar och reparationer	»	4,759,197	3,844,667
Maskiner och redskap m. m.:			
Kanoner	»	1,408,480	2,227,520
Gevär	»	1,388,463	1,400,942
Projektiler	»	1,225,650	1,104,935
Velocipeder	»	1,331,800	1,555,801
Järnvägs- och spårvägsvagnar samt tendrar	»	6,026,629	4,060,283
Fartyg (hufvudsakligen ångfartyg)	»	4,378,485	3,636,054
Ångpannor	»	2,097,879	1,638,059
Ångmaskiner: lokomotiv	»	3,245,200	3,842,041
lokomobiler	»	703,500	747,950
andra	»	3,260,071	2,646,931
Andra motorer (ej elektriska)	»	764,814	881,367
Arbetsmaskiner och redskap för:			
1. Elektricitets alstrande och användning	»	8,573,130	6,769,725
2. Bearbetning af metaller	»	1,273,074	455,461
3. Bearbetning af trä o. d.	»	2,201,462	1,574,755
4. Textilindustrien (hufvudsakligen sy- och stickmaskiner)	»	922,532	856,600
5. Andra industrier (trämasse-, läder-, sten- m. fl.)	»	2,486,169	2,845,061
6. Jordbruket:			
a) mejeri- (separatorer m. m.)	»	7,908,693	8,685,313
b) för jordens beredning (plogar m. m.)	»	552,652	628,152
c) andra (sånings- och skördemaskiner, tröskverk, hackelsemaskiner m. m.)	»	2,035,941	2,383,618
7. Uppfordring och pressning (lyftkranar, pumpar, m. m.; sprutor och blåsmaskiner inberäknade)	»	962,586	865,882
Diverse öfrigt maskingods och reparationer	»	12,873,661	13,054,567
Summa	*kr.*	**85,351,448**	**77,514,763**

Förutom ofvan meddelade upplysningar rörande verkstadsdriften, hvilka varit att hämta ur tillgängliga officiella handlingar — förnämligast primäruppgifterna till kommerskollegii fabriksstatistik — har emellertid vid 1901 och 1902 års arbetsstatistiska undersökningar, liksom vid de närmast föregående, försök gjorts att från arbetsgifvarne införskaffa mera detaljerade uppgifter i förevarande hänseende, hvilka spörsmål varit inrymda uti frågeformulär A. Vi

hafva redan i inledningen omnämnt, hurusom från 10 af de 106 verkstäder, som dessa undersökningar omfattat, icke ingått några som helst svar å nämnda frågeformulär (i några fall af den uppgifna anledningen, att verkstadens verksamhet under loppet af undersökningsåret upphört), och beträffande de återstående verkstäderna, från hvilka frågeformuläret återkommit besvaradt, hafva långt ifrån alla vare sig velat eller kunnat besvara samtliga de uti formuläret framställda frågorna. I åtskilliga fall, där den mekaniska verkstaden drifvits i samband med annan, främmande bruksrörelse, hafva svårigheter yppat sig att erhålla *enbart* för verkstadsdriften gällande uppgifter. Af denna anledning hafva uppgifterna från 5 arbetsställen vid bearbetningen endast i vissa punkter kunnat användas, och i 1 fall hafva desamma, ehuru i öfrigt särdeles fullständiga, måst lämnas alldeles obeaktade. Så långt möjligt varit, hafva emellertid de enligt formulär A lämnade svaren rörande verkstadsdriften under år 1900 blifvit sammanställda uti bihangstabellen n:o II.[1] Under hänvisning i öfrigt till ifrågavarande sammanställning samt under bestämd reservation mot, att alltför vidtgående slutsatser grundas på de meddelade, som nämndt i vissa delar ofullständiga, uppgifterna angående verkstadsdriften, skall här framläggas en öfversikt af de hufvudsakligaste resultat, denna del af undersökningen gifvit vid handen.

Användbara uppgifter rörande verkstadsdriften år 1900 — mer eller mindre fullständiga — föreligga nu, enligt hvad ofvan blifvit påvisadt, från 95 af 106 undersökta verkstäder (mot, år 1898, 26 af 32 undersökta). Arbetareantalet vid dessa 95 verkstäder har af arbetsgifvarne uppgifvits till sammanlagdt 11,504; 63 verkstäder, med 7,898 arbetare, voro belägna i eller intill städer och 32 verkstäder, med 3,606 arbetare, på landsbygden.[2]

---

[1] I några få undantagsfall hafva i sagda tabell, då trots upprepad anmaning tillfredsställande redovisning ej kunnat erhållas, ofullständiga uppgifter kompletterats med från annat håll erhållna tillförlitliga sådana eller uppgifna kvantiteter reducerats till värden (och tvärt om) med tillhjälp af från kommerskollegii afdelning för näringsstatistik tillgängliga reduktionstal.

[2] Rörande det antal verkstäder, från hvilka uppgifter om arbetarnes förhållanden föreligga, samt dessas fördelning efter orter, antalet anträffade arbetare och tillverkningsspecialiteter, se kap. 3 i det följande.

Nämnda 95 verkstäder fördela sig sålunda:

Efter arbetareantalet.

Verkstäder med ett för den 1 jan. 1901 angifvet arbetareantal af:	Antal verkstäder.	Antal arbetare.
I. Öfver 500 arbetare	4	3,147
II. 500—300 arbetare	3	1,086
III. 300—100 arbetare	26	3,991
IV. Mindre än 100 arbetare	62	3,280
Summa	**95**	**11,504**

Efter tillverkningsspecialiteter.

Verkstäder för tillverkning af:	Antal verkstäder.	Antal arbetare.
Grupp A. Elektriska maskiner och apparater	6	2,458
» B. Mejerimaskiner	3	1,016
» C. Velocipeder samt sy- och stickmaskiner	6	444
» D. Motorer, speciella arbetsmaskiner, eldvapen, m. m.	16	1,903
» E. Landtbruksmaskiner eller ej utpräglad specialtillverkning	64	5,683
Summa	**95**	**11,504**

Byggnader m. m. Rörande byggnader m. m. hafva, såsom af sammanställningen här nedan framgår, användbara uppgifter, dock ej i alla delar fullständiga, lämnats af 85 verkstäder med 10,766 arbetare. 5 mindre verkstäder, med sammanlagdt 270 arbetare, hafva saknat egna lokaler, från 3 arbetsställen (med sammanlagdt 333 mekaniska verkstadsarbetare), vid hvilka äfven drifvits annan bruksrörelse, hafva särskilda, enbart för verkstadsdriften gällande, uppgifter ej kunnat erhållas, och 2 mindre verkstäder (med sammanlagdt 135 arbetare) hafva i denna punkt lämnat otillfredsställande uppgifter.

För 79 af dessa 85 anläggningar har *verkstadstomten* — d. v. s. det i regel afstängda område, där verkstadsarbete pågår — utgjort sammanlagdt 794,601 kvadratmeter. Rörande verkstadstomtens med därå befintliga byggnaders *taxeringsvärde* hafva uppgifter inkommit från 81 verkstäder och rörande dessa byggnaders *brandförsäkringsvärde* från 83 verkstäder, af hvilka emellertid 2 större verkstäder (den ena staten tillhörig) uppgifvit, att byggnaderna ej varit brandförsäkrade. För 81 verkstäder, med sammanlagdt 10,309 arbetare och 633 byggnader inom verkstadstomten, har nämnda *taxeringsvärde* utgjort summa 13,988,000 kronor, och för likaledes 81 verkstäder, med 9,789 arbetare och 608 byggnader inom verkstadstomten, *brandförsäkringsvärdet* sammanlagdt 12,357,363 kronor. (Motsvarande siffror utgjorde år 1898: *taxe-*

ringsvärdet, enligt uppgift från 24 verkstäder med 9,525 arbetare och 440 byggnader inom verkstadstomten, 11,092,330 kronor — hvaraf 7,130,400 kr. på de 8 största verkstäderna med 6,051 arbetare och 238 byggnader inom verkstadstomten — och *brandförringsvärdet*, för likaledes 24 verkstäder, med 9,723 arbetare och 429 byggnader inom verkstadstomten, 8,706,644 kronor.)

Närmare upplysningar rörande verkstadstomterna med däråt befintliga byggnader erhållas af följande sammanställningar, med fördelning på olika verkstadsgrupper samt på verkstäder i städer och på landsbygd:

Byggnader.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Verkstäder.	Verkstäder.	Arbetare.	Verkstadsbyggnader.	Magasinsbyggnader.	Kontorsbyggnader och boningshus.	Summa byggnader.
År 1900.						
I. Verkst. m. öfver 500 arbetare	4	3,147	20	16	5	41
II. » » 500—300 arbetare	3	1,086	21	25	8	54
III. » » 300—100 arbetare	23	3,608	90	67	36	193
IV. » » mindre än 100 arbetare	55	2,925	151	134	96	381
Tillsammans	**85**	**10,766**	**282**	**242**	**145**	**669**
Däraf i städer	58	7,628	168	145	71	384
» på landsbygd	27	3,138	114	97	74	285
År 1898.						
I. Verkst. m. öfver 500 arbetare	9	7,136	123	80	49	252
II. » » 500—300 arbetare	4	1,469	29	19	12	60
III. » » mindre än 300 arbetare	13	2,211	62	64	24	150
Tillsammans	**26**	**10,816**	**214**	**163**	**85**	**462**

Fullständiga uppgifter för år 1900 rörande *såväl* verkstadstomtens areal *som* brandförsäkrings- och taxeringsvärde hafva lämnats af 75 verkstäder, såsom efterföljande tablå utvisar:

Byggnadernas brand- och taxeringsvärde år 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Verkstäder.	Verkstäder	Arbetare	Byggnader å verkstadstomten	Inom en sammanlagd areal af	Byggnadernas brandförsäkringsvärde	Verkstadstomtens med därå befintl. byggnaders taxeringsvärde
	Antal.			Kvm.	Kronor.	
I. Verkst. m. öfver 500 arb.	4	3,147	41	102,430	[1]3,647,820	4,157,600
II. » » 500—300 arb.	3	1,086	54	100,776	[2]861.000	1,142,000
III. » » 300—100 arb.	20	3,221	168	251,712	3.327,550	3,976,400
IV. » » mindre än 100 arb.	48	2.513	294	299.213	3.649,183	4.177,800
Tillsammans	**75**	**9,967**	**557**	**754,131**	**11.485,553**	**13,453,800**
Däraf i städer	56	7,509	370	447,396	[1]9.228,353	10,547,700
» på landsbygd	19	2,458	187	306,735	[2]2,257,200	2,906,100

Beträffande verkstadsbyggnadernas *såväl* grundarea *som* golfyta hafva fullständiga uppgifter lämnats från 81 verkstäder (mot 19 verkstäder år 1898). Antalet arbetare vid dessa verkstäder utgjorde 10,563 och verkstadsbyggnaderna 267, med en sammanlagd *grundarea* af 167,041 kvadratmeter och en *golfyta* af 213,585 kvadratmeter, fördelade på sätt, som framgår af tabellen å sid. 60.

Flertalet verkstäder, synnerligast de mindre, hafva saknat särskild *kontorsbyggnad*. I de fall, där ej kontorslokalen anordnats i någon af verkstädernas öfriga byggnader, har i allmänhet kontorsbyggnaden äfven inrymt bostadslägenheter.

62 verkstäder hafva befunnits ega *boningshus* — vare sig inom eller utom verkstadsområdet — hvilka helt eller delvis upplåtits till bostäder åt förvaltnings- och arbetspersonalen. Antalet boningshus har angifvits vara 452, rymmande 1,566 bostadslägenheter med 2,036 rum och 1,210 kök. Af dessa voro 1,402 lägenheter med 1,492 rum och 1,096 kök upplåtna åt arbetare.[3]

[1] För en verkstad med 512 arbetare och 8 byggnader, med ett taxeringsvärde af 215,000 kronor, voro byggnaderna ej brandförsäkrade.

[2] För en verkstad, med 339 arbetare och uppgifna 22 byggnader inom ett verkstadsområde af 50,000 kvm., voro byggnaderna ej brandförsäkrade (taxeringsvärdet 232,000 kronor).

[3] Med afseende å de af arbetsgifvarne upplåtna bostadslägenheter åt arbetarne hänvisas till redogörelsen för arbetarnes bostadsförhållanden i det följande (sid. 119 ff.).

Verkstadsbyggnadernas grundarea och golfyta.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Verkstäder.	Verkstäder.	Arbetare.	Verkstadsbyggnader.		
			Antal.	Grund-area.	Golfyta.
	Antal.			Kvm.	Kvm.
År 1900.					
I. Verkst. m. öfver 500 arbetare	4	3,147	20	23,820	53,026
II. » » 500—300 »	3	1,086	21	19,850	19,687
III. » » 300—100 »	23	3,608	90	61,919	72,165
IV. » » mindre än 100 arbetare	51	2,722	136	61,452	68,707
Tillsammans	**81**	**10,563**	**267**	**167,041**	**213,585**
Däraf i städer	55	7,468	158	92,625	138,605
på landsbygd	26	3,095	109	74,416	74,980
År 1898.					
I. Verkst. m. öfver 500 arbetare	5	3,852	64	69,753	91,667
II. » » 500—300 »	2	684	13	7,559	8,735
III. » » mindre än 300 arbetare	12	1,974	56	40,418	42,784
Tillsammans	**19**	**6,510**	**133**	**117,730**	**143,186**

Arbetsinventarier. Rörande arbetsinventarierna hafva, såsom af efterföljande sammanställning framgår, inkommit användbara uppgifter — mer eller mindre fullständiga — från samtliga 95 verkstäder. För 94 verkstäder[1]) hafva redovisats *motorer*, drifna med vatten, ånga, gas, petroleum eller varmluft, till ett antal af 211 och med en samlad styrka af 6,805 hästkrafter, samt 401 hjälpmotorer (med drifkraft från förenämnda motorer eller från annat håll), däraf 386 elektriska, hufvudsakligen använda för belysningsändamål, 10 luftkompressorer och 5 ackumulatorer (mot år 1898, enligt redovisning från 26 verkstäder, 120 primära motorer, hvaraf 88 med en uppgifven styrka af sammanlagdt 3,272 hästkrafter, samt 53 hjälpmotorer, däraf 38 elektriska, 11 luftkompressorer och 4 ackumulatorer). Närmare specificeradt fördelade sig motorerna på följande sätt:

[1]) En verkstad, med 35 arbetare, har uteslutande användt sig af de en af de öfriga verkstäderna tillhöriga motorerna.

Motorer.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
	År 1900.			*År 1898.*			
Motorer.	Verkstäder.	Motorer.	Hästkrafter.	Verkstäder.	Motorer.	Däraf med uppgifna hkr.	Hästkrafter.
	Antal.			Antal.			
Vattenhjul och turbiner	25	95	2,664	6	22	18	1,078
Ångmaskiner	67	89	3.493	24	94	70	2.194
Ångturbiner	6	10	275	2	3	—	——
Andra motorer (gas-, petroleum-, varmlufts-)	9	17	373	1	1	—	——
Tillsammans	—	**211**	**6,805**	—	**120**	**88**	**3.272**
Hjälpmotorer.							
Elektriska	37	386	——	13	38	—	——
Luftkompressorer	7	10	——	8	11	—	——
Ackumulatorer	5	5	——	4	4	—	——
Tillsammans	—	**401**	——	—	**53**	—	——

406 *ugnar* hafva, enligt uppgift från 89 verkstäder (6 mindre verkstäder, med sammanlagdt 385 arbetare, hafva saknat under året använda ugnar), varit i bruk under år 1900 (mot 246 ugnar vid 26 verkstäder år 1898), fördelade sålunda:

	År 1900.		*År 1898.*	
	Antal verkstäder.	Antal ugnar.	Antal verkstäder.	Antal ugnar.
Kupolugnar	67	94	25	60
Vällugnar	4	6	7	16
Plåtugnar	13	19	17	24
Härdugnar	20	39	12	19
Metallugnar	70	121	23	58
Torkugnar	71	112	25	56
Andra ugnar	7	15	3	13
Tillsammans	—	**406**	—	**246**

(Om motorernas och ugnarnes fördelning på olika verkstadsgrupper upplyser närmare bihangstabellen å sid. 436 och 437.)

Uppgifterna angående använda *hammare* hafva vid bägge undersökningarna varit tämligen ofullständiga. För år 1898 redovisades i själfva verket endast *ånghammare,* till ett antal af 61 stycken vid 23 verkstäder, flertalet utan fullständiga uppgifter

rörande fallvikt och fallhöjd. År 1900 hafva redovisats 44 hammare (såväl ånghammare som luft-, fall-, fjäder- och s. k. precisionshammare) från 31 verkstäder, däraf 31 hammare med fullständiga uppgifter om fallvikt och fallhöjd. Inom de olika grupperna hafva nämnda hammare fördelat sig sålunda:

2 verkstäder med öfver 500 arb.: 6 hammare, däraf 2 med en sammanlagd högsta effekt af 470 kilogrammeter.

2 verkstäder med 500—300 arb.: 5 hammare med en sammanlagd högsta effekt af 565 kilogrammeter.

9 verkstäder med 300—100 arb.: 11 hammare, däraf 9 med en sammanlagd högsta effekt af 1,961 kilogrammeter.

18 verkst. med mindre än 100 arb.: 22 hammare, däraf 15 med en sammanlagd högsta effekt af 4,845 kilogrammeter.

Vid 90 verkstäder utgjorde enligt uppgift sammanlagda antalet *smideshärdar*[1] 434 (mot, år 1898, 427 smideshärdar redovisade från 26 verkstäder, af hvilka dock ej samtliga lämnat fullständiga uppgifter), nämligen:

Smideshärdar.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	År 1900.			År 1898.		
	Antal verkst.	Smideshärdar.		Antal verkst.	Smideshärdar.	
		Enkla.	Dubbla.		Enkla.	Dubbla.
Verkstäder						
med öfver 500 arbetare	4	14	14	9	191	95
» 500—300 »	3	5	31	4	11	54
» 300—100 »	25	108	50	13	45	31
» mindre än 100 arbetare	58	142	70	—	—	—
Tillsammans	**90**	**269**	**165**	**26**	**247**	**180**
Däraf hänförliga till:						
Grupp A.	6	11	11	—	—	—
» B.	3	5	9	—	—	—
» C.	5	16	—	—	—	—
» D.	15	23	28	—	—	—
» E.	61	214	117	—	—	—

[1] 4 mindre verkstäder, med sammanlagdt 192 arbetare, hafva ej redovisat smideshärdar. 1 verkstad har på förfrågan] förklarat, att den i st. f. smideshärdar begagnat sig af *vattengasverk.*

7,134 *verktygsmaskiner* hafva redovisats af samtliga 95 verkstäder, med 11,504 arbetare (således i medeltal 62 maskiner på 100 arbetare), däraf 6,566 för bearbetning af metall samt 568 för bearbetning af trä (mot, år 1898, 3,642 maskiner — resp. 3,330 för bearbetning af metall och 312 för bearbetning af trä — redovisade af 26 verkstäder med 10,816 arbetare, eller i medeltal 34 maskiner på 100 arbetare). 598 nya maskiner hade anskaffats under år 1900 (däraf något öfver hälften från utlandet), representerande ett angifvet värde af 1,115,946 kronor (af hvilket värde närmare tre fjärdedelar komma på de från utlandet anskaffade), medan år 1898 vid 22 verkstäder anskaffats 281 nya maskiner (däraf 62·6 % från utlandet), med ett angifvet värde af 604,221 kronor (hvaraf något öfver två tredjedelar på de i utlandet tillverkade). En närmare öfversikt erhålles af följande sammanställning:

Verktygsmaskiner, använda, resp. nyanskaffade, år 1900 [1]
(med fördelning på verkstäder för olika specialtillverkningar).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Verkstäder inom specialitetsgrupp:					Samtliga verkstäder.
	A.	B.	C.	D.	E.	
Antal verkstäder	*6*	*3*	*6*	*16*	*64*	*95*
» *arbetare*	*2,458*	*1,016*	*444*	*1,903*	*5,683*	*11,504*
Antal verktygsmaskiner:						
för bearbetning af metall	1,664	784	346	1,539	2,233	**6,566**
» » » trä	88	27	2	94	357	**568**
Summa	1,752	811	348	1,633	2,590	**7,134**
Antal verktygsmaskiner för 100 arb.	71	80	78	86	46	**62**
Nyanskaffade maskiner:						
Antal	192	69	22	114	201	**598**
Värde, kronor	224,001	65,836	24,125	167,829	634,155	**1,115,946**
Däraf i utlandet tillverkade:						
Antal	92	40	17	60	100	**309**
Procent af hela antalet	47·9	58·0	77·3	52·6	49·8	**51·7**
Värde, kronor	148,484	44,504	20,600	111,554	503,221	**828,363**
Procent af hela värdet	66·3	67·6	85·4	66·5	79·4	**74·2**

[1] Rörande antalet använda verktygsmaskiner och nyanskaffade sådana år 1898 vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna, se Arbetsstatistik III, sid. 55.

Arbetsinventariernas brandförsäkringsvärde har vid ej få fabriker ingått i en gemensam försäkring af äfven annan fabriken tillhörig egendom (verkstadsbyggnader, lager etc.), och hafva hufvudsakligen af denna grund 8 verkstäder ej ansett sig kunna lämna särskild uppgift om inventariernas brandförsäkringsvärde. 2 större verkstäder — däraf en staten tillhörig — hafva uppgifvit, att arbetsinventarierna ej varit brandförsäkrade.

Vid 85 verkstäder med 9,425 arbetare har arbetsinventariernas (inklusive maskinernas) brandförsäkringsvärde under år 1900 uppgått till sammanlagdt 12,882,309 kronor, hvaraf på de 4 största verkstäderna (med 2,651 arbetare) komma närmare 4,200,000 kronor, på 25 verkstäder, med 3,858 arbetare, 4,700,000 kronor och på 56 verkstäder, med 2,916 arbetare, 4,000,000 kronor i afrundade tal (mot, år 1898, 9,786,542 kronor vid 23 verkstäder, däraf på de 8 största omkring 6,340,000 kronor). På verkstäder af olika tillverkningsspecialiteter var fördelningen följande:

Vid verkstäder med hufvudsaklig tillverkning af	Antal verkstäder.	Antal arbetare.	Inventariernas brandförsäkringsvärde. Kronor.
A. Elektriska maskiner	5	1.727	1.260.200
B. Mejerimaskiner	2	947	1.697.400
C. Velocipeder, sy- och stickmaskiner	6	444	694.000
D. Motorer, speciella arbetsmaskiner, etc.	15	1.391	3.040.300
E. Landtbruksmaskiner eller ej utpräglad specialitet	57	4.916	6.190.409
Tillsammans	**85**	**9,425**	**12.882.309**

Brännmaterial. Uppgifter rörande under år 1900 förbrukade *brännmaterial* vid de senast undersökta verkstäderna hafva lämnats af 90 verkstäder med 11,115 arbetare. Vid dessa verkstäder hafva förbrukats 271,159 hl. stenkol, 192,504 hl. koks, 132,369 hl. träkol, 6,805 hl. torf och 9,025 kbm. ved och träaffall (medan för år 1898 redovisades af 25 verkstäder med 10,681 arbetare 378,024 hl. stenkol, 281,105 hl. koks, 66,775 hl. träkol och 9,134 kbm. ved — de båda sistnämnda uppgifterna dock ofullständiga). Sammanlagda värdet af förbrukade brännmaterial år 1900 har uppgifvits till 1,012,867 kronor, hvaraf på de 7 största verkstäderna (med 4,233 arbetare) komma 320,000 kronor, på 25 verkstäder, med 3,837 arbetare, 350,000 kronor och på 58

verkstäder, med 3,045 arbetare, 340,000 kronor, i afrundade tal. Endast en obetydlig del häraf, representerande ett värde af 24,695 kr. (d. v. s. ej fullt 2½ procent af totalvärdet), har antingen ej närmare specificerats eller ock ej fallit inom någon af nyss uppräknade kategorier. En närmare öfversikt öfver de förbrukade brännmaterialens fördelning erhålles ur följande sammanställning:

Brännmaterial, förbrukade under år 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Verkstäder med ett arbetareantal af				Tillsammans.
	öfver 500.	500—300.	300—100.	mindre än 100.	
Antal verkstäder	*4*	*3*	*25*	*58*	*90*
» *arbetare*	*3,147*	*1,086*	*3,837*	*3,045*	*11,115*
Stenkol hl.	52,009	37,645	97,038	84,467	271,159
Koks »	21,467	4,471	81,733	84,833	192,504
Träkol »	7,754	45,737	50,304	28,574	132,369
Torf »	150	4,665	—	1,990	6,805
Ved och träaffall kbm.	809	419	1,945	5,852	9,025
Ej spec. brännmaterial, värde... kr.	—	—	18,985	5,710	24,695
Sammanlagdt värde kr.	**154,329**	**167,002**	**354,230**	**337,306**	**1,012,867**

(Jämför äfven fördelningen på verkstadsgrupperna A—E i bihangstabellen II å sid. 438.)

Råämnen. Värdet af år 1900 förarbetade *råämnen* och halffabrikater har af 87 verkstäder med 10,961 arbetare uppgifvits till sammanlagdt 12,320,163 kronor, däraf på de 7 största verkstäderna (med 4,233 arbetare) 6,500,000, på 25 verkstäder, med 3,837 arbetare, 3,600,000 och på 55 verkstäder, med 2,891 arbetare, 2,200,000 kronor i afrundade tal, samt med följande fördelning på de olika verkstadsspecialiteterna:

Vid verkstäder med hufvudsaklig tillverkning af	Verkstäder. Antal.	Arbetare. Antal.	Råämnens och halffabrikaters värde. Kronor.
A. Elektriska maskiner	6	2,458	3,369,290
B. Mejerimaskiner	3	1,016	2,047,340
C. Velocipeder, sy- och stickmaskiner	4	220	390,285
D. Motorer, speciella arb. maskiner, etc.	15	1,873	1,616,359
E. Landtbruksmaskiner eller ej utpräglad specialitet	59	5,394	4,896,889
Tillsammans	**87**	**10,961**	**12,320,163**

80 verkstäder med 10,512 arbetare hafva lämnat en närmare specifikation af under året förädlade metaller och trä. Af metaller hade vid ifrågavarande 80 verkstäder under år 1900 förarbetats inalles 36,562 ton, nämligen 35,377·5 ton järn och stål (däraf 25,073·2 ton gjutjärn och gjutstål samt 10,304·3 ton smidesjärn, stål och plåt), 562·7 ton koppar och 621·8 ton annan metall.[1] Af det gjutjärn och gjutstål, som förarbetats, voro 14,917·6 ton, eller 59·6 %, utländsk vara. Rörande smidesjärn, stål och plåt har närmare specifikation ej kunnat erhållas för 1,579·6 ton; återstående 8,724·7 ton har specificerats sålunda: smidesjärn 3,311·4 ton, stål 2,566·7 ton och plåt 2,846·6 ton. Af koppar har särskildt från 9 verkstäder redovisats 233·7 ton koppartråd. Af de 621·8 ton annan metall, som redovisats, torde den öfvervägande delen utgöras af kopparlegeringar. 5 verkstäder hafva emellertid redovisat sammanlagdt 51·5 ton bly, zink och (hufvudsakligen) tenn; 1 verkstad (grupp A) c:a 80 kg. nysilfvertråd o. s. v. — Det trä, som förarbetats, har endast delvis kunnat redovisas med uppgifven kvantitet, då åtskilliga verkstäder endast sett sig i stånd att uppgifva träets råvärde. Sammanlagdt har vid 51 verkstäder under år 1900 förbrukats 12,508 kbm. trä och vid 6 verkstäder trä till ett uppgifvet värde af 31,710 kr., medan vid 22 verkstäder ingen nämnvärd förarbetning af trä uppgifves hafva egt rum. En mindre verkstad har förklarat sig hvarken kunna uppgifva kvantitet eller värde för under året förarbetadt trä. (År 1898 förarbetades vid 26 verkstäder, med 10,816 arbetare, 45,780·5 ton järn och stål samt 577·9 ton annan metall, inklusive koppar. Af 25,791·1 ton gjutjärn var 18,906·5 ton, eller 73·3 %, utländsk vara. Trä förbrukades till ett uppgifvet värde af 647,394 kronor.) För närmare upplysningar hänvisas till följande sammanställningar (jfr äfven bihangstabell II, sid. 439):

---

[1] Härtill kommer vid en verkstad koppar och annan metall till ett *värde* af 17,000 kronor.

Förbrukning af metaller och trä

(med fördelning på verkstadsgrupper efter arbetarnes antal).

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Verkstäder med ett arbetareantal af				Tillsammans.
	öfver 500.	500—300.	300—100.	mindre än 100.	
År 1900.					
Antal verkstäder	*4*	*3*	*23*	*50*	*80*
arbetare...	*3,147*	*1,086*	*3,603*	*2,676*	*10,512*
Gjutjärn och gjutstål ..... ton	2,271·4	5,148·4	8,875·9	8,777·5	25,073·2
Däraf utländskt ..... »	564·4	3,706·0	4,637·6	6,009·6	14,917·6
Smidesjärn ..... »	359·4	40·7	1,796·5	1,114·8	3,311·4
Stål ..... »	471·2	1,315·8	643·4	136·3	2,566·7
Plåt ..... »	802·5	96·8	1,348·2	599·1	2,846·6
Smidesjärn, stål och plåt ..... »	—	500·0	285·1	794·5	1,579·6
Annan metall ..... »	691·5	[1]) 42·8	336·6	113·6	[1]) 1,184·5
Däraf koppar ..... »	379·9	[1]) 4·9	131·1	46·8	[1]) 562·7
Trä: med uppgift å kvant. ... kbm.	4,925	1,236	3,630	2,717	12,508
» » » värde ..... kr.	1,040	7,309	20,361	3,000	31,710
År 1898.					
Antal verkstäder	*9*	*4*	*13*	—	*26*
» *arbetare...*	*7,136*	*1,469*	*2,211*	—	*10,816*
Gjutjärn ..... ton	14,224·3	1,206·0	10,360·8	—	25,791·1
Däraf utländskt ..... »	11,554·2	1,040·6	6,311·7	—	18,906·5
Smidesjärn och stål ... . »	5,966·3	885·4	1,490·2	—	8,341·9
Plåt ..... »	6,594·9	1,160·9	1,181·9	—	8,937·7
Ej specificeradt järn och stål ... »	—	2,040·0	669·8	—	2,709·8
Annan metall .... »	402·3	77·5	98·1	—	577·9
Trä, värde ..... kr.	502,953	80,063	64,378	—	647,394

Från samtliga verkstäder för tillverkning af velocipeder samt sy- och stickmaskiner (grupp C) saknas användbara uppgifter rörande förbrukade metaller och trä. För öfriga specialitetsgrupper ställer sig en fördelning sålunda:

[1]) Dessutom metall till ett uppgifvet *värde* af 17,000 kr.

Förbrukning af metaller och trä år 1900

(med fördelning på verkstadsgrupper efter olika specialtillverkningar.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Verkstäder inom specialitetsgrupp:				Tillsammans.
	A.	B.	D.	E.	
Antal verkstäder	*6*	*2*	*14*	*58*	*80*
» *arbetare...*	*2,458*	*961*	*1,838*	*5,255*	*10,512*
Gjutjärn och gjutstål ..... ton	1,078·6	1,559·9	2,107·0	20,327·7	25,073·2
Däraf utländskt ..... »	564·4	87·0	1,115·9	13,150·3	14,917·6
Smidesjärn ..... »	420·8	112·2	212·1	2,566·3	3,311·4
Stål ..... »	224·9	21·1	1,740·0	580·7	2,566·7
Plåt ..... »	759·4	97·9	72·3	1,917·0	2,846·6
Smidesjärn, stål och plåt ..... »	6·0	—	122·7	1,450·9	1,579·6
Koppar ..... »	242·4	180·4	43·9	96·0	562·7
Däraf kopparträd ..... »	206·6	—	18·6	8·5	233·7
Annan metall ..... »	390·8	46·4	[1]) 55·2	129·4	[1]) 621·8
Trä, med uppgift å kvantitet kbm.	1.202	3,884	1,057	6,365	12,508
» » » värde ..... kr.	5,860	—	11,349	14,501	31,710

Allmänna omkostnader och aflöningar. 84 verkstäder, med 10,528 arbetare, hafva enligt uppgift under år 1900 erlagt *i skatt:* till stat 68,721 kronor och till kommun 266,458 kr., eller tillhopa 335,179 kronor, samt *i försäkringspremier:* för brandförsäkring 96,254 och för annan försäkring 29,646 kronor, eller tillhopa 125,900 kronor. Härvid saknas emellertid uppgift om erlagda brandförsäkringspremier från 1 verkstad med 731 arbetare; 1 staten tillhörig verkstad med 278 arbetare har icke erlagt skatt till stat eller kommun och 1 annan likaledes statens verkstad med 512 arbetare hvarken skatter eller försäkringspremier. De anmärkningsvärdt låga brandförsäkringspremierna för en del verkstäder förklaras hufvudsakligen däraf, att större eller mindre del af anläggningarna redan före år 1900 försäkrats mot engångspremie, gällande för flera år framåt. (År 1898 erlades vid 26 verkstäder, med 10,816 arbetare, *i skatter:* till stat 36,929 och till kommun 113,519 kronor, eller tillhopa 150,448 kronor, samt *i premier:* för

[1]) Dessutom metall till ett uppgifvet *värde* af 17,000 kr.

brandförsäkring 105,188 och för annan försäkring 26,619 kronor, eller tillhopa 131,807 kronor — de senare dock ofullständigt redovisade.)

Vid likaledes 84 verkstäder, med 10,620 arbetare och en förvaltningspersonal af 806 personer, har till *förvaltningspersonalen* utbetalts i aflöningar 1,667,858 kronor, eller i medeltal till hvar tjänsteman 2,069 kronor.

Vid 87 verkstäder, med 10,851 arbetare, har till *arbetspersonalen* utbetalts 10,344,475 kr. i aflöningar, eller i medeltal till hvar arbetare 953 kronor.

I det hela fullständiga uppgifter rörande *såväl* allmänna omkostnader *som* utbetalade aflöningar hafva lämnats af 83 verkstäder, med 10,600 arbetare.

En närmare öfversikt erhålles af följande sammanställningar mellan dessa utgiftsposter (jämför äfven bihangstabell II, sid. 440—443):

Allmänna omkostnader och aflöningar år 1900.

A (med fördelning på verkstadsgrupper efter arbetarnes antal).

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Verkstäder med ett arbetareantal af				Tillsammans.
	öfver 500.	500—300.	300—100.	mindre än 100.	
Antal verkstäder	*4*	*3*	*24*	*52*	*83*
» *förvaltningspersonal*	*183*	*45*	*286*	*290*	*804*
» *arbetare*	*3,147*	*1,086*	*3,704*	*2,663*	*10,600*
Skatter: till stat	34.023	4.932	[1]) 15.080	13,297	[1]) 67.332
» kommun	157,829	18,516	[1]) 46,013	41,507	[1]) 263,865
Brandförsäkringspremier	15,156	8,767	[1]) 37,932	32,651	[1]) 94,506
Andra försäkringspremier	10.700	1,216	[1]) 9,338	6,964	[1]) 28,218
Aflöning till förvaltningspersonal	478.380	98,053	594,228	494,697	1,665,358
» » arbetare	3.863.997	986.129	3.043.242	2,227.201	10.120.569
Summa omkostnader	**4,560.085**	**1,117,613**	[1]) **3,745,833**	**2,816,317**	[1])**12,239,848**
Medelaflöning: [2])					
per tjänsteman	2,614	2,179	2,078	1,706	2,071
» arbetare	1,228	908	822	836	955

[1]) Från 2 verkstäder med sammanlagdt 228 arbetare saknas uppgifter rörande erlagda skatter och försäkringspremier.

[2]) Jämför not 2 å sidan 70.

På de olika verkstadsspecialiteterna fördela sig de allmänna omkostnaderna och aflöningarna sålunda:

Allmänna omkostnader och aflöningar år 1900.

B (med fördelning på verkstäder för olika specialtillverkningar).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Verkstäder inom specialitetsgrupp:					Tillsammans.
	A.	B.	C.	D.	E.	
Antal verkstäder	*6*	*2*	*4*	*14*	*57*	*83*
» *förvaltningspersonal*	*136*	*75*	*23*	*151*	*419*	*804*
» *arbetare*	*2,458*	*947*	*220*	*1,791*	*5,184*	*10,600*
Skatter	55.053	146,533	6,177	[1] 32,091	[1] 91,343	[1] 331,197
Försäkringspremier	12,549	22,524	3,838	[1] 17,180	[1] 66,633	[1] 122,724
Aflöningar till:						
förvaltningspersonal	314,390	226,788	51,828	368,243	704,109	1,665,358
arbetare	2.580,245	1,403,416	222,761	1.952,378	3,961,769	10.120,569
Summa	**2,962,237**	**1,799,261**	**284,604**	**2,369,892**	**4,823,854**	**12,239,848**
Medelaflöning: [2]						
per tjänsteman	2,312	3,024	2,253	2,439	1,680	2,071
» arbetare	1,050	1,482	1,013	1,090	764	955

Af de å sidan 52 omnämnda 60 *aktiebolag*, hvilka väsentligen drifvit mekanisk verkstadsrörelse, hafva 49 lämnat en i hufvudsak fullständig redovisning för år 1900 rörande *såväl* tillverkningar, aktiekapital och bevillningstaxerad inkomst *som* rörande här berörda omkostnader, såsom framgår af följande sammanställning:

---

[1]) Från 1 verkstad i grupp D med 123 arbetare samt från 1 verkstad i grupp E med 105 arbetare, eller tillsammans 2 verkstäder med 228 arbetare, saknas uppgifter rörande erlagda skatter och försäkringspremier (jämför not 1 å föregående sida).

[2]) Aflöningarna hafva här ställts i relation till antalet anställda personer den 1 jan. 1901 eller vid 1900 års slut. Förvaltningspersonalen vid här ifrågavarande verkstäder torde emellertid få anses hafva varit till antalet tämligen konstant under året, och hvad arbetarepersonalen beträffar, framgår af de till fabriksstatistiken lämnade uppgifterna för år 1900, att vid förevarande 83 verkstäder varit anställda »i medeltal under året» 10,720 arbetare, d. v. s. nära nog samma antal som det för den 1 jan. 1901 här ofvan angifna och med äfven nästan samma fördelning på de olika verkstadsgrupperna.

Verkstäder, som bedrifvas af aktiebolag:

Tillverkningsvärde, aktiekapital och bevillningstaxerad inkomst samt allmänna omkostnader och aflöningar år 1900.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.
		Verkstäder inom specialitetsgrupp:					Tillsammans.
		A.	B.	C.	D.	E.	
Antal verkstäder		*5*	*2*	*3*	*11*	*28*	*49*
» *förvaltningspersonal*		*123*	*75*	*22*	*112*	*259*	*591*
» *arbetare*		*2,180*	*947*	*192*	*817*	*2,911*	*7,047*
Tillverkningarnes värde	kr.	7,307,209	6,529,400	644,845	3,228,152	8,249,000	25,958,606
Aktiekapital	»	7,595,000	4,259,000	1,086,000	3,916,000	7,539,300	24,395,300
Bevillningstaxerad inkomst[1]:	kr.	749,099	2,302,447	39,355	276,239	466,075	3,833,215
i % af tillverkningsvärdet	%	10·3	35·3	6·1	8·6	5·7	—
i % af aktiekapital	%	9·9	54·1	3·6	7·1	6·2	—
Skatter	kr.	55,053	146,533	5,177	27,441	48,900	283,104
Försäkringspremier	»	[2]) 12,147	22,524	3,038	15,809	39,242	[2]) 92,760
Aflöningar till förvaltningspersonal	»	292,128	226,788	45,328	[3]) 268,468	[3]) 462,920	[3]) 1,295,632
» » arbetare	»	2,313,910	1,403,416	199,385	887,796	2,299,471	7,103,978
Summa dylika kostnader	kr.	**2,673,238**	**1,799,261**	**252,928**	**1,199,514**	**2,850,533**	**8,775,474**
Allmänna omkostnader och aflöningar i % af tillverkningsvärdet	%	[2]) 36·6	27·6	39·2	37·2	34·6	—
Däraf löner till förvaltn.-personal	%	4·0	3·5	7·0	[3]) 8·3	[3]) 5·6	—
» » arbetare	%	31·7	21·5	30·9	27·5	27·9	—
Medelaflöning[4]:							
per tjänsteman	kr.	2,375	3,024	2,060	2,658	1,859	—
» arbetare	»	1,061	1,482	1,038	1,087	790	—

[1]) Den bevillningstaxerade inkomsten har här uppförts i enlighet med primäruppgifterna till fabriksstatistiken för år *1901*, då dessa uppgifter i regel äro de, hvilka afse inkomsten för år 1900. (Uppgifterna för år 1900 lämna följande motsvarande summor: för resp. grupp A 851,900, B 2,476,500, C 58,200, D 329,800 och E 591,800 kronor, eller tillhopa 4,308,200 kronor i afrundade tal.)

[2]) 1 verkstad, med 731 arbetare, har ej lämnat uppgift rörande brandförsäkringspremier.

[3]) Uppgift om de till förvaltningspersonalen utbetalade aflöningar saknas för 1 verkstad i grupp D, med 11 tjänstemän, och 1 verkstad i grupp E, med 10 tjänstemän, eller tillhopa 2 verkstäder med 21 tjänstemän.

[4]) Jämför not 2 å sidan 70.

Skatterna hafva uppgått till respektive 7·3 % (grupp A), 6·4 % (grupp B), 13·2 % (grupp C), 9·9 % (grupp D) samt 10·5 % (grupp E) och försäkringspremierna till 2 à 3 % (grupp A[1]), 1·0 % (Grupp B), 7·7 % (grupp C), 5·7 % (grupp D) och 8·4 % (grupp E) af den bevillningstaxerade inkomsten.

En markerad undantagsställning intager här synbarligen grupp B, där en verkstad, drifven med ett aktiekapital af 4 mill. kronor, redovisat en tillverkning af c:a 6,395,000 kr., en inkomst af öfver 2,290,000 kronor, o. s. v. Frånskiljas de båda verkstäderna i grupp B, erhållas för återstående 47 verkstäder (i grupperna A, C, D och E) följande jämförelsetal: Den bevillningstaxerade inkomsten har utgjort 7·9 % af tillverkningarnes värde och 7·6 % af aktiekapitalen; kostnaderna 35·9 % af tillverkningsvärdet (däraf löner till förvaltnings- och arbetarepersonal resp. 5·5 och 29·3 %); skatter och försäkringspremier hafva utgått med tillhopa 13·5 % af inkomsten, och aflöningarne till förvaltningspersonalen hafva belöpt sig till i medeltal 2,160 kronor per man och till arbetare 935 kronor per man.[2]

Arbetslokalernas beskaffenhet. Lika litet som vid de närmast föregående undersökningarna af de större mekaniska verkstäderna har det vid de förevarande ansetts vara af omständigheterna påkalladt att söka åstadkomma en särskild, ingående utredning af de sanitära förhållandena inom verkstadslokalerna, jämförlig med de utredningar, hvilka vid de tidigare åvägabragta arbetsstatistiska undersökningarna af bagerier och tobaksfabriker verkställdes. De få upplysningar, som i detta afseende införskaffats, och hvilka här nedan i korthet meddelas, basera sig vid förevarande liksom vid närmast föregående undersökningar *dels* på arbetsgifvarnes meddelanden under mom. 6 i formulär A och *dels* på de utsända agenternas antecknade iakttagelser rörande lokalernas beskaffenhet.

Såsom hufvudresultat af agenternas meddelanden i förevarande afseende framstår då först och främst det faktum, att ett icke obe-

---

[1]) Försäkringspremierna äro ofullständigt redovisade (jämför not 2 å sidan 71).

[2]) Anmärkas må emellertid — till såväl förevarande som närmast föregående sammanställningar här ofvan — att förutom här redovisade aflöningar vid ej få verkstäder dessutom utgå löneförmåner in natura (fri bostad, fri läkarevård etc.) till såväl förvaltnings- som arbetarepersonal (jämför härom redogörelsen i det följande rörande arbetarnes löneförhållanden).

tydligt antal arbetslokaler vid våra mekaniska verkstäder jämväl nu äro mer eller mindre otillfredsställande i sanitärt afseende. Tämligen naturligt är det ju också, att med den storartade utveckling, den svenska mekaniska verkstadsindustrien under de senare decennierna genomgått, det icke alltid kunnat vara möjligt att genast och på en gång få de gamla och kanske icke ens från början så alldeles tillfredsställande lokalerna ersatta med nya och tidsenliga sådana för inrymmande af den med snart sagdt hvarje år tillväxande arbetareskaran. Ofta nog finner man ock af agenternas anteckningar, hurusom vid det ena eller andra etablissementet, som under de senare åren uppfört nya och ändamålsenliga fabriksbyggnader, ännu en eller flera verkstadsafdelningar äro inrymda uti äldre, otillfredsställande arbetslokaler. Men vid många — äfven bland de större — verkstäderna bedrifves ännu hela verksamheten uti gamla lokaler, hvilka i sanitärt hänseende lämna åtskilligt öfrigt att önska. Byggnaderna ligga ofta hopgyttrade på en otillräcklig tomt samt synas, i den mån verkstadens rörelse utvidgats, hafva efter hand apterats till verkstadslokaler. Ventilationen är ofta skäligen dålig, många lokaler äro dragiga och fuktiga, kvafva och mörka. Vid flera verkstäder äro de olika verkstadsafdelningarne icke lokalt afskilda från hvarandra, till följd hvaraf exempelvis arbetarne i maskinverkstaden besväras än af röken från smedjan, än af det bedöfvande hamrandet i plåtslagareverkstaden o. s. v. Och i en del fall har det särskildt af agenterna antecknats, att de sanitära olägenheterna af otidsenliga och bristfälliga arbetslokaler i ytterligare grad ökats till följd af en vid några verkstäder rådande betänklig oordning och osnygghet.

Grupperas verkstäderna efter lokalernas beskaffenhet, befinnas af 90 verkstäder[1]) inalles 52 ega arbetslokaler af genomgående *utmärkt* eller *god* beskaffenhet (i 14 fall med en eller annan reservation mot exempelvis ventilationsanordningarna inom en del af lokalerna), hvarförutom ytterligare 23 verkstäder hafva delvis utmärkta eller goda, *delvis mindre tillfredsställande* fabriksbyggnader; vid 12 verkstäder äro de flesta arbetslokalerna *mindre tillfredsställande*, vid 1 verkstad delvis mindre tillfredsställande, *delvis särdeles dåliga*, och vid 2 verkstäder äro samtliga lokaler *dåliga*.

[1] För 6 verkstäder föreligga inga generella uppgifter rörande arbetslokalernas beskaffenhet.

Uppvärmning och ventilation. För *uppvärmning* af arbetslokalerna användas vid 63 af de 96 verkstäder, rörande hvilka uppgifter i förevarande hänseenden föreligga, ånga (däraf vid 54 uteslutande, vid 9 endast för vissa lokaler). Ett 20-tal af dessa verkstäder hafva enligt uppgift begagnat sig af ångkaminer, kamfläns- eller lamellrörsystem, etc. Vid flertalet verkstäder sker uppvärmningen mera primitivt, med vanliga järnrör. Vid 1 verkstad har uppvärmningen skett uteslutande med gas och vid 1 verkstad delvis med gas, delvis med ånga. Vid 24 — hufvudsakligen mindre — verkstäder sker uppvärmningen uteslutande med kaminer, och vid ytterligare 7 verkstäder uppvärmas en del af lokalerna med kaminer. 10 — i regel större — verkstäder hafva infört kombinerade system för centraluppvärmning och *ventilation* — flertalet Sturtevants system med varmluft och elektriskt reglerade fläktar. I öfrigt sker ventilationen vid 5 verkstäder för samtliga lokaler med sugfläktar och dragskorstenar, vid 11 verkstäder delvis med fläktar, delvis med trummor eller ventiler i tak, väggar eller fönster och vid 28 verkstäder uteslutande med trummor eller ventiler. Vid 14 verkstäder hafva endast en del af lokalerna egt särskilda ventilationsanordningar (vid 7 verkstäder sugfläktar och vid 7 trummor eller ventiler), och vid 27 verkstäder förekommer alls ingen annan ventilation angifven än den naturliga.

I allmänhet måste de vid de mekaniska verkstäderna vidtagna anordningarna för erhållande af nöjaktig luftväxling betecknas såsom tämligen otillfredsställande. Flertalet arbetssalar ega visserligen en i förhållande till personalen så stor luftkub och så stora ytterväggar, att den naturliga ventilationen borde vara fullt tillräcklig för ernående af behöfligt luftombyte, därest nu icke det inom lokalerna bedrifna arbetet vore af den beskaffenhet, att särdeles kraftiga ventilationsanordningar borde finnas anordnade för tillförseln af frisk luft samt för aflägsnande af det skadliga arbetsdammet. Men då de förefintliga anordningarna i detta afseende oftast äro af skäligen primitiv beskaffenhet, hafva, enligt hvad af de särskildt anställde undersökningsförrättarne inhämtats, bland arbetarne försports en tämligen allmän klagan öfver ett uti många lokaler rådande olidligt drag.

Frånvaron af tidsenliga anordningar för åstadkommande af en

effektiv luftväxling inom verkstadsbyggnaderna förklaras dock af det ofvan anmärkta förhållandet, att rörelsen ofta bedrifves i äldre lokaler, som ifrån början, innan de apterades till verkstadsrum, varit afsedda för helt andra ändamål.

Belysning. Lämna sålunda ventilationsanordningarna vid våra mekaniska verkstäder ofta nog åtskilligt öfrigt att önska, och förefinnas bland dem äfven många lokaler, uti hvilka den naturliga belysningen är skäligen klen, så är det däremot i flertalet fall bättre sörjdt för den artificiella belysningen. Vid 62 verkstäder hafva de flesta (vid 47 verkstäder *alla*) arbetssalarna varit försedda med *elektrisk* belysning, och af dessa 62 verkstäder hafva 49 enligt uppgift egen elektrisk belysningsanläggning. Vid sidan af de elektriska belysningsanordningarna hafva vid 2 verkstäder anlagts acetylengasverk och vid 5 verkstäder inledts gas, hvarjämte vid ett tiotal verkstäder för uteslutande eller reservbelysning af någon del af lokalerna — oftast gjuteriet — användts fotogen eller (i ett fall) gasolja. Vid 3 verkstäder har för belysningen uteslutande (eller hufvudsakligen) användts acetylen från egna verk, vid 6 verkstäder gas, vid 24 verkstäder fotogen och vid 1 verkstad delvis gas, delvis fotogen.[1] Vid sidan häraf har vid ytterligare 6 verkstäder användts gasolja — i regel såsom reserv i gjuteriet.

Den under mom. 12 i frågeformulär A framställda frågan: »*utrymmas arbetslokalerna vid raster?*» har af arbetsgifvarne besvarats med *nej* i 26 fall, med *undantagsvis* eller *delvis* i 16 fall och med *ja* utan inskränkning i 54 fall. I hvarje händelse torde dock ett dylikt utrymmande af arbetslokalerna i regel endast förekomma under middagsrasten och ej under den korta frukostrast, som vid ett flertal verkstäder är arbetarne medgifven.

Måltids-, kläd- och toalettrum. Endast vid 7 af de undersökta verkstäderna finnes såväl särskildt *rum för* förvaring af arbetarnes *kläder* som särskildt *toalettrum.* Vid 2 af dessa verkstäder finnes äfven särskildt *måltidsrum* anordnadt för arbetarne. Vid 1 verkstad finnes enbart toalettrum och vid 1 verkstad enbart klädrum.

[1] Af de 12 verkstäder, vid hvilka alltså gasbelysning (helt eller delvis) användts, hafva 8 begagnat sig af Auer-, Bray'ska eller regulatorbrännare och endast 4 af vanliga brännare utan glas. Likaledes hafva ett tiotal verkstäder sökt åstadkomma en effektivare fotogenbelysning genom användning af luftlampor med tryck efter Friemann & Wolff's eller annat system, fribrännare med bläster, o. s. v.

Vid 33 verkstäder få måltider intagas i verkstadslokalerna, hvilka i flertalet fall äfven användas till förvaring af arbetarnes kläder samt till tvätt- och toalettrum. De för dessa ändamål vidtagna anordningarna äro emellertid i regel synnerligen primitiva, endast i 16 fall har uppgifvits, att verkliga tvättställ, och i 3 fall, att särskilda skåp till klädernas förvaring finnas anordnade.

Renhållning och afträdesanordningar hafva i c:a en tredjedel af samtliga undersökta fall, eller vid 33 verkstäder, af agenterna förklarats synnerligen tillfredsställande och ytterligare i ett 20-tal fall på en eller annan anmärkt mindre olägenhet när vara af oklanderlig beskaffenhet; i ett 10-tal fall uppgifvas desamma hafva lämnat mycket öfrigt att önska; i återstående fall synas förhållandena i förevarande hänseenden varit tämligen tillfredsställande eller drägliga.

Rörande förekomsten af *ordningsregler*, arbetsreglementen o. d. vid de olika verkstäderna skall i ett följande kapitel närmare redogörelse lämnas (se sid. 132).

---

2. Förvaltningspersonalen.

Uppgifter enligt frågeformulär B angående den vid de nu senast undersökta mekaniska verkstäderna i och för arbetets ledning och förvaltningen anställda personalen hafva inkommit från 300 personer, fördelade på ett femtiotal olika verkstäder.

Då emellertid, enligt de i bihangstabell II meddelade uppgifterna om förvaltningspersonalens storlek vid 93 verkstäder och uppskattningar för de öfriga 13 verkstäderna, hela antalet tjänstemän vid de undersökta 106 verkstäderna kan beräknas till c:a 950, framgår däraf, att endast 32 procent af den vid samtliga verkstäder anställda förvaltningspersonalen hafva meddelat begärda upplysningar om sig och sina förhållanden.

Vid undersökningen af de större, egentliga mekaniska verkstäderna var motsvarande procenttal 44, och anledningen till det dåliga resultatet ansågs då vara att söka, förutom i sättet för uppgifternas insamlande, äfven i de använda formulärens allt för detaljerade karaktär. Vid nu ifrågavarande undersökning uteslötos därför en del frågor, särskildt de, som rörde undervisnings- och examensförhållanden, i syfte att vederbörande därigenom skulle för-

mås att mera allmänt besvara de återstående spörsmålen. Denna åtgärd kan emellertid, då procenttalet lämnade uppgifter vid den senaste undersökningen ställer sig ännu lägre än vid den föregående, icke anses hafva ledt till önskadt resultat; och har med anledning däraf vid den pågående undersökningen af tryckerier och därmed förbunden handtering någon utredning af förvaltningspersonalens förhållanden icke upptagits på programmet.

På grund af de nu erhållna uppgifternas fåtalighet har det icke ansetts lämpligt att, såsom i Arbetsstatistik III, meddela någon tabell öfver de förvaltningspersonalens förhållanden, som kunnat lämpa sig för sammanställning i tabellform. I det följande meddelas endast en kortfattad redogörelse för de närmast liggande sakförhållanden, som framgå af de inkomna uppgifterna, hvilka, såsom ännu en gång torde böra framhållas, afse icke fullt en tredjedel af hela den vid de undersökta verkstäderna anställda förvaltningspersonalen.

Af ofvanberörda 300 personer, från hvilka uppgifter inkommit, tillhöra 184 den tekniska personalen (direktör eller disponent, öfveringeniör, verkstadschef, konstruktör, ritare, verkmästare) och 116 kontorspersonalen (inberäknadt förrådsförvaltare och skrifvare), utgörande i procent af hela den anställda personalen resp. c:a 35 och c:a 25 procent.

Några uppgifter om undervisnings- och examensförhållanden hafva, såsom ofvan omnämnts, icke denna gång insamlats; och kan med afseende på personalens utbildning endast anföras, att 157 tekniska tjänstemän, eller 85 %, under längre eller kortare tid haft *anställning såsom arbetare* vid mekanisk verkstad, däraf omkring halfva antalet i minst fem år.

Personalens *ålder vid inträdet i mekaniska verkstadsindustrien* framgår af följande sammanställning:

	Teknisk personal.		Kontorspersonal.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Under 20 år	114	62·6	53	49·5
20—25 »	49	26·9	26	24·3
25—30 »	8	4·4	16	15·0
30 år och däröfver	11	6·1	12	11·2
Summa	182	100·0	107	100·0

Uppgifter i detta hänseende hafva icke lämnats af 2 teknici och 7 kontorstjänstemän.

I likhet med hvad förhållandet var vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna, kan äfven här iakttagas, att omkring två tredjedelar af den tekniska personalen vid sin första anställning å mekanisk verkstad ännu icke uppnått tjugo års ålder, en omständighet, som synes tydligt ådagalägga, att äfven de af föreliggande undersökning berörda teknici erhållit hufvudsakligen praktisk utbildning. (Jfr dock Arbetsstatistik III, sid. 63 noten.)

Förvaltningspersonalens *anställningstid* dels inom mekaniska verkstadsindustrien och dels hos den nuvarande arbetsgifvaren åskådliggöres i nedanstående tablåer, af hvilka den första afser den tekniska och den andra kontorspersonalen.

Tekniska tjänstemän	a) inom mek. verkstadsindustrien.		b) hos nuvarande arbetsgifvare.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
mindre än 5 år	13	7·1	76	41·3
5—10 »	32	17·6	35	19·0
10—20 »	60	33·0	56	30·4
20 år och däröfver	77	42·3	17	9·3
Summa	182	100·0	184	100·0
(ej uppgifven tid	2	—	—	—)

Kontorstjänstemän	a) inom mek. verkstadsindustrien.		b) hos nuvarande arbetsgifvaren.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
mindre än 5 år	44	41·1	59	50·8
5—10 »	29	27·1	27	23·3
10—20 »	21	19·6	24	20·7
20 år och däröfver	13	12·2	6	5·2
Summa	107	100·0	116	100·0
(ej uppgifven tid	9	—	—	—)

En jämförelse mellan anställningstiden inom industrien och hos nuvarande arbetsgifvaren gifver vid handen, att kontorspersonalen i regel under större delen af sin anställning i industriens tjänst arbetat hos en och samma arbetsgifvare. Någon sådan sta-

bilitet förekommer däremot icke bland den tekniska personalen, af hvilken, såsom synes, 76 under de senaste fem åren börjat arbeta hos sin nuvarande arbetsgifvare, ehuru endast 13 under sagda tid vunnit sin första anställning vid mekanisk verkstad och således minst 63 ombytt arbetsgifvare.

Anställningstiden i yrket är däremot i allmänhet längre för den tekniska än för kontorspersonalen.

Af de tekniska tjänstemännen hafva 51 — 28 % — uppgifvit sig hafva *vistats* som ingenjörer eller arbetare *vid industriell anläggning i utlandet*, däraf 5 under kortare tid än 1 år, 14 under 1—3 år, 13 under 3—5 år och 15 under längre tid än 5 år; 4 personer hafva icke uppgifvit varaktigheten af sin utomlandsvistelse. Studieresor till utlandet hafva, enligt uppgift, företagits af 33 bland här berörda teknici.

Rörande förvaltningspersonalens *aflöningsförhållanden* må först framhållas, att en stor del tjänstemän utom sin egentliga aflöning åtnjuta dels särskilda förmåner, t. ex. fri bostad, dels ock viss andel af verkstadens nettobehållning. Uppgifter hafva i regel lämnats om värdet af dessa förmåner; och har på grund däraf kunnat beräknas icke allenast tjänstemännens *aflöning*, utan äfven deras *årsinkomst*. Att mellan dessa begrepp råder en rätt betydlig olikhet, framgår däraf, att för de 300 tjänstemän, som lämnat uppgifter, aflöningen i medeltal uppgått till 2,360 kronor, men hela inkomsten till 2,680 kronor, eller 14 procent högre belopp.

Personalens fördelning efter *årsinkomstens storlek* framgår af följande tabell:

	Teknisk personal.		Kontorspersonal.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
5,000 kronor och däröfver	27	14·7	6	5·2
5,000—3,000 kronor	41	22·3	16	13·8
3,000—2,000 »	56	30·4	15	12·9
2,000—1,200 »	50	27·2	49	42·2
Under 1,200 »	10	5·4	30	25·9
Summa	184	100·0	116	100·0

Liksom vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna är äfven vid de nu undersökta verkstäderna den tekniska personalen

betydligt bättre aflönad än kontorspersonalen. Under det att af den förra 68 personer (37·0 %) åtnjuta en årsinkomst af minst 3,000 kronor, hafva endast 19 % af kontorspersonalen hunnit upp till en så pass stor årsinkomst. (Motsvarande procenttal i Arbetsstatistik III: 36·2 och 21·6.) Att emellertid äfven bland den tekniska personalen nära två tredjedelar hafva en lägre inkomst än 3,000 kronor, torde kunna förklaras genom förekomsten af dels ett relativt stort antal i allmänhet från arbetare avancerade verkmästare — bland hvilka här jämväl inräknats ett fåtal arbetsförmän, hvilka icke deltaga uti arbetet — dels ett flertal af lågt aflönade ritare. Att bland förvaltningspersonalen i allmänhet verkligen förekommer ett så stort antal lågt aflönade personer som tabellen gifver vid handen, och att uppgifternas fåtalighet icke kan antagas i detta hänseende föranleda missvisning — såsom i Arbetsstatistik III antyddes — framgår bl. a. däraf, att enligt bihangstabellen II medelaflöningen för de 806 tjänstemännen vid de 84 verkstäder, från hvilka uppgift om de till förvaltningspersonalen utbetalda aflöningarna föreligga, utgjorde 2,070 kronor, under det att, såsom ofvan nämndes, medelaflöningen för de 300 här ifrågavarande tjänstemännen var 2,360 kronor, hvilket ju ådagalägger, att relativa antalet lågt aflönade är större bland hela förvaltningspersonalen än bland nämnda 300 personer.

Att göra de föreliggande löneuppgifterna, afseende endast tredjedelen af en så olikartad personal som verkstädernas tjänstemän, till föremål för en mera ingående statistisk behandling, har än mindre än i Arbetsstatistik III ansetts böra ifrågakomma. Endast så mycket torde böra nämnas, att tjänstemännen vid verkstäderna i Stockholm synas vara bättre aflönade än de öfriga. Under det att bland samtliga uppgiftslämnare procenttalen teknici och kontorstjänstemän med 3,000 kronors inkomst eller däröfver, såsom ofvan nämnts, utgjorde resp. 37 och 19, voro nämligen motsvarande tal för Stockholm 47 och 33.

Beträffande de *extra förmåner*, som enligt hvad ofvan påvisats, utgöra en rätt väsentlig del (i genomsnitt c:a 12 procent) af tjänstemännens inkomster, äro de viktigaste följande:

Fri bostad åtnjutes af hela eller så godt som hela personalen vid 16 verkstäder och af en del af personalen vid ytterligare 21,

till ett sammanlagdt antal af 67 personer (22 %). Denna förmån förekommer särskildt vid en mängd verkstäder på landsbygden.

Hyresbidrag är mera sällsynt och har uppgifvits af endast 26 personer, hvaraf 18 anställda vid en verkstad i Stockholm och de öfriga vid fyra olika verkstäder.

Andel i vinst åtnjutes i allmänhet endast af en del chefer eller högre tjänstemän. Endast vid 3 verkstäder i Göteborg synes vinstandelssystemet hafva blifvit mera genomfördt, i det att samtliga där anställda tjänstemän uppgifvit sig vara tillförsäkrade en allt efter deras ställning större eller mindre procent af nettobehållningen.

Fritt *bränsle* och *lyse* åtnjutas af resp. 52 och 24 personer, i allmänhet sådana, som hafva fri bostad. I några få fall har antecknats fri kost, fria trädgårdsland m. m.

Slutligen åtnjutes vid 34 verkstäder *fri läkarevård*, vid 14 *fri medicin* och vid 4 *fria kontributioner*, allt af samtlige tjänstemän med några få undantag, hvilka sannolikt torde bero på de angifna uppgifternas ofullständighet.

Semester till bestämd tid, vanligen fjorton dagar, åtnjutes af vid pass tredjedelen af uppgiftslämnarne. Dessutom hafva en stor del tjänstemän förklarat sig åtnjuta semester »vid behof», »efter öfverenskommelse» eller dylikt, utan att bestämd rätt till viss ledighet i dessa fall synes vara stadgad.

Olycksfallsförsäkrade voro 100 tekniska och 43 kontorstjänstemän med belopp, varierande mellan 1,000 och 50,000 kronor. För 62 af dessa 143 personer betalades premierna uteslutande af verkstaden, för 30 bidrog verkstaden med en del af premien, och de öfriga 51 erlade själfva sina premier.

---

3. Arbetarnes fördelning efter arbetsställen och yrkesspecialiteter m. m.

Enligt hvad den uti tab. 1 sammanställda öfversikt af det redovisade antalet arbetsställen och arbetare gifver vid handen — jfr ock tab. litt. B här nedan — hafva vid 1901 och 1902 års arbetsstatistiska undersökningar personliga upplysningar enligt frågeformulär C afgifvits af 11,147 arbetare[1] vid de 106 verkstäder, undersökningarna omfattat. Liksom vid de närmast föregående undersökningarna — af de större, egentliga mekaniska verkstäderna — har jämväl vid förevarande undersökningar ett mindre antal af den vid tiden för uppgifternas inhämtande vid verkstäderna anställda arbetspersonal icke till undersökningsförrättarne afgifvit uppgifter om sig och sina förhållanden.[2]

Anledningarna härtill äro i hufvudsak desamma som då anfördes (jfr Arbetsstatistik III, sid. 68 o. 69). Äfven om nu, såsom redan i det föregående blifvit omförmäldt, ett relativt obetydligt antal arbetare direkt vägrat eller undandragit sig att lämna de äskade uppgifterna, har dock allt fortfarande kvarstått det för öfrigt ju helt naturliga förhållandet, att ett antal arbetare vid undersökningstillfället icke varit vid verkstäderna närvarande — till följd af sjukdom, fullgörande af värnplikt, arbete å annan ort för verkstadens räkning o. d. — och sålunda icke blifvit i tillfälle att aflämna uppgifter. Omnämnas må äfven, att de kvinnliga arbetare, som förefunnits vid ett par af verkstäderna (särskildt vid en större fabrik i Stockholm), icke medtagits, äfvensom att samtliga verkmästare och arbetsförmän, som icke direkt deltaga i arbetet, räknats till förvaltningspersonalen och sålunda icke aflämnat uppgifter enligt frågeformulär C.

---

[1]) Samtliga af manligt kön.

[2]) Vid en jämförelse mellan det från de arbetsstatistiskt undersökta verkstäderna till den officiella fabriksstatistiken redovisade genomsnittliga arbetareantalet för åren 1899 och 1901 — resp. 13,910 och 11,914 — å ena sidan, och antalet genom sagda års arbetsstatistiska undersökningar vid samma verkstäder anträffade arbetare — resp. 12,060 och 11,? — å den andra sidan, framgår, att 1899 års undersökning omfattat c:a 87 % och 1901 års undersökning c:a 94 % af det för samtliga verkstäder för resp. undersökningsår angifna genomsnittliga arbetareantalet.

Till underlättande af en öfverblick af de uti tab. 1 meddelade siffror har uti tab. litt. A meddelats en sammanställning, uti hvilken angifves hela antalet verkstäder och arbetare inom olika verkstads- och yrkesgrupper, hvarjämte i tab. litt. B lämnats en sammanfattning af innehållet i tab. 2 rörande antalet arbetare samt antalet handtlangare inom de viktigare verkstadsafdelningarne.

Såsom häraf framgår, äro af de genom förevarande undersökningar berörda verkstäder och arbetare att hänföra till tillverkning af

		Verkstäder.	Arbetare.
Elektriska maskiner och apparater	(*Grupp A*)	7	2,060
Mejerimaskiner	(» *B*)	4	1,202
Velocipeder, sy- och stickmaskiner	(» *C*)	6	358
Motorer, speciella arbetsmaskiner, eldvapen m. m.	(» *D*)	17	1,485
Landtbruksmaskiner eller utan specialtillverkning	(» *E*)	72	6,042

hvadan alltså grupp E är företrädd af det ojämförligt största antalet såväl verkstäder som arbetare.[1]

Af de nu undersökta 106 verkstäderna äro endast 5 mycket stora med ett arbetareantal för hvarje verkstad af 500 och däröfver. Af de här redovisade arbetarne hafva 3,320 eller 29·8 % varit anställda vid dessa verkstäder. Medeltalet anträffade arbetare vid dessa de största verkstäderna utgjorde sålunda 664. Därefter i ordningen följer en verkstad med 312 arbetare. 100—300 arbetare förefunnos vid inalles 23 verkstäder med sammanlagdt 3,563 arbetare (32·0 %) eller i medeltal 155 arbetare per verkstad. De mindre mekaniska verkstäderna — med ett arbetareantal understigande 100 — utgjorde icke färre än 77, på hvilka verkstäder komma 3,952 redovisade arbetare (35·4 %) eller i medeltal 51. I rundt tal kommer således ungefär en tredjedel af arbetareantalet på de 77 *mindre*, mekaniska verkstäderna, en tredjedel på de 23 *medelstora* och en tredjedel på de *stora* verkstäderna.[2]

---

[1]) Ang. tillverkningen vid de af *båda* undersökningarna berörda 138 verkstäderna se sid. 55 i det föregående.

[2]) Af de år 1899 undersökta 32 större egentliga mekaniska verkstäderna voro 16 *stora* med c:a 80 % och 16 *medelstora* med c:a 20 % af de då redovisade 12,060 arbetarne.

Tab. litt. A. Arbetarnes fördelning på

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Antal verkstäder.	Förmän.		Gjuteri-arbetare.		Smides-arbetare.		Plåtslageri-arbetare.	
		Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Verkstadsgrupp A [1]	7	50	2·4	73	3·6	40	2·0	32	1·6
» B	4	28	2·3	34	2·8	37	3·1	2	0·2
» C	6	13	3·6	2	0·6	18	5·0	—	—
» D	17	65	4·4	107	7·2	84	5·7	10	0·7
» E	72	202	3·3	1,482	24·5	651	10·8	505	8·4
Summa	**106**	**358**	3·2	**1,698**	15·2	**830**	7·5	**549**	4·9

Antalet redovisade arbetsställens och arbetares fördelning å olika delar af riket framgår af följande tablå, däri vid sidan af redogörelsen för 1901 års undersökning meddelas motsvarande tal för 1899 års undersökning och det sammanlagda resultatet af dem båda:

1901 års undersökning.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	%
Stockholms stad	17	2,746	24·6
Östra Sverige [2]	23	3,305	29·6
Småland och öarna	11	788	7·1
Södra Sverige	15	1,171	10·5
Västra Sverige	29	2,470	22·2
Norra Sverige	11	667	6·0
Summa	106	11,147	100·0

1899 års undersökning.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	%
Stockholms stad	7	2,673	22·1
Östra Sverige	4	2,097	17·4
Småland	3	1,395	11·6
Södra Sverige	7	2,200	18·2
Västra Sverige	7	3,107	25·8
Norra Sverige	4	588	4·9
Summa	32	12,060	100·0

[1] Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

[2] *Östra Sverige* omfattar Stockholms, Uppsala, Vestmanlands, Södermanlands och Östergötlands län; *Småland och öarna:* Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län; *Södra Sverige:* Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; *Västra Sverige:* Hallands, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Vermlands och Örebro län; *Norra Sverige:* Kopparbergs, Gefleborgs, Jemtlands, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län.

olika yrkes- och verkstadsgrupper.

11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Bleck- och kopparslagare.		Maskinverkstadsarbetare.		Snickeriarbetare.		Måleriarbetare.		Maskinister och eldare.		Öfriga arbetare.		Summa arbetare.
Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	
—	—	1,482	71·9	213	10·3	48	2·3	17	0·8	105	5·1	**2,060**
86	7·2	796	66·2	48	4·0	44	3·7	11	0·9	116	9·6	**1,202**
1	0·3	270	75·4	5	1·4	13	3·6	6	1·7	30	8·4	**358**
3	0·2	1,018	68·5	79	5·3	12	0·8	22	1·5	85	5·7	**1,485**
20	0·3	2,244	37·1	475	7·9	71	1·2	69	1·1	323	5·4	**6,042**
110	1·0	**5,810**	52·1	**820**	7·4	**188**	1·7	**125**	1·1	**659**	5·9	**11,147**

Bägge undersökningarna.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	%
Stockholms stad	**24**	**5,419**	23·4
Östra Sverige	**27**	**5,402**	23·3
Småland och öarna	**14**	**2,183**	9·4
Södra Sverige	**22**	**3,371**	14·5
Västra Sverige	**36**	**5,577**	24·0
Norra Sverige	**15**	**1,255**	5·4
Tillsammans	**138**	**23,207**	100·0

Af de senast undersökta 106 verkstäderna voro 72 med 7,432 arbetare belägna i städer eller deras omedelbara närhet och 34 med 3,715 arbetare belägna på landet.

I tab. 1 och 2 meddelas vidare en redogörelse för arbetarnes fördelning efter skilda *yrkesgrupper* och *yrkesspecialiteter*. Liksom vid föregående undersökning är emellertid jämväl nu att uppmärksamma, att den här använda beteckningen »yrkesgrupper» icke är fullt sammanfallande med »verkstadsafdelningar», då ofta nog inom en verkstads olika afdelningar anträffats arbetare tillhörande flere yrkesgrupper. Vid yrkesgrupperingen har hvarje arbetare dock alltid hänförts till den yrkesgrupp, dit hufvudmassan af arbetarne inom hans specialitet varit att hänföra, äfven om berörda arbetare vid undersökningstillfället anträffats inom annan verkstadsafdelning. Det har emellertid också vid denna undersökning varit förenadt med vissa svårigheter att gruppera alla arbetare under vissa yrkesgrupper och hufvudspecialiteter under dessa, då nämligen den mång-

Tab. litt. B. Öfversikt af antalet arbetare inom

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
		Antal									
Verkstädernas belägenhet.	Antal verkstäder.	Förmän.	Gjuteriarbetare.			Smidesarbetare.			Plåtslageriarbet.		
			Hela antalet.	Däraf handtlangare.		Hela antalet.	Däraf handtlangare.		Hela antalet.	Däraf handtlangare.	
				Antal.	%.		Antal.	%.		Antal.	%.
Stockholms stad	17	59	35	17	48·6	84	35	41·7	13	3	23·1
» län	4	15	14	1	7·1	9	3	33·3	—	—	—
Uppsala län: Söderfors	1	8	69	35	50·7	73	44	60·3	3	1	33·3
Öfriga orter	3	7	30	7	23·3	10	4	40·0	8	3	37·5
Södermanlands län: Eskilstuna	3	40	44	11	25·0	27	13	48·1	22	15	68·2
Öfriga orter	6	18	170	49	28·8	46	20	43·5	12	5	41·7
Östergötlands län: Norrköping	1	5	28	7	25·0	14	7	50·0	40	19	47·5
Finspong	1	3	34	12	35·3	26	12	46·2	2	1	50·0
Jönköpings län	4	11	171	16	9·4	72	32	44·4	1	—	—
Kronobergs »	3	2	21	5	23·8	16	7	43·8	5	2	40·0
Kalmar »	2	2	25	3	12·0	38	15	39·5	4	2	50·6
Gotlands »	2	4	12	3	25·0	12	6	50·0	2	—	—
Blekinge »	4	12	57	2	3·5	22	12	54·5	20	6	30·0
Kristianstads »	3	12	61	13	21·3	34	18	52·9	73	34	46·6
Malmöhus »	8	28	112	24	21·4	48	24	50·0	34	11	32·4
Hallands »	1	1	5	3	60·0	4	2	50·0	2	1	50·0
Göteborgs- o. Bohus län: Göteborg	11	27	148	34	23·0	53	27	50·9	107	54	50·5
Öfriga orter	3	4	39	9	23·1	19	8	42·1	51	28	54·9
Elfsborgs län	3	6	28	9	32·1	13	6	46·2	32	24	75·0
Skaraborgs »	3	11	66	23	34·8	18	8	44·4	28	19	67·9
Vermlands »	4	7	83	24	28·9	35	16	45·7	4	3	75·0
Örebro län: Bofors	1	17	125	72	57·6	41	19	46·3	2	—	—
Öfriga orter	3	6	58	19	32·8	24	12	50·0	3	—	—
Vestmanlands län: Vesterås	1	24	65	9	13·8	20	8	40·0	32	4	12·5
Öfriga orter	3	9	48	10	20·8	18	9	50·0	11	8	72·7
Kopparbergs län	3	7	74	19	25·7	16	10	62·5	9	3	33·3
Gefleborgs län: Gefle	3	—	17	3	17·6	13	5	38·5	9	2	22.2
Öfriga orter	3	10	37	5	13·5	18	9	50·0	17	12	70·6
Vesternorrlands län	1	2	14	2	14·3	3	1	33·3	3	1	33·3
Jemtlands län	1	1	8	1	12·5	4	2	50·0	—	—	—
Summa	**106**	**358**	**1,698**	**447**	26·3	**830**	**394**	47·5	**549**	**261**	47·5
Däraf i städer	72	246	743	172	23·1	385	177	46·0	419	193	46·1
» på landsbygd	34	112	955	275	28·8	445	217	48·8	130	68	52·3

olika yrkesgrupper och yrkesspecialiteter.

13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
a r b e t a r e.													
Bleck- och koppar-slagare.	Maskinverkstadsarbetare.								Sniickeriarbetare.	Måleriarbetare.	Maskinister och eldare.	Öfriga arbetare.	Summa.
	Hela antalet.	Däraf:											
		Maskin-uppsät-tare, filare o. hopsät-tare.	Egent-liga maskin-arbe-tare.	Metall-arbe-tare.	Andra yrkes-arbe-tare.	Elek-triska arbe-tare.	Handtlangare.						
							Antal.	%.					
70	2,019	575	636	111	356	183	158	7·8	230	65	18	153	**2,746**
19	323	117	171	2	8	2	23	7·1	15	19	10	65	**489**
—	45	16	18	—	3	—	8	17·8	6	—	6	10	**220**
1	95	36	38	4	10	—	7	7·4	6	1	4	9	**171**
—	460	165	262	2	23	—	8	1·7	42	2	8	44	**689**
—	154	80	58	1	—	—	15	9·7	42	13	2	22	**479**
—	57	29	19	—	1	—	8	14·0	9	1	2	5	**161**
—	160	27	100	—	6	—	27	16·9	10	1	1	8	**245**
—	148	75	44	1	8	—	20	13·5	28	9	1	19	**460**
—	50	31	17	—	—	—	2	4·0	12	1	1	—	**108**
—	56	38	11	—	2	—	5	8·9	22	—	2	5	**154**
—	25	10	8	—	3	—	4	16·0	7	—	2	2	**66**
1	96	50	17	1	1	—	27	28·1	24	2	2	8	**244**
1	127	73	37	—	9	—	8	6·3	48	3	5	25	**389**
—	230	109	66	2	17	—	36	15·7	32	9	8	37	**538**
—	5	3	—	—	—	—	2	40·0	3	—	1	—	**21**
13	262	129	75	8	4	4	42	16·0	68	8	12	68	**766**
2	81	29	34	—	5	—	13	16·0	25	8	3	7	**239**
1	74	28	31	—	1	—	14	18·9	13	—	2	3	**172**
—	76	29	34	—	1	—	12	15·8	20	1	2	5	**227**
—	139	64	44	—	8	—	23	16·5	21	12	3	8	**312**
—	270	67	161	—	5	4	33	12·2	18	2	4	61	**540**
—	62	35	17	1	—	—	9	14·5	24	6	2	8	**193**
—	414	96	105	37	17	102	57	13·8	34	12	7	45	**653**
—	72	35	23	—	—	—	14	19·4	16	9	3	12	**198**
—	99	40	35	—	—	—	24	24·2	19	1	6	17	**248**
2	57	31	14	—	5	—	7	12·3	10	3	2	3	**116**
—	88	36	36	1	1	2	12	13·6	11	—	3	7	**191**
—	50	11	10	8	—	5	16	32·0	3	—	2	1	**78**
—	16	7	7	1	—	—	1	6·3	2	—	1	2	**34**
110	**5,810**	**2,071**	**2,128**	**180**	**494**	**302**	**635**	10·9	**820**	**188**	**125**	**659**	**11,147**
103	4,312	1,484	1,488	176	457	294	413	9·6	558	126	90	450	**7,432**
7	1,498	587	640	4	37	8	222	14·8	262	62	35	209	**3,715**

fald af tillverkningar af delvis helt olika karaktär, som bedrifves vid här ifrågavarande verkstäder, framkallat utbildandet af ett betydande antal olika yrkesspecialiteter bland dessa verkstäders arbetare. Utan vidare får man dock icke taga för gifvet, att alla de otaliga olika yrkesbenämningar, som förekomma, representera lika många skilda yrkesspecialiteter. Vid grupperingen af arbetarne på olika yrkesspecialiteter har därför tillbörlig omsorg måst egnas däråt, att dels samma slags arbetare — till följd af deras många växlande benämningar — icke uppfördes under olika rubriker, och dels specialiseringsprincipen icke fullföljdes så långt, att öfverskådligheten däraf blefve lidande. I en del fall hafva dock vissa slag af arbetare, hvilka eljest lämpligen bort uppföras såsom en särskild specialitet (exempelvis metallgjutare, vissa specialarbetare inom maskinverkstaden o. s. v.), på grund af sin fåtalighet sammanförts med annan, närbesläktad specialitet. Af samma skäl hafva *dels* samtliga förmän sammanförts till en enda grupp, oberoende af de olika afdelningar, de inom verkstaden tillhört, *dels* inom de viktigare yrkesgrenarne en del yrkesgrenen tillhörande arbetare, hvilka icke lämpligen kunnat uppföras inom särskilda grupper för sig, sammanräknats under rubrikerna »öfriga gjuteriarbetare», »öfriga plåtslageriarbetare», »öfriga maskinverkstadsarbetare» o. s. v., *dels* ock slutligen alla arbetare, som icke varit hänförliga till någon af de vanligen vid en mekanisk verkstad förefintliga yrkesgrenarna, fått bilda en grupp tillsammans under rubriken »öfriga arbetare». Däremot hafva gjuteri-, smides-, plåtslageri- och maskinverkstadshandtlangare uppförts hvar för sig såsom fyra särskilda specialiteter. Snickerihandtlangare åter hafva räknats såsom »öfriga träarbetare».

Genom tab. litt. C åskådliggöres arbetarnes absoluta och relativa antal inom olika grupper äfvensom förhållandet mellan antalet yrkesarbetare och handtlangare inom de viktigare yrkesgrupperna. Såsom däraf framgår, utgjorde antalet redovisade förmän, som själfva deltogo i arbetet, 358, eller 3·2 % af hela antalet vid verkstäderna anträffade arbetare. (Vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna befanns motsvarande procenttal endast utgöra 1·9.) Af dessa 358 förmän kommo på gjuteriet 67, smedjan 22, plåtslagareverkstaden 24, maskinverkstaden 177 (däraf 9 för elektriska arbeten),

Tab. litt. C. Antalet arbetare (yrkesarbetare och handtlangare) inom olika yrkesgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Samtliga arbetare.		Däraf handtlangare.		
	Antal.	%.	Antal.	%.	På 100 yrkesarbetare.
Förmän	358	3·2	—	—	—
Gjuteriarbetare	1,698	15·2	447	25·7	36
Smidesarbetare	830	7·5	394	22·7	90
Plåtslageriarbetare	549	4·9	261	15·0	91
Bleck- och kopparslagare	110	1·0	—	—	—
Maskinverkstadsarbetare	5,810	52·1	635	36·6	12
Snickeriarbetare	820	7·4	—	—	—
Måleriarbetare	188	1·7	—	—	—
Maskinister och eldare	125	1·1	—	—	—
Öfriga arbetare	659	5·9	—	—	—
Summa	11,147	100·0	1,737	100·0	18

snickareverkstaden 47, målareverkstaden 4 samt för öfriga arbeten 17.

Bland de egentliga arbetarne voro äfven nu maskinverkstadsarbetarne de fleste, eller icke mindre än 5,810 (52·1 % af hela antalet). Därnäst i ordningen följde gjuteriarbetarne med 15·2 % — 1,698 — samt smidesarbetarne med 7·4 % — 830 — och snickeriarbetarne med 7·4 % — 820. Plåtslageriarbetarne åter, som vid de större egentliga mekaniska verkstäderna utgjorde i det närmaste en femtedel (19·2 %) af hela arbetareantalet, voro vid de nu ifråga varande verkstäderna endast 549, d. v. s. icke ens en tjugondedel (4·9 %). Endast 659 arbetare — alltså mindre än 6 % — hafva såsom icke hänförliga till särskild yrkesgrupp måst redovisas såsom »öfriga arbetare». Angående de skilda yrkesgruppernas olika förekomst vid de särskilda kategorierna af verkstäder, hänvisas i öfrigt till tab. litt. A i det föregående.

Af 1,737 handtlangare har det största antalet (36·6 %) anträffats inom maskinverkstaden, där deras antal i förhållande till antalet yrkesarbetare vid de nu ifrågavarande verkstäderna visat

sig vara afsevärdt större (12 på 100) än vid de af föregående undersökning berörda verkstäderna (7 på 100). Relativt störst är dock äfven här antalet handtlangare inom plåtslageri- och smidesafdelningarna, där på 100 yrkesarbetare komma c:a 90 handtlangare. Att de olika verkstäderna i detta afseende sins emellan förete väsentliga skiljaktigheter är gifvet, hvilket ock i viss mån åskådliggöres genom tab. litt. B. Hvad åter beträffar antalet arbetare inom de olika yrkesspecialiteterna, utvisa slutsiffrorna i tab. 2 följande absoluta och relativa tal[1]:

	Antal.	% af arbetarne inom yrkesgrenen.	% af samtliga arbetare.
Gjutare och formare	945	55·7	8·5
Kärnmakare	207	12·2	1·9
Plåtslagare (alla slag)	203	37·0	1·8
Maskinuppsättare o. filare	1,882	32·4	16·9
»Maskinarbetare»	2,128	36·6	19·1
Snickare och timmermän	554	67·6	5·0

Af de inom olika yrkesafdelningar sysselsatte öfrige yrkesarbetare (andra än handtlangare), hvilka — på grund af ofvan angifna skäl — icke kunnat fördelas efter yrkesspecialiteter, voro[1]:

		Antal.	% af arbetarne inom yrkesgrenen.	% af samtliga arbetare.
Gjuteriarbetare	(öfrige)	99	5·8	0·9
Plåtslageriarbetare	(»)	85	15·5	0·8
Maskinarbetare	(»)	494	8·5	4·4
Träarbetare	(»)	266	32·4	2·4

4. Arbetarnes ålder och civilstånd m. m. Arbetarnes barn.

Med afseende å arbetarnes fördelning efter ålder och civilstånd innehålla tab. 3 och 4 därom närmare uppgifter. Uti tab. 3 med-

[1]) Rörande motsvarande tal vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna se Arbetsstatistik III, sid. 75.

delas sålunda en öfversikt af antalet arbetare, fördelade på vissa åldersklasser och civilstånd, och hafva arbetarne uti denna tabell liksom i flertalet af de följande tabellerna, där sådant synts kunna påfordras, grupperats dels efter olika arbetsorter (tab. 3 A) och dels efter olika specialiteter (tab. 3 B). Uti tab. 4 åter lämnas en utförlig framställning af arbetarnes inom olika län fördelning efter ålder år[1] (dels i ettårsklasser och dels i femårsklasser) samt civilstånd[2]. Slutligen äro uppgifterna angående arbetarnes ålder vid äktenskaps ingående sammanförda uti tab. 5.

Till belysande af arbetarnes fördelning efter olika åldrar meddelas uti tab. litt. D en tabellarisk sammanställning (grundad på tab. 3 A), hvarvid arbetarne å olika arbetsorter blifvit inrangerade uti sex olika åldersgrupper. Såsom af ifrågavarande tabell framgår, är antalet minderåriga arbetare (uti en ålder under 18 år) vid de nu undersökta verkstäderna jämförelsevis obetydligt och ungefär detsamma som vid de tidigare undersökta större mekaniska verkstäderna, d. v. s. i genomsnitt 10 % af hela arbetareantalet (1,130 af 11,147). I detta afseende förete emellertid naturligt nog de olika yrkesspecialiteterna högst betydliga olikheter. Sålunda äro bland kärnmakarne icke mindre än 58·9 % minderårige. Största procenttalen minderårige framstå i öfrigt för följande specialiteter: maskinhandtlangare 54·5 %, smideshandtlangare 28·9 %, plåtslagerihandtlangare 22·2 %, måleriarbetare 19·1 %, gjuterihandtlangare 18·6 %, »öfriga arbetare» 14·1 och »öfriga träarbetare» 12 %. Inom öfriga yrkesspecialiteter är antalet arbetare i en ålder under 18 år ännu lägre. Särskildt hafva inom de specialiteter, af hvilkas utöfvare erfordras en större grad af yrkesskicklighet, endast i undantagsfall minderårige arbetare förekommit; bland för-

[1] Här torde dock böra påpekas, att de uti tab. 2 och 3 meddelade siffrorna för arbetarnes åldersförhållanden gifvetvis icke kunna vara fullt exakta, enär arbetarne icke tillsports om *födelsedagen*, utan hvar och en antagits hafva uppnått det antal år, som han, enligt sin egen uppgift om födelseåret, under loppet af år 1901 fyllt eller skulle komma att fylla. Som emellertid primäruppgifterna till större delen insamlades omkring midten af året, torde de angifna siffrorna vara approximativt riktiga och åtminstone icke afsevärdt skilja sig från det verkliga förhållandet.

[2] I fråga om civilståndsfördelningen såväl uti dessa som i öfriga tabeller, där arbetarnes civilstånd angifvits, bör observeras, att *frånskilda* personer alltid sammanförts med änklingar under en och samma rubrik. I de fall, då änklingar och frånskilda (f. d. gifta) icke särskildt rubricerats, hafva de alltid blifvit sammanförda med gifta arbetare.

Tab. litt. D. Arbetarnes fördelning inom vissa åldersklasser.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Under 18 år.		18—25 år.		25—40 år.		40—55 år.		55—70 år.		70 år och däröfver.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Stockholms stad	203	7·4	797	29·0	1,298	47·3	388	14·1	58	2·1	1	0·1
» län	21	4·3	107	21·9	254	51·9	85	17·4	19	3·9	3	0·6
Uppsala län: Söderfors	47	21·4	68	30·9	73	33·2	20	9·1	8	3·6	4	1·8
Öfriga orter	14	8·2	58	33·9	72	42·1	22	12·9	5	2·9	—	—
Södermanlands län: Eskilstuna	28	4·1	106	15·4	351	50·9	143	20·7	53	7·7	8	1·2
Öfriga orter	72	15·0	100	20·9	145	30·3	85	17·7	67	14·0	10	2·1
Östergötlands län: Norrköping	14	8·7	39	24·2	52	32·3	46	28·6	8	5·0	2	1·2
Finspong	26	10·6	47	19·2	108	44·1	32	13·1	26	10·6	6	2·4
Jönköpings län	59	12·8	93	20·2	164	35·7	100	21·7	40	8·7	4	0·9
Kronobergs »	9	8·3	29	26·8	39	36·1	18	16·7	12	11·1	1	1·0
Kalmar »	15	9·8	33	21·4	37	24·0	31	20·1	28	18·2	10	6·5
Gotlands »	8	12·1	20	30·3	19	28·8	15	22·7	4	6·1	—	—
Blekinge »	38	15·6	53	21·7	79	32·4	54	22·1	20	8·2	—	—
Kristianstads »	43	11·0	125	32·1	151	38·8	54	13·9	15	3·9	1	0·3
Malmöhus »	57	10·6	119	22·2	233	43·5	90	16·8	35	6·5	2	0·4
Hallands »	2	9·5	2	9·5	7	33·4	8	38·1	2	9·5	—	—
Göteborgs och Bohus län:												
Göteborg	96	12·5	187	24·4	245	32·0	152	19·9	79	10·3	7	0·9
Öfriga orter	30	12·6	48	20·1	81	33·9	50	20·9	27	11·3	3	1·2
Elfsborgs län	24	13·9	42	24·4	61	35·5	38	22·1	7	4·1	—	—
Skaraborgs »	20	8·8	60	26·4	61	26·9	53	23·4	27	11·9	6	2·6
Vermlands »	47	15·1	96	30·8	98	31·4	61	19·5	9	2·9	1	0·3
Örebro län: Bofors	59	10·9	153	28·3	224	41·5	84	15·6	20	3·7	--	—
Öfriga orter	25	13·0	40	20·7	83	43·0	26	13·5	17	8·8	2	1·0
Vestmanlands län: Vesterås	49	7·5	135	20·7	341	52·2	97	14·9	27	4·1	4	0·6
Öfriga orter	25	12·6	45	22·7	89	44·9	30	15·2	9	4·6	—	—
Kopparbergs län	50	20·2	57	23·0	90	36·3	33	13·3	14	5·6	4	1·6
Gefleborgs län: Gefle	3	2·6	47	40·5	39	33·6	14	12·1	13	11·2	—	—
Öfriga orter	24	12·6	55	28·8	71	37·2	26	13·6	15	7·8	—	—
Vesternorrlands län	18	23·1	30	38·5	18	23·1	4	5·1	8	10·2	—	—
Jemtlands »	4	11·8	12	35·3	12	35·3	3	8·8	2	5·9	1	2·9
Summa	**1,130**	10·1	**2,803**	25·2	**4,595**	41·2	**1,862**	16·7	**674**	6·1	**80**	0·7
Däraf i städer	643	8·7	1,964	26·4	3,225	43·4	1,213	16·3	353	4·8	31	0·4
» på landsbygd	487	13·1	839	22·6	1,370	36·9	649	17·5	321	8·6	49	1·3

män och maskinuppsättare samt »öfriga gjuteriarbetare» har icke anträffats någon arbetare, som varit yngre än 18 år (jfr i öfrigt tab. 3 B)[1].

Ingen af de vid undersökningen anträffade arbetarne har befunnits vara uti en lägre ålder än 12 år. Hela antalet vid verkstäderna sysselsatta barn (i åldern 12—14 år) belöper sig till endast 38; af dessa voro 4 12-åringar och 34 13-åringar samt 9 anträffade i städernas och 29 i landsbygdens verkstäder. De flesta af dessa pojkar gjorde tjänst som uppassare, städare, springpojkar etc.

Liksom de flesta vid verkstäderna sysselsatta barn, enligt hvad nyss påvisats, anträffats vid verkstäderna på landsbygden, befinnes äfven antalet minderårige i allmänhet vara förhållandevis större på landsbygden än i städerna. Af de redovisade 1,130 minderårige arbetarne voro nämligen 643 anställda vid stadsverkstäder och 487 anställda vid landsverkstäder, och utgjorde de minderårige sålunda i städerna endast 8·7 %, men på landet 13·1 % af alla arbetarne.

Jämförelsevis högt är antalet minderårige vid verkstäderna i Vesternorrlands och Kopparbergs län samt i Söderfors (resp. 23·1 %, 20·2 % och 21·4 %), anmärkningsvärdt lågt åter vid verkstäderna i Gefle (2·6 %), Eskilstuna (4·1 %) och i Stockholms län (4·3 %). Motsvarande procenttal äro: för Stockholm 7·4, för Göteborg 12·5, för Vesterås 7·5 o. s. v. Göteborg framstår således nu liksom vid föregående undersökning med ett förhållandevis stort antal minderårige.

Sjuttonde, adertonde och tjugufemte lefnadsåren hafva att uppvisa det största antalet arbetare, eller resp. 438, 448 och 450. Öfver 400 arbetare förefinnas emellertid i öfrigt inom hvart och ett af åldersåren 17 till och med 26, med undantag af det 21:a, som endast har att uppvisa 270 arbetare, hvilket gifvetvis är beroende på, att ett antal arbetare i nämnda ålder vid undersökningstillfället varit frånvarande från arbetet för fullgörande af värnplikt. Inom de följande årsklasserna sjunker antalet tämligen konstant. 27-åringarne äro ännu 393, och hvart och ett af de följande ålders-

[1] Rörande motsvarande tal vid de större egentliga mekaniska verkstäderna, se Arbetsstatistik III, sid. 76 och 196.

åren till och med det 31:a räknar öfver 300 arbetare. 38-åringarne äro ännu 236, men nedgår antalet därefter för 39-åringarne till 184. Samtliga åldersåren 40—50 räkna öfver 100 representanter, 51-åringarne äro 87, 61-åringarne 54, 71-åringarne 15 o. s. v.

Enligt hvad framgår af slutsiffrorna i tab. litt. D, voro 2,616, d. v. s, 23·5 % af hela antalet arbetare, 40 år och däröfver, och af dessa voro 754 (6·8 % af samtlige) fyllda 55 år. Jämnt 80 arbetare voro äldre än 70 år. Uppmärksammas bör, att de högre åldersklasserna, särskildt de båda högsta, äro ojämförligt mycket starkare företrädda på landsbygden än i städerna.[1] 83·1 % af arbetarne befunno sig dock i de arbetsdugligaste åldrarne (18—55 år), till hvilken kontingent de femton åldersklasserna 25—40 år lämnat det afsevärdaste bidraget, med 41·2 % af samtliga arbetare.

Största antalet gamla arbetare (i åldrarna öfver 55 år) funnos vid verkstäderna i Kalmar län (24·7 %), Södermanlands län — utom Eskilstuna — (16·1 %), och Skaraborgs län (14·5 %). Motsvarande procenttal äro: för Stockholm 2·2, för Eskilstuna 8·9, för Göteborg och Gefle 11·2 — afsevärdt högt —, för Vesterås 4·7, för Malmöhus län 6·9, för Kristanstads län 4·2 o. s. v.

Vidkommande åldersfördelningen bland arbetarne inom olika specialiteter torde — förutom hvad i detta afseende redan meddelats i det föregående och under hänvisning i öfrigt till tab. 3 B — här endast böra framhållas, att de högsta åldersklasserna nu liksom vid föregående undersökning varit anmärkningsvärdt starkt företrädda bland snickeriarbetarne. Sålunda voro af timmermännen 34·2 % och af modellsnickarne 17·4 % 55 år och däröfver. Relativt talrika äro de äldre arbetarne (minst 55-åringar) bland »öfriga gjuteriarbetare» och gjuterihandtlangare (resp. 22·2 och 15·9 %), »öfriga arbetare» (15·8 %) o. s. v. Bland öfriga handtlangare (andra än gjuterihandtlangare) äro däremot dylika äldre arbetare relativt fåtaliga, eller bland smideshandtlangarne 1·8 %, bland plåtslagerihandtlangarne 1·9 och bland maskinverkstadshandtlangarne 2 %. Motsvarande procenttal för smerglare och slipare — hvilkas sys-

[1] Jfr ock noten å efterföljande sida, hvaraf framgår, att de äldre årsklasserna voro vida starkare företrädda vid den närmast föregående undersökningen — af de större, hufvudsakligen äldre verkstäderna — än vid den förevarande, som omfattat en mängd under de senare årtiondena upprättade verkstäder.

selsättning mer än annat järn- och metallarbete ju sedan gammalt haft namn om sig att vara synnerligen hälsovådligt — är icke anmärkningsvärdt lågt (4·2 %) utan t. o. m. högre än för en hel del andra yrkesspecialiteter. Af 96 smerglare och slipare vid de nu undersökta verkstäderna voro 14 (14·6 %) äldre än 40 år; vid de förut undersökta större, egentliga mekaniska verkstäderna befunnos af 88 anträffade smerglare och slipare 28 (31·8 %) vara äldre än 40 år, d. v. s. relativt nära nog dubbelt så många.[1]

Hvad angår arbetarnes vid de nu undersökta verkstäderna fördelning efter *civilstånd,* hafva utaf 10,014, d. v. s. samtliga vuxna arbetare, uppgifvit sig vara:

	Antal.	%.
Ogifta	4,044	40·4
Gifta	5,731	57·2
Änklingar eller frånskilda	239	2·4

Civilståndsfördelningen bland samtliga arbetare afviker sålunda föga från den, som framgick af närmast föregående undersökning.[2]

Mellan de olika arbetsorterna förefinnas emellertid i detta afseende mycket stora skiljaktigheter, hvilket åskådliggöres uti tab. litt. E. Först och främst må uppmärksammas den skillnad, som i detta afseende naturligt nog gör sig gällande mellan stad och land.

---

[1]) Huru önskligt det än skulle varit att i detta sammanhang kunna anställa en jämförelse mellan de uti tab. 3 och 4 meddelade siffror rörande de mekaniska verkstadsarbetarnes åldersförhållanden och det resultat, hvartill den år 1884 tillsatta arbetareförsäkringskommittén kommit vid sin statistiska undersökning angående åldersfördelningen inom olika yrken, låter detta sig dock icke göra, emedan uti arbetareförsäkringskommitténs statistik arbetarne — efter folkräkningsmaterialet för år 1880 — fördelats enligt helt andra grunder än de här följda och nämnda material för öfrigt icke torde vara tillräckligt exakt. Med all reservation mot dragandet af några mera bestämda slutsatser af den här meddelade sammanställningen, må dock antecknas, att af 1,000 arbetare voro:

	År 1901	*År 1899*	*År 1880*	
	bland mekaniska verkstadsarbetare.		bland koppar-, bleck- och plåtslagare.	bland maskinarbetare och gjutare.
i åldern 15—25 år	345	343	233	282
» » 25—35 »	311	243	369	261
» » 35—45 »	182	186	213	213
» » 45—55 »	93	126	120	139
» » 55—65 »	50	73	51	76
» » öfver 65 »	19	29	14	29

[2]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 79.

Tab. litt. E. Civilståndsfördelningen bland vuxne arbetare å olika arbetsorter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Verkstädernas belägenhet.	Af vuxne arbetare voro					
	ogifta.		gifta.		änklingar eller frånskilda.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Stockholms stad	1,249	49·1	1,248	49·1	45	1·8
» län	161	34·4	299	63·9	8	1·7
Uppsala län: Söderfors	71	41·1	99	57·2	3	1·7
Öfriga orter	71	45·2	84	53·5	2	1·3
Södermanlands län: Eskilstuna	188	28·5	453	68·5	20	3·0
Öfriga orter	121	29·8	268	65·8	18	4·4
Östergötlands län: Norrköping	49	33·3	95	64·6	3	2·1
Finspong	74	33·8	136	62·1	9	4·1
Jönköpings län	123	30·7	269	67·1	9	2·2
Kronobergs »	41	41·4	55	55·6	3	3·0
Kalmar »	46	33·1	88	63·3	5	3·6
Gotlands »	26	44·8	30	51·7	2	3·5
Blekinge »	62	30·1	134	65·0	10	4·9
Kristianstads »	166	48·0	176	50·9	4	1·1
Malmöhus »	149	31·1	316	66·0	14	2·9
Hallands »	4	21·0	14	73·7	1	5·3
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	272	40·6	372	55·5	26	3·9
Öfriga orter	80	38·3	125	59·8	4	1·9
Elfsborgs län	54	36·5	91	61·5	3	2·0
Skaraborgs »	88	42·5	110	53·1	9	4·4
Vermlands »	116	43·8	144	54·3	5	1·9
Örebro län: Bofors	222	46·2	253	52·6	6	1·2
Öfriga orter	65	38·7	100	59·5	3	1·8
Vestmanlands län: Vesterås	211	34·9	379	62·8	14	2·3
Öfriga orter	63	36·4	108	62·4	2	1·2
Kopparbergs län	89	45·0	106	53·5	3	1·5
Gefleborgs län: Gefle	62	54·9	49	43·3	2	1·8
Öfriga orter	66	39·5	96	57·5	5	3·0
Vesternorrlands län	37	61·7	23	38·3	—	—
Jemtlands »	18	60·0	11	36·7	1	3·3
Summa	**4,044**	40·4	**5,731**	57·2	**239**	2·4
Däraf i städer	2,904	42·8	3,729	54·9	153	2·3
» på landsbygd	1,140	35·3	2,002	62·0	86	2·7

Det visar sig nämligen, att af landsbygdens vuxna verkstadsarbetare 62 % äro gifta, af städernas åter endast 55 %. Under hänvisning i öfrigt till tabellen, torde här endast erfordras ett påpekande af, att äktenskapsfrekvensen bland verkstadsarbetarne är lägst vid verkstäderna i Vesternorrlands (Sundsvall) och Jemtlands län (Östersund), där de gifta arbetarne endast utgöra resp. 38·3 % och 36·7 % af samtliga vuxne arbetare, samt i Gefle och Stockholm med resp. 43·3 % och 49·1 % gifta. Störst är äktenskapsfrekvensen åter vid verkstaden i Hallands län (Varberg), med 73·7 % gifta arbetare, samt vidare i Eskilstuna (68·5 %), Jönköpings län (67·1 %), Malmöhus län (66 %), Södermanlands län, utom Eskilstuna (65·8 %), Blekinge län (65 %) o. s. v. Bland de nu undersökta verkstadsarbetarne i Göteborg är motsvarande procenttal 55·5, således något lägre än medeltalet för hela riket (dock något högre än medeltalet för samtliga städer), och ej obetydligt understigande samma tal för arbetarne vid de förut undersökta större verkstäderna i Göteborg, hvilket var 62·6. Uppmärksammas bör äfven, att förhållandet i detta afseende, hvad Stockholm och Eskilstuna beträffar, är ett motsatt, i det att procenttalet gifta vid de nu senast å dessa platser undersökta verkstäderna visat sig vara större än vid närmast föregående undersökning.

Beträffande äktenskapsfrekvensen inom olika åldersklasser, åskådliggöres densamma af följande relativa tal för arbetarne i åldern

	Ogifta.	Gifta.	Änklingar.
20—25 år	88·6	11·3	0·1
25—30 »	45·4	54·1	0·5
30—35 »	21·2	77·3	1·5
35—40 »	10·7	87·5	1·8
40—55 »	5·3	90·4	4·3
55—65 »	3·3	86·9	9·8
65 år och däröfver	2·9	71·1	26·0

Vid en jämförelse med motsvarande tal för närmast föregående undersökning faller det genast i ögonen, att äktenskapsfrekvensen inom de båda yngsta åldersklasserna bland de nu ifrågavarande arbetarne är större (år 1899 bland 20—25-åringar 9·5 % och bland 25—30-åringar 49·1 % gifta, år 1901 åter resp. 11·3 och 54·1 %).

Att procenttalet gifta yngre arbetare å olika arbetsorter skall vara ganska växlande, är tämligen naturligt, och tydliggöras dessa växlingar inom de tre åldersklasserna 20—25, 25—30 och 30—35 år genom tab. litt. F. Under hänvisning i öfrigt till tabellen, må här endast påpekas, att Stockholms- och Göteborgsarbetarne framstå med jämförelsevis låga procenttal gifta inom de båda yngsta åldersgrupperna, om än resultatet för Stockholmsarbetarne är mycket gynnsammare och för Göteborgsarbetarne åtminstone något bättre än vid närmast föregående undersökning[1]. Anmärkningsvärdt låg visar sig äktenskapsfrekvensen vara inom de tidigare åldersgrupperna i Jemtlands och Vesternorrlands län, samt äfven i Skaraborgs och Kalmar län. Möjligheten att ingå tidiga äktenskap har visat sig vara störst i Malmöhus län (bland hvars arbetare[2] af 20—25-åringarne 22·1 % och af 25—30-åringarne 75 % voro gifta) och i Uppsala län (där motsvarande procenttal visat sig vara resp. 15·2 och 74·2). Se i öfrigt tab. 3.

I viss mån egnad att belysa nu afhandlade förhållanden är jämväl den uti tab. 5 lämnade tablå rörande arbetarnes å olika arbetsorter *ålder vid äktenskaps ingående*[3]. Uppmärksammas bör dock, att ifrågavarande uppgifter afse icke den ort, å hvilken arbetaren hade anställning vid tiden för äktenskapets ingående, utan den arbetsort, å hvilken den gifte arbetaren vid undersökningstillfället varit sysselsatt.

Såsom hufvudresultat af de meddelanden, som i detta afseende lämnats af 5,832 gifta och f. d. gifta arbetare (140 hafva icke besvarat ifrågavarande spörsmål), framgår, att af nämnda arbetare följande ingått äktenskap i nedan angifna ålder:

		Antal.	%.
före fyllda	25 år	2,170	37·2
	25—30 »	2,487	42·6
	30—35 »	889	15·3
efter fyllda	35 »	286	4·9

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 82 (tabellen).

[2]) Att observera är, att Malmö vid denna undersökning endast är representeradt af en verkstad med ett fåtal arbetare.

[3]) Det torde här böra framhållas, att, då arbetare varit gift två eller flera gånger, uti denna sammanställning afseende blifvit gjordt endast vid åldern för det första äktenskapets ingående.

Tab. litt. F. Arbetarnes i olika län civilståndsfördelning inom olika åldersklasser, i relativa tal.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Län	20—25 år.			25—30 år.			30—35 år.		
	og.	g.	änkl.	og.	g.	änkl.	og.	g.	änkl.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Stockholms stad	90·1	9·9	—	53·0	46·8	0·2	24·4	74·4	1·2
» län	81·2	18·8	—	42·7	55·2	2·1	20·9	75·6	3·5
Uppsala »	84·8	15·2	—	25·8	74·2	—	18·4	79·6	2·0
Södermanlands län	91·2	8·8	—	36·4	63·6	—	14·9	83·9	1·2
Östergötlands »	89·1	10·9	—	42·9	57·1	—	21·4	76·2	2·4
Jönköpings »	86·7	13·3	—	43·4	56·6	—	18·2	80·0	1·8
Kronobergs »	88·9	11·1	—	36·8	63·2	—	60·0	40·0	—
Kalmar »	95·8	4·2	—	55·0	45·0	—	27·3	72·7	—
Gotlands »	88·9	11·1	—	42·9	57.1	—	—	100·0	—
Blekinge »	88·9	11·1	—	24·3	72·7	3·0	13·0	82·6	4·4
Kristianstads »	87·9	12·1	—	44·0	56·0	—	19·1	80·9	—
Malmöhus »	77·9	22·1	—	25·0	75·0	—	13·3	84·3	2·4
Hallands »	100·0	—	—	—	100·0	—	—	100·0	—
Göteborgs och Bohus län	90·3	9·1	0·6	56·1	43·2	0·7	30·2	68·6	1·2
Elfsborgs län	84·0	16·0	—	35·5	64·5	—	13·3	86·7	—
Skaraborgs län	97·6	2·4	—	62·5	37·5	—	27·8	72·2	—
Vermlands »	88·1	11·9	—	34·4	65·6	—	28·6	69·0	2·4
Örebro »	95·9	4·1	—	48·4	51·0	0·6	18.3	80·5	1·2
Vestmanlands »	85·0	15·0	—	42·0	56·5	1·5	17·6	80·0	2·4
Kopparbergs »	90·9	9·1	—	53·2	46·8	—	16·0	84·0	—
Gefleborgs »	80·0	20·0	—	48·0	52·0	—	26·7	73·3	—
Vesternorrlands »	93·3	6.7	—	62·5	37·5	—	28·6	71·4	—
Jemtlands »	100·0	—	—	62·5	37·5	—	50·0	50·0	—
Samtliga %	88·6	11·3	0·1	45·4	54·1	0·5	21·2	77·3	1·5

Af de gifta och f. d. gifta arbetarne hafva således icke mindre än inemot 80 % (vid föregående undersökning c:a 77 %) ingått äktenskap, innan de uppnått en ålder af 30 år. Med fästadt afseende därå, att uppgifter angående åldersår för det första äktenskapets ingående lämnats af gifta arbetare i alla åldrar, således äfven af de äldre, synes en jämförelse mellan nu ifrågavarande uppgifter och hvad här ofvan anförts rörande arbetarnes inom olika åldersklasser civilståndsfördelning för närvarande bestämdt ådaga-

Tab. litt. G. Hemmavarande barn, som försörja sig själfva.

1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
Verkstädernas belägenhet.	Hela antalet barn.	Däraf hemmavarande, som försörja sig själfva.		Verkstädernas belägenhet.	Hela antalet barn.	Däraf hemmavarande, som försörja sig själfva.	
		Antal.	%.			Antal.	%.
Stockholms stad	2,604	135	5·2	Transport	10,160	810	
» län	702	30	4·3	Göteborgs och Bohus län:			
Uppsala län:				Göteborg	1,277	145	11·4
Söderfors	254	19	7·5	Öfriga orter	430	70	16·3
Öfriga orter	215	14	6·5	Elfsborgs län	313	28	8·9
Södermanlands län:				Skaraborgs »	415	35	8·4
Eskilstuna	1,203	62	5·2	Vermlands »	462	40	8·7
Öfriga orter	814	100	12·3	Örebro län:			
Östergötlands län:				Bofors	801	76	9·5
Norrköping	260	24	9·2	Öfriga orter	319	20	6·3
Finspong	431	35	8·1	Vestmanlands län:			
Jönköpings län	982	83	8·5	Vesterås	814	54	6·6
Kronobergs »	208	14	6·7	Öfriga orter	273	15	5·5
Kalmar »	331	43	13·0	Kopparbergs län	286	39	13·6
Gotlands »	100	18	18·0	Gefleborgs län:			
Blekinge »	504	42	8·3	Gefle	113	19	16·8
Kristianstads »	545	31	5·7	Öfriga orter	256	24	9·4
Malmöhus »	952	54	5·7	Vesternorrlands län	72	7	9·7
Hallands »	55	6	10·9	Jemtlands län	27	4	14·8
Transport	10,160	810		*Summa och medeltal*	**16,018**	**1,286**	8·0
				Däraf i städer	**9,650**	**704**	7·3
				» på landsbygd	**6,368**	**582**	9·1

lägga, att de tidiga äktenskapen numera icke förekomma uti samma utsträckning som för ett eller annat tiotal år sedan. Såsom emellertid redan framhölls i redogörelsen för närmast föregående undersökning, då samma sakförhållande konstaterades, torde detta de tidiga äktenskapens aftagande icke utan vidare få anses häntyda på en försämring af arbetarnes existensvillkor under senare tider, då faktiskt är, att arbetarnes aflöningsförmåner under de senare åren i allmänhet ökats — ehuruväl härvidlag äfven bör ihågkommas, att kostnaderna för lifsförnödenheter, hyror o. d. under de

senaste åren blifvit betydligt stegrade. Snarare får väl den omständigheten, att arbetarne numera icke lika allmänt som förr ingå tidiga äktenskap, finna sin förklaring däri, att arbetarnes fordringar på lifvet till följd af ökad upplysning och åtskilliga andra förhållanden stegrats hastigare, än deras aflöningsförmåner förbättrats.

Angående *arbetarnes barn* innehåller tab. 10 närmare upplysningar, nämligen rörande a) antalet barn vid lif, b) antalet hemmavarande barn och c) antalet af de hemmavarande barnen, som äro anställda i yrke och försörja sig själfva.

Såsom af tabellen påvisas, hafva af samtliga gifta arbetare (inkl. änklingar och frånskilde) 5,188, d. v. s. 87 %, uppgifvit sig hafva barn vid lif till ett sammanlagdt antal af 16,018, hvilket i medeltal utgör något öfver *3 barn vid lif* på hvarje gift (eller f. d. gift) arbetare.

Högst 2	barn	(vid	lif)	hafva	2,552	fäder,	eller	49·2 %
3 à 4	»	»	»	»	1,484	»	»	28·6 %
5 à 6	»	»	»	»	745	»	»	14·3 %
7 eller flere	»	»	»	»	407	»	»	7·9 %

Relativt sedt förekomma familjer med en mycket stor barnskara oftare på landsbygden än i städerna.

Af alla redovisade gifta arbetare hafva 4,876, eller c:a 81 %, uppgifvit sig hafva *barn i hemmet*, och utgöra de hemmavarande barnen inalles 12,984 (alltså omkring 81 % af samtliga barn vid lif), af hvilka 11,698 få anses vara oförmögna att i nämnvärd mån bidraga till sitt uppehälle. Antalet fäder, hvilka enligt egen uppgift haft något eller några *hemmavarande barn, som försörja sig själfva,* utgör 860, d. v. s. 14·4 % af samtliga gifta arbetare[1].

[1] Det torde böra uppmärksammas, att siffrorna uti den nu ifrågavarande tabellen (Tab. 10 C.) icke äro jämförbara med närmast motsvarande tabell vid föregående undersökning (Arbetsstatistik III, Tab. 9 C). *Nu* har nämligen efterfrågats, huru många af de hemmavarande barnen försörjde sig själfva — och hafva, som ofvan påvisats, 14·4 % af de gifta arbetarne haft sådana barn, samt af samtliga arbetares barn 8 % befunnit sig i dylik ställning; *då* åter gällde frågan antal hemmavarande barn anställda i yrke (alltså äfven sådana, som endast delvis bidrogo till sitt uppehälle) — hvilka gifvetvis måste vara åtskilligt flere — därvid jämväl inhämtades upplysning om, i huru stor omfattning de mekaniska verkstadsarbetarnes barn arbetade inom samma bransch som fadern. (Jfr i öfrigt Arbetsstatistik III, sid. 83—85).

Af dessa 860 familjefäder hade 553 ett barn, 218 två barn och 89 tre eller flera hemmavarande barn, som försörjde sig själfva. I det närmaste två barn, som för sitt uppehälle helt och hållet äro hänvisade till familjeförsörjaren, komma dock i medeltal på hvarje gift arbetare. Af arbetarnes barn vid lif äro 1,286, d. ä. 8 %, anställda i yrke samt försörja sig själfva, ehuru de fortfarande äro bosatta i föräldrahemmet.

I ifrågavarande afseende meddelar tab. litt. G. närmare upplysning.

---

5. Arbetarnes födelseort.

Enligt föreliggande uppgifter rörande arbetarnes födelseort hafva uti tab. 6 arbetarne grupperats allt efter födelseortens belägenhet i den ena eller den andra af rikets 25 politiska delar (de 24 länen och Stockholms öfverståthållareskap) eller i utlandet. På grundval af samma uppgifter åskådliggör tab. 7 födelseortens belägenhet i förhållande till den nuvarande arbetsorten.[1] Båda dessa tabeller utgöra sålunda ett bidrag till kännedomen om de mekaniska verkstadsarbetarnes andel i (hufvudsakligen den s. k. inre) omflyttningen.

Af 11,140 arbetare, som lämnat uppgift angående sin födelseort, befinnas 11,063 vara födda i Sverige och endast 77, eller 0·7 %, vara födda utom riket. Antalet svenska födelselän (inbegripet Stockholms öfverståthållareskap) varierar för arbetarne på de särskilda arbetsorterna mellan 25 (i Stockholms stad) och 3 (Hallands län). För Kronobergs län är motsvarande siffra endast 8, för Göteborgs och Bohus län (utom Göteborg) 9, för Kalmar och Jemtlands län 11 o. s. v.

Högsta procenttalen för inom länet födda arbetare hafva verkstäderna i Vermlands (87·5 %) och i Skaraborgs län (87·2 %) att

---

[1]) Såsom »grannlän» äro i tab. 7 räknade, till Stockholms stad: Stockholms, Uppsala och Södermanlands län; till Uppsala län: Stockholms, Södermanlands, Vestmanlands och Gefleborgs län o. s. v., så att län på ömse sidor om de stora sjöarna betraktas såsom grannlän. Huru härvid räknats, framgår för öfrigt lätt vid en jämförelse med tab. 6. (Jfr Sveriges officiella statistik litt. A för år 1890, afd. III, pag. XXXI.)

uppvisa, hvarefter följa verkstäderna i Kalmar län (85·1 %) och Malmöhus län, vid hvars verkstäder 83·6 % af arbetarne äro födda inom länet. Lägsta procenttalet visar Jemtlands län, i det att bland arbetarne vid verkstaden i Östersund endast 6 (17·6 %) äro födda inom länet. Af arbetarne inom Stockholms län, som i detta fall följer närmast Östersund, äro 18·8 % födda inom länet. Med låga procenttal för de inom samma län födda framstå äfven verkstäderna i Gefle — c:a 38 % — och i Uppsala län (utom Söderfors) — c:a 39 % — samt naturligtvis i Stockholms stad, där dock af de vid denna undersökning anträffade arbetare öfver 30 % voro födda i hufvudstaden (vid föregående undersökning endast 20·5 %).

Vidkommande födelseortens belägenhet i förhållande till nuvarande arbetsorten framgå af slutsummorna i tab. 7 följande absoluta tal och procenttal:

	Antal.	%.
födda inom samma län	6,251	56·1
» i något af grannlänen	2,237	20·1
» å annan ort inom riket	2,575	23·1
» i utlandet	77	0·7
Summa	11,140	100·0

Vid ett närmare skärskådande af födelseortstabellerna faller vid denna liksom vid föregående undersökning i ögonen, att Stockholm, trots den talrika förekomsten af betydande mekaniska verkstadsanläggningar i hufvudstaden, lämnat ett relativt litet tillskott till de mekaniska verkstadsarbetarnes hela antal. Enligt hvad ofvan redan blifvit påvisadt, voro af arbetarne i Stockholm visserligen c:a 30 % födda å arbetsorten, men bland samtliga arbetare å öfriga orter, Stockholm undantaget, hafva endast 140, d. v. s. 1·3 %, uppgifvit Stockholm som sin födelseort (1899 endast 0·5 %). Af arbetarne i Stockholm hafva inemot 23 % förklarat sig vara födda i något af de angränsande länen, och af de öfriga födelselänen äro Östergötlands, Skaraborgs, Kalmar och Örebro län nu liksom vid föregående undersökning talrikast företrädda bland hufvudstadens mekaniska verkstadsarbetare.

Det skulle emellertid blifva för vidlyftigt att här i detalj

redogöra för de olika länens andel uti rekryteringen af verkstädernas å de särskilda orterna arbetarestam. Icke heller synes en dylik framställning här vara af nöden, då den i detta afseende särskildt intresserade med lätthet finner önskade upplysningar uti hufvudtabellerna (tab. 6 och 7).

Slutligen torde det dock böra framhållas, dels att af de i tabellerna redovisade, i Sverige födda arbetare, 73·4 % uppgifvit sig vara födda på landsbygden, och dels att utaf arbetarne af utländsk härkomst flertalet äro anställda vid verkstäder i Stockholm samt i Malmöhus och Vesternorrlands län.

---

6. Arbetarnes fäders yrken. Arbetarnes eget förutvarande yrke.

Hvad beträffar tab. 8 och 9, hvilka sammanfatta de af arbetarne afgifna svar angående faders yrke äfvensom vederbörandes närmast föregående sysselsättning, innan han fått sin nuvarande anställning vid mekanisk verkstad, torde en vidlyftigare utläggning af tabellernas innehåll här knappast vara behöflig. Ifrågavarande spörsmål synas nämligen, såsom redan tidigare blifvit påpekadt, vid en utredning af de inom en viss industrigren sysselsatta arbetares förhållanden vara af intresse endast så till vida, som därigenom kan ådagaläggas, dels i hvilken utsträckning ett yrke, om vi få så uttrycka oss, varit ärftligt, dels i hvad mån de inom ett visst yrke anställda arbetare erhållit föregående utbildning inom annan, med den nuvarande närbesläktad sysselsättning. Emellertid har det, vid denna liksom vid föregående undersökningar, ansetts lämpligt att, på grund af det erhållna materialets fullständighet, i detalj bearbeta detsamma och sammanföra resultatet i tabellform, hvarvid de angifna yrkena, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den i Sveriges officiella befolkningsstatistik tillämpade yrkesgrupperingen, sammanförts under fem stora hufvudgrupper, hvilka därefter uppdelats i vissa underafdelningar, bland hvilka af helt naturliga skäl underafdelningen »metallindustri» blifvit än ytterligare uppdelad efter de inom berörda industri förekommande

yrkesgrenar. Därjämte må uppmärksammas, att uti en särskild kolumn under »ej specificeradt yrke» sammanförts alla, som, enligt uppgift, varit »arbetare», utan att närmare upplysning lämnats angående arbetets art och beskaffenhet. I de flesta hithörande fall synas emellertid personerna i fråga hafva varit vanliga grofarbetare.

Hufvudresultatet af arbetarnes uppgifter angående *faders yrke* framgår af följande sammanställning:

	Antal.	%.
Jordbruk, boskapsskötsel och fiske	2,470	22·2
Grufbrytning och tillverkningsindustri	6,156	55·2
Handel och samfärdsel	855	7·7
Allmän tjänst och litterära m. fl. yrken	508	4·5
Ej specificeradt yrke (»arbetare») m. fl.	1,158	10·4
Summa	11,147	100·0

En jämförelse mellan nu föreliggande resultat och motsvarande siffror vid närmast föregående undersökning företer just inga nämnvärda afvikelser. De fall, då faders yrke varit att hänföra under hufvudgruppen *grufbrytning och tillverkningsindustri* äro dock nu förhållandevis något flere och utgöra, som synes, 55·2 % af samtliga (6,156). Inom nämnda hufvudgrupp voro de olika industrigrenarne representerade på följande sätt:

	Antal.	%.
Sågverks-, bergverks- eller bruksrörelse	841	13·6
Metallförädlingsindustri	2,405	39·1
Byggnads-, möbel- och dylik industri	1,582	25·7
Väfnads- och beklädnadsindustri	572	9·3
Öfrig tillverkningsindustri	374	6·1
Ej uppgifven industrigren (»fabriksarbetare» m. fl.)	382	6.2
Summa	6,156	100·0

Såsom häraf framgår, har arbetarens fader i 2,405 eller 21·6 % (år 1899: 21·2 %) af *samtliga* fall varit anställd inom metallförädlingsindustrien. Uti icke mindre än 1,582 fall (nu liksom år 1899 c:a 14 % af hela antalet) har arbetarens fader uppgifvits vara snickare eller annan utöfvare af byggnads- eller möbelindustri. Föga mindre är antalet fall, då faders yrke icke närmare specifi-

cerats, utan uppgifterna endast innehålla, att fadern varit »arbetare», »grofarbetare», »månadskarl», »dräng» o. s. v.

Att den växande storindustrien i stor utsträckning drager arbetarne från jordbruksnäringen, har nogsamt framgått redan af de föregående arbetsstatistiska undersökningarne och bekräftas äfven af denna. Nu berörda tabeller ådagalägga nämligen, att inemot hvar fjärde arbetare — 22·2 %[1] — uppgifvit, att hans fader haft sysselsättning vid jordbruket (inkl. boskapsskötsel och fiske); och, enligt hvad tab. 8 utvisar, hafva öfver 10 % af samtlige arbetare uppgifvit, att de från arbete inom jordbruket direkt öfvergått till anställning vid mekanisk verkstad.[2]

Största antalet fäder, som haft sysselsättning inom metallförädlingsindustrien, hafva uppgifvits af arbetarne i Södermanlands län (utom Eskilstuna) — 36·3 % —, i Eskilstuna (27·7 %) och i Jönköpings län (34·6 %). Motsvarande procenttal äro: för Stockholm 15·8, för Göteborgs och Bohus län (utom Göteborg) 18·4, för Göteborg 20·9, för Malmöhus län 16·4 o. s. v.

Att faderns yrkesutöfning visserligen har inflytande på sonens val af sysselsättning, ehuru icke i den grad, man skulle vara böjd att förutsätta, har konstaterats redan vid föregående undersökning och bekräftas till fullo af nedanstående tablå, uti hvilken dock afseende blifvit fästadt endast vid några bland de mera viktiga och talrikast representerade yrkesspecialiteterna, och få vi i öfrigt hänvisa den för nämnda företeelse särskildt intresserade till de detaljerade upplysningar, som innehållas i hufvudtabell 9:

	Fäder inom metallförädlingsindustrien.	
	Antal.	%.
Gjutare	331	35·0
Smeder	150	34·4
Plåtslagare (alla slag)	44	21·7
Maskinuppsättare och filare	476	25·3
Svarfvare	419	28·8
Öfriga maskinarbetare (ej handtlangare)	241	17·8

[1]) År 1899: 23·9 %.

[2]) På grund af ändrad uppställning af frågeformuläret är någon jämförelse med föregående undersökning i denna punkt icke möjlig. Se dock Arbetsstatistik III, sid. 89.

	Fäder inom byggnadsindustrien.	
	Antal.	%.
Snickeriarbetare	252	30·7

Härvid är emellertid att märka, att, i ofvan angifna fall, af gjutarnes fäder 60·7 % varit gjutare, af smedernas 89·3 % och af plåtslagarnas 81·8 % varit smeder eller plåtslagare, samt af svarfvarnes och öfriga maskinarbetares resp. 47·2 och 43·1 % varit maskinarbetare, äfvensom slutligen att af ofvanberörda maskinuppsättares och filares fäder endast 147, d. v. s. 30·9 %, varit maskinverkstadsarbetare, men däremot 279 — d. ä. 58·6 % — smidesarbetare.[1]

Icke färre än 7,740 arbetare — d. v. s. inemot 70 % — hafva uppgifvit, att de haft annan sysselsättning, innan de togo anställning vid mekanisk verkstad. De af arbetarne därvid lämnade upplysningar angående *närmast föregående verksamhet* äro nu sammanställda i tab. 8, af hvars slutsiffror framgå följande absoluta och relativa tal:

	Antal.	%.
Jordbruk, boskapsskötsel och fiske	1,182	15·3
Grufbrytning och tillverkningsindustri	4,813	62·2
Handel och samfärdsel	705	9·1
Allmän tjänst och litterära el. dyl. yrken	211	2·7
Ej specificeradt yrke (»arbetare») m. fl.	829	10·7
Summa	7,740	100·0

Uppmärksammas bör dock, att, på grund af svårigheten att få nu ifrågavarande spörsmål tillräckligt exakt besvaradt vid primäruppgifternas inhämtande, de här liksom de i tab. 8 meddelade siffrorna i allmänhet böra upptagas med en viss reservation. Emellertid må antecknas, att icke mindre än 4,813 arbetare, d. v. s. 62·2 %, uppgifvit sig redan hafva haft anställning inom industriellt yrke (inkl. grufbrytning), innan de börjat arbeta på mekanisk verkstad, hvaraf dock föga mera än en tredjedel kommer särskildt på metallförädlingsindustrien (1,783, d. v. s. 23 % af *hela* antalet arbetare, som förut haft annan sysselsättning). Ett allbekant fak-

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 90.

tum är ju för öfrigt, tabellens siffror förutan, att de vid de mekaniska verkstädernas snickeriafdelningar sysselsatta arbetare allmänt erhållit sin yrkesutbildning vid andra snickeriverkstäder än de med mekanisk verkstad förenade, hvilket jämväl bekräftas däraf, att flertalet af de vid undersökningen anträffade snickeriarbetare uppgifvit sig hafva inträdt uti industrien först vid mogen ålder (jfr härvidlag följande kapitel). Äfven inom smidesverkstaden har ett förhållandevis stort antal af de yrkeslärda arbetarne inhämtat sin första yrkeskunskap, innan de inträdt vid mekanisk verkstad.

---

7. Af arbetarne åtnjuten undervisning. Arbetarnes ålder vid inträdet i yrket samt yrkesålder. Anställningstid hos arbetsgifvaren m. m.

För de af arbetarne afgifna svar å de under mom. 3 i frågeformulär C framställda spörsmålen rörande den undervisning af olika slag, som kommit dem till del, redogöres närmare uti tab. 11.

Enligt hvad ifrågavarande tabell ådagalägger, har följande antal arbetare uppgifvit sig hafva *åtnjutit undervisning i*

	Antal.	%.
allmänt läroverk	261	2·3
däraf mera än 3 klasser	136	1·2
teknisk läroanstalt	1,438	12·9
annan läroanstalt	157	1·4

Som synes, sammanfalla dessa procentsiffror så godt som fullständigt med dem, som i detta afseende framgingo vid närmast föregående undersökning. Af arbetare, som besökt teknisk läroanstalt, hafva 25 varit elever vid teknisk elementarskola eller högskola och 239 deltagit i högre kurs vid teknisk skola eller slöjdskola. Antecknas må för öfrigt, att af 1,174 arbetare, som begagnat sig af den undervisning, teknisk söndags- och aftonskola haft att erbjuda, 43·7 % bevistat skolans undervisning längre tid än två terminer.

Gifvet är ju, såsom äfven af tab. 11 framgår, att med afseende å den tekniska skolbildning, som kommit arbetarne till del, betydande olikheter skola förefinnas mellan såväl skilda arbetsorter som, i ännu högre grad, olika yrkesspecialiteter, samt att, hvad de senare beträffar, handtlangare och andra mindre yrkesskicklige arbetare endast i obetydlig utsträckning begagnat sig af tillfället att förskaffa sig tekniska insikter. Vidkommande åter de arbetare, utaf hvilka kräfves en större yrkesskicklighet, hafva af förmännen 24·9 %, af elektriska arbetarne 26·5 %, af metallarbetarne 25·6 % och af finsnickarne 22·9 % åtnjutit teknisk undervisning. Ifrågavarande procenttal är vidare: för gjutare 5·9 %, för maskinuppsättare och filare 15·6 %, för svarfvare 17·8 %, för »öfriga maskinarbetare» 20·9 %, för modellsnickare 17·1 % o. s. v.

Hvad slutligen beträffar växlingen i förevarande afseende de olika arbetsorterna emellan, befinnes antalet i teknisk läroanstalt undervisade arbetare vara afsevärdt högt i Gotlands län (Visby) och Vesternorrlands län (Sundsvall) med c:a 30 %, hvarefter i ordningen följa Norrköping med 25·5 %, Skaraborgs län med 20·7 % och Stockholms stad med 20·1 %. Förhållandevis högt i detta afseende stå äfven Stockholms län med 18·6 %, Vesterås med 17·8 % och Uppsala län (utom Söderfors) med 17 %, förhållandevis lågt åter de småländska länen, samt Jemtlands, Kopparbergs, Vermlands, Örebro och Gefleborgs län (inkl. Gefle) äfvensom Göteborgs och Bohus län (inkl. Göteborg med 11·1 %). För Eskilstuna är procenttalet tekniskt undervisade 14·2, för Malmöhus län 14·5 % o. s. v.[1])

I anslutning till den nu i korthet lämnade redogörelsen för af våra mekaniska verkstadsarbetare åtnjuten specialundervisning, skola vi här med några ord framlägga innehållet uti tab. 12, hvilken sammanfattar de af arbetarne lämnade svaren rörande af dem innehafd *anställning* — vid mekanisk verkstad eller i annan sysselsättning — *utomlands*.

---

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 92.

Under hänvisning, i fråga om hithörande detaljuppgifter, till tabellen, meddela vi här en sammanfattning af hufvudsiffrorna jämte procentberäkningar beträffande

Arbetare, som haft anställning utomlands.

	Antal.	% af samtlige redovisade arbetare.
Hela antalet	623	5·6
Däraf hafva varit sysselsatta:		
inom mekaniska verkstadsindustrien	428	3·8
uteslutande inom annat yrke	158	1·4
inom ej uppgifvet yrke	37	0·3
kortare tid än 1 år	136	1·2
1—3 år	203	1·8
3 år och däröfver	276	2·5
ej uppgifven tid	8	0·1
i Norge, Danmark eller Finland	299	2·7
i Tyskland	80	0·7
i annat europeiskt land	98	0·9
i utomeuropeiskt land[1]	206	1·8
i ej uppgifvet land	4	0·0

Uppmärksammas bör, att uti ofvanstående siffror ej medräknats sådana arbetares utomlandsvistelse, hvilka, enligt uppgift, vistats å utländsk ort endast under kortare tid för utförande af arbete — montering, anordnande af utställning el. dyl. — för sin svenske arbetsgifvares räkning.

Under hänvisning i öfrigt till tab. 12 må här endast konstateras *dels* att fortfarande af arbetarne vid verkstäderna i vissa gränslandskap — Skåne, Halland och Vermland (maximum: 15·1 %) — ett större antal än å öfriga orter haft anställning på utrikes ort, och dels att sådana arbetare nu varit talrikast förekommande bland bleck- och kopparslagare (13·6 %), förmän (12·3 %), måleriarbetare och maskinuppsättare.

[1]) Hufvudsakligen Amerikas Förenta Stater.

Angående arbetarnes *ålder vid inträdet* i mekaniska verkstadsindustrien innehåller tab. 13 detaljerade upplysningar. Sammanställas slutsiffrorna uti ifrågavarande tabell, visar det sig, att af samtliga vid 1901—1902 års undersökning anträffade arbetare följande antal *börjat arbeta vid mekanisk verkstad i en ålder af:*

	Antal.	%.
Under 12 år	148	1·3
12—18 »	4,795	43·0
18—25 »	3,332	29·9
25—30 »	1,223	11.0
30 år och däröfver	1,612	14·5
Ej uppgifven ålder	37	0·3
Summa	11,147	100·0

Såsom synes hade af samtliga dessa arbetare 44·3 % (år 1899: 35·3 %) inträdt i verkstadsindustriens tjänst, innan de fyllt 18 år, och 29·5 % (år 1899: 34 %) hade börjat sitt arbete vid mekanisk verkstad i någon af åldrarne mellan 18 och 25 år. Icke mindre än 25·5 % — absoluta antalet är 2,835 (år 1899: 3,628, d. v. s. 30·1 %) af samtlige arbetare hafva sålunda vunnit anställning vid mekanisk verkstad först efter fyllda 25 års ålder, och af dessa sistnämnda hafva, nu liksom vid föregående undersökning, mera än hälften t. o. m. först efter uppnådda 30 lefnadsår vunnit sådan anställning.

Redan i ett föregående kapitel har blifvit konstateradt, att af de år 1901 vid de mekaniska verkstäderna anträffade arbetare icke en enda befunnits vara uti en lägre ålder än 12 år. Af ofvan meddelade tablå rörande den af arbetarne uppgifna inträdesåldern ådagalägges ock, att underåriga arbetare, äfven innan sådana arbetares användande i industriellt arbete blef genom lag förbjudet, varit inom den mekaniska verkstadsindustrien sysselsatta i jämförelsevis obetydlig omfattning, i det att nämligen af hela arbetspersonalen endast 148 personer — 1·3 % — (1899: 0·7 %) uppgifvit sig hafva börjat arbeta vid mekanisk verkstad före fyllda 12 år och af dessa endast 23 före fyllda 10 år.

Jämväl i afseende å arbetarnes ålder vid deras första anställning inom den mekaniska verkstadsindustrien framstå dock högst betydliga skiljaktigheter mellan olika arbetsorter[1]) samt äfven mellan de särskilda yrkesspecialiteterna.

Sålunda befinnes inträdesåldern, relativt taget, vara afsevärdt högre för arbetarne i Eskilstuna — där endast 25·7 % börjat i industrien före 18 års ålder — samt i Hallands län, Elfsborgs län och Vesterås, afsevärdt lägre åter för arbetarne i Söderfors — hvarest 79·1 % börjat före 18 års ålder — äfvensom i Kalmar och Örebro län (utom Bofors) samt i Vesternorrlands och Södermanlands län (utom Eskilstuna) än ofvan anförda medelsiffror, som hafva afseende å arbetarne vid alla de undersökta verkstäderna, utvisa. Hvad vidare beträffar växlingarne i meranämnda hänseende bland arbetarne inom olika yrkesspecialiteter (se härom tab. 13 B), hafva af gjutarne 72·2 % och af kärnmakarne 77·8 %, men däremot af gjuterihandtlangare och öfrige gjuteriarbetare resp. 31·1 % och 11·1 % börjat i yrket, innan de uppnått 18 års ålder. Motsvarande procenttal äro: för smeder 32·8 %, för svarfvare och metallarbetare c:a 60 %, för hyflare, fräsare och borrare 35·6 %, för elektriska arbetare 32·8 %, för modellsnickare, finsnickare och timmermän resp. 16·5 %, 12·1 % och 5·3 % o. s. v. Vid jämförelsevis hög ålder — 30 år eller däröfver — hafva särskildt arbetarne inom följande yrkesgrupper eller specialiteter börjat inom industrien: snickeriarbetare (af timmermännen 67·1 %), »öfriga gjuteriarbetare (44·5 %), »öfriga arbetare» (43·5 %), gjuterihandtlangare (39·4 %), måleriarbetare samt maskinister och eldare (resp. 30·3 % och 31·2 %) o. s. v.

Nu berörda förhållanden åskådliggöras äfven i viss mån genom den i tab. 14 meddelade sammanställning rörande de vuxna arbetarnes *yrkesålder*. Under hänvisning i öfrigt till tabellens olika uppslag, för hvars detaljupplysningar någon vidare utläggning icke torde vara af nöden, må här endast antecknas, att af de 9,983 arbetare, för hvilka uppgifter i detta afseende föreligga, varit anställda inom den mekaniska verkstadsindustrien

[1]) I detta afseende måste dock gifvetvis de här meddelade siffrorna upptagas med en viss reservation, på grund däraf att den nuvarande arbetsorten långt ifrån alltid är den ort, hvarest arbetaren inträdt i industriens tjänst.

	Antal.	%.
mindre än $^1/_2$ år	313	3·1
$^1/_2$— 3 »	2,337	23·4
3— 6 »	1,955	19·5
6—10 »	1,371	13·8
10—20 »	2,424	24·4
mer än 20 »	1,583	15·8
Summa	9,983	100·0

Tab. 15 meddelar uppgift rörande den *tidslängd,* arbetarne haft anställning *hos* den *arbetsgifvare*, i hvilkens tjänst de vid undersökningens verkställande varit sysselsatta. Enär emellertid, i enlighet med formulären, eftersports allenast år, men icke månad, då arbetarens anställning hos arbetsgifvaren tog sin början, kunna siffrorna i förevarande tabell icke vara alldeles exakta. I kolumn 2: *mindre än 1 år,* ingå sålunda de arbetare, som år 1901 börjat arbeta på det arbetsställe, där de vid undersökningen anträffades; kolumn 3: *1—2 år,* omfattar de arbetare, som tillträdde sin anställning vid verkstaden år 1900 o. s. v.

I efterföljande tablå meddelas nu en öfversikt öfver arbetarnes:

Anställningstid hos arbetsgifvaren.

	Antal.	%.
Mindre än 1 år	1,109	9·9
1— 2 år	1,704	15·3
2— 5 »	4,314	38·7
5—10 »	1,680	15·1
10—20 »	1,534	13·8
20 år och däröfver	780	7·0
Ej uppgifven tid	26	0·2
Summa	11,147	100·0

Af samtliga arbetare hafva sålunda 1,109 (c:a 10 %) börjat arbeta hos dåvarande arbetsgifvaren under den del af år 1901, som förflutit före uppgifternas inhämtande. Motsvarande siffra för de under år 1900 vid de nu senast undersökta verkstäderna nyanställda arbetare är 1,704 (15·3 % af hela antalet redovisade). Ar-

betsgifvarnes uppgift, att arbetarne inom denna industri — liksom inom de flesta andra industrier — ofta gå från verkstad till verkstad och endast en kortare tid kvarstanna hos samma arbetsgifvare, bekräftas i någon mån af dessa siffror. Därvid måste dock ihågkommas, att ett icke obetydligt antal af de vid verkstäderna under de båda senaste åren nyanställde arbetare utgjorts af nybörjare inom industrien. Anledningen till, att de nu anförda siffrorna äro väsentligt lägre än motsvarande siffror för 1899 års undersökning, torde närmast vara att söka däri, att industriens starka uppsving under de senaste åren af 1890-talet och den däraf följande ökningen i arbetareantalet ej fortgått under år 1901.[1] Förhållandena gestalta sig dock i detta afseende betydligt olika å olika arbetsorter, hvilket närmare åskådliggöres af efterföljande öfversikt — uti hvilken hänsyn blifvit tagen endast till de orter, å hvilka de största afvikelserna från ofvan anförda medeltal iakttagits — rörande antalet arbetare, som hos sin dåvarande arbetsgifvare varit

Anställda kortare tid än 2 år:

	Antal.	%.		Antal.	%.
Sundsvall	40	51·3	Kalmar län	9	5·8
Östersund	17	50·0	Söderfors	14	6·4
Kristianstads län	193	49·6	Eskilstuna	57	8·3
Gefle	57	49·1	Örebro län (ej Bofors)	21	10·9
Uppsala län (ej Söderfors)	77	45·0	Jönköpings län	60	13·0
Elfsborgs län	76	44·2	Skaraborgs län	34	15·0
Vestmanlands län (ej Vesterås)	76	38·4	Södermanlands län (ej Eskilstuna)	80	16·7
Gotlands län	24	36·4	Norrköping	27	16·8

För Stockholm är motsvarande procenttal detsamma som för hela riket, eller 25·2 %, för Göteborg (med omgifn.) 33·2 % o. s. v.

Uti tab. 15 B kunna inhämtas de uti detta afseende förekommande växlingarne inom olika specialiteter, och framgår af densamma att, såsom ju var att vänta, en kortare anställningstid hos nuvarande arbetsgifvaren vanligast förekommer bland handtlangare samt andra

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 96.

arbetare, af hvilka ingen eller endast obetydlig yrkesskicklighet erfordras, liksom ock bland sådana arbetare, hvilka till stor del utgöras af minderåriga. Vi finna således — för att endast nämna några exempel — att af plåtslagerihandtlangarne 52·1 %, af maskinhandtlangarne 50·4 % och af smideshandtlangarne 41·1 % varit anställda hos arbetsgifvaren kortare tid än 2 år.

De af vissa arbetsgifvare meddelade upplysningar om antalet af de vid verkstäderna under loppet af år 1900 tillkomna och afgångna arbetarne bestyrka jämväl, att ett betydande antal sådana arbetare, hvilka icke äga någon varaktig stad utan gå ur tjänst i tjänst, förefinnes inom storindustrien. Sålunda hafva t. ex. (se bih. II kol. 119—122) vid en verkstad med 367 arbetare tillkommit 513 och afgått 331, vid 4 verkstäder med sammanlagdt 715 arbetare tillkommit 342 och afgått 358 och vid 16 verkstäder med sammanlagdt 2,508 arbetare tillkommit 867 och afgått 796, allt under loppet af ett år (1900). För visso äro de förhållanden, hvarom dessa siffror bära vittne, till fromma hvarken för arbetsgifvare eller arbetstagare.

Å andra sidan framgår emellertid tydligt af tab. 15, att äfven de nu senast undersökta mekaniska verkstäderna uppammat en aktningsvärd stab af yrkesskickliga, fasta arbetare. Som emellertid de större af de nu behandlade verkstäderna äro tämligen unga i jämförelse med de flesta större verkstäder, som medtogos vid 1899 års undersökning, måste de nu föreliggande siffrorna i berörda hänseende blifva lägre, hvilket dock ingalunda får tydas därhän, att stabiliteten bland arbetarne vid den senare undersökningen visat sig vara mindre än vid den förra. *Då* visade sig 29·4 % af samtliga vid undersökningen anträffade arbetare hafva tjänat hos samme arbetsgifvare i *minst 10 år; nu* åter är motsvarande procenttal endast 20·8, hvilket i hufvudsak torde få tillskrifvas ofvan berörda förhållande. En högst betydande olikhet gör sig härvidlag gällande mellan land och stad, i det att vid verkstäderna på landsbygden icke mindre än 35·4 % af samtliga arbetare, vid verkstäderna i stad åter endast 13·3 % haft anställning hos samma arbetsgifvare 10 år och däröfver. I Kalmar län hafva 39 %, i Göteborgs och Bohus län (utom Göteborg) 28·5 %, i Skaraborgs län 23·3 % och i Södermanlands län (utom Eskils-

tuna) 21·7 % af arbetarnes hela antal arbetat vid samma verkstad *20 år och däröfver*. Dylika mera stationära arbetare hafva vid den senaste undersökningen särskildt anträffats bland förmän (20·7 %), smeder (19·7 %), »öfriga gjuteriarbetare» (19·2 %), modellsnickare (15·6 %) samt till ett icke så alldeles obetydligt antal äfven bland en del andra yrkesarbetare.

En bestämdt öfverenskommen *uppsägningstid* har i regel icke förekommit annat än uti sådana fall, då förhållandet mellan arbetsgifvare och enstaka arbetare varit regleradt genom särskilda arbetskontrakt (se nedan). Vid de tillfällen, då *arbetsreglementen* eller ordningsregler förefunnits inom verkstäderna, har dock stundom en bestämmelse om ömsesidig uppsägningstid varit inryckt i reglementet. För 64 af de 93 verkstäder, från hvilka uppgifter i detta afseende föreligga, har uppgifvits, att ingen som helst uppsägningstid förekommer, hvaremot uppsägningstid varit tillämpad: 14 dagars vid 13 verkstäder, 1 veckas vid 11 verkstäder och 3 månaders vid 2 verkstäder; vid en verkstad uppgifves uppsägningstiden endast gälla förmännen o. s. v. I flera af dessa fall hafva arbetsgifvarne dock anmärkt, att, ehuru en viss, stipulerad uppsägningstid å deras sida alltid tillämpas, arbetarne endast sällan finna sig därtill förpliktade.

Vid 3 verkstäder i Skåne hafva *kollektiva arbetsaftal* angående timlön, ackordsarbete, öfvertidsprocent etc. träffats mellan arbetsgifvaren å ena sidan och Svenska järn- och metallarbetareförbundet å den andra. I 6 fall hafva arbetsgifvarne uppgifvit, att vid deras verkstäder upprättats personliga *arbetskontrakt* mellan arbetsgifvaren och en del arbetare; dock hafva dylika kontrakt i ett fall ingåtts endast med förmän, i ett par fall endast med lärlingar o. s. v. Ett dylikt *lärlingskontrakt* — vid en verkstad i Skåne — är af följande lydelse:

Kontrakt.

Mellan N. N. Mek. Verkstad och ....

första månaderna räknas som pröfvotid, under hvilken tid lärling eller hans målsman samt verkstadsbolaget äger rätt att utan föregående uppsägning bryta detta kontrakt och anse detsamma annuleradt.

Efter 3 månader anses kontraktet bindande.

§ 3. Det åligger verkstadsbolaget, att noga öfvervaka ynglingen, att han så mycket som möjligt får lära sitt yrke, att bekosta terminsafgifterna för lärlingens skolgång i tekniska yrkesskolan samt tillhålla honom att besöka densamma, hvilken lärling är skyldig bevista minst 2:ne gånger i veckan.

§ 4. Lärling är skyldig att visa mästare och förmän tillbörlig aktning, efterkomma deras befallningar i afseende å såväl uppförande som de göromål, hvilka till yrkets utöfning höra, vara mån om verkstadens tillhörigheter, vara flitig och arbetsam samt efterfölja verkstadens ordningsregler.

§ 5. Det åligger målsman (där sådan finnes) att svara för att lärlingen blifver hos verkstadsbolaget den kontrakterade tiden samt att lärling för öfrigt uppför sig som detta kontrakt föreskrifver.

§ 6. Aflöningen under lärotiden utgår första året med ..... öre pr tim.
andra » » ..... » » »
tredje » » ..... » » »
fjärde » » ..... » » »
som utbetalas samtidigt då öfriga verkstadens arbetare erhålla aflöning.

Skulle verkstadsbolaget under de senaste läroåren anse lärling värd högre aflöning, erhåller han denna, men förbehåller verkstadsbolaget sig själf rätt bestämma däröfver.

Förutom nämnda aflöning innestå (2) två öre pr timma, hvilka lärlingen, då han fullgjort sin lärotid äger uppbära, men däremot ej tillfalla honom, om han lämnar sin anställning innan lärotidens slut eller om han enl. § 7 (här nedan) blifvit från verkstaden skild.

§ 7. Detta kontrakt upphör att vara gällande:

a) om lärling iråkar sådan sjukdom, att han ej kan sitt yrke fortsätta;

b) om lärling visar uppenbar och bevislig olydnad för sin mästare eller förman eller i väsentlig grad bryter mot hvad i detta kontrakt honom är föreskrifvet, så äger verkstadsbolaget rätt att honom från sig skilja.

Med detta kontrakt förklara vi oss å ömse sider nöjde och äro häraf 2:ne lika lydande exemplar upprättade.

..... den .....

....

Bevittnas:

....

8. Arbetarnes bostadsförhållanden.

Den i ordningen närmast följande af tabellbilagorna, n:o 16, är egnad åt frågan om arbetarnes bostadsförhållanden, hvilken fråga vid en sådan undersökning som den förevarande dock icke lämpligen kunnat utredas i vidare mån, än att från arbetarne genom vederbörande ombud inhämtats vissa allmänna upplysningar angående deras bostäder. Efter de af arbetarne själfva afgifna meddelanden angående de under mom. 7 i frågeformulär C framställda spörsmål hafva emellertid nu kunnat sammanställas *dels* en allmän öfversikt öfver arbetarnes bostadsförhållanden — hvarvid de arbetare, som bebo särskild bostad, fördelats på olika lägenhetskategorier (1 kök utan rum, 1 rum utan kök o. s. v.) — (tab. 16 A), *dels* en öfversikt öfver de af arbetare med familj bebodda lägenheter af olika kategorier, med fästadt afseende tillika vid antalet familjemedlemmar och hos familjen inneboende (tab. 16 B), *dels* sammanställningar såväl af hyresbeloppet i medeltal för olika bostadskategorier (tab. 16 C) som af de viktigare bostadslägenheterna, grupperade efter årshyrans storlek (tab. 16 D), *dels* uti tab. 16 E en tablå öfver förekomsten af fri eller egen, särskild bostad äfvensom af bostad i verkstadens hus, och *dels* slutligen uti tab. 16 F en redogörelse för antalet arbetare, som, enligt uppgift, äro inneboende (hos föräldrar eller hos andra) samt kostnaderna för inneboende. Uti samtliga nu nämnda tabelluppslag äro arbetarne på sedvanligt sätt uppdelade efter olika arbetsorter.

Enligt hvad redan uti ett föregående kapitel blifvit omnämndt, hafva af de 95 af dessa undersökningar omfattade verkstäder, från hvilka inkommit användbara uppgifter enligt frågeformulär A — rörande verkstadsdriften och dithörande förhållanden — 62 egt ett eller flere boningshus, inrymmande lägenheter, som upplåtits till bostäder åt en del af den i verkstädernas tjänst varande förvaltnings- och arbetspersonal. Af bihangstabell n:o II framgår nu, att af inalles 1,402 sålunda redovisade lägenheter, afsedda till arbetarebostäder — rörande hvilka uppgifter föreligga — hafva 918, d. v. s. 65·5 %, utgjorts af lägenheter på ett rum *och* kök, 302 (21·5 %) på ett

rum *utan* kök, 102 (7·3 %) på två rum och kök, 56 (4 %) på enbart kök utan rum, o. s. v. Motsvarande procenttal för de tidigare undersökta verkstäderna voro: Af 937 bostadslägenheter 58·1 % på ett rum och kök, 17·6 % på ett rum (utan kök), 14 % på två rum och kök, 4 % på enbart kök utan rum samt i det närmaste äfven 4 % på ett rum med del i kök.

En närmare öfversikt öfver de olika lägenhetskategoriernas fördelning erhålles af följande sammanställning:

Tab. litt. H. Åt arbetarne upplåtna bostadslägenheter, tillhöriga verkstaden
(enligt arbetsgifvarnes uppgifter).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Lägenheter på	Vid verkstäder med ett arbetareantal af				Vid samtliga verkstäder.	Vid verkstäder med ett arbetareantal af				Vid samtliga verkstäder.
	öfver 500.	500—300.	300—100.	mindre än 100.		öfver 500.	500—300.	300—100.	mindre än 100.	
	Antal lägenheter.					% af hela antalet.				
3 rum och kök	2	1	12	5	20	3·4	0·5	2·1	0·9	1·4
2 » » »	3	6	24	69	102	5·1	2·7	4·2	12·5	7·3
2 » » del i kök	—	—	—	3	3	—	—	—	0·5	0·2
2 » utan kök	—	—	1	—	1	—	—	0·2	—	0·1
1 » och »	46	162	339	371	918	78·0	74·0	59·4	67·1	65·5
1 » » del i kök	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 » utan kök	8	46	147	101	302	13·5	21·0	25·7	18·3	21·5
1 kök utan rum	—	4	48	4	56	—	1·8	8·4	0·7	4·0
Summa	**59**	**219**	**571**	**553**	**1,402**	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Af de sålunda redovisade arbetarebostadslägenheterna voro 1,192 tillfinnandes vid verkstäder på landsbygden och 210 vid verkstäder, belägna i stad.

Antalet arbetarelägenheter med enbart ett rum eller enbart ett kök har sålunda, enligt hvad ofvanstående öfversikt gifver vid handen, utgjort vid verkstäder med

öfver 500 arbetare	8	(13·6 %)
500—300 »	50	(22·8 %)
300—100 »	195	(34·2 %)
mindre än 100 »	105	(19·0 %)

Rörande de villkor, på hvilka ifrågavarande bostäder blifvit upplåtna till begagnande af verkstadspersonalen, skall något närmare redogöras här nedan i annat sammanhang.

De uti tab. 16 A meddelade sifferuppgifter angående arbetarnes bostadsförhållanden, sådana de af arbetarne själfva angifvits, sammanfattas uti tab. litt. J.

Såsom ifrågavarande tablå utvisar, hafva inalles 11,063 arbetare nu lämnat uppgifter i förevarande hänseende, och af dessa hafva 6,347, d. v. s. 57·4 % (år 1899: inemot 60 %) disponerat särskild bostad, och 4,716, d. v. s. 42·6 %, varit inneboende[1], af hvilka sistnämnda 2,042 (18·4 % af hela antalet arbetare) varit inneboende hos andra än föräldrar. Af arbetarne i städerna hafva 55·3 % särskild bostad, af arbetarne på landsbygden åter 61·4 %. Redan af denna tabell framgår för öfrigt, att inneboendesystemet florerar vida starkare i städerna än på landsbygden, i det att nämligen i det förra fallet 22·9 %, i det senare däremot endast 9·7 % innebo hos andra än föräldrar. Förhållandena äro emellertid i dessa afseenden betydligt växlande å olika arbetsorter. Antalet arbetare med särskild bostad är sålunda störst i Eskilstuna (71·2 %), Malmöhus och Hallands län (c:a 66 %), Stockholms län (64·8 %), Vestmanlands län (c:a 64 %), Norrköping (63·7 %) o. s. v., minst däremot i Sundsvall (40·8 %), Gefle (46·8 %), Stockholm (49·5 %), Östersund, Söderfors och Gotlands län (c:a 50 %). Antalet inneboende hos andra åter är högst i Östersund och Gefle (resp. 37·5 och 36·7 %), i Stockholms stad och Uppsala län — ej Söderfors — (c:a 27 %) samt i Sundsvall och Kristianstads län (26·3 %). För Göteborg är motsvarande procenttal jämförelsevis lågt eller 15·8.

Af hela antalet arbetare, som lämnat hithörande uppgifter, befinnas 5,306 vara ensamma (ogifta, gifta eller f. d. gifta, utan familj) och 5,841 vara personer med familj, hvaraf 46 jämte sin familj äro inneboende (11 hos familjefaderns föräldrar).

Af de 6,347 arbetare, som bebo särskild bostadslägenhet, äro, såsom synes af tab. 16 A, 599 ensamma och 5,748 arbetare med familj. De af de förstnämnda disponerade lägenheterna utgöras till c:a 65 % af ett rum (utan kök), till c:a 24 % af ett rum och

[1] Arbetare med »delad bostad» hafva vid denna undersökning sammanräknats med inneboende.

Tab. litt. J. Allmän öfversikt af arbetarnes bostadsförhållanden.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Verkstädernas belägenhet.	Arbetare, som hafva särskild bostad.		Arbetare, som äro inneboende.		Däraf inneboende			
					hos föräldrar.		hos andra.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	% af hela antalet arbetare.	Antal.	% af hela antalet arbetare.
Stockholms stad	1,359	49·5	1,385	50·5	645	23·5	740	27·0
» län	317	64·8	172	35·2	57	11·7	115	23·5
Uppsala län: Söderfors	110	50·0	110	50·0	75	34·1	35	15·9
Öfriga orter	86	51·8	80	48·2	35	21·1	45	27·1
Södermanlands län: Eskilstuna	490	71·2	198	28·8	72	10·5	126	18·3
Öfriga orter	297	62·1	181	37·9	141	29·5	40	8·4
Östergötlands län: Norrköping	102	63·7	58	36·3	40	25·0	18	11·3
Finspong	150	61·2	95	38·8	70	28·6	25	10·2
Jönköpings län	297	65·5	156	34·5	124	27·4	32	7·1
Kronobergs »	66	62·3	40	37·7	29	27·3	11	10.4
Kalmar »	96	62·3	58	37·7	47	30·5	11	7·2
Gotlands »	33	50·8	32	49·2	19	29·2	13	20·0
Blekinge »	143	60·3	94	39·7	61	25·8	33	13·9
Kristianstads län	200	52·6	180	47·4	80	21·1	100	26·3
Malmöhus »	349	66·1	179	33·9	112	21·2	67	12·7
Hallands »	14	66·7	7	33·3	5	23·8	2	9·5
Göteborgs och Bohus län:								
Göteborg	415	54·5	346	45·5	226	29·7	120	15·8
Öfriga orter	135	56·5	104	43·5	87	36·4	17	7·1
Elfsborgs län	98	57·0	74	43·0	49	28·5	25	14·5
Skaraborgs »	121	53·5	105	46·5	77	34·1	28	12·4
Vermlands »	172	55·1	140	44·9	99	31·7	41	13·2
Örebro län: Bofors	313	58·5	222	41·5	171	32·0	51	9·5
Öfriga orter	107	56·0	84	44·0	67	35·1	17	8·9
Vestmanlands län: Vesterås	414	64·1	232	35·9	76	11·8	156	24·1
Öfriga orter	126	64·0	71	36·0	43	21·8	28	14·2
Kopparbergs län	129	52·6	116	47·4	70	28·6	46	18·8
Gefleborgs län: Gefle	51	46·8	58	53·2	18	16·5	40	36·7
Öfriga orier	110	58·5	78	41·5	50	26·6	28	14·9
Vesternorrlands län	31	40·8	45	59·2	25	32·9	20	26·3
Jemtlands »	16	50·0	16	50·0	4	12·5	12	37·5
Summa	**6,347**	57·4	**4,716**	42·6	**2,674**	24·2	**2,042**	18·4
Däraf i städer	4,083	55·3	3,296	44·7	1,610	21·8	1,686	22·9
» på landsbygd	2,264	61·4	1,420	38·6	1,064	28·9	356	9·7

kök o. s. v. Hvad åter vidkommer de af arbetare med familj bebodda särskilda lägenheter framgå af slutsiffrorna i tab. 16 B följande absoluta och relativa tal:

	Antal familjer med särskild lägenhet.	% af hela antalet.	Antal personer per lägenhet.
Kök utan rum	27	0·5	3·5
1 rum utan kök	585	10·2	
1 rum och del i kök	131	2·2	
1 rum och kök	*3,752*	*65·3*	*4·3*
2 rum utan kök	13	0·2	4·8
2 rum och del i kök	50	0·9	
2 *rum och kök*	*1,031*	*17·9*	*4·8*
3 eller flere rum och kök	159	2·8	5·2
	5,748	100·0	—

Det öfvervägande flertalet familjeförsörjare (65·3 %) disponera således bostad om ett rum och kök; större bostadslägenhet innehafves dock af 21·8 % af samtliga arbetare med familj (år 1899 voro motsvarande procenttal nära nog på siffran desamma, eller resp. 65·7 och 22·2). Att emellertid jämväl vid förevarande undersökning betydande olikheter härvidlag framstått å skilda arbetsorter, åskådliggöres af den här å efterföljande sida meddelade tab. litt. K. Vi finna sålunda, att i Kristianstads och Malmöhus län samt äfven på Gotland det öfvervägande antalet familjeförsörjare bland arbetarne inom denna industrigren bebor bostadslägenhet om minst 2 rum och kök; sålunda hafva bland arbetarne med familj i Kristianstads län 76·6 %, i Malmöhus län 69·3 % och på Gotland 66·6 % disponerat dylik bostad. Jämförelsevis väl situerade i detta hänseende synas ock arbetarne vara i Kronobergs och Blekinge län, för hvilka motsvarande procenttal visat sig vara 44·2 och 43·6. Uppmärksammas må äfven att, då vid föregående undersökning af samtliga familjeförsörjare bland stockholmsarbetarne endast 17·5 % uppgifvit sig bebo lägenhet om minst 2 rum och kök, 28·9 % bland familjeförsörjarne vid de senast undersökta stockholmsverkstäderna innehaft sådan bostad.[1] Anmärkningsvärdt

[1] Jfr dock not 1 å sid. 125.

Tab. litt. K. Af arbetare med familj bebodda lägenheter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Verkstädernas belägenhet.	1 kök utan rum, 1 rum utan eller med del i kök.		1 rum och kök.		2 rum utan eller med del i kök.		2 rum och kök.		3 eller flera rum och kök.	
	Antal lägenheter.	%.	Antal lägenheter.	%.	Antal lägenheter.	%.	Antal lägenheter.	%.	Antal lägenheter.	%.
Stockholms stad	140	11·1	748	59·3	8	0·7	322	25·5	43	3·4
» län	32	10·7	222	74·5	2	0·7	36	12·1	6	2·0
Uppsala län: Söderfors	35	36·4	60	62·5	—	—	1	1·1	—	—
Öfriga orter	11	13·7	60	75·0	1	1·3	8	10·0	—	—
Södermanlands län: Eskilstuna	87	18·7	339	73·1	—	—	32	6·9	6	1·3
Öfriga orter	90	33·2	163	60·2	—	—	16	5·9	2	0·7
Östergötlands län: Norrköping	18	18·9	72	75·8	—	—	4	4·2	1	1·1
Finspong	44	31·9	91	65·9	—	—	1	0·7	2	1·5
Jönköpings län	20	7·6	207	78·7	3	1·1	31	11·8	2	0·8
Kronobergs »	4	7·7	20	38·5	5	9·6	22	42·3	1	1·9
Kalmar »	16	17·8	62	68·9	2	2·2	10	11·1	—	—
Gotlands »	2	6·7	6	20·0	2	6·7	14	46·6	6	20·0
Blekinge »	10	7·5	53	39·9	12	9·0	49	36·8	9	6·8
Kristianstads län	4	2·3	19	11·1	17	10·0	102	59·6	29	17·0
Malmöhus »	6	1·9	88	27·8	3	1·0	199	63·0	20	6·3
Hallands »	2	14·3	7	50·0	—	—	5	35·7	—	—
Göteborgs och Bohus län:										
Göteborg	21	5·6	324	85·9	—	—	31	8·2	1	0·3
Öfriga orter	18	14·3	72	57·1	5	4·0	21	16·7	10	7·9
Elfsborgs län	6	6·5	75	81·5	—	—	9	9·8	2	2·2
Skaraborgs »	26	23·7	69	62·7	2	1·8	12	10·9	1	0·9
Vermlands »	15	10·3	110	75·3	1	0·7	17	11·6	3	2·1
Örebro län: Bofors	9	3·5	229	89·8	—	—	15	5·9	2	0·8
Öfriga orter	10	10·2	68	69·4	—	—	16	16·3	4	4·1
Vestmanlands län: Vesterås	50	13·1	292	76·6	—	—	32	8·4	7	1·9
Öfriga orter	9	8·4	80	74·8	—	—	17	15·9	1	0·9
Kopparbergs län	26	24·5	78	73·6	—	—	2	1·9	—	—
Gefleborgs län: Gefle	13	27·1	33	68·7	—	—	2	4·2	—	—
Öfriga orter	11	11·4	81	83·5	—	—	4	4·1	1	1·0
Vesternorrlands län	7	30·4	16	69·6	—	—	—	—	—	—
Jemtlands »	1	10·0	8	80·0	—	—	1	10·0	—	—
Summa	**743**	12·9	**3,752**	65·3	**63**	1·1	**1,031**	17·9	**159**	2·8
Däraf i städer	422	11·3	2,391	63·8	46	1·2	768	20·5	121	3·2
» på landsbygd	321	16·0	1,361	68·0	17	0·9	263	13·2	38	1·9

lågt är antalet familjeförsörjare, som innehaft större bostadslägenhet än 1 rum och kök, å flertalet öfriga arbetsplatser i riket. Sålunda har Sundsvall icke att framvisa en enda sådan arbetare bland de af denna undersökning berörda, och bland öfriga städer må nämnas Gefle, Norrköping, Eskilstuna och Göteborg, hvarest endast resp. 4·2 %, 5·3 %, 8·2 % och 8·5 % af familjeförsörjarne bland de mekaniska verkstadsarbetarne haft bostad om minst 2 rum och kök.[1] Särskildt anmärkningsvärdt är emellertid, att flertalet arbetsställen på landsbygden i detta afseende framstå med afsevärdt låga procenttal och i regel lägre än städerna. Slutsiffrorna i tab. litt. K. utvisa sålunda, att af familjeförsörjare i städerna 23·7 %, men på landsbygden endast 15·1 % bebo särskild bostad om minst 2 rum och kök. Och vid vissa arbetsställen — äfven bland de större — på landsbygden förekomma minst 2-rumslägenheter för de gifta arbetarne endast i rena undantagsfall, t. ex. vid Söderfors i ett fall, vid Finspong i 3 fall, på landsbygden i Gefleborgs län i 5 fall, vid Bofors i 17 fall (6·7 %), i Kopparbergs län i 2 fall o. s. v. Till mindre bostadslägenhet än 1 rum och kök (kök *eller* rum, eventuellt 1 rum och del i kök) äro de gifta arbetarne på landsbygden rätt ofta hänvisade, eller t. ex. vid Söderfors 36·4 %, vid Finspong 31·9 %, i Södermanlands län (undantagandes Eskilstuna) 33·2 % o. s. v.

Anledningarna till nu anmärkta högst betydande fluktuationer med afseende å bostadslägenheternas storlek äro tydligtvis flere. Att de väsentligt olika hyrespris, som bostäderna å olika orter i riket betinga, därvidlag äro en faktor, hvarmed man måste räkna, särskildt hvad de olika städerna beträffar, framgår nogsamt af en jämförelse mellan de i tab. litt. K och L meddelade siffror. De olika aflöningsförhållandena och arbetarnes större eller mindre yrkesskicklighet spela ock i detta afseende en ofta icke oväsentlig roll. Sålunda utgöra säkerligen de jämförelsevis höga löner, som åtnjutas af ett stort antal arbetare vid en del af denna undersökning berörda större specialverkstäder i hufvudstaden, i viss mån förklaringen till, att bland stockholmsarbetarne, trots de allt fortfarande uppdrifna hyrorna i hufvudstaden, nu relativt många uppgifvit

[1] Jfr Arbetsstatistik III, sid. 103 och 104.

sig disponera bostad om minst 2 rum och kök.[1] Att däremot arbetarnes bostadsförhållanden vid verkstäderna å landsbygden i allmänhet visat sig vara sämre än i städerna så till vida, som de gifta arbetarne på landsbygden, trots de billigare hyresprisen på landet, mera sällan innehaft 2 eller flera rums lägenhet, är gifvetvis en följd af den ofta förefintliga svårigheten för arbetarne på landsbygden att förvärfva annan bostad än sådan, som ställes till förfogande — hyresfritt eller mot en låg hyra — af arbetsgifvaren; och att dessa till arbetarne upplåtna bostäder endast undantagsvis äro större än 1 rum och kök har redan i det föregående påvisats. Till denna fråga skola vi emellertid i det följande något återkomma.

Kol. 29 uti tab. 16 B lämnar upplysning om, i hvilken utsträckning de gifta arbetarne uti de af dem bebodda lägenheter inhysa *främmande inneboende*. I detta afseende intager hufvudstaden, såsom ju var att vänta, den sämsta platsen, i det att nämligen icke färre än 22 % (år 1899 dock endast 12·4 %) af familjeförsörjarne bland de mekaniska verkstadsarbetarne i Stockholm haft främmande inneboende. Närmast i ordningen följer nu Vesterås, där motsvarande procenttal är ungefär 10.[2]

Efter tab. 16 C äro i den å efterföljande sida meddelade tab. litt. L sammanställda *hyresbeloppen* i medeltal för de viktigare bostadskategorierna å orter med höga och orter med låga hyror.

Såsom af denna tabell framgår, äro hyresprisen för alla bostadskategorier ojämförligt mycket högre i Stockholm än å öfriga orter i riket, som vid denna undersökning kommit till synes.[3] Medelpriset för *ett rum eller kök* var sålunda i Stockholm 182 kronor, d. v. s. c:a *70 kronor mera* än i de därnäst dyraste orterna Göteborg (113 kronor), Gefle (111 kronor), Malmö (108 kronor) och Sundsvall (107 kronor). *Ett rum och kök* i Stockholm betingade i medeltal ett pris af 262 kronor, hvilket är *100 à 113 kro-*

[1] Förbises bör dock icke, att bristen på smålägenheter i en del fall kan hafva föranledt vederbörande att förhyra en större lägenhet samt mottaga inneboende. Observera härvidlag det i följande påvisade förhållandet, att antalet stockholmsfamiljer med främmande inneboende visat sig vara väsentligt större år 1901 än 1899.

[2] Ang. de arbetare, som uppgifvit sig *vara* inneboende, se sid. 120 i det föregående samt tab. litt. J.

[3] Rörande bostadsprisen å vissa olika orter i riket utarbetas numera en årlig redogörelse. (Jfr *Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik* 1903. häft. 2, sid. 192 ff.).

Tab. litt. L. Hyresbelopp i medeltal.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Ett rum *eller* kök.		Ett rum *och* kök.		Två rum och kök.	
	Antal lägenheter.	Medelhyra, Kronor.	Antal lägenheter.	Medelhyra, Kronor.	Antal lägenheter.	Medelhyra, Kronor.
Hela riket: Städer	*507*	*117*	*2,301*	*181*	*629*	*291*
Landsbygd	*156*	*52*	*480*	*79*	*96*	*134*
Orter med höga hyror:						
Städer[1]): Stockholm	136	*182*	762	*262*	315	*410*
Sundbyberg	—	—	12	*187*	2	*282*
Södertelje	30	*98*	114	*167*	19	*280*
Göteborg	5	*113*	33	*162*	5	*259*
» omgifningarne	26	*102*	285	*154*	13	*254*
Gefle	15	*111*	27	*155*	2	*325*
Malmö	4	*108*	36	*154*	17	*201*
Eskilstuna	91	*96*	319	*149*	19	*215*
Norrköping	22	*86*	62	*144*	4	*229*
Vesterås	62	*93*	281	*140*	21	*230*
Sundsvall	13	*107*	13	*136*	—	—
Landsbygd: Stockholms län	14	*116*	84	*166*	10	*309*
Södermanlands län	7	*60*	30	*122*	4	*190*
Örebro län (ej Bofors)	3	*82*	12	*97*	5	*155*
Orter med låga hyror:						
Städer: Vexiö	2	*63*	11	*66*	2	*100*
Lidköping	2	*52*	21	*79*	5	*106*
i Kristianstads län	23	*76*	18	*78*	77	*116*
Visby	1	*96*	6	*80*	9	*139*
Lund	6	*66*	25	*110*	27	*155*
i Malmöhus län (ej Malmö el. Lund)	8	*74*	14	*122*	56	*137*
i Kopparbergs län	5	*59*	19	*101*	—	—
Kalmar	3	*64*	5	*84*	3	*172*
Landsbygd: Jönköpings län	35	*28*	147	*48*	6	*49*
Kopparbergs »	33	*34*	38	*60*	—	—
Gefleborgs »	3	*32*	43	*31*	—	—
Östergötlands »	5	*38*	13	*45*	—	—

[1]) Inkl. köpingar.

nor högre än i Göteborg (162 kronor), Gefle (155 kronor), Malmö (154 kronor) och Eskilstuna (149 kronor), c:a *150 kronor högre* än i Malmöhus läns städer (utom Malmö) och c:a 200 kronor högre än i Vexiö. Och under det att *2 rum och kök* i Stockholm i medeltal få betalas med 410 kronor i årlig hyra, betinga motsvarande lägenheter i Malmö endast *hälften* (201 kronor) och blott tredjedelen eller därunder i en del andra städer. Ett rum *eller* kök i Stockholm är ock dyrare än ett rum *och* kök å alla öfriga orter (utom Sundbyberg) samt jämväl dyrare än t. o. m. 2 rum och kök i en del städer, särskildt i södra delarna af riket. De högt uppdrifna hyresprisen i hufvudstaden sträcka för öfrigt sina verkningar äfven till kringliggande orter. Sålunda visa sig hyresprisen i Södertelje och Sundbyberg samt å arbetsorter på landsbygden i Stockholms län vara fullt jämförliga med och t. o. m. öfverskrida motsvarande priser i de större och medelstora landsortsstäder, där hyresprisen ock äro afsevärdt höga. (Jfr i öfrigt tab. litt. L.)

Prisen på bostäder om samma antal rum äro emellertid äfven å en och samma arbetsort oftast mycket varierande, beroende, såsom naturligt är, särskildt på de olika lägenheternas beskaffenhet och kubikinnehåll samt, åtminstone hvad de större arbetsorterna beträffar, på verkstadens — och till följd däraf jämväl de flesta bostädernas — belägenhet inom den ena eller andra stadsdelen. Ifrågavarande växlingar i hyresprisen åskådliggöras i någon mån genom sammanställningen i tab. 16 D, till hvars båda uppslag i detta afseende hänvisas.

Såsom redan i det föregående blifvit vidrördt, har det icke ansetts ligga inom ramen för en sådan undersökning som den förevarande och icke heller låtit sig göra på grund af de betydliga kostnader, som därmed skulle varit förenade, att verkställa en utredning angående de af arbetarne disponerade *bostädernas beskaffenhet* i vidare mån än att vederbörande ombud för primäruppgifternas inhämtande haft sig ålagdt att söka bilda sig ett generellt omdöme om tillståndet af de lägenheter, som i vissa fall af vederbörande arbetsgifvare upplåtits till bostäder åt verkstadsarbetarne. För de upplysningar, som i detta afseende blifvit lämnade, skall här nedan något redogöras i sammanhang med ett närmare skärskådande af innehållet i tab. 16 E. För öfversiktlighetens skull

Tab. litt. M. Arbetare med egen bostad eller fri bostad i verkstadens hus.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare med *egen* bostad.	Däraf med bostad om		Antal arbetare med *fri* bostad hos verkstaden.	Däraf med bostad om			På 100 arbetare kommer följande antal med		På 100 arbetare m. särskild bostad kommer följande antal med	
		ett rum och kök.	två eller flera rum och kök.		ett rum *eller* kök.	ett rum *och* kök.	två eller flera rum och kök.	egen bostad.	fri bostad.	egen bostad.	fri bostad.
		%.	%.		%.	%.	%.				
Stockholms stad	31	45·2	54·8	9	22·2	55·6	22·2	1	—	2	1
» län	9	44·4	55·6	12	8·3	91·7	—	2	2	3	4
Uppsala län: Söderfors	—	—	—	105	43·8	54·3	1·0	—	48	—	95
Öfriga orter	4	75·0	25·0	—	—	—	—	2	—	5	—
Södermanlands län: Eskilstuna	37	67·6	29·7	4	25·0	50·0	25·0	5	1	8	1
Öfriga orter	13	53·8	38·5	198	50·0	47·0	3·0	3	41	4	67
Östergötlands län: Norrköping	5	100·0	—	8	—	100·0	—	3	5	5	8
Finspong	8	87·5	12·5	122	37·7	59·8	1·6	3	50	5	81
Jönköpings län	49	46·9	49·0	57	7·0	78·9	10·5	11	12	16	19
Kronobergs »	7	42·9	57·1	35	20·0	22·9	48·6	6	32	11	53
Kalmar »	7	14·3	85·7	77	13·0	74·0	1·3	5	50	7	80
Gotlands »	7	—	100·0	—	—	—	—	11	—	21	—
Blekinge »	24	37·5	58·3	47	4·3	55·3	31·9	10	19	17	33
Kristianstads län	42	4·8	88·1	1	—	—	100·0	11	—	21	1
Malmöhus »	83	7·2	91·6	1	—	—	100·0	15	—	24	—
Hallands »	5	40·0	60·0	—	—	—	—	24	—	36	—
Göteborgs och Bohus län:											
Göteborg	34	61·8	35·3	2	—	50·0	50·0	4	—	8	—
Öfriga orter	33	24·2	75·8	81	17·3	70·4	4·9	14	34	24	60
Elfsborgs län	12	50·0	50·0	23	4·4	82·6	13·0	7	13	12	23
Skaraborgs »	7	57·1	28·6	73	39·7	58·9	1·4	3	32	6	60
Vermlands »	42	61·9	35·7	37	16·2	78·4	5·4	13	12	24	22
Örebro län: Bofors	15	—	93·3	272	12·5	85·3	2·2	3	50	5	87
Öfriga orter	22	45·5	54·5	54	25·9	74·1	—	11	28	21	50
Vestmanlands län: Vesterås	35	62·9	37·1	3	33·3	66·7	—	5	—	8	1
Öfriga orter	11	63·6	36·4	12	8·3	66·7	25·0	6	6	9	10
Kopparbergs län	15	86·7	13·3	15	20·0	80·0	—	6	6	12	12
Gefleborgs län: Gefle	—	—	—	6	—	100·0	—	—	5	—	12
Öfriga orter	6	83·3	16·7	58	31·0	62·1	6·9	3	30	5	53
Vesternorrlands län	5	100·0	—	—	—	—	—	6	—	16	—
Jemtlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**568**	49·0	55·8	**1,312**	25·8	66·3	5·9	**5**	**12**	**9**	**21**

har nämnda tabells hufvudsakliga innehåll sammanförts i den å föregående sida meddelade tab. litt. M.

Af de arbetare, som lämnat upplysningar om sina bostadsförhållanden, hafva 568 (d. v. s. ungefär 5 % af samtliga arbetare och 9 % af arbetare med särskild bostad) uppgifvit sig hafva *egen* bostad. Särskildt i de södra och västra delarne af riket hafva icke så få arbetare vetat förskaffa sig och de sina denna förmån, och har därvid i det öfvervägande antalet fall bostaden utgjorts af minst 2 rum och kök. *Fri bostad* hafva 1,336 arbetare (12 %) förklarat sig åtnjuta, däraf 1,312 bott fritt i verkstadens hus. Af dessa senare hafva nära nog samtliga — på 68 när — varit anställda vid verkstäder på landsbygden. Redan i det föregående har blifvit påpekadt, att dylika af vederbörande arbetsgifvare anordnade fria bostäder åt verkstadsarbetarne endast undantagsvis räknat mera än ett rum och kök, och befinnas nu af nyssnämnda 1,312 arbetare, som åtnjutit fri bostad, 25·8 % hafva disponerat ett rum *eller* kök, 66·3 % ett rum *och* kök, 5·9 % två rum och kök o. s. v. Därjämte hafva 585 arbetare meddelat, att de fått *förhyra bostad* i verkstaden tillhörigt hus mot erläggande af viss hyresafgift.

Af de upplysningar, som enligt de å frågeformulär A under mom. 13 uppförda spörsmål lämnats af arbetsgifvarne — sammanlagdt 95 hafva mer eller mindre fullständigt besvarat dessa spörsmål — har framgått, att vid 54 verkstäder ingen arbetare åtnjutit *fri bostad*[1], att vid 25 af de öfriga dylik förmån beredts endast en eller annan enstaka arbetare samt att vid de återstående 16 ett afsevärdt antal arbetare haft fria bostäder åt sig upplåtna.

863 arbetare (7·5 %), fördelade på 34 verkstäder, hafva uppgifvit, att de af arbetsgifvaren tillgodonjuta särskildt *hyresbidrag.*[1] Af dessa arbetare voro öfver hälften — 534 — till finnandes i Stockholm (489 vid en verkstad, 38 vid en annan o. s. v.) Af landsortsarbetarne åtnjötos hyresbidrag af 46 vid verkstaden i Norrköping, 35 vid en verkstad i Blekinge län och 144 vid Bofors. För storleken af de beviljade hyresbidragen skall något närmare redogöras i följande kapitel, i sammanhang med framställningen af arbetarnes löneförhållanden.

---

[1]) Jfr sid. 175—176 i det följande.

Hvad slutligen beträffar de upplysningar, som stått att vinna om *beskaffenheten* af de till arbetarne — hyresfritt eller mot särskild hyra — upplåtna bostadslägenheterna, har däraf framgått, att dessa bostäder i vissa fall varit fullt mönstergilla, men i andra åter så bristfälliga, att den förmån, som därigenom beredts arbetarne, varit tämligen tvifvelaktig. De växlande förhållandena torde bäst framgå af följande utdrag ur reseombudens rapporter rörande *några särskilda verkstäder*, därvid äfven medtagas några andra uppgifter, som äro egnade att belysa arbetarnes bostadsförhållanden.

1 (en verkst. i *Stockholms län*): De flesta arbetarne bebo lägenheter, som tillhöra bolaget. Dessa lägenheter äro uppförda af trä samt hafva ett sundt läge i närheten af verkstaden. Byggnaderna äro inredda i 2- och 4-rumslägenheter med och utan kök. Vanligen bo två ogifta arbetare tillsammans i ett rum. Hyran anses öfverensstämma med i orten gängse pris, hvadan bostaden ej kan sägas utgöra någon särskild löneförmån. *2* (en annan verkst. i *Stockholms län*): De af bolaget upplåtna arbetarebostäderna äro goda samt betalas efter i orten gängse pris. *3* (en verkst. i *Uppsala län*): Arbetarebostäderna innehålla små och osunda rum. *4* (en verkst. i *Södermanlands län*): Den jämförelsevis låga arbetsförtjänst, som arbetarne hafva, ersättes genom förmåner in natura. Till hvarje bostad höra trädgårdstäppa och potatisland. *5* (en verkst. i *Östergötlands län*): Hvarje familj, som åtnjuter fri bostad, disponerar en jordlapp för odlande af potatis och rotfrukter. *6* (en verkst. i *Jönköpings län*): Samtliga arbetarebostäder äro utmärkta; hyran låg. *7* (en verkst. i *Vermlands län*): Kommunen afyttrar till billigt pris tomter, lämpliga för egna hem. Enligt uppgift skulle vid undersökningstillfället c:a 10 % af verkstadens arbetare hafva påbörjat uppförande af egna bostäder, hvilka jämväl i regel komme att innehålla lägenheter för uthyrning. *8* (en verkst. i *Örebro län*): Bruket upplåter åt sina arbetare fri tomtplats för uppförande af egna bostäder med trädgårdstäppa, och åtnjuta sådana egnahemsinnehafvare ett årligt kontant extra bidrag af 80 kronor. Som grunden dock förblir ofri och vissa villkor för dylik bostads disponerande föreskrifvits, hafva endast få arbetare begagnat sig af denne förmån. *9* (en verkst. i *Vestmanlands län*): Arbetarebostäderna äro snygga, men små. Hyran jämförelsevis hög. *10* (en verkst. i *Vestmanlands län*): Arbetarebostäderna äro i ett utmärkt skick, med stora, ljusa rum. För arbetarnes behof har uppförts en större tvätt- och bakstuga. *11* (en verkst. i *Kopparbergs län*): Arbetarebostäderna äro bristfälliga. De äro byggda af vått virke, mycket dragiga och omöjliga att elda upp. *12* (en verkst. i *Gefleborgs län*): De äldre arbetarebostäderna äro ytterligt små och osunda. Exempelvis bor i en bolaget tillhörig lägenhet på ett rum ($4 \times 3 \times 2{\cdot}5$ meter) en familj, som egt 8 barn, af hvilka 3 under loppet af $1^1/_2$ år aflidit i lungsot, hvaraf äfven de öfriga familjemedlemmarne voro i mer eller mindre grad angripna.

Slutligen skola vi äfven nämna några ord angående den sista frågan rörande arbetarnes bostadsförhållanden — för hvilken redogöres uti tab. 16 F — nämligen *kostnaderna för inneboende*. Denna fråga har i allmänhet visat sig vara mycket svår att få på ett tillfredsställande sätt besvarad. Afgifterna utgå nämligen med ganska växlande belopp allt efter de förmåners natur, som de inneboende åtnjuta, och några exakta upplysningar om dessa förmåner

hafva i regel icke kunnat erhållas. Därvid har sålunda vid bearbetningen af det inkomna materialet intet vidare varit att åtgöra, och på grund af dessa uppgifters genom nyss anförda förhållanden tämligen tvifvelaktiga värde har det icke synts lämpligt att bearbeta desamma i vidare mån än som skett genom sammanställningen i tab. 16 F rörande kostnaderna för de arbetare, som *äro* inneboende. Hvad särskildt beträffar den sista frågan under mom. 7 i frågeformulär C: »har Ni inneboende och i sådant fall huru många samt emot hvilken ersättning?» har densamma i allmänhet äfven vid denna undersökning blifvit besvarad på ett högst otillfredsställande sätt, hvadan de inkomna svaren i denna del icke egnat sig för en närmare bearbetning än att antalet dylika inneboende meddelats (jfr tab. 16 B, kolumn 29).

Under bestämd reservation mot att några vidare slutsatser grundas på sifferuppgifterna uti tab. 16 F, synes det oss dock af desamma framgå, att »hel inackordering» i allmänhet endast förekommit bland arbetare, som innebo hos föräldrar, samt att priset för dylik inackordering i Stockholm vanligen öfverstigit 400 kronor per år, men i landsorten — olika å olika orter — varierat mellan 200 och 400 kronor per år. För vanligt inneboende — endast bostad — erläggas ytterst varierande belopp, och synas desamma i allmänhet växla i Stockholm mellan 100 och 200 kronor om året — 2 à 4 kronor i veckan, allt efter bostadens beskaffenhet — och i landsortsstäderna mellan 50 och 125 kronor om året — 1 krona à 2·50 i veckan — men på landsbygden sällan öfverstiga 75 kronor om året.[1])

---

9. Arbetstidens längd m. m.

De upplysningar angående arbetstidens längd vid olika verkstäder, som genom förevarande undersökning inhämtats, äro till

[1]) Ang. priset å måltidsinackordering å olika orter i riket, se *Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik* 1903, häft. 2, sid. 196 o. 197.

hufvudsaklig del sammanfattade uti trenne tabellbilagor, n:ris 17, 18 och 19. Den förstnämnda af dessa tabeller innehåller sålunda en öfversikt af antalet ordinarie arbetstimmar per vecka, enligt de af hvarje särskild arbetare lämnade meddelanden (frågeformulär C, mom. 6), samt afser arbetstiden, med frånräknande af raster, vid alla 106 af undersökningen berörda verkstäder. Därjämte lämna kolumn. 23—25 i nämnda tabell upplysning om, huru många af de vid undersökningen anträffade arbetarne under år 1900 haft öfvertidsarbete i någon form. Tab. 18 åter innehåller en sammanställning af den ordinarie arbetstiden — äfven nu med frånräknande af raster — sådan den framgått af de generella upplysningar enligt frågeformulär A, hvilka af nära nog samtliga arbetsgifvare meddelats angående dels den vid verkstaden fastställda arbetsdagens början och slut under olika veckodagar och dels de för måltider anslagna raster. Jämväl uti denna tabell äro arbetarne uppförda till det antal, som anträffats vid undersökningstillfället.[1] Genom en liknande sammanställning har tab. 19 framgått, hvilken tabell innehåller upplysning om tiden för arbetets afslutande på lördag.

För en del frågor, som beröra arbetstiden, men hvilka icke lämpligen kunnat tabellariskt behandlas, skall i det efterföljande redogöras i samband med framläggandet af en resumé af de hufvudsakligaste resultat, tabellerna gifva vid handen.

Såsom ett allmänt omdöme torde äfven nu få förutskickas den anmärkningen, att arbetsförhållandena vid våra mekaniska verkstäder äro strängt ordnade, hviket ju ock är en gifven följd af den vidsträckta användning af arbetsmaskiner, som vid verkstäderna förekommer. Utförliga *arbetsreglementen* finnas visserligen — enligt arbetsgifvarnes och de utsända agenternas samstämmiga uppgifter — endast vid ett trettiotal verkstäder, men där sådana existera, äro de till sina hufvudsakliga delar egnade åt — för-

[1] De enligt bihang n:o 1 till frågeformulär A af arbetsgifvarne lämnade uppgifter angående hvarje därvid redovisad arbetares antal arbetstimmar hafva icke kunnat bearbetas för erhållande af besked om arbetarnes faktiskt fullgjorda arbetstid, enär i aflöningslistorna för alla arbetare, som arbetat på öfvertid, i allmänhet upptagits *beräknad* och ej verklig arbetstid och för den verkliga arbetstidens framkonstruerande ur dessa uppgifter skulle kräfts ett mera omfattande arbete än de för bearbetningens utförande tillgängliga arbetskrafterna medgifvit.

utom vissa allmänna ordningsregler — bestämmelser angående arbetstidens längd, angående tiden för arbetets början på morgonen och afslutande på aftonen, angående tiden för frukost- och middagsrast, angående arbetares skyldighet att hålla de bestämda arbetstiderna samt påföljd för visad uraktlåtenhet i detta afseende etc. Vanligt är, vare sig tryckta ordningsregler förefinnas eller icke, att en mindre *plikt,* hvilken i regel tillfaller arbetarnes sjukkassa, får betalas af hvarje arbetare, som icke infinner sig i rätt tid vid arbetets början och afhämtar sin nummerbricka. Efter en viss, kortare tid stängas i allmänhet verkstadens portar, och få de arbetare, som icke dessförinnan äro tillstädes, först efter nästa påringning eller efter särskildt medgifvande inträda i arbete. Likaledes eger arbetare i regel icke att utan vederbörande verkmästares eller förmans tillstånd, hvilket vanligen meddelas genom särskild permissionssedel, som jämte nummerbrickan skall aflämnas till portvakten, aflägsna sig under arbetstiden eller uteblifva från arbetet utan giltigt förfall.

»Två dagars frånvaro utan permission eller giltigt förfall anses såsom af arbetaren gjord uppsägning,» stadgas det exempelvis i ordningsreglerna för ett par större stockholmsverkstäder.

Tab. litt. N. Ordinarie arbetstid per vecka.

1.	2.	3.	4.	5.
	Enligt arbetarnes uppgifter.		Enligt arbetsgifvarnes uppgifter.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Mindre än 54 timmar	1,704	15·9	588	5·5
54—57 timmar	1,349	12·5	2,442	22·7
57—60 »	3,500	32·6	3,794	35·3
60—63 »	3,304	30·7	2,777	25·9
63—66 »	517	4·8	956	8·9
66 timmar och därutöfver	378	3·5	178	1·7
Summa	**10,752**	100·0	**10,735**	100·0

Till underlättande af en öfverblick af såväl arbetarnes egna som arbetsgifvarnes uppgifter rörande *den ordinarie arbetstiden* per vecka meddelas uti tab. litt. N en på tab. 17 och 18 grundad sammanställning. Ehuru de här jämsides anförda uppgifterna icke kunna vara med hvarandra fullt jämförliga — då ju, såsom i det föregående blifvit påpekadt, *dels* uppgifter icke föreligga från samtliga arbetsgifvare och *dels* uppgifterna från arbetare afgifvits af hvarje arbetare för sig, uppgifterna från arbetsgifvaren åter afse den ordinarie arbetstiden, sådan den för verkstaden i dess helhet varit fastställd, utan att därvid hänsyn alltid tagits till de smärre afvikelser, som i detta afseende egt rum för enstaka arbetare eller grupper af arbetare — framgår dock af tabellen, att arbetsgifvarnes och arbetarnes uppgifter i det stora hela taget stämma tämligen väl öfverens. Sålunda har arbetstiden understigit 57 timmar per vecka enligt arbetarne för 28·4 %, enligt arbetsgifvarne för 28·2 % af samtliga redovisade arbetare. Motsvarande procenttal för dem, som haft en arbetstid per vecka af 60 timmar och däröfver, utgöra resp. 39·1 och 36·4. De egentliga skiljaktigheterna framstå sålunda endast i fråga om uppgifterna rörande den kortaste och den längsta arbetstiden, därvid, såsom af tabellen framgår, arbetarne uppgifvit en arbetstid per vecka, kortare än 54 timmar, för 15·9 % af hela antalet, under det att motsvarande procenttal enligt arbetsgifvarnes uppgifter är endast 5·5, och arbetarne uppgifvit en arbetstid per vecka af 66 timmar och däröfver för 3·5 %, arbetsgifvarne endast för 1·7 %. Dessa afvikelser förklaras dock till fullo *dels* af hvad ofvan anmärkts rörande uppgifternas beskaffenhet och sättet för deras afgifvande, *dels* ock däraf att arbetsgifvarnes och arbetarnes uppgifter icke alltid afgifvits samtidigt, hvadan en förändring under mellantiden kunnat ega rum. Af det ofvan anförda torde emellertid tydligt framgå, att de här meddelade uppgifterna angående den ordinarie arbetstidens längd i stort sedt kunna anses vara fullt exakta.

En reglementerad arbetstid på mindre än 48 timmar i veckan har endast förekommit vid en verkstad (med 125 arbetare), belägen på landsbygden i Kalmar län. Enligt arbetarnes uppgifter har en motsvarande förkortning af arbetstiden egt rum äfven vid en verkstad

(med 49 arbetare) i Stockholm.[1] 48 timmars arbetstid per vecka har uppgifvits af arbetarne vid en verkstad (med 26 arbetare) i Sundbyberg och en verkstad (med 106 arbetare) i Eskilstuna[2]. Högsta antalet arbetstimmar per vecka (66 timmar och däröfver) har, enligt arbetsgifvarnes och arbetarnes samstämmande uppgifter, förekommit vid en verkstad i Borås (med 97 arbetare), vid en verkstad (med 36 arbetare) på Elfsborgs läns landsbygd samt en verkstad (med 45 arbetare) på landsbygden i Södermanlands län, äfvensom, enligt arbetarnes egna uppgifter, för ytterligare halfannat hundratal arbetare, hufvudsakligen fördelade på verkstäder i västra och södra Sverige. För öfrigt har arbetstiden i allmänhet varit kortare vid verkstäderna i Stockholm och östra Sveriges städer äfvensom vid vissa specialverkstäder i södra Sverige och Göteborg än vid öfriga verkstäder. Med afsevärdt lång arbetstid framstå särskildt de medelstora och mindre mekaniska verkstäderna (grupp E), framför allt sådana på landsbygden. Sålunda hade enligt tab. 17 t. ex. af arbetarne vid verkstäderna i östra Sveriges städer (incl. Stockholm) — hufvudsakligen specialverkstäder — endast 6 % (i Stockholm endast 4·7 %) en arbetstid per vecka om 60 timmar och däröfver, medan vid de egentliga mekaniska verkstäderna å landsbygden i östra Sverige öfver 84 % uppgifvit sig hafva denna längre arbetstid. Jfr i öfrigt tab. 17.

Vidkommande arbetarnes ordinarie *dagliga arbetstid* — å andra arbetsdagar än lördagar — meddelar tab. litt. O, hvilken är sammanställd efter arbetsgifvarnes uppgifter, erforderliga upplysningar.

Vi finna af densamma, att arbetsgifvarne vid 85 verkstäder — af 101 — uppgifvit arbetstiden under vanliga arbetsdagar vara fastställd till minst 10 timmar per dag, och har denna dagliga arbetstid gällt för 88·4 % af samtliga redovisade arbetare. Minst 11 timmars daglig arbetstid hafva arbetsgifvarne uppgifvit vara reglementerad vid 17 verkstäder, hvilkas sammanlagda arbetare-

---

[1] Uppgifter från arbetsgifvaren hafva i detta fall uteblifvit.

[2] I båda dessa fall hafva arbetsgifvarne uppgifvit arbetstiden vara väsentligt längre. En jämförelse mellan de båda tab. 17 och 18 ådagalägger, att dylika afvikelser förekommit i flera fall.

Tab. litt. O. Ordinarie daglig arbetstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Vanliga arbetsdagar.			Lördagar.		
	Antal arbetsställen.	Arbetare. Antal.	Arbetare. %.	Antal arbetsställen.	Arbetare. Antal.	Arbetare. %.
Mindre än 6 timmar	—	—	—	2	142	1·3
6—8 timmar	—	—	—	44	5,257	49·0
8—9 »	3	376	3·5	6	1,163	10·8
9—10 »	13	875	8·1	18	1,630	15·2
10—11 »	68	8,156	76·0	30	2,520	23·5
11 timmar och däröfver	17	1,328	12·4	1	23	0·2
Summa	**101**	**10,735**	100·0	**101**	**10,735**	100·0

antal utgjorde 1,328, d. v. s. 12·4 % — vid föregående undersökning 18·6 % — af det sålunda redovisade hela antalet.

På *lördagar* är arbetstiden, enligt hvad redan blifvit omnämndt, vid flertalet verkstäder kortare än å öfriga veckodagar. Såsom af nyssnämnda tabell (litt. O) framgår, har jämnt hälften (50·3 %) af arbetarne (fördelade på 46 verkstäder) sagda dag en kortare arbetstid än 8 timmar. Vid verkstaden i Vesterås gäller denna förmån dock endast under halfva året, och vid en verkstad i Eskilstuna hafva arbetarne *hvarannan* lördag afsevärdt kortare arbetstid än å öfriga söckendagar. Vid inalles 24 verkstäder (13 i södra Sverige, 6 i östra Sverige o. s. v) eger icke någon som helst afkortning af arbetstiden rum å lördagar, och vid 2 verkstäder (en på landsbygden i Södermanlands län och en i Visby) arbetades t. o. m. 1 à 1½ timme längre å lördagar än å öfriga veckodagar. Under hänvisande i öfrigt till tab. 19, vilja vi här ytterligare endast konstatera, att arbetet å lördagar slutar vid en verkstad kl. 7 e. m. och vid 3 kl. 6·30 e. m., men vid samtliga öfriga verkstäder, från hvilka uppgifter i detta hänseende föreligga, senast kl. 6 e. m., äfvensom att veckans arbete afslutas redan kl. 12 på lördags middag vid 1 verkstad (med 71 arbetare) i Göteborg, kl. 1 vid 5 verkstäder (med 760 arbetare), kl. 1·30 vid 2 verkstäder (med 168 arbetare) och kl. 2 e. m. vid 23 verkstäder

(med 3,225 arbetare). Vid inalles 47 verkstäder — däribland samtliga stockholmsverkstäder — med 6,114 arbetare (c:a 60 %) slutar arbetet å lördagar senast kl. 3 e. m.[1])

Vid de här afhandlade verkstäderna har *öfvertidsarbete* under det år, som närmast föregått de båda undersökningsåren — år 1900 — förekommit i den omfattning, som framgår af kol. 23—25 i tab. 17. På grund af den svårighet, som vid närmast föregående undersökning yppades att erhålla någon fullständig utredning af ifrågavarande spörsmål, har undersökningen på denna punkt nu varit inskränkt till att få utrönt, hvilka arbetare under året varit sysselsatta med kvälls-, natt- eller söndagsarbete — därvid åtskillnaden mellan kvällsarbete och nattarbete naturligtvis gjorts i enlighet med den vid vederbörande verkstad gällande praxis[2]) och

---

[1]) Arbetet för dagen *börjar* vid 31 verkstäder (samtliga i landsorten) kl. 6 f. m., vid 19 verkstäder kl. 6·30 f. m., vid 41 verkstäder (bland dem alla stockholmsverkstäderna) kl. 7 f. m. samt vid 5 (alla i västra Sverige) kl. 7·30 à 8 f. m. Tiden för arbetets *afslutande* på aftonen är kl. 7 e. m. vid 28 verkstäder (däribland hälften af stockholmsverkstäderna), kl. 6·30 e. m, vid 22 verkstäder och kl. 6 e. m. vid 37 verkstäder (däribland flertalet verkstäder i södra Sverige), samt ännu tidigare vid 9 verkstäder (kl. 5·30 e. m. vid 3, kl. 5 e. m. vid 4 — alla i östra Sverige, bland dem en i Stockholm — och kl 4·30 e. m. vid 2 verkstäder belägna en i Malmö och en på landsbygden i Småland). Till *middagsrasten*, som infaller vanligast kl. 12 på middagen å landsbygden och i allmänhet äfven i städerna i södra delarne af riket samt i flertalet öfriga städer kl. 1 e. m. (dock först kl. 1·30 à 2 e. m. vid 9 stockholmsverkstäder) — har vid flertalet verkstäder endast anslagits 1 timme; längre middagsrast — dock aldrig längre än 1½ timme — förekommer endast vid 23 verkstäder (5 i Stockholm, 7 i de sydsvenska städerna, 6 i östra Sverige o. s. v.). Vid de flesta verkstäderna hålles därjämte en *frukostrast* på ½ à ¼ timme (endast vid 11 verkstäder förekommer icke någon sådan), under hvilken tid arbetarne ofta äro förpliktade att kvarstanna på sina platser eller åtminstone icke få lämna arbetslokalerna.

[2]) Enligt arbetsgifvarnes uppgifter skall — många arbetsgifvare hafva dock icke lämnat några som helst uppgifter angående förekomsten af öfvertidsarbete — såsom *kvällsarbete* räknas allt fortsatt arbete efter den ordinarie arbetstidens slut intill kl. 8 e. m. vid 17 verkstäder, intill kl. 8·30 e. m. vid 6 verkstäder, intill kl. 9 e. m. vid 14 verkstäder, intill kl. 10 e. m. vid 6 verkstäder, intill kl. 11 e. m. vid en verkstad och utan bestämdt angifven tid vid 3 verkstäder. Vid några verkstäder göres ej åtskillnad mellan kvällsarbete och *nattarbete*, hvilket senare anses börja kl. 6·30 e. m. vid 3 verkstäder, kl. 7 e. m. vid 1 verkstad, kl 8 e. m. vid 7, kl. 8·30 e. m. vid 3, kl. 9 e. m. vid 11 och kl. 10 e. m. vid 6 verkstäder.

Tilläggsprocenten har uppgifvits utgå för *kvällsarbete* vid 48 verkstäder med 25 %, vid 2 med 20 %, vid 2 andra med 30 %, vid 4 med 33 à 33⅓ % och vid 7 med 50 % förhöjning af den ordinarie timpenningen; 4 arbetsgifvare hafva uppgifvit, att vid deras verkstäder ingen förhöjning af timpenningen utgår för dylikt arbete, vid 1 verk-

Tab. litt. P. Arbetstidens

Enligt uppgifter från 37

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
År.	N:o 1.	N:o 2.	N:o 3.	N:o 4.	N:o 5.	N:o 6.	N:o 7.	N:o 8.	N:o 9.	N:o 10.	N:o 11.	N:o 12.	N:o 13.	N:o 14.	N:o 15.	N:o 16.	N:o 17.
	Antal arbetstim-																
1875	—	—	—	—	—	—	64½	—	—	—	72	66	—	—	—	—	—
1880	—	—	—	—	—	62	59½	65	—	—	»	»	—	—	—	—	—
1885	—	59½	—	—	—	53	60	»	65	72	»	»	60	—	—	—	—
1890	—	57½	53	—	—	58½	»	»	»	»	»	»	»	71	—	—	—
1891	57	»	»	59	—	56½	»	»	»	»	»	60	»	»	76	—	—
1892	»	»	»	»	—	56	»	»	»	»	»	»	»	»	»	70½	—
1893	»	»	»	»	57	50½	56½	»	62	»	»	»	»	»	»	»	—
1894	»	»	»	»	»	50	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	—
1895	»	»	»	»	»	62	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	68
1896	»	»	»	59½	»	59	»	59	»	»	63	»	57½	»	»	»	»
1897	»	»	»	»	»	60½	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1898	»	»	»	56½	»	58	»	»	»	»	»	»	56½	63	»	63	»
1899	»	»	»	»	»	60	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
1900	»	»	»	51½	»	52½	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	62

icke efter ett gemensamt klockslag — och har icke tillika eftersports, i huru stor utsträckning (huru många kvällar, nätter och söndagar) öfvertidsarbete påfordrats.[1])

Enligt hvad nu tab. 17 gifver vid handen, hafva af samtliga redovisade arbetare

2,887 eller 25·9 % haft *kvällsarbete,*
1,266 » 11·4 % » *nattarbete,*
612 » 5·5 % » *söndagsarbete*

stad medgifves en förhöjning i timpenningen af 8 öre, vid 2 verkstäder utföres kvälls arbete endast mot ackord o. s. v.

För *nattarbete* utgör tilläggsprocenten 50 % vid 35 verkstäder, 20 à 25 % vid 12 verkstäder, 30 à 33 % vid 3 och 100 % vid 2 verkstäder. För *söndagsarbete* betalas en förhöjning af den ordinarie timpenningen med 25 % vid 10, 30 à 33 % vid 2, 50 % vid 33, 75 % vid 4 och 100 % vid 12 verkstäder. Angående den förbättring i ersättningsvillkoren för arbete på öfvertid, som under senare år inträdt, se bihangstabell I.

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 114 och 115.

längd under åren 1875—1900.

verkstäder (se bihang I).

19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.
N:o 18.	N:o 19.	N:o 20.	N:o 22.	N:o 23.	N:o 24.	N:o 25.	N:o 31.	N:o 32.	N:o 33.	N:o 34.	N:o 35.	N:o 36.	N:o 37.	N:o 38.	N:o 39.	N:o 40.	N:o 41.	N:o 42.	N:o 43.
m a r	p e r	v e c k a.																	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	—	—	—	—
—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	»	—	—	—	—
—	—	»	66	—	—	72	60	—	—	—	71½	—	—	—	68	—	65	—	65
—	65½	»	»	—	—	»	»	—	60	—	»	65	—	65	»	60	»	—	59½
—	»	»	»	—	63	69	»	62	»	65	»	»	—	.	»	»	60	—	»
—	»	»	»	—	»	»	»	»	»	»	»	63	—	.	»	»	»	—	»
—	»	»	»	—	»	»	»	»	»	»	»	65	—	.	»	»	»	65	»
—	»	»	»	66	»	»	»	»	»	»	65½	»	—	.	»	»	»	»	»
65	»	»	»	»	»	63	»	»	»	»	»	»	—	.	64	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	66	»	59	»	»	»	»	—	.	»	»	»	70	»
»	»	»	»	»	»	63	»	»	»	»	»	63	65	.	»	»	65	»	»
»	60	»	»	60	60	»	»	»	»	»	»	65	»	.	57	»	»	»	»
62	»	»	»	»	»	60	»	»	»	»	»	»	»	.	»	»	»	60	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	57½	»	»	60	55	»

under år 1900. Hvar fjärde arbetare har sålunda i större eller mindre utsträckning varit sysselsatt med kvällsarbete, ungefär hvar tionde med nattarbete och endast hvar tjugonde med söndagsarbete. Vid närmast föregående undersökning voro motsvarande procenttal 38·8, 11·4 och 6·8, hvadan alltså, att döma efter de genom de båda undersökningarne erhållna resultaten, kvällsarbete betydligt oftare förekommit vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna, nattarbete och söndagsarbete åter i ungefär samma utsträckning som vid de senast undersökta verkstäderna.

Vid ett närmare skärskådande af tab. 17 framgår för öfrigt, att förekomsten af öfvertidsarbete varit betydligt olika vid olika verkstäder. Sålunda har öfvertidsarbetet vid stockholmsverkstäderna under år 1900 varit jämförelsevis obetydligt, med undantag för verkstäderna inom grupp D, där *kvällsarbete* förekommit för 44·8 % af samtliga arbetare. För kvällsarbete i större utsträck-

ning hafva vidare behöft anlitas i Eskilstuna 46 %, resp. 55·6 % af arbetarne, i Vesterås hälften af arbetarne, på landsbygden i östra Sverige inom grupp E 40 % af arbetarne samt i västra Sverige hälften af samtliga arbetare eller än flere (i Göteborg inom grupp D 64 %, inom grupp E inemot 50 %, vid Bofors inemot 60 % o. s. v.). *Nattarbete* har särskildt påkallats vid Bofors (42·8 % af arbetarne), vid verkstäderna inom grupp. D och E i Göteborg (resp. 25 och 22·6 %) samt vid verkstäderna inom grupp E på landsbygden i östra Sverige (27·5 %) äfvensom vid verkstaden i Vesterås (30 %).

Såsom efterföljande sammanställning ådagalägger, hafva särskildt arbetarne inom nedannämnda specialiteter anlitats för

Öfvertidsarbete under år 1900.

Kvällsarbete.	%.	*Nattarbete.*	%.	*Söndagsarbete.*	%.
Förmän	39·1	Förmän	13·7	Förmän	9·8
Öfriga plåtslageriarb.	43·5	Pannplåtslagare	25·6	Pannplåtslagare	14·3
Maskinuppsättare	41·5	Öfriga plåtslageriarb.	24·7	Maskinuppsättare	18·9
Hyflare, fräsare o. borrare	41·2	Maskinuppsättare	24·5	Filare	9·7
Elektriska arbetare	33·1	Elektriska arbetare	22·5	Elektriska arbetare	13·9
Maskinister o. eldare	51·2	Maskinister o. eldare	32·8	Maskinister o. eldare	40·8

Vi finna således, att arbete på öfvertid i jämförelsevis stor utsträckning påfordrats af förmän, maskinister och eldare samt därjämte särskildt af plåtslageriarbetare och elektriska arbetare äfvensom af vissa specialiteter inom maskinverkstaden.[1])

Hvad beträffar *arbetstidens längd under äldre tider* föreligga upplysningar från inalles 37 af de nu undersökta verkstäderna, och har hvad i den vägen kunnat inhämtas blifvit meddeladt uti bihangstabellen I, efter hvilken vi uti den ofvan meddelade tab. litt. P sammanställt en öfversikt af den ordinarie arbetstidens längd per vecka under hvart och ett af åren 1875, 1880, 1885 och 1890—1900. Som synes föreligga dock dylika uppgifter från år 1875 endast för 4 verkstäder, från år 1880 för 7 verkstäder, från år 1885 för 17 verkstäder och från år 1890 för 24 verkstäder.

Ehuru de föreliggande uppgifterna sålunda äro ganska fåtaliga,

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 116.

torde här afhandlade sifferuppgifter dock tydligt ådagalägga, att en minskning under årens lopp egt rum med afseende å den ordinarie arbetstiden vid de mekaniska verkstäderna. Af de här ifrågavarande 37 verkstäderna hafva nämligen 24 sänkt sin arbetstid en eller flera gånger, och af de 13 återstående hafva 7 redan från början haft en fastställd ordinarie arbetstid i medeltal per dag af 10 timmar eller därunder, under det att vid 6 af dessa verkstäder någon minskning i den långa dagliga arbetstiden — 11 timmar i medeltal per dag vid 4, 12 timmar vid en och inemot 13 vid en — ännu år 1900 icke egt rum. Vid den sistberörda verkstaden hade dock år 1901 arbetstiden nedgått till 10 timmar om dagen.

Af bihangstabell I framgår därjämte, att de verkstäder, vid hvilka arbetstiden på lördagar är väsentligt kortare än på veckans öfriga dagar, i allmänhet först under de senare åren vidtagit en dylik anordning, och har den minskning i arbetstiden, hvarom tabellen bär vittne, ofta till hufvudsaklig del inträdt just genom den vidtagna åtgärden att låta arbetet sluta tidigare på lördagen än å öfriga veckodagar. Understundom har afkortningen af arbetstiden på lördagen t. o. m. haft till följd en ökning af arbetstiden under veckans öfriga arbetsdagar.

---

10. Arbetarnes löneförhållanden m. m.

Materialet för utredandet af frågan om arbetarnes löneförhållanden har vid denna liksom vid de båda närmast föregående arbetsstatistiska specialundersökningarna i första rummet utgjorts af de *utdrag ur arbetsgifvarnes aflöningsböcker*, hvilka, såsom redan i inledningen blifvit omnämndt (jfr sid. 43—45), föreligga från inalles 84 af de undersökta verkstäderna, därvid angifvits de arbetslöner (och värdet af de särskilda förmåner, då sådana förekommit), som åtnjutits af hvar och en af de under år 1901 vid verkstäderna sysselsatta arbetare.

Under mom. 6 och 8 i frågeformulär C hafva vidare från

arbetarne inhämtats uppgifter om en del aflöningen vidkommande frågor, hvarjämte arbetsgifvarne å frågeformulär A under mom. 12 och 13 besvarat vissa spörsmål, som haft afseende å aflöningen.

Slutligen hafva enligt bilagan n:o 2 till frågeformulär A från 43 arbetsgifvare lämnats uppgifter rörande flydda tiders arbetslöner, af en del ända så långt tillbaka i tiden som år 1874, och torde dessa uppgifter icke vara utan betydelse vid bedömandet af den nuvarande arbetslönens storlek.

På grundvalen af det synnerligen fullständiga lönestatistiska material, som på denna väg blifvit insamladt, äro de i tab. 20—34 meddelade detaljerade sifferuppgifter angående arbetarnes löneförhållanden sammanställda. Innan vi öfvergå till att här i sammanträngd form lämna en framställning af de hufvudsakliga resultat, ifrågavarande tabeller gifva vid handen, anse vi oss dock böra i korthet redogöra för det sätt, på hvilket bearbetningen och sammanställningen af det statistiska materialet i de olika tabellerna egt rum.

Liksom vid närmast föregående undersökning har äfven nu vid framställningen af arbetarnes löneförhållanden hufvudvikten blifvit lagd vid att utröna arbetarnes faktiska inkomster per år och per vecka, sådana desamma framgått af utdragen ur aflöningslistorna samt af förefintliga uppgifter angående de af vissa arbetare åtnjutna särskilda förmåner etc. Då emellertid, såsom i inledningen blifvit påpekadt, från 22 verkstäder, vid hvilka anträffats 1,880 arbetare, icke kunnat erhållas erforderliga utdrag ur aflöningslistorna, är den hufvudsakliga redogörelsen för arbetarnes aflöningsförhållanden baserad på de löneuppgifter, som lämnats från de öfriga 84 verkstäder, undersökningen omfattat.[1]

Det har då först gällt, att, sedan det vidlyftiga materialet blifvit granskadt och vederbörligen kontrollräknadt, å de inkomna lönelistorna återfinna så många som möjligt af de arbetare, beträffande hvilka uppgifter i öfrigt förelegat enligt frågeformulär C.

[1] Som i ett par fall löneuppgifterna ingått så sent, att lönetabellerna redan voro utarbetade, hafva ifrågavarande uppgifter icke inarbetats i tab. 25 och 27 (årsinkomst, resp. veckoinkomst i genomsnitt).

Som emellertid de af arbetsgifvarne lämnade utdragen ur aflöningslistorna för ifrågavarande 84 verkstäder i några fall befunnits vara ofullständiga och endast innehålla uppgifter för mera »fasta» arbetare och då jämväl arbetarnes namn och yrkesspecialitet å utdragen understundom varit skäligen obestämdt återgifna, hafva icke namnen på alla utfrågade arbetare — inalles 9,267 — hos nu ifrågavarande arbetsgifvare kunnat anträffas bland de inkomna löneuppgifterna. Af nyssberörda arbetare, rörande hvilka uppgifter i öfrigt föreligga, hafva dock 8,099, d. v. s. 87·4 %, återfunnits å de från arbetsgifvarne erhållna löneuppgifterna för år 1901; för dessa 8,099 arbetare har här alltså *(i tab. 26)* kunnat meddelas exakta uppgifter angående *veckolönens* storlek.[1]

För att åter kunna framlägga en redogörelse för arbetarnes *årsinkomst*, grundad på de af hvarje arbetare faktiskt uppburna arbetslöner och åtnjutna särskilda förmåner, blef det nödvändigt att vid utarbetandet af de tabeller, som afse årsförtjänsten — *tab. 20—25* samt *tab. 32—34* (angående aflöningsformen) — utgallra de arbetare, som endast varit sysselsatta en mindre del af året; i dessa tabeller medräknas endast sådana »fasta» arbetare, hvilka, enligt lönelistorna, uppburit aflöning hos samme arbetsgifvare för minst 49 veckor af år 1901. Totalbeloppet af den arbetslön, som under nämnda tid af minst 49 veckor faktiskt blifvit till arbetarne utbetald, plus värdet af de i vissa fall uppburna särskilda förmåner, ingår sålunda i tabellerna såsom arbetarnes årsinkomst.

På grund af nu anförda förhållanden föreligga fullständiga uppgifter angående *årsinkomsten* endast för 6,134, eller 66·2 % af hela det antal arbetare, som redovisats från de här afhandlade 84 verkstäderna. Tab. 20—25 samt 32—34 hafva äfven blott afseende å dessa 6,134 *fasta* arbetare.

Huru relativt fullständigt detta material än måste anses vara, och huru stor betydelse man än måste tillmäta uppgifterna om årsinkomsten i jämförelse med hvad som meddelats om arbetsförtjän-

[1] Anledningen till, att vid denna undersökning erhållits ett förhållandevis större antal löneuppgifter än vid de föregående, är hufvudsakligen att söka uti den nu vidtagna förändringen, att utdragen ur aflöningsböckerna verkställts för det löpande året (här 1901) och icke såsom tillförne för det närmast föregående; genom sistnämnda förfaringssätt erhöllos nämligen inga exakta löneuppgifter för de arbetare, som under undersökningsåret vunnit anställning vid verkstaden (se Arbetsstatistik III, sid. 121).

sten under kortare tidsperioder, talar ju dock sannolikheten för, att de mera yrkesskickliga och arbetskraftiga samt följaktligen bättre aflönade arbetarne skola förefinnas till jämförelsevis större antal bland de fasta arbetarne, som regelbundet vecka efter vecka under hela året fullgjort sitt arbete vid en och samma verkstad, än bland dem, som endast kortare tider arbetat vid samma verkstad. Äfven om därför den mera detaljerade delen af den lönestatistiska undersökningen baserats på de af de fasta arbetarne verkligen intjänta årslönerna plus värdet af extra förmåner, har dock vid sidan däraf tillbörlig hänsyn måst tagas till klargörande af den genomsnittliga arbetslönen *per vecka* för det väsentligt större antal arbetare — såväl fasta som icke fasta — för hvilka upplysningar därutinnan föreligga. Med hänsyn härtill hafva efter aflöningslistorna sammanställts de uppgifter angående arbetslönen, resp. medelinkomsten *per vecka*, som meddelas i tab. 26 och 27. Därigenom har den faktiska arbetsförtjänsten kommit till synes för samtliga de å lönelistorna återfunna 87·4 % (8,099) af arbetarne vid ifrågavarande 84 verkstäder, under det att årsinkomsttabellerna, som nämndt, äro upprättade på grundvalen af de till 66·2 % uppgående *fasta* arbetarne.

För 3,048 af de vid undersökningen utfrågade 11,147 arbetarne föreligga emellertid inga exakta uppgifter om aflöningsförhållandena, i det att nämligen, som i det föregående blifvit omförmäldt, 22 verkstäder med 1,880 arbetare underlåtit att insända de begärda utdragen ur aflöningsböckerna, samt vidare 1,168 arbetare vid sådana verkstäder, för hvilka dylika uppgifter meddelats, icke kunnat anträffas å de föreliggande lönelistorna. Som emellertid erfarenheten gifvit vid handen, att arbetarne själfva i allmänhet icke äro i tillfälle att lämna några exakta upplysningar om sina faktiskt åtnjutna löneförmåner — såvida de icke, såsom inom en del andra industrier än verkstadsindustrien är fallet, äro försedda med personliga aflöningsböcker — hafva vid denna undersökning inga andra uppgifter om arbetsförtjänstens storlek inhämtats af arbetarne själfva (under mom. 6 i frågeformulär C) än rörande den åtnjutna *timpenningen*. Beträffande ofvanberörda 3,048 arbetares arbetslöneförhållanden föreligga därför endast uppgifter

om timpenningens storlek under år 1901, och ingå dessa uppgifter uti de sammanställningar angående nämnda spörsmål, som meddelats uti *tab. 28* och *29* (uppgifter angående timpenningens storlek föreligga här från inalles 10,747 arbetare).

Framhållas bör dock, att sistberörda tabeller endast hafva ett underordnadt värde, då några vidtgående slutsatser rörande arbetsförtjänstens storlek icke kunna grundas på uppgifter angående timpenningens belopp, särskildt då det gäller en sådan industri, som den mekaniska verkstadsindustrien, där, enligt hvad i det följande skall påvisas, arbetarne i jämförelsevis stor omfattning åtnjuta dels aflöning efter ackord och dels särskilda förmåner i penningar eller in natura. Timpenningsuppgifternas otillräcklighet i nu berörda afseende framgår ock med all önskvärd tydlighet af de i det följande meddelade sammanställningarna af de olika lönetabellernas innehåll[1]. För bedömande af arbetarnes löneförhållanden är man därför hufvudsakligen hänvisad till de föreliggande uppgifterna ur aflöningslistorna rörande arbetsförtjänsten per år och per vecka, hvilka, enligt hvad det vill synas oss, i det stora hela taget måste tillfredsställa äfven ganska högt ställda anspråk och torde få anses fullt representativa för klargörande af arbetarnes löneförhållanden. Därvid bör emellertid, vi upprepa det ännu en gång, bestämdt fasthållas, att *årsuppgifterna* afse de *fasta* arbetarne, *veckouppgifterna* åter det öfvervägande flertalet af *samtliga* arbetare.

Öfvergå vi nu till att något närmare skärskåda de uti tabellbilagorna meddelade sifferuppgifter angående arbetarnes löneförhållanden, torde det vara lämpligt att till en början påvisa, hurusom vid en jämförelse mellan tab. 21 å ena sidan samt tab. 20 och 26 å den andra såsom ett alldeles bestämdt resultat framgår, att den *egentliga arbetslönen* (oberäknadt extra förmåner) för flertalet arbetare inom resp. yrkesspecialiteter i allmänhet belöper sig till ett icke obetydligt lägre belopp än den af de fasta arbetarne

[1] Jfr ock Arbetsstatistik III. sid. 130—132.

åtnjutna årsinkomsten utvisar. Och ännu större blir skillnaden, om man sammanställer de uti nyssnämnda tabeller inrymda uppgifter angående arbetarnes *faktiskt uppburna löneförmåner* med de uppgifter angående *timpenningens storlek,* som innefattas uti tab. 28.

En öfverblick af ifrågavarande tabellers innehåll meddelas uti de närmast här följande texttabellerna, signerade med litt. R, S och T, och hafva vi vid sammanställandet af dessa trenne tabeller anordnat uppgifterna på ett sådant sätt, att afvikelserna dem emellan skola tydligt framstå. I alla tre tabellerna äro nämligen, såsom synes, arbetarne sammanförda uti 4 olika löneklasser, af hvilka uti tab. litt. R och S den högsta uppdelats i tvenne underafdelningar.

Då nu emellertid de uppgifter, hvilka meddelats angående arbetarnes årsinkomst eller arbetslön per år, endast hafva afseende å sådana arbetare, som haft en arbetstid under året af *minst* 49 veckor, måste, om man antager den genomsnittliga arbetstiden för dessa arbetare hafva utgjort jämnt 50 veckor, en årslön, understigande 500 kronor, betyda detsamma, som en genomsnittlig veckolön, lägre än 10 kronor o. s. v. Hvad vidare beträffar uppgifterna om timpenningens storlek, hafva desamma uti tab. litt. T blifvit uppförda i grupper, som — därest antalet arbetstimmar per år beräknas uppgå till 3,000, af hvilka en del kommit på öfvertid, för hvilken aflöningen utgått med vissa tilläggsprocent — tämligen nära, ehuru icke alldeles exakt, motsvara de löneklasser, efter hvilka arbetarne blifvit grupperade uti tab. litt. R och S.

De fyra *löneklasserna* äro sålunda följande:

	Årsinkomst (enl. tab. 21 m. fl.).	*Arbetslön per år* (enl. tab. 20).	*Arbetslön per vecka* (enl. tab. 26).	*Timpenning* (enl. tab. 28).
Löneklass 1 A	öfver	1,500 kr.	öfver 30 kr.	öfver 40 öre
» 1 B	1,500—1,200	»	30—24 »	
» 2	1,200—800	»	24—16 »	(40—25 »)
» 3	800—500	»	16—10 »	(25—15 »)
» 4	under 500	»	under 10 »	(under 15 »)

Af de uti resp. tabeller uppförda arbetare befinnas nu tillhöra:

	Årsinkomst (enl. tab. 21 m. fl.). 6,134 arbetare.	*Arbetslön per år* (enl. tab. 20). 6,134 arbetare.	*Arbetslön per vecka* (enl. tab. 26). 8,099 arbetare.	*Timpenning* (enl. tab. 28). 10,747 arbetare.
	%.	%.	%.	%.
Löneklass 1 A	11·5	9·6	8·6	8·3
» 1 B	17·4	17·9	15·3	
» 2	42·0	40·9	38·3	47·6
» 3	21·4	23·2	27·8	33·6
» 4	7·7	8·4	10·0	10·5
	100·0	100·0	100·0	100·0

Af ofvanstående framgår, att de högsta löneklasserna i allmänhet representeras af vida lägre procenttal i timpenningstabellen än uti arbetslönetabellerna samt jämväl af lägre procenttal i sistnämnda tabeller än uti tabellen öfver de fasta arbetarnes årsinkomst. Vi konstatera sålunda — under hänvisning i öfrigt till tab. litt. R, S och T, af hvilka framgår, att motsvarande förhållanden kunna iakttagas beträffande arbetarne vid skilda arbetsställen och inom olika specialiteter — att, därest timpenningen tages till utgångspunkt för fördelningen i löneklasser, endast 8·3 % af samtliga arbetare varit att hänföra till löneklass 1 (motsvarande en veckolön af minst 24 kronor och en årslön, resp. årsinkomst af 1,200 kronor och däröfver), då däremot med årsinkomsten till utgångspunkt icke mindre än 28·9 % af de fasta arbetarne befinnas tillhöra ifrågavarande löneklass, d. v. s. haft en årlig inkomst från verkstaden af minst 1,200 kronor. Utgår man åter från arbetslönen per år, oberäknadt extra förmåner, eller från arbetslön per vecka, äro procenttalen för arbetarne i den högsta löneklassen (A och B) resp. 27·5 och 23·9.

I någon mån bero de här påvisade skiljaktigheterna på det ofvan antydda förhållandet, att de fasta arbetarne verkligen omfatta de bäst aflönade arbetarne, äfvensom på den inverkan, som inräknandet af värdet utaf särskilda förmåner har på årsinkomstens storlek; men den stora skillnad, som visar sig vara rådande mellan timpenningstabellen å ena sidan och öfriga lönetabeller å den andra, beror naturligtvis på det inflytande, som ackordsarbete och arbete på öfvertid utöfva på arbetsförtjänsten. En sammanställning i ifrågavarande afseende åskådliggör ock timpenningens absoluta otillräcklighet såsom grund för en uttömmande lönestatistik. Hvad

Tab. litt. R. Årsinkomst (inberäknadt extra förmåner) för fasta arbetare.

(Uppgifter för 6,134 arbetare enligt 84 verkstäders aflöningslistor m. m.)

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1]		Öfver 1,500 kronor.		1,500—1,200 kronor.		1,200—800 kronor.		800—500 kronor.		Under 500 kronor.	
		Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Stockholms stad: ..... Grupp	A	155	17·6	276	31·4	342	38·9	103	11·7	4	0.4
»	B	409	60·9	192	28·6	57	8.5	13	1·9	1	0.1
»	C	2	5·3	9	23·7	23	60·5	3	7.9	1	2.6
»	D	29	15.7	66	35.7	77	41·6	10	5·4	3	1.6
»	E	5	12·5	10	25·0	14	35·0	6	15·0	5	12·5
Östra Sverige:											
Eskilstuna ..... »	D	25	5·4	197	42·8	207	45·0	29	6·3	2	0·5
»	E	2	2·6	1	1·3	40	51.9	27	35·1	7	9·1
Vesterås..... »	A	1	0·3	27	6·7	240	60·0	96	24·0	36	9·0
Öfriga städer..... »	C	2	9·5	—	—	14	66·7	4	19·0	1	4·8
»	D	2	9·5	2	9·5	14	66·7	3	14·3	—	—
»	E	1	0.6	12	7·0	92	53·8	46	26·9	20	11·7
Landsbygd..... »	B	5	10·0	24	48·0	17	34·0	3	6.0	1	2·0
»	D	14	18.9	34	45·9	22	29·7	3	4·1	1	1·4
»	E	4	0·8	42	9·1	230	49·7	137	29·6	50	10·8
Småland och öarne:											
Städer ..... »	D	—	—	—	—	9	39·1	9	39·1	5	21.8
»	E	—	—	—	—	30	39·5	33	43·4	13	17·1
Landsbygd..... »	D	—	—	1	1·9	22	40·7	25	46·3	6	11·1
»	E	2	0·5	10	2·6	199	51·1	124	31·9	54	13·9
Södra Sverige:											
Städer ..... »	E	1	0·2	29	6·9	200	47·3	146	34·5	47	11·1
Landsbygd..... »	E	2	1·0	6	2·9	100	47·8	80	38·3	21	10·0
Västra Sverige:											
Göteborg med omgifn. »	A	1	2·2	2	4·3	28	60·9	5	10·9	10	21·7
»	D	1	2·4	3	7·1	23	54·8	10	23.8	5	11·9
»	E	6	2·3	18	7·1	105	41·2	97	38·0	29	11·4
Öfriga städer..... »	E	4	2·0	14	7·0	75	37·3	75	37·3	33	16·4
Bofors ..... »	E	32	14·3	52	23·3	91	40·8	30	13·5	18	8·1
Öfriga landsbygden ... »	D	—	—	10	11·2	42	47·2	26	29·2	11	12·4
»	E	—	—	1	0·6	74	41·8	63	35·6	39	22·0
Norra Sverige:											
Städer ..... »	E	—	—	2	1·6	68	54·4	33	26.4	22	17·6
Landsbygd..... »	D	1	1·8	12	21·0	26	45·6	12	21·0	6	10·6
»	E	—	—	15	7·8	96	49·7	59	30·6	23	11·9
Summa		**706**	11·5	**1,067**	17·4	**2,577**	42·0	**1,310**	21·4	**474**	7·7

[1] Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

Tab. litt. R (forts.) Årsinkomst (inberäknadt extra förmåner) för fasta arbetare.

(Uppgifter för 6,134 arbetare enligt 84 verkstäders aflöningslistor m. m.)

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Specialiteter.	Öfver 1,500 kronor.		1,500—1,200 kronor.		1,200—800 kronor.		800—500 kronor.		Under 500 kronor.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Förmän	56	30·6	69	37·7	54	29·5	4	2·2	—	—
Gjutare	16	3·1	46	8·9	353	68·0	90	17·3	14	2·7
Kärnmakare	—	—	1	1·0	14	14·4	26	26·9	56	57·7
Handtlangare (gjuteri-)	4	2·2	9	5·0	36	20·1	93	52·0	37	20·7
Öfriga gjuteriarbetare	1	1·6	1	1·6	26	41·9	30	48·4	4	6·5
Smeder	19	7·7	37	14·9	137	55·2	51	20·6	4	1·6
Handtlangare (smides-)	1	0·7	5	3·5	17	12·0	81	57·0	38	26·8
Pannplåtslagare	1	1·0	9	9·2	52	53·0	33	33·7	3	3·1
Handtlangare (plåtsl.-)	—	—	—	—	10	12·3	51	63·0	20	24·7
Öfriga plåtslageriarbetare	1	2·9	2	5·7	28	80·0	4	11·4	—	—
Bleck- och kopparslagare	47	62·6	12	16·0	11	14·7	5	6·7	—	—
Maskinuppsättare	1	2·9	5	14·7	28	82·4	—	—	—	—
Filare	103	10·0	219	21·3	474	46·2	203	19·8	28	2.7
Hopsättare	38	32·2	28	23·7	37	31·4	15	12·7	—	—
Svarfvare	147	16·6	179	20·2	392	44·1	146	16·4	24	2·7
Hyflare, fräsare och borrare	38	9·8	103	26·6	167	43·0	55	14·2	25	6·4
Smerglare och slipare	12	21·4	16	28·6	19	33·9	7	12·5	2	3·6
Handtlangare (maskin-)	9	3·2	13	4·6	40	14·1	93	32·7	129	45·4
Öfriga maskinarbetare	52	16·7	83	26·6	130	41·7	41	13·1	6	1·9
Metallarbetare	19	15·6	23	18·8	55	45·1	22	18·0	3	2·5
Elektriska arbetare	44	20·5	29	13·5	90	41·8	46	21·4	6	2·8
Modellsnickare	3	1·4	34	16·0	128	60·1	41	19·2	7	3·3
Finsnickare	17	15·2	57	50·9	32	28·6	6	5·3	—	—
Timmermän	4	12·9	6	19·4	12	38·7	9	29·0	—	—
Öfriga träarbetare	13	9·0	20	13·8	63	43·4	29	20·0	20	13·8
Måleriarbetare	27	29·3	19	20·7	25	27·2	14	15·2	7	7·6
Maskinister och eldare	9	13·0	9	13·0	34	49·3	12	17·4	5	7·3
Öfriga arbetare	24	7·8	33	10·7	113	36·6	103	33·3	36	11·6
Summa	**706**	11·5	**1.067**	17·4	**2.577**	42·0	**1,310**	21·4	**474**	7·7

Tab. litt. S. Arbetslön (extra förmåner ej inräknade).

(Enligt 84 verkstäders aflöningslistor m. m.)

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

Tab. 20 = arbetslön per *år* (enligt uppgifter för 6,134 arbetare.)
» 26 = » » *vecka* (» » » 8,099 »)

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1]		Löneklass 1 A.		Löneklass 1 B.		Löneklass 2.		Löneklass 3.		Löneklass 4.	
		Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.
Stockholms stad	Grupp A	17·5	16·1	29·8	25·9	40.1	42·1	11·8	13·7	0·8	2·2
	» B	45·4	48·1	39·9	37·2	12·0	12·0	2·4	2·4	0·3	0·3
	» C	5·3	2·7	23·7	10·8	60·5	59·4	7·9	17·6	2·6	9·5
	» D	15·7	10·6	35·1	31·6	42·2	47·7	5·4	6·3	1·6	3·8
	» E	12·5	9·1	25·0	16·4	35·0	40·0	15·0	18·1	12·5	16·4
Östra Sverige:											
Eskilstuna	» D	5·4	5·2	42·8	40·1	45·0	47·1	6·3	6·9	0·5	0·7
	» E	2·6	1·0	1·3	2·0	49·3	34·0	37·7	53.0	9·1	10·0
Vesterås	» A	0·3	0·2	6·7	3·2	60·0	55·6	24·0	29·7	9·0	11·3
Öfriga städer	» C	9·5	2·6	—	10·2	66·7	48·7	19·0	30·8	4·8	7·7
	» D	9·5	4·0	9·5	16·0	66·7	64·0	14·3	16·0	—	—
	» E	0·6	—	5·8	4·0	53·2	48·2	28·7	35·3	11·7	12.5
Landsbygd	» B	10·0	7·7	48·0	52·3	34·0	32·3	6·0	6·2	2·0	1·5
	» D	12·2	7·1	47·3	46·4	35·1	41·7	4·1	3·6	1·3	1·2
	» E	0·9	0·5	6·9	5·3	44·9	42·3	32·4	34·4	14·9	17·5
Småland och öarne:											
Städer	» D	—	—	—	—	39·1	29·6	39·1	48·2	21·8	22·2
	» E	—	—	—	—	35·5	32·3	47·4	49·5	17·1	18·2
Landsbygd	» D	—	—	1·8	1·5	38·9	33·3	46·3	47·8	13·0	17·4
	» E	0·5	0·5	2·3	1·5	49·1	47·3	33·9	36·3	14·2	14·4
Södra Sverige:											
Städer	» E	0·2	0·4	6·9	4·9	47·0	40·9	34·8	42·1	11·1	11·7
Landsbygd	» E	1·0	0·4	2·4	2·6	44·5	38·8	41·6	46·3	10·5	11·9
Västra Sverige:											
Göteborg m. omgifn.	» A	2·2	1·5	4·3	3·0	60·9	53·7	10·9	22·4	21·7	19·4
	» D	2·4	2·2	7·1	6·7	54·8	55·6	23·8	24·4	11·9	11·1
	» E	2·3	1·3	6·3	4·3	41·6	34·7	38·4	46·5	11.4	13.2
Öfriga städer	» E	2·0	3·7	7·0	7·1	35·8	25·9	38·8	42·5	16·4	20·8
Bofors	» E	10·3	8·1	22·4	20·4	38·6	33·9	20·2	29·0	8·5	8·6
Öfriga landsbygden	» D	—	—	1·1	—	39·3	35·4	41.6	39·4	18·0	25·2
	» E	—	0·3	—	—	26·6	21·7	48·0	48·9	25·4	29·1
Norra Sverige	» C	—	—	—	—	—	75·0	—	25·0	—	—
Städer	» E	—	1·8	0·8	0·9	52·0	36·9	29·6	44·2	17·6	16·2
Landsbygd	» D	1·8	2·9	17·5	15·9	49·1	46·4	21·1	24·6	10·5	10·2
	» E	—	—	6·7	3·3	39·4	36·0	39·9	47·1	14·0	13·6
	Medeltal	**9·6**	**8·6**	**17·9**	**15·3**	**40·9**	**38·3**	**23·2**	**27·8**	**8·4**	**10·0**

[1] Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

Tab. litt. S (forts.). Arbetslön (extra förmåner ej inräknade).

B. Inom olika specialiteter.

Tab. 20 = arbetslön per *år* (enligt uppgifter för 6,134 arbetare).
» 26 = » » *vecka* (» » » 8,099 »).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Specialiteter.	Löneklass 1 A.		Löneklass 1 B.		Löneklass 2.		Löneklass 3.		Löneklass 4.	
	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.	Tab. 20.	Tab. 26.
Förmän	30·1	25·4	33·9	33·7	31·1	34·6	4·9	6·3	—	—
Gjutare	2·9	2·9	7·7	6·7	67·0	61·8	19·7	25·0	2·7	3·6
Kärnmakare	—	—	1·0	0·8	14·4	12·0	24·8	28·6	59·8	58·6
Handtlangare (gjuteri-)	1·1	1·7	5·6	4·3	20·1	16·6	48·6	50·6	24·6	26·8
Öfriga gjuteriarbetare	1·6	—	1·6	2·8	38·7	35·6	50·0	53·4	8·1	8·2
Smeder	5·3	6·0	15·7	12·9	48·8	47·5	27·4	30·6	2·8	3·0
Handtlangare (smides-)	0·7	0·4	3·5	2·1	12·0	10·4	55·6	53·3	28·2	33·8
Pannplåtslagare	1·0	0·7	9·2	6·5	51·0	44·6	33·7	43·2	5·1	5·0
Handtlangare (plåtsl.-)	—	—	—	—	7·4	4·6	67·9	66·7	24·7	28·7
Öfriga plåtslageriarbetare	2·9	2·2	5·7	4·5	74·3	60·0	17·1	31·1	—	2·2
Bleck- och kopparslagare	61·3	61·9	17·3	13·1	12·0	14·3	9·4	9·5	—	1·2
Maskinuppsättare	—	—	14·7	15·8	82·4	78·9	2·9	5·3	—	—
Filare	8·7	7·7	20·5	17·8	45·2	41·6	22·7	29·1	2·9	3·8
Hopsättare	22·8	21·7	31·4	31·9	31·4	31·9	14·4	13·8	—	0·7
Svarfvare	12·2	11·3	22·5	20·8	43·5	42·0	19·0	23·0	2·8	2·9
Hyflare, fräsare och borrare	6·7	5·9	28·3	24·3	43·6	45·7	14·2	17·6	7·2	6·5
Smerglare och slipare	16·1	13·0	32·1	34·8	33·9	30·4	14·3	17·4	3·6	4·4
Handtlangare (maskin-)	1·8	1·6	4·9	3·4	14·8	11·1	31·7	35·6	46·8	48·3
Öfriga maskinarbetare	16·3	14·2	25·6	21·6	42·0	46·1	13·7	15·8	2·4	2·3
Metallarbetare	12·3	10·9	22·1	16·4	44·3	45·5	18·8	22·4	2·5	4·8
Elektriska arbetare	20·0	19·3	13·5	16·7	41·8	38·6	21·9	20·8	2·8	4·6
Modellsnickare	0·9	0·8	16·4	12·6	52·6	51·6	24·0	29·9	6·1	5·1
Finsnickare	15·2	18·6	50·0	46·3	27·7	27·6	6·2	6·0	0·9	1·5
Timmermän	6·5	6·0	22·6	24·0	41·9	28·0	29·0	38·0	—	4·0
Öfriga träarbetare	8·9	8·9	13·8	11·8	40·7	37·4	21·4	27·1	15·2	14·8
Måleriarbetare	25·0	30·5	23·9	19·1	25·0	25·2	17·4	17·4	8·7	7·8
Maskinister och eldare	13·1	6·8	11·6	13·6	47·8	44·3	18·8	26·2	8·7	9·1
Öfriga arbetare	4·2	4·7	11·4	6·8	35·9	33·1	35·9	40·0	12·6	15·4
Medeltal	9·6	8·6	17·9	15·3	40·9	38·3	23·2	28·8	8·4	10·0

Tab. litt. T. Timpenningens storlek.

(Enligt 10,747 arbetares egna uppgifter.)

A. För arbetare å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1]		40 öre och däröfver.		40—25 öre.		25—15 öre.		Under 15 öre.	
		Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Stockholms stad	Grupp A	238	17·9	727	54·7	334	25·2	29	2·2
	» B	168	21·0	601	75·2	28	3·5	2	0·3
	» C	25	15·2	106	64·6	20	12·2	13	8·0
	» D	81	22·3	237	65·1	38	10·4	8	2·2
	» E	18	33·3	20	37·1	12	22·2	4	7·4
Östra Sverige:									
Eskilstuna	» D	62	10·6	312	53·5	205	35·2	4	0·7
	» E	3	2·8	68	64·2	25	23·6	10	9·4
Vesterås	» A	20	3·1	440	67·7	142	21·8	48	7·4
Öfriga städer	» B	87	28·2	190	61·5	29	9·4	3	0·9
	» C	3	4·1	49	66·2	16	21·6	6	8·1
	» D	10	43·5	11	47·8	2	8·7	—	—
	» E	12	3·0	203	51·5	139	35·3	40	10·2
Landsbygd	» B	21	32·3	42	64·6	2	3·1	—	—
	» D	28	36·4	44	57·1	5	6·5	—	—
	» E	9	0·9	143	14·8	553	57·1	263	27·2
Småland och öarne:									
Städer	» D	—	—	15	51·7	12	41·4	2	6·9
	» E	2	2·0	48	48·5	37	37·4	12	12·1
Landsbygd	» D	—	—	25	36·2	32	46·4	12	17·4
	» E	3	0·7	70	16·1	266	61·0	97	22·2
Södra Sverige:									
Städer	» C	27	26·2	48	46·6	8	7·8	20	19·4
	» E	18	2·3	434	56·4	239	31·1	78	10·2
Landsbygd	» E	2	0·8	81	31·9	122	48·0	49	19·3
Västra Sverige:									
Göteborg med omgifning	» A	5	7·4	42	61·8	12	17·6	9	13·2
	» D	4	3·9	60	57·7	25	24·0	15	14·4
	» E	15	2·6	299	52·2	203	35·4	56	9·8
Öfriga städer	» E	10	2·3	172	40·6	187	44·1	55	13·0
Bofors	» E	1	0·2	198	36·9	293	54·5	45	8·4
Öfriga landsbygden	» D	—	—	24	19·7	76	62·3	22	18·0
	» E	4	0·7	87	15·7	309	55·8	154	27·8
Norra Sverige:									
Städer	» C	—	—	12	75·0	4	25·0	—	—
	» E	5	1·8	152	55·5	84	30·7	33	12·0
Landsbygd	» D	3	3·8	44	56·4	29	37·2	2	2·6
	» E	4	1·4	115	41·1	126	45·0	35	12·5
	Summa	**888**	8·3	**5,119**	47·6	**3,614**	33·6	**1,126**	10·5

[1] Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

Tab. litt. T (forts.). Timpenningens storlek.

(Enligt 10,747 arbetares egna uppgifter.)

B. För arbetare inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Specialiteter.	40 öre och däröfver.		40—25 öre.		25—15 öre.		Under 15 öre.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Förmän	182	55·3	133	40·4	12	3·7	2	0·6
Gjutare	17	2·4	449	62·5	217	30·2	35	4·9
Kärnmakare	—	—	30	15·2	51	25·9	116	58·9
Handtlangare (gjuteri-)	1	0·2	68	16·0	234	55·1	122	28·7
Öfriga gjuteriarbetare	1	1·0	26	26·8	65	67·0	5	5·2
Smeder	28	6·4	229	52·8	167	38·5	10	2·3
Handtlangare (smides-)	3	0·8	38	9·8	208	53·7	138	35·7
Pannplåtslagare	2	1·0	121	60·8	71	35·7	5	2·5
Handtlangare (plåtslageri-)	—	—	18	6·9	177	68·4	64	24·7
Öfriga plåtslageriarbetare	3	3·5	54	63·6	25	29·4	3	3·5
Bleck- och kopparslagare	19	17·3	79	71·8	11	10·0	1	0·9
Maskinuppsättare	9	17·0	41	77·3	3	5·7	—	—
Filare	162	8·9	1.099	60·3	506	27·8	55	3·0
Hopsättare	25	13·4	126	67·4	32	17·1	4	2·1
Svarfvare	115	7·9	856	59·0	444	30·6	36	2·5
Hyflare, fräsare och borrare	29	5·0	232	40·3	289	50·2	26	4·5
Smerglare och slipare	13	13·5	47	48·9	32	33·4	4	4·2
Handtlangare (maskin-)	6	0·9	61	9·8	261	41·8	297	47·5
Öfriga maskinarbetare	56	11.4	269	54·8	149	30·3	17	3·5
Metallarbetare	7	3·9	119	66·5	46	25·7	7	3·9
Elektriska arbetare	25	8·3	187	62·1	85	28·3	4	1·3
Modellsnickare	19	5·9	219	68·7	74	23·2	7	2·2
Finsnickare	59	37·6	87	55·4	10	6·4	1	0·6
Timmermän	11	14·5	47	61·8	18	23·7	—	—
Öfriga träarbetare	10	3·9	120	46·1	89	34·2	41	15·8
Maleriarbetare	33	18·1	84	46·2	38	20·9	27	14·8
Maskinister och eldare	11	9·2	49	41·2	50	42·0	9	7·6
Öfriga arbetare	42	6·8	231	37·7	250	40·8	90	14·7
Summa	**888**	8·3	**5,119**	47·6	**3,614**	33·6	**1,126**	10·5

Tab. litt. U. Årsinkomst och veckoinkomst i genomsnitt

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1]		Förmän.		Gjutare.		Smeder.	
		Års-inkomst.	Vecko-ink.	Års-inkomst.	Vecko-ink.	Års-inkomst.	Vecko-ink.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholms stad	Grupp A	1,593·07	31.78	1,131·00	22·00	1,581·40	27·25
	» B	2,088·79	40·50	1,560·00	31·36	1,503·87	29·81
	» C	1,777·00	34·00	—	—	1,250·00	24·00
	» D	2,100·25	40·75	—	20·50	1,289·25	24·11
	» E	1,820·00	35·00	—	—	1,518·40	29·40
Östra Sverige:							
Eskilstuna	» D	1,402·34	26·42	1,176·13	22·25	1,230·82	23·33
	» E	1,530·75	28·75	1,013·00	18·46	923·00	17·00
Vesterås	» A	1,123·33	21·00	866·71	16·92	1,042·50	19·67
Öfriga städer	» C	—	—	—	—	1,086·00	21·00
	» D	1,550·00	29·50	1,193·50	22·00	977·00	19.00
	» E	1,271·18	24·75	989·70	18·18	964·82	17·80
Landsbygd	» B	1,500·00	29·00	1,477·25	27·25	1,218·00	24·00
	» D	—	—	1,450·00	27·00	1,297·00	24·00
	» E	1,111·92	21·00	897·83	18·70	917·77	18·11
Småland och öarne:							
Städer	» D	962·00	18·00	780·50	15·00	739·00	14·00
	» E	—	—	887·25	16·70	858·40	15·43
Landsbygd	» D	950·00	18·00	—	—	1,181·00	20·00
	» E	1,198·80	22·90	899·56	16·79	870·72	16·43
Skåne och Blekinge:							
Städer	» E	1,098·10	22·63	873·54	16·84	915·64	17·61
Landsbygd	» E	1,144·00	27·33	911·04	17·83	902·67	16·57
Västra Sverige:							
Göteborg med omgifn.	» A	—	—	879·67	17·33	1,014·00	19·00
	» D	—	—	820·14	15·75	1,021·00	20·00
	» E	1,265·63	23·53	1,030·48	19·67	835·73	15·58
Öfriga städer	» E	1,120·00	22·38	922·33	17·64	956·00	17·69
Bofors	» E	2,218·80	42·54	—	—	1,065·38	22·46
Öfriga landsbygden	» D	975·00	18·00	1,112·25	21·62	938·40	17·30
	» E	919·57	19·71	911·77	15·43	891·29	16·67
Norra Sverige:							
Städer	» C	—	—	—	—	—	—
	» E	1,040·00	24·00	927·26	18·96	831·75	17·67
Landsbygd	» D	1,026·00	19·00	1,203·86	23·63	1,113·00	23·33
	» E	1,330·33	25·11	997·05	19·07	955·44	18·11
	Medeltal	**1,431·18**	**27·53**	**959·35**	**18·21**	**1,011·65**	**19·28**
	Antal arbetare	*177*	*198*	*495*	*624*	*242*	*294*

[1] Rörande gruppindelningen, se sid. 83. Jfr härmed tab. 24 (sid. 278) i Arbetsstatistik III.

för vuxna arbetare å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.[1]

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Filare, maskinuppsättare och hopsättare.		Svarfvare.		Hyflare, fräsare och borrare.		Elektriska arbetare.		Snickare och timmermän.		Handtlangare.	
Årsinkomst.	Veckoink.	Årsinkomst.	Veckoink.	Årsinkomst.	Veckoink.	Årsinkomst.	Veckoink.	Årsinkomst.	Veckoink.	Årsinkomst.	Veckoink.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1.294·04	24·41	1,133·61	21·70	1,102·57	21·14	1,361·03	26·49	1,308·68	25·86	863·68	16·30
1.540·79	30·82	1,586·49	31·40	1,571·00	30·63	1.467·33	27·00	1,538·33	27·09	1,388·64	27·88
1.115·11	20·28	1,059·33	17·78	1,201·00	21·80	—	—	957·00	18·00	518·00	11·50
1.284·95	24·07	1,186·52	22·20	1,172·37	22·60	—	—	1,073·67	21·29	882·00	17·11
1.135·77	20·17	1,119·00	20·17	—	—	—	—	—	—	605·17	10·70
1.302·43	24·01	1.102·75	21·29	1,174·27	22·69	—	—	1,185·64	22·71	834·38	15·11
789·93	14·05	901·83	17·00	630·50	15·50	—	—	806·00	14·20	684·31	12·55
918·85	17·13	838·17	17·26	897·50	16·59	834·99	15·34	1,199·00	22·70	581·58	11·04
1.149·67	20·60	898·22	15·75	770·90	14·00	—	—	—	—	788·00	15·00
1.131·00	22·20	757·57	16·00	956·00	19·00	—	—	873·67	17·33	1,042·00	15·00
883·61	16·55	840·45	16·26	650·50	12·17	—	—	995·70	17·60	693·20	12·71
1,295·69	25·41	1,238·20	24·38	932·00	18·00	—	—	1,052·00	22·50	572·00	11·00
1.306·25	25·00	1,302·85	24·75	1,325·80	25·00	1,458·00	28·00	938·00	20·50	1,013·00	19·00
938·35	17·46	934·56	17·56	1.010·62	18·74	—	—	817·38	16·00	674·67	12·32
633·44	12·50	698·33	12·75	841·00	16·00	—	—	931·50	17·50	314·00	7.00
795·80	14·50	756·80	14·25	—	—	—	—	847·25	15·80	633·46	10·25
824·84	15·35	903·00	17·00	654·60	12·20	—	—	—	—	637·00	12·00
860·36	15·74	703·70	12·85	497·50	9·00	—	—	837·20	14·86	577·82	10·67
911·30	16·43	956·13	16·12	767·75	15·10	—	—	905·06	17·32	708·86	13·24
876·04	16·00	972·00	18·57	—	16·00	—	—	819·60	15·80	510·00	10·60
1.006·08	17·30	996·75	19·56	—	—	1,249·00	19·67	1,011·67	18·75	456·50	8·33
1.079·88	19·90	927·80	18·00	1.107·00	22·00	—	—	1,085·00	20·75	816·00	15·75
870·50	16·04	801·67	14·43	782·67	14·00	—	—	842·19	15·00	729·89	12·76
907·86	17·29	761·18	15·19	796·13	15.56	—	—	924·07	17·82	574·38	10·33
1.259·87	23·72	1,326·23	25·29	926·26	17·67	823·00	16·25	883·67	17·40	898·63	15·14
1.118·42	20·38	945·55	17·75	770·56	14·44	—	—	894·67	16·67	929·38	10·06
775·51	14·21	812·21	15·09	663·33	12·75	—	—	782·82	15·14	532·25	8·92
—	—	—	19·00	—	—	—	—	—	—	—	10·00
856·38	15·21	915·70	15·95	732·83	14·70	—	—	936·00	17.58	995·25	11·27
1,023·23	20·19	1,021·41	19·40	1,080·50	20·00	—	—	941·00	18·50	596·00	12·43
899·59	16·70	912·90	16·85	736·45	15·11	—	19·00	887·00	16·80	652·74	13·09
1.091·58	**20·40**	**1,127·97**	**21·38**	**1,114·36**	**21·17**	**1,154·74**	**22·38**	**1.074·32**	**20·49**	**750·96**	**13·61**
1,145	*1,517*	*866*	*1,106*	*364*	*463*	*195*	*241*	*344*	*426*	*466*	*706*

beträffar de särskilda förmånerna, framgår deras inflytande fullt exakt af en jämförelse mellan arbetarnes fördelning efter årsinkomst (tab. 21) och efter arbetslön per år (tab. 20). De fasta arbetarnas högre aflöning framgår åter af en jämförelse mellan fördelningen efter arbetslön per år och per vecka.

Till ett skärskådande af de ur dessa och de närmast föregående undersökningarna framgångna lönesiffror skola vi i det följande återkomma, men torde det redan nu böra påpekas, att å ena sidan procenttalet arbetare, tillhörande löneklass 1, är väsentligt större för de senast undersökta verkstäderna, men att å andra sidan detsamma äfven gäller antalet arbetare i den lägsta löneklassen (n:o 4).[1] Häraf framgår sålunda, att af de nu undersökta arbetarne en del är väsentligt bättre, en annan del åter sämre aflönad än de vid de större mekaniska verkstäderna anställda, hvilket sistnämnda förhållande kan synas vara så mycket mera egendomligt, som ju uppgifterna för den första undersökningen afse ett tidigare år (1898), uppgifterna för den andra åter gälla år 1901, mellan hvilka år industriens uppsving dock på många håll medfört förbättrade villkor för arbetarne. Förklaringen till det nu anmärkta förhållandet ligger emellertid däri, att bland de nu undersökta verkstäderna befinna sig *dels* en del större specialverkstäder, särskildt i hufvudstaden och dess grannskap, bland hvilka flera framstå med relativt höga aflöningar, och *dels* en mängd smärre verkstäder på landsbygden för tillverkning af landtbruksmaskiner o. d. Den nuvarande undersökningen afser sålunda en vida mindre homogen arbetarestam än den föregående.

---

[1]) Arbetarnes vid de större, egentliga mekaniska verkstädernas fördelning å de här ofvan (sid. 146) anförda löneklasserna var (år 1898) följande:

	Årsinkomst	*Arbetslön per år*	*Arbetslön per vecka*	*Timpenning*
	%.	*%.*	*%.*	*%.*
Löneklass 1 A	3·9	2·5	1·8	1·6
» 1 B	12·3	11·3	8·0	
» 2	49·2	51·3	45·5	(51·9)
» 3	27·8	28·1	33·9	(38·6)
» 4	6·8	6·8	10·8	(7·9)
	100·0	100·0	100·0	100·0

(Jfr dock framställningen i det följande.)

Hufvudinnehållet af de vidlyftiga bihangstabeller, som afhandla arbetarnes löneförhållanden, meddelas nu uti de redan omnämnda, å sid. 148—151 införda texttabellerna litt. R och S, äfvensom i tab. litt. U (sid. 154—155). I tab. litt. R äro sålunda de 6,134 fasta arbetarne fördelade i löneklasser efter *årsinkomstens storlek;* i tab. litt. S anföres den procentiska fördelningen på olika löneklasser *dels* af nyssberörda 6,134 arbetare efter *arbetslön per år* (oberäknadt extra förmåner) och *dels* af de 8,099 arbetare, för hvilka, enligt hvad i det föregående omförmälts, föreligga exakta uppgifter angående *arbetslön per vecka.* I båda dessa tabeller är grupperingen verkställd efter såväl skilda arbetsorter och verkstadsgrupper[1] (A) som olika specialiteter (B). Slutligen meddelas uti tab. litt. U (efter tab. 25 och 27) en öfversikt rörande *årsinkomsten,* resp. *veckoinkomsten i genomsnitt* — därvid värdet af åtnjutna extra förmåner medräknats — för de viktigaste yrkesspecialiteterna å olika arbetsorter och verkstadsgrupper. Sistnämnda tabell (litt. U) erbjuder sålunda en öfversiktlig sammanfattning af lönetabellernas viktigaste resultat.

Granska vi nu ifrågavarande tabeller, framgår till en början följande tablå rörande

Arbetarnes fördelning i löneklasser.[2]

Efter *årsinkomsten.*			Antal.	%.	Efter *veckolönen.*			Antal.	%.
Löneklass	1 A	(öfver 1,500 kr.)	706	11·5	Löneklass	1 A	(öfver 30 kr.)...	698	8·6
»	1 B	(1,500—1,200 »)	1,067	17·4	»	1 B	(30—24 »)...	1,241	15·3
»	2	(1,200—800 »)	2,577	42·0	»	2	(24—16 »)...	3,102	38·3
»	3	(800—500 »)	1,310	21·4	»	3	(16—10 »)...	2,250	27·8
»	4	(under 500 »)	474	7·7	»	4	(under 10 »)...	808	10·0
			6.134	100·0				**8.099**	100·0

Af de vid denna undersökning anträffade (6,134) *fasta* verkstadsarbetarne befinnas sålunda icke mindre än 4,350, d. v. s. 70·9 %, hafva en årsinkomst af minst 800 kronor, 1,773, eller 28·9 %, en årsinkomst af 1,200 kronor eller mera, samt 706 (11·5 %) minst 1,500 kronors årsinkomst. Endast 7·7 % hafva en lägre årsinkomst än 500 kronor. Af de uti veckolönstabellen redovisade 8,099

[1] Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

[2] Jfr sid. 146 i det föregående.

arbetarne åter äro blott 62·2 % att hänföra till de båda högsta löneklasserna (med en veckolön af minst 16 kronor), och endast 23·9 % af samtliga dessa arbetare hafva haft en veckolön af 24 kronor och däröfver.

Efter årsinkomsttabellen falla 1,784 — 29·1 % — och efter veckolönstabellen 3,058 — 37·8 % — under »det politiska strecket», d. v. s. de hafva en inkomst, som understiger 800 kronor om året.[1] Af nyssnämnda 1,784 arbetare voro 1,364 (76·5 %) äldre än 18 år och 798 (44·7 %) 25 år eller däröfver. Af de 3,058 arbetarne, hvilka efter veckolönstabellen föllo under strecket, voro 1,322, d. v. s. 43·2 %, äldre än 25 år. (Jfr i detta afseende tab. litt. V i det följande.)

Vid den närmast föregående undersökningen — af de större, egentliga mekaniska verkstäderna — hade af de fasta arbetarne 34·6 % mindre än 800 kronor och 65·4 % öfver 800 kronor i årlig inkomst, 16·2 % öfver 1,200 kronor och endast 3·9 % öfver 1,500 kr.[2]

Nu liksom då framstå emellertid högst betydande olikheter uti aflöningens storlek mellan de olika arbetsorterna samt inom dessa mellan de olika yrkesspecialiteterna, hvarjämte vid den nu förevarande undersökningen visat sig högst afsevärda växlingar uti aflöningens belopp jämväl inom olika verkstadsgrupper.[3]

Växlingen i inkomstens storlek för arbetarne inom några af de viktigare — förutom handtlangarne de mera yrkeslärda och följaktligen *bäst aflönade* — *yrkesspecialiteterna* åskådliggöres genom den första af de å efterföljande sida meddelade tablåer.

Af förmännen komma, som synes, nu 97·8 % (förra undersökningen 94·1 %), af gjutarne 80 % (f. u. 83·8 %), af smederna 77·8 % (f. u. 82·2 %), af maskinverkstadsarbetarne (filare, svarfvare, hyflare, borrare och fräsare) c:a 80 %, men af handtlangarne endast 21 % öfver 800 kronors årlig inkomst. Öfver 1,200 kronor i årlig inkomst hafva af förmännen 68·3 %, af maskinverkstads- och

---

[1] Vid en jämförelse mellan de här jämsides anförda siffrorna bör dock uppmärksammas, att en icke oväsentlig del — c:a 2,000 — af de meddelade uppgifterna angående veckolönens storlek hänföra sig till sådana arbetare, som under året arbetat kortare tid än 50 veckor, hvadan exempelvis icke alla arbetare, som uppburit en genomsnittlig veckoförtjänst af 16 kronor och däröfver, hunnit upp till 800 kronors årlig inkomst.

[2] Jfr sid. 156 i det föregående.

[3] Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

snickeriarbetarne 33 à 37 %, af smederna 22·6 % (f. u. 27·5 %), af gjutarne endast 12 % (f. u. 26·7 %) och af handtlangarne endast 6 %. Efter veckolönstabellen äro, som synes, motsvarande procenttal i regel icke oväsentligt lägre.

Beträffande de smärre yrkesspecialiteterna gälla höga aflöningar särskildt för bleck- och kopparslagare (93·3 % öfver 800 kronor och 78·6 % öfver 1,200 i årlig inkomst) samt för elektriska arbetare (75·8 % öfver 800 kronors inkomst).

	Löneklass 1.		Löneklass 1 o. 2.		Årsinkomst i genomsnitt,	Veckoinkomst i genomsnitt,
	Årsinkomst öfver 1,200 kronor.	Veckolön öfver 24 kronor.	Årsinkomst öfver 800 kronor.	Veckolön öfver 16 kronor.	för vuxna arbetare.	
	%.	%.	%.	%.	kronor.	kronor.
Samtliga specialiteter	**28·9**	**23·9**	**70·9**	**62·2**	[1]**1,130·66**	——
Förmän	68·3	59·1	97·8	93·7	**1,431·18**	**27·53**
Gjutare	12·0	9·6	80·0	71·4	**959·35**	**18·21**
Smeder	22·6	18·9	77·8	66·4	**1,011·65**	**19·28**
Filare, maskinuppsätt. o. hopsättare	33·4	28·0	79·1	70·0	**1,091·58**	**20·40**
Svarfvare	36·8	32·1	80·9	74·1	**1,127·97**	**21·38**
Hyflare, fräsare och borrare	36·4	30·2	79·4	75·9	**1,114·36**	**21·17**
Elektriska arbetare	34·0	36·0	75·8	74·6	**1,154·74**	**22·38**
Snickare och timmermän	34·0	31·1	82·3	72·6	**1,074·32**	**20·49**
Handtlangare, alla slag	6·0	4·0	21·0	15·0	**750·96**	**13·61**

Inom den lägsta löneklassen (under 500 kronor om året, resp. under 10 kronor i veckan) äro följande yrkesspecialiteter representerade med ett, relativt sedt, stort antal *lågt aflönade:*

	Löneklass 4.		
	Enligt årsinkomsttabellen.	Enligt veckolönstabellen.	Förra undersökningen (veckolönstabellen).
Kärnmakare	57·7	58·6	50·8
Gjuterihandtlangare	20·7	26·8	12·4
Smideshandtlangare	26·8	33·8	13·3
Plåtslagerihandtlangare	24·7	28·7	17·6
Maskinhandtlangare	45·4	48·3	31·8
»Öfriga träarbetare»	13.8	14·8	4·8
»Öfriga arbetare»	11·6	15·4	17·1

[1] Endast de gifta.

Enligt hvad häraf framgår, äro dessa specialiteter i regel bättre aflönade vid de förut undersökta, större mekaniska verkstäderna.

Vid ett skärskådande af de olika lönetabellerna faller den här ofvan påpekade växlingen i aflöningens storlek för arbetare inom skilda orter och olika verkstadsgrupper bjärt i ögonen. Nu liksom vid föregående undersökning visar det sig, att verkstadsarbetarne i Stockholm i regel hafva betydligt högre arbetsförtjänst än deras yrkeskamrater å öfriga orter, ehuruväl äfven Stockholmsverkstäderna sins emellan framstå med betydligt olika löneförhållanden. Långt framför öfriga verkstäder i afseende å aflöningarnes höjd står verkstaden inom grupp B (tillverkning af mejerimaskiner) i Stockholm. Af de *fasta* arbetarne vid nämnda verkstad hafva nämligen icke mindre än 409, d. v. s. 60·9 %, en årsinkomst, som öfverstiger 1,500 kronor, och endast 14 (2 %) komma under 800 kronor. För öfrigt framstå verkstadsarbetarne inom följande *orter och grupper* med:

Höga aflöningar:

	Löneklass 1. (Minst 1.200 kr. om året.)	*Löneklass 1 och 2.* (Minst 800 kr. om året, resp. 16 kr. i veckan.)	
	Enligt årsinkomsttabellen. %.	Enligt årsinkomsttabellen. %.	Enligt veckolönstabellen. %.
Stockholm ..... grupp B.	89·5	98·0	97·3
» ..... » D.	51·4	93·0	89·9
» ..... » A.	49·0	87·9	84·1
» ..... » E.	37·5	72·5	65·5
» ..... » C.	29·0	89·5	72·9
Stockholm, förra undersökningen	44·3	87·9	
Stockholms omgifningar, grupp B.	58·0	92·0	92·3
» » » D.	64·8	94·5	95·2
Eskilstuna ..... » D.	48·2	93·2	92·4
» förra undersökningen	39·3	76·9	
Bofors ..... grupp E.	37·6	78·4	62·4
Norra Sverige ..... » D.	22·8	68·4	65·2

De högsta aflöningarne gälla alltså vid verkstäderna i Stockholm med dess närmaste omgifningar samt Eskilstuna — och där-

vid framför allt för specialverkstäderna inom grupperna B och D — vid en verkstad af sistnämnda kategori i norra Sverige samt vid verkstaden i Bofors.[1])

Vid nu förevarande undersökning hafva särskildt för arbetarne inom nedanstående *orter och grupper* visat sig vara rådande

Låga aflöningar:

	Löneklass. 3 och 4. (Under 800 kronor om året, resp. 16 kr. i veckan.) Enligt årsinkomsttabellen. %	Enligt veckolönstabellen. %
Eskilstuna ..... grupp E	44·2	63·0
Östra Sverige, landsbygd, » E.	40·4	51·9
Småland och Gotland, städer:		
grupp D o. E.	60·0	70·4, resp. 67·7
» landsb., » D o. E.	57·4, resp. 45·8	65·2, » 50·7
Södra Sverige, städer, grupp E.	45·6	53·8
» landsbygd, » E.	48·3	58·2
Västra Sverige, Göteborg, » E.	49·4	59·7
» öfr. städer, » E.	53·7	63·3
» landsbygd, » E.	57·6	78·0
(ej Bofors)		
Norra Sverige, städer, » E.	44·0	60·4
» landsbygd, » E.	42·5	60·7

[1]) Uppmärksammas må äfven, att de här anförda siffrorna bestyrka det redan förut påvisade förhållandet, att arbetarne vid de större, egentliga mekaniska verkstäderna ofta äro bättre situerade än arbetarne vid mindre sådana. För att än ytterligare påvisa detta, må erinras om, att, utom de här ofvan anförda, af de vid den föregående undersökningen medtagna större mekaniska verkstäderna, följande framstodo med relativt *goda aflöningar,* nämligen verkstäderna

i Söderhamn	med	81·3 %,
» Landskrona.....	»	resp. 78·1 och 77·9 %,
» Gefle	»	78·6 %,
» Malmö, Helsingborg och Huskvarna	»	öfver 75 %,
» Lund, Hernösand och Göteborg	»	» 70 %

af sina *fasta* arbetare öfver det »politiska strecket» (med minst 800 kronors årlig inkomst). Vid en del af de större verkstäderna i landsorten gällde dock jämförelsevis *låga aflöningar*, t. o. m. sämre än vid flertalet nu senast undersökta småverkstäder, i det att mera än hälften af de fasta verkstadsarbetarne voro under det politiska strecket i Motala (68·2 %), Sköfde (64·5), Kristianstad (54·8), Ystad (77·7), Trollhättan (55·4) och Kristinehamn (57·8 %). Motsvarande procenttal voro äfven låga i Karlstad och Arboga (resp. 42·1 och 49·1 %).

De nu anförda siffrorna gälla arbetarne inom alla yrkesspecialiteter tillsammantagna. Uti tab. 22 meddelas emellertid, hvad de fasta arbetarne beträffar, en detaljerad öfversikt för hvar och en af de olika yrkesspecialiteternas årsinkomst inom olika arbetsorter och verkstadsgrupper. Därjämte innehåller tab. litt. U här ofvan, som nämnts, en efter tab. 25 och 27 sammanställd öfversikt af medelinkomsten för arbetarne — per år och per vecka — inom några af de viktigare yrkesspecialiteterna, allt efter arbetsställets belägenhet och verkstadens kategori. Innan vi öfvergå till att redogöra för de upplysningar, ifrågavarande tabell inrymmer, skola vi emellertid något uppehålla oss vid arbetarnes inom olika *civilstånd* och *åldersklasser* fördelning på skilda löneklasser.

Att särskildt åldersförhållandena skola utöfva ett högst betydligt inflytande på arbetsdugligheten — i det att nämligen arbetsintensitet och yrkesskicklighet äro högst uppdrifna bland arbetarne inom de arbetskraftigaste åldrarne — och sålunda väsentligt inverka på arbetsförtjänstens storlek, ligger ju i öppen dag, och åskådliggöres detta inflytande af tab. litt. V,[1] hvilken är sammanställd efter slutsiffrorna i den vidlyftiga tab. 23. Att märka är därvid, att — då det öfvervägande flertalet arbetare inom de specialiteter, af hvilkas utöfvare erfordras en viss yrkesskicklighet, vinna anställning och påbörja sin utbildning redan i minderårighetsåldern — en högre *lefnadsålder* i stort sedt också sammanfaller med en högre *yrkesålder*. Dennas betydelse för ernående af högre arbetsförtjänst framgår nu, som nämndt, af tab. litt. V (för växlingarne i berörda afseende inom olika yrkesspecialiteter hänvisas i öfrigt till tab. 23). Af densamma åskådliggöres jämväl, hurusom de gifta arbetarne oftast hafva en betydligt högre arbetsförtjänst än deras ogifta yrkeskamrater. Hvad särskildt beträffar åldersklassen 18—25 år, torde detta sistnämnda förhållande dock till väsentlig del hafva sin grund däri, att ett jämförelsevis större antal af de ogifta arbetarne är i de lägsta, af de gifta åter i de högsta åldersåren.

Slutresultaten af de vidlyftiga lönetabellerna äro sammanfattade i tab. 24, 25 och 27, uti hvilka, som nämndt, redogöres för olika arbetaregruppers *årsinkomst* (tab. 24 och 25), resp. *veckoinkomst* (tab. 27) *i genomsnitt*. De uti den förstnämnda af dessa tabeller

[1]) Se nästa sida.

Tab. litt. V. Årsinkomst för fasta arbetare af olika ålder och civilstånd.
(Enligt verkstädernas aflöningslistor m. m.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Öfver 1,500 kronor.		1,500—1,200 kronor.		1,200—800 kronor.		800—500 kronor.		Under 500 kronor.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Ogifta:										
under 18 år	—	—	—	—	33	7·3	133	29·3	287	63·4
18—25 »	19	1·8	113	10·6	401	37·7	408	38·4	122	11·5
25—40 »	76	10·6	163	22·8	344	48·1	122	17·0	11	1·5
40—55 »	7	12·7	13	23·6	27	49·1	8	14·6	—	—
55—70 »	1	6·3	1	6·3	3	18·7	8	50·0	3	18·7
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa och medeltal	**103**	4·5	**290**	12·6	**808**	35·1	**679**	29·5	**423**	18·3
Gifta, änklingar och frånskilda:										
18—25 år	13	10·3	18	14·3	59	46·8	35	27·8	1	0·8
25—40 »	380	18·0	494	23·3	981	46·3	256	12·1	7	0·3
40—55 »	187	16·2	220	19·1	550	47·8	184	16·0	10	0·9
55—70 »	23	5·8	40	10·1	173	43·7	140	35·4	20	5·0
öfver 70 »	—	—	5	12·5	6	15·0	16	40·0	13	32·5
Summa och medeltal	**603**	15·7	**777**	20·3	**1,769**	46·2	**631**	16·5	**51**	1·3

meddelade siffror bekräfta äfven till fullo, hvilket afsevärdt inflytande ålders- och civilståndsförhållandena utöfva på storleken af den intjänta arbetsförtjänsten, något som äfven framgår af följande sammanställning af tabellens slutsiffror:

Årsinkomst i genomsnitt.

Åldersklasser.		Ogifta.	Gifta.
Under 18 år	kronor	471·54	——
18—25 »	»	835·71	1,021·76
25—40 »	»	1,079·19	1,184·82
40—55 »	»	1,000·72	1,131·91
55—70 »	»	745·60	916·37
70 år och däröfver	»	——	717·80
ej uppgifven ålder	»	——	——
Medeltal,	kronor	845·95	1,130·66

Såsom synes, är arbetsförtjänsten störst för arbetarne i åldern 25—55 år. Uppmärksammas må dock, att antalet äldre arbetare är större på landsbygden än i städerna, hvilket förhållande vid nu förevarande undersökning torde förklara den, i jämförelse med de resultat, som framgingo af motsvarande tablå vid föregående undersökning[1]), allt för hastiga nedgången af årsinkomsten inom de högre åldersklasserna. Användningen af en mängd ungt folk vid en del af de relativt unga specialverkstäderna i Stockholm förklarar åter de relativt höga genomsnittssiffrorna i lönerna för åldersklassen 18—25 år. Värdt att observera är slutligen äfven, att de *ogifta* arbetarne i åldersklassen 40—55 år hafva en lägre genomsnittlig årsinkomst än de *gifta* arbetarne i åldersklasserna 18—40 år.

Beträffande arbetarnes årsinkomst i genomsnitt tillåta vi oss här — med hänvisande i öfrigt till tabellerna — att i nedanstående tablåer sammanföra de häröfver föreliggande uppgifterna för arbetarne inom de viktigare yrkesspecialiteterna:

Medelinkomst inom vissa yrkesspecialiteter.

A. *Gifta och f. d. gifta arbetare.*

	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
Högst aflönade:		
Förmän	158	1,428·65
Bleck- och kopparslagare	57	1,632·61
Hopsättare	67	1,428·78
»Öfriga maskinarbetare»	132	1,364·30
Finsnickare	73	1,330·61
Elektriska arbetare	101	1,295·73
Måleriarbetare	63	1,279·63
Svarfvare	520	1,229·82
Metallarbetare	53	1,227·30
Smerglare och slipare	34	1,221·09
o. s. v.		
Lågt aflönade:		
Plåtslagerihandtlangare	33	732·33
Smideshandtlangare	36	779·75
Gjuterihandtlangare o. »öfriga gjuteriarbetare»	174	c:a 773
Kärnmakare	19	865·74

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 139.

Förhållandevis lågt aflönade äro ock bland nu redovisade arbetare pannplåtslagare med kr. 945·03, »öfriga arbetare» med kr. 977·62, »öfriga träarbetare» med kr. 982·10 och modellsnickare med kr. 987·12 i genomsnittlig årsinkomst för gift arbetare.

För samtliga här redovisade fasta verkstadsarbetare utgör årsinkomsten i genomsnitt för de gifta kr. 1,130·66 och för de ogifta kr. 845·95. *Högst* är årsinkomsten, för samtliga gifta arbetare i genomsnitt, vid verkstaden inom grupp B i Stockholm, eller icke mindre än kr. 1,614·89. Årsinkomsten för de gifta fasta arbetarne är i öfrigt *högre än 1,200 kronor* vid följande verkstäder: i Stockholm inom grupp A (kr. 1,452·78), inom grupp E (kr. 1,378·00) och inom grupp D (kr. 1,338·36) — inom grupp C i Stockholm endast kr. 1,182·48 —, i Stockholms omgifningar inom grupp D (kr. 1,361·20) och grupp B (kr. 1,269·21), i Eskilstuna inom grupp D (kr. 1,249·46) — inom grupp E endast kr. 889·08 — samt vid Bofors (kr. 1,305·69); närmast efter dessa följer verkstaden inom grupp D i Norra Sverige (kr. 1,103·62) o. s. v. *Lägst* är den genomsnittliga årsförtjänsten för de fasta, gifta arbetarne vid Smålands- och Gotlands-verkstäderna, där den för olika verkstadsgrupper växlar mellan kr. 831·22 och kr. 859·59, i Eskilstuna, grupp E, samt i öfrigt, med ofvan angifna undantag, i allmänhet på landsbygden och i småstäderna.

Vid undersökningen af de större egentliga mekaniska verkstäderna befanns den genomsnittliga årsinkomsten för fasta, gifta arbetare ligga *öfver 1,200 kronor* vid verkstäderna n:o 1 (kr. 1,348·10) och n:o 5 (kr. 1,230·81) i Stockholm — vid verkstäderna n:o 7 kr. 1,197·08 och n:o 2 kr. 1,127·11) — samt vid verkstaden i Eskilstuna (kr. 1,205·66), hvarefter följde verkstäderna i Landskrona (n:o 1), Söderhamn och Gefle med resp. kr. 1,134·01, 1,094·87 och 1,077·18. *Lägst* kommo då verkstäderna i Sköfde (kr. 731·63), Ystad (kr. 764·17), samt i Kristianstad, Kristinehamn och Motala (något mera än 800 kronor på hvar och en af dessa platser). Vid den stora verkstaden i Göteborg var medelinkomsten kr. 988, nu åter vid de smärre mekaniska verkstäderna därstädes kr. 954 och vid specialverkstäderna något öfver 1,050 kronor.

Något annorlunda — och i allmänhet lägre — ställa sig naturligt nog de uti tab. litt. U sammanförda uppgifterna angående de *vuxna* arbetarnes medelinkomst per år och per vecka, såsom framgår af efterföljande öfversikt:

Medelinkomst inom vissa yrkesspecialiteter.

B. *Alla vuxna arbetare.*

	Årsinkomst i genomsnitt.		*Veckoinkomst* i genomsnitt.	
	Antal arbetare.	Kronor.	Antal arbetare.	Kronor.
Förmän	177	1,431·18	198	27·53
Gjutare	495	959·35	624	18·21
Smeder	242	1,011·65	294	19·28
Filare, maskinuppsättare och hopsättare	1,145	1,091·58	1,517	20·40
Svarfvare	866	1,127·97	1,106	21·38
Hyflare, fräsare och borrare	364	1,114·36	463	21·17
Elektriska arbetare	195	1,154·74	241	22·38
Snickare och timmermän	344	1,074·32	426	20·49
Handtlangare, alla slag	466	750·96	706	13·61

Vi erinra här ännu en gång om, att årsinkomstuppgifterna afse endast de fasta vuxne arbetarne, under det att veckoinkomstuppgifterna gälla samtliga vuxne arbetare inom nu afhandlade specialiteter; i båda fallen är värdet af extra förmåner, utöfver den direkta arbetsförtjänsten, medräknadt.

Växlingarne i medelinkomstens storlek för de särskilda yrkesspecialiteterna allt efter olika arbetsorter och verkstadsgrupper visa sig naturligtvis äfven här mycket stora, såsom ock vid en blick på tab. litt. U genast faller i ögonen. En **förman** åtnjuter sålunda i Stockholm c:a 2,100 kronor vid verkstäderna inom grupp. D och B, c:a 1,800 kronor vid verkstäderna inom grupp. C och E samt c:a 1,600 kronor inom grupp A. (Vid förra undersökningen var förmännens medelaflöning i Stockholm kr. 1,406·19 per år, hvilket var något lägre än i Malmö, Eskilstuna och Husqvarna). I Eskilstuna åtnjuta förmännen inom grupp E kr. 1,530·75 och inom grupp D kr. 1,402·34 (f. u. kr. 1,417·39). *Höga* aflöningar åtnjuta förmännen ock vid Bofors, eller kr. 2,218·80 (maximum), samt vid specialverkstäder i östra Sverige (c:a 1,500 kr.), *låga* aflöningar åter vid flertalet verkstäder i Småland och på Gotland (c:a 950 kr.) samt på landsbygden i västra Sverige (920 à 975 kronor).

För **gjutarne** gälla *höga* löner inom grupp B i Stockholm

(kr. 1,560) samt vid specialverkstäder inom grupp. B och D i östra Sverige (grupp D i Eskilstuna kr. 1,176·13, grupp. B och D i Stockholms omgifningar resp. kr. 1,477·25 och 1,450·00), i västra Sverige (landsbygden), grupp D, kr. 1,112·25 samt i norra Sverige, grupp D, kr. 1,203·86; *låga* löner åter i Småland (med Gotland) inom grupp D kr. 780·50, inom grupp E inemot 900 kr.; i Göteborg, grupp D kr. 820·14, grupp A kr. 879·67 och i Vesterås kr. 866·71. (Vid förra undersökningen stodo gjutarnes löner *högst* i Stockholm med kr. 1,471·62, Eskilstuna med kr. 1,433·01, Halmstad med kr. 1,281·64 och Karlstad med 1,183·62, *lågt* åter i Arboga med kr. 642·80 samt i Kristinehamn, Sköfde, Göteborg, Ystad och Husqvarna med mellan 800 och 900 kr. i genomsnittlig årlig inkomst).

Smederna hafva befunnits åtnjuta de *högsta* lönerna i Stockholm inom grupp. A, B och E med c:a 1,500 à 1,600 kr., vid grupp. C och D med c:a 1,250 à 1,300 kr., i Eskilstuna inom grupp D med kr. 1,231, vid specialverkstäderna inom grupp. B och D i Stockholms omgifningar med resp. 1,218 och 1,297 kr. samt vid specialverkstäderna inom grupp D på småländska landsbygden (kr. 1,181) och i norra Sverige (kr. 1,113), samt de *lägsta* lönerna i de småländska städerna (samt Visby) med kr. 739 à 858, inom grupp E på småländska landsbygden (kr. 871), inom grupp E i Göteborg (kr. 836) samt på landsbygden i västra Sverige (kr. 891) och i de norrländska städerna — Sundsvall och Östersund — (kr. 832).

(Vid förra undersökningen stodo smederna bäst i Stockholm med kr. 1,393, Eskilstuna med kr. 1,221, Halmstad med kr. 1,239, Huskvarna med kr. 1,157 och Trollhättan med kr. 1,145, under det att smederna i Ystad, Karlstad och Sköfde kommo under 800 kr. och jämväl i Motala, Lund, Arboga och Kristinehamn under 900 kronor).

Filare o. d. arbetare åtnjuta en årsinkomst af i Stockholm inom grupp B kr. 1,540·79, inom grupp A och D inemot 1,300 kr. samt inom grupp C och E något öfver 1,100 kr. (f. u. vid de större verkstäderna kr. 1,173); i Eskilstuna inom grupp D kr. 1,302, men inom grupp E endast kr. 790 (f. u. 1,094), i Stockholms omgifningar inom grupp. B och D c:a 1,300 kr., i Småland

(med Gotland): i städerna under 800 kronor (inom grupp D endast 633 kr.) och på landsbygden 825 à 860 kr., på landsbygden i södra Sverige 876 kr., i västra Sverige (grupp E) kr. 775·50 utom vid Bofors, där filarnes medelaflöning utgör icke mindre än 1,260 kr., i Göteborg (grupp E) 871 kr., i de norrländska städerna 856 kr. o. s. v. (Vid förra undersökningen var medelinkomsten per år för filare lägre än 800 kr. i Ystad (691 kr.), Motala (703 kr.), Kristinehamn (721 kr.), Trollhättan (742 kr.) och Karlstad (799 kr.), samt lägre än 900 kronor äfven i Kristianstad, Lund, Helsingborg, Sköfde, Arboga, Gefle och Hernösand).

Hvad **svarfvarne** beträffar befinnes deras årsinkomst för samtliga nu afhandlade vara något större än filarnes, eller 1,092 kr. för filare och 1,128 kr. för svarfvare. Anmärkningsvärdt nog befinnes dock aflöningen för svarfvare vara betydligt mindre än för filare inom flertalet verkstadsgrupper, ehuru svarfvarnes högre löner inom några af de största verkstadsgrupperna gifva dem en något större årsinkomst i medeltal för samtliga grupper. Sålunda befinnes den genomsnittliga årsinkomsten för svarfvare vara lägre inom alla verkstadsgrupperna i Stockholm (inom grupp A exempelvis komma svarfvarne 160 kronor lägre) utom grupp B, där svarfvarne ligga öfver med inemot 50 kronor. I Eskilstuna hafva svarfvarne inom grupp D c:a 200 kronor mindre än filarne, men inom grupp E c:a 110 kronor mera, i Vesterås (grupp A) c:a 80 kronor mindre, i Göteborg 150 (grupp D) à 70 kr. (grupp E) mindre, på landsbygden i Skåne c:a 100 kr. mindre, vid Bofors 70 kronor mera o. s. v.

Vidkommande därefter närmast följande grupp af maskinverkstadsarbetare — **hyflare**, **fräsare** och **borrare** — växla äfven deras aflöningar, såsom af tabellen framgår, högst betydligt för olika arbetsorter och verkstadsgrupper på liknande sätt som svarfvarnes. I jämförelse med filarne hafva nämligen hyflarne o. d. ungefär lika hög aflöning (genomsnittstalet är t. o. m. något högre för hyflarne). Vid en närmare granskning af tabellen visar det sig emellertid, att hyflare, fräsare och borrare inom flertalet verkstadsgrupper och orter äro filarne afgjordt underlägsna i aflöningsförmåner; särskildt synes detta vara fallet vid så godt som alla egentliga mekaniska verkstäder (såväl de här under grupp E upptagna

som ock de vid föregående undersökning afhandlade större verkstäder. Vid en del specialverkstäder för tillverkning af arbetsmaskiner (grupp D) samt vid verkstaden inom grupp B (mejerimaskiner) i Stockholm höra däremot arbetarne af nu nämnda kategorier till de bäst aflönade yrkesspecialiteterna.

För **snickare** och **timmermän** samt **handtlangare** förekomma liknande högst afsevärda variationer i aflöningens genomsnittliga storlek, rörande hvilka det dock synes vara tillfylles att hänvisa till de specificerade uppgifterna i tab. litt U. Påpekas må endast, att de här redovisade s. k. handtlangarne inom grupp B i Stockholm hafva en medelinkomst per år af 1,389 kronor (närmare 28 kronor i veckan), samt inom grupp D i Stockholms omgifningar 1,013 kronor (19 kronor i veckan), hvilket är mera än dubbelt mot hvad handtlangarne åtnjuta vid en del andra mekaniska verkstäder t. o. m. i Stockholm.

Vi erinra äfven om, att samma texttabell (litt. U) innehåller specificerade uppgifter icke allenast beträffande nu refererade årsinkomst i genomsnitt utan äfven med afseende å veckoinkomst i genomsnitt för samtliga å lönelistorna anträffade arbetare inom nu senast afhandlade yrkesspecialiteter.

Att *aflöningens form* (tidlön eller ackordlön) icke skall vara utan ett väsentligt inflytande på arbetsförtjänstens storlek, måste man redan på förhand vara böjd att antaga, och att så äfven är förhållandet, bestyrkes af de uti tab. 32—34 sammanställda sifferuppgifter[1]), hvilka afse 5,569 af de fasta arbetarne.

Af ifrågavarande tabeller redogör tab. 32 för den utsträckning, uti hvilken fasta arbetare varit aflönade efter ackord, tab. 33 framställer medelaflöningen för samma arbetare, grupperade efter den utsträckning, i hvilken ackordsarbete förekommit, hvaref-

[1]) Att aflöningen efter ackord högst betydligt bidragit till arbetsförtjänstens stegring, framgår jämväl af den uti det föregående anställda jämförelsen mellan arbetarnes fördelning efter den faktiskt uppburna arbetslönen — per år eller per vecka — och de utaf arbetarne lämnade uppgifter angående timpenningens storlek.

ter uti tab. 34 meddelas en öfversikt af de till här afhandlade fasta arbetare utbetalda aflöningar, fördelade efter tid- och ackordlön, för vissa specialitetsgrupper å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

Under hänvisande i öfrigt till tabellerna, vilja vi här endast framlägga de hufvudsakliga resultat, som af desamma framgå. Vi konstatera sålunda till en början, att af de 5,569 fasta arbetare, rörande hvilka uppgifter i nu berörda afseenden föreligga, icke mindre än 4,126, d. ä. öfver 74 % — vid föregående undersökning c:a 78 % — varit i större eller mindre grad aflönade efter ackord, under det att aflöningen för 1,443 arbetare uteslutande beräknats efter tid. I arbetslöner hafva under år 1901 till ifrågavarande arbetare utbetalts sammanlagdt 5,580,798 kronor, hvaraf öfver halfva summan — c:a 52 % (förra undersökningen endast 31·2 %) — utgått i ackordlöner. Till belysande af ackordlönens större eller mindre användning inom skilda arbetsorter och verkstadsgrupper meddela vi, på grundvalen af slutsiffrorna i tab. 34 (kol. 42 och 43) följande tablå, som dock endast innefattar en redogörelse för de största afvikelser, som härutinnan förekommit:

Ackordlön å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

		Procent af hela arbetslönen			Procent af hela arbetslönen
Småland, landsbygden	grupp	E 77·7	Småland, städer	grupp	D 1·0
Södra Sverige, »	»	E 74·0	Södra Sverige, städer	»	E 6·8
Stockholm	»	B 72·0	Norra » »	»	E 8·5
»	»	A 70·0	Göteborg	»	A 8·7
Eskilstuna	»	D 70·8	Småland, städer	»	E 9·8
Småland, landsbygd	»	D 61·9	Göteborg	»	D 11·1
Östra Sverige, »	»	E 60·9	»	»	E 11·7
Västra » » Bofors	»	E 56·8	Östra Sverige, landsbygd	»	D 13·1
» » öfriga landsbygd.	»	D 52·8	Stockholm	»	D 15·7
Norra » landsbygd	»	D 49·3	Östra Sverige, städer	»	C 19·0
Stockholm	»	C 41·4	Eskilstuna	»	E 21·4
Östra Sverige, städer	»	D 37·0	Östra Sverige, städer	»	E 20·4

Mot ackordsaflöning utföres således större delen af arbetet dels vid de egentliga mekaniska verkstäderna på landsbygden, och dels vid specialverkstäderna inom grupperna B och A i Stockholm, inom grupp D i Eskilstuna och på den småländska landsbygden, under

det att ackordsarbete vid de egentliga mekaniska verkstäderna i städerna samt vissa andra specialverkstäder än de ofvan anförda förekommer i jämförelsevis obetydlig omfattning.[1])

Beträffande växlingarna i förevarande hänseende för de olika arbetsställenas särskilda yrkesgrupper referera vi till de detaljerade upplysningar, som innehållas i tab. 32 och 34.

Enligt hvad tab. 32 upplyser, har beträffande de arbetare (inalles 4,126), för hvilka hela eller någon del af arbetslönen beräknats efter ackord, ackordlönen utgått

för	738	eller	17·9 %	med	mindre än	10 %
»	521	»	12·6 »	»	10—30	»
»	316	»	7·7 »	»	30—50	»
»	450	»	10·9 »	»	50—80	»
»	2,101	»	50·9 »	»	öfver 80	»

af hela aflöningen. För öfver hälften — vid vissa verkstäder än flere — af de arbetare, som åtnjutit aflöning mot ackord, har alltså ackordsaflöningen belöpt sig till mera än 80 % af hela aflöningens belopp. Uteslutande efter tid hafva i allmänhet endast ett mindretal fasta arbetare vid hvarje verkstad varit aflönade; afsevärdt stort — ofta öfver hälften — är dock antalet uteslutande tidlönare vid de egentliga mekaniska verkstäderna i städerna samt, därest hänsyn tages till deras absoluta antal, jämväl vid de specialverkstäder i Stockholm, där ackord är den vanligaste aflöningsformen.

Att ackordsarbete allmännast påfordras af de mera yrkesskickliga arbetarne — dock icke af förmännen — ligger i öppen dag och bestyrkes till fullo af tab. 32 och 34, till hvilka vi i detta afseende hänvisa.

Tab. 33 afser att åskådliggöra det inflytande, som beträffande de fasta arbetarnes årsaflöning utöfvas af den större eller mindre grad, i hvilken de arbetat på ackord. För detta ändamål hafva i tabellen upptagits medellönerna för de grupper af arbetare, som ingå i tab. 32. Det är naturligt, att genom detta förfaringssätt ackordsaflöningens inverkan på löneinkomsten icke i full renhet

[1]) Ang. motsvarande uppgifter för de större, egentliga mekaniska verkstäderna, se Arbetsstatistik III, sid. 142.

kunnat framläggas, enär antalet arbetare i de flesta grupper är ringa och följaktligen särskilda omständigheter, framför allt olika yrkesskicklighet o. d., kunnat utöfva inflytande.

Emellertid visar en granskning af tab. 32 A och B, att i de flesta fall, om än långt ifrån undantagslöst, medelaflöningen är högre för arbetare, som i större utsträckning arbetat efter ackord. För att i någon mån eliminera tillfälligheter hafva i tabellerna sådana medelaflöningsbelopp satts inom parentes, som erhållits på grund af uppgifter från högst fem arbetare, dock endast i det fall att de utgjort undantag från ofvannämnda regel.

Särskildt torde här böra påpekas det förhållandet, att medelaflöningsbeloppet för arbetare, hvilkas aflöning till mer än 80 % utgått efter ackord, är såväl inom olika arbetsorter och verkstadsgrupper som inom olika specialiteter så godt som undantagslöst högre än medelaflöningen för samtliga arbetare inom motsvarande grupp, resp. specialitet, hvilken sistnämnda medelaflöning däremot i det vida öfvervägande antalet fall är högre än motsvarande medelaflöning för de arbetare, som helt och hållet aflönats efter tid. I dessa båda fakta synes ligga ett påtagligt bevis för, att ackordsarbetet faktiskt bidrager till att i väsentlig mån förbättra arbetarnes aflöningsvillkor, äfven om hänsyn måste tagas till att möjligen de skickligare arbetarne till större antal kunna vara tillfinnandes bland ackords- än bland tidarbetarne.[1])

Den under mom. 12 i frågeformulär A framställda frågan: »är ordinarie *timpenning garanterad vid ackordsarbete?*» har besvarats af 60 arbetsgifvare med *ja* och af 24 arbetsgifvare med *nej*, hvarjämte 2 uppgifvit, att dylik garanti i allmänhet lämnas, ehuru icke alltid.

[1]) I detta sammanhang torde böra omnämnas, att rörande den under mom. 6 i frågeformulär C framställda frågan: »Till hvilket belopp kan Ni beräkna Eder veckoinkomst högst vid uteslutande ackordsarbete?» det vid denna liksom vid föregående undersökning visat sig omöjligt — enligt agenternas samstämmiga vittnesbörd — att i allmänhet erhålla tillfredsställande och korrekta svar på ifrågavarande spörsmål. Till följd häraf har det ansetts olämpligt att göra nämnda uppgifter till föremål för någon vidare bearbetning, hvadan den, ehuru under bestämd reservation, i Arbetsstatistik III meddelade tabell rörande »Veckoinkomstens ökning (högst) vid uteslutande ackordsarbete», icke eger någon motsvarighet i föreliggande redogörelse.

Såsom redan i det föregående anförts, har ackordsarbete — mer eller mindre allmänt — förekommit vid nära nog samtliga nu undersökta verkstäder. 51 arbetsgifvare — af 89, som uttryckligen lämnat uppgift om förekomsten af ackordsarbete — hafva uppgifvit att, utom ackordsarbete för enskilda arbetare, vid deras verkstäder äfven förekommit aflöning efter s. k. *gruppackord.*

Rörande de villkor, på hvilka dylikt arbete utlämnats till arbetarne, hafva emellertid icke närmare upplysningar kunnat erhållas än att ersättningen för ackordsarbete, utfördt af grupper af arbetare, plägat fördelas bland de i arbetet deltagande än i förhållande till timpenningens storlek, än efter öfverenskommelse mellan arbetarne själfva o. s. v.

Med afseende å den beräkningsgrund, efter hvilken af arbetspersonalen förrättadt *arbete utom verkstaden* betalas, gälla ganska olika regler vid olika verkstäder, för så vidt viss fastställd praxis eller några särskilda bestämmelser härvidlag öfver hufvud taget förefinnas. Hvad först beträffar dylikt arbete, utfördt å arbetsorten, hafva af 58 arbetsgifvare, som därom lämnat upplysning, 43 uppgifvit, att arbetet utföres mot vanlig timpenning; 2 medgifva 5 öres förhöjning af timpenningen; en lämnar fri kost, en lämnar 50 öre och en 1 à 2 kronor extra per dag, samt de återstående 10 hafva beviljat en förhöjning af 10—50 % af den ordinarie timpenningen. Rörande åter den extra ersättningen för arbete å annan ort tillämpas likaledes högst olika grunder. Vanligast synes dock vara, att arbetaren utöfver sina vanliga arbetsvillkor erhåller fria resor och fritt vivre[1] *eller* dagtraktamente; understundom utgår en mindre, extra kontant betalning utöfver den särskilda ersättningen för vivre. Dagtraktamentet utgår för öfrigt med högst växlande belopp, än med en viss summa — från 1 à 2 kronor till 5, 6, 8 kronor, ja ända upp till 10 kronor per dag — än med vissa tilläggsprocent å den ordinarie aflöningen (vanligast 25 %, i flere fall dock 50 % och i ett undantagsfall t. o. m. 75 %). Vid 25 % förhöjning åtnjutes i regel — dock enligt hvad det vill synas ej alltid — därjämte fri kost och logi,

[1]) *Fri kost* åtnjutes under andra förhållanden icke af några bland verkstädernas arbetare.

vid 50 % förhöjning åter synas arbetarne själfva få bekosta sitt vivre, ehuru särskild vivreersättning utöfver aflöningsförhöjningen understundom äfven då förekommer. Öfver hufvud taget äro de afgifna svaren på detta spörsmål ofta så obestämdt affattade, att de icke kunnat göras till föremål för någon vidare bearbetning och sammanställning.[1]

Vidkommande *tiden för aflöningens utbetalande* föreligga af arbetsgifvarne lämnade uppgifter beträffande 97 verkstäder. Vid 54 af dessa utbetalas aflöningen en gång i veckan, under det att vid 33 verkstäder ordinarie aflöningsdag infaller hvar fjortonde dag och vid 10 verkstäder endast en gång i månaden. Aflöningen utbetalas på fredag i 46 fall, på lördag i 21, på tisdag i 5, på onsdag i 3 och på torsdag i 1 fall; för 21 verkstäder föreligga i detta afseende inga bestämda uppgifter eller ock utbetalas aflöningen å olika veckodagar till olika slags arbetare.

I detta sammanhang må omnämnas, att det enligt arbetsgifvarnes uppgifter synes vara tämligen vanligt äfven vid nu afhandlade verkstäder, att *förskott å arbetslönen* utlämnas i form af lån, hvilka endast under särskildt ömmande omständigheter öfverstiga det belopp, arbetaren brukar uppbära i arbetslön per vecka. Dock hafva fall förekommit, då dylika lån kunnat uppgå till betydande belopp; det högsta noterade är 300 kronor.[2] Oftast afbördar sig arbetaren sin sålunda åsamkade skuld på det sätt, att vid hvarje aflöningstillfälle ett mindre belopp afdrages å det intjänta beloppet, intill dess lånesumman blifvit betäckt. 33 arbetsgifvare hafva dock uttryckligen förklarat, att förskott å arbetslönen i form af lån icke af dem lämnas till arbetarne. Å andra sidan har det af ett par arbetsgifvare vid verkstäder, där aflöningen icke utbetalas oftare än hvar fjortonde dag, meddelats, att dylika förskott tämligen allmänt förekommit samt plägat lämnas under sådana veckor, då ordinarie aflöningsdag icke infaller, hvarvid arbetarne såsom förskott uppbära den aflöning, som belöper sig på den närmast föregående arbetsveckan. I en del fall lämnas

[1] Anmärkas må äfven, att dylik rese- och traktamentsersättning — som i vissa fall belöpt sig till ganska betydande belopp — icke upptagits bland de förmåner, som inräknats i års- och veckoinkomsttabellerna.

[2] Vid en verkstad på landsbygden — med 164 arbetare — har år 1900 i förskott å arbetslönen utlämnats sammanlagdt 13,186 kronor.

ock vid ackordsarbete — särskildt längre sådant — förskott med mindre belopp, vanligen efter den garanterade ordinarie timpenningen.

Särskilda förmåner utöfver arbetslönen, hvilka hafva inflytande på densammas storlek, åtnjutas, såsom vi redan i förbigående omnämnt, jämförelsevis ofta af arbetarne vid våra mekaniska verkstäder. Värdet af afsevärdare dylika förmåner hafva — vi upprepa det ännu en gång — inräknats uti den för de fasta arbetarne i det föregående redovisade årsinkomst. Så långt de inkomna uppgifterna göra sådant möjligt, skola vi här i sammanträngd form anföra de särskilda förmåner af olika slag, som kommit arbetarne till godo. Tyvärr är dock hvad i förevarande afseende meddelats — af såväl arbetsgifvare som arbetare — icke af den beskaffenhet, att vår redogörelse i denna punkt kan blifva vare sig allsidig eller uttömmande.

Fri bostad är den till värdet förnämsta af de särskilda förmåner, som beredts arbetarne vid en del verkstäder. Af 95 arbetsgifvare, som angående denna fråga ingått i svaromål, hafva de 54 uppgifvit, att ingen af verkstadens arbetare åtnjutit fri bostad. Vid 25 verkstäder har dylik förmån åtnjutits af en eller annan enstaka arbetare (portvakter, drängar, förmän etc.). Endast vid 16 verkstäder — däraf blott 2 i städer (Falun och Gefle) — har alltså förmånen af fri bostad till arbetarne förekommit i någon större utsträckning.[1]) Vid ett par af de verkstäder på landsbygden, hvarest arbetarne tillgodonjuta fri bostad, utgöres denna af torp. 22 arbetare vid en verkstad i Södermanlands län innehafva sålunda hvar sitt torp, till hvilket hörer 2 tunnland jord, hvarå kunna födas 2 kor, några får och höns. För torpen erlägges ej något arrende, utan erhålla dessa arbetare några ören lägre timpenning än de, som ej innehafva torp. Vid 7 verkstäder hör till den åt arbetarne upplåtna bostaden *potatisland* eller *trädgårdstäppa*, och vid likaledes 7 verkstäder åtnjuter hela eller en del af arbetspersonalen *fri ved*.

Hyresbidrag hafva, enligt arbetsgifvarnes uppgifter, utgått till ett större eller mindre antal arbetare vid 22 verkstäder (af 95,

[1]) För de af arbetarne lämnade uppgifter angående åtnjuten förmån af fri bostad har redan redogjorts uti kapitlet rörande deras bostadsförhållanden (se sid. 129 i det föregående).

som därom lämnat upplysning).[1] Vid en verkstad i Stockholm (Separator) utbetalas sålunda hyresbidrag med 60 kronor om året till hvarje gift arbetare samt med 250 kronor till förmän, afsynare, maskinister m. fl. (se nedan). Vid en annan verkstad i Stockholm åtnjöto 44 arbetare 100 kronor per år i hyresbidrag och vid en tredje utbetalades under år 1900 kr. 1,440 i hyresbidrag åt arbetarne. Vidkommande öfriga städer förekom samma förmån i Norrköping åt 57 arbetare (hyresbidrag sammanlagdt kronor 5,164), i Sundsvall åt 6 arbetare (80 kronor per år), i Torshälla (50 kr. åt 8, 100 kronor åt 4 arbetare) samt i enstaka fall i några andra städer. Bland verkstäder på landsbygden, som beviljat sina arbetare hyresbidrag, anteckna vi särskildt följande: Bofors (15—100 kronor per år åt 88 arbetare; c:a 225 åtnjuta fri bostad); Jonsered (hyresbidrag åt 16 st.; c:a 100 hafva fri bostad); Finspong (30 kr. om året i hyresbidrag åt dem, som ej hafva fri bostad; dessa senare uppgå till c:a 200); Brefvens bruk (hyresbidrag 80 kr. åt gifta och 40 kr. åt ogifta, som hålla sig egen bostad). Vid flere verkstäder bor en del af eller hela arbetspersonalen i verkstadens hus mot visst hyresbelopp — i allmänhet lägre än de å platsen gällande hyrespriser — hvilket i regel erlägges på sådant sätt, att för hvarje aflöningsdag göres ett mindre afdrag å arbetarnes löner (jfr ock bihang II, »naturaförmåner»).

Af de vid undersökningen anträffade arbetare hafva 863 — däraf 534 i hufvudstaden (489 vid Separator) — förklarat sig åtnjuta hyresbidrag, nämligen

134	med	15—50 kronor
565	»	50—75 »
125	»	50—125 »
39	»	öfver 125 »

allt per år räknadt. Ifrågavarande arbetare voro fördelade på 34 verkstäder, men endast vid 8 af dessa verkstäder har hyresbidrag utgått till ett större antal arbetare.

Gratifikationer till växlande, vanligtvis smärre belopp hafva vid inalles 24 verkstäder plägat tilldelas någon gång hela, men i

[1] Enligt arbetarnes uppgifter har förmånen af hyresbidrag förekommit — oftast dock endast i undantagsfall — vid 34 af de nu senast undersökta 106 verkstäderna.

regel endast en mindre del af arbetspersonalen, särskildt förmännen. I de fall, då närmare upplysningar lämnats angående de omständigheter, som föranledt gratifikationens utdelande, har uppgifvits, att dylika plägat utgå till jul eller midsommar, vid en verkstad t. o. m. en gång i kvartalet. Vid en verkstad i Stockholm erhåller arbetare, som däraf gjort sig förtjänt, en årlig gratifikation om 100 kr. efter minst 5 års tjänst, 150 kr. efter minst 11 år och 200 kr. efter minst 16 år. I sistnämnda fall liksom för öfrigt i allmänhet hafva gratifikationer utbetalts mera såsom *premier*. Sådana förekomma nämligen vid ett tjugutal verkstäder såsom uppmuntran för ett väl utfördt eller särskildt forceradt, större arbete, äfvensom, enligt hvad arbetsgifvarne i ett par fall uppgifvit, för af arbetare föreslagna förbättringar i arbetsmetoder etc. Jämväl kan nämnas, att vid en verkstad på landsbygden i Norrland de »absolut nyktra» arbetarne erhålla en premie på 2 % af hela sin årsförtjänst.

Andel i vinsten förekommer icke för arbetarne vid någon af de nu undersökta verkstäderna[1]); dock har för en verkstad i Stockholm uppgifvits, att efter bolagsstämmans afgörande utbetalades gratifikationer till arbetarne, hvilkas storlek gjordes beroende af årets vinst af verkstadsdriften.

Fri läkarevård, på arbetsgifvarens bekostnad, åtnjutes af arbetarne vid 59 verkstäder, hvaraf 4 bestå läkarevård äfven åt arbetarnes familjer i händelse af sjukdom; därjämte medgifves fri läkarevård åt arbetarne i vissa fall vid ytterligare 6 verkstäder (af hvilka 3 bestodo fri läkarevård endast vid olycksfall). Slutligen må antecknas, att arbetsgifvare i 20 fall tillförsäkrat sina arbetare förmånen af fri läkarevård genom regelbundna bidrag till arbetarnes sjukkassor.

Fri medicin i händelse af sjukdom erhålla alla arbetarne vid 15 verkstäder (vid en äfven arbetarnes familjemedlemmar) och en del arbetare vid ytterligare 7 verkstäder, hvarjämte arbetsgifvarne i några fall genom bidrag till sjukkassa ansett sig äfven i detta afseende hafva sörjt för sina arbetare.

Fri sjukvård hafva arbetsgifvarne endast i 11 fall uppgifvit

[1]) För det vid Atlas' verkstäder i Stockholm tillämpade vinstandelssystem är redogjordt i Arbetsstatistik III, sid. 149 o. 150.

sig bestå alla sina arbetare, hvarförutom vid 6 verkstäder dylikt understöd i vissa fall plägat förekomma. I detta afseende må särskildt erinras om Aktiebolaget Separators sanatorium vid Tumba; för hvarje därstädes vårdad arbetare betalar bolaget ett bidrag af 20 kronor för gift och 15 kr. för ogift i veckan; kosten betalas af patienten med kr. 1·25 per dag. Vid en annan verkstad betalas sjukhjälp åt gift arbetare med 2 kronor och åt ogift arbetare med högst en krona per dag under sammanräknadt 2 månader under samma kalenderår. Direkt *begrafningshjälp* utbetalas, enligt arbetsgifvarnes uppgifter, vid 19 verkstäder, ehuru i ett par fall detta icke är regel, utan undantag. Indirekt hafva emellertid flere arbetsgifvare beredt sina arbetare jämväl dessa sistnämnda förmåner genom bidrag till arbetarnes sjuk- och begrafningskassor.

Dessutom äro arbetarne vid 11 verkstäder tillförsäkrade *ålderdomsunderstöd* (detta utgår vid en verkstad med 5 kronor i månaden samt fri bostad och ved; vid en verkstad med 8 à 10 kronor i veckan, vid en verkstad har byggts ett ålderdomshem, där full försörjning lämnas åt välförtjänta åldringar) samt vid 15 verkstäder understöd åt efterlefvande *änkor och barn*. För dessa sistnämnda ändamål äro då i regel afsatta i ett par fall högst betydande pensionsfonder (hvarom närmare i det följande). I ett fall finnes en särskild fond, hvars afkastning användes såsom bidrag till arbetare, hvilka äro i behof af *vistelse på landet*.

Vid flertalet nu undersökta verkstäder voro arbetarne redan år 1901 på föranstaltande af arbetsgifvaren i en eller annan form *försäkrade mot olycksfall*. Endast i ett par undantagsfall har vederbörande arbetsgifvare uttryckligen angifvit, att från hans sida icke vidtagits någon som helst åtgärd för arbetarnes olycksfallsförsäkring.[1]) Uti ett tiotal fall var verkstaden själf försäkringsgifvare, i det att antingen funnos särskilda för ändamålet afsatta försäkringsfonder, eller ock hade arbetsgifvaren förklarat sig i händelse af olycksfall bland personalen utbetala ersättning, hvilken utgick än med visst belopp per dag (vanligen 1 kr. à 1 kr. 50 öre), än med hela eller vissa procent af arbetarens medellön, än efter samma beräkningsgrund, som om den skadade arbetaren varit

[1]) Uppmärksammas må, att dessa uppgifter afgåfvos, innan lagen ang. ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete trädt i kraft.

olycksfallsförsäkrad i särskildt försäkringsbolag, än — i händelse af dödsfall eller invaliditet — med en rund summa på en gång (lägst 500 kr., högst 3,000 kr.). För 55 verkstäder har bestämdt uppgifvits, att hela arbetspersonalen[1]) var direkt olycksfallsförsäkrad i försäkringsbolag[2]), och betalade arbetsgifvarne i 27 fall hela premien för arbetarnes olycksfallsförsäkring, under det att arbetarne själfva i öfriga 28 fall fingo betala ungefär hälften eller — i två fall — något större del af försäkringspremien, hvilken vanligen utgått för ett försäkringsbelopp af 1,000 kronor (i 4 fall 2,000 kronor för vissa arbetare, i några fall lägre belopp) vid genom olycksfall förorsakad fullständig invaliditet eller vid olycksfall med dödlig utgång.

Bland öfriga förmåner, som kommit arbetarne till godo, kan anföras, att arbetsgifvaren vid 2 verkstäder erlägger sina arbetares *utskylder*.

Enligt af arbetsgifvarne lämnade uppgifter hafva *löneafdrag* till afsevärdare belopp — förutom naturligtvis, då förskott å lönen utlämnats — endast plägat förekomma i sådana fall (vid inalles 10 angifna verkstäder), då arbetare mot erläggande af ett särskildt hyresbelopp bo i verkstadens hus.[3]) Allmänt — i 44 angifna fall — uttogos i en eller flera poster arbetarnes afgifter till de vid verkstaden förefintliga sjuk- och begrafningskassor eller -fonder, äfvensom till olycksfallsförsäkringspremier, där sådana till en del betalades af arbetarna själfva, genom motsvarande afdrag å lönen, vanligen för hvarje aflöningsdag.

Vid flere verkstäder förefinnas därjämte — bestämda uppgifter därom föreligga dock endast från ett tjugutal verkstäder — i arbetsreglemente eller genom gällande praxis föreskrifter om *plikter*, hvilka drabba arbetarne för sen ankomst eller förfallolös borto-

---

[1]) Så långt försäkringsreglerna sådant medgåfvo.

[2]) Angående de af arbetsgifvarne för personalens olycksfallsförsäkring utbetalta premier hänvisas till bihangstabell II kol. 84; de i sagda kolumn redovisade försäkringspremier — andra än för brandförsäkring — afse nämligen i allmänhet verkstadens omkostnader för personalens försäkring mot olycksfall.

[3]) Vid en verkstad på landsbygden — med 164 arbetare — hade sålunda år 1900 löneafdragen belöpt sig till sammanlagdt kr. 10,760 kr.

varo från arbetet, slarf med aflöningsböcker, aflöningsaskar eller nummerbrickor o. d. (i 18 angifna fall); 10 arbetsgifvare hafva uppgifvit, att dessa plikter tillfalla arbetarnes sjukkassor. För genom slarf i arbetet förstörda materialier o. d. äro plikter föreskrifna vid 2 verkstäder.

Den under mom. 8 i frågeformulär C till arbetarne ställda anmaning att lämna uppgift angående bisysselsättning, hvilken skänker inkomst, äfvensom angående hustruns ungefärliga, genom arbete åt andra förvärfvade arbetsförtjänst under året, synas arbetarne äfven vid denna undersökning tämligen allmänt varit mycket obenägna att hörsamma; undersökningsförrättarne hafva nämligen vid uppgifternas öfverlämnande förklarat, att de uti dessa båda afseenden lämnade svaren helt visst icke finge anses vara fullständiga eller tillförlitliga.

Under sådana förhållanden vilja vi endast omnämna, att 871 arbetare förklarat sig hafva *biinkomst* utöfver inkomsten af verkstadsarbete, och belöpte sig, enligt deras egna uppgifter, inkomsten per år af dylikt arbete till

mindre än 100 kronor	i 289	fall,
100—200 »	» 233	»
200—300 »	» 153	»
öfver 300 »	» 156	»
ej angifvet belopp	» 40	»

Angående biinkomsternas olika slag föreligga i allmänhet inga specificerade upplysningar; anmärkas må, att densamma tämligen ofta utgjort hyresinkomst eller inneboendeafgifter.

188 arbetare hafva uppgifvit *hustruns arbetsförtjänst* till

mindre än 100 kronor	i 61	fall,
100—200 »	» 44	»
200—300 »	» 24	»
öfver 300 »	» 29	»
ej uppgifvet belopp	» 30	»

87 af dessa hustrur hafva haft arbete utom hemmet.

Återstår slutligen att med några ord redogöra för de upplysningar, som genom förevarande undersökningar blifvit inhämtade rörande arbetarnes *löneförhållanden under äldre tider*. De uppgifter, som i detta afseende stått att erhålla, äro sammanförda uti bihangstabell I,[1] hvarjämte tab. 30 och 31 äro egnade åt en framställning af lönernas stegring under den senaste tiden närmast före undersökningarnes utförande. Äfven om nu — såsom i det föregående påvisats — uppgifterna angående timpenningens storlek icke äro lämpade att skänka en klar och exakt bild af den utbetalda arbetslönens faktiska belopp, torde dock — åtminstone i brist på annat material — uppgifter angående de höjningar af timpenningen, som tid efter annan egt rum, utgöra ett tillräckligt material, för att man på grundvalen af detsamma skall erhålla en föreställning om, *huruvida* arbetarnes aflöningsförmåner ökats eller minskats från ett år till ett annat, ehuru man med stöd af dylika uppgifter visserligen icke kan afgöra, *huru stor* ökningen — eller minskningen — varit.

Skärskåda vi nu till en början innehållet i tab. 30, skola vi finna, att af 8,961 arbetare, som lämnat uppgift om timpenningens storlek, innan densamma blef bestämd till det vid tiden för undersökningen gällande belopp, icke mindre än 563 uppgifvit sig arbeta mot en mindre timpenning än den, de närmast förut åtnjutit. Visserligen hafva en del af dessa arbetare befunnits vara sådana, som endast en kortare tid haft anställning hos sin nuvarande arbetsgifvare, hvadan alltså minskningen i aflöningen i en del fall förorsakats af ombyte af arbetsplats, men det nu annoterade, relativt stora antalet fall, då timpenningen minskats — 563 af 8,961 mot vid förra undersökningen 165 af 9,702 — är otvetydigt ett utslag af den tillbakagång inom industrien, som allmänt försports under år 1901.

Hvad emellertid beträffar de återstående 8,398 af nu afhandlade arbetare, har den *senaste ökningen* af timpenningen utgjort för

4,247	eller	50·6 %	mindre än 10 %
2,423	»	28·9 »	10—20 »
977	»	11·5 »	20—30 »
751	»	9·0 »	öfver 30 »

utöfver den förutvarande timpenningens belopp. I jämförelse med

[1] Jfr ock bih. IV (sid. 473).

Tab. litt. X. Timpenningens steg-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
	Timpenning i genomsnitt												
År.	Stockholm, N:o 6.	Stockholm, N:o 14.	Sundbyberg.	Stockholms län, Nacka socken.	Eskilstuna, N:o 1.	Eskilstuna, N:o 2.	Eskilstuna, N:o 3.	Södermanl. län, Åkers socken.	Norrköping.	Finspong.	Jönköp. l., Barnarps s:n.	Jönköpings l., Ingatorps socken.	Vexiö.
1874	—	—	—	—	—	25·0	—	12·5	—	—	—	—	—
1875	—	—	—	—	—	25·7	—	12·5	—	—	—	—	—
1876	—	—	—	—	—	26·6	—	12·5	—	—	—	—	—
1877	—	—	—	—	—	28	—	12·5	—	—	—	—	—
1878	—	—	—	—	—	31·7	—	12	—	—	—	—	—
1879	—	—	—	—	—	26·2	19	12	—	—	—	—	—
1880	—	—	—	—	12	25·1	20	12	—	—	—	—	—
1881	—	—	—	—	12	29·5	20	12	—	—	—	—	—
1882	20	—	—	—	18	28·2	20	12	—	—	—	—	—
1883	23	—	—	—	18	29·4	21	12	—	—	—	—	—
1884	24	—	—	—	18·1	29·7	21	12	18·3	—	—	—	—
1885	26	—	—	—	18·8	30·3	22	12·5	18·4	—	—	—	—
1886	28	22·8	—	—	20·8	31·1	22	13	18·3	—	—	—	—
1887	29	25·4	—	—	21	30·7	22	13	18·6	—	—	—	—
1888	29	25·9	—	—	21·7	28·7	22	13·5	18·5	—	—	—	—
1889	29	26·7	—	—	24·5	28·7	23	13·5	21	—	—	—	—
1890	30	30	—	—	26	30	23	13·5	21·2	15	—	—	—
1891	30	31	18	—	27·1	34·1	24	14	21·1	15	20	—	—
1892	30	30	18	—	27	33·6	24	14·5	21·1	16	21	13·5	—
1893	32	30·9	20	31·5	25·9	33·5	24	15	20	16	22	13·5	—
1894	32	30·3	20	32·5	26·7	34·5	24	15	19·2	16	22	13·5	—
1895	32	28·3	20	31·2	27	35·2	24	15	20·9	16	23	13	13
1896	32	27·5	20	32	27·5	33·2	24	15·5	21·7	16	23	13·3	13
1897	32	27·9	22	33·5	28	30·6	25	15·5	23·4	16	23	14	15
1898	34	28	22	34·4	30	33·4	27	15·5	25·3	18	24	16·8	17
1899	36	30·4	24	34·9	31	38·8	28	17	26·5	19	24	17·1	18
1900	40	28·7	30	36·2	31·5	42·6	29	18	26·1	20	25	18·3	19

motsvarande förhållanden vid föregående undersökning hafva alltså nu ett större antal arbetare beviljats en afsevärdare förhöjning af timpenningen — 20·5 % hafva fått en förhöjning af minst 20 %. För växlingarna i förevarande afseende beträffande olika arbetsorter och yrkesspecialiteter lämnas uti tab. 30 detaljerade upplysningar, hvilka näppeligen torde erfordra någon vidare utläggning.

Vidkommande åter *tiden* för den senaste ökningen af timpen-

ring under åren 1874—1900.

15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
för samtliga arbetare.														
Visby, N:o 1.	Karlshamn.	Blekinge län, Lösens socken.	Landskrona.	Trelleborg.	Svedala.	Göteborg, N:o 6.	Lidköping.	Vermlands län, Fernebo s:n.	Vermlands län, Sunne s:n.	Örebro.	Hedemora.	Gefle, N:o 2.	Gefleborgs län, Skogs s:n.	Östersund.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	12·5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	13·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18·6	—	—
—	—	14	—	—	19	16·5	—	—	—	—	—	18·6	—	22
—	—	17	—	—	20	20·5	—	—	12	—	—	18·7	—	22
—	—	14·1	—	—	21	20	—	—	12	—	—	18·0	—	22
—	—	14·1	—	—	22	19·5	—	—	12	—	—	18·6	—	24
—	—	14·9	—	—	22·5	19·8	—	—	12	—	—	18·3	—	23
—	—	16	—	—	23	19·5	—	—	12	—	20	19·7	—	24
—	—	15·1	—	—	23·5	19	—	—	13	—	20	21·1	—	25·5
—	17	15·5	—	—	24	20	—	—	13	—	20	19·1	—	25
—	18	15·5	—	—	24·5	20·5	15	—	13	17·3	16	19·2	—	26
—	18	15	—	23	25	22	16	18	13	17·4	16	19·3	—	26
—	18	14·9	—	23	25·5	21	16·5	18	14	17·1	16	19·9	—	26
—	19	15·5	—	24	25·5	21·5	16·5	18	14	18·1	17	20·6	17	25
—	19	15·4	17·5	24	26	21·5	17	18	13	19·3	17	21·2	19	25
21	19	17·1	18·1	24	26	22	17·5	18	13	19·6	20	21·4	18	25
21	19	13·6	20·3	24	26·5	23	17	18	15	19·0	20	21·9	18	24·5
22	19	16	20·7	24	27	21·5	17·5	19	15	21·2	20	20·2	20	24
23	20	17·3	23·9	25	27·5	22	17	19	16	21·1	20	20·4	24	25
25	22	17·4	23·6	25	28	24	17	19	16	21·4	20	22·5	29	25
26	23	18·6	24·5	26	28·5	25·5	17·5	19	17	21·4	20	23·9	28	26

ningen, hafva 8,363 arbetare år 1901 därom lämnat besked. Enligt hvad tab. 31 gifver vid handen, har den senaste förhöjningen af timpenningen för dessa arbetare beviljats

år	1901	åt	2,231	eller	26·7 %
»	1900	»	3,612	»	43·2 »
»	1899	»	1,386	»	16·6 »
före	1899	»	1,134	»	13·5 »

Tab. litt. Y. Timpenningens stegring för vissa specialiteter under åren 1886—1900.

A. *Smeder.*

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
År.	Stockholm. N:o 14.	Eskilstuna, N:o 1.	Eskilstuna, N:o 2.	Eskilstuna, N:o 3.	Nyköping.	Södermanlands län, Kila socken.	Södermanlands län, Åkers socken.	Blekinge län, Lösens socken.	Kristianstad.	Svedala.	Göteborg, N:o 6.	Vermlands län, Sunne socken.	Falun.	Hedemora.	Östersund.
1886.....	29—23	22·0	35—27	24	19	10[1])	17·0	22	18	25	21·5	16	25	—	30
1887.....	32—23	22·0	35—27	24	19	10	17·0	22	18	25	26·0	16	25	25	30
1888.....	32—23	22·0	35—27	24	25	10	17·0	22	18	25	23·0	16	25	25	30
1889.....	32—25	27·2	35—27	25	25	10	17·0	22	18	25	23·0	16	25	25	30
1890.....	32—26	29·2	35—27	26	25	10	17·0	22	21	25	24·0	16	28	22	34
1891.....	32—26	31·4	35—27	28	27	20[2])	19·0	22	24	25	24·0	16	28	22	35
1892.....	32—26	31·3	35—27	28	27	20	19·0	22	25	25	24·0	16	28	22	30
1893.....	32—26	28·6	35—27	28	27	20	19·0	22	25	26	25·0	16	28	22	28
1894.....	34—28	30·8	35—27	28	28	20	19·0	22	25	26	25·0	16	28	22	30
1895.....	34—28	31·5	35—27	29	28	20	19·0	22	26	27	28·0	16	28	25	30
1896.....	34—28	31·5	40—30	29	28	25[2])	19·0	22	26	27	28·0	17	30	25	30
1897.....	34—28	32·1	40—30	32	30—22	25	19·0	22	27	29	25·0	17	30	25	30
1898.....	34—28	35·0	40—30	32	30—23	25	19·0	25	30	30	26·0	18	32	25	35
1899.....	40—28	36·2	40—30	34	30	25	22·0	25	31	31	29·5	18	32	25	37
1900.....	45—28	36·2	40—30	35	30	25	22·0	25	33	32	28·5	20	32	25	35

B. *Handtlangare.*

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
År.	Stockholm, N:o 6.	Stockholm, N:o 14.	Eskilstuna, N:o 1.	Eskilstuna, N:o 2.	Eskilstuna, N:o 3.	Nyköping.	Södermanlands län, Åkers socken.	Blekinge län, Lösens socken.	Kristianstad.	Svedala.	Göteborg, N:o 6.	Vermlands län, Sunne socken.	Falun.	Hedemora.	Östersund.
1886 ..	24	22—16	16·0	16—12	17	12—8	11·0	12	13	15	14·0	8	15	—	19
1887...	24	23—17	17·0	16—12	16	13—8	11·0	12	14	17	14·5	8	18	16	19
1888...	24	23—17	18·0	16—12	16	13—7	11·0	12	14	17	12·5	8	18	16	19
1889...	24	24—18	19·5	16—12	17	16—8	11·0	12	14	18	14·0	8	18	16	17
1890...	25	24—20	19·8	18—15	18	16—9	11·0	12	14	19	15·5	8	18	14	19
1891...	25	24—20	20·1	18—15	18	16—10	12·0	12	15	19	16·0	8	18	14	20
1892...	25	24—20	20·2	20—16	18	17—10	12·0	13	15	19	15·5	8	18	14	20
1893...	30—25	25—20	20·7	20—18	18	17—10	12·0	13	15	19	15·5	8	18	14	20
1894...	30—25	27—20	21·0	20—18	18	20—14	12·0	13	15	20	15·0	8	18	14	15
1895...	32—26	27—20	22·2	22—18	18	20—13	12·0	13	15	20	16·5	8	18	16	15
1896...	32—26	28—20	22·8	22—18	18	20—12	12·0	13	16	20	17·0	8	20	16	15
1897...	32—26	28—20	21·8	22—18	20	20—10	12·0	13	18	20	16·5	8	20	16	20
1898...	34—26	29—20	22·0	22—18	22	22—10	12·0	13	18	20	17·5	8	22	16	20
1899...	36—28	29—20	22·6	22—18	22	25—15	14·0	13	21	21	17·5	8	22	16	20
1900...	38—28	29—20	23·0	22—18	23	26—15	14·0	14	22	21	18·0	8	22	16	20

[1]) För arbetare med torp. [2]) För arbetare utan torp.

Tab. litt. Y. (Forts.) **Timpenningens stegring för vissa specialiteter under åren 1886—1900.**

C. Filare.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
År.	Stockholm, N:o 14.	Eskilstuna, N:o 1.	Eskilstuna, N:o 2.	Eskilstuna, N:o 3.	Nyköping.	Södermanlands län, Åkers socken.	Blekinge län, Lösens socken.	Kristianstad.	Svedala.	Göteborg, N:o 6.	Vermlands län, Sunne socken.	Falun.	Hedemora.	Östersund.
1886	31—18	23·0	27—22	24	20—15	12·5	19	22	23	20·5	15	25	—	27
1887	39—20	23·1	27—22	24	21—15	12·5	19	22	23	20·5	15	25	20	27
1888	41—21	22·8	27—22	24	21—13	12·5	19	22	24	20·5	15	25	20	27
1889	45—22	24·9	27—22	26	22—15	13·0	19	22	24	21·0	15	25	20	30
1890	45—22	29·3	27—22	28	25—16	13·0	19	25	24	22·0	15	25	18	30
1891	45—22	32·0	27—22	28	27—15	14·0	19	25	24	22·5	15	25	18	30
1892	45—22	31·8	27—23	28	28—16	14·5	19	25	24	22·5	15	28—25	18	30
1893	45—22	30·5	27—23	28	29—16	15·0	19	26	25	23·0	15	28—25	18	30
1894	45—22	29·3	28—24	28	31—16	15·0	19	26	25	22·0	15	28—25	18	30
1895	47—22	29·0	28—24	28	31—16	15·0	19	27	25	23·0	15	28—25	20	30
1896	50—20	30·2	30—25	29	33—20	15·0	19	28	26	23·5	17	28—25	20	28
1897	50—20	30·0	30—25	30	34—16	15·0	22	28	26	23·5	17	28—25	20	30
1898	50—22	32·4	35—26	32	34—16	15·0	22	28	28	22·0	17	32—25	20	30
1899	50—22	33·0	35—26	32	40—25	16·5	22	30	30	24·5	17	32—25	20	32
1900	55—22	33·8	35—26	32	40—25	17·5	23	31	31	26·5	19	32—25	20	32

D. Maskinarbetare

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
År.	Stockholm, N:o 14.	Eskilstuna, N:o 1.	Eskilstuna, N:o 2.	Eskilstuna, N:o 3.	Nyköping.	Södermanlands län, Åkers socken.	Blekinge län, Lösens socken.	Kristianstad.	Svedala.	Göteborg, N:o 6.	Vermlands län, Sunne socken.	Hedemora.	Östersund.
1886	30—16	22·2	18—16	24	20—10	12·5	19	22	24	20·5	18	—	30
1887	45—16	22·3	18—16	24	20—13	12·5	19	23	24	20·5	18	25	30
1888	45—18	24·0	18—16	24	21—11	12·5	19	23	24	20·5	18	25	30
1889	45—18	25·3	18—16	26	23—12	13·0	19	23	24	21·0	18	25	30
1890	50—21	26·0	18—16	28	25—12	13·0	19	25	25	22·0	18	22	30
1891	50—21	25·0	18—16	28	25—12	14·0	19	27	25	22·5	18	22	30
1892	50—21	24·7	24—18	29	25—15	14·5	20	28	25	22·5	18	22	32
1893	50—18	23·0	24—18	29	25—18	15·0	20	28	26	23·0	18	22	30
1894	50—18	25·7	24—18	29	25—15	15·0	20	28	26	22·0	18	22	28
1895	50—14	25·5	24—18	29	25—17	15·0	20	28	27	23·0	18	25	28
1896	50—10	25·5	24—18	29	25—18	15·0	20	30	27	23·5	18	25	29
1897	50—10	28·8	24—18	32	30—15	15·0	20	30	28	23·5	18	25	29
1898	55—12	28·0	24—18	35	30—15	15·0	20	30	30	22·0	18	25	30
1899	55—12	28·8	24—18	36	30—16	16·5	20	31	31	24·5	18	25	32
1900	55—12	29·0	24—18	37	30—16	17·5	21	33	32	26·5	19	25	34

af de arbetare, hvilka i denna punkt ingått i svaromål. Vi finna sålunda, att af samtliga af undersökningsförrättarne anträffade arbetare 2,231 — d. v. s. 20 % af *hela* antalet — *under den del* af år 1901, som förflutit före de arbetsstatistiska primäruppgifternas inhämtande, erhållit löneförhöjning i form af ökad timpenning. Afsevärdt större är det antal arbetare, som fått sin senaste förhöjning af timpenningen beviljad under år 1900, nämligen 3,612 (32·4 % af samtliga redovisade); de återstående 2,520 (c:a 23 %) af de nu redovisade arbetarne hade erhållit sin sista timpenningsförhöjning år 1899 eller dessförinnan. Vid undersökningen år 1899 voro motsvarande procenttal resp. 63·2 (1899), 10·7 (1898)[1] och 4·5 (1897 eller dessförinnan); och bekräftar sålunda en jämförelse mellan de båda undersökningarnas resultat härutinnan det ofvan anmärkta förhållandet, att de närmast föregående årens — *särskildt åren 1899 och 1900 — uppsving inom industrien* år 1901 efterföljts af en stagnation.

Af vida större betydelse för bedömande af arbetarnes löneförmåner under tidigare år synes det oss emellertid vara att söka åskådliggöra arbetslönens växlingar under längre tidsperioder, hvilket ock i viss mån blifvit möjligt genom de af ett antal arbetsgifvare afgifna svaren i enlighet med bilaga n:o 2 till frågeformulär A.[2] Dock har denna del af materialet nu liksom vid föregående undersökning icke alltid varit af den beskaffenhet, att däraf upplysningar i nu förevarande afseende stått att vinna. I 28 fall hafva likväl uppgifter lämnats om timpenningen i genomsnitt för samtliga arbetare under en längre följd af år, dock endast i 2 fall *så långt tillbaka i tiden som till år 1874*; i 14 fall föreligga dylika uppgifter ända från medio af 1880-talet. Tab. litt. X meddelar nu en sammanställning (efter bihangstabell I) af timpenningens stegring under de närmast förflutna decennierna — så långt tillbaka i tiden, som det i hvarje fall varit möjligt att erhålla uppgifter — för samtliga arbetare, hvarjämte tab. litt. Y innehåller en öfversikt af timpenningens stegring för några särskilda yrkesspecialiteter (smeder, filare, maskinarbetare och handtlangare, alla

[1] Å sid. 156 i Arbetsstatistik III, första stycket står »Ytterligare 2,853 23·7 % af samtliga arbetare)», läs: Ytterligare 1,288 (10·7 % af samtlige arbetare).

[2] Jfr ock bih. IV (sid. 473).

slag) under femtonårsperioden 1886—1900. Sistnämnda uppgifter afse dock endast ett 15-tal verkstäder.[1])

Såsom af nyssnämnda båda tabellsammanställningar tydligt framgår, hafva särskildt under åren 1897, 1898, 1899 och 1900 högst betydande ökningar i timpenningens storlek förekommit för arbetarne såväl inom olika specialiteter som vid skilda arbetsställen. »Goda» år — med ett afsevärdt antal höjningar af timpenningen — hafva vidare varit åren i medio af 1870-talet samt åren 1883, 1885 och 1893; nedgående löner hafva varit utmärkande särskildt för åren 1879 och 1880 samt 1888, 1894, 1895 och 1896.[2]) Vid studiet af de i tabellerna meddelade uppgifter må för öfrigt uppmärksammas, att — såsom framgår af en jämförelse med siffrorna i tab. 29 — vederbörande arbetsgifvare icke alltid, såsom begärts, angifvit timpenningen, utan i stället, åtminstone i ett par fall, arbetslönen per timme. Äfven om därför dessa uppgifter måste upptagas med en viss reservation, torde dock genom dem alldeles otvetydigt ådagaläggas, att timpenningen — och därigenom väl också arbetslönen — under år 1900 i regel varit afsevärdt mycket högre än under föregående tidsperioder.

---

11. Föreningsväsendet m. m.

I »Arbetsstatistik III» lämnades en summarisk redogörelse för de bland arbetarne vid större, egentliga mekaniska verkstäder förefintliga fackorganisationerna. Äfven förevarande undersökning har gifvit vid handen, att de flesta organiserade mekaniska verkstadsarbetare tillhöra någon afdelning af antingen *Svenska järn- och metallarbetareförbundet* eller *Svenska gjutareförbundet*. Ungefär hälften af här afhandlade arbetsgifvare äro ock numera organiserade och tillhöra *Sveriges Verkstadsförening*. Dessa organisationer ega

[1]) Anledningen till, att afseende här icke blifvit fästadt vid uppgifterna angående gjutarnes timpenning, har varit den, att gjutare, såsom varande mera allmänt än öfriga arbetare aflönade efter ackord, i de flesta fall icke haft särskildt intresse af att söka utverka ökning af timpenningen.

[2]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 158.

därför otvifvelaktigt en betydelse, som motiverar en närmare framställning af deras utveckling, organisation och verksamhet.[1]

Redan i slutet af 1860-talet gjordes ett försök att till en förening sammansluta Sveriges gjutare, för hvilket ändamål representanter från olika arbetsställen i riket samlades till en konferens i Stockholm, hvilken emellertid icke ledde till önskadt resultat. Försöket upprepades i mindre skala år 1874, då i Stockholm bildades en Gjutareförening, som dock redan år 1876 åter upplöstes. En ny ansats gjordes emellertid 1881 med det resultat, att den 27 aug. sagda år bildades Stockholms gjutareförening, som ännu fortlefver under namn af Stockholms gjutarefackförening (sedan 1888). Denna förde under de första åren af sin tillvaro ett tämligen tynande lif och egde ett genomsnittligt medlemsantal af endast 30 à 40.

Under år 1884 tillkommo tvänne andra fackorganisationer inom den svenska mekaniska verkstadsindustrien, nämligen Järnarbetareföreningarne i Malmö och Stockholm, och under de följande åren bildades åtskilliga andra, omfattande dels järn- och metallarbetare i allmänhet, dels endast arbetare af särskilda yrkesspecialiteter.

I dec. 1887 beslöto Stockholms gjutare- och järnarbetareföreningar att samverka med hvarandra, och i juli 1888 skedde en närmare sammanslutning mellan 5 föreningar, nämligen Norra järnarbetarefackföreningen, gjutarefackföreningen samt bleck- och plåtslagarefackföreningen i Stockholm äfvensom järnarbetarefackföreningarne i Malmö och Gefle. Något senare samma år anslöto sig ytterligare tvenne fackföreningar i Stockholm samt fackföreningarne i Lund, Ystad, Norrköping och Kristianstad till samorganisationen.

Förbindelsen mellan dessa 11 föreningar synes under den första tiden varit tämligen löslig och obestämd. Fastare konturer antog den först på en kongress, som den 30 aug.—1 sept. 1889 hölls i Stockholm och vid hvilken 7 af föreningarne representerades genom tillsammans 11 ombud. Här konstituerades **Svenska järn- och metallarbetareförbundet** genom antagande af gemensamma stadgar samt val af styrelse. Vid denna tidpunkt omfattade förbundet 11 afdelningar med sammanlagdt 1,142 medlemmar.

De första åren af förbundets tillvaro betecknas af en relativt stark tillväxt i anseende till såväl medlemstal som lokal utbredning. Detta sammanhänger med den förnämligast agitatoriska prägel, som till en början utmärkte dess verksamhet. Däremot fästes mindre vikt vid det inre organisationsarbetet, hvaraf också blef följden, att sammanhållningen mellan afdelningarna såväl som mellan arbetare af olika yrkesspecialiteter inom dem lämnade mycket öfrigt att önska. Särskildt visade det sig svårt att effektivt ordna den ekonomiska sidan af förbundets förhållande till afdelningarne och deras till medlemmarne. Den bristfälliga organisationen medgaf ej heller förbundet en fullt effektiv kontroll öfver afdelningarne och medlemmarne i deras uppträdande mot arbetsgifvarne, hvilken omständighet vid flere tillfällen invecklade förbundet i konflikter, som skadade dess ställning såväl utåt som inåt.

Under sådana förhållanden utgingo samtliga till förbundet hörande gjutarefackföreningar ur detsamma och bildade ett eget förbund, som den 1 jan. 1894 började sin verksamhet. Äfven andra afdelningar separerade sig under samma år, hvarför förbundets både afdelnings- och medlemsantal vid denna tidpunkt företer en betydande minskning.

---

[1] Den efterföljande redogörelsen för arbetarnes och arbetsgifvarnes organisationer grundar sig på uppgifter, som dels hämtats ur förbundens tidningar och öfriga publikationer, dels benäget meddelats af resp. fackförbunds förtroendemän, hrr E. Blomberg och J. E. Blomkvist, samt af verkstadsföreningens ombudsman, direktören H. Fornander.

Tab. litt. Z. Antal afdelningar och medlemmar länsvis inom Sv. järn- och metallarbetareförbundet och Sv. gjutareförbundet år 1901 ($^{31}/_{12}$).

	Svenska järn- och metallarbetareförbundet.		Svenska gjutareförbundet.	
	Antal		Antal	
	afdelningar.	medlemmar.	afdelningar.	medlemmar.
Stockholms stad	14	4,198	1	270
» lån	4	525	2	19
Uppsala »	2	125	1	11
Södermanlands »	11	1.984	4	126
Östergötlands »	5	806	3	84
Jönköpings »	3	184	3	92
Kronobergs »	1	32	1	6
Kalmar »	3	71	1	11
Gotlands »	—	—	1	5
Blekinge »	2	43	—	—
Kristianstads »	5	420	2	44
Malmöhus »	13	2.570	8	240
Hallands »	3	92	1	17
Göteborgs o. Bohus »	9	934	2	133
Elfsborgs »	2	91	1	4
Skaraborgs »	—	—	—	—
Vermlands »	2	184	4	113
Örebro »	3	268	2	55
Vestmanlands »	11	1.090	7	208
Kopparbergs »	3	483	2	36
Gefleborgs »	4	332	3	129
Vesternorrlands »	3	120	2	30
Jemtlands »	1	20	1	11
Vesterbottens »	—	—	1	6
Norrbottens »	4	79	1	4
Summa	**108**	**14.651**	**54**	**1.654**
Däraf i städer	74	12.933	35	1,180
på landsbygd	34	1.718	19	474

De näst därefter följande åren egnades hufvudsakligen åt ordnandet af förbundets inre angelägenheter. I samma mån detta lyckades och sammanhållningen stärktes, vann det allt mera förtroende bland arbetarne, hvilket också tagit sig uttryck i en ständigt ökad anslutning.

Gången af förbundets yttre utveckling åskådliggöres af följande tablå öfver antalet afdelningar och medlemmar åren 1889—1903:[1])

	Antal afdelningar.	Antal medlemmar.
1889	11	1,142
1890	22	2,080
1891	—	—
1892	38	2,500
1893	29	1,968
1894	22	1,591
1895	27	2,778
1896	48	5,012
1897	56	6,954
1898	73	8,873
1899	82	10,284
1900	94	13,318
1901 ($^{31}/_{12}$)	108	14,651
1902 (»)	117	15,378
1903 (»)	117	16,400

Förbundets geografiska utbredning och fördelning på städer och landsbygd vid tiden för undersökningen framgå af förestående tabell litt. Z.

Förbundet har sålunda sin alldeles öfvervägande styrka i städerna, hvilka tillsammans innesluta ej mindre än 88·3 % af hela medlemsantalet, hvaraf ensamt på Stockholm komma 28·7 %. Bland länen stodo främst Malmöhus, Södermanlands, Vestmanlands samt Göteborgs och Bohus län med respektive 17·5, 13·5, 7·4 samt 6·4 %, medan däremot på Uppsala, Vesternorrlands, Hallands, Elfsborgs, Kalmar, Norrbottens, Blekinge, Kronobergs och Jemtlands län kommo procenttal, varierande mellan endast 0·9 och 0·1; inom Gotlands, Skaraborgs och Vesterbottens län hade förbundet icke alls några afdelningar.

På de flesta platser finnes endast en afdelning, gemensam för alla därvarande slag af järn- och metallarbetare. Endast Stockholm, Eskilstuna, Malmö och Göteborg, hvilka städer tillsammans inneslöto 8,153 medlemmar eller 55·6 % af hela antalet, hade hvardera flere afdelningar vid slutet af år 1901. För dessa hufvudorter må anföras några siffror, som belysa deras betydelse för förbundet och dess utveckling under de senare åren.

	Antal afdelningar.			Antal medlemmar.		
	1897.	1899.	1901.	1897.	1899.	1901.
Stockholm	9	12	14	2.276	3,481	4,198
Eskilstuna	8	8	8	1,393	1,487	1,897
Malmö	2	1	2	659	1,006	1,145
Göteborg	4	7	8	263	480	913
Summa	**23**	**28**	**32**	**4,591**	**6,454**	**8,153**

De olika afdelningarne i Stockholm, Eskilstuna och Göteborg hafva bildats med hänsyn till de arbetsspecialiteter inom järn- och metallindustrien, som där

[1]) För år 1891 finnas inga uppgifter; de meddelade talen för åren 1899—90, 1892—1900 afse de skilda tidpunkter af resp. år, för hvilka uppgifter kunnat erhållas.

företrädesvis förekomma. Man torde ock af förhållandena på dessa platser kunna få en ungefärlig föreställning om, i hvilken mån förbundet rekryteras af arbetare från de skilda branscherna.

Afdelningar för:	Antal medlemmar år 1901 (31/12). Stockholm.	Eskilstuna.	Göteborg.	Summa.
Maskinarbetare	1,289	309	128	1,726
Filare	1,139	—	125	1,264
Metallarbetare	312	875[1])	36	1,223
Båt- och pannplåtslagare	326	—	354	680
Rörarbetare	292	—	72	364
Slipare och smerglare	—	355	—	355
Smidesarbetare	159	—	126	285
Smeder och hofslagare	172	—	—	172
Knifarbetare	—	155	—	155
Kopparslagare	95	—	38	133
Telefonmontörer	117	—	—	117
Telefon- och elektricitetsarbetare	93	—	—	93
Låsarbetare	—	88	—	88
Guldsmedsarbetare	84	—	—	84
Verktygsarbetare	—	72	—	72
Kassaskåps- o. järnsängsarbetare	72	—	—	72
Filhuggare	11	43	—	54
Metalltryckare	37	—	—	37
Mekaniska smeder	—	—	34	34
Summa	4,198	1,897	913	7,008

Ursprungligen hade äfven på dessa platser funnits större föreningar, som sammanslöto arbetare af skilda yrkesspecialiteter, och endast gjutarne hade på några ställen bildat egna afdelningar. Men efter hand gjorde sig en bestämd specialiseringstendens gällande, särskildt i Stockholm och Eskilstuna, i det att nya föreningar började organiseras för de skilda facken. Några af dessa grupper separerade till och med fullständigt från förbundet, såsom ofvan nämnts, och bildade under åren 1893—94 Svenska gjutareförbundet samt Bleck- och plåtslagareförbundet.

På järn- och metallarbetareförbundets kongress i dec. 1895 beslöts en hemställan till de i Stockholm och Eskilstuna befintliga afdelningar, som omfattade flere större yrkesgrupper, att ombilda sig till specialföreningar; å öfriga platser borde i stället organiseras sektioner under en gemensam afdelning.

I enlighet härmed företogs under år 1896 i Eskilstuna en dylik omorganisation med specialafdelningar för de större arbetaregrupperna, medan de smärre allt framgent sammanslötos i en järn- och metallarbetarefackförening.

I Stockholm upphörde från och med nyåret 1897 de ursprungliga föreningarne, Norra, Södra och Västra järnarbetarefackföreningarna, med sin verksamhet, och deras medlemmar fördelades på dels förutvarande, dels nybildade specialföreningar.

Samtidigt bildades i Malmö och på några andra platser sektioner inom afdelningarna.

I Göteborg, där förbundet efter flere misslyckade försök först 1896 vann stadigt fotfäste, började specialiseringen det påföljande året, men under år 1902 hafva

[1]) Af dessa tillhörde 626 järn- och metallarbetarefackföreningen samt 249 metallarbetarefackföreningen.

emellertid de olika föreningarne åter såsom sektioner ingått i en gemensam afdelning.

Dessa ombildningar hafva hufvudsakligen föranledts af behofvet att åtminstone inom de primära sammanslutningarna på de större arbetsorterna åstadkomma största möjliga likhet i intressen. Endast därigenom har det varit möjligt vinna full samverkan i fråga om t. ex. löneprogram för hvarje särskild yrkesgrupp.

Den genom fördelningen på specialafdelningar och -sektioner ernådda smidigare organisationen bidrog naturligtvis i sin mån till att göra hela förbundet arbetsdugligare och särskildt agitationen verksammare. I detta senare syfte hafva också mångenstädes, framför allt i Stockholm, bildats verkstadsklubbar, hvilka vid de största verkstäderna afse olika yrkesgrupper hvar för sig, men vid de mindre sammansluta dem alla.

De olika afdelningarne företedde ursprungligen betydliga olikheter i fråga om organisation och arbetssätt. På detta område skedde dock småningom en utveckling i uniformerande riktning, och på kongressen i dec. 1897 antogos afdelningsstadgar, som skulle gälla öfverallt.

Enligt de för förbundet gällande stadgar[1]) kan till medlem af förbundsafdelning antagas hvarje till yrket hörande person — således äfven kvinnor, hvaraf ett fåtal,[2]) företrädesvis i Stockholm och Eskilstuna, anslutit sig — som erkänner förbundets ändamål och stadgar samt fyllt 16 år (före år 1903 var minimiåldern 18 år). Vid inträde erlägges en afgift af 3 kr. för vuxna, 1 kr. för kvinnor och minderårige. Afdelning bestämmer för hvarje år det belopp, som per vecka af hvar medlem skall inbetalas, s. k. kontingent. Inträdande medlem erhåller en medlemsbok, under hvars nummer han bokföres i afdelningens och förbundets räkenskaper. För den händelse denna utvisar fullgjorda skyldigheter, har medlem rätt att vid ankomst till annan afdelning (äfven i Norge och Danmark) ingå i densamma utan ny inträdesafgift.

Afdelning väljer årligen en styrelse med 5 à 7 medlemmar, bland hvilka ordföranden är verkställande och korresponderande ledamot. På plats, där flere afdelningar finnas, tillsättes efter förbundsstyrelsens pröfning en platsstyrelse, bestående af en medlem från hvarje afdelning.

Rätt till inträde i förbundet eger en hvar af järn- och metallarbetare bestående förening om minst 10 medlemmar, hvilka erkänna förbundets ändamål samt förbinda sig följa dess stadgar.

Förbundets ändamål är enligt stadgarne:

a) att på grundvalen af en kraftig och noggrann organisation bland arbetarne inom den svenska järn- och metallindustrien värna och främja deras fackliga och ekonomiska intressen;

b) att upprätta afdelningar af förbundet å alla platser, där sådana ej finnas;

c) att med de medel, som stå förbundet till buds, och i förbindelse med arbetarepartiet verka för en genomgripande skyddslagstiftning, minimilön och maximalarbetsdag;

d) att arbeta för afskaffandet af allt söndags-, öfvertids- och nattarbete, som icke är nödvändigt för den allmänna utvecklingen och samfärdseln;

e) att verka för skydd mot yrkesfara genom att understödja krafven på arbetslokalers inrättande så, att yrkets risk i fråga om hälsa och lif i största möjliga grad förminskas;

f) att genom bildandet af understödskassor för olika ändamål bereda medlemmarne ett skydd vid arbetslöshet, sjukdom o. d., samt

---

[1]) Senast reviderade vid kongress i Stockholm år 1904.

[2]) Till förbundet hörde vid slutet af åren 1902 och 1903 resp. 24 och 137 kvinnor.

g) att på hvarje plats, där afdelning finnes, upprätta arbetsanvisningskontor.

Den högsta myndigheten i förbundets alla angelägenheter utöfvas af kongressen, hvilken hålles hvart femte år.[1] Dock kan förbundsstyrelsen, om förhållandena så kräfva, besluta inkallandet af extra kongress. Hvarje afdelning har rätt att deltaga med ett ombud samt dessutom andra i viss proportion till medlems talet. Äfven förbundsstyrelsens medlemmar, förbundets revisorer samt platsexpeditörerna ega deltaga i kongressen. Ombuden åtnjuta resekostnadsersättning och dagtraktamente.

De frågor, som af kongressen behandlas, skola i regel af någon afdelning väckas senast 3 månader före kongressens början och genom förbundsstyrelsens försorg tillställas samtliga afdelningar för preliminär behandling.

Under förbundets tillvaro hafva kongresser hållits:

i Stockholm	31 aug.—1 sept.	1889,	besökt	af	11	ombud	från	7	afdelningar.
» »	28—30 dec.	1890,	»	»	26	»	»	16	»
» »	14—18 april	1892,	»	»	25	»	»	18	»
» »	29 dec. 1893—1 jan.	1894,	»	»	22	»	»	18	»
» Eskilstuna	27—31 dec.	1895,	»	»	33	»	»	22	»
» Stockholm	27—31 dec.	1897,	»	»	88	»	»	47	»
» »	27 dec. 1899—1 jan.	1900,	»	»	131	»	»	72	»
» »	23—29 mars	1902,	»	»	185	»	»	104	»
» »	2—9 april	1904,	»	»	209	»	»	112	»

Vid hvarje kongress väljes förbundsstyrelsen, som har sitt säte i Stockholm. Den består (sedan kongressen 1902) af 9 medlemmar, bland hvilka förtroendemannen, förbundskassören och förbundssekreteraren äro helt aflönade, medan de öfriga åtnjuta smärre arfvoden, som af kongressen för hvarje gång bestämmas.

Förbundsstyrelsen leder förbundets verksamhet i enlighet med dess stadgar samt de af kongressen fattade beslut. Utom denna verkställande myndighet har den äfven beslutanderätt i frågor, där beslut ej fattats af kongressen eller representantskapet — det senare infördt 1904 för att vid viktigare tillfällen vara beslutande myndighet. Till representantskapet, som har ordinarie sammanträde en gång om året, väljes af kongressen en medlem för hvarje fullt 500-tal medlemmar inom (10) olika distrikt af landet. Styrelsen har emellertid rättighet — samt om 200 medlemmar så fordra, äfven skyldighet — att låta företaga omröstning inom förbundets afdelningar öfver en väckt fråga. Vid en sådan omröstning sammanräknas rösterna inom hela förbundet oberoende af afdelningar, och är utgången bindande för styrelsen, äfven om den icke skulle öfverensstämma med kongressens beslut i ämnet.

Förbundets främste tjänsteman är förtroendemannen, hvilken i samråd med styrelsen har den direkta ledningen af dess och förbundets angelägenheter. På kongressen i dec. 1890 bestämdes för första gången, att en helt aflönad förtroendeman skulle tillsättas för att ombesörja det växande arbetet. På kongressen 1893, då förbundet befann sig i en regressperiod och särskildt dess ekonomi var dålig, beslöts indraga sysslan såsom för dyrbar att uppehålla. I stället valdes en korresponderande sekreterare, som åtnjöt ett mindre arfvode. Till den följande kongressen år 1895 hade emellertid den ekonomiska ställningen så förbättrats, att en förrättningsförare med full aflöning tillsattes, denna gång och allt framgent af kongressen, under det att de föregående valen skett genom allmän omröstning

[1] Enligt en år 1904 vidtagen stadgeändring; därförut bestämde hvarje kongress tiden för en efterföljandes sammanträdande.

inom hela förbundet. Vid kongressen 1897 återupptogs det gamla namnet förtroendeman.

Vid samma tillfälle befanns nödvändigt att särskildt för vården af förbundets ekonomiska angelägenheter helt aflöna en förbundskassör.

Förbundssekreteraren slutligen tillsattes vid kongressen 1902.

I enlighet med beslut å 1899 års kongress utsågos under åren 1900—1901 i Malmö, Stockholm, Eskilstuna och Göteborg helt aflönade platsexpeditörer, hvilka af resp. platsstyrelser valdes med förbundsstyrelsens godkännande. De skulle förmedla särskildt den ekonomiska beröringen mellan de olika afdelningarne på platsen samt med förbundet. Vid kongressen 1902 förvandlades dessa platsexpeditörer helt och hållet till förbundets tjänstemän. De valdes af kongressen under benämningen ombudsmän och fingo utom platsexpeditionen i uppdrag att fungera som förbundsstyrelsens ombud såväl vid förefallande löne- och arbetstvister som vid agitations- och organisationsarbetet i allmänhet.

Förbundets ekonomi är baserad dels på dess andel, 50 öre, af inträdesafgifterna, dels och framför allt på det regelbundna bidrag, kontingent, hvarje medlem är skyldig att till förbundet erlägga. För dessa afgifter måste vederbörande afdelningar ursprungligen ej blott redovisa utan äfven ansvara, men vid den omorganisation af den ekonomiska förvaltningen, som genomfördes på kongressen 1897 och hvarom nedan lämnas närmare upplysningar, beslöts, att afdelningarne skulle redovisa endast för de afgifter, som verkligen inflyta. Afdelningarne upptaga naturligtvis också för egen räkning af sina medlemmar afgifter, som variera mellan 5 och 10 öre i veckan på olika platser.

Kontingenten per medlem till förbundet har utgått med följande belopp:

1889—90	5	öre	per	månad,
1891—95	10	»	»	»
1896—30 juni 1898	40	»	»	kvartal,
1 juli 1898—1902	20	»	»	vecka.
fr. o. m. 1903	30	»	»	» [1]

På kongressen år 1895 beslöts upprätta dels en reservfond och dels en understöds- och reshjälpskassa. Reservfonden, som hufvudsakligen afsåg understöd åt vid arbetskonflikter arbetslösa förbundsmedlemmar, bildades genom uttaxering på en gång af 5,000 kr. bland medlemmarne och upprätthölls sedan genom tillfälliga uttaxeringar i mån af behof.

För understöds- och reshjälpskassan — afsedd att bereda understöd vid iråkad arbetslöshet, som ej direkt föranledts af arbetskonflikt, — bestämdes däremot genast från början en särskild kontingent af 10 öre per medlem och månad. Då sålunda 3 skilda ekonomiska organisationer samtidigt fungerade bredvid hvarandra och däraf helt naturligt förorsakades en mängd onödigt arbete och besvär, beslöts på kongressen 1897 att sammanslå de olika uppbördsposterna till en större gemensam kontingent, som från och med 1 juli 1898 skulle utgå med 20 öre per vecka. Häraf anslogos 5 öre till administrationsfonden, 5 öre till understöds- och reshjälpskassan och 10 öre till reservfonden. Den från och med år 1903 inträdda förhöjningen i kontingenten, 10 öre pr vecka, skulle lika fördelas på de båda sistnämnda kassorna.

Reservfonden, hvilken såsom strejkkassa emellanåt kan drabbas af stora utgifter, får numera ej understiga 200,000 kr., hvilket förekommes genom vid behof anordnade extra utdebiteringar af samma art som de, hvilka ursprungligen till-

[1] Enligt beslut vid 1904 års kongress utgår därjämte, under form af extra uttaxering, 20 öre per vecka under juni—november månader.

förde fonden alla dess inkomster. Till reservfonden ingår ock den förbundet tillkommande andelen af erlagda inträdesafgifter. Den har hittills såsom understöd vid arbetskonflikter inom landet utbetalt följande belopp:

	Kronor.
1896	3,779·81
1897	21,858·60
1898	24,413·06
1899	14,464·22
1900	33,943·38
1901	72,587·64
1902	105,731·95
1903	177,551·65

Sina största ekonomiska kraftprof utvecklade förbundet 1899 och 1903. År 1899 understöddes den motsvarande danska fackorganisationen[1] med 65,000 kr., hvilka ur reservfonden utbetalades med 5,000 kr. under 13 veckor. Dessa medel åvägabragtes genom uttaxering af 50 öre per medlem och vecka. Samtidigt insamlades af förbundet genom frivilliga bidrag till förmån för arbetare af andra fack inom landet ej mindre än 41,307 kr.

År 1903 belöpte sig samtliga utgifter ur reservfonden till 182,835 kronor, hvaraf närmare 120,000 kronor enbart afsågo verkstadslockouten. Af i arbete varande medlemmar af förbundet inbetalades under lockouten en extra kontingent af 2 kr. per medlem i veckan. Veckoafgifters konto för året belöpte sig in alles till 181,266 kronor. Därjämte inflöto från Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund 20,800 kronor, i frivilliga bidrag 36,508 kronor o. s. v.

Understöds- och reshjälpskassan har sedan början af sin verksamhet, den 1 jan. 1897, och till slutet af år 1901 i understöd utbetalt tillsammans 71,787 kr. 30 öre, hvaraf ensamt under år 1901 43,650 kr. Under de båda sistförflutna åren hafva dessa understödsbelopp ytterligare ökats samt utgjorde år 1902 kronor 64,124 och under 1903 kronor 68,096. Denna kassa har utöfvat ett betydligt inflytande på förbundets stärkande och konsolidering genom det reella stöd, förbundet genom densamma kunnat bereda sina medlemmar.

Förbundets ofvannämnda olika fonder hade en behållning af:

	Vid slutet af år *1901.* Kronor.	*1903.* Kronor.
Administrationsfonden	44,981·88	37,460·75
Reservfonden	58,517·03	116,886·99
Understöds- och reshjälpsfonden	38,003·31	21,533·22
Summa	**141,502·22**	**175,880·96**

På initiativ af kongressen 1897 tillkom från och med den 15 maj 1898 en sjuk- och begrafningskassa med från förbundet i öfrigt skild organisation. För denna kassa lämnas i annat sammanhang närmare redogörelse.

Allt sedan slutet af år 1890 har förbundet en egen tidning, »Järnarbetaren», som för närvarande utkommer med ett nummer i månaden.

[1] I enlighet med den öfverenskommelse om ömsesidigt understöd, som från och med 1 april 1898 är gällande mellan Svenska järn- och metallarbetareförbundet samt Dansk smede- og maskinarbeiderforbund.

I enlighet med beslut på kongressen 1890 gjordes redan under det följande året ett försök att upprätta arbetsanvisningskontor för förbundets medlemmar. Åtskilliga arbetsgifvare synas också hafva ställt sig sympatiska gent emot företaget och på förbundsstyrelsens inbjudan begagnat sig af dessa byråer. Men inom kort upphörde de med sin verksamhet, hvilket berodde på det upplösningstillstånd, särskildt i organisativt hänseende, som vid denna tid rådde inom förbundet. På kongressen 1899 återupptogs frågan med det resultat, att arbetsanvisningskontor från och med 1 jan. 1901 trädt i verksamhet på hvarje plats, där afdelning finnes. I Stockholm, Eskilstuna Malmö och Göteborg skötas de af vederbörande ombudsmän eller, vid förfall för dessa, af vice platsexpeditören, som af plats- eller afdelningsstyrelsen utses och aflönas.

Vid skilda tillfällen har förbundet vidtagit åtgärder för närmare undersökningar af medlemmarnes arbets- och löneförhållanden m. m. Så tillsattes 1896 en verkstadslokalkommitté med uppdrag att inhämta detaljerade upplysningar om arbetslokalernas sanitära beskaffenhet samt deras öfverensstämmelse med lagen om skydd mot yrkesfara. Åren 1891 och 1897 insamlades material till en lönestatistik, utan att dock dessa försök lämnade synnerligen stora resultat. Däremot torde ett jämförelsevis större värde kunna tillmätas de uppgifter, som under slutet af år 1903 insamlades beträffande arbetstidens längd, öfvertidsbetalning samt tilläggsbetalning för arbete utom verkstaden eller för arbete vid fler än en maskin.

Helt naturligt är, att lönefrågor öfver hufvud mest varit föremål för förbundets intresse och verksamhet. Under de första åren af dess tillvaro tog dock detta arbete hufvudsakligen formen af kongressresolutioner af så doktrinär art, att de ej gärna kunde läggas till grund för genomförda lönerörelser.

Under år 1893 väcktes på allvar frågan om, att förbundet skulle för de dithörande facken söka genomdrifva en minsta lön, under hvilken ingen skulle få arbeta. Meningarna voro dock mycket delade om, hvilka fordringar härvidlag kunde anses rimliga och lämpliga; så föreslogs som minimilön dels 23 och dels 25 öre vid en åldersgräns, som af somliga sattes till 18, af andra till 21 år. Äfven framhölls nödvändigheten att taga hänsyn till arbetsgifvarnes intresse af garanti för dugligt arbete, i det att äfven viss tids yrkesutöfning skulle erfordras. Det visade sig dock denna gång omöjligt att åvägabringa enighet om ett bestämdt löneprogram.

Vid kongressen 1895 återupptogs frågan på nytt med anledning af åtskilliga där väckta motioner. Vid dessas behandling befanns, att ett effektivt löneregleringsarbete ej lät sig förena med den dåvarande organisationen, som i de större städerna sammanslöt alla slag af järn- och metallarbetare i en eller flere lokalt afgränsade föreningar. För att undgå dylika svårigheter vidtogs därför den förut nämnda omorganisationen på specialafdelningar. På samma kongress beslöts vidare att insamla en lönestatistik, hvarigenom material skulle erhållas till lönefrågornas grundliga bedömande. Därjämte antogs beträffande själfva minimilönfrågan följande beslut:

Specialförening eller sektion af afdelning eger rätt att framställa förslag om minimilön för den yrkesgrupp och den ort den omfattar; förslaget skall för specialförenings del, för att blifva gällande, godkännas af förbundsstyrelsen. För ett af sektion framställdt förslag fordras dessutom, att, innan förslaget underställes förbundsstyrelsen, detsamma blifvit godkändt af den afdelning, sektionen tillhör. För ett eventuellt genomförande af minimilönen fordras, att minst $^3/_4$ af de till en grupp sammanförda arbetarne å samma plats tillhöra organisationen (detta utom de i förbundsstadgarne för sådana fall i öfrigt gifna bestämmelser).

Under sålunda fastställda former behandlades de lönefrågor, som under de följande åren förekommo, hvarvid emellertid fordringarna i hvarje fall lämpades

mer efter de för tillfället rådande konjunkturerna än efter något formuleradt, all mängiltigt löneprogram.

Ett sådant framlades först af förbundsstyrelsen på kongressen i dec. 1897 och antogs af densamma i följande form:

1) Minsta lönen för den, som arbetat minst 4 år i något af de förbundet tillhörande fack och fyllt 20 år, skall vara 25 öre per timme.

2) Samma minimilön skall gälla för den arbetare inom förbundets fack, som fyllt 22 år, oafsedt hans längre eller kortare arbetstid i facket.

3) Den timlön, arbetaren innehar, garanteras vid ackordsarbete, så att förtjänsten aldrig understiger densamma, utom i det fall att arbetaren själf begärt att få arbeta på ackord.

Med priset på ackordsarbete förstås antingen gällande prislista eller pris, som *före* arbetets verkställande blifvit uppgjordt.

4) Ordinarie arbetstiden är 10 timmar per dag med undantag af lördagar, då arbetstiden är 8 timmar.

5) All annan tid betraktas som öfvertid och betalas:

med 35 % tillägg för arbete, utfördt på de två första timmarne efter ordinarie arbetstidens slut;

med 75 % tillägg för tiden därifrån till ord. arbetstidens början morgonen därpå;

med 100 % tillägg för sön- och helgdagsarbete, räknadt från ord. arbetstidens slut dagen före till ord. arbetstidens början dagen efter sön- eller helgdag, tillägget i alla händelser beräknadt efter den af arbetaren innehafda timpenningen.

Då ackordsarbete utföres på öfvertid, skall tillägget därför utbetalas utan afkortning på ackordspriset.

Anmärkningsvärdt är i detta löneprogram särskildt, att medan vid kongresserna 1892 och 1895 allt ackordsarbete helt enkelt förklarades förkastligt, man nu fann sig föranlåten acceptera en mera praktisk ståndpunkt och nöja sig med att söka förebygga ackordssystemets risk genom bestämmelsen om garanterad timpenning.

1897 års löneprogram tjänade som ledning vid sträfvandet efter bättre lönevillkor under de närmast följande åren, och dess fordringar, redan förut delvis tillämpade vid några verkstäder, genomfördes vid ytterligare en del arbetsställen.

Vid 1899 års kongress väcktes äfven åtskilliga förslag rörande dessa frågor, och de lifliga öfverläggningarne härom resulterade i följande löneprogram:

1) Minsta lönen för den, som arbetat minst 4 år i något af de förbundet tillhörande fack och fyllt 20 år, skall vara 30 öre pr timme.

2) Samma minimilön skall gälla för den arbetare inom dessa fack, som fyllt 22 år, oafsedt om han har kortare arbetstid i facket än ofvan angifves.

3) Den timlön, arbetaren innehar, garanteras vid ackordsarbete, så att förtjänsten aldrig understiger densamma, utom i det fall att arbetaren själf begärt att få arbeta på ackord.

4) Ordinarie arbetstiden är 9 timmar pr dag eller 54 timmar pr arbetsvecka.

5) All annan tid skall betraktas som öfvertid och betalas:

med 50 % tillägg för tiden från ord. arbetstidens slut på aftonen till dess början morgonen därpå;

med 100 % tillägg för sön- och helgdagsarbete, räknadt från den ord. arbetstidens slut dagen före, till ord. arbetstidens början dagen efter sön- eller helgdag, tillägget beräknadt efter den af arbetaren innehafda timpenning.

Då ackordsarbete utföres på öfvertid, skall tillägget därför utbetalas utan afkortning på ackordspriset.

6) Då en arbetare sköter fler än en maskin, skall timlönen höjas med 50 %

för första maskinen, som tillägges, och 25 % för hvar och en af de öfriga. Undantag härifrån göres för specialverkstäder och andra verkstäder med automatiska maskiner. Angående antal maskiner för hvar man må förbundsstyrelsen och afdelningen på hvarje plats träffa närmare bestämmelser.

De synnerligen gynnsamma konjunkturer, som under de föregående åren i så hög grad underlättat förbundets sträfvanden för arbets- och lönevillkorens förbättrande, undergingo emellertid under år 1901 flerstädes en förändring. Det kunde därför knappast bli fråga om att i praktiken omsätta de nya krafven, och förbundets verksamhet på detta område inskränkte sig därför till att söka förhindra eller förminska de lönereduktioner, som af åtskilliga arbetsgifvare företogos.

På grund af det allt fortfarande tryckta affärsläget inom järn- och metallindustrien blefvo också hithörande frågor på kongressen 1902 ej ens diskuterade; än mindre utarbetades något nytt löneprogram.[1])

Om sålunda under den senaste perioden inga direkta löneförbättringar kunnat ifrågasättas, har dock vid afslutandet af åtskilliga lönerörelser ernåtts, att ordnade öfverenskommelser ingåtts med flera arbetsgifvare på viss tid, vanligen 1 à 2 år, med i de flesta fall 3 månaders uppsägningstid.

Under förbundets tidigare år kan man, som nämnts, knappast tala om ett bestämdt program för lönerörelserna, än mindre om ett målmedvetet och konsekvent arbete för dess förverkligande. Af än ett än ett annat skäl öppnades visserligen här och hvar underhandlingar med vederbörande arbetsgifvare om förändrade löne- och arbetsvillkor, men någon bestämd, för hela förbundet eller dess särskilda fack gemensam plan kan ej skönjas i dessa försök. Och ofta nog sattes de i verket på ett sådant sätt, att förbundsstyrelsen mot sin vilja indrogs i och invecklade förbundet i konflikter, af hvilka några fördelar icke voro att vinna. I samma mån förbundets organisation utvecklades och stärktes, blef det dock en nödvändig sak att förebygga oöfverlagda konflikter, hvilka måste misslyckas, därför att de hvarken kunde påräkna den allmänna meningens sympatier eller organisationens samlade understöd, och hvilka skadade denna, emedan de dock företagits i dess namn och under dess ledning.

En förändring härutinnan kan man datera från den konflikt, som år 1894 inträffade vid Kockums varf i Malmö, då en grupp arbetare inställde arbetet mot afdelningens beslut och utan att därom underrätta vare sig denna, förbundsstyrelsen eller ens arbetsbefälet. Vid detta tillfälle vägrade förbundsstyrelsen att åtaga sig de strejkandes sak och statuerade därmed ett exempel, som kraftigt bidrog till att stadgarnes bestämmelser i denna punkt hädanefter bättre efterlefdes.[2])

Svenska gjutareförbundet. Som ofvan nämnts är Stockholms gjutarefackförening den äldsta arbetareorganisation inom järn- och metallbranschen, alldenstund den oafbrutet fortlefvat sedan 1881. Därefter bildades gjutarefackföreningar under år 1889 i Eskilstuna och Helsingborg, 1890 i Lund, 1891 i Malmö och Landskrona. Stockholms gjutarefackförening deltog i Sv. järn- och metallarbetareförbundets stiftande, de öfriga anslöto sig sedan efter hand till förbundet, och tillsammans utgjorde de för detta ett starkt stöd på grund af sin inre homogenitet och däraf härflytande fasta organisation.

När emellertid järn- och metallarbetareförbundet under åren 1892—93 nästan hotade att sönderfalla, funno gjutarefackföreningarne bäst att själfva taga sina in-

---

[1]) Ett sådant har däremot diskuterats och antagits vid 1904 års kongress, för hvilket framdeles skall redogöras i »Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik»

[2]) För närvarande (1904) föreligger ett efter vidlyftiga underhandlingar framgånget »förslag till öfverenskommelser mellan Sveriges verkstadsförening och vederbörande fackförbund ang. behandling af arbetstvister samt om minimilön, ackordsarbete, arbetstid, öfver-

tressen om hand och anordnade på initiativ af Stockholmsföreningen en egen kongress i Stockholm d. 28—30 dec. 1893. Vid denna voro representerade, utom de nyssnämnda till järn- och metallarbetareförbundet hörande föreningarna, äfven sådana i Ystad och Svedala, och samtliga dessa bildade enligt kongressens beslut Svenska gjutareförbundet, som d. 1 jan. 1894 började sin verksamhet.

Förbundet hade

1 jan.	1894	på	8	platser	8	afdelningar	med	389	medlemmar.
»	1895	»	18	»	12	»	»	562	»
»	1896	»	27	»	19	»	»	791	»
»	1897	»	45	»	25	»	»	1,196	»
»	1898	»	48	»	37	»	»	1,382	»
»	1899	»	50	»	43	»	»	1,426	»
»	1900	»	68	»	47	»	»	1,689	»
»	1901	»	72	»	49	»	»	1,733	»
»	1902	»	72	»	54	»	»	1,654	»
»	1903	»	82	»	57	»	»	1,661	»
»	1904	»	89	»	59	»	»	1,926	»

Af dessa siffror framgår, att förbundets utbredning ej varit så brådstörtad och periodisk som järn- och metallarbetareförbundets, utan fortgått med större lugn och jämnhet. Äfven den inre utvecklingen företer mindre förändringar, hvilket beror framförallt därpå, att gjutareförbundet omfattar endast en specialgrupp af arbetare, medan järn- och metallarbetareförbundet, särskildt under den äldre tiden, men äfven allt framgent, i sig innesluter en mängd olika yrkesspecialiteter med tämligen divergerande intressen.

Då gjutareyrket ej vid hvarje verkstad eller arbetsplats kan vara representeradt af så många arbetare, att de lämpligen kunna öfverallt bilda och uppehålla särskilda afdelningar, har förbundet medgifvit, att sådana kunna bildas af medlemmar från olika arbetsplatser.[1]) Sålunda omfattar afdelningen i Stockholm äfven gjutare i Sundbyberg och Augustendal, den i Bofors arbetare från Degerfors, Karlskoga och Laxå, liksom afdelningen i Söderhamn har medlemmar i Lingbo, Ljusne och Hudiksvall o. s. v.

Jämte den nyssnämnda afdelningen i Stockholm, som har ett medlemsantal af 270 och hvilken alltid varit förbundets kärna, voro år 1901 afdelningarne i Göteborg, Gefle, Norrahammar och Vesterås störst med resp. 123, 83, 71 och 62 medlemmar, hvarefter följde Eskilstuna, Lund och Karlstad med hvardera 58; Malmöafdelningen räknade 51 medlemmar.

Förbundets geografiska utbredning öfver hela landet framgår af tab. litt. Z (s. 189). Städerna hade tillsammans 71·3 % af hela medlemsantalet, hvaraf ensamt på Stockholm belöpte sig 16·3 %. Främst bland länen (både städer och landsbygd) stodo Malmöhus och Vestmanlands län med 14·5 och 12·6 % samt Göteborgs och Bohus', Gefleborgs och Södermanlands län med hvardera omkring 8 %, medan förbundet i Blekinge och Skaraborgs län icke räknade några medlemmar.

Gjutareförbundet och järn- och metallarbetareförbundet förete sålunda en mycket likartad utbredning, hvilket naturligtvis främst beror på, att de respektive yrkesgrupperna i regel förekomma jämsides med hvarandra. De båda förbunden

tidsarbete m. m.» För förslaget, som i sin helhet antagits af Järn- och metallarbetareförbundet och Gjutareförbundet äfvensom, med ett tillägg, af Sveriges verkstadsförening, skall framdeles närmare redogöras i »Meddel.», därest öfverenskommelsen, såsom är att antaga, blir vederbörligen träffad och träder i tillämpning.

[1]) Äfven Järn- och metallarbetareförbundets stadgar innehålla numera, att på plats, där antalet medlemmar är mindre än 10, anslutning bör ske till närmast belägna afdelning.

hafva också alltid nära samarbetat såväl i fråga om agitationens bedrifvande och organisationsarbetet som äfven vid lönerörelser och arbetskonflikter o. s. v.

Till sin organisation erbjuda de ock stora öfverensstämmelser, i det gjutareförbundet vid sin utbrytning accepterade järn- och metallarbetareförbundets verksamhetsformer med de förenklingar, som möjliggjordes af det förras mer likartade sammansättning och mindre medlemstal.

I fråga om styrelsens tillsättande råder den olikheten, att här endast förtroendemannen, som (sedan kongressen 1902) är helt aflönad, väljes af kongressen, medan däremot dess 4 öfriga ledamöter utses af Stockholmsafdelningen.

Inträdesafgiften utgår med 3 kr. för helt och 2 kr. för halft betalande medlem (i en ålder af 17—20 år); kontingenten utgör 25 öre per vecka för helt och 15 öre per vecka för halft betalande medlem och inbetalas af afdelningarne.[1]) Med de sålunda inflytande inkomsterna bestridas utgifter för administration, för reshjälp, för landsorganisationen (till hvilken gjutareförbundet anslutit sig, medan järn- och metallarbetareförbundet ännu står utanför nämnda sammanslutning), samt för understöd vid mindre konflikter inom såväl förbundet som landsorganisationen. De vid större konflikter erforderliga understödsbeloppen skola däremot i mån af behof anskaffas genom uttaxering.

De å kongress i Stockholm den 28 mars—2 april 1902 antagna stadgarne för förbundet[2]) angåfvo såsom förbundets ändamål:

»att sammansluta alla inom järn- och metallgjuterier i Sverige anställda gjutare, kärnmakare, lärlingar och maskinformare i fackföreningar, för att värna och främja deras fackliga och ekonomiska intressen;

att söka bilda afdelningar till förbundet å alla platser, där sådana ej finnas

att afskaffa allt ackordsarbete och få införd timbetalning;

att arbeta för afskaffande af allt söndags- och öfvertidsarbete, som ej är nödvändigt för den allmänna utvecklingen och samfärdseln, och att öfvertidsarbete, där sådant ej kan undvikas, betalas med 50 % öfver gällande timlön för de tre första timmarne samt 100 % å all annan öfvertid;

att med de medel, som stå förbundet till buds, och i förbindelse med arbetarepartiet, verka för en genomgripande skyddslagstiftning, minimilön samt normalarbetsdag på 8 timmar;

att verka för förbättrandet af de sanitära förhållandena i gjuterierna;

att träda i ömsesidighetsförbindelse med föreningar och förbund i utlandet.»

Såsom en af sina hufvuduppgifter hade förbundet sålunda uttryckligen angifvit ackordsarbetets afskaffande. Under hela sin verksamhetstid har förbundet i kongressresolutioner liksom i sin tidning, »Gjutaren», tidigare oupphörligen häfdat en dylik ståndpunkt, men icke desto mindre torde denna aflöningsform, i bredd med den fortgående specialiseringen inom yrket, allt mer hafva vunnit terräng. 1902 års kongress tog också den hänsynen till utvecklingens gång, att den i stället för ett kategoriskt fördömande af hela ackordssystemet antog följande resolution:

»Kongressen, som till fullo inser ackordssystemets skadliga följder, beslutar:

att förbundets oaflåtliga uppmärksamhet bör riktas på nämnda betalningssystems afskaffande och införande af timlönsbetalning och att förbundet, där så kräfves, ställes bakom denna fordran, samt

att, där ackordet af en del skäl ej omedelbart kan afskaffas, dock en bestämd och garanterad timlön må införas.»

Vid 1904 års kongress uppgaf förbundet sin förut intagna ståndpunkt i ackordslönefrågan samt antog följande resolution:

---

[1]) De här angifna afgifterna bestämdes å kongress i april 1904.

[2]) Reviderade vid kongressen 1904.

»att ackordsarbete må användas i alla sådana fall, där detsamma är möjligt att genomföra; dock skall därvid minimilönen garanteras.»

Redan 1890 utarbetade Stockholms gjutarefackförening en lönelista, som skulle *successivt genomföras vid stadens alla gjuterier. Början gjordes med Mobergs* gjuteri, där strejk utbröt vid arbetsgifvarens vägran att godkänna fordringarna. Med anledning häraf sammanträdde cheferna för de större gjuterierna och utarbetade ett kompromissförslag, som godkändes af arbetarnes ombud och för en tid bortåt ordnade arbets- och löneförhållandena inom yrket vid de större verkstäderna. Öfverenskommelsens hufvudpunkter bestämde:

att all betalning skulle grundas på timlön;

att öfvertidsarbete så vidt möjligt borde undvikas, men där det ifrågakom, betalas med öfverpris;

att vid arbete på ackord ackordspris på förhand bestämmes,

samt att därvid garanteras ersättning äfven för arbetsprodukt, som misslyckas af annan anledning än försummelse från arbetarens sida.

Under den följande tiden hafva fordringarna närmare fixerats och efter hand höjts i betydlig grad. Äfven 1902 års kongress skärpte krafven, i trots af de ogynnsamma konjunkturerna inom branschen, och antog följande arbets- och löneprogram:

»att arbetstiden sättes till 9 timmar pr dag eller 54 timmar pr vecka;

att gjutare och kärnmakare, som arbetat i yrket 4 år, erhålla en timlön à 30 öre;

att den, som arbetat i yrket 6 år, erhåller en timlön à 35 öre och

att den, som arbetat i yrket 10 år, erhåller en timlön à 45 öre;

att till dessa timlöner göres ett lokaltillägg å vissa platser, beroende på lefnadsomkostnaderna, med högst 25 proc.;

att proc. å öfvertidsarbete utgår med 50 proc. öfver gällande timlöner för de tre första timmarne efter ordinarie arbetstidens slut samt 100 proc. å all annan öfvertid;

att föreningsrätt garanteras hvarje gjutare;

att samtliga förbundets medlemmar olycksfallförsäkras på verkstadsegarens bekostnad för ett belopp af 1,000 kr.»

Därjämte fattades rörande lärlingarne inom facket följande beslut:

»att minimilön må utgå:

första	året	med	15	öre	pr	timme,
andra	»	»	20	»	»	»
tredje	»	»	22	»	»	»
fjärde	»	»	25	»	»	»

att lärotiden sättes till 4 år, räknadt från fyllda 16 år;

att ingen må anställas i yrket, som fyllt 18 år;

att den, som blifvit till lärling antagen, under lärotiden beredes tillfälle att inhämta kunskap i yrkets olika detaljer, samt

att den aflöning, som för lärlingarna bestämmes, må oafkortad utbetalas vid hvarje aflöning.»

En tredje organisation, som dock uteslutande är afsedd för handtlangare — särskildt inom gjuteriet — är *Mekaniska hjälparnes fackförening*. Denna ingår, i likhet med de flesta andra organisationer bland handtlangare, under *Svenska grofarbetareförbundet*, som hufvudsakligen omfattar arbetare utom den mekaniska verkstadsindustrien och därför ej här närmare beröres.

Enahanda är förhållandet med *Svenska träarbetareförbundet*, *Svenska måleri-*

arbetareförbundet m. fl. organisationer, som räkna ett större eller mindre antal medlemmar vid de här ifrågavarande verkstäderna.

Samtliga de nu nämnda förbunden, med undantag af Järn- och metallarbetareförbundet, äro anslutna till den s. k. *Landsorganisationen* — hvilken omfattar flertalet arbetarefackförbund i riket. Äfven Järn- och metallarbetareförbundet torde dock under den närmaste tiden komma att ingå såsom ett led i den nämnda samorganisationen.

Åtskilliga arbetare af olika branscher, särskildt vid verkstäder i Stockholm, Eskilstuna, Vesterås och Göteborg, hafva befunnits tillhöra det s. k. *Svenska arbetareförbundet*, hvilket uppvuxit vid sidan af de öfriga arbetareorganisationerna och afser att omfatta arbetare af alla yrkeskategorier.

Redan vid tiden för de arbetsstatistiska uppgifternas insamlande förefanns äfven bland arbetsgifvarne en facksammanslutning, nämligen den år 1896 bildade **Sveriges verkstadsförening**, hvilken dock, med undantag möjligen för Göteborgskretsen, under de första åren af sin tillvaro icke synes hafva omfattats med något större intresse. Den under år 1902 inträffade s. k. storstrejken gaf emellertid en ytterligare sporre åt arbetsgifvarnes organisationssträfvanden, och redan i juni månad sagda år afhölls ett möte i Göteborg, till hvilket ett stort antal af landets mekaniska verkstäder och gjuterier sändt representanter, och beslöto samtliga dessa att ingå uti verkstadsföreningen. En särskild kommitté tillsattes för stadgarnes revidering, och blefvo de nya stadgarne antagna vid allmänt föreningssammanträde i Stockholm den 24 sept. 1902.

Såsom af stadgarna framgår, är Sveriges verkstadsförening afsedd att vara en sammanslutning emellan arbetsgifvare, som i Sverige idka mekanisk verkstads-, gjuteri- eller därmed likartad verksamhet med minst 25 arbetare, och har föreningen till ändamål att tillvarataga och främja deras gemensamma intressen. Högsta ledningen utöfvas af en öfverstyrelse med säte i Stockholm, under hvilken finnas särskilda kretsstyrelser, till antalet f. n. 4, den södra, västra och östra samt Stockholms och norra kretsen.

Öfverstyrelsen, som själf utser ordförande och öfriga funktionärer, består af nio ledamöter, valda tre från Stockholms och norra kretsen samt två från hvar och en af de öfriga kretsarna jämte lika antal på enahanda sätt utsedda suppleanter.

Öfverstyrelsen sammanträder på kallelse af ordföranden samt har till åliggande:

att öfvervaka kretsföreningarnas verksamhet samt tillse, att stadgarna noggrannt efterlefvas;

att fatta beslut i frågor angående åtgärd med anledning af strejk eller blockad;

att afgöra, huruvida föreningsmedlem skall dömas utgifva skadestånd, där sådant enligt stadgarna kan ifrågakomma, äfvensom bestämma beloppet däraf, samt att pröfva anspråk på ersättning ur föreningens kassa;

att verkställa å allmänt föreningsmöte fattadt beslut;

att, då öfverstyrelsen finner omständigheterna därtill föranleda, sammankalla föreningen till allmänt möte å ort, som med hänsyn till föreliggande frågor anses lämplig;

att låta föra noggranna räkenskaper öfver föreningens inkomster och utgifter samt under gemensamt ansvar omhänderhafva och förvalta dess tillgångar;

att till föreningsmöte afgifva förvaltningsberättelse;

att verka som skiljedomstol i tvister, som af tvistande parter behörigen till dess afgörande hänskjutas; samt

att i allo företräda föreningen i förhållande till myndigheter och utomstående.

Kretsstyrelse består af fem ledamöter med tre suppleanter, hvilka å allmänt kretsmöte i mars månad utses för en tid af tre år.

Kretsstyrelse åligger:

att inom kretsen verka för tillslutning till föreningen;

att vid inträffande tvist mellan arbetsgifvare och arbetare ofördröjligen utreda anledningen därtill samt söka i godo bilägga densamma och, där så ej lyckas, i utredt skick jämte eget utlåtande öfverlämna ärendet till öfverstyrelsens pröfning och åtgärd;

att vid strejk, blockad eller lockout på anhållan af föreningsmedlem söka verka för att föreningsmedlemmar bistå hvarandra med arbetes utförande;

att anordna kretsmöten för öfverläggningar i ärenden rörande föreningens angelägenheter samt verkställa kretsmötenas beslut;

att förbereda alla ärenden för kretsmötena och för behandling i öfverstyrelsen;

att under gemensamt ansvar föra noggranna räkenskaper, inkassera medlemsafgifter, infordra ansvarsförbindelser samt till öfverstyrelsen aflämna redovisning;

att i vederbörlig ordning anställa val af ledamöter och suppleanter i öfverstyrelsen;

att till öfverstyrelsen insända afskrift af hos kretsstyrelsen förda protokoll;

att i öfrigt arbeta för befrämjandet af föreningens syfte.

Allmänt ordinarie kretsmöte hålles årligen under mars månad. Allmänt föreningsmöte hålles likaledes årligen i Stockholm före den 15 maj.

Ur föreningens stadgar må i öfrigt anföras följande utdrag af de viktigare bestämmelserna:

I föreningen inträdande medlem erlägger i inträdesafgift det belopp, som uppkommer, när summan af föreningens af öfverstyrelsen förvaltade tillgångar divideras med sammanlagda antalet af de förutvarande medlemmarnes arbetare och den sålunda erhållna kvoten multipliceras med antalet af den inträdandes arbetare. I årsafgift erlägger hvarje föreningsmedlem fyra kronor för hvarje hos honom enligt för sista året lämnad uppgift anställd arbetare. Å allmänt föreningssammanträde kan därutöfver extra uttaxering efter enahanda grund beslutas, likväl med iakttagande däraf att summan af årsafgift och extra uttaxering icke må för ett år öfverstiga 10 kronor för hvarje hos medlem enligt för sista året lämnad uppgift anställd arbetare.

Såsom säkerhet för gäldande af förfallna årsafgifter, bidrag samt fastställdt skadestånd skall enhvar föreningsmedlem mot kvitto aflämna en revers å ett belopp motsvarande 100 kronor för hvarje hos honom anställd arbetare.

Inom styrelserna har hvarje styrelseledamot en röst.

Å förenings- och kretsmöten har hvarje föreningsmedlem en röst och därutöfver en för hvarje 150-tal hos honom anställda arbetare enligt senast lämnad uppgift.

Medlem eger att efter skriftlig till »Sveriges Verkstadsförening» ställd uppsägning, som skall vara försedd med hans egenhändiga, bevittnade underskrift, utträda ur föreningen.

Vid afgång ur föreningen eger afgående medlem ej att återfå de afgifter eller bidrag, han till föreningen inbetalt.

Föreningsmedlem åligger att vid uppkommande tvist med arbetarne ofördröjligen göra anmälan därom hos kretsstyrelsens ordförande.

Där öfverstyrelsen på grund af hos föreningsmedlem uppkommen strejk eller blockad med alla afgifna röster beslutar lockout, som gäller samtliga medlemmar inom kretsen eller föreningen, är hvarje kretsmedlem pliktig att biträda sådan lockout i den utsträckning, öfverstyrelsen beslutar. Där öfverstyrelsens beslut ej är enhälligt, skall ärendet hänskjutas till allmänt sammanträde af verkstadsföreningen, hvars beslut om lockout är bindande, om det fattas med tre fjärdedelar af de afgifna rösterna samt, där lockouten ej skall omfatta hela föreningen, om det biträdes med tre fjärdedelar af de afgifna rösterna från föreningsmedlemmar inom den krets, lockouten skall gälla. Underlåter föreningsmedlem att ställa sig bindande beslut om lockout till efterrättelse, vare han pliktig att utgifva skadestånd.

Vid inträffande strejk eller beslutad lockout skola vederbörande föreningsmedlemmar ofördröjligen upprätta och till kretsstyrelsen insända förteckning å strejkande eller utestängda arbetare. Denna förteckning tillställes af kretsstyrelsen samtliga föreningsmedlemmar, och är det föreningsmedlemmarna förbjudet att i sitt arbete använda någon å sådan förteckning upptagen person, intill dess från krets- eller öfverstyrelsen tillstånd därtill gifves. Brott häremot föranleder skadeståndsskyldighet.

Vid strejk, blockad och lockout ankommer det på öfverstyrelsen att besluta, huruvida och till hvilket belopp ersättning ur föreningens kassa skall tilldelas föreningsmedlem för skada genom arbetsinställelse. Sådan ersättning bestämmes till visst belopp per dag och arbetare enligt den om antalet anställda arbetare senast lämnade uppgift. Högsta ersättningsbelopp är en krona per dag och arbetare.

Föreningsmedlem, som bryter mot inom kretsen eller föreningen träffad öfverenskommelse i fråga, som rör rättsförhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare, kan åläggas skadestånd.

Frågor, som afse främjandet af de näringar föreningsmedlemmarna idka, men falla utom rättsförhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, må inom föreningen väl upptagas till öfverläggning, men må ej göras till föremål för beslut.

År 1903 — vid den stora lockouten — räknade Sveriges Verkstadsförening 77 medlemmar, och utgjorde antalet från de anslutna verkstäderna anmälda arbetare sagda år öfver 15,000.

Af de sammanlagdt 138 mekaniska verkstäder, som berörts af de arbetsstatistiska undersökningarne (den nuvarande och den föregående) hafva 62 ingått i Sveriges verkstadsförening. De 15 till verkstadsföreningen anslutna verkstäder, som icke omfattats af undersökningarne, sysselsatte år 1903 ungefär 1,700 arbetare.

Vid tiden för de senaste arbetsstatistiska uppgifternas inhämtande voro dock af de här redovisade verkstäderna endast 4 — alla i Göteborg — medlemmar af Sveriges verkstadsförening, hvar-

jämte en verkstad tillhörde Eskilstuna arbetsgifvareförbund och en (i Helsingborg) Södra Sveriges arbetsgifvareförening.

Samtliga de arbetare, som vid 1:sta och 2:dra undersökningen uppgifvit sig vara medlemmar af arbetareorganisationer, resp. 4,368 och 4,967, fördela sig på följande sätt:

	1:sta undersökningen.	2:dra undersökningen.	Båda undersökningarna.
Svenska järn- och metallarbetareförbundet	2,777	3,384	6,161
Svenska gjutareförbundet	669	564	1,233
Svenska träarbetareförbundet	512	253	765
Svenska grofarbetareförbundet	297	176	473
(däraf mek. hjälparnes fackfören.	82	43	125)
Svenska måleriarbetareförbundet	30	80	110
Bleck- och plåtslagareförbundet	4	45	49
Andra fackföreningar	48	21	69
Fackorganisationer i utlandet	2	—	2
Borås mek. verkstads arbetarefören.	—	96	96
Svenska arbetareförbundet	16	331	347
Ej uppgifven organisation	13	17	30
Summa	**4,368**	**4,967**	**9,335**

Att ett jämförelsevis så stort antal arbetare vid den senare undersökningen befunnits tillhöra Svenska arbetareförbundet, medan vid den förra endast ett fåtal angifvits vara medlemmar af denna organisation, beror hufvudsakligen därpå, att nämnda förbund först i april 1899 började sin verksamhet. Förbundet torde för närvarande också hafva vunnit större anslutning bland arbetarne vid de i den föregående undersökningen ingående verkstäderna, än hvad den ofvan angifna siffran utvisar.[1]

Gifvet är, att anslutningen till fackorganisationerna skall visa sig vara väsentligt olika inom olika delar af landet. Växlingarna i detta hänseende framgå af nedanstående tablå (sammanställd efter tab. 35 i det följande samt tab. 34 i Arbetsstatistik III):

[1]) Vid 1903 års verkstadslockout blefvo, enligt uppgift, 552 medlemmar af Svenska arbetareförbundet utestängda.

	1:sta undersökningen.		*2:dra undersökningen.*		*Båda undersökningarna.*	
	Antal.	% af vuxna arbetare.	Antal.	% af vuxna arbetare.	Antal.	% af vuxna arbetare.
i Stockholms stad	1,276	51·6	1,795	70·6	3,071	61·2
» » län	—	—	386	82·5	386	82·5
» Uppsala län: Söderfors	—	—	—	—	—	—
» Öfriga orter	—	—	92	58·6	92	58·6
» Södermanlands län: Eskilstuna	236	41·5	401	60·7	637	51·8
» Öfriga orter	—	—	57	14·0	57	14·0
» Östergötlands län: Norrköping	—	—	60	40·8	60	40·8
» Finspong	—	—	8	3·7	8	3·7
» Motala	511	56·8	—	—	511	56·8
» Jönköpings län	10	1·0	111	27·7	121	8·4
» Kronobergs »	—	—	29	29·3	29	29·3
» Kalmar »	1	0·5	10	7·2	11	3·2
» Gotlands »	—	—	7	12·1	7	12·1
» Blekinge »	—	—	21	10·2	21	10·2
» Kristianstads »	209	66·3	290	83·8	499	75·5
» Malmöhus »	1,345	79·7	362	75·3	1,707	78·7
» Hallands »	64	59·8	—	—	64	59·8
» Göteborgs och Bohus län: Göteborg	246	17·7	257	38·4	503	24·4
» Öfriga orter	—	—	15	7·2	15	7·2
» Elfsborgs län	4	0·6	98	66·2	102	11·7
» Skaraborgs »	10	8·8	4	1·9	14	4·4
» Vermlands »	189	45·7	28	10·6	217	32·0
» Örebro län: Bofors	—	—	183	38·0	183	38·0
» Öfriga orter	—	—	8	4·8	8	4·8
» Vestmanlands län: Vesterås	—	—	387	64·1	387	64·1
» Öfriga orter	84	21·4	116	67·1	200	35·3
» Kopparbergs län	—	—	88	44·4	88	44·4
» Gefleborgs län: Gefle	100	29·0	61	54·0	161	35·2
» Öfriga orter	53	57·0	67	40·1	120	46·2
» Vesternorrlands län	30	30·9	7	11·7	37	23·6
» Jemtlands »	—	—	19	63·3	19	63·3
Summa och medeltal	**4.368**	40·2	**4,967**	49·6	**9.335**	44·7

Vid den sista undersökningen befunnos i städer 62·1 %, men på landsbygden endast 23·3 % af de anträffade vuxne arbetarne tillhöra fackförening.

Anmärkningsvärdt är särskildt det lifliga intresse, hvarmed föreningsväsendet omfattats af arbetarne vid verkstäderna i Skåne samt i Stockholm och angränsande län, medan detsamma däremot i Göteborg med omnejd tydligen ej lyckats vinna någon lifligare anslutning. Vid de verkstäder, där underafdelningar af fackförbunden ej alls förefunnos eller ännu ej hunnit utvecklas, såsom Huskvarna och Finspong samt ett antal smärre arbetsorter särskildt

på landsbygden, var naturligtvis antalet organiserade arbetare högst obetydligt och utgjordes af en eller annan, som kvarstod i den förening å annan ort, af hvilken han förut blifvit medlem. Vid Söderfors förefanns icke en enda organiserad arbetare.[1])

De vid den förra undersökningen anträffade arbetare, som uppgifvit sig vara medlemmar af arbetareorganisationer, utgjorde 40·2 % af hela antalet vid de förevarande verkstäderna anställda arbetarne, under det att motsvarande procenttal för den senare undersökningen är 49·6. Om man emellertid betänker, att såväl Svenska järn- och metallarbetareförbundet som Svenska gjutareförbundet sett sina medlemsiffror afsevärdt tillväxa under åren 1899—1902, så kan man med tämligen stor visshet antaga, att under den mellan de båda undersökningarna förflutna tiden antalet organiserade arbetare vid de först undersökta arbetsplatserna ökats. Öfver hufvud taget torde man därför kunna beräkna, att hälften af de vid mekaniska verkstäder i Sverige anställda arbetarne vid tiden för den senare undersökningen tillhörde någon arbetareorganisation.

Därvid förefinnas emellertid betydliga olikheter äfven inom skilda yrkeskategorier af arbetare. För hvar och en af de båda undersökningarne framgå härom följande absoluta och relativa tal:

	1:sta undersökningen.		*2:dra undersökningen.*		*Båda undersökningarna.*	
	Antal fackföreningsmedlemmar.	% af vuxna arbetare.	Antal fackföreningsmedlemmar.	% af vuxna arbetare.	Antal fackföreningsmedlemmar.	% af vuxna arbetare.
Förmän	14	6·3	79	22·1	93	16·0
Gjuteriarbetare: yrkesarbetare	757	56·5	570	51·7	1,327	54·3
handtlangare	126	37·3	49	13·5	175	24·9
Smidesarbetare: yrkesarbetare	226	48·3	152	35·0	378	41·9
handtlangare	165	38·3	79	28·2	244	34·3
Plåtslageriarbetare: yrkesarbetare	491	44.8	144	50·9	635	46·0
handtlangare	271	28·2	77	37·9	348	29·9
Bleck- och kopparslagare	76	54·7	84	81·6	160	66·1
Maskinverkstadsarbetare: yrkesarbetare	1,519	40·1	3,141	63·0	4,660	53·1
handtlangare	59	24·8	76	26·3	135	25·6
Snickeriarbetare	520	48·1	275	35·3	795	42·7
Måleriarbetare	33	28·7	79	52·0	112	41·9
Maskinister och eldare	4	3·6	39	33·3	43	18·9
Öfriga arbetare	107	20·0	123	21·7	230	20·9
Summa och medeltal	**4.368**	40·2	**4.967**	49·6	**9.335**	44·7

[1]) Särskild afdelning af Järn- och metallarbetareförbundet saknades å inalles 21 arbetsorter, som berörts af den senaste undersökningen, och å 33 orter saknades särskild afdelning af Gjutareförbundet, hvilket dock ej är liktydigt med att dessa organisationer sakna medlemmar på ifrågavarande platser. (Jfr sid. 199 i det föregående.)

Af dessa siffror framgår, att, beträffande arbetarnes af skilda yrkeskategorier medlemskap i arbetareorganisationer, en bestämd skillnad eger rum mellan å ena sidan de egentliga mekaniska verkstadsarbetarne och å andra sidan hjälparbetare och handtlangare, i det inom den förra gruppen finnes ett relativt mycket större antal organiserade arbetare. För öfrigt må äfven i detta sammanhang påpekas, att de för den första undersökningen gällande siffrorna afse ett tidigare år samt att på grund däraf det för båda undersökningarne gemensamma procenttalet torde vara för lågt och icke distinkt återgifva de år 1901 rådande förhållandena.

Tab. 36 innehåller en sammanställning till belysande af den anslutning, som *nykterhetsrörelsen* vunnit bland de här afhandlade verkstädernas arbetare. Då den ifrågavarande tabellen icke synes oss kräfva någon vidare utläggning, kunna vi inskränka oss till att anteckna, att af de 10,017 vuxna arbetare, den senaste undersökningen omfattat, 1,748, d. v. s. 17·5 % — vid förra undersökningen 14 % — uppgifvit sig vara medlemmar af nykterhetsförening. Hvad de olika yrkesspecialiteterna beträffar, synas inga nämnvärda afvikelser från nyssberörda medeltal kunna iakttagas, på ett par undantag när: af maskinverkstadshandtlangarna äro 34·6 %, af bleck- och kopparslagarne däremot endast 6·8 % inskrifna i nykterhetsförening. Å skilda arbetsorter synes däremot äfven nu arbetarnes intresse för nykterhetsrörelsen vara betydligt olika. Så t. ex. äro i Gefleborgs län (utom Gefle) och Jemtlands län resp. 44·3 % och 43·3 %, samt i Kalmar län 38·8 %, i Jönköpings län 35·4 %, vid Finspong 33·8 % och i Södermanlands län (utom Eskilstuna) 33·7 % af de vuxna arbetarne »absolut nyktra», medan i Stockholm endast 4·4 % ingått i nykterhetsförening. För vidare upplysningar i detta afseende hänvisas till tabellen.

Innan vi öfvergå till att utförligare redogöra för den särskilda del af undersökningen, som afsett att utröna de vid de senast undersökta mekaniska verkstäderna förefintliga sjuk-, begrafnings- och

andra understödskassors organisation och verksamhet samt öfriga hithörande uppgifter, som erhållits enligt frågeformulär D, skola vi här något skärskåda de af de enskilde arbetarne lämnade uppgifter beträffande deras delaktighet uti *självhjälpsföreningar*, hvilka uppgifter återfinnas sammanförda uti tab. 37.

De flesta mekaniska verkstadsarbetare, som velat tillförsäkra sig de ekonomiska fördelar, som föreningsväsendets självhjälp kan bereda, hafva för detta ändamål visserligen i främsta rummet sökt inträde uti någon eller några af de till ett femtiotal uppgående sjuk-, begrafnings- och öfriga understödsföreningar — vare sig fabriks- eller enskilda kassor — hvilkas medlemmar uteslutande eller till väsentlig del arbeta vid mekanisk verkstad. Ett afsevärdt stort antal medlemmar räknar ock den af Svenska järn- och metallarbetareförbundet upprättade sjuk- och begrafningskassan. Därjämte tillhöra många arbetare, särskildt familjeförsörjare, någon eller några af de många självhjälpsföreningar af olika slag, hvilka på bestämda villkor mottaga medlemmar utan anseende till yrket. Ett större antal mekaniska verkstadsarbetare förefinnes dock endast uti ett fåtal dylika kassor. Särskildt synas arbetarne med förkärlek inträda uti någon af de rundt om i riket talrikt förekommande s. k. hundramannaföreningar.

Enligt hvad slutsiffrorna uti tab. 37 ådagalägga, hafva, af samtliga nu senast redovisade arbetare, bland de ogifta 71·4 % — förra undersökningen 75·4 % — och bland gifta och änklingar icke mindre än 90·3 % — förra undersökningen 94 % — uppgifvit sig tillhöra en eller flera understödskassor. Redan bland de ogifta arbetarna befinnas äfven nu på en del platser nära nog samtliga på detta sätt vara försäkrade mot oförmåga till arbete i följd af sjukdom; på vissa platser har detta sin förklaring däruti, att inträde i verkstadens sjukkassa är obligatoriskt för alla vid verkstaden anställda arbetare. För att endast nämna några exempel må sålunda anföras, att af de ogifta arbetarne i Vesterås 99·2 % och i Gefleborgs län (utom Gefle) 97·8 % samt äfven i Stockholms län, Kristianstads och Vesternorrlands län öfver 90 % äro sjukkassemedlemmar. Å andra sidan befinnes det, att af de ogifta arbetarne i Gefle endast 29·2 % (minimum), Blekinge 32 %, Uppsala län (utom Söderfors) 34·1 % och vid Bofors 40·2 % ingått i sjuk-

kassa. Hvad åter beträffar de gifta arbetarne, hafva ofta alla — på ett eller annat undantag när — genom att blifva medlemmar af understödskassa tillförsäkrat sig och de sina understöd vid inträffande sjukdomsfall. Lägst är antalet dylika gifta arbetare i Hallands län (46·7 %), samt jämförelsevis lågt äfven i Uppsala län (utom Söderfors) och i Gefle samt i Kronobergs och Blekinge län (resp. 65·1, 68·6, 69 och 70·8 %). I Stockholm är deras antal nu liksom vid förra undersökningen c:a 94 %, i Göteborg 85·7 % — förra undersökningen 96·4 % — vid Söderfors 98 % o. s. v. samt å ingen af öfriga orter — utom Norrköping — lägre än 80 %.

Efterföljande sammanställning utvisar procenttalen af de arbetare af olika civilstånd, som äro medlemmar af en, två eller flere självhjälpsföreningar.

	Bland 100 arbetare[1]) *tillhöra:*		
	1 kassa.	2 kassor.	3 eller flere kassor.
	%	%	%
af *ogifta* arbetare	77·5	19·5	3·0
» *gifta* eller f. d. gifta arbetare	50·0	35·6	14·4

Af de gifta mekaniska verkstadsarbetare, som tillhöra understödskassor, voro sålunda 50 % — förra undersökningen 58·2 % — samtidigt medlemmar af minst 2 kassor och 14·4 % (f. u. 14·1 %) medlemmar af 3 eller flera kassor. Betydligt högre ställer sig procenttalet för dylika delegare — i minst 3 kassor — inom olika arbetsorter, särskildt i Kalmar län (35·2 %), i Eskilstuna (31·4 %), vid Finspong (30·5 %) och i Stockholm (25·2 %). För Göteborgs och Bohus län (inkl. Göteborg) är motsvarande procenttal lägre än 1 % och i Hallands, Vermlands, Vesternorrlands och Jemtlands län äro inga arbetare medlemmar i flere än 2 kassor.[2])

Rörande arbetarnes inom olika yrkesspecialiteter medlemsskap i förtänksamhetsföreningar hänvisa vi till tab. 37 B.

De medlemsafgifter, som arbetarne uppgifvit sig hafva att erlägga till understödskassorna, variera naturligtvis högst betydligt för olika kassor. I allmänhet växlar dock medlemsafgiften i de särskilda kassorna mellan 10 öre och 25 öre per vecka, d. v. s.

1) Som lämnat uppgift om medlemsskap i sjukkassa.

2) Jfr. Arbetsstatistik III, sid. 165.

resp. kronor 5·20 och kronor 13 per år. Som emellertid en stor del af de kassor, arbetarne tillhöra, äro kombinerade sjuk- och begrafningskassor (hundra- och tusenmannaföreningar m. fl.), hvilka kassors delegare för hvarje bland medlemmarne inträffadt dödsfall hafva att utbetala ett visst belopp (vanligen 50 öre à 1 krona) såsom bidrag till begrafningshjälp, är det omöjligt att ens någorlunda exakt angifva summan af de belopp, som af de på dylikt sätt försäkrade arbetarne årligen inbetalas till självhjälpsföreningar. Uppenbart är dock, att ett ganska betydligt antal familjeförsörjare årligen utbetala, om bidraget till fackföreningen inräknas, ett för deras förhållanden afsevärdt belopp — 50 kronor och däröfver — i föreningsafgifter.

Anmärkningsvärdt många äro jämväl nu de mekaniska verkstadsarbetare, som äro *lifförsäkrade*, nämligen icke färre än 1,613, d. ä. 16·1 % af hela antalet anträffade vuxne arbetare (vid förra undersökningen 10 %). Af dessa var nedanstående antal arbetare försäkrade för en summa af

	Antal lifförsäkrade.
mindre än 1,000 kronor	144
1,000—2,000 »	629
öfver 2,000 »	717

hvilka sistnämnda sålunda utgjorde 44·5 % af de försäkrade arbetarne (förra undersökningen öfver 50 %). Om alltså antalet lifförsäkrade arbetare vid den senare undersökningen har befunnits vara åtskilligt större än vid den förra, var åter antalet arbetare med jämförelsevis hög lifförsäkring (2,000 kronor och däröfver) då proportionsvis större än nu. Äfven i ett annat afseende förefinnes här en olikhet mellan de resultat, som framgått af de båda undersökningarna. Vid den nu förevarande hafva nämligen icke mindre än 1,069 af de lifförsäkrade arbetarne uppgifvit, att deras lifförsäkring var tagen mot fasta premier, och endast 488, att de erlägga premierna efter uttaxering. Vid den föregående undersökningen visade sig den sistnämnda formen för lifförsäkring förekomma uti ett afsevärdt större antal fall. Anledningen till denna olikhet torde närmast vara att söka däri, att lifförsäkringsrörelsens utöfvare under de senare åren allt mera börjat egna sina omsorger

åt att anordna lifförsäkring under särskilda, för arbetare lämpliga former, då arbetarne däremot tidigare närmast voro hänvisade till att äfven för lifförsäkrings erhållande anlita förtänksamhetsföreningar af väsentligen samma karaktär som vanliga begrafningskassor (hundra- eller tusenmannaföreningar), ehuru det vid dödsfall utfallande beloppet var större.

Slutligen må antecknas, att 3,840 af de vid undersökningarne anträffade arbetarne haft sin *lösegendom försäkrad* mot eldfara, samt att denna förtänksamhet är större bland arbetarne på landsbygden än bland dem i städerna. Af de vuxne arbetarne på landet har nämligen hvar annan, men i städerna endast hvar tredje brandförsäkrat sitt lösöre.[1]

För de fall, då arbetare genom arbetsgifvares försorg försäkrats mot varaktig eller tillfällig oförmåga till arbete i följd af *olycksfall*, har redan i ett föregående kapitel blifvit redogjordt[2], hvarvid jämväl blifvit påvisadt, hurusom arbetarne vid en del fabriker fingo bidraga med halfva eller någon mindre del af premien för olycksfallsförsäkringen. De af arbetarne själfva i detta afseende lämnade uppgifter hafva emellertid varit så obestämdt affattade, att det icke varit möjligt att med ledning af detta material afgöra, huru många af arbetarne, som helt och hållet af eget initiativ och på egen bekostnad hade försäkrat sig mot olycksfall. Så mycket synes emellertid af uppgifterna framgå, att antalet dylika fall varit relativt obetydligt, hvilket ju ock är helt naturligt, då arbetsgifvarne inom denna bransch härvidlag ofta sörjt för sina arbetares bästa, redan innan detta blef en lagstadgad skyldighet.[3]

---

12. Sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor.

I tab. 39 äro redovisade 54 för arbetare vid de undersökta mekaniska verkstäderna afsedda understödskassor, från hvilka upp-

1) Beträffande arbetarnes lif- och brandförsäkring hänvisas i öfrigt till tab. 38.

2) Jfr. sid. 178 i det föregående.

3) Vi erinra ännu en gång om, att primäruppgifterna för denna undersökning insamlades, innan lagen ang. ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete trädt i kraft, hvilket skedde först den 1 januari 1903.

gifter enligt frågeformulär D inkommit. Af dessa kassor äro 52 sjuk- och begrafningskassor och 2 uteslutande sjukkassor.

Förutom nämnda kassor finnas vid de af undersökningen berörda verkstäderna äfven en del andra, hvilka emellertid icke upptagits i tabellen, antingen på den grund, att de i dem delaktiga arbetarne till öfvervägande antal tillhört annan, i tabellen upptagen kassa, och det ansetts önskvärdt att med hänsyn till erhållande af en korrekt sjukdoms- och dödsfallsstatistik i möjligaste mån undvika dubbelräkning af arbetarne, eller ock därför att redogörelser för dem ej kunnat erhållas.

Uteslutningen af de förstnämnda kassorna har fört med sig, att tabellen icke innehåller uppgifter för s. k. hundramannaföreningar eller dylika kassor, utan att alla de upptagna kassorna, på grund af att de antingen äro obligatoriska för arbetarne, eller åtnjuta understöd från arbetsgifvaren, eller ock omfatta större delen af den vid vederbörande verkstad anställda personalen, kunna karaktäriseras såsom *fabrikskassor* i den inskränkta bemärkelse, hvari denna term i undersökningen af de större mekaniska verkstäderna användes. Undantag bildar dock järn- och metallarbetareförbundets sjukkassa, hvilken omfattar arbetare från en mängd olika verkstäder i landet och hvarken åtnjutit understöd från arbetsgifvare eller är obligatorisk. Den benämnes i det följande *allmän kassa.*

Antalet delegare i de 54 kassorna vid 1901 års slut utgjorde 10,965, däraf 9,050 i de 53 fabrikskassorna, motsvarande 171 per kassa, och 1,915 i den allmänna kassan.

22 kassor voro vid 1900 års slut *registrerade* enligt lagen af den 30 oktober 1891.

Kassornas fördelning efter *stiftelseår* framgår af följande tablå:

	Antal kassor.
1870 eller tidigare	5
1871—1880	5
1881—1890	14
1891—1895	8
1896	4
1897	3
1898	6
1899	3
1900	4
Okändt stiftelseår	2
Summa	54

Äldst af kassorna är Understödslådan vid Finspong (stiftad 1848), därefter Eriksbergs verkstads i Göteborg kassa (år 1853). Järn- och metallarbetareförbundets kassa bildades år 1898.

En öfversikt af kassornas viktigaste *reglementariska föreskrifter* meddelas i tabellens första afdelning (kol. 5—23), hvilken utvisar kassornas i detta hänseende ytterst skiftande karaktär, till belysande hvaraf här endast några få iakttagelser torde böra framhållas.

Obligatoriskt inträde i kassan för samtliga arbetare vid verkstaden — med vissa bestämda inskränkningar[1] — är föreskrifvet vid 31 kassor af 54 (mot 19 af 40 vid undersökningen af de större mekaniska verkstäderna).

Minimiålder för inträde är stadgad i 18 kassor (15 à 18 år), *maximiålder* i 21 kassor (40 à 60 år).

Afgifterna till kassan uttagas — frånsedt inträdesafgifterna, som för medlemmarnes ekonomi i allmänhet hafva ringa betydelse i jämförelse med öfriga afgifter — efter väsentligen tre olika principer, nämligen a) fast afgift *till bestämdt belopp* för år eller månad, b) fast afgift *i bestämd proportion till aflöningen* och c) *uttaxering* till bestämdt belopp eller efter behof. I en kassa (vid de Lavals ångturbin) förekomma inga afgifter, utan utgifterna bestridas helt och hållet af arbetsgifvaren. Mellan de båda första af dessa metoder för afgifternas uttagande förefinnas ur kassornas synpunkt ingen ekonomisk skillnad, förutsatt att det utbetalade understödet beräknas efter samma metod som afgifterna, hvilket ock, åtminstone beträffande sjukhjälpen, alltid är fallet; men däremot ställer det sig ur medlemmarnes synpunkt gifvetvis olika, om afgift och sjukhjälp stå i bestämd proportion till aflöningen, eller om de utgå med samma belopp för äldre, väl aflönade arbetare som för unga lärlingar. Ett sätt att i viss mån taga hänsyn till arbetarnes ålder och aflöning — utan att tillgripa metoden att föreskrifva en mot aflöningen proportionell afgift, med den onekligen mera invecklade bokföring, som däraf måste föranledas — är

[1] Arbetaren skall vara frisk och af för nyinträdande medlemmar tillåten ålder. I regel fritages dessutom arbetare från inträde, då han visar sig vara medlem af en eller flera andra sjukkassor och till dem betalar afgift af visst minimibelopp.

den i en del kassor med fast årsafgift införda fördelningen af arbetarne i klasser med olika afgifter och understödsbelopp.

Uttaxerade afgifter förekomma i 23 kassor, däraf dock 18 jämväl hafva fasta afgifter samt använda uttaxering endast vid dödsfall. I 5 kassor uttagas likväl alla afgifter — utom inträdesafgifter — genom uttaxering efter behof. I järn- och metallarbetareförbundets kassa förekommer uttaxering icke.

Nedanstående tablå ger en framställning af *sättet för afgifternas erläggande* inom olika kassor:

	Antal kassor.	Antal medlemmar.
a) Årsafgift till bestämdt belopp	24	6,297
d:o jämte uttaxering vid dödsfall till bestämdt belopp	11	1,195
d:o » » » » efter behof	4	225
b) Årsafgift proportionell mot aflöningen	2	159
d:o jämte uttaxering vid dödsfall till bestämdt belopp	2	284
d:o » » » » efter behof	1	136
c) Alla afgifter uttaxeras efter behof	5	684
d) » utgifter bestridas af verkstaden	1	49
Summa	**50**	**9.029**

Rörande de öfriga 4 kassorna med 1,936 medlemmar föreligga icke uppgifter i detta hänseende.

Beloppen af *afgifter* och *understöd vid sjukdoms- eller dödsfall* äro i hög grad varierande, och hänvisas med afseende på desamma till tabellens kol. 10—13 och 20—23.[1]

Vidkommande kassornas *ekonomiska ställning* framgår af tabellens andra uppslag, att samtliga redovisade kassors inkomster år 1900 uppgingo till 137,330 kr. 85 öre, under det att utgifterna utgjorde 127,647 kr. 35 öre. Kapitaltillökningen under året belöpte sig sålunda till 9,683 kr. 50 öre eller 7 % af inkomsterna. Till denna kapitaltillväxt bidrogo emellertid endast 36 kassor, med ett sammanlagdt öfverskott af 15,662 kr. 57 öre; af de återstående hade 16 vid årets slut mindre tillgångar än vid dess början

[1] En föreställning om de belopp, som arbetarne i *medeltal* utbetala i sjukkasseafgifter och om de medelbelopp, som de i händelse af sjukdomsfall erhålla från kassorna, kan man erhålla ur den här nedan meddelade tablån rörande inkomster och utgifter per kassadelegare, af hvilken framgår, *dels* att årsafgiften i medeltal är 8 kr. 58 öre per delegare, *dels* att sjukhjälp i medeltal utgår med 9 kr. 45 öre per delegare, allt per år räknadt, eller, då enligt den å sid. 226 införda tab. litt. CC antalet sjukdagar per delegare i medeltal är 7·8, med ungefär *1 krona 25 öre per sjukdag* mot c:a 1 krona vid 1898 års undersökning.

(tillsammans 5,979 kr. 7 öre), under det att för 2 kassor inkomster och utgifter uppgingo till samma belopp vid årets början som vid dess slut.

Inkomster och *utgifter* år 1900 i de båda hufvudgrupperna af kassor utvisas af efterföljande tabeller litt. Å och Ä.

Tab. litt. Å. Kassornas inkomster.

	Fabrikskassor.		Allmän kassa.		Samtliga kassor.	
	Kronor.	%.	Kronor.	%.	Kronor.	%.
Inträdesafgifter	2,734	2·4	1,738	6·9	4,472	3·3
Bidrag af delegare	72,089	64·2	22,046	88·1	94,135	68·5
» » arbetsgifvare[1]	13,423	12·0	—	—	13,423	9·8
» » staten	3,172	2·8	739	3·0	3,911	2·8
Räntor	8,864	7·9	91	0·4	8,955	6·5
Öfriga inkomster	12,031	10·7	404	1·6	12,435	9·1
Summa	**112,313**	100·0	**25,018**	100·0	**137,331**	100·0

Tabell litt. Å. Kassornas utgifter.

	Fabrikskassor.		Allmän kassa.		Samtliga kassor.	
	Kronor.	%.	Kronor.	%.	Kronor.	%.
Kontant sjukhjälp	82,392	80·0	21,229	86·3	103,621	81·2
Begrafningshjälp	6,844	6·6	1,280	5·2	8,124	6·4
Läkarearfvoden	6,437	6·2	—	—	6,437	5·0
Medikamenter, lasarettsvård	3,188	3·1	—	—	3,188	2·5
Förvaltningskostnader	2,138	2·1	2,053	8·4	4,191	3·3
Öfriga utgifter	2,067	2·0	19	0·1	2,086	1·6
Summa	**103,066**	100·0	**24,581**	100·0	**127,647**	100·0

Likasom vid de sjukkassor, som redovisats vid föregående arbetsstatistiska undersökningar, var förhållandet, visar det sig äfven

[1] Största delen af dessa bidrag äro årligen återkommande, endast en mindre del tillfälliga gåfvor för året 1900. Dessutom hafva i 8 af de här ifrågavarande kassorna arbetsgifvarne tillsläppt grundfonder med tillsammans c:a 8,000 kronor.

här vara för arbetarne mera fördelaktigt att tillhöra fabrikskassa än annan kassa. I kassorna af det förra slaget uppgå nämligen medlemmarnes ordinarie och utdebiterade bidrag till 68·6 % af samtliga inkomster mot 95·0 % i förbundets kassa. Arbetsgifvarnes bidrag uppgå i de nu ifrågavarande kassorna till ungefär samma belopp som i kassorna vid de större mekaniska verkstäderna (12·0 % mot 10·6 % och per delegare 1 kr. 48 öre mot 1 kr. 26 öre). Vidare bör anmärkas med afseende på det uppgifna statsbidraget, att sju kassor registrerats under år 1900 och sålunda under redovisningsåret icke åtnjutit sådant bidrag. Detta oaktadt, och fastän kassorna ej ens till halfva antalet äro registrerade, visar det sig likväl, att statsbidragens sammanlagda belopp för fabrikskassorna täcker icke blott förvaltningskostnaderna, utan äfven en betydlig del af »öfriga utgifter». För den allmänna kassan däremot uppgår statsbidraget blott till tredjedelen af förvaltningskostnaden.

Nedanstående tablå utvisar *inkomster och utgifter per kassadelegare:*

		Fabriks-kassor.	Allmän kassa.	Samtliga kassor.
Inträdesafgifter	kr.	0·30	0·91	0·41
Bidrag af delegare	»	7·97	11·51	8·58
» » arbetsgifvare	»	1·48	—	1·22
» » staten	»	0·35	0·38	0·36
Räntor	»	0·98	0·05	0·82
Andra inkomster	»	1·33	0·21	1·13
Summa inkomster i medeltal	kr.	12·41	13·06	12·52

		Fabriks-kassor.	Allmän kassa.	Samtliga kassor.
Kontant sjukhjälp	kr.	9·10	11·09	9·45
Begrafningshjälp	»	0·76	0·67	0·74
Läkarearfvoden m. m.	»	0·71	—	0·59
Medikamenter, lasarettsvård	»	0·35	—	0·29
Förvaltningskostnader	»	0·24	1·07	0·38
Andra utgifter	»	0·23	0·01	0·19
Summa utgifter i medeltal	kr.	11·39	12·84	11·64

Kassornas behållna tillgångar vid 1900 års slut utgjorde 182,439 kronor 52 öre, hvaraf i fabrikskassor 175,900 kronor 70 öre och i den allmänna kassan 6,538 kronor 82 öre. Medelbehållningen utgjorde:

	Fabriks-kassor.	Allmän kassa.	Samtliga kassor.
Per kassa ..... kr.	3,319	6,539	3,378
Per kassadelegare ..... »	19	3	17

För kassornas fördelning efter *behållningens storlek* redogöres i följande tablå:

	Fabrikskassor. Antal.	Allmän kassa.
Behållning öfver 10,000 kronor	5	—
10,000—5,000 »	5	1
5,000—3,000 »	3	—
3,000—1,000 »	12	—
under 1,000 »	23	—
Ingen behållning	2	—
Brist	3	—
Summa	53	1

Det framgår af denna tablå, att de af föreliggande undersökning berörda kassorna i allmänhet framvisa mindre behållning än de, som omfattats af den föregående undersökningen. Under det att af de sistnämnda 18 kassor (af 40) hade mer än 3,000 kronors behållning, uppnå här endast 14 (af 54) denna siffra.

I två kassor, som helt och hållet förvaltas af arbetsgifvarne, fanns ingen behållning, i tre andra kassor förefanns brist på tillsammans 267 kr. 61 öre.

Nedanstående fördelning af kassorna efter deras *medlemsantal* utvisar likaledes, att de af den föreliggande undersökningen omfattade kassorna i allmänhet äro mindre än de år 1898 behandlade.

Medlems-antal.	Antal kassor år 1900.	Antal kassor år 1898.
1—50	11	9
51—100	18	
101—150	8	8
151—200	6	4
201—300	4	3
301—400	1	3
401—500	—	2
501—1,000	5	9
öfver 1,000	1	1
ej uppgifvet	—	1
Summa	**54**	**40**

En föreställning om kassornas utveckling under femårsperioden 1896—1900 gifver följande tabell, i hvilken för att möjliggöra jämförelse uteslutits samtliga kassor, för hvilka uppgifter icke föreligga under hela perioden eller den del däraf, hvarunder de existerat.

Tab. litt. Ö. Medlemsantalets tillväxt under åren 1896—1900.

(Afser 47 sjuk- och begrafningskassor.)

År.	Medlemsantal vid årets början.	Tillväxt			
		i samtliga kassor.		i under året nybildade kassor.	
		Antal.	%.	Antal.	%.
1896	4,559	604	13·2	85	1·9
1897	5,163	961	18·6	207	4·0
1898	6,124	2,102 [1]	34·4	1,444 [1]	23·6
1899	8,226	1,311	16·0	333	4·0
1900	9,537	806	8·5	315	3·3
1901	10,343	—	—	—	—

Med anledning af den möjlighet att för olika åldrar jämföra antalet sjukdomsfall med antalet medlemmar och således beräkna sjukdomsfrekvensen inom olika åldersklasser, hvilken, såsom i Arbetsstatistik III, sid. 181—183 visades, förefinnes, därest man känner fördelningen af kassornas medlemmar efter ålder, har, såsom i inledningen framhållits, å formulär D för den nu ifrågavarande undersökningen begärts uppgifter angående sagda åldersfördelning, rörande hvilken man i Arbetsstatistik III måste åtnöja sig med approximativa tal, grundade på de inkomna uppgifterna om *registrerade* sjukkassor.

Uppgifter om fördelningen af de manliga medlemmarne efter ålder vid 1900 års början och slut hafva erhållits från 43 af de 54 i tab. 39 upptagna kassorna. I nedanstående tab. litt. AA med-

[1]) Däraf 1,157 i Järn- och Metallarbetareförbundets sjukkassa.

delas efter dessa uppgifter medelantalet (d. v. s. medeltalet mellan antalet vid årets början och slut) medlemmar i olika åldersklasser, jämte motsvarande procenttal.

Tab. litt. AA. Sjukkassornas medlemmar, fördelade efter ålder, år 1900.

(Afser 43 kassor.)

Åldersklass.	Medelantal medlemmar år 1900.	%.
Under 20 år	1,131	15·7
20—25 »	1,366	18·9
25—30 »	1,360	18·8
30—35 »	921	12·7
35—40 »	714	9·9
40—45 »	557	7·7
45—50 »	436	6·0
50—55 »	277	3·8
55—60 »	212	2·9
60—65 »	148	2·1
65—70 »	70	1·0
Öfver 70 »	38	0·5
Summa	**7,230**	**100·0**

Med afseende på de ur denna tabell framgående resultaten torde till att börja med böra framhållas, att de däri upptagna arbetarne i allmänhet taget äro yngre än de i tabell BB i Arbetsstatistik III sid. 182 afsedda. Sålunda voro af de sistnämnda 62·4 %, men af de förra 76·1 % yngre än 40 år. Detta förhållande beror hufvudsakligen därpå, att bland de i ofvanstående tab. litt. AA upptagna arbetarne ingår en mängd mycket unga medlemmar uti ett par kassor, särskildt den i tab. 39 med n:r 1 betecknade, af hvars 944 medlemmar 500 äro yngre än 25 och 725 äro yngre än 30 år.

En jämförelse af åldersfördelningen för å ena sidan medlemmarne af sjukkassor och å den andra samtliga af här i fråga varande arbetsstatistiska undersökning berörda arbetare utvisar följande:

	Procenttal arbetare i sjukkassorna.	i hela undersökningen.
Under 20 år	15·7	17·9
20—30 »	37·7	35·4
30—40 »	22·6	23·2
40—50 »	13·7	12·9
50—60 »	6·7	6·7
60—70 »	3·1	3·2
Öfver 70 »	0·5	0·7
Summa	100·0	100·0

Såsom synes är öfverensstämmelsen mycket god, och de i sjukkassorna delaktiga arbetarne kunna således anses bilda ett fullt representativt urval af samtliga undersökta arbetare.

Beträffande de i tab. 39 upptagna uppgifterna om sjukdoms- och dödsfall hänvisas till efterföljande kapitel, där en utförligare framställning af samtliga de å formulär D i detta hänseende lämnade uppgifter funnit plats.

Pensions- och understödsfonder m. m. De ofvan omtalade sjuk- och begrafningskassorna förvaltas i allmänhet af en styrelse, vald af arbetarne själfva — äfven om själfva inbetalningen af afgifter och utbetalningen af understöd i ett flertal fall sker genom verkstadskontorets försorg — och äro i ekonomiskt hänseende hufvudsakligen grundade på arbetarnes egna afgifter (endast vid de Lavals ångturbin bestrider verkstaden alla kostnader). En väsentligen annan ställning intaga de *fonder*, som vid en del verkstäder bildats i syfte att understödja arbetarne vid oförmåga till arbete på grund af ålderdom, olycksfall o. s. v. eller deras familjer efter familjeförsörjarens död. Dessa fonder hafva i allmänhet bildats genom medel, som donerats af verkstaden eller disponenten, de äro för sitt bestånd hufvudsakligen hänvisade till, förutom räntemedel, fortsatta bidrag från arbetsgifvarens sida — endast vid Brefvens bruks olycksfallsförsäkringsfond betala äfven arbetarne bidrag, hvarom mera här nedan — och förvaltningen skötes i allmänhet helt och hållet af verkstaden (undantag bildar Separators arbetarepensionskassa).

Å de inkomna formulären litt. A. hafva redovisats de understödsfonder af nämnda slag, som i nedanstående tabell litt. BB, jämte uppgifter om belopp och ändamål, angifvas:

Tab. litt. BB. Understödsfonder år 1900.

(Andra än de i tab. 39 upptagna sjukkassefonder.)

Verkstadens belägenhet.	Belopp, kronor.	Ändamål m. m.
Stockholm (L. M. Ericsson)	1,500	Hjälp åt arbetare, som äro i behof af vistelse på landet.
(Separator)	543,995	Pensioner at arbetare (se nedan).
.....	86,580	Enkepensioner (15 kronor i månaden vid fall af verkligt behof).
(P. Persson).....	1,000	Grundfond för blifvande sjukkassa.
(Arehus m. v.)...	1.658	Sjuk- och pensionsfond.
Bruzaholm	1,000	Nybildad pensionsfond.
Kallinge	83.149	Understödsfond.
Göteborg (Bohus m. v.).....	3.644	D:o (reglemente finnes icke).
Jonsered	45,085	D:o.
Bofors	135,000	D:o.
Brefvens bruk	11.440	Olycksfallsförsäkringsfond (se nedan).
Vesterås	30.000	Grundplåt till pensionsfond, hvarur f. n. en änka erhaller 60 kr. per år.
Ljusne	100.000	Understöd; 5 % årlig ränta utdelas.

Sammanlagda beloppet af ofvannämnda fonder uppgick år 1900 till omkring 1,050,000 kronor.

Några stadgar förefinnas i allmänhet icke, utan understöden äro beroende på verkstadens afgörande i hvarje särskildt fall. Endast för två fonder hafva stadgar inkommit, och torde en redogörelse för deras hufvudsakliga bestämmelser här böra lämnas:

Aktiebolaget Separators arbetarepensionskassa, som är bildad uteslutande genom tillskott af bolaget och till hvilken inga afgifter erläggas af delegare, har till ändamål att bereda pension åt arbetare i bolagets tjänst.

För hvarje fast anställd arbetare eller arbeterska erlägges, då icke bolaget eller styrelsen annorlunda beslutar, en afgift en gång för alla, beräknad efter vederbörandes ålder och utgörande t. ex.

vid 15 ar	420	kronor.
» 20 »	470	»
» 25 »	520	»
» 27 »	540	»
» 30 »	600	»
» 35 »	700	»
» 40 »	800	»
» 50 »	1,000	»

Pension tillkommer delegare, som är varaktigt oförmögen till arbete och varit fast anställd hos bolaget oafbrutet under minst 10 år.

Pensionens årliga belopp utgöres af så många sextiondedelar af den för vederbörande gjorda insatsen, som är förflutit från det insatsen gjordes till dess pensionsrätten inträdde.

För en arbetare, som vid sextio års ålder förklarats pensionsberättigad, utgår pensionen således med följande belopp:

Om han anställts vid 15 års ålder	315	kronor,
» » » » 20 » »	313	»
» » » » 25 » »	303	»
» » » » 30 » »	300	»
» » » » 40 » »	267	»

Kassans ställning skall utredas hvart femte år. Om därvid tillgångarna befinnas otillräckliga och bolaget icke genom nytt tillskott fyller bristen, skola pensionerna nedsättas; dock att ingen ändring sker för delegare, som redan inträdt i pensionsrätt.

Styrelsen består af fem ledamöter, af hvilka bolaget utser två, delegarne två och dessa fyra gemensamt den femte.

För ändring af stadgarne fordras gillande af bolagets styrelse.

Brefvens bruks olycksfallsförsäkringsfond har till ändamål att lämna ersättning för de i brukets arbete inträffade olycksfall, som medföra för lifstiden fortvarande inskränkning af arbetsförmågan eller dödsfall.

Brukets bidrag utgöres af 1,500 kronor som grundplåt och 300 kronor per år.

Delegarnes bidrag utgå, beroende på aflöningen, med 2, 3 eller 4·50 kr. per år.

Ersättning från fonden utgår först, då sjukkassan upphört lämna bidrag och med följande belopp:

a) Vid fullständig invaliditet: 150, 225 eller 300 kr. per år, allt efter aflöningen.

b) Vid partiell, stadigvarande invaliditet: med ett efter nedsättningen i arbetsförmågan lämpadt belopp;

c) Vid dödsfall inom ett år efter olycksfallet: förutom ersättning enligt mom. a) eller b) ytterligare årligen $^1/_3$ af enl. mom. a) beräknadt belopp till änkan, så länge hon lefver ogift, och $^1/_6$ till hvarje barn, så länge det icke uppnått 15 år, dock ej sammanlagdt mer än i mom. a) bestämdt belopp.

Brist förskotteras af bruket, som helt och hållet ombesörjer förvaltningen.

---

13. Sjukdoms- och dödsfall. Kroniska sjukdomar och lyten. Olycksfall.

De uppgifter om under år 1900 bland mekaniska verkstadsarbetare inträffade sjukdoms- och dödsfall, hvilka inrymmas i tab. 40 och 41, hafva bekommits ur samma redogörelser för sjuk- och begrafningskassor enligt formulär D, som i föregående kapitel omtalats. Dock omfatta nu ifrågavarande tabeller icke samtliga de kassor, som i tab. 39 äro upptagna, i det att sådana kassor här blifvit uteslutna, hvilkas redogörelser varit ofullständiga med hänsyn till såväl sjukdoms- eller dödsorsak som vederbörandes ålder. Däremot har icke, såsom i Arbetsstatistik III, någon uteslutning i dessa tabeller behöft företagas i syfte att undvika dubbelräkningar, då åtgärder i sådant hänseende, såsom ofvan omtalats, vidtagits redan vid uppläggandet af tab. 39.

Beträffande särskildt tab. 41, hafva i densamma intagits uppgifter från samtliga kassor utom de i tab. 39 med n:ris 10, 28, 33, 39, 42, 43, 49, 51 och 54 betecknade. Tabellen afser således 45 kassor med sammanlagdt 7,269 medlemmar (medeltal mellan antalet vid 1900 års början och slut).

Antalet bland ifrågavarande sjukkassemedlemmar under året inträffade sjukdomsfall utgör 2,966 och antalet sjukdagar, för hvilka understöd åtnjutits, 54,454. Per 100 medlemmar räknadt, motsvarar antalet sjukdomsfall 41 och antalet understödsdagar 750, mot resp. 40 och 780 vid undersökningen af de större mekaniska verkstäderna år 1898 och resp. 40 och 840 vid arbetarförsäkringskommitténs undersökning af mekaniska verkstadsarbetare år 1884. Medelvaraktigheten af hvarje sjukdomsfall har utgjort 18 dagar mot resp. 19 och 21 vid de båda nämnda tidigare undersökningarna.

De i tabellen meddelade uppgifterna om sjukdomsfallens orsaker hafva sammanställts i följande tabell, i hvilken för jämförelses skull äfven upptagits det antal sjukdagar per sjukdomsfall, som framgått af närmast föregående undersökning:

	År 1900.		Sjukdagar per sjukdomsfall.	
	Antal sjukdomsfall.	Antal sjukdagar.	1900.	1898.
Influensa	250	2,693	11	15
Andra akuta infektionssjukdomar	62	1,142	18	17
Tuberkelsjukdom: a) lungsot	60	6,610	110	45
b) tuberkulos i andra organ	3	206	69	19
Andra kroniska infektionssjukdomar	2	61	31	28
Konstitutionella sjukdomar	22	458	21	30
Sinnessjukdomar	2	92	46	81
Nervsystemets sjukdomar	34	1,048	31	30
Sinnesorganens sjukdomar	38	341	9	20
Cirkulationsorganens sjukdomar	40	1,189	30	32
Luftvägarnes sjukdomar	159	2,150	14	15
Lung- och lungsäcksinflammation	80	2,366	30	24
Andra eller ej specificerade sjukdomar i lungorna	219	3,663	17	18
Inflammation i magen och tarmarne	42	1,195	28	19
Andra eller ej specificerade sjukdomar i matsmältningsorganen	207	3,193	15	19
Urin- och könsorganens sjukdomar	29	747	26	30
Reumatism	264	6,323	24	20
Andra sjukdomar i rörelseorganen och bensystemet	45	830	18	18
Hud- och bindväfssjukdomar	110	1,473	13	12
Svulster (kräfta m. m.)	25	516	21	74
Yttre skada	604	9,209	15	17
Summa sjukdomar af uppgifvet slag	**2,297**	**45,505**	**20**	**19**

I likhet med hvad vid den tidigare undersökningen var förhållandet, framstod äfven år 1900 yttre skada såsom den vanligaste sjukdomsorsaken bland de mekaniska verkstädernas arbetare. Antalet sjukdomsfall af denna orsak uppgår nämligen till mer än fjärdedelen af samtliga fall och antalet understödsdagar på grund däraf till öfver 20 % af hela antalet. Antalet fall af olika sjukdomar i andedräktsorganen — lungsot ej inberäknadt — är 458 med 8,179 sjukdagar, motsvarande resp. 20 och 18 % af hela antalet. Tredje rummet i relativ talrikhet, hvad beträffar antalet sjukdomsfall, intages af reumatism, med 11 % af sjukdomsfall och 14 % af sjukdagar. Ett större antal sjukdagar uppvisar dock lungsot, nämligen 6,610 eller inemot 15 % af hela antalet.

Beträffande sjukdomsfallens längd är det lungsot, annan tuberkulos och sinnessjukdomar, som intaga de främsta platserna med resp. 110, 69 och 46 sjukdagar per sjukdomsfall. Anmärkas bör dock, att dessa siffror endast angifva medelantalet understödsdagar för hvarje fall af dessa sjukdomar och ingalunda kunna anses gifva något exakt uttryck för varaktigheten af sjukdomen eller ens för antalet på grund af densamma försummade arbetsdagar. I de flesta sjukkassor lämnas nämligen intet vidare understöd, då sjukdomen varat längre än viss tid.

För *sjukdomsfrekvensen inom olika åldersgrupper* — d. v. s. förhållandet mellan antalet sjukdomsfall och sjukdagar å ena sidan och antalet medlemmar å den andra — redogöres i tab. litt. CC. Åldersfördelningen för de 7,269 medlemmarne uti de i tab. 41 afsedda kassorna har därvid antagits vara densamma som den faktiska åldersfördelningen för de å sid. 220 omnämnda 7,230 medlemmarne; hvarjämte de i tab. 41 upptagna 11 sjukdomsfall och 255 sjukdagar, för hvilka vederbörandes ålder icke är känd, utproportionerats på de olika åldersgrupperna. Efter dessa oväsentliga approximationer, som måst vidtagas för att erhålla jämförliga tal, har tabell litt. CC å nästföljande sida uppställts.

Denna tabell bekräftar tillfullo de iakttagelser, som i Arbetsstatistik III, sid. 182—183, gjorts med afseende på det större antalet sjukdomsfall och den längre varaktigheten af hvarje fall vid högre ålder än vid lägre. Stegringen af särskildt antalet sjukdagar per sjukdomsfall med åldern är här ännu mera utpräglad

än vid föregående undersökning. Sålunda är genomsnittliga varaktigheten af en sjukdom för en 60—70-åring mer än dubbelt så lång som för en person under 20 år.

Tab. litt. CC. Sjukdomsfrekvens inom olika åldersgrupper år 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Åldersgrupp.	Antal medlemmar.	Antal sjukdomsfall.	Antal sjukdagar.	Sjukdomsfall per medlem.	Sjukdagar per medlem.	Sjukdagar per sjukdomsfall.
Under 20 år	1,137	495	7,026	0·44	6·2	14·2
20—30 »	2,741	1.063	16,975	0·39	6·2	16·0
30—40 »	1,644	620	11,433	0·38	7·0	18·5
40—50 »	998	411	8,063	0·41	8·1	19·6
50—60 »	492	221	5,035	0·45	10·2	22·7
60—70 »	219	113	3,318	0·52	15·1	29·4
Öfver 70 »	38	43	2,604	1·13	68·5	60·6
Summa	**7,269**	**2,966**	**54,454**	**0·41**	**7·5**	**18·3**

En framställning af de slutsatser med afseende på lämpligheten af fasta eller uttaxerade afgifter, som af nämnda sakförhållande kunna dragas, är lämnad å anförda ställe i Arbetsstatistik III.

Öfvergå vi därefter till tab. 40, som redogör för bland mekaniska verkstadsarbetare under åren 1896—1900 inträffade *dödsfall*, finna vi lungtuberkulos angifven som dödsorsak i 70 fall, d. v. s. i 34 % af hela antalet dödsfall med angifven orsak (mot 36 % vid föregående undersökning). Härvid är dock att märka, att såsom förorsakade af lungsot räknats alla dödsfall af ej närmare angifven bröst- eller lungsjukdom, hvadan ofvanstående siffra möjligen är något för hög. Sammanlagda antalet dödsfall, förorsakade af sjukdomar i andningsorganen — inberäknadt lungsot — uppgår till 117 eller betydligt öfver hälften af samtliga dödsfall med känd orsak. Antalet dödsfall af våldsamma dödsorsaker är 16, däraf 5 självmord.

En utredning af dödsfallsfrekvensen inom olika åldersgrupper har på grund af materialets ringa omfattning icke ansetts kunna leda till några säkra slutsatser.

Tab. 42 behandlar arbetare, som, enligt egen uppgift, lida af *kronisk sjukdom eller lyte*, fördelade efter yrkesgrenar och åldersgrupper. I öfverensstämmelse med hvad sjukkasseuppgifterna gifvit vid handen och med hvad som äfven iakttagits vid förra undersökningen, visar sig äfven här, att reumatism och sjukdomar i andedräktsorganen äro bland arbetarne ofta förekommande. Den vanligaste kroniska åkomma, hvaraf arbetarne lida, är dock bråck, hvaraf 309 arbetare, eller 2·8 % af hela antalet (mot 2·0 % år 1898) förklarat sig lida. Lyten af ett eller annat slag hafva uppgifvits i 1,279 fall, eller öfver 10 % af antalet arbetare, hvarvid dock är att märka, att samme arbetare kan hafva flera lyten.

Förekomsten af *kroniska sjukdomar eller lyten inom olika yrkesgrenar* visas af nedanstående tablå:

	Antal arbetare.	Kroniska sjukdomar eller lyten. Antal.	% .
Gjuteriarbetare	1,698	360	21
Smidesarbetare	830	160	19
Plåtslageriarbetare (inkl. bleck- och kopparslagare)	659	147	22
Maskinverkstadsarbetare	5,810	1,166	20
Snickeriarbetare	820	211	26
Andra arbetare	1,330	273	21
Summa	11,147	2,317	21

Någon vidare utpräglad skillnad mellan de olika yrkesgrupperna förefinnes icke; dock stå snickeriarbetarne nu, liksom vid föregående undersökning, främst.

Följande resultatet framgår rörande:

Kroniska sjukdomar och lyten inom olika åldersgrupper:

	Antal arbetare.	Kroniska sjukdomar eller lyten. Antal.	%.
12—30 år	5,940	959	16·1
30—40 »	2,588	519	20·0
40—50 »	1,439	368	25·6
50 år och däröfver	1,177	471	40·0
Summa	11,144	2,317	20·8

Häraf ådagalägges således att, såsom ju ock naturligt är, förekomsten af kroniska sjukdomar och lyten är väsentligt högre för äldre än för yngre arbetare.

I sammanhang härmed må nämnas, att af de 9,147 undersökta arbetarne öfver 20 år 1,940 eller 21·2 % (mot 19·5 % af de år 1899 undersökta arbetarne öfver 20 år) förklarat sig hafva blifvit *frikallade från vapenöfningar* på grund af sjukdom, lyte eller dylikt.

Slutligen torde böra omnämnas, att vid denna undersökning liksom vid den föregående arbetarna åtsports, huruvida de i arbetet drabbats af *svårare olycksfall.* Då det emellertid, såsom i Arbetsstatistik III, sid. 185—187, framhållits, vid undersökningen af de större mekaniska verkstäderna visade sig, att arbetarne i regel icke kunde lämna fullständiga upplysningar rörande olycksfall, som drabbat dem ett eller annat år tillbaka i tiden, har vid nu ifrågavarande undersökning frågan rörande »skadans beskaffenhet?» ersatts med spörsmålet, huruvida arbetaren ännu lider men af olycksfallet; detta i syfte att få tillförlitliga uppgifter om åtminstone de svåraste olycksfallen.

Följande antal arbetare hafva nu uppgifvit sig vid mekanisk verkstad hafva drabbats af svårare olycksfall:

År för olycksfallet.	Antal arbetare, som drabbats af olycksfall, af hvilket de fortfarande lida men.	från hvilket de blifvit återställda.
1901	22	15
1900	60	23
1899	48	22
1898	31	13
1897	29	13
Tidigare år	183	73
Ej uppgifvet år	23	15
Summa	**396**	**174**

Sammanlagda antalet arbetare, som uppgifvit sig hafva drabbats af svårare olycksfall, är således 570, eller 5·1 % af hela antalet. Vid föregående undersökning var motsvarande siffra 1,345 eller öfver 11 procent; och likväl ansågs denna vara för låg, då fabriksstatistiken utvisar, att *årligen* 5 à 6 procent af de vid de

större mekaniska verkstäderna anställda arbetarne träffats af olycksfall, som medfört oförmåga till arbete under minst 14 dagar. Det framgår häraf, att siffran 570 icke kan tjäna såsom grundval för några slutsatser beträffande frekvensen af svårare olycksfall inom mekaniska verkstadsindustrien; och torde orsaken härtill böra sökas, utom i arbetarnes konstaterade dåliga minne i afseende på lidna olycksfall, äfven i obestämdheten af själfva begreppet »svårare» olycksfall.

Hvad däremot beträffar uppgifterna om olycksfall, hvaraf arbetare ännu vid undersökningens förrättande led men, torde det kunna anses sannolikt, att de äro i hufvudsak fullständiga. Frånser man uppgifterna om olycksfall under 1901, hvilka icke kunna afse mer än den del af sagda år, som låg före undersökningsförrättarnes besök vid verkstäderna, visar det sig, att antalet olycksfall, som inträffat under olika år, är större för senare än för tidigare år. Detta förhållande beror antagligen dels därpå, att icke alla dessa olycksfall medfört men för all framtid, dels ock på att en del af de 1901 undersökta arbetarne först under de senare åren varit sysselsatta inom mekaniska verkstadsindustrien. Antager man emellertid att ett olycksfall, från hvilket arbetaren efter två års tid icke blifvit fullt återställd, kommer att för all framtid medföra men, äfven om det icke gör arbetaren oduglig till vidare arbete, framgår af uppgifterna om olycksfall åren 1897—1899, att antalet sådana olycksfall i medeltal per år utgjort 36, hvilket, då af de undersökta arbetarne omkring 8,000 under sagda tre år arbetat inom den mekaniska verkstadsindustrien, visar, att inemot $^1/_2$ procent per år af arbetarne drabbas af olycksfall, medförande *varaktig partiell* invaliditet.

Huru många arbetare genom olycksfall drabbats af *fullständig invaliditet,* har naturligen icke genom denna undersökning kunnat utrönas.[1])

[1]) Jfr Arbetsstatistik III, sid. 186—187.

14. Arbetskonflikter.

(1868—1902.)

För den i det följande lämnade redogörelsen för arbetskonflikter, som sedan år 1868 inträffat vid de mekaniska verkstäder, hvilka gjorts till föremål för arbetsstatistisk undersökning under åren 1899—1902, hafva upplysningar inhämtats på flera olika vägar. De uppgifter, som å frågeformulär A, punkt 15, skulle afgifvas af arbetsgifvare, vid hvilkas verkstäder strejk eller lockout förekommit, hafva i regel varit alltför ofullständiga för att kunna läggas till grund för en uppfattning om konfliktens förlopp och innebörd, liksom också arbetarnes meddelanden under punkt 12 å frågeformulär C beträffande arbetsinställelser, som inträffat vid de arbetsställen, där de haft anställning, ofta hafva visat sig synnerligen otillräckliga.

För fullständigande af de sålunda erhållna uppgifterna utsändes i juli 1902 till samtliga undersökta mekaniska verkstäder det ofvan anförda frågeformulär E, afsedt uteslutande för upplysningar rörande arbetskonflikter. Med erkännansvärdt tillmötesgående hafva också de flesta arbetsgifvare lämnat uppgifter i den mån, sådana stått dem till buds. I några fall har dock detta ej varit möjligt af den anledning, att verkstaden under den mellanliggande tiden ombytt egare och arbetsledning.

För att erhålla belysning af dessa förhållanden äfven från arbetaresynpunkt anmodades jämväl förtroendemännen för de båda viktigaste organisationerna inom facket, nämligen Svenska järn- och metallarbetareförbundet och Svenska gjutareförbundet, att med ledning af samma frågeformulär E redogöra för de arbetskonflikter, hvarom de genom personlig erfarenhet eller på grund af undersökningar i resp. organisationers arkiv kunde ega tillförlitlig kännedom.

På detta sätt har det material anskaffats, som ligger till grund för skildringen af de från och med år 1890 inträffade arbetsinställelserna.

Beträffande den därförut liggande tiden har tidningspressen utgjort den nästan enda källan, men vid de mödosamma efterforskningarne i detta vidlyftiga material har förträfflig ledning erhållits i den af d:r A. Raphael utarbetade tabellariska öfversikt öfver

arbetsinställelser i riket under åren 1859—1900, som ingår i förliknings- och skiljenämndskommitténs betänkande af år 1901, uti hvilken öfversikt flertalet af de här behandlade arbetskonflikterna finnas upptagna.

För de i den följande redogörelsen uppförda arbetsinställelserna från och med 1890 hafva endast i några få fall uppgifter förelegat från enbart arbetsgifvare- eller arbetarehåll, och har därvid vederbörlig kontroll öfvats med ledning af olika tidningars meddelanden. De divergenser, som ofta kunnat konstateras i de från olika håll härstammande uppgifterna, synas ej hafva berott på afsiktliga försök att påverka uppfattningen i den ena eller andra riktningen, utan bero i regel därpå, att de olika parterna vid sin framställning fäst hufvudvikten vid olika faser af förhandlingarnas och konfliktens gång.

Icke desto mindre har det naturligtvis i flere fall varit svårt att utreda, huru rätteligen förhållit sig med vissa omtvistade frågor, och har det då ansetts lämpligast att meddela endast hvad som kan anses fullt konstateradt; särskildt svårt har det understundom varit att afgöra, huruvida en arbetskonflikt bort rubriceras såsom lockout eller strejk.

För att nu gifva en sammanfattande öfversikt af de arbetsinställelser, som inträffat vid de undersökta mekaniska verkstäderna allt sedan år 1868 — att sträcka undersökningen längre tillbaka i tiden har icke ansetts möjligt eller behöfligt — samt om möjligt belysa hufvuddragen i deras förekomst, natur och förlopp, lämnas här nedan några tabellariska framställningar af de fakta, som företrädesvis äro af intresse. Då jämförelsevis få arbetsplatser af undersökningarne berörts, blir naturligtvis också antalet af där timade arbetskonflikter tämligen obetydligt trots den ganska långa tidrymden. Denna har därför ej uppdelats i så många skilda perioder, som eljes kunde hafva varit önskligt. Så har den första utsträckts ända fram till år 1890, hvilket år valts dels med hänsyn till undersökningsmaterialets ändrade beskaffenhet och dels på grund däraf att först från och med denna tidpunkt en facklig arbetareorganisation af mer än lokal betydelse, nämligen Svenska järn- och metallarbetareförbundet, börjar utöfva något inflytande på hithörande förhållanden. De senare inträffade arbetsinställelserna hafva

grupperats under 5-årsperioder 1890—94 och 1895—99, hvartill kommer en sista period, omfattande konflikter, som tagit sin början under åren 1900—1902.

De inträffade arbetsinställelsernas fördelning å olika delar af landet framgår af följande tabell:

Tab. litt. DD. Antal arbetsinställelser.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	1868/89	1890/94	1895/99	1900/02	Summa.
Stockholm	2	2	1	2	**7**
Östra Sverige	4	—	1	4	**9**
Småland och öarna	—	—	1	—	**1**
Södra Sverige	3	2	5	4	**14**
Västra Sverige	1	1	5	2	**9**
Norrland och Dalarne	1	—	1	3	**5**
Summa	**11**	**5**	**14**	**15**	**45**
Däraf i städer	11	5	14	13	**43**
» på landsbygd	—	—	—	2	**2**

Beträffande det angifna antalet arbetsinställelser under perioden 1895—99 må anmärkas, att det år 1899 inträffade efterspelet till konflikten år 1895 vid Hvilan här särskildt redovisats samt att hvar och en af de år 1896 pågående konflikterna i Göteborg och Landskrona räknats såsom tvenne, därför att hvardera omfattade två skilda arbetsställen. Däremot har ej särskildt räknats en sådan konflikt, som vid en verkstad tillkommit, under det en föregående ännu fortsatt, äfven om orsaken varit en annan och andra verkstadsafdelningar däraf berörts (såsom t. ex. vid arbetsinställelserna vid Borås mek. verkstad åren 1900—01).

Anmärkningsvärdt är det jämförelsevis stora antal arbetskonflikter, som inträffat vid mekaniska verkstäder i södra Sverige liksom ock att i Småland och på öarne sammanlagdt endast ett dylikt fall förekommit (1896 vid Siefvert och Fornanders mek. verkstad i Kalmar). Med undantag af två fall (vid mek. verkstäderna i Arvika 1900 och Lingbo 1901) hafva samtliga arbetsinställelser inträffat vid i stad belägen verkstad.

I fråga om antalet konflikter vid samma arbetsplats står Kockums mek. verkstad i Malmö främst med 5 st. (under resp. åren

1883, 1884, 1894, 1897 och 1900); tvenne sådana hafva inträffat vid hvar och en af följande verkstäder: Motala (1871 och 1872), Varbergs (1894, 1901), Hvilans (1895, 1899), Svalins (1896, 1902), Atlas' (1898, 1902) samt Karl Gustafs stads gevärsfaktori (1868, 1900).

Vid bedömandet af det antal konflikter, som inträffat under de olika tidsperioderna, bör naturligtvis ihågkommas, att åtskilliga af de här ifrågavarande verkstäderna först under de senare åren börjat sin verksamhet. Icke desto mindre har konflikternas frekvens obestridligen för hvarje period afsevärdt ökats, minst dock under tiden 1890—94, hvilket förhållande säkerligen står i något samband med det faktum, att Svenska järn- och metallarbetareförbundet vid denna tid på grund af bristande organisation icke kunde utveckla någon nämnvärd verksamhet. Från och med 1895 hade däremot såväl detta som äfven Svenska gjutareförbundet vunnit den styrka, att de kunde uppträda med större hopp om framgång. Å andra sidan må dock betonas, att den kontroll, som dessa förbund utöfvat öfver arbetarnes sätt att förhandla med sina arbetsgifvare, och den ordning, som därigenom åvägabragts, otvifvelaktigt bidragit till att i godo bilägga ett mycket stort antal af de uppkomna tvistefrågorna, liksom också förbundens understöd i många fall gifvit arbetarnes fordringar den vikt, att de lättare genomdrifvits.

Af ett visst intresse är att undersöka, vid hvilken årstid de olika arbetsinställelserna företrädesvis börjat, hvarom följande tabell lämnar upplysning:

Tab. litt. EE. Arbetsinställelserna fördelade efter årstid.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Å r.	Januari.	Februari.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Augusti.	September.	Oktober.	November.	December.	Summa.
1868—89	—	1	—	3	1	—	2	—	2	1	1	—	**11**
1890—94	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	**5**
1895—99	—	—	1	3	1	2	3	1	2	1	—	—	**14**
1900—02	—	1	3	3	1	2	1	—	—	—	1	3	**15**
Summa	—	**2**	**4**	**9**	**7**	**4**	**6**	**1**	**4**	**2**	**3**	**3**	**45**

Antalet konflikter är visserligen för ringa, för att man skulle kunna med större säkerhet fastslå någon regel om periodicitet, men otvifvelaktigt synes åtminstone framgå, att våren, särskildt april och maj månader, inom denna liksom inom öfriga industrier är den mest kritiska tidpunkten.

Med hänsyn till sin karaktär hafva arbetsinställelserna grupperats i nedanstående tabell, med afseende hvarå dock må erinras om hvad ofvan anförts beträffande svårigheten att inordna hvarje fall under en bestämd rubrik.

År.	Strejker.	Lockouter.	Af blandad eller okänd art.	Summa.
1868—1889	11	—	—	11
1890—1894	5	—	—	5
1895—1899	11	1	2	14
1900—1902	11	2	2	15
Summa	38	3	4	45

Af dessa siffror framgår åtminstone, att arbetsinställelserna endast undantagsvis varit att tillskrifva arbetsgifvarnes direkta initiativ. Hvar emellertid den egentliga anledningen till deras utbrott är att finna, kan naturligtvis i regel ej afgöras.

Däremot möta i de flesta fall inga svårigheter att konstatera de direkta *orsaker*, som närmast föranledt en konflikts utbrott. Ej sällan hafva visserligen en hel del fordringar samtidigt framställts, men vanligen är det kring någon viss af dessa, som hufvudstriden rör sig, och sådana fall hafva då i den följande tabellen hänförts till hufvudfrågans grupp.

Tab. litt. FF. Arbetsinställelsernas orsaker.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
År.	Frågor om				Personliga förhållanden.	Flere eller okända anledningar.	Summa.
	aflöningen.	arbetstiden.	arbetsförhållanden.	föreningsrätten.			
1868—89	2	2	2	—	4	1	**11**
1890—94	1	—	—	—	3	1	**5**
1895—99	8	—	—	2	2	2	**14**
1900—02	11	—	—	—	1	3	**15**
Summa	**22**	**2**	**2**	**2**	**10**	**7**	**45**

Hvad här särskildt faller i ögonen är den stora betydelse personfrågor tidigare spelat vid konflikters uppkomst, medan de under den senare tiden allt mer sällan utöfvat något afgörande inflytande. Likaså är det endast under den första perioden, som tvister om arbetstid, särskildt om dess fördelning, och arbetsförhållanden förorsakat arbetsinställelser. Dylika spörsmål äro ej längre synnerligen aktuella, enär på dessa områden förhållandena redan länge torde hafva reglerats efter modernare principer. I stället har lönefrågan i dess olika former allt mer blifvit det viktigaste tvisteämnet, i det att under de båda första perioderna endast $^1/_5$ af antalet konflikter förorsakats af lönestrider, men under 3:dje perioden hälften och under sista perioden $^3/_4$ af alla fall äro att tillskrifva dylik orsak. Det är nog också mer än en händelse, att de båda tillfällen, då striden direkt förorsakats af frågor om arbetarnes föreningsrätt, tillhöra den tidpunkt, då arbetareorganisationerna inom facket började vinna afsevärd styrka, d. v. s. perioden 1895—99.

Beträffande arbetsinställernas *varaktighet* hafva i regel inga svårigheter mött att erhålla tillförlitliga upplysningar. Dock förekommer i efterföljande tabell ett afsevärdt antal fall, där man nödgats lämna denna fråga obesvarad. Egendomligt nog gäller detta egentligen de sista perioderna, hvilket visar, att anledningen ej är att söka i bristfälliga uppgifter. De flesta fallen afse nämligen sådana konflikter, som förbli oafgjorda, därför att vederbörande arbetareorganisation förklarar verkstaden blockerad, hvarvid det ofta är alldeles omöjligt afgöra, när arbetsinställelsen bör anses afslutad.

Tab. litt. GG. Arbetsinställelsernas varaktighet.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Arbetsinställelser, som varat	1869/89	1890/94	1895/99	1900/02	Summa.
intill en vecka	5	1	4	—	**10**
från 1 vecka till 1 månad	4	2	4	5	**15**
» 1 till 2 månader	1	—	1	2	**4**
» 2 » 4 »	1	—	2	2	**5**
» 4 » 6 »	—	—	1	1	**2**
öfver 6 månader	—	—	—	1	**1**
Summa	**11**	**3**	**12**	**11**	**37**
Af okänd varaktighet	—	2	2	4	8

Häraf synes, hurusom arbetsinställelsernas genomsnittliga varaktighet ökats för hvarje period, hvilket förhållande naturligtvis delvis beror på, att arbetsinställelser numera ej så obetänksamt som ofta förr sättas i verket och lika lätt åter upphöra. I icke ringa mån inverkar dock här äfven det stöd, som arbetarne, och delvis äfven arbetsgifvarne, genom sina organisationer lämnat hvarandra, hvarigenom motståndet å ömse sidor blifvit långvarigare.

Bland de konflikter, hvilkas varaktighet kunnat fixeras, må i främsta rummet märkas de, som inträffade 1900 vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori, 1897 vid Kockums mek. verkstad samt 1901 vid Davy Robertssons mek. verkstad i Göteborg, af hvilka den första varade minst 7 månader, den andra 5 och den sistnämnda $4^1/_2$ månader. Endast en dags arbetsinställelse vållade däremot konflikterna vid mekaniska verkstäderna i Norrköping 1874, Hernösand 1888 och Varberg 1894. Den genomsnittliga längden af under de 4 perioderna inträffade arbetsinställelser blir resp. $15^1/_2$, 9, 33 och 59 dagar.

Tab. litt. HH. Arbetsinställelsernas omfattning.

A. Antal berörda arbetare.

1.	2.		3.		4.		5.		6.	
Arbetsinställelser, som omfattade	1868/89		1890/94		1895/99		1900/02		Summa	
	Antal									
	arbetsinställelser.	arbetare.	arbetsinställelser.	arbetare.	arbetsinställelser.	arbetare.	arbetsinställelser.	arbetare.	arbetsinställelser.	arbetare.
1—10 arbetare	—	—	1	9	3	14	2	15	**6**	**38**
11—50 »	1	20	2	73	4	88	10	259	**17**	**440**
51—100 »	—	—	1	61	3	238	1	75	**5**	**374**
101—200 »	3	516	—	—	1	125	1	175	**5**	**816**
201—500 »	2	590	—	—	2	430	—	—	**4**	**1,020**
öfver 500 »	3	2,350	1	711	—	—	1	545	**5**	**3,606**
Summa	**9**	**3.476**	**5**	**854**	**13**	**895**	**15**	**1,069**	**42**	**6,294**
Okändt antal arbetare	2	—	—	—	1	—	—	—	3	—

B. Antal förlorade arbetsdagar.

1.	2.		3.		4.		5.		6.	
Arbetsinställelser, som medförde förlust af	1868/89		1890/94		1895/99		1900/02		Summa	
	Antal									
	arbetsinställelser.	arbetsdagar.	arbetsinställelser.	arbetsdagar.	arbetsinställelser.	arbetsdagar.	arbetsinställelser.	arbetsdagar.	arbetsinställelser.	arbetsdagar.
1—50 arbetsdagar	1	20	1	30	1	44	—	—	**3**	**94**
51—100 »	—	—	—	—	2	174	—	—	**2**	**174**
101—500 »	1	180	1	430	4	634	3	1,109	**9**	**2,353**
501—1,000 »	—	—	—	—	1	522	3	2,203	**4**	**2,725**
1,001—5,000 »	4	11,650	—	—	1	2,136	4	7,694	**9**	**21,480**
öfver 5,000 »	3	23,590	1	11,376	2	31,478	1	9,331	**7**	**75,775**
Summa	**9**	**35,440**	**3**	**11,836**	**11**	**34,988**	**11**	**20,337**	**34**	**102,601**
Okändt antal dagar.....	2	—	2	—	3	—	4	—	11	—

Vid bedömandet af arbetsinställelsernas betydelse måste man, utom deras varaktighet, äfven beakta några andra faktorer, i främsta rummet då antalet af arbetare, som genom dem blefvo arbetslösa. I tabell Litt. HH har verkställts en gruppering ur denna synpunkt, hvarjämte för bedömande af det antal arbetsdagar, som på grund af arbetskonflikter gått förlorade, dessa båda moment kombinerats.

Betraktar man tabellens första afdelning, finner man, att arbetsinställelserna oftast omfattat ett antal af mellan 11 och 50 arbetare; för de olika perioderna kommo emellertid på hvarje arbetsinställelse i genomsnitt resp. 386, 171, 69 och 71 arbetare, för hela tiden blir talet 150. De stora konflikterna spela sålunda en så öfvervägande roll, att medeltalssiffrorna blifva i viss mån vilseledande. Anmärkningsvärdt är, att bland konflikterna under den första perioden förekommo ej mindre än 3, som omfattade öfver 500 arbetare, nämligen vid Motala mek. verkstad 1871, Göteborgs 1872 samt Kockums 1883; till denna grupp höra vidare de konflikter, som 1890 inträffade vid Bolinders och 1901 vid Munktells mekaniska verkstäder.

Att, såsom nyss visats, det genomsnittliga antalet af vid en arbetsinställelse berörda arbetare betydligt har minskats, beror därpå,

att de olika afdelningarna inom en verkstad allt strängare afskilts och sålunda konflikten lättare begränsats till den afdelning, till hvilken tvistefrågan egentligen hänfört sig. Af betydelse härvidlag är säkerligen den specialiseringstendens, som alltmer gjort sig gällande i fråga om arbetarnes organisationsrörelse, hvarigenom arbetare af olika fack inom samma verkstad oberoende af hvarandra bedrifva sina förhandlingar med den gemensamme arbetsgifvaren.

Äfven beträffande tabellens (litt. HH) senare afdelning utöfva de stora arbetsinställelserna ett förhärskande inflytande, så att på hvar och en af de 34 konflikter, för hvilka uppgifter i nu berörda afseenden föreligga, belöpa sig i genomsnitt 3,018 förlorade arbetsdagar, hvilket jämförelsevis höga tal nästan uteslutande beror på de 7 konflikter, som tillhöra gruppen på öfver 5,000 arbetsdagar. Bland dessa intages första rummet af arbetsinställelsen vid Kockums verkstad år 1897 med 25,728 förlorade arbetsdagar, hvarefter följa de konflikter, som år 1888 inträffade vid Holmbergs verkstad i Lund och år 1901 vid Munktells verkstad i Eskilstuna med resp. omkring 11,000 och 9,330 förlorade arbetsdagar.

Af hvilken betydelse arbetsinställelserna under den sista perioden (3 år) varit för de undersökta verkstädernas drift framgår enklast, om man betänker, att sammanlagdt 20,337 arbetsdagar förlorats vid verkstäder med en arbetarestyrka, hvars antal i genomsnitt torde kunna uttryckas med ungefär samma tal.

Hvad slutligen beträffar arbetsinställelsernas *resultat*, så är ett afgörande därom ej sällan mycket vanskligt, då i de flesta fall på någon punkt kompromiss sker och då vidare vederbörande parters fordringar ofta ursprungligen torde hafva affattats med hänsyn till vissa eventuella eftergifter. I följande tabell JJ hafva dock ej såsom kompromisser räknats de fall, då någondera parten lyckats att åtminstone till största delen genomdrifva sina hufvudfordringar.

Äfven om ej af tabellens siffror allt för bestämda slutsatser kunna dragas med hänsyn till den ofvan påpekade svårigheten att gruppera, så framgår dock alldeles tydligt, hur under de senare perioderna öfvervikten i regel lutat åt arbetarnes sida, medan de därförut knappast kunnat ernå ett kompromissresultat.

Redan år 1884 förekom vid en konflikt vid W. Wiklunds verkstäder i Stockholm, att tvistefrågans afgörande hänsköts till en

skiljenämnd. Samma förfaringssätt har sedan tillämpats för biläggande af konflikterna vid Kockums verkstad åren 1897 och 1900, vid Gevärsfaktoriet i Eskilstuna år 1900 samt vid Munktells verkstad år 1901, hvarvid åt de fungerande skiljenämnderna gifvits mer eller mindre vidsträckt befogenhet.

Tab. litt. JJ. Arbetsinställernas resultat.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Å r.	Arbetsgifvarnes seger.	Arbetarnes seger.	Kompromiss.	Okänd eller oafgjord utgång.	Summa.
1868—89	9	—	1	1	**11**
1890—94	4	—	1	—	**5**
1895—99	2	7	4	1	**14**
1900—02	3	4	7	1	**15**
Summa	**18**	**11**	**13**	**3**	**45**

Under konflikten vid Mobergs gjuteri 1890 uppträdde för första gången en arbetsgifvareorganisation såsom mellankommande part. Sedan 1896 har verkstadsföreningen i Göteborg alltid deltagit vid biläggandet af där inträffade konflikter, och äfven annorstädes torde mer eller mindre tillfälliga arbetsgifvareorganisationer vid ett eller annat tillfälle hafva öfvat inflytande. Först från och med 1902 synes dock ett lifligare intresse egnats åt arbetsgifvarnes organisering — såsom i det föregående omnämnts, ombildades den ofvannämnda verkstadsföreningen sagda år till »Sveriges Verkstadsförening» med säte i Stockholm — hvaraf resultat redan visade sig vid konflikterna nämnda år i Söderhamn och vid Atlas.

Under hela den behandlade tidrymden hafva däremot arbetareorganisationer af växlande art öfvat större eller mindre inflytande på åtskilliga af de inträffade konflikterna. Särskildt från början af 1890-talet hafva de allra flesta på ett eller annat sätt påverkats af fackorganisation bland arbetarne.

Rörande den stora verkstadslockouten under sommaren 1903, utaf hvilken ett flertal af här afhandlade verkstäder berördes, hänvisas till den redogörelse för Arbetsinställelser i Sverige år 1903, som inom kort kommer att utgifvas af K. Kommerskol-

legii afdelning för arbetsstatistik. Här må endast anmärkas, att denna enda stora konflikt för verkstadsindustrien och dess arbetare var afsevärdt mycket mera omfattande än samtliga ofvan anförda 45 arbetskonflikter under loppet af 35 år tillsammantagna. Under det att nämligen, såsom ofvan blifvit påvisadt, uti 42 — af redovisade 45 — arbetsinställelser voro invecklade inalles omkring 6,300 arbetare, och antalet förlorade arbetsdagar för 34 af meranämnda 45 arbetsinställelser belöpte sig till 102,600, så omfattade 1903 års stora lockout 75 olika verkstäder och c:a 12,500 arbetare samt beräknades de därigenom förlorade arbetsdagarna utgöra icke mindre än omkring 300,000.

Stockholm i juli 1904.

Henning Elmquist.

TABELLER.

Tab. 1. Öfversikt af arbetarne, förde-

Anm. Bokstäfverna
A Verkstad för tillverkning af
B » » » »
C » » » »
D » » » »
E » » » »

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10	11.	12.	13.
Verkstadsgrupp.	Verkstäder (i stad, köping eller landskommun).	Förmän.	Gjuteriarbetare.	Smidesarbetare.	Plåtslageriarbetare.	Bleck- och koppar-slagare.	Maskinverkstadsarbetare.	Snickeriarbetare.	Måleriarbetare.	Maskinister o. eldare.	Öfriga arbetare.	Summa arbetare.
	Stockholms stad:											
A	Stockholm, fabrik 1.....	11	3	9	—	—	609	154	26	3	45	860
A	» » 2.....	7	—	6	—	—	84	12	3	2	1	115
A	» » 3.....	—	—	2	—	—	205	—	—	1	7	215
A	» » 4.....	3	—	—	—	—	35	2	2	2	5	49
A	» » 5.....	4	1	1	—	—	82	6	2	—	1	97
B	» » 6.....	16	28	28	2	65	494	40	24	5	63	765
B	» » 7.....	—	—	2	—	4	49	—	1	—	4	60
C	» » 8.....	1	—	1	—	—	20	—	2	—	2	26
C	» » 9.....	1	—	2	—	—	37	1	2	1	5	49
C	» » 10.....	2	—	4	—	—	74	2	3	—	4	89
D	» » 11.....	8	—	—	—	—	20	—	—	—	—	28
D	» » 12.....	—	3	4	1	—	40	1	—	—	1	50
D	» » 13.....	—	—	2	—	—	15	—	—	—	1	18
D	» » 14.....	4	—	7	4	—	147	4	—	3	8	177
D	» » 15.....	1	—	2	—	—	40	2	—	—	—	45
D	» » 16.....	—	—	4	—	—	34	6	—	1	3	48
E	» » 17.....	1	—	10	6	1	34	—	-	—	3	55
	Stockholms län:											
B	Södertelge.....	11	1	6	—	14	210	6	17	4	43	312
D	Sundbyberg	2	4	1	—	—	12	3	—	1	3	26
B	Vaxholms landskommun	1	5	1	—	3	43	2	2	2	6	65
D	Nacka kommun.....	1	4	1	—	2	58	4	—	3	13	86
	Uppsala län:											
C	Uppsala, fabrik 1	—	1	3	—	1	59	—	1	2	7	74
E	» » 2	3	10	3	2	—	7	2	—	1	1	29
E	Enköping	4	19	4	6	—	29	4	—	1	1	68
E	Söderfors kommun	8	69	73	3	—	45	6	—	6	10	220

lade efter verkstäder och yrkesgrupper.

i kol. 1 beteckna:

elektriska maskiner och apparater;
mejerimaskiner;
velocipeder, sy- och stickmaskiner;
motorer, speciella arbetsmaskiner, eldvapen m. m.;
landtbruksmaskiner eller utan utpräglad specialtillverkning.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstadsgrupp.	Verkstäder (i stad, köping eller landskommun).	Förmän.	Gjuteriarbetare.	Smidesarbetare.	Plåtslageriarbetare.	Bleck- och kopparslagare.	Maskinverkstadsarbetare.	Snickeriarbetare.	Måleriarbetare.	Maskinister o. eldare.	Öfriga arbetare.	Summa arbetare.
	Södermanlands län:											
D	Eskilstuna, fabrik 1 ...	3	17	6	—	—	43	6	1	1	4	**81**
D	» » 2*...	33	—	17	—	—	383	30	—	6	33	**502**
E	» » 3 ...	4	27	4	22	—	34	6	1	1	7	**106**
E	Torshälla	4	26	4	5	—	23	7	—	—	3	**72**
E	Nyköping	3	9	2	—	—	13	2	—	—	1	**30**
E	Kila kommun	3	12	4	5	—	15	4	1	—	1	**45**
E	Stora Malms d:o	3	21	10	—	—	21	13	7	2	12	**89**
E	Tunabergs d:o	3	76	18	2	—	49	9	4	—	4	**165**
E	Åkers d:o	2	26	8	—	—	33	7	1	—	1	**78**
	Östergötlands län:											
E	Norrköping**	5	28	14	40	—	57	9	1	2	5	**161**
E	Risinge komm. (Finspong)	3	34	26	2	—	160	10	1	1	8	**245**
	Jönköpings län:											
D	Hakarps kommun.....	1	—	3	—	—	56	1	3	1	4	**69**
E	Barnarps d:o	5	138	52	1	—	54	9	5	—	11	**275**
E	Åsenhöga d:o	3	18	13	—	—	14	14	—	—	3	**65**
E	Ingatorps d:o	2	15	4	—	—	24	4	1	—	1	**51**
	Kronobergs län:											
E	Vexjö.....	—	10	4	—	—	23	3	—	1	—	**41**
E	Moheda kommun	2	9	9	5	—	24	8	—	—	—	**57**
E	Tingsås d:o	—	2	3	—	—	3	1	1	—	—	**10**
	Kalmar län:											
D	Kalmar	1	2	4	—	—	18	2	—	1	1	**29**
E	Lofta kommun	1	23	34	4	—	38	20	—	1	4	**125**
	Gotlands län:											
E	Visby, fabrik 1	2	7	9	2	—	15	6	—	1	1	**43**
E	» » 2	2	5	3	—	—	10	1	—	1	1	**23**

* Belägen i Fors kommun, invid staden. ** Fabriken belägen i Östra Eneby kommun.

Tab. 1. (Forts.) Öfversikt af arbetarne, förde-

Anm. Se före-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstadsgrupp.	Verkstäder (i stad, köping eller landskommun).	Förmän.	Gjuteriarbetare.	Smidesarbetare.	Plåtslageriarbetare.	Bleck- och kopparslagare.	Maskinverkstadsarbetare.	Snickeriarbetare.	Måleriarbetare.	Maskinister o. eldare.	Öfriga arbetare.	Summa arbetare.
	Blekinge län:											
E	Karlskrona	5	14	2	3	—	20	2	—	1	—	47
E	Karlshamn	1	4	3	15	1	11	3	—	1	1	40
E	Lösens kommun	2	3	2	—	—	11	3	—	—	—	21
E	Ronneby landskommun	4	36	15	2	—	54	16	2	—	7	136
	Kristianstads län:											
E	Kristianstad *	3	23	8	20	1	40	9	1	1	5	111
E	Simrishamn	2	7	2	—	—	9	3	1	1	1	26
E	Hessleholm	7	31	24	53	—	78	36	1	3	19	252
	Malmöhus län:											
C	Malmö	9	1	6	—	—	68	2	5	2	1	104
E	Lund, fabrik 1	4	10	2	5	—	23	2	1	1	7	52
E	» » 2	4	18	5	11	—	18	6	1	1	12	71
E	Landskrona	1	—	2	2	—	10	1	—	—	1	17
E	Helsingborg	—	16	2	—	—	15	3	—	1	4	39
E	Trelleborg	—	19	11	4	—	33	4	—	1	—	72
E	Eslöf	3	14	5	4	—	23	6	1	1	3	57
E	Svedala kommun	7	37	15	8	—	40	8	1	1	9	126
	Hallands län:											
E	Varberg	1	5	4	2	—	5	3	—	1	—	21
	Göteborgs o. Bohus län:											
A	Göteborg, fabrik 1**	1	4	2	—	—	53	5	3	2	1	71
D	» » 2	3	8	4	2	—	17	2	—	1	—	37
D	» » 3**	1	23	4	2	—	29	5	2	1	4	71
E	» » 4	1	9	1	—	—	7	2	—	—	1	21
E	» » 5	2	22	2	—	—	8	2	—	—	2	38
E	» » 6**	3	28	4	11	3	28	6	1	1	10	95
E	» » 7**	—	1	2	4	—	13	3	—	1	3	27
E	» » 8***	6	19	10	45	5	36	22	2	3	21	169
E	» » 9***	3	17	5	18	2	26	11	—	—	13	95
E	» » 10***	2	13	15	21	2	30	6	—	1	9	99
E	» » 11***	5	4	4	4	1	15	4	—	2	4	43
E	Uddevalla	2	7	4	7	—	11	3	—	1	—	35
D	Partilleds kommun	1	24	13	1	1	45	6	6	2	5	104
E	Vesterlanda d:o	1	8	2	43	1	25	16	2	—	2	100

* Fabriken belägen i Norra Åsums kommun. ** Belägen i Örgryte kommun. *** Belägen i Lundby kommun.

lade efter verkstäder och yrkesgrupper.

gående uppslag.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstadsgrupp.	Verkstäder (i stad, köping eller landskommun).	Förmän.	Gjuteriarbetare.	Smidesarbetare.	Plåtslageriarbetare.	Bleck- och kopparslagare.	Maskinverkstadsarbetare.	Snickeriarbetare.	Måleriarbetare.	Maskinister o. eldare.	Öfriga arbetare.	Summa arbetare.
	Elfsborgs län:											
E	Venersborg	—	6	3	11	1	14	3	—	1	—	39
E	Borås	3	17	6	21	—	42	6	—	1	1	97
D	Tranemo kommun	3	5	4	—	—	18	4	—	—	2	36
	Skaraborgs län:											
E	Lidköping	3	15	5	9	—	27	5	—	1	1	66
E	Björkängs kommun	2	7	2	—	—	9	1	—	1	—	22
E	Undenäs d:o	6	44	11	19	—	40	14	1	—	4	139
	Vermlands län:											
E	Karlstad	1	5	5	2	—	9	2	—	—	—	24
E	Arvika	2	34	13	—	—	52	9	5	2	5	122
E	Fernebo kommun	3	32	8	2	—	43	5	1	—	2	96
E	Sunne d:o	1	12	9	—	—	35	5	6	1	1	70
	Örebro län:											
E	Örebro	1	11	1	—	—	12	1	—	1	—	27
E	Karlskoga komm. (Bofors)	17	125	41	2	—	270	18	2	4	61	540
E	Askers d:o	3	47	13	1	—	31	6	1	—	—	102
E	Kumla d:o	2	—	10	2	—	19	17	5	1	8	64
	Vestmanlands län:											
A	Vesterås	24	65	20	32	—	414	34	12	7	45	653
E	Sala	3	9	4	7	—	15	4	—	1	3	46
E	Norbergs kommun	1	7	4	3	—	10	2	—	1	1	29
E	Hvittinge d:o	5	32	10	1	—	47	10	9	1	8	123
	Kopparbergs län:											
E	Falun	1	19	3	2	—	17	8	—	1	2	53
E	Hedemora	—	8	4	—	—	6	3	1	1	1	24
E	Norrbärke kommun	6	47	9	7	—	76	8	—	4	14	171
	Gefleborgs län:											
C	Gefle, fabrik 1	—	—	2	—	—	12	—	—	1	1	16
E	» » 2	—	17	8	9	2	36	6	—	1	2	81
E	» » 3	—	—	3	—	—	9	4	3	—	—	19
D	Arbrå kommun	3	17	8	—	—	43	3	—	1	3	78
E	Skogs d:o	1	11	1	—	—	18	3	—	1	—	35
E	Söderala d:o	6	9	9	17	—	27	5	—	1	4	78
	Vesternorrlands län:											
E	Sundsvall	2	14	3	3	—	50	3	—	2	1	78
	Jemtlands län:											
E	Östersund	1	8	4	—	—	16	2	—	1	2	34
	Summa	358	1,698	830	549	110	5,810	820	188	125	659	11,147

Tab. 2. Öfversikt af arbetarne, fördelade efter

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Verkstädernas belägenhet.	Antal verkstäder.	Förmän.	Gjuteri		
			Gjutare.	Kärnmakare.	Handtlangare.
Stockholms stad	17	59	18	—	17
» län	4	15	9	2	1
Uppsala län: Söderfors	1	8	28	4	35
Öfriga orter	3	7	18	3	7
Södermanlands län: Eskilstuna	3	40	23	9	11
Öfriga orter	6	18	99	16	49
Östergötlands län: Norrköping	1	5	15	3	7
Finspong	1	3	15	1	12
Jönköpings län	4	11	125	10	16
Kronobergs »	3	2	13	2	5
Kalmar »	2	2	21	—	3
Gotlands »	2	4	5	3	3
Blekinge »	4	12	45	2	2
Kristianstads län	3	12	36	11	13
Malmöhus »	8	28	62	20	24
Hallands »	1	1	2	—	3
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	11	27	83	26	34
Öfriga orter	3	4	22	5	9
Elfsborgs län	3	6	12	6	9
Skaraborgs »	3	11	34	7	23
Vermlands »	4	7	44	10	24
Örebro län: Bofors	1	17	34	11	72
Öfriga orter	3	6	32	4	19
Vestmanlands län: Vesterås	1	24	46	10	9
Öfriga orter	3	9	23	10	10
Kopparbergs län	3	7	40	14	19
Gefleborgs län: Gefle	3	—	10	3	3
Öfriga orter	3	10	19	10	5
Vesternorrlands län	1	2	7	4	2
Jemtlands »	1	1	5	1	1
Summa	106	358	945	207	447
Däraf i städer[1])	72	246	424	113	172
» på landsbygd	34	112	521	94	275

[1]) Uti denna liksom i följande tabeller inräknas bland verkstäder i städer såväl de i köpingar

yrkesspecialiteter och verkstädernas belägenhet.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
arbetare.		Smidesarbetare.			Plåtslageriarbetare.				Bleck- o. kopparslagare.
Öfriga gjuteri-arbetare.	Summa.	Smeder.	Handt-langare.	Summa.	Pann-plåtsla-gare.	Handt-langare.	Öfriga plåtsla-geriarb.	Summa.	
—	**35**	49	35	**84**	3	3	7	**13**	**70**
2	**14**	6	3	**9**	—	—	—	—	**19**
2	**69**	29	44	**73**	2	1	—	**3**	—
2	**30**	6	4	**10**	5	3	—	**8**	**1**
1	**44**	14	13	**27**	6	15	1	**22**	—
6	**170**	26	20	**46**	5	5	2	**12**	—
3	**28**	7	7	**14**	18	19	3	**40**	—
6	**34**	14	12	**26**	1	1	—	**2**	—
20	**171**	40	32	**72**	—	—	1	**1**	—
1	**21**	9	7	**16**	3	2	—	**5**	—
1	**25**	23	15	**38**	—	2	2	**4**	—
1	**12**	6	6	**12**	2	—	—	**2**	—
8	**57**	10	12	**22**	12	6	2	**20**	**1**
1	**61**	16	18	**34**	37	34	2	**73**	**1**
6	**112**	24	24	**48**	22	11	1	**34**	—
—	**5**	2	2	**4**	1	1	—	**2**	—
5	**148**	26	27	**53**	21	54	32	**107**	**13**
3	**39**	11	8	**19**	10	28	13	**51**	**2**
1	**28**	7	6	**13**	8	24	—	**32**	**1**
2	**66**	10	8	**18**	9	19	—	**28**	—
5	**83**	19	16	**35**	1	3	—	**4**	—
8	**125**	22	19	**41**	1	—	1	**2**	—
3	**58**	12	12	**24**	3	—	—	**3**	—
—	**65**	12	8	**20**	10	4	18	**32**	—
5	**48**	9	9	**18**	3	8	—	**11**	—
1	**74**	6	10	**16**	6	3	—	**9**	—
1	**17**	8	5	**13**	7	2	—	**9**	**2**
3	**37**	9	9	**18**	5	12	—	**17**	—
1	**14**	2	1	**3**	2	1	—	**3**	—
1	**8**	2	2	**4**	—	—	—	—	—
99	**1,698**	**436**	**394**	**830**	**203**	**261**	**85**	**549**	**110**
34	**743**	208	177	**385**	162	193	64	**419**	**103**
65	**955**	228	217	**445**	41	68	21	**130**	**7**

som de å landsbygden omedelbart invid städer belägna verkstäder (jfr tab. 1).

Tab. 2. (Forts.) Öfversikt af arbetarne, fördelade efter

1.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
	Maskinverkstads							
Verkstädernas belägenhet.	Maskinuppsättare.	Filare.	Hopsättare.	Svarfvare.	Hyflare, fräsare, borrare.	Smerglare o. slipare.	Handtlangare.	Öfriga maskinarbetare.
Stockholms stad	8	451	116	462	145	29	158	356
» län	6	78	33	136	31	4	23	8
Uppsala län: Söderfors	—	16	—	13	4	1	8	3
Öfriga orter	8	28	—	23	7	8	7	10
Södermanlands län: Eskilstuna	—	157	8	78	165	19	8	23
Öfriga orter	1	79	—	47	8	3	15	—
Östergötlands län: Norrköping	—	29	—	16	3	—	8	1
Finspong	—	27	—	82	18	—	27	6
Jönköpings län	—	58	17	22	10	12	20	8
Kronobergs »	1	30	—	13	4	—	2	—
Kalmar »	—	38	—	9	1	1	5	2
Gotlands »	—	10	—	7	1	—	4	3
Blekinge »	1	49	—	14	1	2	27	1
Kristianstads län	2	71	—	32	5	—	8	9
Malmöhus »	7	97	5	43	13	10	36	17
Hallands »	—	3	—	—	—	—	2	—
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	4	125	—	65	10	—	42	4
Öfriga orter	3	26	—	21	13	—	13	5
Elfsborgs län	1	27	—	21	9	1	14	1
Skaraborgs »	—	29	—	28	6	—	12	1
Vermlands »	—	63	1	27	14	3	23	8
Örebro län: Bofors	—	67	—	102	57	2	33	5
Öfriga orter	3	31	1	16	1	—	9	—
Vestmanlands län: Vesterås	7	89	—	81	24	—	57	17
Öfriga orter	—	35	—	22	1	—	14	—
Kopparbergs län	—	32	8	29	6	—	24	—
Gefleborgs län: Gefle	—	31	—	11	3	—	7	5
Öfriga orter	1	35	—	26	10	—	12	1
Vesternorrlands län	—	11	—	4	5	1	16	—
Jemtlands »	—	7	—	4	3	—	1	—
Summa	**53**	**1,829**	**189**	**1,454**	**578**	**96**	**635**	**494**
Däraf i städer	42	1,280	162	988	427	73	413	457
» på landsbygd	11	549	27	466	151	23	222	37

yrkesspecialiteter och verkstädernas belägenhet.

25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
arbetare.			Snickeriarbetare.								
Metall-arbetare.	Elektriska arbetare.	Summa.	Modell-snickare.	Fin-snickare.	Timmermän.	Öfriga träarbetare.	Summa.	Måleri-arbetare.	Maskinister och eldare.	Öfriga arbetare.	Summa summarum.
111	183	**2,019**	19	129	16	66	**230**	**65**	**18**	**153**	**2,746**
2	2	**323**	8	—	3	4	**15**	**19**	**10**	**65**	**489**
—	—	**45**	5	—	—	1	**6**	—	**6**	**10**	**220**
4	—	**95**	6	—	—	—	**6**	**1**	**4**	**9**	**171**
2	—	**460**	37	—	—	5	**42**	**2**	**8**	**44**	**689**
1	—	**154**	21	2	—	19	**42**	**13**	**2**	**22**	**479**
—	—	**57**	7	—	2	—	**9**	**1**	**2**	**5**	**161**
—	—	**160**	8	—	—	2	**10**	**1**	**1**	**8**	**245**
1	—	**148**	4	—	—	24	**28**	**9**	**1**	**19**	**460**
—	—	**50**	2	—	2	8	**12**	**1**	**1**	—	**108**
—	—	**56**	3	—	1	18	**22**	—	**2**	**5**	**154**
—	—	**25**	2	—	1	4	**7**	—	**2**	**2**	**66**
1	—	**96**	8	—	2	14	**24**	**2**	**2**	**8**	**244**
—	—	**127**	22	4	1	21	**48**	**3**	**5**	**25**	**389**
2	—	**230**	19	1	2	10	**32**	**9**	**8**	**37**	**538**
—	—	**5**	1	1	1	—	**3**	—	**1**	—	**21**
8	4	**262**	29	1	34	4	**68**	**8**	**12**	**68**	**766**
—	—	**81**	8	1	8	8	**25**	**8**	**3**	**7**	**239**
—	—	**74**	9	—	1	3	**13**	—	**2**	**3**	**172**
—	—	**76**	17	—	1	2	**20**	**1**	**2**	**5**	**227**
—	—	**139**	8	5	—	8	**21**	**12**	**3**	**8**	**312**
—	4	**270**	17	—	1	—	**18**	**2**	**4**	**61**	**540**
1	—	**62**	7	2	—	15	**24**	**6**	**2**	**8**	**193**
37	102	**414**	14	11	—	9	**34**	**12**	**7**	**45**	**653**
—	—	**72**	11	—	—	5	**16**	**9**	**3**	**12**	**198**
—	—	**99**	11	—	—	8	**19**	**1**	**6**	**17**	**248**
—	—	**57**	4	—	—	6	**10**	**3**	**2**	**3**	**116**
1	2	**88**	10	—	—	1	**11**	—	**3**	**7**	**191**
8	5	**50**	2	—	—	1	**3**	—	**2**	**1**	**78**
1	—	**16**	2	—	—	—	**2**	—	**1**	**2**	**34**
180	**302**	**5,810**	**321**	**157**	**76**	**266**	**820**	**188**	**125**	**659**	**11,147**
176	294	**4,312**	202	147	63	146	**558**	**126**	**90**	**450**	**7,432**
4	8	**1,498**	119	10	13	120	**262**	**62**	**35**	**209**	**3,715**

Tab. 3. Arbetarne fördelade

A. Å olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
Verkstädernas belägenhet.	12—14 år.	14—18 år.	18—25 år.			25—30 år.			30—35 år.			35—40 år.			40—45 år.		
			og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä
Stockholms stad	2	201	741	56	—	319	282	1	104	317	5	45	216	9	19	162	4
» län	—	21	91	16	—	41	53	2	18	65	3	7	64	1	—	42	—
Uppsala län · Söderfors	5	42	59	9	—	8	26	—	4	17	—	—	18	—	—	6	—
Öfriga orter	—	14	53	5	—	8	20	—	5	22	1	4	12	—	1	8	1
Södermanl. län: Eskilstuna	1	27	100	6	—	54	86	—	19	89	2	5	96	—	5	56	4
Öfriga orter	6	66	94	6	—	14	33	—	5	46	—	4	43	—	2	30	—
Östergötl. län: Norrköping	—	14	35	4	—	8	12	—	3	12	—	1	15	1	—	21	—
Finspong	—	26	45	2	—	19	24	—	6	20	1	3	34	1	—	11	—
Jönköpings län	4	55	84	9	—	23	30	—	10	44	1	3	53	—	1	47	3
Kronobergs län	—	9	27	2	—	7	12	—	6	4	—	—	9	1	1	9	—
Kalmar län	—	15	32	1	—	11	9	—	3	8	—	—	6	—	—	14	1
Gotlands län	—	8	19	1	—	3	4	—	—	3	—	—	8	1	3	3	—
Blekinge län	1	37	49	4	—	8	24	1	3	19	1	2	21	—	—	20	2
Kristianstads län	2	41	114	11	—	33	42	—	8	34	—	6	28	—	1	34	2
Malmöhus län	3	54	102	17	—	23	69	—	11	70	2	6	51	1	2	33	—
Hallands län	—	2	2	—	—	—	4	—	—	2	—	1	—	—	1	4	—
Göteborgs o. Bohus län:																	
Göteborg	1	95	173	13	1	61	48	1	19	42	—	11	62	1	2	57	1
Öfriga orter	3	27	47	1	—	17	12	—	7	17	1	5	22	—	2	18	—
Elfsborgs län	1	23	38	4	—	11	20	—	2	13	—	—	15	—	—	14	—
Skaraborgs län	—	20	59	1	—	15	9	—	5	13	—	1	18	—	3	11	1
Vermlands »	4	43	89	7	—	11	21	—	12	29	1	1	23	—	1	29	1
Örebro län: Bofors	1	58	148	5	—	56	66	1	11	45	1	5	39	—	1	34	—
Öfriga orter	—	25	40	—	—	19	13	—	4	21	—	1	24	1	—	13	—
Vestmanl. län: Vesterås	—	49	117	18	—	69	88	2	19	79	2	4	78	—	1	44	3
Öfriga orter	1	24	43	2	—	15	25	1	3	21	1	1	22	—	1	13	—
Kopparbergs län	3	47	53	4	—	25	22	—	4	21	—	4	12	2	1	13	—
Gefleborgs län: Gefle	—	3	42	5	—	13	8	—	4	7	—	2	5	—	—	5	—
Öfriga orter	—	24	46	9	—	11	18	—	4	15	—	1	20	2	3	8	—
Vesternorrlands län	—	18	29	1	—	5	3	—	2	5	—	1	2	—	—	2	—
Jemtlands län	—	4	12	—	—	5	3	—	1	1	—	—	2	—	—	1	—
Summa	**38**	**1,092**	**2,583**	**219**	**1**	**912**	**1,086**	**9**	**302**	**1,101**	**22**	**124**	**1,018**	**21**	**51**	**762**	**23**
Däraf i städer	9	634	1,807	156	1	693	738	5	221	771	15	92	673	17	38	508	17
» på landsbygd	29	458	776	63	—	219	348	4	81	330	7	32	345	4	13	254	6

[1]) Gift. [2]) 1 ogift och 1 gift.

efter ålder och civilstånd.

arbetsorter.

19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	6.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.
45—50 år.			50—55 år.			55—60 år.			60—65 år.			65—70 år.			70 år och däröfver.			Summa			Ej uppgifven ålder.	Hela antalet.
og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og	g.	ä.	og.	g.	ä.		
12	116	13	4	53	5	2	35	6	1	7	2	2	3	—	—	1	—	1,452	1,248	45	[1]) 1	2,746
2	24	—	—	17	—	—	7	—	1	5	—	1	3	2	—	3	—	182	299	8	—	489
—	6	—	—	8	—	—	5	—	—	1	1	—	1	—	—	2	2	118	99	3	—	220
—	5	—	—	7	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	85	84	2	—	171
2	39	2	2	30	3	1	25	4	—	16	—	—	6	1	—	4	4	216	453	20	—	689
—	29	—	—	23	1	1	31	1	—	15	8	—	6	5	1	6	3	193	268	18	—	479
2	12	—	—	10	1	—	3	—	—	2	—	—	3	—	—	1	1	63	95	3	—	161
—	12	—	—	8	1	—	10	1	1	7	—	—	5	2	—	3	3	100	136	9	—	245
—	29	—	1	19	—	—	18	1	—	13	2	—	4	2	1	3	—	182	269	9	—	460
—	3	—	—	5	—	—	3	—	—	5	1	—	2	1	—	1	—	50	55	3	—	108
—	11	—	—	5	—	—	10	1	—	11	—	—	6	—	—	7	3	61	88	5	—	154
—	4	—	—	5	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	34	30	2	—	66
—	20	1	—	8	3	—	8	1	—	6	—	—	4	1	—	—	—	100	134	10	—	244
1	8	1	1	6	—	2	6	—	—	4	1	—	2	—	—	1	—	209	176	4	—	389
2	24	1	2	26	—	1	9	2	—	10	3	—	7	3	—	—	2	206	316	14	[2]) 2	538
—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6	14	1	—	21
2	47	4	1	31	7	3	29	3	—	29	4	—	11	—	—	3	4	368	372	26	—	766
1	18	—	1	10	—	—	11	1	—	6	—	—	7	2	—	3	—	110	125	4	—	239
2	14	2	1	5	—	—	3	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	78	91	3	—	172
—	20	1	3	13	1	1	10	—	—	4	3	1	7	1	—	4	2	108	110	9	—	227
1	17	—	1	11	—	—	2	1	—	4	1	—	—	1	—	1	—	163	144	5	—	312
—	24	2	—	21	2	1	8	—	—	6	—	—	5	—	—	—	—	281	253	6	—	540
—	5	—	—	8	—	—	2	—	1	10	—	—	3	1	—	1	1	90	100	3		193
—	24	1	1	22	1	—	15	—	—	8	1	—	1	2	—	2	2	260	379	14	—	653
—	9	—	—	7	—	—	5	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	88	108	2	—	198
—	9	1	1	8	—	1	6	—	—	6	—	—	1	—	—	4	—	139	106	3	—	248
1	3	—	—	4	1	—	4	1	—	5	—	—	3	—	—	—	—	65	49	2	—	116
1	9	—	—	5	—	—	6	2	—	5	—	—	1	1	—	—	—	90	96	5	—	191
—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	55	23	—	—	78
—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	22	11	1	—	34
29	**544**	**30**	**19**	**378**	**26**	**14**	**281**	**26**	**4**	**197**	**28**	**4**	**94**	**26**	**2**	**51**	**27**	**5,174**	**5,731**	**239**	**3**	**11,147**
25	341	27	12	226	19	11	154	16	2	100	12	2	45	11	1	17	13	3,547	3,729	153	3	7,432
4	203	3	7	152	7	3	127	10	2	97	16	2	49	15	1	34	14	1,627	2,002	86	—	3,715

Tab. 3. (Forts.) Arbetarne fördelade

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13	14.	15.	16.	17.	18.
Specialiteter.	12—14 år.	14—18 år.	18—25 år.			25—30 år.			30—35 år.			35—40 år.			40—45 år.		
			og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
Förmän	—	—	3	—	—	10	18	—		52	2	6	65	1	6	58	1
Gjutare	—	26	244	22	—	79	117	1	22	112	3	12	91	—	5	80	2
Kärnmakare	5	117	45	2	—	3	3	—	1	6	—	1	5	—	1	3	—
Handtlangare (gjuteri-)	9	74	79	3	—	18	28	1	5	33	—	3	33	1	2	32	2
Öfriga gjuteriarbetare	—	—	7	3	—	—	9	—	2	12	—	1	14	—	—	11	—
Smeder	—	2	49	9	—	36	54	—	10	52	1	2	60	2	1	42	—
Handtlangare (smides-)	5	109	182	5	—	19	19	—	4	13	—	4	8	—	1	7	—
Pannplåtslagare	—	4	30	6	—	20	29	1	6	25	—	4	31	1	1	16	2
Handtlangare (plåtsl.-)	3	55	83	6	1	24	22	—	6	17	—	1	11	—	3	11	1
Öfriga plåtslageriarb.	1	—	7	1	—	3	7	—	3	12	—	3	13	—	—	8	—
Bleck- o. kopparslagare	—	7	11	5	—	6	13	—	2	18	—	3	13	1	—	11	—
Maskinuppsättare	—	—	8	—	—	3	8	—	—	12	—	—	5	—	—	5	1
Filare	—	27	380	47	—	208	218	1	76	196	4	30	199	4	7	146	4
Hopsättare	—	8	52	6	—	14	21	—	6	24	1	5	16	—	1	9	—
Svarfvare	1	35	463	37	—	171	213	3	36	160	4	14	115	3	5	72	1
Hyflare, fräsare o. borrare	—	32	146	12	—	52	57	—	14	78	—	6	66	1	—	34	2
Smerglare och slipare	—	6	28	4	—	10	7	—	4	20	—	—	3	—	1	5	—
Handtlangare (maskin-)	7	339	193	3	—	17	10	—	3	13	—	3	4	—	2	15	1
Öfriga maskinarbetare	—	40	197	15	—	59	54	1	21	30	—	3	27	2	1	13	—
Metallarbetare	—	17	69	4	—	19	19	—	5	16	—	—	13	—	2	7	—
Elektriska arbetare	—	23	93	10	—	35	27	—	13	36	3	3	29	—	1	9	1
Modellsnickare	—	5	35	4	—	21	27	—	4	27	1	2	42	1	—	35	2
Finsnickare	—	3	21	1	—	15	19	—	10	29	—	2	24	2	1	14	—
Timmermän	—	1	2	—	—	4	3	1	2	3	—	1	4	—	1	7	—
Öfriga träarbetare	—	32	39	6	—	13	17	—	9	23	—	2	25	1	1	23	1
Måleriarbetare	3	33	18	3	—	13	13	—	8	25	1	2	27	1	2	11	—
Maskinister och eldare	—	8	15	1	—	3	10	—	3	14	1	2	19		—	15	—
Öfriga arbetare	4	89	84	4	—	37	44	—	19	43	1	9	56	—	6	63	2
Summa	38	1,092	2,583	219	1	912	1,086	9	302	1,101	22	124	1,018	21	51	762	23

efter ålder och civilstånd.

specialiteter.

19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.
45—50 år.			50—55 år.			55—60 år.			60—65 år.			65—70 år.			70 år och däröfver.			Summa.			Ej uppgifven ålder.	Hela antalet.
og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.		
—	38	2	1	35	2	—	18	2	—	12	3	—	7	3	—	4	1	34	307	17	—	358
3	47	1	2	26	1	—	19	3	—	14	3	—	6	1	—	3	—	393	537	15	—	945
—	2	1	—	2	1	—	3	—	—	1	2	—	2	—	—	1	—	173	30	4	—	207
—	23	—	—	28	2	3	21	3	1	18	1	—	10	3	—	6	5	194	235	18	—	447
—	7	—	1	10	—	1	7	1	—	7	2	—	4	-	—	—	—	12	84	3	—	99
2	39	1	1	15	1	—	20	4	—	15	3	—	3	5	—	6	1	103	315	18	—	436
—	2	—	3	6	—	—	2	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	327	67	—	—	394
1	10	1	—	6	1	—	3	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	66	131	6	—	203
1	7	—	—	4	—	—	3	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	176	82	3	—	261
—	9	1	1	7	—	—	4	—	—	2	1	—	1	1	—	—	—	18	64	3	—	85
2	8	—	1	7	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	77	1	—	110
—	2	—	—	5	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	40	1	[1]) 1	53
5	97	8	1	66	3	4	41	3	—	28	3	1	8	3	—	4	6	739	1,050	39	[2]) 1	1,829
1	13	—	—	4	—	—	4	1	—	1	—	1	—	—	—	—	1	88	98	3	—	189
1	60	2	—	19	1	—	17	—	—	10	—	—	4	2	—	4	1	726	711	17	—	1,454
3	27	3	—	17	1	—	14	1	—	7	1	—	2	1	—	—	—	253	314	10	[2]) 1	578
—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	49	47	—	—	96
—	6	1	—	5	—	—	7	—	—	3	—	—	2	—	—	—	1	564	68	3	—	635
2	6	—	2	9	1	—	2	1	1	2	—	—	3	—	—	1	1	326	162	6	—	494
—	2	—	—	4	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	112	68	—	—	180
2	7	1	—	3	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	170	126	6	—	302
—	30	4	—	23	2	2	23	1	—	12	2	1	6	—	—	4	5	70	233	18	—	321
2	5	—	—	3	3	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	54	97	6	—	157
1	9	1	—	8	2	—	6	1	—	9	1	—	5	1	—	2	1	12	56	8	—	76
—	20	—	1	14	—	1	11	—	—	14	1	—	6	—	1	5	—	99	164	3	—	266
—	8	1	—	9	1	1	3	1	—	3	—	—	1	—	—	—	—	80	103	5	—	188
—	11	—	1	7	—	—	9	—	—	3	—	—	1	2	—	—	—	32	90	3	—	125
3	46	2	4	35	4	2	33	3	2	23	4	1	19	4	1	9	3	261	375	23	—	659
29	544	30	19	378	26	14	281	26	4	197	28	4	94	26	2	51	27	5,174	5,731	239	3	11,147

[1]) Ogift. [2]) Gift.

Tab. 4. Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Stockholms stad—Jönköpings län.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Åldersår.	Stockholms stad.			Stockholms län.			Uppsala län.			Södermanlands län.			Östergötlands län.			Jönköpings län.		
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
a) *Ettårsklasser.*																		
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
13	2	—	—	—	—	—	5	—	—	7	—	—	—	—	—	3	—	—
14	4	—	—	1	—	—	7	—	—	13	—	—	4	—	—	10	—	—
15	21	—	—	3	—	—	17	—	—	22	—	—	9	—	—	15	—	—
16	73	—	—	7	—	—	17	—	—	28	—	—	12	—	—	15	—	—
17	103	—	—	10	—	—	15	—	—	30	—	—	15	—	—	15	—	—
18	123	—	—	13	—	—	15	—	—	32	—	—	16	—	—	9	—	—
19	108	—	—	9	—	—	19	—	—	38	—	—	15	—	—	16	—	—
20	109	—	—	10	—	—	22	—	—	29	—	—	17	—	—	19	—	—
21	79	2	—	14	—	—	14	—	—	23	—	—	11	—	—	13	2	—
22	123	8	—	18	4	—	18	1	—	24	1	—	9	2	—	11	1	—
23	100	14	—	11	3	—	15	5	—	27	6	—	7	2	—	12	1	—
24	99	32	—	16	9	—	9	8	—	21	5	—	5	2	—	4	5	—
25	86	52	—	14	7	—	8	4	—	17	17	—	9	4	—	5	6	—
26	80	46	—	7	7	1	3	8	—	17	24	—	6	7	—	6	2	—
27	63	58	—	8	11	1	3	12	—	16	21	—	1	7	—	6	6	—
28	47	62	1	7	12	—	1	14	—	13	32	—	7	8	—	5	6	—
29	43	64	—	5	16	—	1	8	—	5	25	—	4	10	—	1	10	—
30	37	69	1	5	14	—	5	6	1	7	36	—	2	5	—	5	7	—
31	25	63	1	3	12	1	1	12	—	6	35	—	1	12	1	1	10	—
32	16	76	1	6	17	1	3	4	—	5	28	—	1	6	—	1	9	—
33	10	51	1	2	12	1	—	6	—	3	21	—	—	3	—	2	8	—
34	16	58	1	2	10	—	—	11	—	3	15	2	5	6	—	1	10	1
35	9	47	3	1	20	—	2	5	—	3	36	—	—	8	—	1	8	—
36	10	44	2	1	10	1	1	8	—	4	29	—	1	15	1	1	12	—
37	10	44	1	3	16	—	—	5	—	—	26	—	1	8	—	1	7	—
38	8	50	—	1	9	—	1	7	—	1	26	—	2	8	1	—	14	—
39	8	31	3	1	9	—	—	5	—	1	22	—	—	10	—	—	12	—
40	4	36	—	—	5	—	—	2	—	1	18	1	—	6	—	—	10	—
41	4	36	1	—	11	—	1	4	—	1	13	—	—	7	—	1	11	—
42	8	30	2	—	10	—	—	5	—	3	19	1	—	4	—	—	9	2
43	1	32	1	—	5	—	—	1	—	—	16	1	—	9	—	—	6	1
44	2	28	—	—	11	—	—	2	1	2	20	1	—	6	—	—	11	—
45	2	30	2	—	5	—	—	3	—	—	12	—	—	4	—	—	8	—
46	2	27	4	—	5	—	—	3	—	—	16	1	—	6	—	—	5	—
47	2	27	2	—	4	—	—	2	—	2	11	—	—	5	—	—	7	—
48	3	15	1	—	4	—	—	2	—	—	16	—	1	5	—	—	7	—
49	3	17	4	2	6	—	—	1	—	—	13	1	1	4	—	—	2	—
50	—	19	3	—	3	—	—	3	—	—	15	1	—	3	—	—	6	—
51	2	12	1	—	3	—	—	3	—	1	11	—	—	5	—	—	4	—
52	1	6	—	—	5	—	—	5	—	—	10	1	—	4	—	—	4	—
53	1	8	—	—	4	—	—	3	—	1	7	1	—	1	1	1	1	—
54	—	8	1	—	2	—	—	1	—	—	10	1	—	5	1	—	4	—
55	—	9	2	—	4	—	—	1	—	—	12	—	—	4	—	—	6	—
56	—	5	1	—	—	—	—	1	—	1	10	—	—	2	—	—	2	—

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Stockholms stad—Jönköpings län.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Åldersår.	Stockholms stad.			Stockholms län.			Uppsala län.			Södermanlands län.			Östergötlands län.			Jönköpings län.		
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
(Forts. från föreg. sida)																		
57	—	9	—	—	1	—	—	2	—	1	16	3	—	3	—	—	4	—
58	1	8	2	—	—	—	—	2	—	—	10	—	—	2	1	—	3	—
59	1	4	1	—	2	—	—	2	—	—	8	2	—	2	—	—	3	1
60	—	1	—	1	1	—	—	2	—	—	7	4	1	2	—	—	3	—
61	1	2	—	—	2	—	—	—	1	—	6	2	—	1	—	—	2	—
62	—	2	1	—	1	—	—	1	—	—	6	1	—	2	—	—	3	1
63	—	2	1	—	1	—	—	—	—	—	5	1	—	2	—	—	4	1
64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	2	—	—	1	—
65	2	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	—	—	3	2	—	—	1
66	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	5	1	—	2	—	—	2	—
67	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	1	—	—	1	—
68	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—
69	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1
70	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	1	—	—	—	—
71	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	3	—	—	—	—	1	—
72	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—
73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1	—	—
74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
76	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
77	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—
79	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80— ...	—	—	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	[2]) 2	[3])2	—	—	—	—	—	—
Okändt	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	1,452	1,249	45	182	299	8	203	183	5	409	721	38	163	231	12	182	269	9
b) *Femårsklasser.*																		
—15	6	—	—	1	—	—	12	—	—	20	—	—	4	—	—	14	—	—
15—20	428	—	—	42	—	—	83	—	—	150	—	—	67	—	—	70	—	—
20—25	510	56	—	69	16	—	78	—	—	124	12	—	49	6	—	59	9	—
25—30	319	282	1	41	53	2	16	14	—	68	119	—	27	36	—	23	30	—
30—35	104	317	5	18	65	3	9	46	1	24	135	2	9	32	1	10	44	1
35—40	45	216	9	7	64	1	4	39	—	9	139	—	4	49	2	3	53	—
40—45	19	162	4	—	42	—	1	30	1	7	86	4	—	32	—	1	47	3
45—50	12	116	13	2	24	—	—	14	—	2	68	2	2	24	—	—	29	—
50—55	4	53	5	—	17	—	—	11	—	2	53	4	—	18	2	1	19	—
55—60	2	35	6	—	7	—	—	15	—	2	56	5	—	13	1	—	18	1
60—65	1	7	2	1	5	—	—	8	1	—	31	8	1	9	—	—	13	2
65—70	2	3	—	1	3	2	—	3	—	—	12	6	—	8	2	—	4	2
70—75	—	1	—	—	2	—	—	1	1	1	8	5	—	3	—	1	1	—
75—80	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	4	—	2	—
80—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	[2]) 2	[3])2	—	—	—	—	—	—
Okändt	—	1	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	1,452	1,249	45	182	299	8	203	183	5	409	721	38	163	231	12	182	269	9

[1]) 82 år. [2]) Däraf 1 om 81 år. [3]) 83 år.

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Kronobergs län—Malmöhus län.)

1.	2	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19
Åldersår.	Kronobergs län.			Kalmar län.			Gotlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmöhus län.		
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
a) *Ettårsklasser.*																		
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—
14	1	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	5	—	—	2	—	—
15	1	—	—	2	—	—	—	—	—	11	—	—	13	—	—	10	—	—
16	4	—	—	4	—	—	3	—	—	13	—	—	14	—	—	16	—	—
17	3	—	—	7	—	—	4	—	—	11	—	—	9	—	—	26	—	—
18	9	—	—	3	—	—	8	—	—	9	—	—	12	—	—	19	—	—
19	2	—	—	6	—	—	3	—	—	8	—	—	22	—	—	23	—	—
20	4	1	—	3	—	—	2	—	—	9	—	—	14	—	—	17	—	—
21	3	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	8	—	—	12	—	—
22	3	1	—	12	—	—	4	—	—	13	1	—	29	1	—	10	2	—
23	3	—	—	2	1	—	—	—	—	5	2	—	16	4	—	14	5	—
24	3	—	—	5	—	—	2	1	—	4	1	—	13	6	—	7	10	—
25	2	1	—	4	2	—	2	—	—	3	6	—	9	9	—	5	11	—
26	1	3	—	2	2	—	1	—	—	1	6	1	9	7	—	7	13	—
27	2	2	—	1	2	—	—	1	—	—	5	—	9	7	—	5	14	—
28	—	3	—	1	—	—	—	1	—	2	4	—	3	9	—	2	15	—
29	2	3	—	3	3	—	—	2	—	2	3	—	3	10	—	4	16	—
30	3	2	—	1	1	—	—	1	—	—	8	1	2	9	—	3	12	—
31	2	1	—	1	2	—	—	—	—	—	4	—	1	6	—	2	20	—
32	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	7	—	2	15	—
33	—	—	—	1	4	—	—	1	—	1	2	—	1	8	—	4	15	2
34	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	5	—	—	4	—	—	8	—
35	—	1	—	—	2	—	—	3	—	—	7	—	4	10	—	1	8	—
36	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	2	4	—	2	8	—
37	—	3	1	—	3	—	—	2	—	1	2	—	—	9	—	—	7	—
38	—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	2	14	1
39	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	3	—	—	3	—	1	14	—
40	—	3	—	—	4	—	3	1	—	—	3	1	—	5	—	1	9	—
41	1	1	—	—	3	—	—	1	—	—	1	1	1	8	1	1	9	—
42	—	2	—	—	4	1	—	—	—	—	8	—	—	7	—	—	5	—
43	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	6	—	—	7	1	—	5	—
44	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	7	—	—	5	—
45	—	3	—	—	4	—	—	1	—	—	6	—	—	1	—	—	4	—
46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	2	1	1	5	—
47	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	6	1	—	2	—	1	2	—
48	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	7	—
49	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	3	—	—	2	—	—	6	1
50	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	4	—	1	6	—
51	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	7	—
52	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	4	1	—	1	—	—	3	—
53	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	8	—
54	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	2	—
55	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—
56	—	1	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Kronobergs län—Malmöhus län.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Åldersår.	Kronobergs län.			Kalmar län.			Gotlands län.			Blekinge län.			Kristianstads län.			Malmöhus län.		
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
(Forts. fr. föreg. sida)																		
57	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	4	—	1	3	—	—	2	—
58	—	—	—	—	5	1	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	2	1
59	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	3	—	—	1	—	1	—	—
60	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1
61	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	4	—
62	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	1	1
63	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
64	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	6	—
66	—	1	1	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
67	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
68	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
69	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
70	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
72	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
74	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
76	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80— ...	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—
Okändt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Summa	**50**	**55**	**3**	**61**	**88**	**5**	**34**	**30**	**2**	**100**	**134**	**10**	**209**	**176**	**4**	**207**	**317**	**14**
b) *Femårsklasser.*																		
—15	1	—	—	2	—	—	1	—	—	3	—	—	7	—	—	5	—	—
15—20	19	—	—	22	—	—	18	—	—	52	—	—	70	—	—	94	—	—
20—25	16	2	—	23	1	—	8	1	—	32	4	—	80	11	—	60	17	—
25—30	7	12	—	11	9	—	3	4	—	8	24	1	33	42	—	23	69	—
30—35	6	4	—	3	8	—	—	3	—	3	19	1	8	34	—	11	70	2
35—40	—	9	1	—	6	—	—	8	1	2	21	—	6	28	—	6	51	1
40—45	1	9	—	—	14	1	3	3	—	—	20	2	1	34	2	2	33	—
45—50	—	3	—	—	11	—	—	4	—	—	20	1	1	8	1	2	24	1
50—55	—	5	—	—	5	—	—	5	—	—	8	3	1	6	—	2	26	—
55—60	—	3	—	—	10	1	1	1	1	—	8	1	2	6	—	1	9	2
60—65	—	5	1	—	11	—	—	—	—	—	6	—	—	4	1	—	10	3
65—70	—	2	1	—	6	—	—	1	—	—	4	1	—	2	—	—	7	3
70—75	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
75—80	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
80—	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Okändt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Summa	**50**	**55**	**3**	**61**	**88**	**5**	**34**	**30**	**2**	**100**	**134**	**10**	**209**	**176**	**4**	**207**	**317**	**14**

[1]) 85 år.

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Hallands län—Örebro län.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Åldersår.	Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.			Elfsborgs län.			Skaraborgs län.			Vermlands län.			Örebro län.		
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
a) *Ettårsklasser.*																		
12.....	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
13.....	—	—	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—
14.....	1	—	—	12	—	—	4	—	—	1	—	—	7	—	—	10	—	—
15.....	—	—	—	22	—	—	5	—	—	3	—	—	9	—	—	19	—	—
16.....	1	—	—	43	—	—	2	—	—	2	—	—	16	—	—	20	—	—
17.....	—	—	—	45	—	—	12	—	—	14	—	—	11	—	—	34	—	—
18.....	—	—	—	47	—	—	11	—	—	11	—	—	23	—	—	36	—	—
19.....	1	—	—	34	—	—	6	—	—	8	—	—	14	—	—	34	—	—
20.....	—	—	—	34	—	—	2	—	—	11	—	—	17	—	—	30	—	—
21.....	—	—	—	19	1	—	5	—	—	9	—	—	5	—	—	19	—	—
22.....	—	—	—	27	2	—	6	1	—	7	—	—	13	1	—	21	1	—
23.....	1	—	—	33	7	—	5	1	—	6	—	—	11	2	—	26	—	—
24.....	—	—	—	26	4	1	3	2	—	7	1	—	6	4	—	22	4	—
25.....	—	—	—	24	13	—	5	3	—	2	2	—	3	3	—	25	5	—
26.....	—	—	—	18	9	1	3	4	—	4	2	—	3	9	—	16	19	—
27.....	—	2	—	9	12	—	1	4	—	4	2	—	2	4	—	17	16	1
28.....	—	—	—	18	12	—	—	7	—	3	3	—	2	3	—	9	18	—
29.....	—	2	—	9	14	—	2	2	—	2	—	—	1	2	—	8	21	—
30.....	—	—	—	11	7	—	1	1	—	1	1	—	6	7	—	—	12	1
31.....	—	—	—	5	14	—	1	3	—	2	5	—	2	5	—	6	18	—
32.....	—	—	—	6	11	1	—	4	—	—	2	—	2	9	—	3	11	—
33.....	—	—	—	1	16	—	—	3	—	—	1	—	1	2	—	5	14	—
34.....	—	2	—	3	11	—	—	2	—	2	4	—	1	6	1	1	11	—
35.....	—	—	—	4	16	—	—	3	—	—	1	—	—	9	—	1	17	—
36.....	—	—	—	6	10	1	—	3	—	1	9	—	—	5	—	1	19	—
37.....	—	—	—	2	18	—	—	3	—	—	4	—	—	2	—	3	10	—
38.....	—	—	—	4	22	—	—	3	—	—	1	—	—	4	—	1	12	1
39.....	1	—	—	—	18	—	—	3	—	—	3	—	1	3	—	—	5	—
40.....	—	1	—	—	22	—	—	2	—	—	2	—	1	5	1	1	9	—
41.....	—	1	—	1	13	1	—	3	—	2	4	—	—	4	—	—	10	—
42.....	—	—	—	1	12	—	—	3	—	1	1	1	—	7	—	—	9	—
43.....	1	1	—	2	17	—	—	3	—	—	4	—	—	7	—	—	8	—
44.....	—	1	—	—	11	—	—	3	—	—	—	—	—	6	—	—	11	—
45.....	—	—	—	2	12	—	—	4	1	—	5	—	—	4	—	—	5	1
46.....	—	1	—	—	13	1	2	—	—	—	2	—	—	5	—	—	5	—
47.....	—	1	—	—	18	1	—	6	—	—	4	—	1	1	—	—	10	—
48.....	—	—	—	1	15	1	—	2	1	—	5	1	—	2	—	—	3	1
49.....	—	—	—	—	7	1	—	2	—	—	4	—	—	5	—	—	6	—
50.....	—	—	—	2	10	1	—	1	—	—	4	—	1	2	—	—	7	—
51.....	—	—	—	—	6	1	—	1	—	1	2	—	—	3	—	—	6	1
52.....	—	1	—	—	9	2	—	1	—	1	3	1	—	3	—	—	4	1
53.....	—	—	—	—	9	3	1	1	—	—	2	—	—	1	—	—	9	—
54.....	—	—	—	—	7	—	—	1	—	1	2	—	—	2	—	—	3	—
55.....	—	—	—	1	7	1	—	1	—	—	2	—	—	1	1	—	3	—
56.....	—	1	—	—	8	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Hallands län—Örebro län.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Åldersår.	Hallands län.			Göteborgs och Bohus län.			Elfsborgs län.			Skaraborgs län.			Vermlands län.			Örebro län.		
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.
(Forts. från föreg. sida)																		
57.....	—	—	—	—	13	1	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—
58.....	—	—	—	1	8	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	—
59.....	—	—	—	1	4	1	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—
60.....	—	—	—	—	9	1	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
61.....	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	1	2	—
62.....	—	—	—	—	4	1	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	7	—
63.....	—	—	—	—	5	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—
64.....	—	—	—	—	6	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	3	—
65.....	—	—	1	—	4	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3	1
66.....	—	—	—	—	4	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	3	—
67.....	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
68.....	—	—	—	—	5	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—
69.....	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
70.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1
71.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
72.....	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73.....	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
74.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
75.....	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
78.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80—...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	—	—	—	—
Okändt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**6**	**14**	**1**	**478**	**497**	**30**	**78**	**91**	**3**	**108**	**110**	**9**	**163**	**144**	**5**	**371**	**353**	**9**
b) *Femårsklasser.*																		
—15	1	—	—	16	—	—	5	—	—	1	—	—	11	—	—	11	—	—
15—20	2	—	—	191	—	—	36	—	—	38	—	—	73	—	—	143	—	—
20—25	1	—	—	139	14	1	21	4	—	40	1	—	52	7	—	118	5	—
25—30	—	4	—	78	60	1	11	20	—	15	9	—	11	21	—	75	79	1
30—35	—	2	—	26	59	1	2	13	—	5	13	—	12	29	1	15	66	1
35—40	1	—	—	16	84	1	—	15	—	1	18	—	1	23	—	6	63	1
40—45	1	4	—	4	75	1	—	14	—	3	11	1	1	29	1	1	47	—
45—50	—	2	—	3	65	4	2	14	2	—	20	1	1	17	—	—	29	2
50—55	—	1	—	2	41	7	1	5	—	3	13	1	1	11	—	—	29	2
55—60	—	1	—	3	40	4	—	3	—	1	10	—	—	2	1	1	10	—
60—65	—	—	—	—	35	4	—	3	1	—	4	3	—	4	1	1	16	—
65—70	—	—	1	—	18	2	—	—	—	1	7	1	—	—	1	—	8	1
70—75	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	3	1	—	1	—	—	1	1
75—80	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
80—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Okändt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**6**	**14**	**1**	**478**	**497**	**30**	**78**	**91**	**3**	**108**	**110**	**9**	**163**	**144**	**5**	**371**	**353**	**9**

[1]) 86 år.

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Vestmanlands län—Hela riket.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Ålders-år.	Vestmanlands län.			Kopparbergs län.			Gefleborgs län.			Vesternorrlands län.			Jemtlands län.			Hela riket.			
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	Summa
a) *Ettårsklasser.*																			
12.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4
13.....	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	—	—	34
14.....	7	—	—	6	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	101	—	—	101
15.....	11	—	—	7	—	—	5	—	—	4	—	—	3	—	—	212	—	—	212
16.....	19	—	—	13	—	—	14	—	—	5	—	—	—	—	—	341	—	—	341
17.....	36	—	—	21	—	—	8	—	—	8	—	—	1	—	—	438	—	—	438
18.....	19	—	—	8	—	—	17	—	—	7	—	—	1	—	—	448	—	—	448
19.....	28	—	—	5	—	—	15	—	—	8	—	—	—	—	—	422	—	—	422
20.....	20	1	—	9	—	—	20	1	—	5	—	—	1	—	—	404	3	—	407
21.....	13	1	—	5	—	—	7	—	—	2	—	—	1	—	—	264	6	—	270
22.....	23	1	—	6	1	—	11	2	—	5	—	—	3	—	—	396	31	—	427
23.....	25	6	—	14	2	—	10	5	—	—	1	—	3	—	—	346	67	—	413
24.....	32	11	—	6	1	—	8	6	—	2	—	—	3	—	—	303	112	1	416
25.....	29	21	1	9	4	—	8	4	—	2	1	—	2	1	—	273	176	1	450
26.....	20	14	—	7	4	—	7	6	—	2	—	—	1	—	—	221	192	3	416
27.....	18	26	1	2	1	—	1	4	—	1	1	—	2	1	—	171	219	3	393
28.....	6	30	—	6	7	—	5	4	—	—	1	—	—	—	—	137	251	1	389
29.....	11	22	1	1	6	—	3	8	—	—	—	—	—	1	—	110	248	1	359
30.....	8	28	1	1	3	—	2	8	—	1	—	—	—	1	—	101	238	5	344
31.....	6	18	1	1	6	—	5	4	—	—	1	—	1	—	—	72	251	4	327
32.....	7	22	—	1	3	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	61	228	3	292
33.....	—	9	1	—	2	—	—	1	—	1	4	—	—	—	—	32	183	5	220
34.....	1	23	—	1	7	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	36	201	5	242
35.....	1	22	—	1	1	1	—	6	—	—	1	—	—	1	—	28	232	4	264
36.....	—	22	—	—	2	—	1	5	2	1	—	—	—	1	—	32	216	7	255
37.....	2	20	—	1	3	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	24	198	2	224
38.....	1	19	—	1	3	—	2	9	—	—	—	—	—	—	—	24	209	3	236
39.....	1	17	—	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	163	5	184
40.....	—	13	—	1	3	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	14	163	3	180
41.....	1	12	1	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	14	156	5	175
42.....	—	16	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	13	155	8	176
43.....	1	13	—	—	2	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	6	149	4	159
44.....	—	3	1	—	4	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	4	139	3	146
45.....	—	3	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	115	5	124
46.....	—	6	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	5	114	7	126
47.....	—	10	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	1	6	126	5	137
48.....	—	6	—	—	2	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	7	98	5	110
49.....	—	8	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	7	91	8	106
50.....	1	9	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	6	97	6	109
51.....	—	9	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	80	3	87
52.....	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	71	6	79
53.....	—	4	1	—	4	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	5	69	6	80
54.....	—	3	—	1	1	—	—	3	1	—	1	—	—	—	—	2	61	5	68
55.....	—	6	—	—	—	—	—	4	1	—	1	—	—	—	—	2	66	5	73
56.....	—	2	—	—	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	45	4	51

Tab. 4. (Forts.) Arbetarne fördelade efter åldersår och civilstånd.

(Vestmanlands län—Hela riket.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Ålders-år.	Vestmanlands län.			Kopparbergs län.			Gefleborgs län.			Vesternorrlands län.			Jemtlands län.			Hela riket.			
	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	og.	g.	ä.	Summa
(Forts. fr. föreg. sida)																			
57.....	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	71	4	77
58.....	—	4	—	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	5	53	7	65
59.....	—	4	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—	3	46	6	55
60.....	—	2	—	—	1	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	2	46	6	54
61.....	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	46	6	54
62.....	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	38	7	45
63.....	—	3	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	39	5	44
64.....	—	1	1	—	3	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	28	4	32
65.....	—	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	27	10	39
66.....	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	29	2	33
67.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	12	7	19
68.....	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	16	4	20
69.....	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	3	13
70.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	10	1	12
71.....	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	6	15
72.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	9
73.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	2	12
74.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	5
75.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	6
76.....	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	5
77.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4
78.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4
79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
80—...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[1]) 3	[2]) 4	7
Okändt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3
Summa	348	487	16	139	106	3	155	145	7	55	23	—	22	11	1	5,175	5,733	239	11,147
b) *Femårsklasser.*																			
—15	8	—	—	9	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	139	—	—	139
15—20	113	—	—	54	—	—	59	—	—	32	—	—	5	—	—	1,861	—	—	1,861
20—25	113	20	—	40	4	—	56	14	—	14	1	—	11	—	—	1,713	219	1	1,933
25—30	84	113	3	25	22	—	24	26	—	5	3	—	5	3	—	912	1,086	9	2,007
30—35	22	100	3	4	21	—	8	22	—	2	5	—	1	1	—	302	1,101	22	1,425
35—40	5	100	—	4	12	2	3	25	2	1	2	—	—	2	—	124	1,018	21	1,163
40—45	2	57	3	1	13	—	3	13	—	—	2	—	—	1	—	51	762	23	836
45—50	—	33	1	—	9	1	2	12	—	—	—	—	—	1	1	29	544	30	603
50—55	1	29	1	1	8	—	—	9	1	—	2	—	—	—	—	19	378	26	423
55—60	—	20	—	1	6	—	—	10	3	—	4	—	—	1	—	14	281	26	321
60—65	—	10	1	—	6	—	—	10	—	—	4	—	—	1	—	4	197	28	229
65—70	—	3	2	—	1	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	4	94	26	124
70—75	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	39	12	53
75—80	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	11	20
80—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	7
Okändt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3
Summa	348	487	16	139	106	3	155	145	7	55	23	—	22	11	1	5,175	5,733	239	11,147

[1]) Däraf 1 om 81 och 1 om 82 år. [2]) Däraf 2 om 82, 1 om 85 och 1 om 86 år.

Tab. 5. Arbetarnes ålder

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, som ingått							
	Under 21 år.	21 år.	22 år.	23 år.	24 år.	25 år.	26 år.	27 år.
Stockholms stad	18	50	88	123	152	147	134	133
Stockholms län	1	16	27	29	31	38	32	23
Uppsala län: Söderfors	1	4	13	11	11	13	21	6
Öfriga orter	2	3	10	7	13	16	5	3
Södermanlands län: Eskilstuna	2	27	35	50	56	55	47	40
Öfriga orter	1	17	30	35	32	24	23	25
Östergötlands län: Norrköping	—	4	11	6	5	17	8	5
Finspong	2	8	15	22	23	14	10	5
Jönköpings »	3	15	20	27	20	32	29	31
Kronobergs »	1	4	3	5	9	5	6	6
Kalmar »	—	7	8	10	11	8	8	9
Gotlands »	—	—	5	4	1	5	3	1
Blekinge »	1	12	17	18	18	12	11	12
Kristianstads »	3	8	32	16	17	22	22	13
Malmöhus »	2	23	37	34	35	32	27	23
Hallands »	—	—	1	3	4	1	1	3
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	4	13	29	39	53	27	39	35
Öfriga orter	1	3	3	10	17	20	11	12
Elfsborgs län	—	6	7	12	9	11	3	8
Skaraborgs »	—	5	10	18	12	10	14	13
Vermlands »	1	8	15	20	14	14	17	13
Örebro län: Bofors	2	14	20	23	35	38	28	29
Öfriga orter	—	1	10	9	11	6	6	13
Vestmanlands län: Vesterås	4	21	40	40	48	41	38	32
Öfriga orter	2	7	12	16	10	12	8	11
Kopparbergs »	—	7	8	11	12	21	8	9
Gefleborgs län: Gefle	1	2	3	6	5	11	5	3
Öfriga orter	1	8	9	11	13	10	6	10
Vesternorrlands län	—	4	2	1	2	1	1	—
Jemtlands »	—	3	—	—	2	1	2	2
Summa	**53**	**300**	**520**	**616**	**681**	**664**	**573**	**528**
Däraf i städer	35	198	334	388	447	431	381	330
» på landsbygd	18	102	186	228	234	233	192	198

vid äktenskaps ingående.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
äktenskap vid nedanstående ålder:												Hela antalet gifta, änklingar och frånskilda.
28 år.	29 år.	30 år.	31 år.	32 år.	33 år.	34 år.	35—40 år.	40—45 år.	45—50 år.	50 år och däröfver.	Ej uppgifven.	
94	75	76	44	29	37	22	49	11	3	2	7	**1,294**
19	17	18	12	9	9	9	6	4	—	—	7	**307**
2	4	5	1	3	1	1	2	1	—	—	2	**102**
10	2	5	1	3	1	1	2	1	—	—	1	**86**
26	23	19	16	15	9	1	19	6	1	3	23	**473**
18	13	10	6	9	8	2	13	—	—	—	20	**286**
6	12	4	1	2	1	2	11	—	—	—	3	**98**
11	6	8	1	—	1	1	5	2	—	—	11	**145**
19	14	12	12	7	9	5	10	1	—	1	11	**278**
2	5	2	1	4	2	—	—	2	—	—	1	**58**
4	3	4	4	6	2	2	3	—	—	1	3	**93**
1	2	1	4	1	—	1	—	1	—	—	2	**32**
14	4	10	1	3	1	2	2	—	—	1	5	**144**
11	6	9	5	2	5	3	2	2	—	—	2	**180**
18	22	16	9	10	6	5	13	1	1	1	16	**331**
—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**15**
32	22	21	19	15	13	15	20	2	—	—	—	**398**
6	7	5	7	8	4	5	6	2	1	—	1	**129**
9	6	7	1	3	4	2	3	2	1	—	—	**94**
7	7	8	4	2	2	2	2	3	—	—	—	**119**
11	12	8	2	2	3	2	4	2	—	—	1	**149**
17	15	11	6	9	3	—	5	1	2	—	1	**259**
11	3	6	4	4	4	2	3	1	—	—	9	**103**
28	18	17	14	9	8	5	13	3	2	1	11	**393**
7	8	4	3	2	4	1	2	1	—	—	—	**110**
4	9	6	2	2	3	2	3	1	1	—	—	**109**
1	2	3	4	1	1	—	2	1	—	—	—	**51**
7	4	4	—	1	5	1	7	—	—	1	3	**101**
1	3	1	1	1	1	—	3	—	—	1	—	**23**
1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	**12**
397	**325**	**300**	**185**	**163**	**147**	**94**	**211**	**51**	**12**	**12**	**140**	**5,972**
261	211	197	126	102	99	63	150	35	7	8	81	**3,884**
136	114	103	59	61	48	31	61	16	5	4	59	**2,088**

Tab. 6. Arbetarne fördelade

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
	Föddelsel-											
Verkstädernas belägenhet.	Stockholms stad.	Stockholms län.	Uppsala län.	Södermanlands län.	Östergötlands län.	Jönköpings län.	Kronobergs län.	Kalmar län.	Gotlands län.	Blekinge län.	Kristianstads län.	Malmöhus län.
Stockholms stad	*831*	275	119	232	181	48	44	138	34	49	26	62
» län	64	*92*	8	91	26	8	10	26	2	5	—	13
Uppsala län: Söderfors...	1	2	*160*	1	2	—	1	8	—	—	—	—
Öfriga orter	7	15	*67*	22	3	1	4	2	1	1	—	—
Södermanlands län:												
Eskilstuna.....	5	4	6	*386*	25	19	7	6	1	—	1	5
Öfriga orter	5	3	3	*361*	28	9	12	11	—	—	—	2
Östergötlands län:												
Norrköping	3	—	—	7	*127*	1	—	6	—	1	—	3
Finspong	—	—	—	18	*198*	2	1	2	—	2	—	—
Jönköpings län	1	1	—	6	5	*369*	11	16	—	2	3	1
Kronobergs »	—	—	—	—	—	5	*86*	6	—	1	—	6
Kalmar »	—	—	—	—	4	3	4	*131*	—	—	1	—
Gotlands »	1	1	—	1	—	—	3	6	*47*	—	1	—
Blekinge »	3	—	—	1	3	9	62	8	—	*138*	5	9
Kristianstads »	—	2	—	1	2	7	29	6	—	21	*235*	65
Malmöhus »	4	1	—	2	3	8	7	4	—	10	27	*459*
Hallands »	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Göteborgs o. Bohus län:												
Göteborg	5	—	1	8	16	3	11	4	—	1	3	10
Öfriga orter	—	—	1	—	—	2	—	4	—	—	—	—
Elfsborgs län	2	1	—	1	—	6	1	2	—	1	1	3
Skaraborgs län	1	1	—	1	3	2	2	3	—	—	—	—
Vermlands »	3	—	2	1	1	—	—	—	—	3	—	—
Örebro län: Bofors	9	3	1	10	14	3	1	9	—	2	—	2
Öfriga orter	—	—	—	8	7	—	—	1	—	—	—	—
Vestmanlands län:												
Vesterås	11	8	29	56	21	7	2	10	—	4	3	2
Öfriga orter	3	2	9	3	2	—	1	4	—	—	—	—
Kopparbergs län	3	—	1	5	12	—	2	1	—	—	—	—
Gefleborgs län: Gefle ...	2	—	12	5	3	3	—	3	—	1	—	—
Öfriga orter	1	2	5	4	5	—	1	2	—	—	1	1
Vesternorrlands län ...	4	—	—	2	2	1	—	—	1	—	—	—
Jemtlands län	2	1	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1
Summa	**971**	**414**	**424**	**1,233**	**693**	**520**	**302**	**421**	**86**	**242**	**307**	**635**
Däraf i städer	918	389	241	846	410	124	158	228	86	149	296	512
» på landsbygd	53	25	183	387	283	396	144	193	—	93	11	123

efter födelseort.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
o r t.															
Hallands län.	Göteborgs och Bohus län.	Elfsborgs län.	Skaraborgs län.	Vermlands län.	Örebro län.	Westmanlands län.	Kopparbergs län.	Gefleborgs län.	Westernorrlands län.	Jemtlands län.	Westerbottens län.	Norrbottens län.	Utlandet.	Ej uppgifven.	Hela antalet arbetare.
6	23	21	160	91	136	111	63	41	16	5	7	4	23	—	**2,746**
—	4	13	30	20	21	25	14	9	2	1	—	1	4	—	**489**
—	—	—	1	7	5	9	6	11	6	—	—	—	—	—	**220**
—	—	1	4	5	5	24	3	5	—	—	—	—	1	—	**171**
—	2	5	15	15	46	119	17	3	1	—	—	—	1	—	**689**
—	—	2	2	5	12	19	3	1	—	—	—	—	1	—	**479**
—	1	—	4	2	3	2	—	1	—	—	—	—	—	—	**161**
—	1	2	—	6	9	1	1	2	—	—	—	—	—	—	**245**
—	1	10	16	5	4	1	—	1	1	—	1	—	2	3	**460**
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	1	—	**108**
1	—	—	1	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	2	**154**
—	—	2	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	**66**
—	1	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	1	—	**244**
2	2	1	4	1	1	1	—	2	1	—	—	—	5	1	**389**
1	2	2	3	—	1	—	1	2	—	—	—	—	10	—	**538**
17	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**21**
16	*460*	137	43	20	11	3	9	1	1	—	—	—	3	—	**766**
—	*149*	69	3	2	3	—	—	—	—	2	—	—	3	1	**239**
1	7	*132*	10	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	**172**
—	—	6	*198*	5	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	**227**
—	1	10	5	*273*	5	—	3	1	—	1	—	—	3	—	**312**
—	4	9	15	79	*355*	13	7	—	2	—	1	—	1	—	**540**
—	—	1	7	3	*151*	13	—	1	1	—	—	—	—	—	**193**
1	2	7	18	20	48	*349*	25	21	2	2	1	—	4	—	**653**
—	—	3	1	8	9	*116*	21	12	—	—	2	—	2	—	**198**
—	1	1	2	7	13	30	*163*	5	2	—	—	—	—	—	**248**
1	1	4	2	7	—	9	18	*44*	—	—	—	—	1	—	**116**
—	1	2	2	9	4	5	25	*115*	2	1	—	1	2	—	**191**
—	2	1	2	2	1	1	2	3	*45*	2	—	—	7	—	**78**
—	—	—	—	4	—	1	—	6	8	*6*	—	1	—	—	**34**
46	**665**	**443**	**550**	**599**	**853**	**855**	**382**	**291**	**91**	**20**	**13**	**7**	**77**	**7**	**11,147**
46	527	309	350	319	299	694	213	144	78	17	9	5	63	2	**7,432**
—	138	134	200	280	554	161	169	147	13	3	4	2	14	5	**3,715**

Tab. 7. Arbetarnes födelseort i för-

1.	2.	3.	4.	5.
Verkstädernas belägenhet.	Samma län.		Grannlänen.	
	Stad.	Landsbygd.	Stad.	Landsbygd.
Stockholms stad	831	—	106	520
Stockholms län	37	55	[1]) 13	86
Uppsala »	26	201	[1]) 25	64
Södermanlands »	[2]) 130	[3]) 617	[1]) 28	237
Östergötlands »	41	[4]) 284	4	48
Jönköpings »	10	359	5	53
Kronobergs »	8	78	1	11
Kalmar »	8	123	3	8
Gotlands »	23	24	—	—
Blekinge »	24	114	4	71
Kristianstads »	61	174	25	92
Malmöhus »	161	289	5	22
Hallands »	6	11	1	3
Göteborgs och Bohus län	[5]) 223	386	9	213
Elfsborgs län	22	110	3	21
Skaraborgs »	21	177	—	20
Vermlands »	54	219	2	21
Örebro »	22	484	11	165
Vestmanlands »	122	343	37	163
Kopparbergs »	23	140	10	45
Gefleborgs »	30	129	6	57
Vesternorrlands »	19	26	1	4
Jemtlands »	2	4	7	7
Summa	**1,904**	**4,347**	**306**	**1,931**

[1]) Stockholms stad ej räknad som grannlän. [2]) Däraf 104 arbetare vid verkstäder i och invid födda inom verkstadens kommun. [4]) Däraf 119 arbetare vid Finspong födda inom verkstadens kom-
komma 831 i Stockholm födda arbetare vid verkstäder i Stockholm.

hållande till nuvarande arbetsorten.

6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Stockholms stad.	Annan ort inom riket.		Hela riket.		Utlandet.	Ej uppgifven födelseort.	Hela antalet.
	Stad.	Landsbygd.	Stad.	Landsbygd.			
(831)	323	943	1,260	1,463	23	—	2,746
64	58	172	172	313	4	—	489
8	11	55	70	320	1	—	391
10	20	124	188	978	2	—	1,168
3	7	19	55	351	—	—	406
1	6	21	22	433	2	3	460
—	8	1	17	90	1	—	108
—	1	9	12	140	—	2	154
1	4	14	28	38	—	—	66
3	8	19	39	204	1	—	244
—	7	24	93	290	5	1	389
4	15	32	185	343	10	—	538
—	—	—	7	14	—	—	21
5	25	137	262	736	6	1	1.005
2	4	9	31	140	1	—	172
1	1	6	23	203	1	—	227
3	7	3	66	243	3	—	312
9	10	31	52	680	1	—	733
14	41	125	214	631	6	—	851
3	11	16	47	201	—	—	248
3	17	62	56	248	3	—	307
4	6	11	30	41	7	—	78
2	3	9	14	20	—	—	34
[6]) 140	593	1,842	2,943	8,120	77	7	11,147

Eskilstuna, födda i Eskilstuna. [3]) Däraf 131 arbetare vid en verkstad (med 165 arbetare inalles) mun. [5]) Däraf 194 arbetare vid verkstäder i och invid Göteborg, födda i Göteborg. [6]) Därtill

Tab. 8. Arbetarne fördelade efter

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter.	Jordbruk, boskapsskötsel och fiske.	Grufbrytning och tillverknings-											
		Sågverksrörelse.	Bergverks- och bruksrörelse.	Metallförädlingsindustri.							Byggnads-, möbel- och dylik industri.	Näringsmedels-tillverkning.	Väfnads- och beklädnadsindustri.
				Kopparslagare.	Bleck- och plåtslagare.	Smeder.	Gjutare.	Maskinarbetare.	Andra.	Summa.			
Förmän	**34**	4	10	1	—	58	3	16	2	**80**	44	5	4
Gjutare	**80**	21	34	—	3	31	14	3	4	**55**	28	34	16
Kärnmakare	**19**	6	5	—	3	3	1	1	—	**8**	11	6	11
Handtlangare (gjuteri-)	**104**	11	39	—	2	17	5	2	1	**27**	28	15	9
Öfriga gjuteriarbetare	**26**	2	15	—	—	11	1	—	—	**12**	5	3	2
Smeder	**43**	4	16	—	1	210	2	6	—	**219**	7	8	3
Handtlangare (smides-)	**52**	10	19	—	2	41	1	3	3	**50**	19	16	4
Pannplåtslagare	**26**	3	9	—	5	45	1	7	1	**59**	11	7	6
Handtlangare (plåtslageri-)	**54**	5	12	1	5	16	—	2	1	**25**	20	10	6
Öfriga plåtslageriarbetare	**29**	1	3	1	5	5	—	1	—	**12**	4	3	1
Bleck- och kopparslagare	**5**	—	—	12	39	2	2	2	2	**59**	5	5	1
Maskinuppsättare	**2**	2	2	—	1	14	1	2	—	**18**	3	2	4
Filare	**166**	30	67	1	12	433	7	70	31	**554**	57	27	23
Hopsättare	**18**	1	9	—	1	21	—	6	5	**33**	14	4	6
Svarfvare	**121**	27	81	2	14	121	10	38	21	**206**	81	38	35
Hyflare, fräsare och borrare	**74**	10	28	—	6	63	6	26	9	**110**	41	24	17
Smerglare och slipare	**5**	—	3	—	2	12	—	11	3	**28**	8	2	4
Handtlangare (maskin-)	**51**	17	21	1	1	22	3	7	4	**38**	32	18	18
Öfriga maskinarbetare	**34**	4	16	1	2	49	3	15	2	**72**	25	8	17
Metallarbetare	**13**	2	5	—	1	9	—	5	9	**24**	8	1	4
Elektriska arbetare	**17**	2	7	—	—	7	2	17	5	**31**	65	4	15
Modellsnickare	**20**	6	1	1	—	4	—	2	—	**7**	215	10	1
Finsnickare	**11**	—	—	—	1	—	—	—	1	**2**	121	—	—
Timmermän	**6**	1	1	—	1	—	—	—	—	**1**	55	1	—
Öfriga träarbetare	**25**	2	3	1	—	—	—	—	—	**1**	137	10	1
Måleriarbetare	**8**	—	3	—	1	—	1	—	1	**3**	124	3	4
Maskinister och eldare	**14**	1	6	—	—	14	—	3	—	**17**	8	5	4
Öfriga arbetare	**125**	9	32	1	2	20	1	7	1	**32**	50	26	18
Summa	**1,182**	**181**	**447**	**23**	**110**	**1,228**	**64**	**252**	**106**	**1,783**	**1,226**	**295**	**234**

närmast föregående sysselsättning.

15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
industri.				Handel och samfärdsel.						Allmän tjänst och litterära m. fl. yrken.					Intet eller ej specificeradt yrke.			Summa summarum.
Kemisk-teknisk industri.	Industri för litteratur och konst.	Ej uppgifven industri (fabriksarb. m. fl.)	Summa.	Handlande, bokhållare m. fl.	Post-, telegraf- och järnv.-personal m. fl.	Sjöfarande.	Stadsbud, hamnarbetare m. fl.	Vårdshusidkare, uppassare, kuskar m. fl.	Summa.	Civila tjänstemän och betjänte.	Kommunala tjänstemän och betjänte.	Militärer.	Lärare, litteratörer, artister m. fl.	Summa.	»Arbetare» och tjänstehjon.	Öfriga.	Summa.	
5	2	12	166	8	1	5	—	2	16	—	—	7	—	7	16	119	135	358
17	7	9	221	10	3	4	—	6	23	—	1	3	—	4	78	539	617	945
3	1	1	52	—	2	2	—	3	7	—	—	2	—	2	7	120	127	207
17	1	3	150	3	6	1	3	8	21	—	2	8	2	12	52	108	160	447
6	—	—	45	—	—	2	—	—	2	—	1	1	—	2	13	11	24	99
3	—	6	266	1	1	1	—	2	5	—	—	2	—	2	16	104	120	436
11	3	3	135	6	5	6	—	2	19	—	—	4	—	4	49	135	184	394
5	—	4	104	—	4	4	—	4	12	—	1	6	—	7	27	27	54	203
9	2	5	94	1	2	8	—	5	16	—	—	8	—	8	32	57	89	261
1	—	1	26	3	—	4	—	—	7	—	1	4	—	5	5	13	18	85
1	—	1	72	3	—	4	—	3	10	—	—	1	—	1	4	18	22	110
—	1	2	34	—	—	6	—	—	6	—	2	—	—	2	2	7	9	53
52	22	81	913	27	21	61	—	16	125	—	2	16	2	20	118	487	605	1,829
3	8	6	84	13	5	6	1	2	27	—	2	6	4	12	10	38	48	189
21	18	38	545	43	12	26	—	8	89	1	3	17	1	22	86	591	677	1,454
13	8	25	276	11	7	14	1	9	42	—	2	18	1	21	42	123	165	578
3	2	3	53	—	—	2	—	—	2	—	1	2	—	3	4	29	33	96
13	13	17	187	16	9	9	2	3	39	—	—	1	1	2	50	306	356	635
10	33	10	195	27	7	5	—	5	44	—	—	6	1	7	41	173	214	494
3	10	5	62	12	—	6	—	1	19	—	—	1	—	1	18	67	85	180
7	14	9	154	20	13	3	—	3	39	—	—	11	—	11	20	61	81	302
—	1	2	243	2	—	1	—	—	3	—	—	3	—	3	8	44	52	321
1	1	—	125	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	19	20	157
—	—	—	59	1	1	2	—	—	4	—	—	1	—	1	4	2	6	76
1	—	1	156	4	1	1	1	4	11	—	—	2	—	2	15	57	72	266
2	2	—	141	3	—	2	—	—	5	—	—	1	—	1	5	28	33	188
3	3	16	63	2	3	9	—	2	16	—	—	6	—	6	9	17	26	125
11	4	10	192	25	12	20	5	34	96	—	13	26	3	42	97	107	204	659
221	156	270	4,813	241	115	214	13	122	705	1	31	164	15	211	829	3,407	4,236	11,147

Tab. 9. Arbetarne fördelade

A. Å olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
Verkstädernas belägenhet.	Jordbruk, boskapsskötsel och fiske.	Grufbrytning och tillverkningsindustri.															
		Sågverksrörelse.	Borgverks- och bruksrörelse.	Metallförädlingsindustri.							Byggnads-, möbel- och dylik industri.	Näringsmedelstillverkn.	Vävnads- och beklädnadsindustri.	Kemisk-teknisk industri.	Industri för litteratur och konst.	Ej uppgifven industri (fabriksarbetare m. fl.)	Summa.
				Kopparslagare.	Block- och plåtslagare.	Smeder.	Gjutare.	Maskinarbetare.	Andra.	Summa.							
Stockholms stad	**583**	30	88	6	24	184	25	181	15	**435**	482	63	184	23	32	124	1,461
» län	**108**	5	14	2	3	35	8	46	5	**99**	68	17	32	3	2	29	269
Uppsala län: Söderfors	**15**	8	94	—	—	30	11	2	1	**44**	11	3	7	1	1	7	176
Öfriga orter	**40**	1	12	—	1	14	4	3	—	**22**	19	7	9	—	—	10	80
Södermanl. län: Eskilstuna	**193**	8	24	—	2	114	11	63	1	**191**	83	10	34	1	2	20	373
Öfriga orter	**95**	8	42	—	1	42	72	58	1	**174**	54	6	22	—	—	11	317
Östergötl. län: Norrköping	**36**	2	11	—	5	13	2	11	1	**32**	19	6	7	6	—	6	89
Finspong	**61**	11	28	—	1	39	10	23	—	**73**	25	—	8	—	—	3	148
Jönköpings »	**136**	3	21	—	6	91	33	21	8	**159**	51	5	11	2	1	15	268
Kronobergs »	**28**	—	2	—	1	15	4	6	—	**26**	27	—	3	1	—	2	61
Kalmar »	**21**	4	11	—	1	42	15	12	—	**70**	25	1	3	1	—	2	117
Gotlands »	**9**	—	—	—	—	6	6	3	—	**15**	14	2	2	—	—	1	34
Blekinge »	**59**	1	13	1	3	13	19	13	1	**50**	45	7	20	2	—	4	142
Kristianstads »	**74**	4	3	—	9	27	15	23	—	**74**	55	13	30	—	1	5	185
Malmöhus »	**106**	—	3	—	7	39	15	27	—	**88**	76	19	32	2	1	12	233
Hallands »	**9**	1	—	—	—	1	1	2	—	**4**	3	—	1	—	—	—	9
Göteb. o. Bohus län: Göteborg	**174**	11	14	1	31	44	39	45	—	**160**	120	18	37	1	3	36	400
Öfriga orter	**69**	3	1	—	6	10	9	18	1	**44**	45	4	8	3	1	15	124
Elfsborgs län	**55**	2	5	—	2	13	4	8	—	**27**	24	7	15	4	—	2	86
Skaraborgs »	**60**	6	2	—	7	22	12	10	1	**52**	23	—	12	11	—	6	112
Vermlands »	**95**	13	30	1	—	23	9	18	—	**51**	38	12	9	2	1	3	159
Örebro län: Bofors	**122**	13	102	1	1	74	24	53	—	**153**	56	6	7	—	2	8	347
Öfriga orter	**39**	3	21	—	—	32	16	7	1	**56**	24	4	6	1	—	1	116
Vestmanlands län: Vesterås	**163**	7	32	—	5	32	14	45	7	**103**	79	18	30	3	5	19	296
Öfriga orter	**29**	9	20	—	2	18	13	10	1	**44**	28	5	13	1	1	5	126
Kopparbergs län	**37**	8	35	—	1	24	18	10	1	**54**	30	7	11	—	—	13	158
Gefleborgs län: Gefle	**16**	5	10	1	3	11	2	5	1	**23**	18	2	5	—	1	9	73
Öfriga orter	**25**	14	13	—	—	37	9	9	—	**55**	24	3	9	1	—	7	126
Vesternorrlands län	**9**	5	3	1	—	3	6	3	—	**13**	13	4	4	—	—	7	49
Jemtlands län	**4**	—	2	1	—	3	6	4	—	**14**	3	1	1	—	1	—	22
Summa	**2,470**	**185**	**656**	**15**	**122**	**1,051**	**432**	**739**	**46**	**2,405**	**1,582**	**250**	**572**	**69**	**55**	**382**	**6,156**
Däraf i städer	**1,640**	92	248	13	96	560	182	483	29	**1,363**	1,154	197	438	54	47	282	3,875
» på landsbygd	**830**	93	408	2	26	491	250	256	17	**1,042**	428	53	134	15	8	100	2,281

efter faders yrke.

arbetsorter.

19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.
Handel och samfärdsel.						Allmän tjänst och litterära m. fl. yrken					Ej specificeradt yrke.				
Handlande, bokhållare m. fl.	Post-, telegraf- och järnvägspersonal m. fl.	Sjöfarande.	Stadsbud, hammarbetare m. fl.	Vårdshusidkare, uppassare, kuskar m. fl.	Summa.	Civila tjänstemän och betjänte.	Kommunala tjänstemän och betjänte.	Militärer.	Lärare, litteratörer, artister m. fl.	Summa.	Tjänstehjon.	»Arbetare».	Övriga.	Summa.	Summa summarum
88	71	38	12	94	**303**	18	23	65	26	**132**	21	154	92	**267**	**2,746**
11	16	3	—	9	**39**	2	2	10	2	**16**	3	46	8	**57**	**489**
—	4	1	—	3	**8**	—	—	4	—	**4**	1	16	—	**17**	**220**
4	3	1	—	2	**10**	2	3	13	—	**18**	—	21	2	**23**	**171**
12	9	5	—	12	**38**	3	1	30	3	**37**	1	38	9	**48**	**689**
4	13	—	1	5	**23**	1	1	6	1	**9**	—	29	6	**35**	**479**
2	4	1	1	6	**14**	1	—	6	—	**7**	1	12	2	**15**	**161**
—	3	—	—	5	**8**	—	—	8	1	**9**	2	17	—	**19**	**245**
5	2	—	1	3	**11**	—	—	18	2	**20**	1	18	6	**25**	**460**
—	5	—	—	2	**7**	2	—	1	1	**4**	—	7	1	**8**	**108**
—	—	—	—	1	**1**	1	—	3	—	**4**	4	7	—	**11**	**154**
1	3	3	—	1	**8**	1	2	2	1	**6**	—	9	—	**9**	**66**
1	—	4	—	2	**7**	—	—	9	3	**12**	1	13	10	**24**	**244**
5	14	2	4	7	**32**	2	—	14	5	**21**	1	69	7	**77**	**389**
16	9	8	4	10	**47**	1	6	10	3	**20**	5	113	14	**132**	**538**
—	1	—	—	—	**1**	—	—	—	—	**—**	—	2	—	**2**	**21**
17	16	23	14	18	**88**	4	4	22	3	**33**	2	58	11	**71**	**766**
1	3	7	2	3	**16**	1	1	8	1	**11**	—	15	4	**19**	**239**
1	1	—	—	2	**4**	1	2	15	—	**18**	2	4	3	**9**	**172**
4	4	6	1	7	**22**	—	—	6	4	**10**	—	19	4	**23**	**227**
4	10	—	2	5	**21**	4	3	4	2	**13**	—	24	—	**24**	**312**
3	6	1	—	10	**20**	3	1	6	7	**17**	—	28	6	**34**	**540**
1	9	—	—	2	**12**	—	—	6	1	**7**	1	15	3	**19**	**193**
14	14	7	—	21	**56**	4	3	26	8	**41**	6	78	13	**97**	**653**
1	8	—	—	1	**10**	—	—	9	1	**10**	—	18	5	**23**	**198**
2	3	—	2	4	**11**	1	1	4	1	**7**	—	29	6	**35**	**248**
3	5	1	—	—	**9**	—	—	2	1	**3**	1	14	—	**15**	**116**
5	6	3	—	2	**16**	—	—	9	3	**12**	—	12	—	**12**	**191**
2	2	2	1	3	**10**	—	—	2	2	**4**	—	4	2	**6**	**78**
—	2	1	—	—	**3**	1	—	1	1	**3**	—	2	—	**2**	**34**
207	**246**	**117**	**45**	**240**	**855**	**53**	**53**	**319**	**83**	**508**	**53**	**891**	**214**	**1,158**	**11,147**
177	178	96	38	189	**678**	46	48	225	63	**382**	40	656	161	**857**	**7,432**
30	68	21	7	51	**177**	7	5	94	20	**126**	13	235	53	**301**	**3,715**

Tab. 9. (Forts.) Arbetarne fördelade efter faders yrke.

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
		Grufbrytning och tillverkningsindustri.															
				Metallförädlingsindustri.													
Specialiteter.	Jordbruk, husdjurskötsel och fiske.	Sågverksdrift.	Bergverks- och bruksdrift.	Kopparslagare.	Bleck- och plåtslagare.	Smeder.	Gjutare.	Maskinarbetare.	Andra.	Summa.	Byggnads-, möbel- och dylik industri.	Annan industri.	Summa.	Handel och samfärdsel.	Allmän tjänst och litterära m. fl. yrken.	Ej uppgifvet yrke.	Summa summarum.
Förmän	87	10	25	—	3	54	15	23	—	95	56	33	219	18	11	23	358
Gjutare	131	22	82	3	9	70	201	45	3	331	117	110	662	32	21	99	945
Kärnmakare (gjuteri-)	22	2	18	—	2	9	50	16	—	77	22	30	149	8	6	22	207
Handtlangare	129	10	43	2	4	41	41	13	2	103	29	35	220	14	28	56	447
Öfriga gjuteriarbetare	34	1	9	1	—	10	1	2	1	15	9	8	42	2	3	18	99
Smeder	96	9	39	—	—	134	3	13	—	150	45	29	272	14	16	38	436
Handtlangare (smides-)	80	8	59	—	2	45	8	17	—	72	39	34	212	40	16	46	394
Pannplåtslagare	41	1	8	1	14	22	3	4	—	44	31	18	102	12	14	34	203
Handtlangare (plåtslag.-)	58	8	8	—	23	11	2	6	1	43	39	37	135	23	12	33	261
Öfriga plåtslageriarbet.	33	—	2	—	4	8	—	4	—	16	6	7	31	6	4	11	85
Bleck- o. kopparslagare	22	1	2	3	6	4	—	2	—	15	26	15	59	9	3	17	110
Maskinuppsättare	10	—	2	—	—	9	—	2	—	11	10	8	31	2	4	6	53
Filare	395	42	82	1	13	270	26	145	10	465	220	214	1,023	157	72	182	1,829
Hopsättare	51	—	9	—	1	13	2	6	5	27	33	27	96	11	7	24	189
Svarfvare	226	26	87	4	22	146	37	198	12	419	197	207	936	124	52	116	1,454
Hyflare, fräsare o. borrare	167	7	42	—	3	44	8	62	1	118	64	65	296	46	28	41	578
Smerglare och slipare	21	1	4	—	—	13	1	13	1	28	11	11	55	5	4	11	96
Handtlangare (maskin-)	78	10	44	—	7	23	17	84	1	132	77	94	357	110	30	60	635
Öfriga maskinarbetare	93	5	18	—	1	40	1	23	3	68	79	90	260	60	30	51	494
Metallarbetare	24	—	4	—	1	11	—	8	4	24	34	42	104	26	10	16	180
Elektriska arbetare	67	—	15	—	1	6	—	11	—	18	60	38	131	35	30	39	302
Modellsnickare	107	4	6	—	1	7	2	7	—	17	115	33	175	9	15	15	321
Finsnickare	57	2	2	—	—	2	1	1	—	4	39	14	61	9	12	18	157
Timmermän	32	—	—	—	—	3	—	—	—	3	26	1	30	4	6	4	76
Öfriga träarbetare	92	2	4	—	2	7	5	3	2	19	72	24	121	12	11	30	266
Måleriarbetare	26	1	7	—	2	7	1	8	—	18	56	30	112	17	7	26	188
Maskinister o. eldare	40	2	9	—	—	4	—	1	—	5	15	13	44	10	5	26	125
Öfriga arbetare	251	11	26	—	1	38	7	22	—	68	55	61	221	40	51	96	659
Summa	2,470	185	656	15	122	1,051	432	739	46	2,405	1,582	1,328	6,156	855	508	1,158	11,147

Tab. 10. Arbetarnes barn.

A. Barn vid lif.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Arbetare med följande antal barn:										Summa.	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10 eller flere.	Fäder.	Barn.
Stockholms stad	384	272	174	95	51	38	20	12	5	1	1,052	2,604
» län	69	66	50	33	13	5	9	4	2	1	252	702
Uppsala län: Söderfors	27	25	13	9	6	7	2	2	—	—	91	254
Öfriga orter	16	27	10	4	8	7	—	1	1	—	74	215
Södermanlands län: Eskilstuna	114	96	70	60	29	28	7	6	3	1	414	1,203
Öfriga orter	61	56	45	29	20	16	7	4	10	2	250	814
Östergötlands län: Norrköping	24	20	14	9	12	1	4	3	—	—	87	260
Finspong	29	33	28	16	16	4	5	5	1	—	137	431
Jönköpings län	44	59	38	37	29	23	12	12	6	4	264	982
Kronobergs »	9	9	12	6	3	8	1	3	3	—	54	208
Kalmar »	14	10	23	7	13	8	3	7	—	1	86	331
Gotlands »	8	4	3	2	8	1	3	—	—	—	29	100
Blekinge »	18	24	13	19	23	10	8	8	2	1	126	504
Kristianstads län	40	33	20	20	18	11	12	4	3	—	161	543
Malmöhus »	73	70	52	41	33	18	10	6	2	1	306	952
Hallands »	2	3	3	—	3	—	2	—	1	—	14	55
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	70	65	56	62	45	29	18	10	4	2	361	1,277
Öfriga orter	22	23	17	18	13	7	7	8	1	1	117	430
Elfsborgs län	19	16	7	12	9	7	8	4	2	—	84	313
Skaraborgs »	19	21	19	15	9	13	10	2	2	1	111	415
Vermlands »	32	23	21	20	11	13	6	6	2	—	134	462
Örebro län: Bofors	48	51	33	29	19	7	20	10	4	4	225	801
Öfriga orter	13	15	14	16	13	8	3	2	1	1	86	319
Vestmanlands län: Vesterås	129	75	42	32	23	10	5	5	1	2	324	814
Öfriga orter	27	19	22	11	5	2	1	3	1	2	93	273
Kopparbergs län	22	23	19	11	5	6	3	2	1	1	93	286
Gefleborgs län: Gefle	17	3	9	2	6	3	1	—	—	—	41	113
Öfriga orter	23	25	17	15	4	2	1	3	1	—	91	256
Vesternorrlands län	5	1	2	4	4	1	—	1	1	—	19	72
Jemtlands »	7	—	1	3	1	—	—	—	—	—	12	27
Summa	1,385	1,167	847	637	452	293	188	133	60	26	5,188	16,018
Däraf i städer	988	751	520	393	278	177	107	58	30	9	3,311	9,650
» på landsbygd	397	416	327	244	174	116	81	75	30	17	1,877	6,368

Tab. 10. (Forts.) Arbetarnes barn.

B. Hemmavarande barn.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Arbetare med följande antal hemmavarande barn:										Summa.	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Fäder.	Barn.
Stockholms stad	390	270	174	96	48	27	12	4	1	—	1,022	2,363
» län	75	65	47	28	15	3	4	—	1	—	238	588
Uppsala län: Söderfors	32	21	13	8	5	5	1	1	—	—	86	215
Öfriga orter	17	27	9	3	9	2	—	1	—	—	68	175
Södermanlands län: Eskilstuna	125	104	67	45	23	17	4	2	—	—	387	975
Öfriga orter	74	64	32	26	8	6	3	—	3	—	216	526
Östergötlands län: Norrköping	28	21	14	7	10	1	3	—	—	—	84	217
Finspong	31	32	26	11	10	5	3	—	—	—	118	318
Jönköpings län	57	52	37	38	23	20	8	7	1	1	244	790
Kronobergs »	13	12	10	6	4	2	3	—	—	—	50	144
Kalmar »	25	12	11	9	8	6	1	1	—	—	73	209
Gotlands »	9	3	4	3	5	3	—	—	—	—	27	82
Blekinge »	24	30	11	17	22	7	6	—	—	—	117	379
Kristianstads län	42	38	22	23	14	8	5	3	—	—	155	453
Malmöhus »	87	75	45	45	25	8	3	—	—	—	288	746
Hallands »	2	4	3	—	2	1	1	—	—	—	13	42
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	73	66	59	50	45	20	10	5	—	—	328	1,037
Öfriga orter	25	29	20	16	10	6	5	2	—	—	113	344
Elfsborgs län	23	16	8	9	10	11	3	3	—	—	83	276
Skaraborgs »	26	23	18	9	12	6	1	—	—	—	95	265
Vermlands »	36	24	22	17	13	11	3	2	2	—	130	404
Örebro län: Bofors	55	60	34	25	17	17	11	2	—	—	221	657
Öfriga orter	19	17	16	14	11	5	1	1	—	—	84	257
Vestmanlands län: Vesterås	141	70	38	32	14	8	7	2	—	—	312	706
Öfriga orter	29	17	19	11	5	2	—	3	—	—	86	225
Kopparbergs län	26	25	16	10	1	6	2	—	1	—	87	228
Gefleborgs län: Gefle	19	6	8	2	1	2	—	—	—	—	38	80
Öfriga orter	28	24	20	8	3	—	1	3	—	—	87	214
Vesternorrlands län	4	3	3	5	1	1	—	—	—	—	17	50
Jemtlands »	6	—	—	2	1	—	—	—	—	—	9	19
Summa	1,541	1,210	806	575	375	216	101	42	9	1	4,876	12,984
Däraf i städer	1,056	770	512	361	240	121	57	24	6	—	3,147	8,147
» på landsbygd	485	4 40	294	214	135	95	44	18	3	1	1,729	4,837

Tab. 10. (Forts.) Arbetarnes barn.

C. Hemmavarande barn, som försörja sig själfva.

1.	2	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Verkstädernas belägenhet.	Arbetare med följande antal hemmavarande barn, som försörja sig själfva:					Summa.	
	1.	2.	3.	4.	5.	Fäder.	Barn.
Stockholms stad	50	17	10	4	1	82	135
» län	16	4	2	—	—	22	30
Uppsala län: Söderfors	8	4	1	—	—	13	19
Öfriga orter	6	4	—	—	—	10	14
Södermanlands län: Eskilstuna	38	12	—	—	—	50	62
Öfriga orter	45	14	5	3	—	67	100
Östergötlands län: Norrköping	10	4	2	—	—	16	24
Finspong	12	10	1	—	—	23	35
Jönköpings län	31	17	6	—	—	54	83
Kronobergs »	8	3	—	—	—	11	14
Kalmar »	17	9	1	—	1	28	43
Gotlands »	5	3	1	1	—	10	18
Blekinge »	23	3	—	2	1	29	42
Kristianstads län	10	7	1	1	—	19	31
Malmöhus »	30	9	2	—	—	41	54
Hallands »	2	2	—	—	—	4	6
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	46	27	11	3	—	87	145
Öfriga orter	26	15	3	—	1	45	70
Elfsborgs län	13	6	1	—	—	20	28
Skaraborgs »	13	5	4	—	—	22	35
Vermlands »	22	6	2	—	—	30	40
Örebro län: Bofors	33	11	3	3	—	50	76
Öfriga orter	12	1	2	—	—	15	20
Vestmanlands län: Vesterås	34	5	2	1	—	42	54
Öfriga orter	10	1	1	—	—	12	15
Kopparbergs län	14	8	—	1	1	24	39
Gefleborgs län: Gefle	5	2	2	1	—	10	19
Öfriga orter	7	7	1	—	—	15	24
Vesternorrlands län	5	1	—	—	—	6	7
Jemtlands »	2	1	—	—	—	3	4
Summa	553	218	64	20	5	860	1,286
Däraf i städer	297	114	36	14	3	464	704
» på landsbygd	256	104	28	6	2	396	582

Tab 11. Åtnjuten undervisning.

A. Arbetarne fördelade efter arbetsorter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, som åtnjutit undervisning i												
	allmänt läroverk.					teknisk söndags- och aftonskola.					högre kurs vid teknisk skola eller slöjdskola.	teknisk elementarskola eller högskola.	annan läroanstalt (utom folkskola).
	1—3	4—5	6 eller flere	Ej uppgifvet antal	Summa.	1—2	3—4	5 eller flere	Ej uppgifvet antal	Summa.			
	klasser.					terminer.							
Stockholms stad	46	44	6	—	**96**	289	128	87	1	**505**	41	5	85
» län	8	5	1	—	**14**	46	20	10	—	**76**	14	1	20
Uppsala län: Söderfors	—	—	—	—	—	2	—	—	—	**2**	—	—	—
Öfriga orter	2	2	—	—	**4**	14	6	7	—	**27**	2	—	1
Södermanlands län: Eskilstuna	14	4	1	—	**19**	31	28	23	1	**83**	13	2	1
Öfriga orter	2	—	1	—	**3**	12	7	5	—	**24**	7	—	—
Östergötlands län: Norrköping	3	1	—	—	**4**	10	8	22	—	**40**	1	—	4
Finspong	—	—	1	—	**1**	4	1	—	—	**5**	6	—	8
Jönköpings län	—	—	2	—	**2**	4	—	1	2	**7**	3	1	3
Kronobergs »	1	2	—	—	**3**	1	—	—	—	**1**	1	2	—
Kalmar »	—	—	—	—	—	3	2	1	—	**6**	1	—	1
Gotlands »	2	—	—	—	**2**	7	3	1	1	**12**	7	1	6
Blekinge »	3	3	—	—	**6**	5	2	2	2	**11**	9	—	1
Kristianstads »	4	8	1	—	**13**	26	11	6	2	**45**	8	1	2
Malmöhus »	6	6	3	1	**16**	30	20	18	3	**71**	6	1	5
Hallands »	1	—	—	—	**1**	2	2	—	—	**4**	—	—	—
Göteb. o. Bohus län: Göteborg	9	8	1	—	**18**	11	3	2	—	**16**	66	3	2
Öfriga orter	1	—	—	—	**1**	2	—	3	—	**5**	1	—	—
Elfsborgs län	3	1	—	—	**4**	13	1	2	—	**16**	2	1	—
Skaraborgs »	3	1	—	—	**4**	8	2	1	3	**14**	32	1	—
Vermlands »	7	4	—	—	**11**	7	1	1	—	**9**	2	1	—
Örebro län: Bofors	1	5	5	—	**11**	26	6	4	—	**36**	3	—	12
Öfriga orter	—	—	—	—	—	4	1	1	—	**6**	1	—	2
Vestmanlands län: Vesterås	7	7	6	—	**20**	56	22	21	2	**101**	10	5	3
Öfriga orter	—	2	1	—	**3**	8	1	—	—	**9**	3	—	1
Kopparbergs län	—	—	—	—	—	1	1	1	—	**3**	—	—	—
Gefleborgs län: Gefle	—	—	—	—	—	8	4	2	—	**14**	—	—	—
Öfriga orter	1	—	—	—	**1**	1	—	1	—	**2**	—	—	—
Vesternorrlands län	—	3	—	—	**3**	13	6	4	—	**23**	—	—	—
Jemtlands »	—	1	—	—	**1**	—	—	1	—	**1**	—	—	—
Summa	**124**	**107**	**29**	**1**	**261**	**644**	**286**	**227**	**17**	**1,174**	**239**	**25**	**157**
Däraf i städer	118	97	20	1	**236**	574	270	211	14	**1,069**	176	20	121
» på landsbygd	6	10	9	—	**25**	70	16	16	3	**105**	63	5	36

Tab. 11. (Forts.) Åtnjuten undervisning.

B. Arbetarne fördelade efter specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter.	Antal arbetare, som åtnjutit undervisning i												
	allmänt läroverk.					teknisk söndags- och aftonskola.					högre kurs vid teknisk skola eller slöjdskola.	teknisk elementarskola eller högskola.	annan läroanstalt (utom folkskola).
	1—3	4—5	6 eller flere	Ej uppgifvet antal	Summa.	1—2	3—4	5 eller flere	Ej uppgifvet antal	Summa.			
	klasser.					terminer.							
Förmän	14	9	1	—	24	27	20	21	3	71	16	2	11
Gjutare	5	—	1	—	6	26	6	5	—	37	19	—	6
Kärnmakare	1	1	1	—	3	2	5	—	—	7	5	—	—
Handtlangare (gjuteri-)	1	—	—	—	1	2	1	—	—	3	4	1	2
Öfriga gjuteriarbetare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smeder	2	—	1	—	3	13	5	—	—	18	4	—	2
Handtlangare (smides-)	1	2	1	—	4	8	3	1	2	14	9	1	2
Pannplåtslagare	1	1	—	—	2	3	2	6	—	11	2	—	1
Handtlangare (plåtslageri-)	2	2	—	—	4	7	—	3	—	10	6	—	1
Öfriga plåtslageriarbetare	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Bleck- och kopparslagare	2	—	—	—	2	8	2	2	—	12	2	—	3
Maskinuppsättare	—	1	—	—	1	2	4	2	—	8	4	—	—
Filare	26	26	2	1	55	130	50	58	2	240	37	4	37
Hopsättare	4	1	2	—	7	21	3	2	—	26	2	—	5
Svarfvare	17	9	1	—	27	104	71	42	3	220	36	3	25
Hyflare, fräsare, borrare	13	3	—	—	16	32	15	7	—	54	7	—	2
Smerglare och slipare	—	2	—	—	2	10	2	1	—	13	1	—	3
Handtlangare (maskin-)	12	14	11	—	37	41	12	7	3	63	21	8	8
Öfriga maskinarbetare	7	14	—	—	21	61	15	20	—	96	7	—	11
Metallarbetare	4	4	1	—	9	18	8	8	—	34	11	1	6
Elektriska arbetare	2	6	1	—	9	37	19	12	—	68	9	3	8
Modellsnickare	3	4	—	—	7	22	12	8	1	43	12	—	4
Finsnickare	1	1	—	—	2	15	10	6	—	31	5	—	4
Timmermän	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	1	—	1
Öfriga träarbetare	1	—	—	—	1	13	5	1	1	20	5	—	2
Måleriarbetare	3	2	—	—	5	27	11	8	—	46	6	—	2
Maskinister och eldare	—	1	—	—	1	1	2	1	—	4	—	—	5
Öfriga arbetare	2	4	6	—	12	12	2	6	2	22	8	2	6
Summa	124	107	29	1	261	644	286	227	17	1,174	239	25	157

Tab. 12. Arbetare, som haft anställning utomlands.

A. Arbetarne fördelade efter arbetsorter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, som lämnat dylik uppgift.	Däraf hafva varit sysselsatta:							Antal arbetare, som haft anställning i:					
		Inom mek. verkstadsindustrien [1]	Utesluttande inom annat yrke.	Inom ej uppgifvet yrke.	Mindre än 1 år.	1—3 år.	3 år och däröfver.	Ej uppgifven tid.	Norge, Danmark eller Finland.	Ryssland.	Tyskland.	Annat europeiskt land.	Utom-europeiskt land.	Ej uppgifvet land.
Stockholms stad	186	149	36	1	38	71	77	—	86	25	30	21	54	1
» län	34	21	11	2	15	8	11	—	17	6	8	2	6	—
Uppsala län: Söderfors	3	2	1	—	—	2	1	—	2	—	—	—	1	—
Öfriga orter	5	1	3	1	2	—	2	1	4	—	—	—	1	—
Södermanlands län: Eskilstuna	38	25	13	—	10	11	17	—	12	10	1	—	15	—
Öfriga orter	8	6	2	—	2	2	4	—	2	2	—	—	4	—
Östergötlands län: Norrköping	12	9	2	1	1	4	7	—	6	2	1	1	4	—
Finspong	6	3	3	—	2	2	2	—	4	—	—	—	2	—
Jönköpings län	14	13	1	—	1	4	8	1	9	—	1	—	6	—
Kronobergs »	6	4	2	—	—	4	2	—	3	—	2	—	2	—
Kalmar »	3	—	3	—	—	1	1	1	—	—	1	—	2	—
Gotlands »	4	4	—	—	1	—	3	—	—	—	—	2	3	—
Blekinge »	16	5	6	5	5	5	6	—	10	—	4	—	2	1
Kristianstads län	36	21	11	4	10	10	13	3	22	3	11	5	5	—
Malmöhus »	58	28	8	22	16	15	25	2	37	1	5	6	12	1
Hallands »	2	1	1	—	—	—	2	—	—	—	1	—	1	—
Göteb. o. Bohus län: Göteborg	44	34	10	—	8	15	21	—	17	2	4	4	20	—
Öfriga orter	5	5	—	—	2	1	2	—	1	—	2	2	1	—
Elfsborgs län	15	13	2	—	3	5	7	—	8	—	—	—	7	—
Skaraborgs »	7	4	3	—	1	3	3	—	2	—	—	—	5	—
Vermlands »	47	29	18	—	10	19	18	—	27	—	1	1	18	—
Örebro län: Bofors	28	22	6	—	3	8	17	—	14	—	2	1	13	—
Öfriga orter	5	2	3	—	1	—	4	—	1	—	—	—	4	—
Vestmanlands län: Vesterås	21	13	7	1	3	8	10	—	7	1	4	—	9	—
Öfriga orter	4	3	1	—	—	2	2	—	2	—	—	—	2	—
Kopparbergs län	3	1	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—
Gefleborgs län: Gefle	5	3	2	—	—	2	3	—	2	1	1	—	1	1
Öfriga orter	3	3	—	—	1	—	2	—	3	—	—	—	—	—
Vesternorrlands län	3	2	1	—	—	1	2	—	—	—	1	—	2	—
Jemtlands »	2	2	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—
Summa	623	428	158	37	136	203	276	8	299	53	80	[2] 45	[3] 206	4
Däraf i städer	492	340	123	29	108	163	216	5	231	48	66	40	158	3
» på landsbygd	131	88	35	8	28	40	60	3	68	5	14	5	48	1

[1]) Vare sig hela tiden eller en del däraf.
[2]) Däraf 20 i England.
[3]) Däraf 189 i Norra Amerika

Tab. 12. (Forts.) Arbetare, som haft anställning utomlands.

B. Arbetarne fördelade efter specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Specialiteter.	Antal arbetare, som lämnat dylik uppgift.	Däraf hafva varit sysselsatta:							Antal arbetare, som haft anställning i:					
		Inom mek. verkstadsindustrien.[1])	Uteslutande inom annat yrke.	Inom ej uppgifvet yrke.	Mindre än 1 år.	1—3 år.	3 år och däröfver.	Ej uppgifven tid.	Norge, Danmark eller Finland.	Ryssland.	Tyskland.	Annat europeiskt land.	Utom-europeiskt land.	Ej uppgifvet land.
Förmän	44	32	6	6	13	12	19	—	19	4	11	4	12	—
Gjutare	78	70	5	3	20	25	29	4	49	6	12	3	15	1
Kärnmakare	2	1	1	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—
Handtlangare (gjuteri-)	13	5	8	—	1	2	10	—	5	—	1	—	7	—
Öfriga gjuteriarbetare	2	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—
Smeder	22	15	3	4	5	7	10	—	12	1	1	1	8	—
Handtlangare (smides-)	3	—	3	—	1	1	1	—	3	—	—	—	—	—
Pannplåtslagare	15	10	3	2	3	7	5	—	12	—	2	—	1	—
Handtlangare (plåtslageri-)	8	2	6	—	3	3	2	—	6	—	—	—	2	—
Öfriga plåtslageriarbetare	4	2	2	—	—	2	2	—	2	1	1	—	1	—
Bleck- och kopparslagare	15	12	3	—	4	6	5	—	9	2	1	2	2	—
Maskinuppsättare	5	4	1	—	2	1	2	—	1	—	1	1	2	—
Filare	151	106	39	6	27	49	73	2	63	14	15	15	61	—
Hopsättare	13	8	4	1	4	6	3	—	3	—	4	4	6	—
Svarfvare	71	55	13	3	12	29	29	1	25	12	12	3	24	1
Hyflare, fräsare, borrare	18	9	9	—	5	3	10	—	6	1	1	1	9	—
Smerglare o. slipare	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Handtlangare (maskin-)	16	4	10	2	6	2	8	—	9	1	1	—	5	—
Öfriga maskinarbetare	31	25	6	—	5	6	20	—	10	3	7	5	10	1
Metallarbetare	3	1	1	1	—	—	3	—	1	2	1	1	2	—
Elektriska arbetare	18	11	7	—	6	6	6	—	11	1	2	1	4	—
Modellsnickare	13	11	1	1	1	5	6	1	10	2	1	—	2	—
Finsnickare	12	10	2	—	2	6	4	—	8	1	1	2	3	—
Timmermän	2	1	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—	1	—
Öfriga träarbetare	16	9	5	2	4	2	10	—	7	—	1	1	10	—
Måleriarbetare	20	12	3	5	5	10	5	—	14	1	1	—	6	—
Maskinister o. eldare	7	4	3	—	2	2	3	—	5	—	—	1	1	—
Öfriga arbetare	20	8	11	1	5	8	7	—	7	1	1	—	10	1
Summa	623	428	158	37	136	203	276	8	299	53	80	[2])45	[3])206	4

[1]), [2]), [3]). Se föregående sida.

Tab. 13. Arbetarne fördelade efter ålder vid

A. Å olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Under 8 år.	8 år.	9 år.	10 år.	11 år.	12 år.	13 år.	14 år.	15 år.	16 år.	17 år.	18 år.
Stockholms stad	1	—	6	10	9	43	79	193	366	336	260	190
» län	—	—	—	2	3	8	19	29	47	51	36	29
Uppsala län: Söderfors	—	—	1	2	5	45	59	34	20	5	3	9
Öfriga orter	—	—	—	—	4	3	10	11	21	16	12	11
Södermanlands län: Eskilstuna	—	—	1	—	1	11	30	32	41	34	27	29
Öfriga orter	—	—	1	5	3	20	53	65	64	33	31	18
Östergötlands län: Norrköping	—	—	—	2	—	1	13	12	18	15	10	6
Finspong	—	—	—	1	—	3	17	24	24	17	16	12
Jönköpings län	—	—	1	4	13	30	39	46	29	22	22	20
Kronobergs »	—	—	—	3	2	3	5	13	13	12	7	7
Kalmar »	2	—	—	—	2	11	12	26	21	10	12	7
Gotlands »	—	—	—	—	1	2	—	11	8	5	4	6
Blekinge »	1	—	3	1	4	11	8	23	34	26	19	16
Kristianstads län	—	—	1	3	2	6	12	32	44	21	28	20
Malmöhus »	—	—	1	—	3	3	15	31	56	45	32	31
Hallands »	—	—	—	—	—	—	1	3	—	2	—	2
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	—	—	—	2	2	13	35	77	95	62	43	49
Öfriga orter	—	—	—	—	2	7	11	12	23	25	24	20
Elfsborgs län	—	1	—	—	1	4	1	10	14	9	19	7
Skaraborgs »	—	—	—	—	—	—	4	20	29	38	18	11
Vermlands »	—	—	—	—	6	4	8	29	46	21	19	24
Örebro län: Bofors	—	—	—	2	8	12	30	43	49	41	37	30
Öfriga orter	—	—	—	—	—	1	19	25	34	26	16	9
Vestmanlands län: Vesterås	—	—	—	—	4	8	22	53	74	51	19	32
Öfriga orter	—	1	—	1	1	8	6	14	23	14	10	8
Kopparbergs län	—	—	1	—	8	10	15	28	29	12	13	16
Gefleborgs län: Gefle	—	—	—	—	—	1	4	10	16	12	7	9
Öfriga orter	—	—	—	2	1	5	8	19	30	15	12	12
Vesternorrlands län	—	—	1	—	—	5	3	4	14	13	6	9
Jemtlands »	—	—	—	—	—	—	3	5	3	3	3	1
Summa	**4**	**2**	**17**	**40**	**85**	**278**	**541**	**934**	**1,285**	**992**	**765**	**650**
Däraf i städer	3	1	11	19	30	117	260	537	886	700	543	454
» på landsbygd	1	1	6	21	55	161	281	397	399	292	222	196

inträdet i mekaniska verkstadsindustrien.

arbetsorter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
19 år.	20 år.	21 år.	22 år.	23 år.	24 år.	25 år.	26 år.	27 år.	28 år.	29 år.	30—35 år.	35—40 år.	40—45 år.	45—50 år.	Öfver 50 år.	Ej uppg. ålder.	Summa arbetare.
157	140	97	128	91	84	78	72	57	47	24	125	75	41	20	10	7	**2,746**
30	19	16	17	16	16	8	14	13	8	11	37	19	11	14	16	—	**489**
4	3	3	3	4	1	1	1	2	2	1	8	3	1	—	—	—	**220**
12	4	2	6	1	9	3	5	7	4	1	8	11	4	2	4	—	**171**
20	32	32	38	31	40	26	31	26	19	25	66	45	22	12	18	—	**689**
15	10	13	11	14	5	5	10	7	7	7	30	17	8	9	18	—	**479**
11	7	5	6	4	10	4	8	4	1	3	8	5	—	4	4	—	**161**
15	8	13	14	13	5	11	4	10	7	3	14	8	6	—	—	—	**245**
10	19	15	9	19	11	16	13	7	11	5	25	27	15	5	15	12	**460**
4	4	1	4	3	3	3	3	2	2	1	3	3	1	2	4	—	**108**
9	3	7	3	3	5	1	3	—	3	2	9	—	2	—	1	—	**154**
2	7	2	1	1	1	2	1	—	—	—	1	3	2	3	3	—	**66**
10	6	5	6	8	4	3	6	4	2	6	13	10	11	—	4	—	**244**
28	23	16	11	9	16	20	15	11	4	9	19	21	5	4	8	1	**389**
27	32	23	25	28	15	12	14	11	12	14	41	23	10	13	17	4	**538**
1	1	1	—	1	1	1	2	—	—	1	4	—	—	—	—	—	**21**
48	36	45	20	27	24	15	21	18	14	12	37	29	15	9	13	5	**766**
21	8	15	6	7	10	8	3	3	5	3	9	6	4	2	5	—	**239**
8	14	4	10	4	7	7	5	9	2	1	14	10	7	2	2	—	**172**
4	8	13	9	6	9	9	8	3	4	3	10	4	8	3	5	1	**227**
20	14	8	7	8	17	6	5	9	4	4	19	7	13	9	4	1	**312**
17	35	18	30	25	23	15	18	10	11	10	18	18	11	13	16	—	**540**
5	7	6	3	6	3	5	3	3	—	5	8	6	—	1	2	—	**193**
30	32	30	29	27	26	26	15	18	15	11	52	28	28	12	10	1	**653**
13	11	8	7	9	7	6	5	10	1	2	14	10	4	3	2	—	**198**
14	11	8	9	10	6	5	4	7	3	2	11	5	6	7	7	1	**248**
8	4	7	9	4	5	1	2	2	2	2	4	1	—	2	3	1	**116**
10	9	7	4	8	6	4	2	4	6	—	14	4	4	2	3	—	**191**
6	2	3	—	—	1	1	1	—	—	1	1	—	—	1	3	3	**78**
1	2	1	1	2	2	—	1	3	1	—	1	—	—	—	1	—	**34**
560	**511**	**424**	**426**	**389**	**372**	**302**	**295**	**260**	**197**	**169**	**623**	**398**	**239**	**154**	**198**	**37**	**11,147**
415	366	299	311	252	267	212	213	180	131	113	423	283	162	102	118	24	**7,432**
145	145	125	115	137	105	90	82	80	66	56	200	115	77	52	80	13	**3,715**

Tab. 13. (Forts.) Arbetarne fördelade efter ålder vid

B. Inom olika

1	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Specialiteter.	Under 8 år.	8 år.	9 år.	10 år.	11 år.	12 år.	13 år.	14 år.	15 år.	16 år.	17 år.	18 år.
Förmän	—	—	2	2	4	16	17	34	37	28	18	17
Gjutare	—	2	4	10	15	65	114	146	193	90	43	50
Kärnmakare	—	—	—	—	10	11	30	41	41	17	11	4
Handtlangare (gjuteri-)	—	—	—	1	2	13	37	28	27	21	10	16
Öfriga gjuteriarbetare	—	—	—	1	—	2	2	1	3	—	2	2
Smeder	—	—	1	3	2	12	19	15	27	35	29	26
Handtlangare (smides-)	—	—	—	—	4	16	28	50	36	40	46	36
Pannplåtslagare	—	—	—	1	1	2	1	10	12	14	10	19
Handtlangare (plåtslageri-)	—	—	—	—	2	3	5	20	32	21	30	11
Öfriga plåtslageriarbetare	—	—	1	—	—	2	4	2	3	2	4	10
Bleck- o. kopparslagare	—	—	—	—	—	2	5	6	7	1	6	1
Maskinuppsättare	—	—	—	—	—	—	1	2	5	5	2	5
Filare	1	—	3	12	9	31	46	124	172	167	140	153
Hopsättare	—	—	—	—	2	3	5	4	23	15	14	10
Svarfvare	1	—	1	6	15	32	73	150	240	201	155	106
Hyflare, fräsare, borrare	—	—	1	—	1	6	23	38	51	40	46	36
Smerglare o. slipare	—	—	—	—	—	5	5	6	12	7	7	5
Handtlangare (maskin-)	—	—	—	—	8	12	61	112	136	84	52	35
Öfriga maskinarbetare	—	—	1	1	1	9	14	40	74	75	56	38
Metallarbetare	—	—	1	—	2	8	11	11	25	35	17	11
Elektriska arbetare	—	—	1	—	—	2	1	11	34	36	14	15
Modellsnickare	—	—	—	1	—	5	2	11	18	8	8	13
Finsnickare	—	—	1	—	1	—	3	—	8	2	4	3
Timmermän	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—
Öfriga träarbetare	—	—	—	1	2	4	8	14	22	12	11	6
Måleriarbetare	—	—	—	—	3	8	7	13	11	4	9	2
Maskinister o. eldare	2	—	—	—	—	3	2	7	4	3	6	2
Öfriga arbetare	—	—	—	1	1	6	17	38	30	27	15	18
Summa	**4**	**2**	**17**	**40**	**85**	**278**	**541**	**934**	**1,285**	**992**	**765**	**650**

inträdet i mekaniska verkstadsindustrien.

specialiteter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
19 år.	20 år.	21 år.	22 år.	23 år.	24 år.	25 år.	26 år.	27 år.	28 år.	29 år.	30—35 år.	35—40 år.	40—45 år.	45—50 år.	Öfver 50 år.	Ej uppg. ålder.	Summa arbetare.
22	24	15	17	14	13	10	13	5	8	6	20	7	4	—	2	3	**358**
36	34	23	18	12	14	10	13	8	10	7	12	7	4	—	—	5	**945**
2	4	7	1	2	1	2	5	1	2	3	6	3	2	—	—	1	**207**
7	12	18	11	6	11	10	14	10	8	9	44	45	29	24	34	—	**447**
2	1	2	6	6	4	6	4	3	3	4	13	16	5	2	8	1	**99**
22	16	24	27	30	22	11	14	15	4	12	28	20	7	6	5	4	**436**
23	14	9	13	12	10	5	4	10	5	5	9	10	4	3	2	—	**394**
15	18	16	7	12	11	14	6	9	4	3	10	8	—	—	—	—	**203**
16	8	14	8	8	12	13	1	9	5	2	20	11	7	2	1	—	**261**
10	2	3	3	5	7	4	6	1	2	2	6	2	3	—	1	—	**85**
6	9	3	6	5	3	4	7	4	5	3	13	5	5	4	—	—	**110**
3	4	4	4	—	5	2	3	2	—	2	3	—	—	—	—	1	**53**
142	136	94	110	93	84	44	39	35	28	19	72	31	25	9	9	1	**1,829**
12	13	9	8	10	11	8	6	3	3	5	18	3	1	3	—	—	**189**
88	76	53	42	34	33	23	30	20	21	7	32	11	3	—	1	—	**1,454**
26	33	28	26	25	19	15	27	15	12	12	48	23	7	8	11	1	**578**
5	4	3	8	3	1	2	6	—	4	2	3	5	1	—	2	—	**96**
19	12	13	8	2	9	11	4	3	3	6	11	11	13	2	6	2	**635**
26	27	23	18	16	14	9	3	7	5	6	13	6	6	2	4	—	**494**
6	8	8	9	7	6	1	1	4	1	—	3	1	3	1	—	—	**180**
20	17	12	13	11	14	22	14	13	6	4	23	11	3	1	4	—	**302**
14	7	16	11	19	19	20	15	19	14	8	40	24	13	8	7	1	**321**
8	6	4	14	7	8	14	11	6	5	2	28	14	4	4	—	—	**157**
1	—	—	—	3	1	1	8	1	3	—	14	6	14	3	14	3	**76**
5	4	2	7	10	8	10	8	12	5	9	30	21	17	16	20	2	**266**
6	3	4	2	11	5	8	6	14	6	8	21	18	11	5	2	1	**188**
4	3	2	7	7	6	2	7	8	5	3	11	17	2	3	6	3	**125**
14	16	15	22	19	21	21	20	23	20	20	72	62	46	48	59	8	**659**
560	**511**	**424**	**426**	**389**	**372**	**302**	**295**	**260**	**197**	**169**	**623**	**398**	**239**	**154**	**198**	**37**	**11,147**

Tab. 14. Vuxna arbetare, fördelade efter lefnadsålder

A. Å olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, hvilkas											
	18—25 år						25—40 år					
	och hvilka varit sysselsatta inom											
	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.
Stockholms stad	9	319	317	134	16	—	9	206	223	274	526	57
» län	9	41	39	15	3	—	8	62	28	26	120	10
Uppsala län: Söderfors	—	8	21	35	4	—	—	6	6	4	47	10
Öfriga orter	5	17	19	15	2	—	—	25	10	11	23	3
Södermanlands län: Eskilstuna	—	63	29	13	1	—	—	136	58	57	91	9
Öfriga orter	5	29	50	14	2	—	3	25	25	16	57	19
Östergötlands län: Norrköping	—	17	18	3	1	—	—	5	15	5	21	6
Finspong	6	19	16	6	—	—	7	19	15	8	50	9
Jönköpings län	3	31	25	25	6	—	2	24	26	28	59	23
Kronobergs »	2	8	11	8	—	—	—	6	6	6	17	4
Kalmar »	—	12	12	8	1	—	—	3	4	4	22	4
Gotlands »	3	8	8	1	—	—	—	5	1	3	5	5
Blekinge »	7	16	16	14	—	—	2	11	11	13	32	10
Kristianstads »	18	51	37	15	4	—	8	35	30	22	51	5
Malmöhus »	10	61	33	14	1	—	4	45	46	49	85	3
Hallands »	—	—	1	1	—	—	—	4	1	—	1	1
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	22	65	68	31	1	—	14	34	31	26	125	15
Öfriga orter	2	23	16	7	—	—	2	12	8	12	39	8
Elfsborgs län	9	17	15	—	1	—	8	15	13	10	13	2
Skaraborgs »	3	22	28	6	1	—	1	10	3	15	27	5
Vermlands »	7	47	29	12	1	—	1	24	15	15	42	1
Örebro län: Bofors	16	66	48	21	2	—	8	64	40	29	76	7
Öfriga orter	5	17	11	7	—	—	2	12	7	5	52	5
Vestmanlands län: Vesterås	2	60	44	27	2	—	4	75	84	65	103	10
Öfriga orter	1	28	9	7	—	—	2	31	18	7	27	4
Kopparbergs län	6	17	27	7	—	—	4	15	16	13	34	8
Gefleborgs län: Gefle	7	17	18	5	—	—	—	9	13	8	7	2
Öfriga orter	5	26	21	3	—	—	4	14	7	10	29	7
Vesternorrlands län	5	15	7	1	2	—	—	2	1	7	5	2
Jemtlands »	—	3	4	5	—	—	1	2	5	1	2	1
Summa	**167**	**1,123**	**997**	**460**	**51**	—	**94**	**936**	**766**	**749**	**1,788**	**255**
Däraf i städer	117	819	686	303	34	—	60	689	554	574	1,201	144
» på landsbygd	50	304	311	157	17	—	34	247	212	175	587	111

och anställningstid inom mekaniska verkstadsindustrien.

arbetsorter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
lefnadsålder år 1901 var												Summa vuxna arbetare, som varit sysselsatta inom mekaniska verkstadsindustrien under						Hela antalet vuxna arbetare, som lämnat dylik uppgift.
40—55 år						öfver 55 år												
mekaniska verkstadsindustrien under																		
mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	
1	31	34	32	112	177	—	3	2	4	9	41	19	559	576	444	663	275	2,536
—	22	4	8	15	36	1	10	1	2	2	6	18	135	72	51	140	52	468
—	—	1	—	4	15	—	—	—	—	—	12	—	14	28	39	55	37	173
2	7	2	—	3	8	1	1	—	1	—	2	8	50	31	27	28	13	157
—	38	11	11	39	44	—	7	2	3	9	40	—	244	100	84	140	93	661
6	8	5	1	12	53	—	3	11	—	5	58	14	65	91	31	76	130	407
—	4	2	2	17	21	—	—	—	1	4	5	—	26	35	11	43	32	147
1	2	—	1	13	15	—	—	—	—	3	29	14	40	31	15	66	53	219
—	11	10	11	27	37	—	4	2	2	12	24	5	70	63	66	104	84	392
1	—	1	—	4	12	—	—	3	—	2	8	3	14	21	14	23	24	99
—	—	—	—	5	26	—	—	—	—	2	36	—	15	16	12	30	66	139
2	2	3	—	1	7	—	—	—	1	2	1	5	15	12	5	8	13	58
2	6	—	4	13	29	—	1	—	1	3	15	11	34	27	32	48	54	206
2	7	11	3	19	11	—	3	4	1	3	5	28	96	82	41	77	21	345
4	11	7	8	22	37	2	6	3	1	10	15	20	123	89	72	118	55	477
—	—	—	1	2	5	—	—	—	—	—	2	—	4	2	2	3	8	19
5	10	7	3	46	79	2	1	3	3	11	63	43	110	109	63	183	157	665
—	2	2	—	13	33	—	3	—	3	1	23	4	40	26	22	53	64	209
2	4	1	8	7	16	—	2	—	—	1	4	19	38	29	18	22	22	148
1	2	4	3	15	28	—	2	1	—	1	28	5	36	36	24	44	61	206
2	7	9	7	19	17	—	—	2	2	4	1	10	78	55	36	66	19	264
9	9	9	4	23	30	2	5	4	1	6	2	35	144	101	55	107	39	481
—	1	1	—	6	18	—	—	1	—	—	18	7	30	20	12	58	41	168
—	14	20	12	22	29	—	2	2	4	7	15	6	151	150	108	134	54	603
—	6	—	1	9	14	1	1	—	—	1	6	4	66	27	15	37	24	173
1	6	5	3	6	12	—	5	—	3	1	8	11	43	48	26	41	28	197
1	1	1	—	1	9	—	2	—	1	—	10	8	29	32	14	8	21	112
—	3	1	1	7	14	—	2	—	2	2	9	9	45	29	16	38	30	167
—	1	—	—	—	3	1	—	—	2	—	3	6	18	8	10	7	8	57
—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	2	1	5	9	6	4	5	30
42	**215**	**151**	**124**	**483**	**837**	**10**	**63**	**41**	**38**	**102**	**491**	**313**	**2,337**	**1,955**	**1,371**	**2,424**	**1,583**	**9,983**
26	160	114	89	316	502	7	38	21	27	55	229	210	1,706	1,375	993	1,606	875	6,765
16	55	37	35	167	335	3	25	20	11	47	262	103	631	580	378	818	708	3,218

Tab. 14. (Forts.) Vuxna arbetare, fördelade efter lefnadsålder

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Specialiteter.	Antal arbetare, hvilkas											
	18—25 år						25—40 år					
	och hvilka varit sysselsatta inom											
	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år
Förmän	—	—	2	1	—	—	1	3	7	21	96	34
Gjutare	3	49	124	76	13	—	—	15	35	58	263	63
Kärnmakare	3	25	18	1	—	—	—	5	7	2	5	—
Handtlangare (gjuteri-)	6	46	22	7	1	—	6	66	23	14	13	—
Öfriga gjuteriarbetare	—	6	4	—	—	—	—	15	8	6	8	1
Smeder	2	17	23	13	2	—	2	41	40	33	79	20
Handtlangare (smides-)	30	112	37	8	—	—	6	35	15	3	8	—
Pannplåtslagare	3	12	17	4	—	—	1	18	32	19	41	6
Handtlangare (plåtslageri-)	17	43	26	4	—	—	11	40	13	8	9	—
Öfriga plåtslageriarbetare	—	3	3	2	—	—	—	5	12	4	19	1
Bleck- och kopparslagare	3	4	6	3	—	—	2	21	11	4	16	2
Maskinuppsättare	—	2	3	3	—	—	—	5	6	4	13	—
Filare	16	146	163	97	5	—	3	115	132	190	440	56
Hopsättare	2	31	17	8	—	—	2	23	14	16	27	5
Svarfvare	6	138	222	120	14	—	8	54	83	150	386	38
Hyflare, fräsare, borrare	2	70	61	25	—	—	1	90	56	36	83	8
Smerglare och slipare	—	9	15	6	2	—	1	12	8	8	15	—
Handtlangare (maskin-)	27	128	36	4	—	—	6	32	5	2	5	—
Öfriga maskinarbetare	4	94	74	34	6	—	1	35	28	48	79	6
Metallarbetare	—	29	30	10	4	—	—	9	8	14	39	2
Elektriska arbetare	1	50	40	11	1	—	—	36	51	33	25	1
Modellsnickare	1	18	13	7	—	—	1	38	23	25	37	1
Finsnickare	—	13	9	—	—	—	5	28	43	9	13	3
Timmermän	—	1	—	1	—	—	6	8	1	—	3	—
Öfriga träarbetare	3	18	14	7	1	—	4	29	27	14	13	3
Måleriarbetare	2	14	2	2	1	—	7	34	20	11	17	1
Maskinister och eldare	2	7	5	1	1	—	1	19	12	3	16	1
Öfriga arbetare	34	38	11	5	—	—	19	105	46	14	20	3
Summa	**167**	**1,123**	**997**	**460**	**51**	—	**94**	**936**	**766**	**749**	**1,788**	**255**

och anställningstid inom mekaniska verkstadsindustrien.

specialiteter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
lefnadsålder år 1901 var												Summa vuxna arbetare, som varit sysselsatta inom mekaniska verkstadsindustrien under						Hela antalet vuxna arbetare, som lämnat dylik uppgift.
40—55 år						öfver 55 år												
mekaniska verkstadsindustrien under																		
mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	mindre än ½ år.	½—3 år.	3—6 år.	6—10 år.	10—20 år.	mer än 20 år.	
—	1	5	5	29	102	—	1	—	—	1	46	1	5	14	27	126	182	355
—	1	2	4	25	135	—	—	—	—	1	47	3	65	161	138	302	245	914
—	—	2	—	4	4	—	—	—	—	1	7	3	30	27	3	10	11	84
5	25	21	7	25	6	2	12	6	8	15	28	19	149	72	36	54	34	364
—	6	3	4	8	7	1	3	2	1	4	11	1	30	17	11	20	19	98
2	6	6	6	30	51	—	3	2	1	4	47	6	67	71	53	115	118	430
—	5	3	2	4	5	—	2	—	—	—	5	36	154	55	13	12	10	280
—	—	1	3	17	17	—	—	—	—	1	7	4	30	50	26	59	30	199
2	9	3	1	8	4	—	—	—	—	1	4	30	92	42	13	18	8	203
—	2	1	—	11	12	—	—	—	—	1	8	—	10	16	6	31	21	84
—	4	4	4	8	9	—	—	—	—	—	2	5	29	21	11	24	13	103
—	—	—	—	5	8	—	—	—	—	—	3	—	7	9	7	18	11	52
1	20	14	12	81	209	—	2	2	4	8	85	20	283	311	303	534	350	1,801
—	3	1	—	12	12	—	—	—	—	—	8	4	57	32	24	39	25	181
—	3	2	3	38	115	—	1	—	—	1	36	14	196	307	273	439	189	1,418
3	12	6	8	21	37	1	3	1	1	4	16	7	175	124	70	108	61	545
—	2	2	1	2	3	—	—	—	1	1	2	1	23	25	16	20	5	90
2	6	4	5	7	6	—	3	1	2	3	4	35	169	46	13	15	10	288
1	8	3	3	6	13	—	—	—	1	1	9	6	137	105	86	92	28	454
—	2	2	1	4	6	—	—	—	—	—	3	—	40	40	25	47	11	163
—	2	2	5	11	4	—	1	1	1	2	1	1	89	94	50	39	6	279
—	13	9	8	33	32	—	3	—	2	7	44	2	72	45	42	77	77	315
—	3	6	9	7	3	—	—	—	—	—	3	5	44	58	18	20	9	154
3	3	5	1	13	3	2	2	3	3	6	8	11	14	9	5	22	11	72
8	13	12	5	15	7	1	3	6	3	9	17	16	63	59	29	38	27	232
2	5	5	8	7	5	—	1	—	1	3	3	11	54	27	22	28	9	151
—	3	4	1	16	9	—	2	2	1	1	7	3	31	23	6	34	17	114
13	58	23	18	36	13	3	21	15	8	27	30	69	222	95	45	83	46	560
42	215	151	124	483	837	10	63	41	38	102	491	313	2,337	1,955	1,371	2,424	1,583	9,983

Tab. 15. Arbetarne fördelade efter

A. Å olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Verkstädernas belägenhet.	Mindre än 1 år.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	5—6 år.	6—7 år.	7—8 år.	8—9 år.	9—10 år.
Stockholms stad	182	510	471	362	369	144	104	92	85	37
» län	61	98	121	105	18	13	13	11	4	12
Uppsala län: Söderfors	2	12	17	23	14	19	10	14	12	3
Öfriga orter	45	32	54	23	8	5	—	3	—	—
Södermanlands län: Eskilstuna	7	50	154	200	97	13	5	2	8	8
Öfriga orter	48	32	56	64	50	28	19	9	11	3
Östergötlands län: Norrköping	11	16	17	18	14	16	6	3	3	—
Finspong	29	28	19	21	23	10	3	3	1	4
Jönköpings län	21	39	41	52	31	19	18	16	18	14
Kronobergs »	13	15	15	8	11	6	8	4	1	2
Kalmar »	2	7	6	12	11	6	4	3	4	—
Gotlands »	11	13	11	7	6	4	—	2	1	2
Blekinge »	37	28	35	29	11	4	4	7	11	2
Kristianstads »	113	80	61	27	30	12	13	5	4	3
Malmöhus »	84	91	81	81	59	22	12	10	13	12
Hallands »	3	1	1	5	1	1	—	—	1	2
Göteb. o. Bohus län: Göteborg	128	126	130	84	52	41	16	17	12	10
Öfriga orter	13	30	23	17	6	7	7	9	6	2
Elfsborgs län	46	30	18	17	4	6	12	6	7	3
Skaraborgs »	15	19	19	23	21	7	8	14	4	9
Vermlands »	32	63	36	27	17	16	18	13	9	7
Örebro län Bofors	44	96	75	46	42	36	29	14	22	9
Öfriga orter	8	13	19	23	6	8	8	7	2	4
Vestmanlands län: Vesterås	17	101	137	151	83	75	21	15	12	23
Öfriga orter	18	58	48	32	9	9	1	1	1	1
Kopparbergs län	55	30	26	26	18	16	16	8	6	2
Gefleborgs län: Gefle	25	32	19	17	1	5	2	—	2	2
Öfriga orter	14	22	21	24	18	11	3	8	7	4
Vesternorrlands län	14	26	14	4	2	3	2	5	3	2
Jemtlands län	11	6	3	4	2	1	1	—	1	—
Summa	**1,109**	**1,704**	**1,748**	**1,532**	**1,034**	**563**	**363**	**301**	**271**	**182**
Däraf i städer	844	1,312	1,346	1,134	763	368	209	171	159	116
» på landsbygd	265	392	402	398	271	195	154	130	112	66

anställningstid hos arbetsgifvaren.

arbetsorter.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
10—12 år.	12—14 år.	14—16 år.	16—18 år.	18—20 år.	20—25 år.	25—30 år.	30—35 år.	35—40 år.	40—45 år.	45—50 år.	Öfver 50 år.	Ej uppg. tid.	Summa.
105	123	53	26	40	37	5	—	—	1	—	—	—	**2,746**
13	12	2	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	**489**
21	21	15	5	3	6	6	5	4	4	1	3	—	**220**
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**171**
83	10	6	10	6	11	3	8	2	2	—	4	—	**689**
17	20	5	6	7	14	30	29	9	1	13	8	—	**479**
4	13	2	2	13	22	1	—	—	—	—	—	—	**161**
4	11	26	9	10	8	7	6	9	6	4	4	—	**245**
34	32	11	13	25	39	15	7	3	2	2	1	7	**460**
6	15	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	**108**
7	8	9	6	5	16	13	10	5	9	3	4	4	**154**
5	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	**66**
13	20	4	5	5	10	9	5	1	4	—	—	—	**244**
11	8	4	4	5	7	—	—	—	—	—	—	2	**389**
13	13	3	8	8	4	8	6	2	—	—	—	8	**538**
2	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	**21**
24	27	19	17	19	12	14	7	6	1	3	—	1	**766**
9	14	8	5	14	21	18	12	3	6	4	4	1	**239**
4	10	—	—	2	6	—	1	—	—	—	—	—	**172**
6	10	7	3	9	13	17	8	5	8	1	1	—	**227**
21	17	8	4	13	4	5	—	2	—	—	—	—	**312**
21	21	18	22	6	15	9	8	5	2	—	—	—	**540**
9	18	4	8	18	11	10	4	2	2	4	5	—	**193**
10	3	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	**653**
10	2	—	2	3	—	3	—	—	—	—	—	—	**198**
9	5	3	4	3	3	12	3	—	1	1	—	1	**248**
—	—	—	1	2	4	3	—	—	1	—	—	—	**116**
6	8	8	7	7	9	10	2	1	1	—	—	—	**191**
—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	**78**
2	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	**34**
469	**442**	**218**	**175**	**230**	**274**	**204**	**122**	**59**	**51**	**36**	**34**	**26**	**11,147**
288	230	95	72	104	117	47	23	10	5	3	4	12	**7,432**
181	212	123	103	126	157	157	99	49	46	33	30	14	**3,715**

Tab. 15. (Forts.) Arbetarne fördelade efter

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Specialiteter.	Mindre än 1 år.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	5—6 år.	6—7 år.	7—8 år.	8—9 år.	9—10 år.
Förmän	8	15	27	37	24	14	14	11	11	11
Gjutare	77	75	109	121	79	51	40	40	36	19
Kärnmakare	21	48	48	41	17	8	6	—	2	1
Handtlangare (gjuteri-)	45	81	67	66	38	22	17	8	8	6
Öfriga gjuteriarbetare	4	7	11	14	6	5	3	3	2	3
Smeder	20	45	41	42	35	22	15	12	14	4
Handtlangare (smides-)	73	89	78	65	26	21	12	5	6	2
Pannplåtslagare	30	39	14	18	23	10	9	3	5	5
Handtlangare (plåtslageri-)	68	68	45	27	19	13	6	3	2	1
Öfriga plåtslageriarbetare	2	10	4	8	5	7	3	2	4	3
Bleck- och kopparslagare	9	21	18	17	9	10	2	6	2	3
Maskinuppsättare	4	6	9	8	4	2	2	—	5	3
Filare	188	284	274	250	158	76	59	55	40	32
Hopsättare	14	35	30	20	16	9	11	4	8	1
Svarfvare	121	175	234	220	157	99	44	42	32	24
Hyflare, fräsare, borrare	14	84	114	108	76	29	15	16	8	12
Smerglare och slipare	16	5	23	13	12	1	5	4	4	9
Handtlangare (maskin-)	136	184	160	76	26	12	3	6	5	2
Öfriga maskinarbetare	32	98	85	93	50	27	17	16	11	10
Metallarbetare	14	32	40	26	21	8	6	8	7	3
Elektriska arbetare		44	60	41	47	36	18	6	6	2
Modellsnickare	16	33	40	43	20	18	7	10	12	9
Finsnickare	6	25	21	18	39	10	12	4	6	2
Timmermän	14	8	5	6	9	2	2	2	3	2
Öfriga träarbetare	27	36	37	25	33	15	11	9	6	2
Måleriarbetare	31	34	27	21	15	7	6	9	5	3
Maskinister och eldare	9	16	24	16	11	7	3	3	3	2
Öfriga arbetare	101	107	103	92	59	22	15	14	18	6
Summa	**1,109**	**1,704**	**1,748**	**1,532**	**1,034**	**563**	**363**	**301**	**271**	**182**

anställningstid hos arbetsgifvaren.

specialiteter.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
10—12 år.	12—14 år.	14—16 år.	16—18 år.	18—20 år.	20—25 år.	25—30 år.	30—35 år.	35—40 år.	40—45 år.	45—50 år.	Öfver 50 år.	Ej uppg. tid.	Summa.
33	26	20	17	15	27	18	14	6	4	1	4	1	**358**
47	57	22	26	33	41	20	16	10	9	9	3	5	**945**
2	1	1	—	—	6	2	—	—	—	1	1	1	**207**
14	15	11	6	6	5	13	6	5	2	1	5	—	**447**
4	8	2	5	1	5	5	3	2	1	3	—	2	**99**
28	29	8	10	22	31	17	14	7	7	7	3	3	**436**
4	1	2	—	1	3	—	—	3	1	—	1	1	**394**
8	5	4	5	7	9	5	3	1	—	—	—	—	**203**
1	3	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	**261**
3	10	3	3	5	5	2	5	—	—	—	1	—	**85**
4	3	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	**110**
1	1	—	1	1	2	1	1	—	1	1	—	—	**53**
68	81	40	31	51	52	39	21	9	10	5	2	4	**1,829**
8	16	5	2	3	4	2	—	1	—	—	—	—	**189**
72	65	47	25	22	26	26	8	2	4	3	6	—	**1,454**
35	14	9	11	13	10	5	4	—	1	—	—	—	**578**
5	1	—	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—	**96**
6	7	4	2	—	1	—	3	—	1	1	—	—	**635**
21	14	4	2	5	5	1	—	1	—	2	—	—	**494**
5	6	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	**180**
14	4	2	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	**302**
29	18	3	6	7	12	18	8	2	4	1	5	—	**321**
8	—	2	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	**157**
2	7	5	—	2	1	3	2	1	—	—	—	—	**76**
12	14	4	2	5	7	7	5	1	3	1	1	3	**266**
6	3	4	2	5	2	6	1	—	—	—	—	1	**188**
5	8	2	2	3	5	3	1	1	—	—	—	1	**125**
24	25	10	11	13	9	9	7	6	3	—	2	3	**659**
469	**442**	**218**	**175**	**230**	**274**	**204**	**122**	**59**	**51**	**36**	**34**	**26**	**11,147**

Tab. 16. Arbetarnes

A. Allmän

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
	Antal arbetare, som hafva sär-											
Verkstädernas belägenhet.	1 kök utan rum.		1 rum utan kök.		1 rum och del i kök.		1 rum och kök.		2 rum utan kök.		2 rum och del i kök.	
	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.
Stockholms stad	—	2	50	86	3	52	34	748	—	3	1	5
» län	1	—	15	29	—	3	3	222	—	1	—	1
Uppsala län: Söderfors	—	—	12	34	—	1	2	60	—	—	—	—
Öfriga orter	—	—	6	9	—	2	—	60	—	1	—	—
Södermanlands län:												
Eskilstuna	—	—	17	76	—	11	9	339	—	—	—	—
Öfriga orter	—	—	21	90	—	—	5	163	—	—	—	—
Östergötlands län:												
Norrköping	—	—	4	18	—	—	3	72	—	—	—	—
Finspong	1	—	8	42	—	2	3	91	—	—	—	—
Jönköpings län	—	4	21	16	—	—	8	207	1	1	1	2
Kronobergs »	—	—	10	1	—	3	3	20	—	1	—	4
Kalmar »	—	—	4	9	1	7	1	62	—	—	—	2
Gotlands »	—	—	1	—	—	2	—	6	—	—	—	2
Blekinge »	—	—	7	—	—	10	2	53	—	1	—	11
Kristianstads län	—	—	22	1	2	3	1	19	—	2	—	15
Malmöhus län	—	—	18	4	1	2	5	88	—	2	—	1
Hallands »	—	—	—	2	—	—	—	7	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus län:												
Göteborg	—	—	20	12	1	9	17	324	—	—	—	—
Öfriga orter	1	12	3	—	—	6	2	72	—	—	—	5
Elfsborgs län	—	—	5	—	1	6	—	75	—	—	—	—
Skaraborgs »	—	—	8	25	—	1	3	69	—	—	—	2
Vermlands »	—	6	17	7	—	2	7	110	1	1	—	—
Örebro län: Bofors	1	2	43	5	1	2	10	229	—	—	—	—
Öfriga orter	1	—	7	10	—	—	1	68	—	—	—	—
Vestmanl. län: Vesterås	—	1	19	44	—	5	13	292	—	—	—	—
Öfriga orter	—	—	16	9	—	—	3	80	—	—	—	—
Kopparbergs län	—	—	18	24	—	2	5	78	—	—	—	—
Gefleborgs län: Gefle	—	—	2	13	1	—	—	33	—	—	—	—
Öfriga orter	—	—	10	11	—	—	3	81	—	—	—	—
Vesternorrlands län	—	—	6	7	—	—	2	16	—	—	—	—
Jemtlands län	—	—	4	1	—	—	1	8	—	—	—	—
Summa	**5**	**27**	**394**	**585**	**11**	**131**	**146**	**3,752**	**2**	**13**	**2**	**50**
Däraf i städer	1	6	201	310	9	106	96	2,391	1	11	1	35

bostadsförhållanden.

öfversikt.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
skild bostad.						Arbetare, som äro inneboende.						Arbetare, som lämnat ofullständiga uppgifter om sina bostadsförhållanden.		Hela antalet arbetare.		
2 rum och kök.		3 eller flera rum och kök.		Summa.		Hos föräldrar.		Hos andra.		Summa.						
Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Ensamma.	Med familj.	Summa.
10	322	—	43	98	1,261	643	2	736	4	1,379	6	—	2	1,477	1,269	2,746
—	36	—	6	19	298	57	—	113	2	170	2	—	—	189	300	489
—	1	—	—	14	96	74	1	34	1	108	2	—	—	122	98	220
—	8	—	—	6	80	35	—	44	1	79	1	3	2	88	83	171
—	32	—	6	26	464	72	—	125	1	197	1	—	1	223	466	689
—	16	—	2	26	271	141	—	39	1	180	1	—	1	206	273	479
—	4	—	1	7	95	39	1	18	—	57	1	—	1	64	97	161
—	1	—	2	12	138	69	1	24	1	93	2	—	—	105	140	245
3	31	—	2	34	263	124	—	27	5	151	5	—	7	185	275	460
1	22	—	1	14	52	29	—	8	3	37	3	1	1	52	56	108
—	10	—	—	6	90	47	—	10	1	57	1	—	—	63	91	154
—	14	2	6	3	30	19	—	13	—	32	—	—	1	35	31	66
1	49	—	9	10	133	61	—	31	2	92	2	1	6	103	141	244
4	102	—	29	29	171	80	—	98	2	178	2	5	4	212	177	389
9	199	—	20	33	316	112	—	66	1	178	1	3	7	214	324	538
—	5	—	—	—	14	5	—	2	—	7	—	—	—	7	14	21
—	31	—	1	38	377	225	1	118	2	343	3	3	2	384	382	766
3	21	—	10	9	126	87	—	16	1	103	1	—	—	112	127	239
—	9	—	2	6	92	49	—	25	—	74	—	—	—	80	92	172
—	12	—	1	11	110	75	2	27	1	102	3	—	1	113	114	227
1	17	—	3	26	146	99	—	41	—	140	—	—	—	166	146	312
3	15	—	2	58	255	171	—	51	—	222	—	3	2	283	257	540
—	16	—	4	9	98	67	—	17	—	84	—	1	1	94	99	193
1	32	—	7	33	381	75	1	154	2	229	3	2	5	264	389	653
—	17	—	1	19	107	43	—	28	—	71	—	1	—	91	107	198
—	2	—	—	23	106	70	—	46	—	116	—	3	—	142	106	248
—	2	—	—	3	48	17	1	39	1	56	2	7	—	66	50	116
—	4	—	1	13	97	49	1	26	2	75	3	—	3	88	103	191
—	—	—	—	8	23	25	—	20	—	45	—	2	—	55	23	78
1	1	—	—	6	10	4	—	11	1	15	1	2	—	23	11	34
37	1,031	2	159	599	5,748	2,663	11	2,007	35	4,670	46	37	47	5,306	5,841	11,147
24	768	2	121	335	3,748	1,603	7	1,666	20	3,269	27	28	25	3,632	3,800	7,432
13	263	—	38	264	2,000	1,060	4	341	15	1,401	19	9	22	1,674	2,041	3,715

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes

B. Af arbetare med familj bebodda lägenheter, jämte uppgifter

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	1 kök utan rum.			1 rum utan kök.			1 rum och del i kök.			1 rum och kök.		
	Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.	
		Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.
Stockholms stad	2	7	—	86	295	—	52	165	1	748	2,918	55
» län	—	—	—	29	103	2	3	10	—	222	871	6
Uppsala län: Söderfors	—	—	—	34	106	—	1	6	—	60	276	—
Öfriga orter	—	—	—	9	32	—	2	7	—	60	248	5
Södermanlands län:												
Eskilstuna	—	—	—	76	260	1	11	42	1	339	1,420	28
Öfriga orter	—	—	—	90	314	—	—	—	—	163	637	7
Östergötlands län:												
Norrköping	—	—	—	18	63	1	—	—	—	72	312	2
Finspong	—	—	—	42	155	—	2	13	1	91	405	12
Jönköpings län	4	20	—	16	53	—	—	—	—	207	1,049	14
Kronobergs »	—	—	—	1	3	—	3	16	—	20	91	—
Kalmar »	—	—	—	9	34	—	7	24	—	62	274	2
Gotlands »	—	—	—	—	—	—	2	5	—	6	24	—
Blekinge »	—	—	—	—	—	—	10	39	—	53	258	1
Kristianstads län	—	—	—	1	4	—	3	8	—	19	73	—
Malmöhus län	—	—	—	4	22	—	2	9	—	88	355	1
Hallands »	—	—	—	2	12	—	—	—	—	7	25	4
Göteborgs och Bohus län:												
Göteborg	—	—	—	12	36	—	9	35	1	324	1,532	29
Öfriga orter	12	46	2	—	—	—	6	25	—	72	341	—
Elfsborgs län	—	—	—	—	—	—	6	35	—	75	363	8
Skaraborgs »	—	—	—	25	88	—	1	7	—	69	292	1
Vermlands »	6	27	—	7	30	—	2	9	—	110	505	—
Örebro län: Bofors	2	8	—	5	16	—	2	10	—	229	924	5
Öfriga orter	—	—	—	10	44	—	—	—	—	68	306	2
Vestmanl. län: Vesterås	1	4	—	44	131	1	5	19	1	292	1,100	23
Öfriga orter	—	—	—	9	28	—	—	—	—	80	319	4
Kopparbergs län	—	—	—	24	93	—	2	5	—	78	332	—
Gefleborgs län: Gefle	—	—	—	13	43	—	—	—	—	33	120	1
Öfriga orter	—	—	—	11	31	—	—	—	—	81	351	—
Vesternorrlands län	—	—	—	7	22	—	—	—	—	16	74	—
Jemtlands län	—	—	—	1	3	—	—	—	—	8	28	—
Summa	**27**	**112**	**2**	**585**	**2,021**	**5**	**131**	**489**	**5**	**3,752**	**15,823**	**210**
Däraf i städer	6	29	—	310	1,068	5	106	383	4	2,391	9,842	169
» på landsbyg[illegible]	21	83	2	275	953	—	25	106	1	1,361	5,981	41

bostadsförhållanden.

om antalet familjemedlemmar och hos familjen inneboende.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
2 rum utan kök.			2 rum och del i kök.			2 rum och kök.			3 eller flera rum och kök.			Summa.			Antal familjer, som hafva främmande inneboende.
Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		Antal lägenheter.	I lägenheterna boende.		
	Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.		Familjemedlemmar.	Andra.	
3	10	1	5	14	6	322	1,278	254	43	177	53	**1,261**	**4,864**	**370**	278
1	4	—	1	5	—	36	156	20	6	26	5	**298**	**1,175**	**33**	20
—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	**96**	**393**	—	—
1	4	—	—	—	—	8	40	8	—	—	—	**80**	**331**	**13**	7
—	—	—	—	—	—	32	139	14	6	27	5	**464**	**1,888**	**49**	36
—	—	—	—	—	—	16	81	3	2	15	3	**271**	**1,047**	**13**	12
—	—	—	—	—	—	4	26	—	1	4	—	**95**	**405**	**3**	3
—	—	—	—	—	—	1	8	—	2	8	1	**138**	**589**	**14**	11
1	2	—	2	15	—	31	142	2	2	17	—	**263**	**1,298**	**16**	12
1	2	—	4	21	—	22	103	—	1	2	—	**52**	**238**	—	—
—	—	—	2	9	—	10	43	—	—	—	—	**90**	**384**	**2**	2
—	—	—	2	10	—	14	70	1	6	26	2	**30**	**135**	**3**	3
1	8	—	11	44	1	49	221	4	9	39	5	**133**	**609**	**11**	6
2	11	—	15	78	—	102	459	13	29	142	9	**171**	**775**	**22**	15
2	10	—	1	3	—	199	872	19	20	84	2	**316**	**1,355**	**22**	17
—	—	—	—	—	—	5	33	—	—	—	—	**14**	**70**	**4**	3
—	—	—	—	—	—	31	161	6	1	3	—	**377**	**1,767**	**36**	29
—	—	—	5	30	—	21	100	—	10	50	—	**126**	**592**	**2**	1
—	—	—	—	—	—	9	39	3	2	7	—	**92**	**444**	**11**	8
—	—	—	2	9	—	12	63	1	1	3	—	**110**	**462**	**2**	2
1	6	—	—	—	—	17	88	1	3	12	1	**146**	**677**	**2**	2
—	—	—	—	—	—	15	76	—	2	18	—	**255**	**1,052**	**5**	4
—	—	—	—	—	—	16	80	4	4	20	—	**98**	**450**	**6**	6
—	—	—	—	—	—	32	156	14	7	34	11	**381**	**1,444**	**50**	38
—	—	—	—	—	—	17	78	4	1	10	—	**107**	**435**	**8**	5
—	—	—	—	—	—	2	9	—	—	—	—	**106**	**439**	—	—
—	—	—	—	—	—	2	9	—	—	—	—	**48**	**172**	**1**	1
—	—	—	—	—	—	4	16	—	1	4	—	**97**	**402**	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**23**	**96**	—	—
—	—	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	**10**	**38**	—	—
13	**57**	**1**	**50**	**238**	**7**	**1,031**	**4,558**	**371**	**159**	**728**	**97**	**5,748**	**24,026**	**698**	**521**
11	51	1	35	168	7	768	3,366	353	121	539	91	**3,748**	**15,446**	**630**	468
2	6	—	15	70	—	263	1,192	18	38	189	6	**2,000**	**8,580**	**68**	53

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes bostadsförhållanden.

C. Hyresbelopp i medeltal för olika bostadskategorier.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Verkstädernas belägenhet.	Hyresbelopp i medeltal för särskild bostad om:													
	1 rum *eller* kök.		1 rum och del i kök.		1 rum och kök.		2 rum *utan* eller *med del* i kök.		2 rum och kök.		3 eller flere rum och kök.		Summa.	
	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.
Stockholms stad	136	182	55	218	762	262	9	327	315	410	41	629	**1,318**	**300**
Stockholms län: Södertelge	30	98	1	100	114	167	1	280	19	280	2	350	**167**	**170**
Sundbyberg	—	—	—	—	12	187	—	—	2	282	1	325	**15**	**209**
Landsbygd	14	116	2	256	84	166	1	315	10	309	2	625	**113**	**184**
Uppsala län: Uppsala	13	100	—	—	29	123	1	165	1	220	—	—	**44**	**119**
Enköping	2	92	2	80	28	127	—	—	6	215	—	—	**38**	**136**
Söderfors	—	—	—	—	5	77	—	—	—	—	—	—	**5**	**77**
Södermanlands län: Eskilstuna	91	96	11	132	319	149	—	—	19	215	6	419	**446**	**145**
Öfriga städer	4	53	—	—	38	115	—	—	2	215	1	300	**45**	**118**
Landsbygd	7	60	—	—	30	122	—	—	4	190	—	—	**41**	**118**
Östergötlands län: Norrköping	22	86	—	—	62	144	—	—	4	229	1	700	**89**	**139**
Finspong	5	38	1	36	13	45	—	—	—	—	—	—	**19**	**43**
Jönköpings län: Landsbygd	35	28	—	—	147	48	3	42	6	49	—	—	**191**	**45**
Kronobergs län: Vexiö	2	63	2	67	11	66	3	100	2	100	1	325	**21**	**86**
Landsbygd	2	30	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	**3**	**53**
Kalmar län: Kalmar	3	64	—	—	5	84	1	120	3	172	—	—	**12**	**104**
Gotlands län: Visby	1	96	2	75	6	80	2	132	9	139	5	248	**25**	**139**
Blekinge län: Städer	3	84	6	99	9	98	4	84	9	156	4	185	**35**	**120**
Landsbygd	1	36	3	62	10	58	2	66	15	75	1	120	**32**	**68**
Kristianstads län: Städer	23	76	4	78	18	78	15	84	77	116	19	143	**156**	**105**
Malmöhus län: Malmö	4	108	1	168	36	154	—	—	17	201	—	—	**58**	**165**
Lund	6	66	1	80	25	110	—	—	27	155	1	372	**60**	**129**
Öfriga städer	8	74	1	96	14	122	2	117	56	137	5	204	**86**	**132**
Landsbygd	4	58	—	—	12	71	—	—	42	126	3	183	**61**	**113**
Hallands län: Varberg	2	63	—	—	5	86	—	—	2	150	—	—	**9**	**95**
Göteb. o. Bohus län: Göteborg	5	113	1	132	33	162	—	—	5	259	—	—	**44**	**167**
Göteborgs omgifn.	26	102	8	95	285	154	—	—	13	254	1	336	**333**	**153**
Uddevalla	1	120	3	84	3	78	1	96	3	117	—	—	**11**	**96**
Landsbygd	1	65	1	60	5	65	—	—	1	30	—	—	**8**	**60**
Elfsborgs län: Städer	4	82	7	83	48	115	—	—	1	225	1	360	**61**	**115**
Landsbygd	—	—	—	—	2	83	—	—	—	—	—	—	**2**	**83**

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes bostadsförhållanden.

C. (Forts.) Hyresbelopp i medeltal för olika bostadskategorier.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Verkstädernas belägenhet.	Hyresbelopp i medeltal för särskild bostad om:													
	1 rum *eller* kök.		1 rum och del *i* kök.		1 rum *och* kök.		2 rum *utan* eller *med* *del i* kök.		2 rum och kök.		3 eller flere rum och kök.		Summa.	
	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Antal lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.	Lägenheter.	Hyresbelopp i medeltal. Kr.
Skaraborgs län: Lidköping ...	2	52	1	40	21	79	—	—	5	106	—	—	**29**	**80**
Landsbygd ...	2	78	—	—	4	66	1	96	4	125	—	—	**11**	**92**
Vermlands län: Karlstad	3	112	—	—	4	126	—	—	—	—	—	—	**7**	**119**
Arvika	14	87	1	48	36	120	1	40	3	167	—	—	**55**	**112**
Landsbygd ...	7	37	1	75	21	81	—	—	1	150	—	—	**30**	**73**
Örebro län: Örebro.....	1	65	—	—	7	138	—	—	2	210	—	—	**10**	**145**
Bofors	16	92	3	45	7	54	—	—	—	—	—	—	**26**	**76**
Öfriga landsbygden	3	82	—	—	12	97	—	—	5	155	1	275	**21**	**117**
Vestmanlands län: Vesterås ...	62	93	5	94	281	140	—	—	21	230	6	343	**375**	**140**
Sala.....	1	100	—	—	22	114	—	—	2	175	1	220	**26**	**122**
Landsbygd	23	47	—	—	46	74	—	—	8	106	—	—	**77**	**69**
Kopparbergs län: Städer	5	59	—	—	19	101	—	—	—	—	—	—	**24**	**92**
Landsbygd...	33	34	—	—	38	60	—	—	—	—	—	—	**71**	**48**
Gefleborgs län: Gefle	15	111	1	68	27	155	—	—	2	325	—	—	**45**	**146**
Landsbygd ...	3	32	—	—	43	31	—	—	—	—	—	—	**46**	**31**
Vesternorrlands län: Sundsvall	13	107	—	—	13	136	—	—	—	—	—	—	**26**	**121**
Jemtlands län: Östersund	5	103	—	—	9	129	—	—	2	174	—	—	**16**	**127**
Summa	**663**	**101**	**124**	**150**	**2,781**	**164**	**47**	**143**	**725**	**269**	**103**	**407**	**4,443**	**177**
Däraf i städer	507	117	113	156	2,301	181	40	151	629	291	96	414	**3,686**	**196**
» på landsbygd	156	52	11	91	480	79	7	96	96	134	7	314	**757**	**83**

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes

D. Antal af arbetarne förhyrda bostadslägenheter af

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Arbetsort.	Ett rum *eller* kök.										Ett rum				
	Högst 25 kr.	25—50 kr.	50—75 kr.	75—100 kr.	100—125 kr.	125—150 kr.	150—175 kr.	175—200 kr.	Öfver 200 kr.	S:a lägenheter.	Högst 50 kr.	50—75 kr.	75—100 kr	100—125 kr.	125—150 kr.
Stockholms stad	—	—	—	1	11	17	20	36	[1])51	**136**	—	1	2	3	9
Stockholms län:															
Södertelge	—	—	3	17	5	4	—	—	1	**30**	—	—	1	11	12
Sundbyberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Landsbygd	—	—	1	5	5	—	2	—	1	**14**	—	—	1	3	—
Uppsala län:															
Uppsala	—	1	2	5	2	1	—	2	—	**13**	—	—	4	10	10
Enköping	—	—	—	1	1	—	—	—	—	**2**	—	—	2	9	10
Söderfors	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—
Södermanlands län:															
Eskilstuna	—	—	10	33	44	4	—	—	—	**91**	—	2	9	28	73
Öfriga städer	—	2	1	1	—	—	—	—	—	**4**	—	—	11	12	11
Landsbygd	—	2	5	—	—	—	—	—	—	**7**	—	1	3	14	9
Östergötlands län:															
Norrköping	—	—	6	10	5	—	1	—	—	**22**	—	1	1	21	14
Finspong	1	3	—	1	—	—	—	—	—	**5**	11	1	1	—	—
Jönköpings län: Landsb.	20	14	1	—	—	—	—	—	—	**35**	67	69	10	1	—
Kronobergs län:															
Vexiö	—	1	—	1	—	—	—	—	—	**2**	—	9	2	—	—
Landsbygd	1	1	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—	—	—	1	—
Kalmar län:															
Kalmar	—	1	1	1	—	—	—	—	—	**3**	—	1	3	1	—
Landsbygd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands län: Visby	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**	1	2	1	2	—
Blekinge län:															
Städer	—	—	—	2	1	—	—	—	—	**3**	1	4	—	—	3
Landsbygd	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**1**	2	8	—	—	—
Kristianstads l.: Städer	—	1	10	10	2	—	—	—	—	**23**	—	10	7	1	—
Malmöhus län:															
Malmö	—	—	—	2	2	—	—	—	—	**4**	—	1	2	4	9
Lund	—	1	3	1	1	—	—	—	—	**6**	—	—	6	11	8
Trelleborg	—	—	3	1	—	—	—	—	—	**4**	—	2	1	2	—
Öfriga städer	—	—	1	3	—	—	—	—	—	**4**	—	1	2	3	—
Landsbygd	—	2	2	—	—	—	—	—	—	**4**	—	9	3	—	—
Hallands län: Varberg	—	2	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—	2	2	1	—
Göteborgs o. Bohus län:															
Göteborg	—	—	1	—	3	—	1	—	—	**5**	—	—	2	2	6
Göteborgs omgifn.	—	2	8	5	5	2	1	2	1	**26**	1	5	24	58	31
Uddevalla	—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**	—	2	1	—	—
Landsbygd	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**	—	4	1	—	—
Elfsborgs län:															
Städer	—	1	—	2	1	—	—	—	—	**4**	—	2	7	27	10
Landsbygd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—

[1]) Se den närmare specifikationen å efterföljande uppslag.

bostadsförhållanden.

vanligast förekommande slag, fördelade efter årshyra.

17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
och kök.						Två rum och kök.													
150—175 kr.	175—200 kr.	200—225 kr.	225—250 kr.	Öfver 250 kr.	S:a lägenheter.	Högst 75 kr.	75—100 kr.	100—125 kr.	125—150 kr.	150—175 kr.	175—200 kr.	200—225 kr.	225—250 kr.	250—275 kr.	275—300 kr.	300—325 kr.	325—350 kr.	Öfver 350 kr.	S:a lägenheter.
13	18	87	104	[1]525	**762**	—	—	—	—	1	1	3	5	3	10	24	18	[1]250	**315**
45	20	16	5	4	**114**	—	—	—	—	1	1	1	1	4	1	5	3	2	**19**
2	3	4	1	1	**12**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	**2**
43	28	5	1	3	**84**	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	—	4	**10**
4	—	1	—	—	**29**	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**
6	1	—	—	—	**28**	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	1	—	—	**6**
—	—	—	—	—	**5**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**
175	26	6	—	—	**319**	—	—	—	—	2	1	2	1	4	5	2	—	2	**19**
4	—	—	—	—	**38**	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	**2**
3	—	—	—	—	**30**	—	—	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	**4**
9	9	6	1	—	**62**	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	**4**
—	—	—	—	—	**13**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**
—	—	—	—	—	**147**	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**
—	—	—	—	—	**11**	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**
—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**
—	—	—	—	—	**5**	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	**3**
—	—	—	—	—	**—**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**
—	—	—	—	—	**6**	—	1	3	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	**9**
1	—	—	—	—	**9**	—	—	4	1	—	3	—	1	—	—	—	—	—	**9**
—	—	—	—	—	**10**	12	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**15**
—	—	—	—	—	**18**	2	21	32	17	2	2	1	—	—	—	—	—	—	**77**
9	10	1	—	—	**36**	—	—	2	2	1	4	1	3	3	—	1	—	—	**17**
—	—	—	—	—	**25**	—	1	3	6	10	2	5	—	—	—	—	—	—	**27**
1	—	—	—	1	**7**	—	3	4	6	1	3	1	—	—	—	1	—	—	**19**
1	—	—	—	—	**7**	4	4	7	10	6	6	—	—	—	—	—	—	—	**37**
—	—	—	—	—	**12**	3	3	22	6	3	2	2	1	—	—	—	—	—	**42**
—	—	—	—	—	**5**	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**2**
12	7	3	1	—	**33**	—	—	—	1	—	—	—	2	1	—	—	—	1	**5**
69	62	29	4	2	**285**	—	—	—	4	—	—	1	2	1	—	3	—	2	**13**
—	—	—	—	—	**3**	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**
—	—	—	—	—	**5**	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**
2	—	—	—	—	**48**	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
—	—	—	—	—	**2**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes

D. (Forts.) Antal af arbetarne förhyrda bostadslägenheter af

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Arbetsort.	Ett rum *eller* kök.										Ett rum				
	Högst 25 kr.	25—50 kr.	50—75 kr.	75—100 kr.	100—125 kr.	125—150 kr.	150—175 kr.	175—200 kr.	Öfver 200 kr.	S:a lägenheter.	Högst 50 kr.	50—75 kr.	75—100 kr.	100—125 kr.	125—150 kr.
Skaraborgs län:															
Lidköping	—	—	2	—	—	—	—	—	—	**2**	—	8	10	3	—
Landsbygd	—	—	—	2	—	—	—	—	—	**2**	1	2	1	—	—
Vermlands län:															
Karlstad	—	—	1	1	—	—	1	—	—	**3**	—	—	1	—	3
Arvika	—	—	6	4	4	—	—	—	—	**14**	—	—	5	14	16
Landsbygd	2	4	1	—	—	—	—	—	—	**7**	1	2	16	2	—
Örebro län:															
Örebro	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	1	3	—
Bofors	—	2	6	3	1	2	—	2	—	**16**	6	1	—	—	—
Öfriga landsbygden	—	—	2	—	1	—	—	—	—	**3**	—	2	2	7	1
Vestmanlands län:															
Vesterås	—	—	7	36	12	4	1	—	2	**62**	—	—	6	32	170
Sala	—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**	—	—	3	14	2
Landsbygd	1	15	7	—	—	—	—	—	—	**23**	1	20	24	1	—
Kopparbergs län:															
Städer	—	2	2	—	1	—	—	—	—	**5**	—	2	7	5	5
Landsbygd	2	27	4	—	—	—	—	—	—	**33**	12	23	1	2	—
Gefleborgs län:															
Gefle	—	—	—	2	10	3	—	—	—	**15**	—	1	1	2	5
Landsbygd	1	1	1	—	—	—	—	—	—	**3**	42	1	—	—	—
Vesternorrlands län:															
Sundsvall	—	—	3	3	4	—	1	2	—	**13**	—	—	2	4	2
Jemtlands län: Östersund	—	—	—	3	2	—	—	—	—	**5**	—	—	1	3	3
Summa	**28**	**86**	**102**	**157**	**125**	**37**	**28**	**44**	**56**	**663**	**146**	**202**	**194**	**318**	**422**
Däraf i städer	—	14	71	146	118	35	26	42	55	**507**	3	56	127	287	412
» på landsbygd	28	72	31	11	7	2	2	2	1	**156**	143	146	67	31	10

Närmare specifikation af de

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Arbetsort.	Ett rum *eller* kök.						Ett rum				
	200—225 kr.	225—250 kr.	250—275 kr.	275—300 kr.	300—325 kr.	S:a dyrare lägenheter.	250—275 kr.	275—300 kr.	300—325 kr.	325—350 kr.	350—375 kr.
Stockholms stad	30	13	5	—	3	**51**	179	128	159	29	16
Öfriga orter	2	3	—	—	—	**5**	9	1	1	—	1
Summa	**32**	**16**	**5**	**—**	**3**	**56**	**188**	**129**	**160**	**29**	**17**

bostadsförhållanden.

vanligast förekommande slag, fördelade efter årshyra.

17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30	31.	32.	33.	34.	35.	36.
och kök.						Två rum och kök.													
150—175 kr.	175—200 kr.	200—225 kr.	225—250 kr.	Öfver 250 kr.	S:a lägenheter.	Högst 75 kr.	75—100 kr.	100—125 kr.	125—150 kr.	150—175 kr.	175—200 kr.	200—225 kr.	225—250 kr.	250—275 kr.	275—300 kr.	300—325 kr.	325—350 kr.	Öfver 350 kr.	S:a lägenheter.
—	—	—	—	—	21	—	2	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	4	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	—	—	36	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	21	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2	1	—	—	—	7	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	12	—	—	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	5
57	13	3	—	—	281	—	—	—	1	1	2	5	4	3	2	2	—	1	21
2	1	—	—	—	22	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	46	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	6	—	—	1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	1	2	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	—	—	—	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
474	**208**	**163**	**117**	**537**	**2,781**	**29**	**39**	**93**	**64**	**35**	**41**	**29**	**25**	**22**	**21**	**42**	**21**	**264**	**725**
428	180	158	116	534	**2,301**	7	33	62	53	29	34	26	23	20	20	41	21	260	**629**
46	28	5	1	3	**480**	22	6	31	11	6	7	3	2	2	1	1	—	4	**96**

dyraste bostadslägenheterna.

13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
och kök.			Två rum och kök.											
375—400 kr.	400—425 kr.	S:a dyrare lägenheter.	350—375 kr.	375—400 kr.	400—425 kr.	425—450 kr.	450—475 kr.	475—500 kr.	500—525 kr.	525—550 kr.	550—575 kr.	575—600 kr.	Öfver 600 kr.	Summa dyrare lägenheter.
9	5	**525**	42	24	50	15	41	25	36	2	6	1	8	**250**
—	—	**12**	5	2	3	2	2	—	—	—	—	—	—	**14**
9	**5**	**537**	**47**	**26**	**53**	**17**	**43**	**25**	**36**	**2**	**6**	**1**	**8**	**264**

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes

E. Arbetare, som hafva fri eller egen, särskild bostad.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, som bo i egen lägenhet.							Antal arbetare, som stadens			
	1 rum *eller* kök.	1 rum och del i kök.	1 rum och kök.	2 rum *utan* eller *med del i* kök.	2 rum och kök.	3 eller flere rum och kök.	Summa.	1 rum *eller* kök.	1 rum och del i kök.	1 rum och kök.	2 rum *utan* eller *med del i* kök.
Stockholms stad	—	—	14	—	15	2	**31**	2	—	5	—
Stockholms län	—	—	4	—	4	1	**9**	1	—	11	—
Uppsala län: Söderfors	—	—	—	—	—	—	—	46	1	57	—
Öfriga orter	—	—	3	—	1	—	**4**	—	—	—	—
Södermanlands län: Eskilstuna	1	—	25	—	11	—	**37**	1	—	2	—
Öfriga orter	1	—	7	—	4	1	**13**	99	—	93	—
Östergötlands län: Norrköping	—	—	5	—	—	—	**5**	—	—	8	—
Finspong	—	—	7	—	—	1	**8**	46	1	73	—
Jönköpings län	2	—	23	—	22	2	**49**	4	—	45	2
Kronobergs »	—	—	3	—	4	—	**7**	7	1	8	2
Kalmar »	—	—	1	—	6	—	**7**	10	8	57	1
Gotlands »	—	—	—	—	4	3	**7**	—	—	—	—
Blekinge »	—	1	9	—	10	4	**24**	2	—	26	4
Kristianstads »	—	1	2	2	27	10	**42**	—	—	—	—
Malmöhus »	—	—	6	1	65	11	**83**	—	—	—	—
Hallands »	—	—	2	—	3	—	**5**	—	—	—	—
Göteb. o. Bohus län: Göteborg	—	1	21	—	12	—	**34**	—	—	1	—
Öfriga orter	—	—	8	—	16	9	**33**	14	2	57	4
Elfsborgs län	—	—	6	—	5	1	**12**	1	—	19	—
Skaraborgs »	—	—	4	1	1	1	**7**	29	—	43	—
Vermlands »	—	—	26	1	12	3	**42**	6	—	29	—
Örebro län: Bofors	1	—	—	—	12	2	**15**	34	—	232	—
Öfriga orter	—	—	10	—	9	3	**22**	14	—	40	—
Vestmanlands län: Vesterås	—	—	22	—	12	1	**35**	1	—	2	—
Öfriga orter	—	—	7	—	4	—	**11**	1	—	8	—
Kopparbergs län	—	—	13	—	2	—	**15**	3	—	12	—
Gefleborgs län: Gefle	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—
Öfriga orter	—	—	5	—	—	1	**6**	18	—	36	—
Vesternorrlands län	—	—	5	—	—	—	**5**	—	—	—	—
Jemtlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**5**	**3**	**238**	**5**	**261**	**56**	**568**	**339**	**13**	**870**	**13**
Däraf i städer	1	2	134	5	147	27	**316**	7	—	47	3
» på landsbygd	4	1	104	—	114	29	**252**	332	13	823	10

bostadsförhållanden.

Arbetare, som bo i verkstadens hus.

13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
bo fritt i verkhus.			Antal arbetare, som bo fritt hos andra.							Summa arbetare, som hafva fri eller egen, särskild bostad.	Antal arbetare, som bo i verkstadens hus mot betalning.						
2 rum och kök.	3 eller flere rum och kök.	Summa.	1 rum *eller* kök.	1 rum och del i kök.	1 rum och kök.	2 rum *utan* eller *med del i* kök.	2 rum och kök.	3 eller flere rum och kök.	Summa.		1 rum *eller* kök.	1 rum och del i kök.	1 rum och kök.	2 rum *utan* eller *med del i* kök.	2 rum och kök.	3 ell. flere rum och kök.	Summa.
2	—	9	—	—	1	—	—	—	1	41	1	—	8	—	2	1	12
—	—	12	—	—	—	—	1	—	1	22	23	—	82	—	6	—	111
1	—	105	—	—	—	—	—	—	—	105	—	—	2	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—
1	—	4	—	—	2	—	1	—	3	44	3	—	27	—	—	—	30
6	—	198	—	—	—	—	—	—	—	211	—	—	2	—	—	—	2
—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—
1	1	122	—	—	1	—	—	—	1	131	—	—	—	—	—	—	—
6	—	57	—	—	—	—	—	—	—	106	29	—	102	1	5	—	137
17	—	35	—	—	—	—	—	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—
1	—	77	—	—	—	—	—	—	—	84	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—
15	—	47	1	—	1	2	1	—	5	76	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	44	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	84	—	—	—	—	2	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
1	—	2	1	—	1	—	—	—	2	38	—	—	1	—	—	—	1
4	—	81	—	—	1	—	—	1	2	116	—	—	1	—	—	—	1
3	—	23	—	—	—	—	—	—	—	35	—	—	1	—	—	—	1
1	—	73	—	—	—	—	1	—	1	81	—	—	—	—	—	—	—
2	—	37	—	—	1	—	—	—	1	80	—	—	4	1	—	—	5
6	—	272	—	—	—	—	—	—	—	287	—	—	—	—	—	—	—
—	—	54	—	—	—	—	—	—	—	76	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	39	8	—	100	—	2	—	110
3	—	12	—	—	—	—	—	—	—	23	18	—	37	—	7	—	62
—	—	15	1	2	1	—	—	—	4	34	26	—	33	—	—	—	59
—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	1	—	—	—	1
4	—	58	—	—	—	—	—	—	—	64	1	—	41	—	—	—	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	1	—	7
76	1	1,312	4	2	9	2	6	1	24	1,904	109	—	448	2	25	1	585
11	—	68	3	—	5	—	5	—	13	397	24	—	162	1	10	1	198
65	1	1,244	1	2	4	2	1	1	11	1,507	85	—	286	1	15	—	387

Tab. 16. (Forts.) Arbetarnes

F. Arbetare, som äro inneboende

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, som bo hos föräldrar												
	fritt.	för en kostnad af:										mot ej angifvet belopp.	Summa.
		Mindre än 25	25—50	50—75	75—100	100—125	125—150	150—200	200—300	300—400	Öfver 400		
		kronor årligen.											
Stockholms stad	151	—	1	24	35	68	27	23	33	46	194	43	645
» län	3	—	2	10	7	2	1	—	1	12	16	3	57
Uppsala län: Söderfors	1	—	—	—	—	—	—	6	15	37	15	1	75
Öfriga orter	1	—	—	1	2	—	1	—	4	7	3	16	35
Södermanlands län: Eskilstuna	6	—	1	14	6	10	2	2	2	16	4	9	72
Öfriga orter	89	—	1	14	1	—	—	3	14	10	—	9	141
Östergötlands län: Norrköping	1	—	—	6	2	—	2	2	15	9	3	—	40
Finspong	34	—	—	—	—	—	—	—	21	10	4	1	70
Jönköpings län	51	—	1	3	—	2	—	—	1	1	—	65	124
Kronobergs »	15	—	2	1	1	—	—	—	1	1	1	7	29
Kalmar »	39	—	—	2	—	—	—	—	1	1	—	4	47
Gotlands »	—	—	3	1	3	—	—	—	3	6	3	—	19
Blekinge »	21	—	3	7	—	—	1	—	5	4	—	20	61
Kristianstads län	17	—	2	25	14	2	—	1	7	6	1	5	80
Malmöhus »	17	—	1	6	14	8	—	6	25	12	1	22	112
Hallands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	—	—	—	9	1	2	—	1	—	—	—	213	226
Öfriga orter	24	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	62	87
Elfsborgs län	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	47	49
Skaraborgs »	7	—	1	5	—	—	—	—	3	2	—	59	77
Vermlands »	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	99
Örebro län: Bofors	13	1	6	6	3	1	1	—	—	—	—	140	171
Öfriga orter	9	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	57	67
Vestmanlands län: Vesterås	2	—	—	2	4	6	2	3	25	28	3	1	76
Öfriga orter	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	38	43
Kopparbergs län	—	1	1	—	1	—	—	—	—	2	1	64	70
Gefleborgs län: Gefle	—	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	11	18
Öfriga orter	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	43	50
Vesternorrlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	23	25
Jemtlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Summa	**504**	**2**	**25**	**142**	**100**	**104**	**38**	**47**	**177**	**211**	**255**	**1,069**	**2,674**
Däraf i städer	208	—	13	116	95	101	37	39	123	152	228	498	1,610
» på landsbygd	296	2	12	26	5	3	1	8	54	59	27	571	1,064

bostadsförhållanden.

(hos föräldrar eller hos andra).

15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.
Antal arbetare, som bo hos andra													Summa inneboende.
fritt.	för en kostnad af:										mot ej angifvet belopp.	Summa.	
	Mindre än 25	25—50	50—75	75—100	100—125	125—150	150—200	200—300	300—400	Öfver 400			
	kronor årligen.												
8	—	1	25	94	196	111	229	31	12	33	—	740	1,385
3	—	—	8	23	45	14	19	—	1	2	—	115	172
6	—	—	—	—	1	—	5	13	9	—	1	35	110
—	—	—	3	23	12	2	2	—	2	1	—	45	80
—	—	4	27	40	40	3	7	3	1	1	—	126	198
13	—	5	15	3	2	—	—	—	2	—	—	40	181
—	—	—	2	5	5	1	—	1	3	1	—	18	58
8	1	1	1	—	—	—	—	5	8	—	1	25	95
7	3	11	1	1	—	—	—	—	1	—	8	32	156
—	—	2	7	1	—	—	—	—	—	—	1	11	40
3	—	—	2	2	2	—	—	1	—	—	1	11	58
—	—	2	2	5	—	—	—	1	2	1	—	13	32
2	2	3	11	10	3	—	—	1	1	—	—	33	94
—	—	7	44	41	7	—	—	—	1	—	—	100	180
—	—	2	11	27	22	2	1	—	1	—	1	67	179
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	7
—	—	6	39	14	8	3	—	—	—	—	50	120	346
6	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	5	17	104
2	—	—	16	4	—	—	—	—	—	—	3	25	74
22	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	2	28	105
3	—	3	16	8	2	—	—	—	—	—	9	41	140
10	—	7	21	1	—	—	—	—	—	—	12	51	222
1	—	2	7	3	1	—	1	—	—	—	2	17	84
—	—	6	15	61	49	3	—	3	11	5	3	156	232
—	5	7	9	1	1	—	—	1	2	1	1	28	71
4	5	7	10	6	3	—	—	—	2	1	8	46	116
—	—	—	5	21	8	2	—	1	2	1	—	40	58
9	16	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	28	78
—	—	1	5	4	8	—	1	—	—	—	1	20	45
—	—	—	5	3	3	—	—	—	—	1	—	12	16
107	**32**	**77**	**316**	**402**	**418**	**141**	**265**	**62**	**64**	**48**	**110**	**2,042**	**4,716**
15	—	30	249	395	410	139	252	41	38	48	69	**1,686**	**3,296**
92	32	47	67	7	8	2	13	21	26	—	41	**356**	**1,4 2**

Tab. 17. Ordinarie arbetstid per

(Enligt arbe-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])	Antal arbetare, hvilkas ordi-									
	mindre än 48 timmar.	48 timmar.	50—51 timmar.	51—52 timmar.	52—53 timmar.	53—54 timmar.	54—55 timmar.	55—56 timmar.	56—57 timmar.	57—58 timmar.
Stockholms stad: Grupp A.	49	—	—	—	—	—	—	—	111	1,174
» B.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	752
» C.	—	—	26	—	—	—	—	89	—	—
» D.	—	—	—	—	—	177	—	28	45	48
» E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östra Sverige:										
Eskilstuna ..... » D.	2	—	81	2	—	1	3	—	490	1
» E	—	106	—	—	—	—	—	—	—	—
Vesterås ..... » A.	—	—	634	—	—	—	—	—	—	7
Öfriga städer ..... » B.	—	—	—	—	306	—	—	—	—	—
» C.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» D.	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	29	7	64	—	—	—	1	48	129	—
Landsbygd ..... » B.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65
» D.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85
» E.	2	—	2	—	1	—	—	—	—	28
Småland och öarne:										
Städer ..... » D.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Landsbygd ..... » D.	—	—	1	—	—	—	—	—	67	—
» E.	90	1	22	—	1	1	4	5	5	9
Södra Sverige:										
Städer ..... » C.	—	—	—	—	1	—	94	—	—	1
» E	4	11	11	—	—	—	20	1	—	1
Landsbygd ..... » E	1	1	2	—	6	—	2	12	—	—
Västra Sverige:										
Göteborg m. omgifn » A.	—	—	—	—	—	—	70	—	—	—
» D.	—	—	—	24	1	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148
Öfriga städer ..... » E.	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—
Bofors ..... » E.	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Öfriga landsbygden » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	2	4	2	—	—	—	—	59	10	8
Norra Sverige:										
Städer ..... » C.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	—	—	19	56
Landsbygd ..... » D.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—
Summa	**179**	**158**	**845**	**26**	**316**	**180**	**229**	**242**	**878**	**2.388**

[1]) Rörande gruppindelningen se sid. 83.

vecka samt öfvertidsarbete.

tarnes uppgifter.)

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
narie arbetstid per vecka varit										Summa arbetare.	Antal arbetare, som under år 1900 haft		
58—59 timmar.	59—60 timmar.	60—61 timmar.	61—62 timmar.	62—63 timmar.	63—64 timmar.	64—65 timmar.	65—66 timmar.	66 timmar o. däröfver.	ej uppg.		kvällsarbete.	nattarbete.	söndagsarbete.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	**1,336**	26	1	5
—	—	60	—	—	—	—	—	—	13	**825**	10	2	2
—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	**164**	—	—	—
—	—	68	—	—	—	—	—	—	—	**366**	164	13	2
—	54	—	—	—	—	—	—	—	1	**55**	—	—	1
—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	**583**	268	15	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**106**	59	12	5
—	—	7	—	—	—	—	—	2	3	**653**	324	194	66
—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	**312**	10	5	6
—	—	74	—	—	—	—	—	—	—	**74**	2	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**26**	—	—	—
—	49	2	—	72	—	—	—	4	1	**406**	125	62	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**65**	1	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	**86**	6	2	3
123	—	419	246	16	105	—	—	47	5	**994**	395	273	84
—	—	11	15	2	—	—	—	1	—	**29**	2	1	1
—	—	4	1	70	1	—	21	5	—	**107**	14	7	6
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**69**	7	—	—
16	108	118	—	64	52	1	48	18	20	**583**	18	15	12
—	—	5	—	—	1	—	1	—	1	**104**	9	1	5
—	31	692	—	—	4	—	1	3	5	**784**	186	85	92
—	—	126	—	—	—	—	1	124	8	**283**	46	8	10
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**71**	11	3	6
—	64	—	—	—	—	—	—	2	17	**108**	69	27	13
—	1	221	17	103	—	—	—	9	88	**587**	287	133	98
28	35	67	—	39	—	—	26	97	136	**431**	179	56	33
—	434	—	—	—	—	1	98	5	—	**540**	306	231	42
—	—	103	—	—	—	—	—	37	—	**140**	50	6	7
2	66	119	137	—	—	—	75	21	88	**593**	215	83	28
—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	**16**	2	2	1
1	34	177	—	—	—	1	—	1	—	**289**	12	5	3
—	—	78	—	—	—	—	—	—	—	**78**	22	4	3
—	1	—	—	168	—	78	—	1	1	**284**	62	20	15
170	**942**	**2,354**	**416**	**534**	**163**	**82**	**272**	**378**	**395**	**11,147**	**2,887**	**1,266**	**612**

Tab. 18. Ordinarie

(Enligt arbets-

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])		Antal arbetare, hvil-							
		mindre än 48 timmar.	48 timmar.	50—51 timmar.	51—52 timmar.	52—53 timmar.	53—54 timmar.	54—55 timmar.	55—56 timmar.
Stockholms stad	Grupp A.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» B.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» C.	—	—	—	—	—	—	—	115
	» D.	—	—	177	—	—	—	—	76
	» E	—	—	—	—	—	—	—	—
Östra Sverige:									
Eskilstuna	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Vesterås	» A.	—	—	—	—	—	—	—	—
Öfriga städer	» B.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» C.	—	—	—	—	74	—	—	—
	» D.	—	—	—	26	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» B.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	—	165
Småland och öarne:									
Städer	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	125	—	—	—	—	—	—	—
Södra Sverige:									
Städer	» C.	—	—	—	—	—	—	104	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Västra Sverige:									
Göteborg m. omgifningar	» A.	—	—	—	—	—	—	71	—
	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	27	—
Öfriga städer	» E.	—	—	—	—	—	122	—	—
Bofors	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Öfriga landsbygden	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	64	—	—	—	—
Norra Sverige:									
Städer	» C.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» D.	—	—	—	—	—	—	—	—
	» E.	—	—	—	—	—	—	35	—
	Summa	**125**	—	**177**	**90**	**74**	**122**	**237**	**356**

[1]) Rörande gruppindelningen se sid. 83.

arbetstid per vecka.

gifvarnes uppgifter.)

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
kas ordinarie arbetstid per vecka varit												Summa arbetare.
56—57 timmar.	57—58 timmar.	58—59 timmar.	59—60 timmar.	60—61 timmar.	61—62 timmar.	62—63 timmar.	63—64 timmar.	64—65 timmar.	65—66 timmar.	66 timmar o. däröfver.	ej uppg. af arbetsgifvarne.	
1,072	215	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	**1,336**
—	825	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**825**
—	—	—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	**164**
45	18	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	**366**
—	—	—	55	—	—	—	—	—	—	—	—	**55**
502	—	[1]) 81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**583**
—	—	—	—	106	—	—	—	—	—	—	—	**106**
—	—	[2]) 653	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**653**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	312	**312**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**74**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**26**
161	—	—	59	68	—	72	—	—	46	—	—	**406**
—	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**65**
—	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**86**
—	123	—	—	387	—	—	245	—	29	45	—	**994**
—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—	**29**
—	—	—	—	43	23	—	41	—	—	—	—	**107**
69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**69**
—	—	65	275	—	—	—	51	—	57	—	10	**583**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**104**
—	—	252	69	437	—	—	26	—	—	—	—	**784**
—	—	—	—	147	—	—	136	—	—	—	—	**283**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**71**
—	—	—	108	—	—	—	—	—	—	—	—	**108**
—	118	—	—	254	19	169	—	—	—	—	—	**587**
—	—	—	35	66	—	66	—	—	45	97	—	**431**
—	—	—	540	—	—	—	—	—	—	—	—	**540**
—	—	—	—	104	—	—	—	—	—	36	—	**140**
—	—	—	—	70	235	—	—	—	202	—	22	**593**
—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	**16**
—	53	—	34	183	—	—	—	—	—	—	19	**289**
—	—	—	—	78	—	—	—	—	—	—	—	**78**
—	—	—	—	—	—	171	78	—	—	—	—	**284**
1,849	**1,503**	**1,051**	**1,240**	**1,993**	**306**	**478**	**577**	—	**379**	**178**	**412**	**11,147**

[1]) Hvarannan vecka 56, hvarannan 60 timmar.

[2]) Under sommarhalfåret 57, under vinterhalfåret 60 timmar.

Tab. 19. Tiden för arbetets

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.	Kl. 12 m.		Kl. 1 e. m.		Kl. 1'30 e. m.		Kl. 2 e. m.		Kl. 2'30 e. m.		Kl. 3 e. m.		Kl. 3'30 e. m.	
	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.
Stockholms stad: Grupp A.	—	—	—	—	1	97	2	975	1	215	—	—	—	—
» B.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	60	1	765	—	—
» C.	—	—	—	—	—	—	1	49	—	—	2	115	—	—
» D.	—	—	—	—	—	—	2	93	1	18	3	255	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	1	55	—	—	—	—	—	—
Östra Sverige:														
Eskilstuna ..... » D.	—	—	1	502	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vesterås ..... » A.	—	—	—	—	—	—	1	[2]653	—	—	—	—	—	—
Öfriga städer... » B.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» C.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» D.	—	—	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	2	233	—	—	—	—	—	—
Landsbygd ..... » B.	—	—	—	—	—	—	1	65	—	—	—	—	—	—
» D.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	86	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	1	123	—	—	—	—	—	—
Småland och öarne:														
Städer..... » D.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	1	43	—	—	—	—	—	—
Landsbygd ..... » D.	—	—	1	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	1	125	—	—	—	—	1	65
Södra Sverige:														
Städer..... » C.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd ..... » E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västra Sverige:														
Göteborg med omgifningar ... » A.	1	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» D.	—	—	—	—	1	71	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	3	289	3	108	2	190	—	—
Öfriga städer... » E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bofors ..... » E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Öfr. landsbygden » D.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	1	139	—	—	2	166	—	—	—	—	—	—
Norra Sverige:														
Städer..... » C.	—	—	—	—	—	—	1	16	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	1	24	—	—	2	134	—	—	1	78	—	—
Landsbygd ..... » D.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E.	—	—	—	—	—	—	2	206	—	—	—	—	—	—
Summa	1	71	5	760	2	168	23	3.225	7	487	9	1.403	1	65

[1]) Hvarannan lördag kl. 1 e. m. — [2]) Halfva året kl. 6 e. m.

afslutande på lördag.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
Kl. 4 e. m.		Kl. 4'30 e. m		Kl. 5 e. m.		Kl. 5'30 e. m.		Kl. 6 e. m.		Kl. 6'30 e. m.		Kl. 7 e. m.		Ej uppg.		Summa.	
Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Ant. fabr.	Ant. arb.	Fabriker.	Arbetare.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	49	5	1,336
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	825
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	164
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	366
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	55
—	—	—	—	—	—	—	—	1	581	—	—	—	—	—	—	2	583
—	—	—	—	1	106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	106
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	653
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	312	1	312
1	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	74
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26
—	—	—	—	—	—	—	—	4	173	—	—	—	—	—	—	6	406
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	86
—	—	—	—	—	—	1	29	5	677	1	165	—	—	—	—	8	994
—	—	—	—	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41	1	23	—	—	3	107
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	69
—	—	—	—	1	275	—	—	2	108	—	—	—	—	1	10	6	583
—	—	1	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	104
—	—	—	—	—	—	1	52	9	715	1	17	—	—	—	—	11	784
—	—	—	—	—	—	—	—	3	283	—	—	—	—	—	—	3	283
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	71
—	—	—	—	—	—	1	37	—	—	—	—	—	—	—	—	2	108
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	587
—	—	1	122	1	97	2	59	4	153	—	—	—	—	—	—	8	431
—	—	—	—	—	—	1	540	—	—	—	—	—	—	—	—	1	540
—	—	—	—	—	—	1	104	1	36	—	—	—	—	—	—	2	140
—	—	—	—	1	96	1	70	1	100	—	—	—	—	1	22	7	593
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
—	—	—	—	—	—	—	—	1	34	—	—	—	—	1	19	6	289
—	—	—	—	—	—	—	—	1	78	—	—	—	—	—	—	1	78
—	—	—	—	1	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	284
1	74	2	226	6	681	8	891	32	2,438	3	223	1	23	5	412	106	11,147

Tab. 20. Arbetslön (per år) för fasta arbetare (extra förmåner ej inräknade).

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])	Antal fasta arbetare med en arbetslön af												Summa arbetare.
	öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
Stockholms stad: Grupp A.	154	70	85	107	96	96	101	60	47	35	22	7	**880**
» B.	305	105	95	68	45	22	11	3	7	5	4	2	**672**
» C.	2	1	1	7	6	9	8	—	1	—	2	1	**38**
» D.	29	15	23	27	29	20	16	13	4	3	3	3	**185**
» E.	5	1	4	5	6	2	3	3	1	3	2	5	**40**
Östra Sverige:													
Eskilstuna..... » D.	25	31	82	84	94	65	28	20	18	5	6	2	**460**
» E.	2	—	1	—	1	6	14	17	16	10	3	7	**77**
Vesterås..... » A.	1	3	6	18	30	67	74	69	47	31	18	36	**400**
Öfriga städer ... » C.	2	—	—	—	3	3	5	3	3	—	1	1	**21**
» D.	2	1	—	1	2	3	8	1	2	—	1	—	**21**
» E.	1	—	2	8	8	19	39	25	18	22	9	20	**171**
Landsbygd: » B.	5	6	12	6	3	7	6	1	—	1	2	1	**50**
» D.	9	8	10	17	10	8	6	2	1	2	—	1	**74**
» E.	4	3	10	19	29	47	71	61	55	53	42	69	**463**
Småland och öarne:													
Städer ..... » D.	—	—	—	—	1	—	1	7	3	4	2	5	**23**
» E.	—	—	—	—	—	1	10	16	17	13	6	13	**76**
Landsbygd ..... » D.	—	—	—	1	1	4	5	11	13	9	3	7	**54**
» E.	2	3	1	5	9	33	78	71	60	42	30	55	**389**
Södra Sverige:													
Städer ..... » E.	1	3	4	22	14	48	62	75	75	48	24	47	**423**
Landsbygd ..... » E.	2	—	2	3	5	17	34	37	39	29	19	22	**209**
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifningar ... » A.	1	—	1	1	3	12	6	7	4	—	1	10	**46**
» D.	1	—	1	2	8	3	5	7	5	2	3	5	**42**
» E.	6	—	5	11	15	33	27	31	51	27	20	29	**255**
Öfriga städer ... » E.	4	2	3	9	15	11	15	31	34	24	20	33	**201**
Bofors ..... » E.	23	9	19	22	14	18	26	28	25	12	8	19	**223**
Öfr. landsbygden » D.	—	—	—	1	—	10	14	11	12	11	14	16	**89**
» E.	—	—	—	—	1	10	18	18	31	35	19	45	**177**
Norra Sverige:													
Städer ..... » E.	—	—	1	—	4	6	23	32	16	18	3	22	**125**
Landsbygd ..... » D.	1	3	2	5	5	5	15	3	3	5	4	6	**57**
» E.	—	1	4	8	7	13	23	33	35	24	18	27	**193**
Summa	**587**	**265**	**374**	**457**	**464**	**598**	**752**	**696**	**643**	**473**	**309**	**516**	**6,134**

[1]) Rörande gruppindelningen se sid. 83.

Tab. 20. (Forts.) Arbetslön (per år) för fasta arbetare (extra förmåner ej inräknade).

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter.	Antal fasta arbetare med en arbetslön af												Summa arbetare.
	över 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
Förmän	55	11	26	25	15	16	20	6	8	—	1	—	**183**
Gjutare	15	3	14	23	24	79	146	99	54	32	16	14	**519**
Kärnmakare	—	1	—	—	—	4	3	7	7	6	11	58	**97**
Handtlangare (gjuteri-)	2	7	2	1	5	5	8	18	33	32	22	44	**179**
Öfriga gjuteriarbetare	1	—	—	1	—	5	7	12	8	9	14	5	**62**
Smeder	13	10	14	15	22	25	33	41	41	19	8	7	**248**
Handtlangare (smides-)	1	3	2	—	2	4	6	5	16	30	33	40	**142**
Pannplåtslagare	1	1	1	7	6	10	20	14	20	9	4	5	**98**
Handtlangare (plåtslageri-)	—	—	—	—	—	—	2	4	21	26	8	20	**81**
Öfriga plåtslageriarbetare	1	—	2	—	6	6	7	7	3	2	1	—	**35**
Bleck- och kopparslagare	46	2	5	6	2	2	4	1	3	1	3	—	**75**
Maskinuppsättare	—	1	—	4	4	13	8	3	1	—	—	—	**34**
Filare	89	43	81	87	99	96	133	136	122	72	39	30	**1,027**
Hopsättare	27	12	5	20	6	14	9	8	13	3	1	—	**118**
Svarfvare	108	64	64	72	86	108	104	88	69	65	35	25	**888**
Hyflare, fräsare och borrare	26	20	37	53	49	53	38	29	18	22	15	28	**388**
Smerglare och slipare	9	7	7	4	4	8	1	6	3	4	1	2	**56**
Handtlangare (maskin-)	5	3	5	6	4	7	11	20	27	30	33	133	**284**
Öfriga maskinarbetare	51	18	27	35	38	30	35	28	25	11	7	7	**312**
Metallarbetare	15	7	13	7	7	10	23	14	12	6	5	3	**122**
Elektriska arbetare	43	8	12	9	18	19	30	23	18	19	10	6	**215**
Modellsnickare	2	3	14	18	16	16	36	44	36	7	8	13	**213**
Finsnickare	17	23	16	17	7	11	10	3	4	2	1	1	**112**
Timmermän	2	—	3	4	3	2	2	6	6	3	—	—	**31**
Öfriga träarbetare	13	4	7	9	9	7	14	29	10	16	5	22	**145**
Måleriarbetare	23	8	7	7	6	10	2	5	10	3	3	8	**92**
Maskinister och eldare	9	—	2	6	4	9	8	12	4	5	4	6	**69**
Öfriga arbetare	13	6	8	21	22	29	32	28	51	39	21	39	**309**
Summa	**587**	**265**	**374**	**457**	**464**	**598**	**752**	**696**	**643**	**473**	**309**	**516**	**6,134**

Tab. 21. Årsinkomst för fasta arbetare (inberäknadt extra förmåner).

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Arbetsorter och verkstadsgrupper. [1]		Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
		öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
		kronor.												
Stockholms stad ..... Grupp	A	155	81	86	109	106	84	99	53	45	33	25	4	**880**
»	B	409	87	66	39	30	16	7	4	7	2	4	1	**672**
»	C	2	1	1	7	6	9	8	—	1	—	2	1	**38**
»	D	29	15	23	28	28	20	16	13	4	3	3	3	**185**
»	E	5	1	4	5	6	2	3	3	1	3	2	5	**40**
Östra Sverige:														
Eskilstuna ..... »	D	25	31	82	84	94	65	28	20	18	5	6	2	**460**
»	E	2	—	1	—	1	6	15	18	14	10	3	7	**77**
Vesterås ..... »	A	1	3	6	18	30	67	74	69	47	31	18	36	**400**
Öfriga städer ..... »	C	2	—	—	—	3	3	5	3	3	—	1	1	**21**
»	D	2	1	—	1	2	3	8	1	2	—	1	—	**21**
»	E	1	2	1	9	11	17	36	28	15	22	9	20	**171**
Landsbygd ..... »	B	5	6	12	6	3	7	6	1	—	1	2	1	**50**
»	D	14	12	10	12	9	6	5	2	1	2	—	1	**74**
»	E	4	7	8	27	42	47	77	64	59	37	41	50	**463**
Småland och öarne:														
Städer ..... »	D	—	—	—	—	1	—	1	7	3	4	2	5	**23**
»	E	—	—	—	—	1	2	10	17	15	12	6	13	**76**
Landsbygd ..... »	D	—	—	—	1	1	4	5	12	12	9	4	6	**54**
»	E	2	3	1	6	11	34	85	69	56	40	28	54	**389**
Södra Sverige:														
Städer ..... »	E	1	3	4	22	14	51	60	75	74	48	24	47	**423**
Landsbygd ..... »	E	2	2	3	1	10	20	33	37	33	31	16	21	**209**
Västra Sverige:														
Göteborg m. omgifn. »	A	1	—	1	1	3	12	6	7	4	—	1	10	**46**
»	D	1	—	1	2	8	3	5	7	5	2	3	5	**42**
»	E	6	2	6	10	13	33	28	31	50	27	20	29	**255**
Öfriga städer ..... »	E	4	2	3	9	15	11	18	31	32	23	20	33	**201**
Bofors ..... »	E	32	19	19	14	16	29	26	20	14	8	8	18	**223**
Öfriga landsbygden »	D	—	—	2	8	11	14	9	8	10	8	8	11	**89**
»	E	—	—	—	1	8	19	21	26	21	25	17	39	**177**
Norra Sverige:														
Städer ..... »	E	—	—	1	1	8	10	20	30	15	15	3	22	**125**
Landsbygd ..... »	D	1	3	3	6	4	8	11	3	4	4	4	6	**57**
»	E	—	2	6	7	8	27	27	34	24	22	13	23	**193**
Summa		**706**	**283**	**350**	**434**	**503**	**629**	**752**	**693**	**589**	**427**	**294**	**474**	**6.134**

[1] Rörande gruppindelningen se sid. 83.

Tab. 21. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare (inberäknadt extra förmåner).

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	k r o n o r.												
Förmän	56	17	27	25	17	13	18	6	3	1	—	—	**183**
Gjutare	16	3	16	27	31	93	147	82	47	28	15	14	**519**
Kärnmakare	—	1	—	—	—	4	3	7	8	5	13	56	**97**
Handtlangare (gjuteri-)	4	6	1	2	5	6	8	17	36	35	22	37	**179**
Öfriga gjuteriarbetare	1	—	—	1	—	7	6	13	8	12	10	4	**62**
Smeder	19	6	14	17	23	34	36	44	34	10	7	4	**248**
Handtlangare (smides-)	1	3	2	—	4	2	7	4	19	31	31	38	**142**
Pannplåtslagare	1	1	2	6	9	12	18	13	18	9	6	3	**98**
Handtlangare (plåtslageri-)	—	—	—	—	—	—	3	7	19	26	6	20	**81**
Öfriga plåtslageriarbetare	1	—	2	—	7	5	7	9	3	—	1	—	**35**
Bleck- och kopparslagare	47	4	5	3	3	2	4	2	1	1	3	—	**75**
Maskinuppsättare	1	1	—	4	7	14	5	2	—	—	—	—	**34**
Filare	103	59	72	88	96	104	140	134	111	64	28	28	**1,027**
Hopsättare	38	8	5	15	9	13	7	8	12	2	1	—	**118**
Svarfvare	147	59	55	65	98	97	101	96	64	51	31	24	**888**
Hyflare, fräsare och borrare	38	21	32	50	49	63	36	19	19	19	17	25	**388**
Smerglare och slipare	12	7	6	3	4	7	2	6	4	2	1	2	**56**
Handtlangare (maskin-)	9	6	3	4	3	7	11	19	29	31	33	129	**284**
Öfriga maskinarbetare	52	21	30	32	38	30	36	26	23	10	8	6	**312**
Metallarbetare	19	5	11	7	7	10	23	15	12	5	5	3	**122**
Elektriska arbetare	44	9	10	10	18	18	30	24	17	20	9	6	**215**
Modellsnickare	3	4	14	16	17	21	43	47	29	—	12	7	**213**
Finsnickare	17	23	19	15	11	10	8	3	2	2	2	—	**112**
Timmermän	4	1	2	3	2	2	2	6	6	3	—	—	**31**
Öfriga träarbetare	13	5	7	8	11	10	11	31	8	16	5	20	**145**
Måleriarbetare	27	5	6	8	9	7	2	7	8	3	3	7	**92**
Maskinister och eldare	9	—	4	5	4	10	7	13	3	4	5	5	**69**
Öfriga arbetare	24	8	5	20	21	28	31	33	46	37	20	36	**309**
Summa	**706**	**283**	**350**	**434**	**503**	**629**	**752**	**693**	**589**	**427**	**294**	**474**	**6,134**

Tab. 22. Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper. [1])		Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
		över 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
		kronor.												
1. Förmän:														
Stockholms stad . . . . Grupp	A	10	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	15
»	B	12	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
»	C	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
»	D	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
»	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:														
Eskilstuna . . . . . »	D	5	5	15	4	—	—	—	—	—	—	—	—	29
»	E	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
Vesterås . . . . . »	A	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	3
Öfriga städer . . . . »	D	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
»	E	1	2	—	4	3	1	—	—	—	—	—	—	11
Landsbygd . . . . . »	B	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
»	E	2	1	—	1	3	—	1	3	1	1	—	—	13
Småland och öarne:														
Städer . . . . . »	D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . »	D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
»	E	1	2	—	1	2	1	2	1	—	—	—	—	10
Södra Sverige:														
Städer . . . . . »	E	—	—	—	5	—	—	4	1	—	—	—	—	10
Landsbygd . . . . . »	E	2	1	1	1	1	—	4	—	2	—	—	—	12
Västra Sverige:														
Göteborg med omgifning »	E	2	1	5	2	2	3	1	—	—	—	—	—	16
Öfriga städer . . . . »	E	—	—	—	1	2	3	—	—	—	—	—	—	6
Bofors. . . . . »	E	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Öfriga landsbygden . . »	D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
»	E	—	—	—	—	2	3	1	1	—	—	—	—	7
Norra Sverige:														
Städer . . . . . »	E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . »	D	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
»	E	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Summa		56	17	27	25	17	13	18	6	3	1	—	—	183
2. Gjutare:														
Stockholms stad . . . . Grupp	A	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
»	B	9	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	13
Östra Sverige:														
Eskilstuna . . . . . »	D	—	—	1	3	2	1	1	—	—	1	—	—	9
»	E	—	—	—	—	—	4	6	—	—	—	—	1	11
Vesterås . . . . . »	A	—	—	—	—	—	9	15	5	3	2	2	—	36
Öfriga städer . . . . »	D	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
»	E	—	—	—	4	2	5	7	6	2	1	1	—	28
Landsbygd . . . . . »	B	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
»	D	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
»	E	—	1	1	1	2	10	10	4	4	1	—	2	36
Småland och öarne:														
Städer. . . . . »	D	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2
»	E	—	—	—	—	—	1	3	3	1	—	—	—	8
Landsbygd . . . . . »	E	—	—	—	—	5	17	48	18	11	8	1	1	109
Södra Sverige:														
Städer . . . . . »	E	—	—	—	2	2	6	18	14	4	2	4	4	56
Landsbygd . . . . . »	E	—	—	1	—	3	10	11	7	3	2	1	1	42
Västra Sverige:														
Göteborg med omgifning »	A	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	3
»	D	—	—	—	—	—	2	1	1	1	1	1	1	8
»	E	4	—	—	3	2	10	3	1	7	2	1	1	34
Öfriga städer . . . . »	E	1	1	3	1	3	—	5	9	3	4	2	1	33
Landsbygd . . . . . »	D	—	—	2	3	2	2	1	1	1	—	—	—	12
»	E	—	—	—	—	4	6	5	1	1	3	1	1	22
Norra Sverige:														
Städer . . . . . »	E	—	—	—	1	1	3	4	7	3	—	—	—	19
Landsbygd . . . . . »	D	—	—	2	3	—	1	1	—	—	—	—	—	7
»	E	—	—	2	2	1	6	4	3	2	1	—	1	22
Summa		16	3	16	27	31	93	147	82	47	28	15	14	519

[1]) Rörande gruppindelningen se sid. 83.

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	över 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
3. Kärnmakare:													
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . Grupp D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	**2**
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	3	**5**
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	**3**
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	6	**9**
Landsbygd . . . . . » B	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**
» D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	5	**8**
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	**2**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	4	**6**
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	1	9	**15**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	**5**
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	**4**
» E	—	—	—	—	—	2	—	1	1	—	1	6	**11**
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—		5	**7**
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	**2**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	1	2	**6**
Landsbygd . . . . . » D	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	**3**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	**6**
Summa	—	**1**	—	—	—	**4**	**3**	**7**	**8**	**5**	**13**	**56**	**97**
4. Handtlangare (gjuteri-):													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	**3**
» B	4	3	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	**9**
» D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	**1**
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	**4**
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	1	—	**6**
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	**3**
Öfriga städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	5	1	3	—	1	**10**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	1	4	3	4	4	**17**
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	1	**6**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	1	—	—	1	5	1	2	5	**15**
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	2	—	—	—	—	2	—	5	7	3	3	**22**
Landsbygd . . . . . E	—	—	—	—	1	1	—	—	5	—	—	—	**7**
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » A	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
» D	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	**4**
» E	—	—	—	—	—	2	2	1	6	1	2	1	**15**
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	4	4	**14**
Bofors . . . . . » E	—	—	—	1	2	2	1	1	—	—	—	—	**7**
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	1	**6**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	12	**15**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	**4**
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	**2**
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	3	**7**
Summa	**4**	**6**	**1**	**2**	**5**	**6**	**8**	**17**	**36**	**35**	**22**	**37**	**179**

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	Över 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
5. Öfriga gjuterlarbetare:													
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . Grupp D	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Öfriga städer . . . . . » B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	3	2	—	—	6
Landsbygd . . . . . » D	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	1	1	6
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	1	—	1	2	4	1	2	6	—	17
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	5
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	2	1	6
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	1	4
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	3
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	3
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Summa	1	—	—	1	—	7	6	13	8	12	10	4	62
6. Smeder:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
» B	9	2	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	15
» C	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
» D	3	—	2	—	1	1	—	1	—	—	—	—	8
» E	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	5	3	2	1	—	—	—	—	—	—	11
» E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	—	2	3	1	—	—	—	—	—	6
Öfriga städer . . . . . » B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» C	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
» E	—	—	—	—	1	2	1	2	—	—	—	—	6
Landsbygd . . . . . » B	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
» E	—	—	2	2	4	3	5	4	6	1	3	—	30
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2
» E	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	5
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
» E	1	1	1	2	2	4	7	9	11	3	1	4	46
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	—	—	—	2	—	4	5	7	4	—	—	—	22
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	3	5	3	—	—	—	12
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » A	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2
» E	—	—	—	—	1	1	2	2	3	1	1	—	11
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	2	1	1	2	1	2	—	1	—	10
Bofors . . . . . » E	1	—	—	1	2	1	—	2	1	—	—	—	8
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	—	2	2	—	1	—	—	—	5
» E	—	—	—	1	1	3	1	5	1	1	1	—	14
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	—	—	4
Landsbygd . . . . . » D	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	3
» E	—	—	—	—	2	1	4	1	—	1	—	—	9
Summa	19	6	14	17	23	34	36	44	34	10	7	4	248

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	1,500 öfver	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
7. Handtlangare (smides-):													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	**2**
» B	1	3	2	—	4	—	1	—	—	—	—	—	**11**
» D	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	**3**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	**4**
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	—	—	—	2	2	1	1	—	1	—	**7**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
Öfriga städer . . . . » B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	**4**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	5	4	**13**
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3	**6**
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	10	10	**23**
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	—	—	—	—	—	—	—	2	8	9	1	—	**20**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	**7**
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	**3**
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	4	**7**
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	**5**
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	**3**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	**10**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	1	**5**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	**4**
Summa	**1**	**3**	**2**	—	**4**	**2**	**7**	**4**	**19**	**31**	**31**	**38**	**142**
8. Pannplåtslagare:													
Stockholms stad . . . . Grupp B	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**
» D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**1**
» E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » E	—	—	—	—	1	—	2	2	1	—	—	—	**6**
Vesterås . . . . . » A	—	—	1	—	—	1	2	—	1	—	—	—	**5**
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	—	—	3	1	1	2	—	—	**7**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	2	**6**
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	**2**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	**3**
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	4	2	5	5	4	5	1	1	1	**28**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	**3**
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » E	—	—	1	1	2	2	1	—	3	—	1	—	**11**
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	2	—	**8**
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	2	—	2	1	2	—	—	—	**7**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	3	—	4	1	—	—	—	**8**
Summa	**1**	**1**	**2**	**6**	**9**	**12**	**18**	**13**	**18**	**9**	**6**	**3**	**98**

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.		Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
		över 1.500	1.500—1.400	1.400—1.300	1.300—1.200	1.200—1.100	1.100—1.000	1.000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
		kronor.												
9. Handtlangare (plåtslageri-):														
Östra Sverige:														
Eskilstuna	Grupp E	—	—	—	—	—	—	—	1	4	4	—	1	10
Västerås	» A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Öfriga städer	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	—	3	9
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	3
Småland och öarne:														
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Södra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	5	4	2	5	17
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2
Västra Sverige														
Göteborg med omgifning	» E	—	—	—	—	—	—	2	2	7	7	3	1	22
Öfriga städer	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Norra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	—	1	8
Summa		—	—	—	—	—	—	3	7	19	26	6	20	81
10. Öfriga plåtslageriarbetare:														
Stockholms stad	Grupp D	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
	» E	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3
Östra Sverige:														
Västerås	» A	—	—	1	—	5	2	4	1	1	—	—	—	14
Öfriga städer.	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Småland och öarne:														
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Södra Sverige:														
Landsbygd	» E	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2
Västra Sverige:														
Göteborg med omgifning	» E	—	—	—	—	—	2	2	4	2	—	1	—	11
Landsbygd	» D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Summa		1	—	2	—	7	5	7	9	3	—	1	—	35
11. Bleck- och kopparslagare:														
Stockholms stad	Grupp B	47	2	3	1	—	1	2	—	1	—	2	—	59
	» E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:														
Städer	» B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» B	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
	» D	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
Södra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2
Västra Sverige:														
Göteborg med omgifn. .	» E	—	—	—	2	—	1	1	—	—	—	1	—	5
Öfriga städer	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Landsbygd	» D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Norra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Summa		47	4	5	3	3	2	4	2	1	1	3	—	75

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	över 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
12. Maskinuppsättare:													
Stockholms stad . . . . Grupp B	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	3
» D	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:													
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	2	—	2	1	—	—	—	—	—	5
Öfriga städer . . . . » C	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
» E	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	4
Landsbygd . . . . . » D	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	8
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » A	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
» E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Summa	1	1	—	4	7	14	5	2	—	—	—	—	34
13. Filare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	8	9	4	10	13	4	4	1	1	1	—	—	55
» B	53	13	11	7	4	—	1	—	—	—	1	—	90
» C	—	—	1	2	5	4	4	—	1	—	—	—	17
» D	16	7	11	10	13	7	7	4	1	1	1	—	78
» E	1	—	1	2	3	2	2	1	1	—	—	1	14
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	11	12	22	20	16	13	5	4	2	—	—	—	105
» E	—	—	—	—	—	—	1	8	3	1	—	1	14
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	1	2	9	13	12	6	3	—	1	47
Öfriga städer . . . » C	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	4
» D	—	1	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	5
» E	—	—	1	—	—	1	12	6	4	4	1	1	30
Landsbygd . . . . . » B	—	3	4	3	2	—	1	—	—	—	—	—	13
» D	1	2	3	4	—	1	1	—	—	—	—	—	12
» E	2	2	2	10	13	7	17	14	11	6	5	7	96
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	2	1	2	2	2	9
» E	—	—	—	—	—	—	1	4	6	3	—	3	17
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	4	3	4	7	2	—	—	20
» E	—	—	—	—	1	4	14	11	7	7	1	1	46
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	1	1	1	3	3	10	10	15	13	5	5	3	70
Landsbygd . . . . . » E	—	1	1	—	1	3	8	12	8	2	3	2	41
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifn. . » A	—	—	1	—	2	2	2	3	2	—	—	—	12
» D	—	—	1	2	1	—	—	2	1	—	—	—	7
» E	—	1	—	1	4	4	4	4	5	5	3	1	32
Öfriga städer . . . . » E	1	1	—	3	5	4	2	5	5	6	1	2	35
Bofors . . . . . » E	6	6	8	5	2	5	4	4	4	1	1	1	47
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	3	—	6	—	—	—	—	—	—	9
» E	—	—	—	—	—	2	7	6	11	8	4	2	40
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	1	1	3	4	2	4	—	—	15
Landsbygd . . . . . » D	1	—	—	1	1	2	6	1	1	—	—	—	13
» E	—	—	—	1	3	6	6	7	8	3	—	—	34
Summa	103	59	72	88	96	104	140	134	111	64	28	28	1,027

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	Öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
14. Hopsättare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	6	5	2	12	3	7	5	2	7	1	—	—	50
» B	30	3	2	1	3	2	—	—	—	—	—	—	41
» C	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	1	1	2	1	—	1	—	—	—	—	6
Landsbygd . . . . . » D	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Småland och öarne:													
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	—	—	5
» E	—	—	—	1	—	2	1	2	1	—	1	—	8
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Västra Sverige:													
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	3
Summa	38	8	5	15	9	13	7	8	12	2	1	—	118
15. Svarfvare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	7	6	10	17	12	14	14	8	2	3	3	—	96
» B	123	28	16	6	5	3	—	—	1	1	—	—	183
» C	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	3
» D	1	4	2	8	6	4	3	3	—	—	—	—	31
» E	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	3
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	1	5	8	19	6	6	3	4	—	1	—	53
» E	—	—	—	—	—	1	3	1	1	—	—	—	6
Vesterås . . . . . » A	—	1	—	2	7	13	8	9	4	7	1	1	53
Öfriga städer . . . . » C	—	—	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	4
» D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2
» E	—	—	—	—	3	4	3	4	2	2	2	2	22
Landsbygd . . . . . » B	—	2	3	2	1	—	2	—	—	1	—	—	11
» D	3	5	2	2	5	1	—	1	1	—	—	—	20
» E	—	—	2	8	15	14	22	18	15	10	3	1	108
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	3
» E	—	—	—	—	—	—	2	3	3	1	—	2	11
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	3
» E	—	—	—	—	—	—	4	3	4	3	2	4	20
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	1	1	2	4	5	9	2	4	3	4	35
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	2	3	—	3	3	5	—	1	17
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » A	—	—	—	—	—	5	2	—	1	—	—	—	8
» D	—	—	—	—	2	—	1	—	1	—	1	—	5
» E	—	—	—	1	—	3	4	2	3	3	4	2	22
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	1	2	—	—	3	5	2	1	3	17
Bofors . . . . . » E	13	11	11	4	7	7	2	3	1	—	2	—	61
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	1	3	1	2	1	2	—	1	—	11
» E	—	—	—	—	1	4	4	7	4	4	3	2	29
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	1	—	1	1	1	3	2	1	—	—	10
Landsbygd . . . . . » D	—	1	1	2	1	1	3	—	—	2	1	—	12
» E	—	—	—	1	2	7	6	7	2	1	2	1	29
Summa	147	59	55	65	98	97	101	96	64	51	31	24	888

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
16. Hyflare, fräsare, borrare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	—	1	6	2	1	1	2	1	—	—	—	**14**
» B	34	7	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	**53**
» C	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	**4**
» D	2	2	6	4	3	3	3	2	1	1	—	1	**28**
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	2	5	13	31	35	27	5	3	3	—	1	1	**126**
» E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	**3**
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	1	1	7	2	1	1	—	2	2	**17**
Öfriga städer . . . . » C	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
» D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	3	**7**
Landsbygd . . . . . » B	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
» D	—	4	2	1	2	1	—	—	—	—	—	—	**10**
» E	—	1	—	1	1	7	9	—	1	1	1	—	**22**
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	**1**
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	2	3	**8**
» E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	**4**
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	1	—	1	—	—	2	3	—	1	**8**
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	**4**
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	1	**4**
Öfriga städer. . . . . » E	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	—	1	**8**
Bofors . . . . . » E	—	2	—	1	1	7	11	1	3	2	3	4	**35**
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	1	1	—	1	3	1	1	1	**9**
» E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	**3**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	—	1	**6**
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	**2**
» E	—	—	—	—	—	1	—	2	—	2	2	—	**7**
Summa	**38**	**21**	**32**	**50**	**49**	**63**	**36**	**19**	**19**	**19**	**17**	**25**	**388**
17. Smerglare och slipare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	**3**
» B	6	3	1	1	1	1	—	—	2	—	—	—	**15**
» C	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**
» D	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	4	4	3	1	2	2	—	—	—	—	—	—	**16**
Landsbygd . . . . . » D	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Småland och öarne:													
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	**3**
» E	—	—	—	—	—	—	2	4	1	—	—	2	**9**
Södra Sverige:													
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Västra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	**2**
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**
Summa	**12**	**7**	**6**	**3**	**4**	**7**	**2**	**6**	**4**	**2**	**1**	**2**	**56**

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	över 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
18. Handtlangare (maskin-):													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	—	1	—	1	1	9	9	8	8	7	1	45
» B	9	6	2	3	2	1	—	—	1	1	1	1	27
» C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
» D	—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	1	5
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	5
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	1	—	5
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	5	23	32
Öfriga städer . . . . . » C	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Landsbygd . . . . . » B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» D	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	3
» E	—	—	—	—	—	—	—	5	7	4	4	8	28
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2
» E	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	12	14
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	14	18
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	6	9
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6
» D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	7
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	6	10
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	6
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	8	11
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	11	13
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	3	8	21
Summa	**9**	**6**	**3**	**4**	**3**	**7**	**11**	**19**	**29**	**31**	**33**	**129**	**284**
19. Öfriga maskinarbetare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	43	18	22	22	28	21	27	14	13	6	4	—	218
» B	6	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
» D	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	4
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	1	2	5	4	3	1	1	—	—	—	—	—	17
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	2	2	2	1	3	1	2	—	—	13
Öfriga städer . . . . . » C	—	—	—	—	2	1	1	1	—	—	—	1	6
Landsbygd . . . . . » B	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
» D	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
» E	—	—	—	1	—	1	—	1	2	—	1	—	6
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	3
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	3	5
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	1	2	2	2	1	—	1	—	9
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning . » A	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Öfriga städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	2	4	—	—	—	6
Bofors . . . . . » E	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	4
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Norra Sverige:													
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Summa	**52**	**21**	**30**	**32**	**38**	**30**	**36**	**26**	**23**	**10**	**8**	**6**	**312**

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
20. Metallarbetare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	6	3	8	4	4	4	10	2	5	2	2	—	50
» B	13	2	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	18
» D	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	3
» E	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Vesterås . . . . . » A	—	—	1	2	2	4	7	8	5	1	2	—	32
Öfriga städer . . . . » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Småland och öarne:													
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » A	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	4
» E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	3	1	—	1	—	—	5
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Summa	19	5	11	7	7	10	23	15	12	5	5	3	122
21. Elektriska arbetare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	40	8	9	9	13	9	12	9	5	9	4	1	128
» B	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Östra Sverige:													
Vesterås . . . . . » A	1	—	—	—	5	9	17	14	12	10	5	4	77
Landsbygd . . . . . » D	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » A	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	3
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Norra Sverige:													
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Summa	44	9	10	10	18	18	30	24	17	20	9	6	215

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	över 1.500	1.500—1.400	1.400—1.300	1.300—1.200	1.200—1.100	1.100—1.000	1.000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
22. Modellsnickare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	3
» B	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5
» D	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	4
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	2	9	6	6	2	1	4	1	—	—	—	31
» E	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	3
Vesterås . . . . . » A	—	—	2	5	1	1	1	—	—	—	—	—	10
Öfriga städer . . . . » D	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
» E	—	—	—	1	1	1	6	1	—	—	—	—	10
Landsbygd . . . . . » B	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
» D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
» E	—	1	—	2	—	2	2	5	6	—	4	3	25
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	5
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	1	1	5	5	8	6	—	—	1	27
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	4	3	—	—	1	9
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » A	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	4
» E	—	—	—	—	1	—	2	4	3	—	—	2	12
Öfriga städer . . . . » E	2	—	—	—	—	1	2	2	1	—	3	—	11
Bofors . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	4	3	—	—	1	—	9
Öfriga landsbygden . . » D	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	3
» E	—	—	—	—	—	—	2	3	3	—	2	—	10
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	1	1	5	4	—	—	—	—	11
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2
» E	—	—	—	—	—	—	5	2	2	—	—	—	9
Summa	3	4	14	16	17	21	43	47	29	—	12	7	213
23. Finsnickare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	16	23	18	13	9	7	7	1	1	2	—	—	97
» B	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
» C	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:													
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » A	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Summa	17	23	19	15	11	10	8	3	2	2	2	—	112

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	Öfver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
24. Timmermän:													
Stockholms stad . . . . Grupp B	4	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	10
» D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Östra Sverige:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » A	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
» D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	1	1	4	4	—	—	—	10
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2
Summa	4	1	2	3	2	2	2	6	6	3	—	—	31
25. Öfriga träarbetare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	11	4	5	6	5	2	—	1	1	—	—	2	37
» B	2	1	—	1	4	1	—	2	—	—	—	—	11
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . . » D	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Vesterås . . . . . » A	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	4
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	2	3	1	2	2	3	13
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	4
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
» E	—	—	—	—	—	3	3	10	3	7	1	2	29
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	2	1	—	1	4	3	1	1	1	—	14
Landsbygd . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	2	4	—	2	—	2	11
Västra Sverige:													
Göteborg med omgifning. » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Öfriga städer . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
Landsbygd . . . . . » D	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	3
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	4	7
Landsbygd . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	3
Summa	13	5	7	8	11	10	11	31	8	16	5	20	145

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.		Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
		61:ver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
		kronor.												
26. Måleriarbetare:														
Stockholms stad	Grupp A	5	2	2	4	4	2	—	—	—	—	2	—	21
	» B	20	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
	» C	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2
Östra Sverige:														
Eskilstuna	» D	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	» E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Vesterås	» A	—	2	1	1	1	—	—	1	1	—	—	—	7
Landsbygd	» B	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
	» E	—	1	1	—	2	2	—	1	—	—	—	—	7
Småland och öarne:														
Landsbygd	» D	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	3
	» E	—	—	—	1	—	—	—	2	1	—	1	—	5
Södra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	1	4
Landsbygd	» E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2
Västra Sverige:														
Göteborg m. omgifn. .	» A	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	3
	» D	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3
Öfriga städer . . .	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Bofors	» E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Öfriga landsbygden .	» D	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	2	5
	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
	Summa	27	5	6	8	9	7	2	7	8	3	3	7	92
27. Maskinister och eldare:														
Stockholms stad	Grupp A	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	4
	» B	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
	» C	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
	» D	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Östra Sverige:														
Eskilstuna	» D	1	—	2	1	—	1	—	1	—	—	—	—	6
	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Vesterås	» A	—	—	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	4
Öfriga städer . . .	» E	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	3
Landsbygd	» B	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
	» D	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	» E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
Småland och öarne:														
Städer	» D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Landsbygd	» D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Södra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	1	—	1	—	2	1	1	—	—	6
Landsbygd	» E	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Västra Sverige:														
Göteborg m. omgifn. .	» E	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	1	4
Öfriga städer . . .	» E	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	2	—	6
Bofors	» E	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	3
Öfriga landsbygden .	» D	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
	» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
Norra Sverige:														
Städer	» E	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	1	4
Landsbygd	» D	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	» E	—	—	—	—	—	1	—	2	—	1	—	—	4
	Summa	9	—	4	5	4	10	7	13	3	4	5	5	69

Tab. 22. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare med en årsinkomst af												Summa arbetare.
	5:ver 1,500	1,500—1,400	1,400—1,300	1,300—1,200	1,200—1,100	1,100—1,000	1,000—900	900—800	800—700	700—600	600—500	under 500	
	kronor.												
28. Öfriga arbetare:													
Stockholms stad . . . . Grupp A	—	—	—	3	6	8	8	4	—	1	3	—	**33**
» B	20	7	4	9	5	5	2	—	1	—	—	—	**53**
» C	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	**3**
» D	—	1	—	3	—	—	—	1	—	—	1	—	**6**
» E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	**2**
Östra Sverige:													
Eskilstuna . . . . » D	1	—	—	2	6	6	6	1	2	2	2	—	**28**
» E	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	1	—	**5**
Västerås . . . . . » A	—	—	—	—	—	1	—	11	8	2	1	4	**27**
Öfriga städer . . . » C	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	**1**
» D	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	**3**
» E	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	**3**
Landsbygd . . . . » B	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	1	**6**
» D	2	—	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—	**9**
» E	—	—	—	—	—	—	4	1	1	4	2	8	**20**
Småland och öarne:													
Städer . . . . . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	**2**
Landsbygd . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	1	2	**13**
Södra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	1	—	2	9	6	2	1	**21**
Landsbygd . . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	1	2	**11**
Västra Sverige:													
Göteborg m. omgifn. . » D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
» E	—	—	—	—	—	1	1	2	3	5	2	4	**18**
Öfriga städer . . . » E	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	1	—	**6**
Bofors . . . . . » E	1	—	—	—	1	1	1	3	2	1	1	7	**18**
Öfriga landsbygden . » D	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	1	1	**5**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Norra Sverige:													
Städer . . . . . » E	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	1	**4**
Landsbygd . . . . » D	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	**3**
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	2	**6**
Summa	**24**	**8**	**5**	**20**	**21**	**28**	**31**	**33**	**46**	**37**	**20**	**36**	**309**
Summa summarum	**706**	**283**	**350**	**434**	**503**	**629**	**752**	**693**	**589**	**427**	**294**	**474**	**6,134**

Tab. 23. Årsinkomst för fasta arbetare, fördelade

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Antal fasta arbetare									
Specialiteter och åldersklasser.	öfver 1,500 kronor.		1,500—1,400 kronor.		1,400—1,300 kronor.		1,300—1,200 kronor.		1,200—1,100 kronor.	
	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
1. *Förmän:*										
18—25 år	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	7	20	2	8	—	10	2	10	—	3
40—55 »	2	22	—	2	1	10	—	10	—	14
55—70 »	—	5	—	4	—	3	—	3	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
Summa	**9**	**47**	**3**	**14**	**1**	**26**	**2**	**23**	—	**17**
2. *Gjutare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
18—25 år	—	1	—	—	—	1	2	—	4	1
25—40 »	—	10	—	2	—	10	1	17	2	13
40—55 »	—	5	—	1	—	5	—	7	—	7
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Summa	—	**16**	—	**3**	—	**16**	**3**	**24**	**7**	**24**
3. *Kärnmakare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40—55 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55—70 »	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Summa	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—
4. *Handtlangare* (gjuteri-):										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
25—40 »	1	3	1	1	—	—	1	1	—	1
40—55 »	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3
55—70 »	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**1**	**3**	**2**	**4**	**1**	—	**1**	**1**	**1**	**4**
5. *Öfriga gjuteriarbetare:*										
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40—55 »	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	**1**	—	—	—	—	—	**1**	—	—
6. *Smeder:*										
18—25 år	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	2	11	—	4	1	7	1	9	4	10
40—55 »	—	5	—	2	—	6	—	6	—	5
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**2**	**17**	—	**6**	**1**	**13**	**1**	**16**	**4**	**19**

efter specialiteter, åldersklasser och civilstånd.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27
med en årsinkomst af														Summa arbetare.	
1,100—1,000 kronor.		1,000—900 kronor.		900—800 kronor.		800—700 kronor.		700—600 kronor.		600—500 kronor.		under 500 kronor.			
og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
—	4	1	7	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13	63
—	7	1	5	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	4	73
—	2	—	2	—	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	24
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	13	3	15	1	5	—	3	—	1	—	—	—	—	19	164
—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—	5	—	11	—
4	1	16	5	13	4	24	2	17	—	12	—	8	—	100	15
10	52	16	65	14	29	5	7	4	2	1	—	—	—	53	207
3	19	1	36	1	13	—	6	—	—	—	—	—	—	5	99
—	4	—	8	—	8	—	3	—	2	—	—	—	1	—	29
17	76	33	114	28	54	29	18	24	4	15	—	13	1	169	350
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	49	—	58	—
—	—	2	—	—	—	1	1	5	—	2	—	7	—	17	1
—	2	—	—	1	2	—	4	—	—	—	—	—	—	1	8
—	2	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	6
—	4	2	1	2	5	1	7	5	—	11	2	56	—	77	20
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	20	—	23	—
—	—	1	—	3	—	1	1	2	1	5	—	3	—	18	2
—	4	—	4	—	5	2	13	2	12	1	3	1	—	9	47
—	2	—	2	1	3	—	12	—	12	—	4	—	5	1	45
—	—	—	1	—	3	—	7	—	5	1	6	1	5	2	28
—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	4
—	6	1	7	5	12	3	33	4	31	9	13	25	12	53	126
—	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1	1	—	—	5	2
—	4	—	2	—	8	—	1	—	3	—	1	—	1	—	20
—	3	—	1	—	4	—	3	—	4	—	2	—	1	—	20
—	—	—	2	—	1	—	3	—	2	1	4	—	2	1	14
—	7	1	5	—	13	1	7	2	10	2	8	—	4	6	56
2	1	1	1	2	—	4	2	5	—	2	—	—	—	16	5
2	14	2	13	3	22	2	12	2	—	1	1	—	—	20	103
1	11	—	13	—	11	—	6	—	1	—	—	—	—	1	66
—	3	—	6	—	5	—	7	—	2	—	1	—	2	—	31
—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	2	—	6
5	29	3	33	5	39	6	28	7	3	3	4	—	4	37	211

Tab. 23. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, för-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Antal fasta arbetare									
Specialiteter och åldersklasser.	öfver 1.500 kronor.		1,500—1,400 kronor.		1,400—1,300 kronor.		1,300—1,200 kronor.		1,200—1,100 kronor.	
	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
7. *Handtlangare* (smides-):										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
25—40 »	—	1	1	1	2	—	—	—	2	1
40—55 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	1	1	2	2	—	—	—	3	1
8. *Pannplåtslagare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	—	1	—	1	—	1	—	3	—	5
40—55 »	—	—	—	—	—	1	—	3	—	4
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	1	—	1	—	2	—	6	—	9
9. *Handtlangare* (plåtslageri-):										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40—55 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10. *Öfriga plåtslageriarbetare:*										
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5
40—55 »	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	1	—	—	—	2	—	—	—	7
11. *Bleck- och kopparslagare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—
25—40 »	6	26	—	2	—	2	—	1	—	—
40—55 »	2	10	—	2	—	2	—	1	—	3
55—70 »	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	9	38	—	4	1	4	1	2	—	3
12. *Maskinuppsättare:*										
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
25—40 »	—	1	—	—	—	—	—	2	—	2
40—55 »	—	—	—	1	—	—	—	2	—	2
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Summa	—	1	—	1	—	—	—	4	1	6

delade efter specialiteter, åldersklasser och civilstånd.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
med en årsinkomst af														Summa arbetare.	
1,100—1,000 kronor.		1,000—900 kronor.		900—800 kronor.		800—700 kronor.		700—600 kronor.		600—500 kronor.		under 500 kronor.			
og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	3	—	13	—	18	—
—	—	3	—	1	1	8	—	14	—	16	—	20	1	63	3
—	2	2	1	—	1	1	5	5	7	3	5	2	—	18	24
—	—	1	—	—	1	—	3	—	4	2	2	—	—	3	10
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
—	2	6	1	1	3	10	9	20	11	24	7	35	3	102	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	1	2	—	3	2	1	—	—	—	—	—	6	3
—	7	1	11	3	5	4	6	—	7	2	2	—	1	10	50
—	4	1	2	—	3	—	2	—	1	—	1	—	—	1	21
—	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	5
—	12	2	16	5	8	7	11	1	8	3	3	1	2	19	79
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	13	—	15	—
—	—	—	1	1	—	5	1	6	1	4	—	4	—	20	3
—	—	—	—	1	4	3	8	2	10	1	1	2	1	9	24
—	—	—	2	—	1	1	1	1	3	—	—	—	—	2	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
—	—	—	3	2	5	9	10	11	15	5	1	19	1	46	35
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	2	—	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3	14
—	2	—	3	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	12
—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5
—	5	—	7	3	6	1	2	—	—	—	1	—	—	4	31
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	4	—
—	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6	2
—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	34
—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	2	2	2	—	2	1	—	1	—	3	—	—	—	18	57
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—
2	9	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	17
—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
2	12	1	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	20

Tab. 23. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, för-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Antal fasta arbetare									
Specialiteter och åldersklasser.	öfver 1,500 kronor.		1,500—1,400 kronor.		1,400—1,300 kronor.		1,300—1,200 kronor.		1,200—1,100 kronor.	
	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
13. *Filare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	3	3	2	—	3	—	6	—	11	—
25—40 »	11	55	8	33	8	36	16	41	21	42
40—55 »	—	29	—	15	1	22	1	20	—	19
55—70 »	—	2	—	1	—	2	—	4	—	3
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**14**	**89**	**10**	**49**	**12**	**60**	**23**	**65**	**32**	**64**
14. *Hopsättare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	1	2	—	5	1	2	—
25—40 »	3	20	2	1	—	2	5	1	1	4
40—55 »	1	14	—	3	—	—	1	2	—	2
55—70 »	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Summa	**4**	**34**	**2**	**6**	**2**	**3**	**11**	**4**	**3**	**6**
15. *Svarfvare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	4	2	11	—	9	1	8	4	13	3
25—40 »	16	80	12	32	6	29	14	31	17	46
40—55 »	—	41	—	3	1	8	—	8	—	18
55—70 »	—	4	—	1	—	1	—	—	—	1
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**20**	**127**	**23**	**36**	**16**	**39**	**22**	**43**	**30**	**68**
16. *Hyflare, fräsare, borrare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	1	1	3	—	2	1	4	1	3	—
25—40 »	3	19	2	12	6	12	4	30	9	25
40—55 »	—	12	—	4	1	8	—	7	—	11
55—70 »	—	2	—	—	—	2	—	4	—	1
Summa	**4**	**34**	**5**	**16**	**9**	**23**	**8**	**42**	**12**	**37**
17. *Smerglare och slipare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	2	—	1	—	1	—	1	—	2	—
25—40 »	1	8	—	4	2	2	1	—	—	2
40—55 »	—	1	—	2	—	1	—	1	—	—
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**3**	**9**	**1**	**6**	**3**	**3**	**2**	**1**	**2**	**2**
18. *Handtlangare* (maskin-):										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—
25—40 »	1	2	1	2	—	—	1	1	—	2
40—55 »	1	2	—	3	—	1	—	1	—	—
55—70 »	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**2**	**7**	**1**	**5**	**1**	**2**	**1**	**3**	**1**	**2**

delade efter specialiteter, åldersklasser och civilstånd.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
med en årsinkomst af														Summa arbetare.	
1,100—1,000 kronor.		1,000—900 kronor.		900—800 kronor.		800—700 kronor.		700—600 kronor.		600—500 kronor.		under 500 kronor.			
og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	3	—	8	—	14	—
9	5	12	2	18	2	24	10	19	2	14	—	14	—	135	24
22	40	22	67	20	48	13	35	14	12	2	3	2	—	159	412
2	19	—	29	3	30	2	16	—	6	—	2	—	1	9	208
—	6	1	7	1	12	1	8	—	7	1	3	—	2	4	57
—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	5
33	**71**	**35**	**105**	**42**	**92**	**41**	**70**	**35**	**29**	**20**	**8**	**24**	**4**	**321**	**706**
—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	1	—	—	—	6	—
5	—	3	—	4	—	3	—	1	—	—	—	—	—	25	2
3	2	1	1	—	3	2	3	—	1	—	—	—	—	17	38
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	22
—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
8	**5**	**5**	**2**	**5**	**3**	**9**	**3**	**1**	**1**	**1**	**—**	**—**	**—**	**51**	**67**
—	—	1	—	—	—	1	—	3	—	3	—	4	—	12	—
24	2	28	4	29	1	28	2	27	2	22	—	16	—	219	21
17	38	18	40	13	32	6	14	5	10	1	2	1	2	126	356
—	13	—	8	2	15	—	7	—	1	—	—	—	1	3	123
—	3	—	2	—	4	—	4	—	1	—	2	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	1	—	—	—	5
41	**56**	**47**	**54**	**44**	**52**	**35**	**29**	**35**	**16**	**26**	**5**	**21**	**3**	**360**	**528**
2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6	—	11	—	20	—
5	1	9	2	9	2	5	—	8	1	8	1	12	—	69	10
7	29	8	11	—	3	3	7	2	4	—	—	1	—	45	152
—	15	—	4	—	3	—	1	—	3	—	1	—	—	1	69
—	4	—	2	—	2	—	2	—	1	—	1	—	1	—	22
14	**49**	**17**	**19**	**9**	**10**	**9**	**10**	**10**	**9**	**14**	**3**	**24**	**1**	**135**	**253**
—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	3	—
3	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	12	—
1	2	—	1	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	7	22
—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	8
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
4	**3**	**—**	**2**	**3**	**3**	**3**	**1**	**—**	**2**	**—**	**1**	**1**	**1**	**22**	**34**
—	—	3	—	8	—	6	—	11	—	15	—	105	—	148	—
1	—	5	—	5	—	13	1	11	—	15	—	23	—	75	2
—	1	—	1	—	4	2	4	—	3	2	1	—	—	7	21
—	4	1	1	—	1	—	2	—	4	—	—	—	—	2	19
—	1	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
1	**6**	**9**	**2**	**13**	**6**	**21**	**8**	**22**	**9**	**32**	**1**	**128**	**1**	**232**	**52**

Tab. 23. (Forts.) **Årsinkomst för fasta arbetare, för-**

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Antal fasta arbetare									
Specialiteter och åldersklasser.	öfver 1,500 kronor.		1,500—1,400 kronor.		1,400—1,300 kronor.		1,300—1,200 kronor.		1,200—1,100 kronor.	
	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
19. *Öfriga maskinarbetare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	3	—	2	1	12	2	7	—	12	7
25—40 »	8	34	5	11	1	11	12	10	10	7
40—55 »	—	6	—	2	—	3	1	2	—	1
55—70 »	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**11**	**41**	**7**	**14**	**13**	**17**	**20**	**12**	**22**	**16**
20. *Metallarbetare:*										
under 18 år	—	—	—	.	—	—	—	—	—	—
18—25 år	1	2	1	—	3	1	1	1	1	—
25—40 »	3	11	3	—	2	4	1	3	3	2
40—55 »	—	2	—	1	—	1	1	—	—	1
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**4**	**15**	**4**	**1**	**5**	**6**	**3**	**4**	**4**	**3**
21. *Elektriska arbetare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	1	—	1	1	5	—	6	—	7	—
25—40 »	5	29	5	2	1	2	2	2	1	7
40—55 »	1	8	—	—	1	—	—	—	—	3
55—70 »	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**7**	**37**	**6**	**3**	**7**	**3**	**8**	**2**	**8**	**10**
22. *Modellsnickare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
25—40 »	—	—	—	2	1	6	1	7	3	8
40—55 »	—	3	—	2	—	6	—	4	—	2
55—70 »	—	—	—	—	—	1	—	2	—	3
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa	**—**	**3**	**—**	**4**	**1**	**13**	**2**	**14**	**3**	**14**
23. *Finsnickare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—
25—40 »	2	11	4	16	8	9	3	9	2	4
40—55 »	—	3	1	2	—	2	—	2	—	4
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**3**	**14**	**5**	**18**	**8**	**11**	**4**	**11**	**3**	**8**
24. *Timmermän:*										
25—40 år	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—
40—55 »	—	3	—	—	—	—	1	2	—	2
55—70 »	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Summa	**—**	**4**	**—**	**1**	**—**	**2**	**1**	**2**	**—**	**2**

delade efter specialiteter, åldersklasser och civilstånd.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
med en årsinkomst af														Summa arbetare.	
1,100—1,000 kronor.		1,000—900 kronor.		900—800 kronor.		800—700 kronor.		700—600 kronor.		600—500 kronor.		under 500 kronor.			
og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og	g.
1	—	—	—	4	—	4	—	5	—	4	—	3	—	21	—
11	—	24	—	11	—	11	—	2	1	3	—	1	—	99	11
8	6	5	5	3	5	2	4	—	1	—	—	1	—	55	94
—	3	1	—	—	3	1	—	—	1	—	1	—	—	3	22
—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
20	**10**	**30**	**6**	**18**	**8**	**19**	**4**	**7**	**3**	**7**	**1**	**5**	**1**	**179**	**133**
—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	3	—	2	—	10	—
3	—	7	—	7	—	6	—	4	—	2	—	1	—	37	4
3	2	1	9	2	3	2	1	—	1	—	—	—	—	20	36
—	2	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	10
—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
6	**4**	**10**	**13**	**10**	**5**	**11**	**1**	**4**	**1**	**5**	**—**	**3**	**—**	**69**	**53**
—	—	1	—	4	—	1	—	8	—	4	—	2	—	20	—
6	—	4	2	7	1	6	1	6	—	2	—	3	—	54	5
2	8	6	12	4	6	5	2	4	2	2	1	—	—	37	73
—	1	1	3	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	3	18
—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
8	**10**	**12**	**18**	**15**	**9**	**12**	**5**	**18**	**2**	**8**	**1**	**5**	**1**	**114**	**101**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	4	—
1	—	2	2	3	—	3	—	—	—	2	1	2	—	14	3
—	9	7	8	2	21	2	11	—	—	—	—	—	—	16	72
—	10	—	14	—	17	—	9	—	—	—	4	—	—	—	71
—	—	—	10	—	4	1	3	—	—	1	3	—	—	2	26
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5
1	**20**	**9**	**34**	**5**	**42**	**6**	**23**	**—**	**—**	**4**	**8**	**5**	**2**	**36**	**177**
—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3	—
2	—	2	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	10	—
2	2	2	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	23	55
—	3	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	18
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
4	**6**	**6**	**2**	**1**	**2**	**1**	**1**	**2**	**—**	**1**	**1**	**—**	**—**	**38**	**74**
—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6
—	1	—	—	—	2	—	1	—	2	—	—	—	—	1	13
—	—	—	2	—	3	—	4	—	1	—	—	—	—	—	11
—	**2**	**—**	**2**	**—**	**6**	**—**	**6**	**—**	**3**	**—**	**—**	**—**	**—**	**1**	**30**

Tab. 23. (Forts.) Årsinkomst för fasta arbetare, för-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Antal fasta arbetare									
Specialiteter och åldersklasser.	öfver 1,500 kronor.		1,500—1,400 kronor.		1,400—1,300 kronor.		1,300—1,200 kronor.		1,200—1,100 kronor.	
	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
25. *Öfriga träarbetare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	2	—	1	—	2	—	4	1	2	—
25—40 »	1	9	1	2	3	2	—	1	2	4
40—55 »	—	1	1	—	—	—	—	2	—	3
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**3**	**10**	**3**	**2**	**5**	**2**	**4**	**4**	**4**	**7**
26. *Måleriarbetare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—
25—40 »	5	15	1	3	1	5	3	4	1	6
40—55 »	—	4	—	1	—	—	—	1	—	—
55—70 »	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**5**	**22**	**1**	**4**	**1**	**5**	**3**	**5**	**3**	**6**
27. *Maskinister och eldare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—40 »	—	6	—	—	—	3	—	3	—	1
40—55 »	—	3	—	—	—	1	—	2	—	3
55—70 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	**9**	—	—	—	**4**	—	**5**	—	**4**
28. *Öfriga arbetare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18—25 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
25—40 »	1	7	—	4	1	2	4	7	7	7
40—55 »	—	11	—	4	—	—	1	6	—	6
55—70 »	1	4	—	—	—	1	1	1	—	—
öfver 70 »	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Summa	**2**	**22**	—	**8**	**1**	**4**	**6**	**14**	**7**	**14**
29. *Samtliga arbetare:*										
under 18 år	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
18—25 år	19	13	24	4	42	6	47	8	64	12
25—40 »	76	380	48	143	43	158	72	193	85	207
40—55 »	7	187	2	52	5	78	6	90	—	115
55—70 »	1	23	—	10	—	14	1	16	—	18
öfver 70 »	—	—	—	—	—	4	—	1	—	1
Summa	**103**	**603**	**74**	**209**	**90**	**260**	**126**	**308**	**150**	**353**

delade efter specialiteter, åldersklasser och civilstånd.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
med en årsinkomst af														Summa arbetare.	
1,100—1,000 kronor.		1,000—900 kronor.		900—800 kronor.		800—700 kronor.		700—600 kronor.		600—500 kronor.		under 500 kronor.			
og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.	og.	g.
—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	15	—	19	—
2	2	1	—	5	—	3	—	1	—	—	—	4	—	27	3
—	3	1	2	4	8	—	—	—	2	—	—	—	—	12	33
—	2	—	3	—	9	—	2	—	5	—	2	—	—	1	29
—	1	—	4	—	4	—	2	—	5	—	3	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2
2	**8**	**2**	**9**	**10**	**21**	**4**	**4**	**3**	**13**	—	**5**	**19**	**1**	**59**	**86**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	4	—	7	—
3	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	8	2
—	2	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	1	12	40
—	1	—	2	1	3	—	3	—	2	—	—	—	—	1	17
—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	4
3	**4**	—	**2**	**1**	**6**	**2**	**6**	**1**	**2**	**3**	—	**6**	**1**	**29**	**63**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	3	—
—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	1	—	4	1
1	4	1	3	—	7	—	—	—	—	—	—	1	—	3	27
1	3	—	2	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	1	18
—	1	—	1	—	1	—	2	—	3	—	3	—	1	—	12
2	**8**	**1**	**6**	**1**	**12**	**1**	**2**	—	**4**	**2**	**3**	**4**	**1**	**11**	**58**
—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	4	—	26	—	32	—
2	—	1	—	3	1	3	—	4	—	4	—	1	—	18	2
6	6	4	10	1	10	8	8	1	7	—	1	—	1	33	70
—	14	1	11	1	10	1	17	—	11	—	7	—	2	4	99
—	—	—	4	—	6	—	9	—	11	—	4	2	3	4	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	4
8	**20**	**6**	**25**	**6**	**27**	**12**	**34**	**6**	**31**	**8**	**12**	**29**	**7**	**91**	**218**
3	—	8	—	21	—	25	—	40	—	68	—	287	—	453	—
83	12	126	21	128	14	156	23	136	9	116	3	122	1	1,063	126
86	257	98	280	75	237	65	150	41	84	16	22	11	7	716	2,118
7	144	9	148	11	143	5	96	1	62	2	26	—	10	55	1,151
—	35	2	59	1	61	3	62	1	44	4	34	3	20	16	396
—	2	—	1	—	2	—	4	—	9	—	3	—	13	—	40
179	**450**	**243**	**509**	**236**	**457**	**254**	**335**	**219**	**208**	**206**	**88**	**423**	**51**	**2,303**	**3,831**

Tab. 24. Årsinkomst i genomsnitt för fasta arbe-

A. Å skilda arbetsorter

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])	Under 18 år.		18—25 år.				25—40 år.			
	Ogifta.		Ogifta.		Gifta och änklingar.		Ogifta.		Gifta och änklingar.	
	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
Stockholms stad: Grupp A	79	718·84	298	1,035·12	26	1,307·77	159	1,245·81	245	1,477·96
» B	8	601·25	49	1,267·22	10	1,529·30	115	1,446·38	311	1,604·98
» C	2	480·00	4	887·00	—	——	9	1,133·56	13	1,189·69
» D	6	515·17	27	901·26	—	——	31	1,164·81	49	1,338·86
» E	5	399·20	11	775·09	1	1,689·00	5	1,079·40	12	1,361·33
Östra Sverige:										
Eskilstuna ..... » D	14	709·86	44	1,012·77	3	1,184·33	50	1,103·90	211	1,273·28
» E	6	356·00	6	655·67	3	890·67	10	874·70	17	1,012·18
Vesterås ..... » A	28	360·18	57	643·60	9	843·89	58	873·02	167	988·92
Öfriga städer... » C	—	——	8	809·25	4	992·25	1	1,116·00	7	1,079·57
» D	—	——	2	755·00	—	——	2	932·50	8	1,148·38
» E	16	379·69	23	605·17	2	929·00	13	756·92	77	949·00
Landsbygd ..... » B	2	589·50	7	1,092·71	1	1,271·00	1	1,222·00	16	1,257·81
» D	3	592·67	9	944·11	1	1,059·00	7	1,329·00	35	1,397·66
» E	33	413·15	88	755·81	5	926·60	32	849·25	155	1,003·88
Småland och öarne:										
Städer..... » D	—	——	10	511·20	—	——	1	736·00	2	883·00
» E	8	367·00	19	607·74	2	750·50	3	739·67	23	876·26
Landsbygd ..... » D	8	472·00	4	676·00	2	723·50	10	765·10	16	884·56
» E	29	462·73	57	621·40	6	633·00	31	823·87	110	896·98
Södra Sverige:										
Städer..... » E	33	368·45	74	674·77	14	826·93	30	849·90	165	934·20
Landsbygd ..... » E	7	430·57	7	478·71	1	1,021·00	6	800·17	41	918·88
Västra Sverige:										
Göteborg m. omg. » A	7	354·29	10	685·70	—	——	13	993·92	13	1,071·08
» D	7	456·29	11	818·55	2	1,004·00	5	988·40	6	1,111·67
» E	24	365·96	40	651·95	6	852·17	22	793·36	57	988·72
Öfriga städer... » E	15	350·47	40	666·18	2	831·00	19	777·21	52	892·19
Bofors..... » E	20	414·45	39	872·49	5	1,037·40	24	1,105·63	83	1,280·49
Öfriga landsbygd. » D	6	310·00	11	615·00	1	557·00	6	707·17	26	955·77
» E	24	303·46	29	576·76	4	914·75	17	704·47	59	859·39
Norra Sverige:										
Städer..... » E	19	392·16	27	716·22	3	819·33	13	834·62	20	953·15
Landsbygd ..... » D	8	490·50	8	680·75	1	695·00	3	929·00	28	1,116·71
» E	29	485·28	39	731·10	9	822·22	15	877·40	49	996·53
Summa och medeltal	**446**	**471·54**	**1,058**	**835·71**	**123**	**1,021·76**	**711**	**1,079·19**	**2,073**	**1,184·82**

[1]) Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

tare, fördelade efter åldersklasser och civilstånd.

och verkstadsgrupper.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
40—55 år.				55—70 år.				Öfver 70 år.		Summa.			
Ogifta.		Gifta och änklingar.		Ogifta.		Gifta och änklingar.		Gifta och änklingar.		Ogifta.		Gifta och änklingar.	
Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
10	1,270·90	58	1,413·93	1	905·00	4	1,416·74	—	——	**547**	**1,038·30**	**333**	**1,452·78**
7	1,451·57	146	1,637·80	2	1,286·50	23	1,653·30	1	1,326·00	**181**	**1,358·96**	**491**	**1,614·89**
2	884·50	7	1,163·86	—	——	1	1,219·00	—	——	**17**	**969·35**	**21**	**1,182·48**
6	1,276·33	56	1,349·07	2	1,012·50	8	1,260·38	—	——	**72**	**1,016·07**	**113**	**1,338·36**
1	1,210·00	5	1,355·80	—	——	—	——	—	——	**22**	**778·59**	**18**	**1,378·00**
7	1,115·72	89	1,236·65	—	——	36	1,145·53	6	1,258·00	**115**	**1,021·78**	**345**	**1,249·46**
1	643·00	24	809·29	1	710·00	9	868·78	—	——	**24**	**673·75**	**53**	**889·08**
1	935·00	67	971·16	—	——	9	772·89	4	473·75	**144**	**682·92**	**256**	**963·53**
—	—	1	1,004·00	—	——	—	——	—	——	**9**	**843·33**	**12**	**1,044·17**
—	——	5	1,016·40	—	——	4	998·25	—	——	**4**	**843·75**	**17**	**1,074·24**
2	858·50	30	997·40	—	——	8	820·00	—	——	**54**	**584·28**	**117**	**952·25**
—	——	22	1,277·41	1	361·00	—	——	—	——	**11**	**946·45**	**39**	**1,269·21**
—	——	17	1,347·59	—	——	2	990·00	—	——	**19**	**1,030·42**	**55**	**1,361·20**
—	——	77	922·73	1	766·00	61	818·46	11	578·73	**154**	**701·98**	**309**	**930·67**
—	——	7	806·14	—	——	3	899·00	—	——	**11**	**531·64**	**12**	**842·17**
2	865·50	13	830·31	1	581·00	5	785·60	—	——	**33**	**576·18**	**43**	**845·98**
—	——	8	858·88	—	——	5	701·20	1	622·00	**22**	**642·32**	**32**	**831·22**
1	950·00	103	905·58	—	——	45	747·85	7	507·86	**118**	**638·38**	**271**	**859·59**
1	843·00	76	904·57	2	687·00	27	798·26	1	934·00	**140**	**641·47**	**283**	**907·96**
—	——	38	899·66	—	——	13	866·00	—	——	**20**	**558·30**	**93**	**904·73**
1	875·00	2	1,043·50	—	——	—	——	—	——	**31**	**746·23**	**15**	**1,067·40**
—	——	9	1,085·67	—	——	2	796·00	—	——	**23**	**745·22**	**19**	**1,054·79**
2	918·50	66	1,033·65	2	460·00	35	772·60	1	675·00	**90**	**601·67**	**165**	**954·33**
3	658·00	59	917·31	—	——	11	801·73	—	——	**77**	**629·16**	**124**	**895·13**
—	——	40	1,497·42	1	543·00	11	920·55	—	——	**84**	**826·12**	**139**	**1,305·69**
1	837·00	20	1,030·05	—	——	17	876·53	1	1,099·00	**24**	**571·04**	**65**	**969·97**
—	——	28	884·36	1	426·00	13	787·38	2	790·50	**71**	**512·83**	**106**	**857·94**
1	876·00	24	940·08	—	——	16	852·69	2	744·50	**60**	**641·92**	**65**	**911·00**
1	896·00	4	1,053·25	—	——	4	1,164·50	—	——	**20**	**652·65**	**37**	**1,103·62**
3	969·00	27	993·30	—	——	19	906·32	3	540·67	**86**	**682·03**	**107**	**952·25**
53	**1,000·72**	**1,128**	**1,131·91**	**15**	**745·60**	**391**	**916·37**	**40**	**717·80**	**2,283**	**845·95**	**3,755**	**1,130·66**

Tab 24. (Forts.) Årsinkomst i genomsnitt för fasta arbe-

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Specialiteter.	Under 18 år.		18—25 år.				25—40 år.			
	Ogifta.		Ogifta.		Gifta och änklingar.		Ogifta.		Gifta och änklingar.	
	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
Förmän	—	——	2	1,218·00	—	—	13	1,472·38	60	1,496·38
Gjutare	10	563·00	98	765·02	14	940·71	53	866·81	202	1,048·61
Kärnmakare	55	388·52	17	556·18	1	744·00	1	803·00	7	866·00
Handtlangare (gjuteri-)	23	370·60	18	760·33	2	723·00	9	887·89	42	882·64
Öfriga gjuteriarbetare	—	——	5	702·80	2	635·50	—	——	19	811·53
Smeder	—	——	16	751·94	5	1,013·80	20	1,009·80	98	1,093·09
Handtlangare (smides-)	18	442·89	63	579·38	3	928·33	17	849·24	21	840·95
Pannplåtslagare	2	537·00	5	749·60	3	807·67	10	747·80	48	941·90
Handtlangare (plåtsl.-)	15	348·87	20	624·50	3	779·33	9	644·78	22	716·68
Öfriga plåtslageriarbetare	—	——	1	860·00	—	——	3	818·00	14	1,052·57
Bleck- o. kopparslagare	4	575·50	6	1,160·33	2	1,447·00	6	1,617·17	34	1,705·79
Maskinuppsättare	—	——	3	987·33	—	——	2	1,045·00	17	1,104·35
Filare	13	431·15	134	835·21	23	936·04	157	1,047·62	408	1,169·43
Hopsättare	6	748·50	25	1,117·40	2	1,318·50	17	1,223·00	38	1,354·66
Svarfvare	12	580·08	218	882·33	20	1,092·15	125	1,135·50	352	1,235·77
Hyflare, fräsare, borrare	20	512·65	69	818·43	10	1,011·90	45	1,104·80	150	1,218·45
Smerglare och slipare	3	641·67	12	1,192·83	—	——	7	1,200·29	22	1,334·41
Handtlangare (maskin-)	147	445·91	75	628·88	2	1,437·00	7	982·71	20	1,005·25
Öfriga maskinarbetare	21	655·29	99	1,128·33	11	1,166·09	55	1,215·89	93	1,432·76
Metallarbetare	10	667·90	37	907·62	4	1,441·00	20	1,187·55	36	1,251·28
Elektriska arbetare	20	692·70	54	956·48	5	987·40	37	1,047·41	73	1,325·41
Modellsnickare	3	488·00	14	782·07	3	811·33	16	991·81	69	1,009·28
Finsnickare	3	760·33	10	997·20	—	——	23	1,247·68	55	1,356·27
Timmermän	—	——	—	——	—	——	—	——	6	1,152·33
Öfriga träarbetare	19	446·21	27	978·89	3	1,138·67	12	1,149·42	31	1,202·91
Måleriarbetare	7	446·29	8	898·25	2	1,235·00	12	1,374·08	40	1,361·18
Maskinister och eldare	3	411·33	4	627·75	1	884·00	2	739·50	27	1,179·22
Öfriga arbetare	32	392·03	18	720·78	2	901·50	33	1,010·85	69	1,056·67
Summa och medeltal	**446**	**471·54**	**1,058**	**835·71**	**123**	**1,021·76**	**711**	**1,079·19**	**2,073**	**1,184·82**

tare, fördelade efter åldersklasser och civilstånd.

specialiteter.

12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
40—55 år.				55—70 år.				Öfver 70 år.		Summa.			
Ogifta.		Gifta och änklingar.		Ogifta.		Gifta och änklingar.		Gifta och änklingar.		Ogifta.		Gifta och änklingar.	
Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
4	1,504·00	71	1,424·85	—	——	23	1.294·83	4	1.249·50	**19**	**1,452·26**	**158**	**1,428·65**
5	1,001·40	95	1,040·98	—	——	28	895·57	—	——	**166**	**792·47**	**339**	**1,029·37**
1	843·00	5	948·80	—	——	6	816·50	—	——	**74**	**438·78**	**19**	**865·74**
1	842·00	43	750·70	2	512 50	28	671·29	4	596·25	**53**	**605·06**	**119**	**773·18**
—	——	20	821·20	1	581·00	14	667.57	—	——	**6**	**682·50**	**55**	**772·00**
1	1,061·00	65	1,063·38	—	——	31	860·67	6	589 67	**37**	**899 68**	**205**	**1,031·86**
2	722·00	9	685·22	—	——	2	636·00	1	487·00	**100**	**603·54**	**36**	**779 75**
1	918·00	21	1,001·43	—	——	5	820·60	—	——	**18**	**734·33**	**77**	**945·08**
2	697·50	7	777·00	—	——	1	623·00	—	——	**46**	**541·76**	**33**	**732·33**
—	——	12	1,058·92	—	——	5	821·00	—	——	**4**	**815·00**	**31**	**1,017·68**
2	1,712·50	20	1,510·70	—	——	1	1,954·00	—	——	**18**	**1,244·06**	**57**	**1,632·61**
—	——	9	1,144·22	—	——	3	1,123·00	—	——	**5**	**1,010·40**	**29**	**1,118·66**
8	969·25	204	1,153·56	4	770·75	56	926·77	5	706·80	**316**	**926·70**	**696**	**1,134·22**
2	1,427·00	22	1,625·05	1	905·00	5	1,172·60	—	——	**51**	**1,068·16**	**67**	**1,428·78**
3	997·33	120	1,291·56	—	——	23	1,057·00	5	682·00	**358**	**961·57**	**520**	**1,229·82**
1	1,384·00	67	1,217·31	—	——	22	1,073·14	—	——	**135**	**872·78**	**249**	**1,197·01**
—	——	8	1,208·88	—	——	3	622·33	1	622·00	**22**	**1,120·04**	**34**	**1,221·09**
2	1,324·50	19	1,068·89	—	——	9	1,059·44	1	300·00	**231**	**529·19**	**51**	**1,041 63**
3	998·33	22	1,219·91	1	766·00	5	1,365·80	1	347·00	**179**	**1,039·69**	**132**	**1,364·30**
2	1,053·00	10	1,144·00	—	——	3	932·33	—	——	**69**	**958·23**	**53**	**1,227·30**
3	1,299·67	18	1,370·83	—	——	4	1.015·50	1	440·00	**114**	**948·75**	**101**	**1,295·73**
—	——	70	1,003·76	2	659·00	26	932·54	5	877·60	**35**	**808·06**	**173**	**987·12**
2	1,175·00	17	1,266·18	—	——	1	1,015·00	—	——	**38**	**1,139·47**	**73**	**1,330·61**
1	1,292·00	13	1,120·31	—	——	11	866·82	—	——	**1**	**1,292·00**	**30**	**1,033·77**
1	1,403·00	29	901·28	—	——	19	765·21	2	557·00	**59**	**849·22**	**84**	**982·10**
1	875·00	17	1,084·76	—	——	4	1,264·75	—	——	**28**	**988·36**	**63**	**1,279·63**
1	1,050·00	18	1,174·33	—	——	12	703·92	—	——	**10**	**627·40**	**58**	**1,074·28**
4	946·00	97	986·48	4	876·50	41	845·88	4	787·25	**91**	**726 01**	**213**	**977·62**
53	**1,000·72**	**1,128**	**1,131·91**	**15**	**745·60**	**391**	**916·37**	**40**	**717·80**	**2,283**	**845·95**	**3,755**	**1,130·66**

Tab. 25. Årsinkomst i genomsnitt för vuxna, fasta arbetsorter och

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])	Förmän.		Gjutare.		Smeder.		Maskinuppsättare, hopsättare och filare.	
	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
Stockholms stad: Grupp A	15	1,593·07	1	1,131·00	5	1,581·40	100	1,294·04
» B	14	2,088·79	13	1,560·00	15	1,503·87	134	1,540·79
» C	1	1,777·00	—	——	2	1,250·00	18	1,115·11
» D	4	2,100·25	—	——	8	1,289·25	77	1,284·95
» E	1	1,820·00	—	——	5	1,518·40	13	1,135·77
Östra Sverige:								
Eskilstuna ..... » D	29	1,402·34	8	1,176·13	11	1,230·82	111	1,302·43
» E	4	1,530·75	10	1,013·00	1	923·00	14	789·93
Vesterås ..... » A	3	1,123·33	35	866·71	6	1,042·50	52	918·85
Öfriga städer ... » C	—	——	—	——	1	1,086·00	6	1,149·67
» D	2	1,550·00	2	1,193·50	1	977·00	5	1,131·00
» E	11	1,271·18	27	989·70	6	964·82	33	883·61
Landsbygd ..... » B	1	1,500·00	4	1,477·25	1	1,218·00	13	1,295·69
» D	—	——	2	1,450·00	1	1,297·00	16	1,306·25
» E	13	1,111·92	36	897·83	30	917·77	95	938·35
Småland och öarne:								
Städer ..... » D	1	962·00	2	780·50	2	739·00	9	633·44
» E	—	——	8	887·25	5	858·40	15	795·80
Landsbygd ..... » D	1	950·00	—	——	1	1,181·00	25	824·84
» E	10	1,198·80	108	899·56	46	870·72	53	860·36
Södra Sverige:								
Städer ..... » E	10	1,098·10	54	873·54	22	915·64	77	911·30
Landsbygd ..... » E	6	1,144·00	28	911·04	6	902·67	26	876·04
Västra Sverige:								
Göteborg m. omg. » A	—	——	3	879·67	1	1,014·00	13	1,006·08
» D	—	——	7	820·14	2	1,021·00	8	1,079·88
» E	16	1,265·63	33	1,030·48	11	835·73	32	870·50
Öfriga städer ... » E	6	1,120·00	33	922·33	10	956·00	36	907·86
Bofors ..... » E	10	2,218·80	—	——	8	1,065·38	45	1,259·87
Öfriga landsbygden » D	1	975·00	12	1,112·25	5	938·40	12	1,118·42
» E	7	919·57	22	911·77	14	891·29	41	775·51
Norra Sverige:								
Städer ..... » E	1	1,040·00	19	927·26	4	831·75	16	856·38
Landsbygd ..... » D	1	1,026·00	7	1,203·86	3	1,113·00	13	1,023·23
» E	9	1,330·33	21	997·05	9	955·44	37	899·59
Summa och medeltal	**177**	**1,431·18**	**495**	**959·35**	**242**	**1,011·65**	**1,145**	**1,091·58**

[1]) Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

arbetare, fördelade på vissa specialiteter, olika verkstadsgrupper.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Svarfvare.		Hyflare, fräsare och borrare.		Elektriska arbetare.		Snickare och timmermän.		Handtlangare (alla slag).	
Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal.	Årsinkomst i genomsnitt, kronor.
94	1,133·61	14	1,102·57	111	1,361·03	97	1,308·68	28	863·68
182	1,586·49	53	1,571·00	3	1,467·33	18	1,538·33	44	1,388·64
3	1,059·33	4	1,201·00	—	——	1	957·00	1	518·00
31	1,186·52	27	1,172·37	—	——	6	1,073·67	7	882·00
3	1,119·00	—	——	—	——	—	——	6	605·17
52	1,102·75	122	1,174·27	—	——	31	1,185·64	13	834·38
6	901·83	2	630·50	—	——	3	806·00	16	684·31
52	838·17	16	897·50	76	834·99	10	1,199·00	19	581·58
4	898·22	1	770·00	—	——	—	——	1	788·00
2	757·57	1	956·00	—	——	3	873·67	1	1,042·00
22	840·45	4	650·50	—	——	10	995·70	20	693·20
10	1,238·20	1	932·00	—	——	2	1,052·00	1	572·00
20	1,302·85	10	1,325·80	2	1,458·00	2	938·00	1	1,013·00
108	934·56	21	1,010·62	—	——	26	817·38	46	674·67
3	698·33	1	841·00	—	——	2	931·50	1	314·00
10	756·80	—	——	—	——	4	847·25	13	633·46
2	903·00	5	654·60	—	——	—	——	1	637·00
20	703·70	4	497·50	—	——	5	837·20	38	577·82
34	956·13	8	767·75	—	——	31	905·06	59	708·86
7	972·00	—	——	—	——	5	819·60	3	510·00
8	996·75	—	——	2	1,249·00	3	1,011·67	2	456·50
5	927·80	1	1,107·00	—	——	4	1,085·00	4	816·00
21	801·67	3	782·67	—	——	21	842·19	37	729·89
17	761·18	8	796·13	—	——	15	924·07	24	574·38
60	1,326·23	31	926·26	1	823·00	9	883·67	16	898·63
11	945·55	9	770·56	—	——	3	894·67	13	929·38
28	812·21	3	663·33	—	——	11	782·82	16	532·25
10	915·70	6	732·83	—	——	11	936·00	8	995·25
12	1,021·41	2	1,080·50	—	——	2	941·00	4	596·00
29	912·90	7	736·43	—	——	9	887·00	23	652·74
866	**1,127·97**	**364**	**1,114·36**	**195**	**1,154·74**	**344**	**1,074·32**	**466**	**750·96**

Tab. 26. Arbetarne fördelade efter arbetslön

A. Å skilda arbetsorter

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])	Antal arbetare med													
	öfver 30 kr.		30—28 kr.		28—26 kr.		26—24 kr.		24—22 kr.		22—20 kr.		20—18 kr.	
	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år	Öfver 25 år.	Under 25 år.
Stockholmsstad: Grupp A	174	20	60	24	75	40	63	51	69	59	66	76	46	93
» B	341	21	114	15	69	6	67	9	37	5	20	9	4	9
» C	2	—	1	—	1	—	6	—	8	1	13	4	10	3
» D	25	—	17	—	21	—	35	2	34	1	27	9	17	11
» E	4	1	2	—	2	—	5	—	6	2	4	—	5	2
Östra Sverige:														
Eskilstuna ..... » D	27	3	25	3	70	8	116	9	97	16	64	18	29	16
» E	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	6	—	9	1
Vesterås ..... » A	1	—	1	—	5	—	8	—	30	—	55	2	75	2
Öfriga städer ... » B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» C	1	—	1	1	—	—	—	2	—	—	1	4	3	1
» D	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	3	2	7	2
» E	—	—	1	—	—	—	8	—	9	—	24	1	35	2
Landsbygd ..... » B	5	—	11	—	13	3	4	3	6	—	5	1	4	3
» D	6	—	8	—	11	—	20	—	11	1	9	4	4	2
» E	3	—	4	—	8	—	18	—	35	6	40	4	56	12
Småland o. öarne:														
Städer ..... » D	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—
» E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	8	—
Landsbygd ..... » D	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	3	—	6	—
» E	2	—	2	—	2	—	2	—	10	1	21	—	60	5
Södra Sverige:														
Städer ..... » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	3	—	5	—	8	—	21	—	20	—	53	9	75	20
Landsbygd ..... » E	1	—	1	—	2	—	4	—	4	—	13	1	41	5
Västra Sverige:														
Göteborg med omgifning ... » A	1	—	—	—	1	—	1	—	3	—	10	3	6	3
» D	1	—	—	—	2	—	1	—	5	2	1	3	6	—
» E	5	—	2	—	2	1	11	—	14	—	28	2	44	4
Öfriga städer ... » E	11	—	4	—	5	1	9	2	10	1	13	3	19	4
Bofors ..... » E	31	—	13	7	21	7	26	4	12	5	22	5	34	10
Öfriga landsb:n » D	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	—	18	—
» E	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	8	—	21	2
Norra Sverige:														
Städer ..... » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
» E	2	2	—	—	—	—	1	1	2	1	7	—	23	4
Landsbygd ..... » D	2	—	2	—	3	—	6	—	10	—	6	—	12	1
» E	—	—	1	—	3	—	4	—	10	—	12	1	16	6
Summa	**651**	**47**	**278**	**50**	**324**	**66**	**440**	**83**	**449**	**101**	**541**	**161**	**695**	**224**

[1]) Rörande gruppindelningen, se sid. 183.

per vecka (extra förmåner ej inräknade).

och verkstadsgrupper.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
en arbetslön af														Hela antalet arbetare, för hvilka dylik uppgift lämnats.		
18—16 kr.		16—14 kr.		14—12 kr.		12—10 kr		10—8 kr.		8—6 kr.		under 6 kr.				
Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Summa.
11	88	4	74	1	53	—	33	—	20	—	7	—	—	**569**	**638**	**1,207**
1	5	—	10	—	4	—	4	—	1	—	1	—	—	**653**	**99**	**752**
3	2	—	—	1	5	—	7	—	1	—	6	—	—	**45**	**29**	**74**
6	8	3	4	—	4	—	4	—	4	1	4	—	—	**186**	**51**	**237**
1	2	—	4	—	2	1	3	—	5	—	3	—	1	**30**	**25**	**55**
19	12	12	9	7	2	1	9	—	—	—	3	—	1	**467**	**109**	**576**
16	1	16	4	21	2	7	3	—	3	—	4	—	3	**79**	**21**	**100**
68	10	43	13	22	24	5	22	3	15	1	15	1	14	**318**	**117**	**435**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	4	4	4	—	1	—	3	—	2	—	—	—	1	**16**	**23**	**39**
2	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	**19**	**6**	**25**
32	5	23	6	24	8	5	13	—	8	—	11	—	9	**161**	**63**	**224**
1	1	1	—	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	**51**	**14**	**65**
1	3	—	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	**70**	**14**	**84**
65	24	37	19	62	22	33	24	24	38	7	17	—	14	**392**	**180**	**572**
5	—	4	1	3	2	1	2	1	2	—	3	—	—	**17**	**10**	**27**
22	1	13	7	8	10	3	8	1	6	—	7	—	4	**56**	**43**	**99**
13	—	10	6	8	4	2	3	3	2	—	2	—	5	**47**	**22**	**69**
79	8	49	11	32	10	21	18	12	18	4	10	1	11	**297**	**92**	**389**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	32	78	53	67	40	13	40	2	22	—	37	—	20	**419**	**273**	**692**
36	4	43	5	33	14	22	7	5	10	3	7	—	7	**208**	**60**	**268**
5	6	4	3	—	2	—	6	—	5	—	6	—	2	**31**	**36**	**67**
5	3	2	2	—	3	—	4	—	2	—	3	—	—	**23**	**22**	**45**
35	2	49	22	35	22	19	26	5	12	1	16	1	14	**251**	**121**	**372**
20	6	33	15	22	18	23	14	11	23	2	12	—	13	**182**	**112**	**294**
27	15	29	22	11	26	4	19	—	13	1	12	—	7	**231**	**152**	**383**
11	—	12	2	12	—	6	7	9	6	—	7	—	3	**74**	**25**	**99**
26	9	35	12	43	19	22	22	6	22	7	29	1	26	**172**	**141**	**313**
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**2**	**2**	**4**
35	10	21	20	12	23	4	18	1	9	—	19	—	7	**108**	**114**	**222**
2	1	3	4	1	4	3	2	1	5	—	1	—	—	**51**	**18**	**69**
35	7	31	17	17	19	5	25	3	13	—	14	—	3	**137**	**105**	**242**
662	**269**	**561**	**350**	**442**	**346**	**200**	**351**	**87**	**268**	**28**	**256**	**4**	**165**	**5,362**	**2,737**	**8,099**

Tab. 26. (Forts.) Arbetarne fördelade efter arbets-

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Specialiteter.	Antal arbetare med													
	öfver 30 kr.		30—28 kr.		28—26 kr.		26—24 kr.		24—22 kr.		22—20 kr.		20—18 kr.	
	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.
Förmän	52	—	16	1	13	—	39	—	26	—	12	1	27	—
Gjutare	17	2	7	—	9	3	21	4	20	3	82	8	121	26
Kärnmakare	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	2
Handtlangare (gjuteri-)	4	—	4	2	2	1	1	—	2	1	8	—	12	3
Öfriga gjuteriarbetare	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	3	—	10	1
Smeder	17	1	11	—	11	—	17	—	19	1	31	2	35	4
Handtlangare (smides-)	1	—	1	1	3	—	—	—	2	—	4	2	2	3
Pannplåtslagare	1	—	1	—	2	—	6	—	7	—	13	—	22	—
Handtlangare (plåtsl.-)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Öfriga plåtslageriarb.	1	—	—	—	2	—	—	—	5	—	6	—	11	—
Bleck- o. kopparslagare	50	2	2	—	3	1	4	1	3	—	1	1	2	2
Maskinuppsättare	—	—	1	—	—	—	5	—	5	1	8	—	11	—
Filare	100	7	46	3	88	5	96	9	93	11	103	23	139	25
Hopsättare	30	—	16	2	3	5	12	6	5	2	8	8	5	5
Svarfvare	119	10	64	16	56	13	70	17	69	30	88	38	83	50
Hyflare, fräsare, borrare	27	2	24	4	32	6	49	5	59	8	48	19	37	14
Smerglare o. slipare	7	2	5	2	7	1	4	5	5	1	3	4	1	—
Handtlangare (maskin-)	6	1	5	1	1	2	5	1	4	3	5	—	3	12
Öfriga maskinarbetare	56	5	16	6	17	13	28	13	28	19	16	27	17	42
Metallarbetare	13	5	7	4	11	2	1	2	8	4	11	5	13	8
Elektriska arbetare	47	4	8	5	10	7	6	8	8	9	14	8	23	9
Modellsnickare	2	—	—	—	13	1	18	—	24	1	14	1	40	4
Finsnickare	24	1	21	1	20	3	13	4	7	—	10	4	8	5
Timmermän	3	—	—	—	2	—	10	—	1	—	3	—	2	—
Öfriga träarbetare	14	4	3	1	7	3	4	6	10	1	3	5	15	4
Måleriarbetare	34	1	7	1	4	—	9	1	6	4	6	1	3	1
Maskinister o. eldare	6	—	3	—	2	—	7	—	5	—	9	—	10	1
Öfriga arbetare	20	—	9	—	5	—	14	1	28	2	31	3	37	3
Summa	**651**	**47**	**278**	**50**	**324**	**66**	**440**	**83**	**449**	**101**	**541**	**161**	**695**	**224**

lön per vecka (extra förmåner ej inräknade).

specialiteter.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
en arbetslön af														Hela antalet arbetare, för hvilka dylik uppgift lämnats.		
18—16 kr.		16—14 kr.		14—12 kr.		12—10 kr.		10—8 kr.		8—6 kr.		under 6 kr.				
Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Öfver 25 år.	Under 25 år.	Summa.
5	—	11	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	**203**	**2**	**205**
112	36	43	41	17	36	5	23	—	15	1	7	—	1	**455**	**205**	**660**
8	—	8	4	1	7	2	16	3	20	1	32	—	22	**29**	**104**	**133**
12	1	28	6	48	8	22	7	19	8	8	10	—	18	**170**	**65**	**235**
11	1	12	1	9	2	13	2	4	—	2	—	—	—	**66**	**7**	**73**
48	3	38	9	24	11	8	2	4	3	2	—	—	—	**265**	**36**	**301**
4	8	10	10	23	18	17	50	8	38	—	21	—	14	**75**	**165**	**240**
18	2	19	7	11	9	7	7	5	2	—	—	—	—	**112**	**27**	**139**
5	—	14	10	31	15	12	20	5	10	—	17	—	12	**69**	**84**	**153**
5	—	5	1	5	1	2	—	—	—	—	1	—	—	**42**	**3**	**45**
2	1	1	2	—	1	—	4	—	1	—	—	—	—	**68**	**16**	**84**
3	2	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	**34**	**4**	**38**
143	41	124	69	71	59	36	45	7	27	4	8	—	7	**1,050**	**339**	**1,389**
5	6	5	9	3	1	—	1	—	—	—	1	—	—	**92**	**46**	**138**
71	48	54	54	39	59	12	43	3	18	1	10	—	1	**729**	**407**	**1,136**
23	18	12	20	21	13	2	19	4	14	—	11	—	3	**338**	**156**	**494**
5	2	2	4	3	—	1	2	—	1	1	1	—	—	**44**	**25**	**69**
7	15	9	28	18	40	6	56	2	64	—	91	1	55	**72**	**369**	**441**
16	33	10	25	4	19	2	8	1	4	—	1	2	2	**213**	**217**	**430**
13	13	7	11	1	13	—	5	—	5	—	2	—	1	**85**	**80**	**165**
15	16	12	12	7	10	4	10	1	7	—	4	—	—	**155**	**109**	**264**
43	4	44	8	11	2	6	5	5	5	2	1	—	—	**222**	**32**	**254**
3	—	1	2	2	2	—	1	1	—	—	1	—	—	**110**	**24**	**134**
8	—	11	—	7	—	1	—	1	—	—	—	1	—	**50**	**—**	**50**
30	8	15	6	18	3	11	2	3	10	—	10	—	7	**133**	**70**	**203**
6	2	8	1	3	2	2	4	—	2	1	4	—	2	**89**	**26**	**115**
11	3	8	2	7	—	3	3	3	1	—	4	—	—	**74**	**14**	**88**
30	6	49	8	57	15	25	15	8	13	5	19	—	20	**318**	**105**	**423**
662	**269**	**561**	**350**	**442**	**346**	**200**	**351**	**87**	**268**	**28**	**256**	**4**	**165**	**5,362**	**2,737**	**8,099**

Tab. 27. Veckoinkomst (inberäknadt extra förmåner) specialiteter, olika arbets-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1])	Förmän.		Gjutare.		Smeder.		Maskinuppsättare, hopsättare och filare.	
	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.
Stockholms stad: Grupp A	18	31·78	1	22·00	8	27·25	128	24·41
» B	14	40·50	14	31·36	16	29·81	149	30·82
» C	1	34·00	—	—	2	24·00	32	20·28
» D	4	40·75	2	20·50	9	24·11	103	24·07
» E	1	35·00	—	—	5	29·40	18	20·17
Östra Sverige:								
Eskilstuna ..... » D	33	26·42	8	22·25	12	23·33	141	24·01
» E	4	28·75	13	18·46	1	17·00	20	14·05
Vesterås ..... » A	3	21·00	39	16·92	6	19·67	54	17·13
Öfriga städer ... » C	—	—	—	—	1	21·00	10	20·60
» D	2	29·50	3	22·00	1	19·00	5	22·20
» E	12	24·75	39	18·18	10	17·80	40	16·55
Landsbygd ..... » B	1	29·00	4	27·25	1	24·00	17	25·41
» D	—	—	2	27·00	1	24·00	19	25·00
» E	13	21·00	47	18·70	36	18·11	109	17·46
Småland och öarne:								
Städer ..... » D	1	18·00	2	15·00	2	14·00	12	12·50
» E	—	—	10	16·70	7	15·43	22	14·50
Landsbygd ..... » D	1	18·00	—	—	2	20·00	31	15·35
» E	10	22·90	122	16·79	51	16·43	66	15·74
Södra Sverige:								
Städer ..... » E	16	22·63	83	16·84	31	17·61	139	16·43
Landsbygd ..... » E	6	27·33	29	17·83	7	16·57	36	16·00
Västra Sverige:								
Göteborg m. omg. » A	—	—	3	17·33	1	19·00	20	17·30
» D	—	—	8	15·75	2	20·00	10	19·90
» E	17	23·53	43	19·67	12	15·58	52	16·04
Öfriga städer ... » E	8	22·38	39	17·64	16	17·69	52	17·29
Bofors ..... » E	13	42·54	—	—	13	22·46	64	23·72
Öfriga landsbygden » D	1	18·00	13	21·62	5	17·80	13	20·38
» E	7	19·71	35	15·43	15	16·67	53	14·21
Norra Sverige:								
Städer ..... » C	—	—	—	—	—	—	—	—
» E	2	24·00	28	18·96	9	17·67	42	15·21
Landsbygd ..... » D	1	19·00	8	23·63	3	23·33	16	20·19
» E	9	25·11	29	19·07	9	18·11	44	16·70
Summa och medeltal	**198**	**27·53**	**624**	**18·21**	**294**	**19·28**	**1,517**	**20·40**

[1]) Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

i genomsnitt för vuxna arbetare, fördelade på vissa orter och verkstadsgrupper.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Svarfvare.		Hyflare, fräsare och borrare.		Elektriska arbetare.		Snickare och timmermän.		Handtlangare (alla slag).	
Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.	Antal arbetare.	Veckoinkomst i genomsnitt, kronor.
130	21·70	22	21·14	144	26·49	119	25·86	46	16·30
197	31·40	60	30·63	4	27·00	23	27·09	51	27·88
9	17·78	5	21·80	—	—	1	18·00	2	11·50
40	22·20	30	22·60	—	—	7	21·29	9	17·11
6	20·17	—	—	—	—	—	—	10	10·70
70	21·29	157	22·69	—	—	31	22·71	18	15·11
6	17·00	2	15·50	—	—	5	14·20	22	12·55
57	17·26	17	16·59	83	15·34	10	22·70	23	11·04
8	15·75	1	14·00	—	—	—	—	1	15·00
3	16·00	1	19·00	—	—	3	17·33	2	15·00
27	16·26	6	12·17	—	—	15	17·60	28	12·71
21	24·38	1	18·00	—	—	2	22·50	1	11·00
20	24·75	10	25·00	2	28·00	4	20·50	1	19·00
122	17·56	23	18·74	—	—	27	16·00	68	12·32
4	12·75	1	16·00	—	—	2	17·50	1	7·00
12	14·25	—	—	—	—	5	15·80	16	10·25
2	17·00	5	12·20	—	—	—	—	1	12·00
27	12·85	4	9·00	—	—	7	14·86	48	10·67
57	16·12	10	15·10	—	—	44	17·32	93	13·24
7	18·57	1	16·00	—	—	5	15·80	5	10·60
9	19·56	—	—	3	19·67	4	18·75	3	8·33
5	18·00	1	22·00	—	—	4	20·75	4	15·75
30	14·43	5	14·00	—	—	35	15·00	59	12·76
21	15·19	16	15·56	—	—	17	17·82	49	10·33
100	25·29	49	17·67	4	16·25	15	17·40	35	15·14
12	17·75	9	14·44	—	—	3	16·67	16	10·06
34	15·09	4	12·75	—	—	14	15·14	26	8·92
2	19·00	—	—	—	—	—	—	1	10·00
20	15·95	10	14·70	—	—	12	17·58	26	11·27
15	19·40	4	20·00	—	—	2	18·50	7	12·43
33	16·85	9	15·11	1	19·00	10	16·80	34	13·09
1,106	**21·38**	**463**	**21·17**	**241**	**22·38**	**426**	**20·49**	**706**	**13·61**

Tab. 28. Timpenningens storlek.

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.[1]	Antal arbetare med en timpenning af							Summa arbetare, som lämnat dylik uppgift.
	40 öre och däröfver.	40—35 öre.	35—30 öre.	30—25 öre.	25—20 öre.	20—15 öre.	Mindre än 15 öre.	
Stockholms stad ..... Grupp A	238	333	207	187	184	150	29	**1,328**
» B	168	499	76	26	15	13	2	**799**
» C	25	46	44	16	8	12	13	**164**
» D	81	107	77	53	25	13	8	**364**
» E	18	8	6	6	8	4	4	**54**
Östra Sverige:								
Eskilstuna ..... » D	62	65	97	150	189	16	4	**583**
» E	3	14	18	36	23	2	10	**106**
Vesterås ..... » A	20	112	158	170	106	36	48	**650**
Öfriga städer ..... » B	87	38	81	71	13	16	3	**309**
» C	3	8	20	21	11	5	6	**74**
» D	10	7	4	—	2	—	—	**23**
» E	12	22	85	96	93	46	40	**394**
Landsbygd ..... » B	21	24	13	5	2	—	—	**65**
» D	28	30	14	—	2	3	—	**77**
» E	9	11	38	94	257	296	263	**968**
Småland och öarne:								
Städer ..... » D	—	2	3	10	8	4	2	**29**
» E	2	2	13	33	17	20	12	**99**
Landsbygd ..... » D	—	—	13	12	15	17	12	**69**
» E	3	2	14	54	126	140	97	**436**
Södra Sverige:								
Städer ..... » C	27	14	26	8	2	6	20	**103**
» E	18	67	165	202	171	68	78	**769**
Landsbygd ..... » E	2	23	25	33	72	50	49	**254**
Västra Sverige:								
Göteborg med omgifning » A	5	13	24	5	10	2	9	**68**
» D	4	12	28	20	14	11	15	**104**
» E	15	34	133	132	138	65	56	**573**
Öfriga städer ..... » E	10	13	52	107	94	93	55	**424**
Bofors ..... » E	1	—	99	99	224	69	45	**537**
Öfriga landsbygden ..... » D	—	1	2	21	25	51	22	**122**
» E	4	1	13	73	171	138	154	**554**
Norra Sverige:								
Städer ..... » C	—	3	4	5	3	1	—	**16**
» E	5	15	56	81	56	28	33	**274**
Landsbygd ..... » D	3	2	17	25	16	13	2	**78**
» E	4	7	13	95	83	43	35	**280**
Summa	**888**	**1,535**	**1,638**	**1,946**	**2,183**	**1,431**	**1,126**	**10,747**

[1]) Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

Tab. 28. (Forts.) Timpenningens storlek.

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Specialiteter.	Antal arbetare med en timpenning af							Summa arbetare, som lämnat dylik uppgift.
	40 öre o. däröfver.	40—35 öre.	35—30 öre.	30—25 öre.	25—20 öre.	20—15 öre.	Mindre än 15 öre.	
Förmän	182	54	47	32	9	3	2	**329**
Gjutare	17	129	188	132	123	94	35	**718**
Kärnmakare	—	1	9	20	19	32	116	**197**
Handtlangare (gjuteri-)	1	4	10	54	136	98	122	**425**
Öfriga gjuteriarbetare	1	3	3	20	37	28	5	**97**
Smeder	28	42	80	107	107	60	10	**434**
Handtlangare (smides-)	3	7	5	26	104	104	138	**387**
Pannplåtslagare	2	10	39	72	57	14	5	**199**
Handtlangare (plåtslageri-)	—	—	—	18	104	73	64	**259**
Öfriga plåtslageriarbetare	3	1	19	34	21	4	3	**85**
Bleck- och kopparslagare	19	53	16	10	4	7	1	**110**
Maskinuppsättare	9	16	18	7	3	—	—	**53**
Filare	162	293	374	432	332	174	55	**1,822**
Hopsättare	25	56	28	42	20	12	4	**187**
Svarfvare	115	317	252	287	262	182	36	**1,451**
Hyflare, fräsare och borrare	29	80	55	97	231	58	26	**576**
Smerglare och slipare	13	11	27	9	17	15	4	**96**
Handtlangare (maskin-)	6	17	18	26	90	171	297	**625**
Öfriga maskinarbetare	56	83	91	95	99	50	17	**491**
Metallarbetare	7	48	37	34	29	17	7	**179**
Elektriska arbetare	25	61	54	72	58	27	4	**301**
Modellsnickare	19	33	91	95	52	22	7	**319**
Finsnickare	59	56	18	13	4	6	1	**157**
Timmermän	11	6	19	22	14	4	—	**76**
Öfriga träarbetare	10	31	30	59	39	50	41	**260**
Måleriarbetare	33	39	24	21	13	25	27	**182**
Maskinister och eldare	11	11	13	25	33	17	9	**119**
Öfriga arbetare	42	73	73	85	166	84	90	**613**
Summa	**888**	**1,535**	**1,638**	**1,946**	**2,183**	**1,431**	**1,126**	**10,747**

Tab. 29. Timpenning i genomsnitt för olika arbetare, för-

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
		Förmän.		Gjutare.		Kärnmakare.		Handtlangare (gjuteri-).		Öfriga gjuteriarbetare.		Smeder.	
Ar betsorter och verkstadstadsgrupper. [1])		Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.
Stockholms stad:..... Grupp	A	25	52·3	1	38·0	—	—	3	34·3	—	—	9	39·1
»	B	2	47·5	15	34·3	—	—	13	30·2	—	—	18	37·2
»	C	4	60·0	—	—	—	—	—	—	—	—	4	36·0
»	D	13	53·8	2	35·0	—	—	1	18·0	—	—	13	40·2
»	E	1	57·0	—	—	—	—	—	—	—	—	5	38·4
Östra Sverige:													
Eskilstuna..... »	D	36	51·2	9	32·1	3	16·7	4	28·8	1	37·0	12	31·5
»	E	4	53·8	14	31·6	6	20·7	7	24·9	—	—	2	31·0
Vesterås ..... »	A	22	52·3	46	34·2	10	18·7	9	24·6	—	—	12	32·3
Öfriga städer ..... »	B	11	69·6	—	—	—	—	—	—	1	27·0	3	38·0
»	C	—	—	—	—	—	—	1	22·0	—	—	2	32·0
»	D	—	—	3	36·7	—	—	1	33·0	—	—	1	40·0
»	E	22	44·1	50	29·4	15	16·8	19	21·3	9	22·4	17	28·3
Landsbygd..... »	B	1	51·0	4	42·0	1	35·0	—	—	—	—	1	40·0
»	D	—	—	2	32·5	1	22·0	—	—	1	40·0	1	40·0
»	E	28	35·1	125	19·6	22	10·5	92	13·8	15	19·9	72	20·9
Småland och öarne:													
Städer ..... »	D	1	32·0	2	26·0	—	—	—	—	—	—	2	26·0
»	E	4	51·8	5	29·0	4	25·8	6	17·7	1	18·0	8	27·4
Landsbygd ..... »	D	1	32·0	—	—	—	—	—	—	—	—	2	26·0
»	E	13	32·6	34	21·1	3	6·0	20	16·3	21	19·0	65	19·6
Skåne och Blekinge:													
Städer ..... »	C	9	51·0	—	—	—	—	—	—	1	37·0	3	29·3
»	E	29	39·9	91	30·0	23	16·6	30	21·9	7	46·0	33	29·2
Landsbygd ..... »	E	13	32·1	23	32·0	9	18·2	8	22·6	7	19·3	14	24·8
Västra Sverige:													
Göteborg m. omgifn. »	A	—	—	3	34·7	—	—	1	28·0	—	—	1	36·0
»	D	2	28·0	17	27·5	8	19·9	5	23·4	1	26·0	4	33·5
»	E	20	37·8	59	31·2	18	15·9	26	21·2	4	25·8	21	29·4
Öfriga städer ..... »	E	12	39·2	48	27·5	13	15·6	28	19·8	5	23·4	23	25·7
Bofors..... »	E	17	32·2	34	28·2	11	11·8	69	19·9	8	20·9	22	27·7
Öfriga landsbygden »	D	3	22·3	2	19·0	2	10·5	10	14·4	2	19·5	10	21·0
»	E	16	31·5	53	20·2	16	13·3	45	11·3	7	17·0	27	22·3
Norra Sverige:													
Städer ..... »	C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35·0
»	E	4	45·0	32	29·9	12	16·6	11	16·4	3	25·0	13	27·6
Landsbygd ..... »	D	3	51·3	9	28·9	4	17·3	3	24·7	1	26·0	3	28·7
»	E	13	34·6	35	24·6	16	12·6	13	16·3	2	22·0	9	26·7
Summa och medeltal		**329**	**43·4**	**718**	**27·1**	**197**	**15·5**	**425**	**18·3**	**97**	**21·5**	**434**	**26·6**

[1]) Rörande gruppindelningen, se sid. 83.

delade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
Handtlangare (smides-).		Pannplåtslagare.		Handtlangare (plåtslageri-).		Öfriga plåtslageriarbetare.		Bleck- och kopparslagare.		Maskinuppsättare.		Filare.		Hopsättare.	
Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.
9	24·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	38·6	68	29·9
12	35·6	1	50·0	1	25·0	—	—	69	35·0	3	45·7	117	37·1	47	36·3
3	21·0	—	—	—	—	—	—	—	—	2	39·0	77	34·6	1	45·0
6	27·2	1	38·0	—	—	4	34·3	—	—	3	39·0	146	35·8	—	—
5	22·8	1	45·0	2	18·0	3	39·7	1	40·0	—	—	19	33·2	—	—
11	24·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134	29·9	8	28·4
2	20·0	6	29·8	15	23·8	1	25·0	—	—	—	—	23	24·7	—	—
8	21·6	10	30·1	4	20·8	18	26·0	—	—	7	35·4	89	28·8	—	—
3	30·0	—	—	—	—	—	—	14	32·9	2	30·0	42	33·4	31	32·6
1	20·0	—	—	—	—	—	—	1	35·0	5	30·0	13	28·2	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	38·8	—	—
13	18·9	25	26·0	31	18·6	3	31·7	—	—	4	34·3	69	25·4	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	3	40·0	—	—	16	36·8	1	35·0
—	—	—	—	—	—	—	—	2	29·0	4	35·0	15	40·3	—	—
81	12·2	8	17·9	6	16·2	2	13·0	—	—	—	—	132	20·3	—	—
2	11·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	23·5	—	—
8	17·3	2	28·5	—	—	—	—	—	—	1	30·0	26	23·4	—	—
1	16·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	23·6	6	23·7
44	13·3	3	21·0	4	11·0	3	19·3	—	—	—	—	71	20·5	10	18·0
3	21·7	—	—	—	—	—	—	—	—	2	32·5	18	31·8	3	32·7
33	21·8	64	26·6	45	18·0	3	23·0	2	31·5	8	31·6	141	25·7	2	23·5
18	15·2	4	25·5	4	23·3	2	19·0	—	—	—	—	57	21·3	—	—
1	18·0	—	—	—	—	—	—	—	—	2	28·0	20	31·3	—	—
4	19·3	2	33·0	1	24·0	1	27·0	—	—	1	35·0	21	29·0	—	—
22	17·6	19	28·5	53	19·9	31	27·5	13	25·4	1	35·0	84	27·4	—	—
18	15·7	17	22·9	35	15·8	—	—	1	26·0	1	32·0	71	25·7	—	—
19	16·5	1	30·0	—	—	1	24·0	—	—	—	—	67	27·5	—	—
6	15·8	—	—	—	—	1	23·0	1	25·0	4	26·3	17	20·8	—	—
27	11·1	15	21·6	40	14·0	12	22·6	1	27·0	2	26·5	88	20·6	2	24·0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	24·5	—	—
12	18·1	10	26·2	4	21·5	—	—	2	34·5	—	—	54	25·9	2	25·0
5	16·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	29·2	—	—
10	19·3	10	24·5	14	18·8	—	—	—	—	1	56·0	41	25·6	6	20·3
387	**17·1**	**199**	**26·1**	**259**	**18·0**	**85**	**26·3**	**110**	**33·4**	**53**	**33·7**	**1,822**	**28·5**	**187**	**30·7**

Tab. 29. (Forts.) Timpenning i genomsnitt för olika arbetare,

1.			30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.
			Svarfvare.		Hyflare, fräsare, borrare.		Smerglare och slipare.		Handtlangare (maskin-).		Öfriga maskinarbetare.		Metallarbetare.	
Arbetsorter och verkstadsgrupper.			Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.
Stockholms stad:.....	Grupp	A	156	28·9	26	33·5	4	33·8	80	18·5	23	28·9	83	27·5
	»	B	226	35·4	64	35·1	16	34·4	33	32·2	311	35·3	22	33·2
	»	C	18	33·1	8	32·0	8	30·8	16	15·3	1	55·0	—	—
	»	D	56	33·7	47	31·7	1	43·0	18	19·2	18	25·6	5	24·0
	»	E	6	36·0	—	—	—	—	7	19·4	1	43·0	1	45·0
Östra Sverige:														
Eskilstuna	»	D	71	27·8	162	24·7	19	29·7	7	20·1	23	27·8	2	28·0
	»	E	7	31·0	3	22·7	—	—	1	10·0	—	—	—	—
Vesterås	»	A	81	30·2	24	28·2	—	—	57	13·0	17	33·2	37	29·8
Öfriga städer	»	B	91	34·3	19	28·3	2	45·0	18	24·0	5	31·6	—	—
	»	C	12	29·7	1	27·0	8	25·6	6	15·2	10	29·9	4	16·3
	»	D	3	33·3	1	40·0	—	—	1	20·0	—	—	2	35·0
	»	E	46	25·3	12	20·5	—	—	11	9·7	1	30·0	—	—
Landsbygd	»	B	22	33·5	1	25·0	—	—	1	20·0	2	37·5	—	—
	»	D	20	37·1	10	36·2	2	39·5	3	22·0	1	50·0	—	—
	»	E	145	19·6	28	19·4	4	14·5	61	15·0	9	20·1	1	9·0
Småland och öarne:														
Städer	»	D	4	24·8	1	28·0	—	—	—	—	—	—	—	—
	»	E	13	23·5	1	10·0	—	—	4	14·3	2	22·5	—	—
Landsbygd	»	D	3	24·0	8	17·4	3	19·7	4	9·8	7	17·4	—	—
	»	E	29	19·4	5	11·0	10	17·1	21	9·9	3	17·3	—	—
Skåne och Blekinge:														
Städer	»	C	8	35·0	1	40·0	10	32·2	18	12·8	7	36·6	1	40·0
	»	E	64	27·0	10	24·9	—	—	34	11·9	18	26·7	1	38·0
Landsbygd	»	E	17	24·5	7	21·6	2	15·5	19	10·5	2	19·5	1	17·0
Västra Sverige:														
Göteborg m. omgifn.	»	A	10	33·6	—	—	—	—	6	11·3	3	32·7	7	23·1
	»	D	11	30·2	2	31·0	—	—	11	11·6	—	—	—	—
	»	E	44	25·9	8	25·4	—	—	24	13·8	1	22·0	1	34·0
Öfriga städer	»	E	36	23·6	24	21·6	4	22·5	27	13·1	8	25·1	1	30·0
Bofors	»	E	102	25·0	57	20·7	2	18·5	33	16·5	5	25·2	—	—
Öfriga landsbygden	»	D	18	20·6	11	18·5	—	—	10	13·3	3	27·0	—	—
	»	E	59	21·2	8	17·6	—	—	35	10·1	4	13·0	—	—
Norra Sverige:														
Städer	»	C	2	32·5	—	—	—	—	1	19·0	5	28·2	—	—
	»	E	22	27·1	12	24·7	1	36·0	26	15·5	—	—	9	31·0
Landsbygd	»	D	15	24·5	6	23·5	—	—	5	17·6	—	—	1	26·0
	»	E	34	25·3	9	22·3	—	—	27	16·0	1	13·0	—	—
Summa och medeltal			**1,451**	**28·3**	**576**	**26·0**	**96**	**28·3**	**625**	**15·7**	**491**	**28·5**	**179**	**28·5**

fördelade efter specialiteter, arbetsorter och verkstadsgrupper.

42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.
Elektriska arbetare.		Modell-snickare.		Fin-snickare.		Timmer-män.		Öfriga trä-arbetare.		Måleri-arbetare.		Maskinister och eldare.		Öfriga arbetare.		Summa arbetare, som lämnat dylik uppgift.
Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre.	Antal.	Timpenning i genomsnitt. Öre	
178	29·5	5	40·0	120	37·7	—	—	49	30·1	33	31·0	7	33·4	58	31·2	**1,328**
4	45·0	5	47·2	3	41·7	15	42·4	15	37·5	25	35·6	4	41·0	58	36·9	**799**
—	—	—	—	3	39·0	—	—	—	—	7	28·9	1	32·0	11	24·3	**164**
—	—	9	37·3	3	34·3	1	30·0	—	—	—	—	4	36·0	13	30·5	**364**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	27·0	**54**
—	—	31	29·7	—	—	—	—	5	30·0	1	38·0	7	37·9	2	31·0	**583**
—	—	6	28·7	—	—	—	—	—	—	1	26·0	1	23·0	7	22·0	**106**
102	27·0	14	32·4	11	29·8	—	—	9	28·0	12	30·3	7	28·6	44	23·9	**650**
—	—	1	40·0	—	—	1	34·0	4	33·8	17	40·1	4	35·8	40	29·3	**309**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25·0	2	29·0	7	23·0	**74**
—	—	2	40·0	—	—	1	35·0	—	—	—	—	—	—	3	33·3	**23**
—	—	24	28·0	—	—	2	25·0	2	17·5	1	38·0	5	21·6	13	15·9	**394**
—	—	2	36·5	—	—	—	—	—	—	2	40·0	2	36·5	6	32·3	**65**
2	47·5	3	40·7	—	—	1	35·0	—	—	—	—	3	38·0	6	34·7	**77**
—	—	34	22·7	2	19·0	—	—	25	18·8	21	16·0	11	18·9	44	19·1	**968**
—	—	1	35·0	—	—	1	22·0	—	—	—	—	1	15·0	1	22·0	**29**
—	—	3	27·3	—	—	2	27·0	5	25·6	—	—	3	17·3	1	18·0	**99**
—	—	—	—	—	—	—	—	1	20·0	3	25·0	1	25·0	4	12·5	**69**
—	—	7	27·0	—	—	1	16·0	44	17·1	7	17·7	1	16·0	17	16·8	**436**
—	—	1	40·0	—	—	—	—	1	30·0	5	34·0	2	40·5	10	19·5	**103**
—	—	39	29·1	4	29·3	4	26·3	28	26·5	6	20·0	12	23·6	38	20·0	**769**
—	—	9	23·8	1	31·0	1	19·0	16	15·8	3	23·7	1	29·0	16	18·1	**254**
4	29·0	2	35·0	1	36·0	1	32·0	1	30·0	3	31·3	1	32·0	1	21·0	**68**
—	—	6	33·3	—	—	1	32·0	—	—	2	27·0	1	24·0	3	20·3	**104**
—	—	21	28·7	—	—	32	28·5	3	16·3	3	26·3	8	22·6	57	19·8	**573**
—	—	19	26·2	2	26·0	2	21·0	9	22·9	5	26·2	8	19·6	7	24·7	**424**
4	21·5	17	25·8	—	—	1	22·0	—	—	2	26·0	4	22·0	61	19·0	**537**
—	—	4	24·3	—	—	—	—	6	17·8	6	16·8	1	18·0	5	17·0	**122**
—	—	26	21·4	7	20·7	9	21·2	21	21·1	16	19·2	3	18·7	15	15·6	**554**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28·0	1	20·0	**16**
5	31·6	13	29·8	—	—	—	—	13	21·7	—	—	6	19·5	8	14·1	**274**
—	—	3	29·0	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22·0	3	24·3	**78**
2	24·0	12	26·3	—	—	—	—	3	16·7	—	—	6	19·2	16	17·5	**280**
301	**28·9**	**319**	**28·3**	**157**	**35·8**	**76**	**29·8**	**260**	**23·7**	**182**	**27·9**	**119**	**26·1**	**613**	**24·3**	**10,747**

Tab. 30. Timpenningens senaste

A. Å skilda

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, hvilkas											
	mindre än 15 öre				15—20 öre				20—25 öre			
	och hvilkas timpenning											
	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.
Stockholms stad	2	18	1	1	13	51	65	9	21	115	30	25
» län	—	—	—	—	—	8	4	3	—	8	5	2
Uppsala län: Söderfors	5	15	14	28	14	29	12	1	8	31	2	5
Öfriga orter	2	2	1	2	4	3	3	2	8	10	1	—
Södermanlands län: Eskilstuna	2	2	2	1	3	1	7	1	57	16	36	14
Öfriga orter	12	39	35	17	31	31	30	31	21	21	8	13
Östergötlands län: Norrköping	1	6	—	6	4	11	5	1	15	10	5	5
Finspong	8	15	2	—	47	11	7	3	47	32	12	5
Jönköpings län	5	4	4	12	8	9	20	20	8	34	8	45
Kronobergs »	2	2	5	6	2	4	5	1	7	4	2	8
Kalmar »	4	8	2	15	16	12	6	13	3	10	3	—
Gotlands »	1	3	—	1	5	1	1	2	7	3	1	—
Blekinge »	3	11	4	16	3	9	13	16	4	16	5	13
Kristianstads »	1	7	3	2	3	9	4	6	19	31	8	8
Malmöhus »	2	13	7	3	5	19	3	5	38	28	6	5
Hallands »	—	—	—	—	—	—	1	—	4	1	1	1
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	15	24	11	3	30	16	8	1	70	46	7	3
Öfriga orter	9	9	8	4	28	20	11	2	22	26	5	1
Elfsborgs län	9	5	3	1	31	5	3	5	22	1	—	—
Skaraborgs »	22	19	2	4	32	9	2	1	37	20	3	3
Vermlands »	9	20	5	8	28	14	7	2	30	21	5	1
Örebro län: Bofors	4	10	9	10	14	19	15	5	57	88	6	6
Öfriga orter	6	9	10	3	10	7	—	1	31	8	1	—
Vestmanlands län: Vesterås	3	32	4	5	11	10	3	6	80	10	2	1
Öfriga orter	1	2	4	—	7	2	—	1	15	8	—	—
Kopparbergs län	7	9	1	3	13	5	3	4	15	19	4	5
Gefleborgs län: Gefle	3	1	—	—	5	2	1	—	11	7	1	—
Öfriga orter	5	6	—	3	16	6	2	—	29	11	2	—
Vesternorrlands län	4	4	2	—	6	1	—	—	11	3	1	1
Jemtlands »	—	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	—
Summa	**147**	**295**	**139**	**155**	**389**	**324**	**242**	**143**	**697**	**639**	**170**	**170**
Däraf i städer	51	132	45	31	143	147	120	43	381	321	105	66
» på landsbygd	96	163	94	124	246	177	122	100	316	318	65	104

ökning (eller minskning).

arbetsorter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
ordinarie timpenning utgör:												Summa arbetare, för hvilka den senaste ökningen af timpenningen utgjort:				Antal arbetare, hvilkas timpenning *minskats.*	Hela antalet arbetare, som lämnat dylika uppgifter.
25—30 öre				30—35 öre				35 öre och däröfver									
vid senaste förhöjning ökats med:																	
intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.		
93	78	32	15	149	60	77	14	734	326	80	46	1,012	648	285	110	25	2,080
19	28	3	7	35	24	14	7	79	73	27	22	133	141	53	41	15	383
8	—	2	2	—	—	—	—	—	4	—	2	35	79	30	38	8	190
18	5	3	—	28	7	5	—	12	3	—	—	72	30	13	4	16	135
99	37	5	10	60	25	9	7	75	49	9	8	296	130	68	41	80	615
20	8	5	2	12	4	8	6	3	1	3	2	99	104	89	71	41	404
21	16	3	2	9	3	—	—	—	2	—	—	50	48	13	14	11	136
2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	104	61	23	9	24	221
12	19	5	9	17	2	—	4	—	1	—	1	50	69	37	91	19	266
13	5	2	3	2	—	2	—	—	—	—	—	26	15	16	18	13	88
7	1	1	—	1	—	1	1	2	—	2	—	33	31	15	29	7	115
10	6	—	—	8	—	—	—	1	—	—	—	32	13	2	3	6	56
7	2	3	4	6	2	4	—	3	2	—	4	26	42	29	53	16	166
34	14	5	4	43	29	4	2	14	8	6	4	114	98	30	26	38	306
64	19	6	15	51	21	15	4	44	27	6	14	204	127	43	46	39	459
4	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	9	3	2	1	2	17
106	16	5	7	121	34	9	8	47	20	6	2	389	156	46	24	37	652
18	11	—	1	3	2	—	2	4	—	—	—	84	68	24	10	17	203
17	1	—	—	7	—	—	—	2	—	—	—	88	12	6	6	14	126
21	5	—	2	1	1	—	—	1	1	1	—	114	55	8	10	9	196
32	11	6	10	8	16	4	3	3	7	1	1	110	89	28	25	10	262
69	9	3	4	72	14	3	1	—	—	—	—	216	140	36	26	49	467
7	2	5	2	7	—	5	1	1	—	1	—	62	26	22	7	—	117
148	13	3	2	148	1	1	1	113	7	2	2	503	73	15	17	5	613
34	10	1	2	10	11	5	1	5	2	—	3	72	35	10	7	18	142
49	5	—	1	12	9	1	—	3	3	2	1	99	50	11	14	15	189
18	10	1	1	12	5	1	—	—	1	1	—	49	26	5	1	8	89
52	3	2	1	10	6	—	—	3	—	3	—	115	32	9	4	10	170
10	3	1	1	3	3	1	—	5	—	—	1	39	14	5	3	7	68
2	2	1	—	4	4	2	—	6	1	—	—	12	8	4	2	4	30
1,014	343	105	108	840	284	171	62	1,160	538	150	113	4,247	2,423	977	751	563	8,961
725	277	78	70	694	249	151	47	1,089	501	131	100	3,083	1,627	630	357	340	6,037
289	66	27	38	146	35	20	15	71	37	19	13	1,164	796	347	394	223	2,924

Tab. 30. (Forts.) Timpenningens

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Specialiteter.	Antal arbetare, hvilkas och hvilkas timpenning											
	mindre än 15 öre				15—20 öre				20—25 öre			
	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. därföfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. därföfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. därföfver.
Förmän	—	1	1	—	—	—	1	—	4	1	—	2
Gjutare	7	5	2	14	18	21	17	22	22	37	12	21
Kärnmakare	16	43	18	11	13	8	4	3	10	3	—	1
Handtlangare (gjuteri-)	17	25	11	15	25	29	13	3	31	46	8	17
Öfriga gjuteriarbetare	—	—	—	1	6	3	6	9	9	11	1	7
Smeder	1	1	1	4	18	13	10	8	31	26	14	30
Handtlangare (smides-)	21	28	21	24	35	17	12	15	34	27	5	4
Pannplåtslagare	—	1	4	—	5	4	—	2	18	18	3	2
Handtlangare (plåtslageri-)	11	14	5	7	23	15	12	3	46	24	4	3
Öfriga plåtslageriarbetare	—	1	—	—	1	1	1	—	6	10	2	2
Bleck- och kopparslagare	—	—	—	—	2	2	2	—	—	2	1	—
Maskinuppsättare	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—
Filare	5	16	7	10	46	34	35	25	146	91	18	20
Hopsättare	—	2	—	1	—	1	6	2	3	8	2	3
Svarfvare	12	12	7	—	74	45	21	12	112	85	21	7
Hyflare, fräsare, borrare	9	4	5	4	21	16	11	1	73	47	26	11
Smerglare och slipare	—	—	1	1	3	1	4	2	5	3	4	1
Handtlangare (maskin-)	29	90	41	39	37	46	33	14	19	32	8	4
Öfriga maskinarbetare	2	4	1	3	5	17	13	3	12	46	10	4
Metallarbetare	—	2	1	2	1	5	5	2	6	14	1	6
Elektriska arbetare	—	1	1	—	3	9	8	1	22	17	9	4
Modellsnickare	2	1	2	1	8	8	—	2	26	15	—	5
Finsnickare	—	—	—	—	3	2	1	—	1	1	—	1
Timmermän	—	—	—	—	2	1	—	—	2	4	5	1
Öfriga träarbetare	5	10	4	8	12	11	6	6	5	14	3	5
Måleriarbetare	2	7	1	3	6	3	3	4	4	4	—	1
Maskinister och eldare	3	1	—	2	4	2	4	—	13	7	2	2
Öfriga arbetare	5	26	5	5	18	10	14	4	35	45	11	6
Summa	**147**	**295**	**139**	**155**	**389**	**324**	**242**	**143**	**697**	**639**	**170**	**170**

senaste ökning (eller minskning).

specialiteter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
ordinarie timpenning utgör:												Summa arbetare, för hvilka den senaste ökningen af timpenningen utgjort:				Antal arbetare, hvilkas timpenning *minskats.*	Hela antalet arbetare, som lämnat dylika uppgifter.
25—30 öre				30—35 öre				35 öre och däröfver									
vid senaste förhöjning ökats med:																	
intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver	intill 10 proc.	10—20 proc.	20—30 proc.	30 proc. o. däröfver.		
14	4	5	5	28	8	2	2	45	61	23	31	**91**	**75**	**32**	**40**	4	**242**
61	15	7	12	87	49	13	9	87	27	8	4	**282**	**154**	**59**	**82**	55	**632**
8	7	1	—	4	3	2	—	—	1	—	—	**51**	**65**	**25**	**15**	2	**158**
24	8	6	7	5	1	2	1	4	1	—	—	**106**	**110**	**40**	**43**	24	**323**
9	2	2	2	1	—	—	3	3	1	—	—	**28**	**17**	**9**	**22**	3	**79**
56	29	5	5	55	10	4	3	38	13	3	4	**199**	**92**	**37**	**54**	14	**396**
10	5	—	2	3	—	1	1	2	3	3	—	**105**	**80**	**42**	**46**	17	**290**
52	7	1	4	26	8	1	—	5	3	1	—	**106**	**41**	**10**	**8**	19	**184**
14	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**94**	**55**	**23**	**13**	13	**198**
24	3	1	2	13	3	1	1	1	1	1	—	**45**	**19**	**6**	**5**	5	**80**
2	4	—	1	6	—	1	—	16	9	3	2	**26**	**17**	**7**	**3**	6	**59**
3	—	1	1	8	3	4	—	17	4	1	—	**30**	**8**	**6**	**1**	2	**47**
254	63	13	19	199	68	23	6	247	91	30	13	**897**	**363**	**126**	**93**	113	**1,592**
14	12	5	1	7	5	8	3	35	19	8	8	**59**	**47**	**29**	**18**	5	**158**
160	64	10	7	130	33	46	5	242	81	23	25	**730**	**320**	**128**	**56**	86	**1,320**
51	23	4	6	33	8	2	6	65	21	6	3	**252**	**119**	**54**	**31**	50	**506**
3	—	—	—	7	3	7	2	13	3	2	4	**31**	**10**	**18**	**10**	7	**76**
13	4	2	—	4	2	2	3	9	7	4	1	**111**	**181**	**90**	**61**	24	**467**
29	30	12	6	35	28	20	2	71	33	8	6	**154**	**158**	**64**	**24**	12	**412**
20	4	—	4	20	7	2	1	24	13	1	3	**71**	**45**	**10**	**18**	4	**148**
48	5	8	4	33	5	10	—	49	16	6	2	**155**	**53**	**42**	**11**	8	**269**
51	16	4	3	59	16	2	6	35	4	1	1	**181**	**60**	**9**	**18**	20	**288**
7	1	1	—	13	—	1	2	45	44	4	—	**69**	**48**	**7**	**3**	4	**131**
14	1	—	—	13	3	—	1	5	4	1	—	**36**	**13**	**6**	**2**	5	**62**
18	11	7	6	11	7	3	2	20	15	1	—	**71**	**68**	**24**	**27**	18	**208**
7	4	2	3	10	3	1	2	31	26	2	—	**60**	**47**	**9**	**13**	8	**137**
13	4	—	4	6	2	—	—	5	6	2	2	**44**	**22**	**8**	**10**	5	**89**
35	15	6	4	24	9	13	1	46	31	8	4	**163**	**136**	**57**	**24**	30	**410**
1,014	**343**	**105**	**108**	**840**	**284**	**171**	**62**	**1,160**	**538**	**150**	**113**	**4,247**	**2,423**	**977**	**751**	**563**	**8,961**

Tab. 31. Tiden för tim-

A. Å skilda

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, hvilkas											
	mindre än 15 öre				15—20 öre				20—25 öre			
	och för hvilka den senaste ökningen											
	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.
Stockholms stad	10	11	—	—	72	62	4	—	78	86	22	5
» län	—	—	—	—	8	6	—	1	4	6	4	1
Uppsala län: Söderfors	19	30	4	8	8	19	13	16	3	14	2	26
Öfriga orter	3	4	—	—	5	5	1	1	4	14	1	1
Södermanlands län: Eskilstuna	—	5	1	1	2	5	3	2	8	31	29	55
Öfriga orter	40	22	9	32	13	30	32	48	5	34	18	6
Östergötlands län: Norrköping	6	4	3	—	4	13	4	—	3	17	7	8
Finspong	19	5	1	—	20	34	9	5	27	31	19	19
Jönköpings län	6	11	3	5	4	19	18	16	20	31	23	19
Kronobergs »	13	2	—	—	3	7	1	1	5	3	9	4
Kalmar »	8	8	6	7	3	5	9	30	—	8	4	4
Gotlands »	5	—	—	—	5	4	—	—	4	5	1	1
Blekinge »	17	12	4	1	17	14	4	6	13	14	6	5
Kristianstads »	13	—	—	—	16	5	—	1	26	21	15	4
Malmöhus »	17	7	1	—	16	12	1	1	18	53	6	—
Hallands »	—	—	—	—	—	1	—	—	2	5	—	—
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	35	14	2	—	29	22	2	2	35	66	17	8
Öfriga orter	18	9	3	—	11	32	14	4	8	20	20	6
Elfsborgs län	12	6	—	—	24	13	3	3	11	7	3	2
Skaraborgs »	15	23	6	1	9	30	1	4	1	50	6	5
Vermlands »	28	12	1	1	24	19	6	1	10	21	11	15
Örebro län: Bofors	27	5	1	—	29	20	4	—	79	70	6	2
Öfriga orter	3	24	—	—	2	13	—	3	3	7	13	17
Vestmanlands län: Vesterås	22	22	—	—	8	20	2	—	15	72	2	4
Öfriga orter	2	4	1	—	5	5	—	—	11	11	—	—
Kopparbergs län	16	4	—	—	13	8	2	—	11	22	8	1
Gefleborgs län: Gefle	4	—	—	—	4	3	1	—	8	11	—	—
Öfriga orter	9	5	—	—	17	7	—	—	29	11	2	—
Vesternorrlands län	5	5	—	—	6	1	—	—	10	5	—	—
Jemtlands »	1	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—
Summa	**373**	**254**	**46**	**56**	**379**	**434**	**134**	**145**	**452**	**746**	**254**	**218**
Däraf i städer	157	88	9	1	221	199	21	9	240	421	118	93
» på landsbygd	216	166	37	55	158	235	113	136	212	325	136	125

penningens senaste ökning.

arbetsorter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
ordinarie timpenning utgör:												Summa arbetare, för hvilka den senaste ökningen af timpenningen inträdt:				Hela antalet arbetare, som lämnat dylik uppgift.
25—30 öre				30—35 öre				35 öre och däröfver								
af timpenningen inträdt:																
år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	
60	120	25	13	57	156	48	39	290	387	247	262	**567**	**822**	**346**	**319**	**2,054**
11	31	12	3	25	29	21	5	46	61	45	49	**94**	**133**	**82**	**59**	**368**
—	5	4	3	—	—	—	—	1	3	1	1	**31**	**71**	**24**	**54**	**180**
15	7	2	1	16	19	4	1	4	8	3	—	**47**	**57**	**11**	**4**	**119**
12	45	32	62	1	32	33	35	10	93	19	19	**33**	**211**	**117**	**174**	**535**
3	15	16	1	2	9	4	15	—	4	1	4	**63**	**114**	**80**	**106**	**363**
1	18	2	21	—	7	2	3	—	2	—	—	**14**	**61**	**18**	**32**	**125**
2	3	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	**68**	**73**	**30**	**26**	**197**
5	18	10	10	4	11	6	2	—	—	1	1	**39**	**90**	**61**	**53**	**243**
4	10	3	6	1	3	—	—	—	—	—	—	**26**	**25**	**13**	**11**	**75**
—	3	1	5	—	1	1	1	1	2	—	1	**12**	**27**	**21**	**48**	**108**
3	9	2	2	2	3	3	—	—	—	1	—	**19**	**21**	**7**	**3**	**50**
6	5	2	2	4	5	2	1	5	3	—	1	**62**	**53**	**18**	**16**	**149**
20	22	11	4	16	40	17	5	6	15	7	4	**97**	**103**	**50**	**18**	**268**
26	51	17	9	23	53	14	1	12	44	25	9	**112**	**220**	**64**	**20**	**416**
—	4	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	**3**	**10**	**2**	**—**	**15**
32	62	33	6	25	86	42	18	12	28	22	13	**168**	**278**	**118**	**47**	**611**
3	8	15	4	1	4	1	1	—	3	1	—	**41**	**76**	**54**	**15**	**186**
10	8	—	—	3	4	—	—	2	—	—	—	**62**	**38**	**6**	**5**	**111**
—	13	8	6	—	1	—	1	—	1	—	2	**25**	**118**	**21**	**19**	**183**
12	25	15	7	3	22	6	—	1	8	2	1	**78**	**107**	**41**	**25**	**251**
43	41	—	1	17	41	27	5	—	—	—	—	**195**	**177**	**38**	**8**	**418**
4	3	5	3	1	2	7	3	—	1	1	—	**13**	**50**	**26**	**26**	**115**
21	128	11	6	19	108	19	4	19	69	34	2	**104**	**419**	**68**	**16**	**607**
15	26	2	4	5	16	2	3	—	5	3	1	**38**	**67**	**8**	**8**	**121**
11	21	17	4	7	14	1	—	1	6	2	—	**59**	**75**	**30**	**5**	**169**
11	14	2	3	6	10	2	—	2	—	—	—	**35**	**38**	**5**	**3**	**81**
17	20	12	8	7	3	4	2	1	4	—	1	**80**	**50**	**18**	**11**	**159**
5	6	2	2	2	4	1	—	—	3	3	—	**28**	**24**	**6**	**2**	**60**
3	—	1	1	7	3	—	—	4	1	2	—	**18**	**4**	**3**	**1**	**26**
355	**741**	**264**	**199**	**255**	**686**	**268**	**145**	**417**	**751**	**420**	**371**	**2,231**	**3,612**	**1,386**	**1,134**	**8,363**
252	571	178	146	213	588	214	124	395	692	392	341	**1,478**	**2,559**	**982**	**714**	**5,683**
103	170	86	53	42	98	54	21	22	59	28	30	**753**	**1,053**	**454**	**420**	**2,680**

Tab. 31. (Forts.) Tiden för tim-

B. Inom olika

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Specialiteter.	Antal arbetare, hvilkas											
	mindre än 15 öre				15—20 öre				20—25 öre			
	och för hvilka den senaste ökningen											
	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.
Förmän	—	1	—	1	—	—	—	1	1	2	1	3
Gjutare	9	8	4	6	15	27	8	27	23	43	11	15
Kärnmakare	53	31	1	3	15	10	2	—	4	9	—	1
Handtlangare (gjuteri-)	24	29	7	6	12	38	13	7	12	63	22	5
Öfriga gjuteriarbetare	—	—	—	1	2	13	3	6	8	14	4	2
Smeder	2	1	—	4	11	9	6	23	6	36	22	37
Handtlangare (smides-)	40	40	8	5	27	36	11	4	20	39	6	5
Pannplåtslagare	1	—	4	—	4	6	1	—	15	17	7	2
Handtlangare (plåtslageri-)	24	12	—	1	21	26	6	—	17	53	6	1
Öfriga plåtslageriarbetare	—	1	—	—	2	—	1	—	5	10	2	3
Bleck- och kopparslagare	—	—	—	—	3	3	—	—	2	—	1	—
Maskinuppsättare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1
Filare	16	8	3	11	39	45	27	28	90	106	42	34
Hopsättare	1	2	—	—	2	3	4	—	6	9	—	—
Svarfvare	12	12	2	5	58	65	18	10	62	93	44	27
Hyflare, fräsare, borrare	11	10	1	—	21	20	2	6	46	42	23	46
Smerglare och slipare	—	1	—	1	3	2	1	4	3	4	3	3
Handtlangare (maskin-)	127	62	6	2	69	51	6	4	36	25	1	—
Öfriga maskinarbetare	1	6	2	1	18	16	5	—	28	32	8	3
Metallarbetare	3	2	—	—	6	6	—	1	9	15	2	1
Elektriska arbetare	—	2	—	—	8	11	2	—	19	31	2	—
Modellsnickare	2	2	—	2	6	5	3	3	11	15	11	9
Finsnickare	—	—	—	—	1	4	1	—	1	2	—	—
Timmermän	—	—	—	—	—	2	1	—	1	8	2	1
Öfriga träarbetare	15	6	3	3	11	6	7	10	3	7	12	5
Måleriarbetare	9	2	1	1	5	5	1	5	—	8	1	—
Maskinister och eldare	4	1	—	—	3	4	3	—	8	11	3	1
Öfriga arbetare	19	15	4	3	17	21	2	6	16	52	16	13
Summa	**373**	**254**	**46**	**56**	**379**	**434**	**134**	**145**	**452**	**746**	**254**	**218**

penningens senaste ökning.

specialiteter.

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
ordinarie timpenning utgör:												Summa arbetare, för hvilka den senaste ökningen af timpenningen inträdt:				Hela antalet arbetare, som lämnat dylik uppgift.
25—30 öre				30—35 öre				35 öre och däröfver								
af timpenningen inträdt:																
år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	år 1901.	år 1900.	år 1899.	före år 1899.	
1	10	8	8	3	22	7	8	27	80	22	29	**32**	**115**	**38**	**50**	**235**
21	40	21	12	15	68	53	22	15	68	26	17	**98**	**254**	**123**	**99**	**574**
2	12	2	—	1	4	3	1	—	1	—	—	**75**	**67**	**8**	**5**	**155**
11	21	11	2	6	—	3	—	3	2	—	—	**68**	**153**	**56**	**20**	**297**
1	8	5	1	1	3	—	—	1	—	2	1	**13**	**38**	**14**	**11**	**76**
23	39	14	17	18	31	15	7	10	32	6	10	**70**	**148**	**63**	**98**	**379**
4	11	—	2	2	2	1	—	7	1	—	—	**100**	**129**	**26**	**16**	**271**
16	39	5	4	6	21	8	—	1	5	2	1	**43**	**88**	**27**	**7**	**165**
5	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**67**	**104**	**12**	**2**	**185**
3	19	2	6	—	15	2	1	—	2	—	1	**10**	**47**	**7**	**11**	**75**
—	4	2	1	3	4	—	—	11	8	2	9	**19**	**19**	**5**	**10**	**53**
—	2	2	1	5	5	3	2	5	6	8	3	**10**	**13**	**15**	**7**	**45**
77	146	62	62	68	145	44	38	82	151	78	70	**372**	**601**	**256**	**243**	**1,472**
12	17	1	2	4	14	2	3	20	23	12	15	**45**	**68**	**19**	**20**	**152**
59	100	55	24	38	104	51	20	82	111	85	93	**311**	**485**	**255**	**179**	**1,230**
20	32	15	16	4	29	9	7	17	27	27	24	**119**	**160**	**77**	**99**	**455**
2	—	—	1	5	8	2	4	7	9	3	3	**20**	**24**	**9**	**16**	**69**
10	8	—	1	2	8	1	—	5	3	6	7	**249**	**157**	**20**	**14**	**440**
21	45	7	4	25	42	10	8	30	47	24	17	**123**	**188**	**56**	**33**	**400**
5	20	2	1	4	18	4	4	10	17	8	6	**37**	**78**	**16**	**13**	**144**
9	50	5	1	10	32	1	5	18	27	20	8	**64**	**153**	**30**	**14**	**261**
14	35	14	12	9	43	25	5	6	20	7	8	**48**	**120**	**60**	**39**	**267**
4	4	—	—	4	8	5	—	2	35	42	14	**12**	**53**	**48**	**14**	**127**
6	3	6	—	1	10	5	1	1	2	1	6	**9**	**25**	**15**	**8**	**57**
9	18	5	9	1	14	6	2	5	14	9	8	**44**	**65**	**42**	**37**	**188**
5	4	3	4	1	9	3	3	21	11	14	13	**41**	**39**	**23**	**26**	**129**
3	12	2	4	2	4	—	2	2	9	3	1	**22**	**41**	**11**	**8**	**82**
12	29	15	4	17	23	5	2	29	40	13	7	**110**	**180**	**55**	**35**	**380**
355	**741**	**264**	**199**	**255**	**686**	**268**	**145**	**417**	**751**	**420**	**371**	**2,231**	**3,612**	**1,386**	**1,134**	**8,363**

Tab. 32. Användning af ackordsarbete för fasta arbetare.

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.	Antal fasta arbetare, som varit aflönade							Summa fasta arbetare, rörande hvilka dylika uppgifter föreligga.
	utesluttande efter tid.	helt eller delvis efter ackord, till ett belopp af						
		under 10	10—20	20—30	30—50	50—80	öfver 80	
		procent af hela aflöningen.						
Stockholms stad ..... Grupp A	156	44	18	14	37	73	538	**880**
» B	102	42	3	6	16	26	476	**671**
» C	10	9	3	2	—	—	14	**38**
» D	61	36	13	22	36	6	—	**174**
» E	6	12	7	3	6	3	3	**40**
Östra Sverige:								
Eskilstuna ..... » D	58	15	12	30	35	28	282	**460**
» E	31	26	1	3	4	1	11	**77**
Öfriga städer ..... » C	—	10	3	5	2	1	—	**21**
» D	1	9	3	2	1	—	5	**21**
» E	42	62	13	16	12	8	13	**166**
Landsbygd ..... » B	4	9	7	13	12	4	1	**50**
» D	16	19	15	16	8	—	—	**74**
» E	46	27	30	32	50	108	170	**463**
Småland och öarne:								
Städer ..... » D	15	7	1	—	—	—	—	**23**
» E	49	17	2	3	—	—	5	**76**
Landsbygd ..... » D	11	1	2	1	—	10	29	**54**
» E	69	13	2	—	12	16	273	**385**
Södra Sverige:								
Städer ..... » E	252	79	36	11	2	2	15	**397**
Landsbygd ..... » E	5	18	4	3	—	10	72	**112**
Västra Sverige:								
Göteborg med omgifn. » A	15	14	14	1	2	—	—	**46**
» D	2	29	6	2	—	2	1	**42**
» E	125	69	15	7	4	5	10	**235**
Öfriga städer ..... » E	115	19	4	3	7	20	32	**200**
Bofors ..... » E	22	35	14	12	23	57	60	**223**
Öfriga landsbygden ... » D	33	4	3	4	5	12	28	**89**
» E	32	34	29	15	16	27	24	**177**
Norra Sverige:								
Städer ..... » E	87	24	4	2	1	1	6	**125**
Landsbygd ..... » D	7	7	5	6	8	13	11	**57**
» E	71	48	12	6	17	17	22	**193**
Summa	**1,443**	**738**	**281**	**240**	**316**	**450**	**2,101**	**5,569**

Tab. 32. (Forts.) Användning af ackordsarbete för fasta arbetare.

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Specialiteter.	Antal fasta arbetare, som varit aflönade							Summa fasta arbetare, rörande hvilka dylika uppgifter föreligga.
	ute-slutande efter tid.	helt eller delvis efter ackord, till ett belopp af						
		under 10	10—20	20—30	30—50	50—80	öfver 80	
		procent af hela aflöningen.						
Förmän	98	22	7	4	4	10	17	**162**
Gjutare	110	21	1	11	18	15	284	**460**
Kärnmakare	44	11	8	2	3	2	18	**88**
Handtlangare (gjuteri-)	78	24	7	8	6	18	25	**166**
Öfriga gjuteriarbetare	25	7	3	2	2	6	15	**60**
Smeder	51	39	15	16	23	23	63	**230**
Handtlangare (smides-)	37	24	5	13	15	11	29	**134**
Pannplåtslagare	37	36	12	1	1	2	1	**90**
Handtlangare (plåtslageri-)	26	36	11	1	—	1	2	**77**
Öfriga plåtslageriarbetare	5	9	3	—	—	2	2	**21**
Bleck- och kopparslagare	6	6	3	2	—	2	55	**74**
Maskinuppsättare	13	10	—	2	1	1	2	**29**
Filare	252	146	57	54	79	97	273	**958**
Hopsättare	23	4	1	2	4	4	80	**118**
Svarfvare	115	76	45	57	43	95	384	**815**
Hyflare, fräsare och borrare	41	31	16	24	31	29	193	**365**
Smerglare och slipare	9	1	2	1	2	4	36	**55**
Handtlangare (maskin-)	53	43	27	7	17	29	72	**248**
Öfriga maskinarbetare	37	13	8	9	25	36	170	**298**
Metallarbetare	8	16	7	—	2	3	54	**90**
Elektriska arbetare	14	11	4	1	4	9	95	**138**
Modellsnickare	77	54	16	7	6	7	27	**194**
Finsnickare	19	6	3	1	7	16	59	**111**
Timmermän	16	7	4	—	—	—	3	**30**
Öfriga träarbetare	30	19	6	6	6	10	61	**138**
Måleriarbetare	20	5	3	1	1	7	47	**84**
Maskinister och eldare	39	15	2	—	5	1	—	**62**
Öfriga arbetare	160	46	5	8	11	10	34	**274**
Summa	**1,443**	**738**	**281**	**240**	**316**	**450**	**2,101**	**5,569**

Tab. 33. Medelaflöning (per år) för fasta arbetare, grupperade efter den utsträckning, i hvilken ackordsarbete förekommit (extra förmåner ej inräknade).

A. Å skilda arbetsorter och verkstadsgrupper.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.	Medelaflöning (i kronor) för fasta arbetare, som varit aflönade:							Medelaflöning för samtliga fasta arbetare.
	utesslutande efter tid.	helt eller delvis efter ackord, till ett belopp af						
		under 10	10–20	20–30	30–50	50–80	öfver 80	
		procent af hela aflöningen.						
Stockholms stad..... Grupp A	1,049	928	1,050	1,016	1,097	1,126	1,282	**1,193**
» B	1,290	1,249	(1,213)	1,200	1,410	1,244	1,513	**1,445**
» C	1,052	967	1,097	(1,312)	—	—	1,155	**1,087**
» D	1,171	1,199	1,236	1,210	1,290	1,274	—	**1,215**
» E	1,057	912	988	1,095	1,103	1,316	1,329	**1,051**
Östra Sverige:								
Eskilstuna..... » D	1,120	791	943	1,068	1,148	1,180	1,233	**1,176**
» E	789	776	(1,850)	(717)	(612)	805	959	**811**
Öfriga städer ..... » C	—	844	868	984	(1,578)	1,004	—	**958**
» D	(904)	847	998	(1,335)	(919)	—	1,306	**1,030**
» E	804	744	821	849	977	911	929	**815**
Landsbygd ..... » B	(1,373)	862	1,065	1,216	1,371	(1,272)	1,649	**1,194**
» D	1,244	1,140	1,167	1,341	1,297	—	—	**1,228**
» E	612	527	540	662	764	905	944	**812**
Småland och öarne:								
Städer ..... » D	691	737	(406)	—	—	—	—	**692**
» E	699	696	(508)	(879)	—	—	797	**707**
Landsbygd ..... » D	760	(950)	(896)	(851)	—	637	766	**751**
» E	692	590	(298)	—	701	722	828	**785**
Södra Sverige:								
Städer ..... » E	779	864	871	1,036	(482)	1,162	640	**806**
Landsbygd ..... » E	672	616	819	(545)	—	870	848	**796**
Västra Sverige:								
Göteborg med omgifning ..... » A	888	703	894	1,092	1,181	—	—	**851**
» D	455	899	768	1,250	—	(744)	1,609	**885**
» E	754	842	920	939	(509)	(926)	1,297	**818**
Öfriga städer ..... » E	670	680	(896)	(771)	730	955	1,125	**781**
Bofors ..... » E	631	819	818	804	933	1,152	1,370	**1,045**
Öfriga landsbygden » D	567	595	(512)	632	627	844	929	**724**
» E	603	632	655	776	616	565	815	**656**
Norra Sverige:								
Städer ..... » E	734	784	(717)	(983)	(1,044)	(1,381)	832	**759**
Landsbygd ..... » D	781	706	(601)	781	882	1,061	1,256	**926**
» E	773	724	785	691	851	878	851	**784**
Summa	**848**	**836**	**853**	**964**	**999**	**992**	**1,194**	**1,002**

Anm. Medelaflöningsbelopp, som erhållits på grund af uppgifter för endast fem arbetare och därunder, hafva satts *inom parentes* i sådana fall, då stegring af medelaflöningen vid ökadt ackordsarbete icke eger rum (Jfr. i öfrigt tab. 32).

Tab. 33. (Forts.) Medelaflöning (per år) för fasta arbetare, grupperade efter den utsträckning, i hvilken ackordsarbete förekommit (extra förmåner ej inräknade).

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Specialiteter.	Medelaflöning (i kronor) för fasta arbetare, som varit aflönade							Medelaflöning för samtliga fasta arbetare.
	utesluttande efter tid.	helt eller delvis efter ackord, till ett belopp af						
		under 10	10–20	20–30	30–50	50–80	öfver 80	
		procent af hela aflöningen.						
Förmän	1,341	1,220	1,255	1,353	(1,175)	2,076	1,449	**1,374**
Gjutare	840	772	(621)	1,066	1,070	1,065	966	**936**
Kärnmakare	500	510	490	(587)	(801)	(469)	542	**520**
Handtlangare (gjuteri-)	611	751	665	931	695	732	781	**690**
Öfriga gjuteriarbetare	648	891	(644)	(1,165)	(472)	846	808	**747**
Smeder	856	794	901	1,030	1,019	1,067	1,132	**973**
Handtlangare (smides-)	617	580	(596)	566	635	777	709	**640**
Pannplåtslagare	840	936	765	(567)	878	(1,411)	1,245	**883**
Handtlangare (plåtslageri-)	561	629	707	(664)	—	(480)	(377)	**609**
Öfriga plåtslageriarbetare	(963)	943	1,017	—	—	(965)	(761)	**943**
Bleck- och kopparslagare	912	1,075	(981)	(1,414)	—	1,115	1,625	**1,477**
Maskinuppsättare	1,033	1,026	—	1,042	1,450	(990)	(989)	**1,041**
Filare	909	910	995	1,046	1,079	1,010	1,233	**1,039**
Hopsättare	1,068	(1,060)	(629)	1,262	(941)	(1,050)	1,299	**1,219**
Svarfvare	825	854	939	1,017	1,033	962	1,279	**1,088**
Hyflare, fräsare och borrare	741	837	918	985	1,108	952	1,193	**1,060**
Smerglare och slipare	1,043	(1,020)	(1,304)	1,053	(1,035)	(899)	1,204	**1,147**
Handtlangare (maskin-)	520	522	466	509	576	682	823	**625**
Öfriga maskinarbetare	986	1,057	849	739	1,092	1,039	1,292	**1,168**
Metallarbetare	977	800	906	—	(1,226)	1,066	1,291	**1,137**
Elektriska arbetare	1,014	817	1,093	(1,019)	(1,004)	1,145	1,376	**1,258**
Modellsnickare	864	827	815	864	861	1,132	1,326	**924**
Finsnickare	943	1,086	1,092	1,120	1,197	1,207	1,404	**1,255**
Timmermän	896	962	1,170	—	—	—	1,497	**1,008**
Öfriga träarbetare	622	706	891	813	955	823	1,140	**912**
Måleriarbetare	765	774	898	(1,323)	(545)	944	1,392	**1,140**
Maskinister och eldare	1,010	985	(543)	—	(819)	(852)	—	**971**
Öfriga arbetare	819	885	(626)	883	1,042	1,048	1,118	**883**
Summa	**848**	**836**	**853**	**964**	**999**	**992**	**1,194**	**1,002**

Anm. Se föregående sida, anm.

Tab. 34. Till fasta arbetare utbetalda årsaflöningar[1]), förde-

Å skilda arbetsorter

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.	Förmän.			Gjutare.			Kärnmakare och »öfriga gjuteriarbetare».		
	Antal.	Tidlön.	Ackordlön.	Antal.	Tidlön.	Ackordlön.	Antal.	Tidlön.	Ackordlön.
		Kronor.			Kronor.			Kronor.	
Stockholms stad ... Grupp A	15	18,674	4,665	1	1,131	—	—	—	—
» B	14	24,207	1,586	13	2,194	16,948	—	—	—
» C	1	1,777	—	—	—	—	—	—	—
» D	4	8,328	73	—	—	—	—	—	—
» E	1	1,820	—	—	—	—	—	—	—
Östra Sverige:									
Eskilstuna ..... » D	29	35,002	5,866	9	6,981	3,049	3	2,013	90
» E	4	5,278	200	11	—	10,548	5	2,436	144
Öfriga städer ..... » C	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» D	2	—	3,100	2	217	2,170	—	—	—
» E	6	6,772	191	28	11,438	15,517	15	6,538	1,619
Landsbygd ..... » B	1	1,500	—	4	2,152	3,457	1	665	411
» D	—	—	—	2	1,804	997	2	1,748	695
» E	13	6,027	7,028	36	2,773	30,039	14	3,497	4,786
Småland och öarne:									
Städer ..... » D	1	962	—	2	1,561	—	—	—	—
» E	—	—	—	8	3,476	3,622	3	1,326	—
Landsbygd ..... » D	1	890	60	—	—	—	—	—	—
» E	9	9,539	885	109	3,430	95,083	22	4,061	10,940
Södra Sverige:									
Städer ..... » E	10	10,822	159	48	34,332	6,361	19	11,082	838
Landsbygd ..... » E	5	4,059	2,370	28	—	24,195	6	677	2,105
Västra Sverige:									
Göteborg med omgifning ..... » A	—	—	—	3	2,639	—	—	—	—
» D	—	—	—	8	6,163	60	5	3,003	75
» E	11	12,436	385	33	18,095	15,259	12	7,602	—
Öfriga städer ..... » E	6	6,633	87	33	16,908	13,149	11	4,545	1,511
Bofors ..... » E	10	6,682	14,191	—	—	—	2	1,790	34
Öfriga landsbygden » D	1	785	—	12	599	10,896	3	1,330	—
» E	7	4,570	1,641	22	1,085	16,834	5	1,670	965
Norra Sverige:									
Städer ..... » E	1	940	—	19	12,891	3,861	9	5,520	228
Landsbygd ..... » D	1	887	109	7	2,242	6,032	3	884	1,369
» E	9	11,307	96	22	7,178	13,379	8	1,446	2,969
Summa	**162**	**179,897**	**42,692**	**460**	**139,289**	**291,456**	**148**	**61,833**	**28,779**

[1]) Extra förmåner ej inräknade.

lade efter tid- och ackordlön, för vissa specialitetsgrupper.

och verkstadsgrupper.

11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Smeder.			Plåtslagare, alla slag.			Bleck- och kopparslagare.			Maskinuppsättare, filare och hopsättare.		
Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.	Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.	Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.	Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.
	Kronor.			Kronor.			Kronor.			Kronor.	
5	3,645	4,069	—	—	—	—	—	—	105	61,633	66,256
15	6,679	14,629	1	1,467	2	59	24,007	69,826	133	46,350	144,782
2	1,190	1,310	—	—	—	—	—	—	18	11,053	9,019
6	6,628	1,284	3	3,848	73	—	—	—	78	85,674	14,052
5	4,548	3,044	4	3,891	1,380	1	1,147	—	14	11,765	3,355
11	3,674	9,865	—	—	—	—	—	—	111	31,903	106,477
1	923	—	6	5,388	109	—	—	—	14	10,097	862
1	874	212	—	—	—	—	—	—	6	4,917	1,981
1	841	136	—	—	—	—	—	—	5	4,600	1,055
6	4,955	714	7	5,403	325	—	—	—	34	27,593	2,125
1	1,060	158	—	—	—	3	3,200	957	13	12,612	4,332
1	1,091	66	—	—	—	2	1,738	191	16	18,373	1,503
30	13,752	11,861	7	2,231	2,538	—	—	—	96	29,648	54,294
2	1,478	—	—	—	—	—	—	—	9	5,638	33
5	4,140	44	2	1,757	5	—	—	—	18	12,557	335
1	494	687	—	—	—	—	—	—	25	6,667	13,904
45	7,503	31,443	4	2,062	846	—	—	—	54	11,232	34,124
21	17,787	1,218	28	25,190	749	2	1,956	25	75	63,044	1,720
6	749	4,412	2	544	1,385	—	—	—	26	6,471	15,125
1	945	69	—	—	—	—	—	—	13	11,222	1,757
2	1,860	182	—	—	—	—	—	—	8	7,260	1,379
9	6,922	174	22	18,656	1,359	4	3,713	86	32	26,881	855
10	4,723	4,837	8	5,459	—	1	773	—	35	18,133	13,523
8	4,067	3,687	1	853	52	—	—	—	47	21,135	31,385
5	2,748	1,054	1	663	—	1	723	—	12	1,848	9,462
14	8,631	2,556	—	—	—	—	—	—	42	22,951	6,494
4	3,216	11	7	5,740	571	1	952	—	16	11,963	1,179
3	1,657	1,618	—	—	—	—	—	—	13	7,102	5,916
9	6,539	1,190	8	6,160	556	—	—	—	37	27,040	4,474
230	**123,319**	**100,530**	**111**	**89,312**	**9,950**	**74**	**38,209**	**71,085**	**1,105**	**617,362**	**551,758**

Tab. 34. (Forts.) Till fasta arbetare utbetalda årsaflöningar, för-

Å skilda arbetsorter

1.		23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Arbetsorter och verkstadsgrupper.		Maskinarbetare A[1]).			Maskinarbetare B[2]).			Elektriska arbetare.		
		Antal.	Tidlön.	Ackordlön.	Antal.	Tidlön.	Ackordlön.	Antal.	Tidlön.	Ackordlön.
			Kronor.			Kronor.			Kronor.	
Stockholms stad.....	Grupp A	113	33,664	92,561	268	76,740	247,261	128	26,997	135,377
	» B	251	53,388	313,003	27	8,063	33,015	3	4,373	13
	» C	8	2,930	6,105	—	—	—	—	—	—
	» D	53	46,165	14,552	7	5,202	1,753	—	—	—
	» E	3	2,491	866	1	1,061	149	—	—	—
Östra Sverige:										
Eskilstuna	» D	195	27,624	198,010	18	2,037	20,711	—	—	—
	» E	9	6,901	534	—	—	—	—	—	—
Öfriga städer.....	» C	5	3,943	421	7	5,035	1,015	—	—	—
	» D	3	2,303	168	1	745	35	—	—	—
	» E	29	17,751	4,456	—	—	—	—	—	—
Landsbygd	» B	12	10,489	3,491	2	1,992	667	—	—	—
	» D	32	32,781	7,722	1	1,360	25	2	2,378	208
	» E	131	37,984	79,314	6	1,876	3,155	—	—	—
Småland och öarne:										
Städer	» D	4	2,935	1	—	—	—	—	—	—
	» E	12	7,853	473	3	2,323	—	—	—	—
Landsbygd	» D	14	4,344	4,792	5	996	1,495	—	—	—
	» E	33	8,650	13,925	3	297	1,754	—	—	—
Södra Sverige:										
Städer	» E	39	28,254	2,958	10	8,581	572	—	—	—
Landsbygd	» E	8	1,832	5,376	2	584	586	—	—	—
Västra Sverige:										
Göteborg med omgifning	» A	8	7,091	884	5	3,403	233	3	2,738	149
	» D	6	5,143	593	—	—	—	—	—	—
	» E	24	17,810	365	1	947	—	—	—	—
Öfriga städer	» E	27	14,633	6,901	7	2,741	1,392	—	—	—
Bofors	» E	97	32,571	72,002	4	1,895	2,493	1	382	391
Öfriga landsbygden	» D	20	4,981	10,052	2	1,815	—	—	—	—
	» E	32	19,143	4,661	1	495	193	—	—	—
Norra Sverige:										
Städer	» E	17	13,416	998	5	4,305	32	—	—	—
Landsbygd	» D	14	5,651	8,437	1	876	5	—	—	—
	» E	36	21,045	9,482	1	316	91	1	595	—
	Summa	**1,235**	**473,766**	**863,103**	**388**	**133,685**	**316,632**	**138**	**37,463**	**136,138**

[1]) Svarfvare, hyflare, fräsare och borrare; smerglare och slipare. [2]) »Öfriga maskinarbetare»,

delade efter tid- och ackordlön, för vissa specialitetsgrupper.

och verkstadsgrupper.

32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.
Snickeriarbetare.			Öfriga arbetare.			Handtlangare.			Summa.		
Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.	Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.	Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.	Antal.	Tidlön.	Ackord-lön.
	Kronor.			Kronor.			Kronor.			Kronor.	
137	41,596	134,646	58	40,262	20,801	50	10,886	29,272	**880**	**315,228**	**734,908**
29	26,719	10,283	79	51,502	57,312	47	22,182	37,273	**671**	**271,131**	**698,672**
1	949	8	6	5,722	175	2	568	505	**38**	**24,189**	**17,122**
6	6,432	249	8	9,878	75	9	6,058	1,055	**174**	**178,213**	**33,166**
—	—	—	2	407	1,144	9	4,487	478	**40**	**31,617**	**10,416**
33	8,340	30,265	35	32,165	4,565	16	8,221	4,306	**460**	**157,960**	**383,204**
3	2,335	23	7	5,259	130	17	10,488	801	**77**	**49,105**	**13,351**
—	—	—	1	893	42	1	643	145	**21**	**16,305**	**3,816**
3	2,613	8	3	2,203	401	1	106	936	**21**	**13,628**	**8,009**
11	9,503	740	6	3,934	679	24	13,796	1,185	**166**	**107,683**	**27,551**
2	1,824	280	10	6,996	2,895	1	514	58	**50**	**43,004**	**16,706**
2	1,872	4	11	13,867	231	3	1,965	281	**74**	**78,977**	**11,923**
40	19,644	9,019	29	8,437	12,234	61	21,235	14,741	**463**	**147,104**	**229,009**
2	1,838	25	2	1,057	82	1	303	11	**23**	**15,772**	**152**
8	6,146	20	3	2,030	—	14	6,859	753	**76**	**48,467**	**5,252**
1	225	382	4	1,411	2,347	3	413	1,439	**54**	**15,440**	**25,106**
34	9,958	15,962	19	5,084	7,910	53	5,437	22,015	**385**	**67,253**	**234,887**
42	36,579	2,180	29	20,020	956	74	40,513	4,189	**397**	**298,160**	**21,925**
14	4,164	6,579	7	2,583	2,041	8	1,502	1,785	**112**	**23,165**	**65,959**
3	2,855	180	3	2,421	—	7	2,434	126	**46**	**35,748**	**3,398**
5	4,792	65	2	1,017	1,313	6	3,809	467	**42**	**33,047**	**4,134**
21	16,223	196	23	15,293	109	43	25,242	3,735	**235**	**169,820**	**22,523**
17	9,646	4,914	13	8,283	951	32	14,187	2,213	**200**	**106,664**	**49,478**
9	5,916	1,207	22	12,943	3,690	22	12,472	3,129	**223**	**100,706**	**132,261**
6	2,904	1,611	11	5,619	294	15	6,418	644	**89**	**30,433**	**34,013**
12	7,009	1,364	5	1,997	334	37	9,113	4,377	**177**	**76,664**	**39,419**
18	13,690	2	8	5,451	385	20	8,782	796	**125**	**86,866**	**8,063**
2	978	844	4	2,638	557	9	3,812	1,143	**57**	**26,727**	**26,030**
12	8,480	309	10	6,681	59	40	16,302	5,575	**193**	**113,089**	**38,180**
473	**253,230**	**221,365**	**420**	**276,053**	**121,712**	**625**	**258,747**	**143,433**	**5,569**	**2,682,165**	**2,898,633**

metallarbetare.

Tab. 35. Arbetare, som äro

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Verkstädernas belägenhet.	Förmän.	Gjuteriarbetare.		Smidesarbetare.	
		Yrkes-arbetare.	Handt-langare.	Yrkes-arbetare.	Handt-langare.
Stockholms stad	18	16	14	29	12
» län	9	9	1	5	2
Uppsala län: Söderfors	—	—	—	—	—
Öfriga orter	1	18	—	4	2
Södermanlands län: Eskilstuna	7	17	1	7	4
Öfriga orter	2	24	—	3	—
Östergötlands län: Norrköping	—	15	—	6	4
Finspong	—	7	—	—	—
Jönköpings län	2	66	—	11	—
Kronobergs »	—	8	—	2	1
Kalmar »	1	2	—	1	—
Gotlands »	1	5	—	—	—
Blekinge »	2	—	—	2	—
Kristianstads län	6	40	7	16	15
Malmöhus län	8	56	17	18	20
Hallands »	—	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	5	62	3	9	2
Öfriga orter	2	10	—	—	—
Elfsborgs län	3	14	5	3	3
Skaraborgs »	—	4	—	—	—
Vermlands »	2	21	—	—	—
Örebro län: Bofors	2	26	—	8	2
Öfriga orter	—	7	—	—	1
Vestmanlands län: Vesterås	4	48	—	10	3
Öfriga orter	—	24	—	9	6
Kopparbergs län	3	34	—	1	—
Gefleborgs län: Gefle	—	11	1	5	—
Öfriga orter	1	16	—	1	2
Vesternorrlands län	—	6	—	—	—
Jemtlands län	—	4	—	2	—
Summa	**79**	**570**	**49**	**152**	**79**
Däraf i städer	66	367	41	118	61
» på landsbygd	13	203	8	34	18

medlemmar af fackförening.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Plåtslageri-arbetare.		Bleck- o. kopparslagare.	Maskinverkstads-arbetare.		Snickeri-arbetare.	Måleri-arbetare.	Maskinister o. eldare.	Öfriga arbetare.	Summa arbetare, som lämnat dylik uppgift.
Yrkes-arbetare.	Handt-langare.		Yrkes-arbetare.	Handt-langare.					
6	—	62	1,350	28	150	50	12	48	1,795
—	—	16	269	10	10	14	6	35	386
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	1	1	59	2	—	—	—	1	92
4	6	—	324	2	19	1	2	7	401
1	3	—	22	1	1	—	—	—	57
2	1	—	32	—	—	—	—	—	60
—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
—	—	—	31	1	—	—	—	—	111
—	—	—	18	—	—	—	—	—	29
—	—	—	6	—	—	—	—	—	10
—	—	—	1	—	—	—	—	—	7
7	—	—	10	—	—	—	—	—	21
34	18	—	102	2	40	—	3	7	290
21	7	—	165	4	21	5	6	14	362
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	18	4	109	—	11	—	1	1	257
1	—	—	2	—	—	—	—	—	15
6	15	—	35	6	6	—	1	1	98
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
1	—	—	3	1	—	—	—	—	28
2	—	—	140	1	—	—	1	1	183
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
18	1	—	271	8	8	7	3	6	387
2	5	—	52	8	8	—	1	1	116
—	1	—	44	2	1	—	1	1	88
1	—	1	40	—	—	2	—	—	61
3	1	—	42	—	—	—	1	—	67
—	—	—	1	—	—	—	—	—	7
—	—	—	12	—	—	—	1	—	19
144	**77**	**84**	**3,141**	**76**	**275**	**79**	**39**	**123**	**4,967**
134	71	81	2,736	63	254	79	32	112	4,215
10	6	3	405	13	21	—	7	11	752

Tab. 36. Arbetare, som äro med-

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Verkstädernas belägenhet.	Förmän.	Gjuteriarbetare.		Smidesarbetare.	
		Yrkes-arbetare.	Handt-langare.	Yrkes-arbetare.	Handt-langare.
Stockholms stad	2	2	3	1	2
» län	—	2	—	3	2
Uppsala län: Söderfors	5	10	6	6	7
Öfriga orter	2	3	1	—	—
Södermanlands län: Eskilstuna	3	2	3	7	1
Öfriga orter	1	40	8	5	8
Östergötlands län: Norrköping	—	1	—	1	1
Finspong	—	6	5	6	2
Jönköpings län	2	42	6	15	2
Kronobergs »	—	2	—	—	—
Kalmar »	—	8	1	8	5
Gotlands »	—	1	1	—	2
Blekinge »	1	7	—	3	1
Kristianstads län	4	17	1	5	3
Malmöhus »	2	12	2	4	3
Hallands »	1	1	1	1	—
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	3	15	5	8	3
Öfriga orter	1	6	1	—	2
Elfsborgs län	—	7	—	2	1
Skaraborgs »	1	9	6	3	1
Vermlands »	1	14	6	5	2
Örebro län: Bofors	5	8	7	5	2
Öfriga orter	1	8	—	1	3
Vestmanlands län: Vesterås	3	10	1	2	2
Öfriga orter	1	3	—	—	7
Kopparbergs län	2	2	1	3	2
Gefleborgs län: Gefle	—	4	—	—	—
Öfriga orter	6	9	2	4	3
Vesternorrlands län	—	2	—	—	—
Jemtlands län	—	—	1	1	1
Summa	**47**	**253**	**68**	**99**	**68**
Däraf i städer	21	101	30	40	23
» på landsbygd	26	152	38	59	45

lemmar af nykterhetsförening.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Plåtslageri-arbetare.		Bleck- o. kopparslagare.	Maskinverkstads-arbetare.		Snickeri-arbetare.	Måleri-arbetare.	Maskinister o. eldare.	Öfriga arbetare.	Summa arbetare, som lämnat dylik uppgift.
Yrkes-arbetare.	Handt-langare.		Yrkes-arbetare.	Handt-langare.					
—	—	3	73	6	13	2	—	6	**113**
—	—	3	29	4	4	3	—	17	**67**
1	—	—	6	—	1	—	1	3	**46**
1	—	—	13	—	3	—	1	1	**25**
2	—	—	107	3	10	1	1	7	**147**
3	3	—	47	3	11	1	1	6	**137**
1	2	—	8	—	—	1	1	1	**17**
1	1	—	36	9	6	—	—	2	**74**
—	—	—	46	5	13	4	1	6	**142**
1	—	—	9	—	2	—	—	—	**14**
2	2	—	14	2	8	—	—	4	**54**
—	—	—	2	—	2	—	—	—	**8**
1	—	—	12	1	3	2	—	—	**31**
6	4	—	27	1	8	1	1	1	**79**
3	1	—	22	7	1	1	—	3	**61**
—	—	—	—	—	1	—	—	—	**5**
6	3	—	27	2	8	—	2	6	**88**
1	1	1	14	2	—	3	2	2	**36**
—	3	—	6	1	3	—	—	—	**23**
—	3	—	16	5	3	—	1	—	**48**
—	—	—	26	2	7	3	2	5	**73**
—	—	—	60	9	5	—	3	10	**114**
1	—	—	9	1	1	1	—	1	**27**
1	—	—	78	15	7	2	1	4	**126**
1	2	—	8	7	2	2	—	—	**33**
3	—	—	16	4	3	—	1	2	**39**
1	1	—	11	—	1	—	—	—	**18**
1	3	—	34	3	4	—	2	3	**74**
—	—	—	6	8	—	—	—	—	**16**
—	—	—	7	—	2	—	—	1	**13**
37	**29**	**7**	**769**	**100**	**132**	**27**	**21**	**91**	**1,748**
22	18	6	467	52	77	14	9	51	**931**
15	11	1	302	48	55	13	12	40	**817**

Tab. 37. Arbetare, som äro medlemmar af understödskassor.

A. Å skilda arbetsorter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Verkstädernas belägenhet.	Ogifta, som tillhöra				Summa ogifta medlemmar.	Gifta, änklingar och frånskilda, som tillhöra				Summa gifta eller f. d. gifta medlemmar.
	1 kassa.	2 kassor.	3 kassor.	4 el. flera kassor.		1 kassa.	2 kassor.	3 kassor.	4 el. flera kassor.	
Stockholms stad	886	282	40	6	**1,214**	438	478	261	47	**1,224**
» län	143	20	1	—	**164**	182	79	22	2	**285**
Uppsala län: Söderfors	56	39	2	—	**97**	26	53	19	2	**100**
Öfriga orter	28	1	—	—	**29**	33	18	3	2	**56**
Södermanlands län: Eskilstuna	119	46	16	1	**182**	116	196	136	7	**455**
Öfriga orter	88	21	8	—	**117**	116	98	50	6	**270**
Östergötlands län: Norrköping	10	—	—	—	**10**	69	4	1	—	**74**
Finspong	24	23	8	1	**56**	43	48	39	1	**131**
Jönköpings län	82	21	—	—	**103**	141	92	11	—	**244**
Kronobergs »	30	—	—	—	**30**	37	2	1	—	**40**
Kalmar »	28	8	2	—	**38**	33	24	15	16	**88**
Gotlands »	19	1	—	—	**20**	12	10	3	2	**27**
Blekinge »	30	1	—	1	**32**	76	22	3	1	**102**
Kristianstads län	172	14	3	—	**189**	137	34	3	—	**174**
Malmöhus »	132	16	1	—	**149**	176	107	13	1	**297**
Hallands »	—	—	—	—	**—**	6	1	—	—	**7**
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	233	10	—	—	**243**	261	77	3	—	**341**
Öfriga orter	72	25	—	—	**97**	59	66	1	—	**126**
Elfsborgs län	45	2	1	—	**48**	54	24	5	—	**83**
Skaraborgs »	43	22	—	—	**65**	46	56	4	—	**106**
Vermlands »	92	2	—	—	**94**	104	16	—	—	**120**
Örebro län: Bofors	86	26	1	—	**113**	129	78	12	—	**219**
Öfriga orter	15	38	7	1	**61**	16	63	9	—	**88**
Vestmanlands län: Vesterås	180	67	10	1	**258**	125	200	61	5	**391**
Öfriga orter	36	2	—	—	**38**	81	6	1	—	**88**
Kopparbergs län	60	11	1	—	**72**	75	10	3	—	**88**
Gefleborgs län: Gefle	16	3	—	—	**19**	18	15	2	—	**35**
Öfriga orter	70	18	—	—	**88**	56	42	3	—	**101**
Vesternorrlands län	51	1	—	—	**52**	22	1	—	—	**23**
Jemtlands »	16	—	—	—	**16**	9	2	—	—	**11**
Summa	**2,862**	**720**	**101**	**11**	**3,694**	**2,696**	**1,922**	**684**	**92**	**5,394**
Däraf i städer	2,106	465	77	9	**2,657**	1,704	1,211	503	67	**3,485**
» på landsbygd	756	255	24	2	**1,037**	992	711	181	25	**1,909**

Tab. 37. Arbetare, som äro medlemmar af understödskassor.

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Specialiteter.	Ogifta, som tillhöra				Summa ogifta medlemmar.	Gifta, änklingar och frånskilda, som tillhöra				Summa gifta eller f. d. gifta medlemmar.
	1 kassa.	2 kassor.	3 kassor.	4 el. flera kassor.		1 kassa.	2 kassor.	3 kassor.	4 el. flera kassor.	
Förmän	13	10	4	1	**28**	126	104	56	8	**294**
Gjutare	197	63	10	2	**272**	219	207	69	9	**504**
Kärnmakare	86	5	1	—	**92**	21	10	1	—	**32**
Handtlangare (gjuteri-)	70	26	2	—	**98**	152	53	7	1	**213**
Öfriga gjuteriarbetare	6	1	—	—	**7**	53	20	4	—	**77**
Smeder	49	22	2	—	**73**	151	110	25	3	**289**
Handtlangare (smides-)	163	20	2	—	**185**	38	13	3	—	**54**
Pannplåtslagare	43	5	—	—	**48**	84	31	4	—	**119**
Handtlangare (plåtslageri-)	116	7	1	—	**124**	62	9	2	—	**73**
Öfriga plåtslageriarbetare	15	2	—	—	**17**	35	26	2	2	**65**
Bleck- o. kopparslagare	22	5	3	1	**31**	29	24	20	3	**76**
Maskinuppsättare	7	1	—	—	**8**	11	20	1	1	**33**
Filare	437	108	17	2	**564**	486	347	138	15	**986**
Hopsättare	59	16	2	—	**77**	47	33	12	5	**97**
Svarfvare	433	136	24	—	**593**	296	272	104	17	**689**
Hyflare, fräsare och borrare	147	48	4	1	**200**	120	108	77	5	**310**
Smerglare och slipare	26	10	2	—	**38**	14	21	5	2	**42**
Handtlangare (maskin-)	281	27	—	—	**308**	31	22	6	—	**59**
Öfriga maskinarbetare	219	49	9	—	**277**	70	64	17	1	**152**
Metallarbetare	74	16	—	—	**90**	29	20	14	2	**65**
Elektriska arbetare	104	35	1	1	**141**	47	54	22	2	**125**
Modellsnickare	35	19	4	—	**58**	122	91	19	1	**233**
Finsnickare	22	25	4	—	**51**	35	48	16	1	**100**
Timmermän	7	—	—	—	**7**	30	15	4	1	**50**
Öfriga träarbetare	50	23	2	—	**75**	85	40	9	4	**138**
Måleriarbetare	38	8	3	—	**49**	51	30	14	4	**99**
Maskinister och eldare	17	5	—	—	**22**	46	30	7	1	**84**
Öfriga arbetare	126	28	4	3	**161**	206	100	26	4	**336**
Summa	**2,862**	**720**	**101**	**11**	**3,694**	**2,696**	**1,922**	**684**	**92**	**5,394**

Tab. 38. Arbetarnes lif- och brandförsäkring.

A. Å skilda arbetsorter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Verkstädernas belägenhet.	Antal arbetare, som äro lifförsäkrade								Antal arbetare, som hafva sin lös-egendom brandförsäkrad.
	för ett belopp af				mot fast premie.	mot uttaxerad premie.	på ej angifna villkor.	Summa.	
	mindre än 1,000 kronor.	1,000—2,000 kronor.	2,000 kronor och däröfver.	ej uppgifven storlek.					
Stockholms stad	24	124	192	36	215	151	10	**376**	853
» län	18	18	32	21	60	29	—	**89**	170
Uppsala län: Söderfors	1	38	18	3	51	8	1	**60**	52
Öfriga orter	1	12	9	—	14	7	1	**22**	33
Södermanlands län: Eskilstuna	17	21	97	7	64	75	3	**142**	342
Öfriga orter	14	60	24	—	80	18	—	**98**	220
Östergötlands län: Norrköping	—	5	20	—	10	15	—	**25**	63
Finspong	9	15	20	5	41	4	4	**49**	118
Jönköpings län	1	28	29	8	45	20	1	**66**	210
Kronobergs »	—	9	6	1	11	2	3	**16**	33
Kalmar »	3	12	6	5	19	5	2	**26**	59
Gotlands »	—	2	6	—	6	2	—	**8**	12
Blekinge »	—	18	17	—	28	6	1	**35**	83
Kristianstads »	14	18	9	2	29	7	7	**43**	105
Malmöhus »	4	18	21	4	28	17	2	**47**	196
Hallands »	—	1	—	—	1	—	—	**1**	6
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	11	7	20	10	20	24	4	**48**	199
Öfriga orter	1	1	1	1	3	1	—	**4**	109
Elfsborgs län	—	7	2	—	7	2	—	**9**	61
Skaraborgs »	—	4	4	3	5	4	2	**11**	95
Vermlands »	2	17	13	5	27	10	—	**37**	109
Örebro län: Bofors	1	27	40	2	43	24	3	**70**	165
Öfriga orter	—	13	14	7	20	9	5	**34**	81
Vestmanlands län: Vesterås	13	69	55	3	93	42	5	**140**	240
Öfriga orter	—	19	6	—	25	—	—	**25**	51
Kopparbergs län	3	43	16	—	59	2	1	**62**	66
Gefleborgs län: Gefle	7	4	8	—	19	—	—	**19**	21
Öfriga orter	—	17	27	—	40	4	—	**44**	78
Vesternorrlands län	—	—	2	—	1	—	1	**2**	7
Jemtlands »	—	2	3	—	5	—	—	**5**	3
Summa	**144**	**629**	**717**	**123**	**1,069**	**488**	**56**	**1,613**	**3,840**
Däraf i städer	110	338	496	66	624	351	35	**1,010**	2,263
» på landsbygd	34	291	221	57	445	137	21	**603**	1,577

Tab. 38. (Forts.) Arbetarnes lif- och brandförsäkring.

B. Inom olika specialiteter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Specialiteter.	Antal arbetare, som äro lifförsäkrade								Antal arbetare, som hafva sin lös-egendom brandför-säkrad.
	för ett belopp af				mot fast pre-mie.	mot uttaxe-rad pre-mie.	på ej angifna villkor.	Summa.	
	mindre än 1,000 kronor.	1,000—2,000 kronor.	2,000 kronor och där-öfver.	ej upp-gifven storlek.					
Förmän	4	43	88	6	96	42	3	**141**	256
Gjutare	17	100	52	22	135	47	9	**191**	361
Kärnmakare	2	3	3	—	7	1	—	**8**	27
Hantlangare (gjuteri-)	1	6	10	3	9	11	—	**20**	124
Öfriga gjuteriarbetare	1	2	7	1	5	6	—	**11**	47
Smeder	8	44	29	9	67	16	7	**90**	202
Handtlangare (smides-)	3	13	3	1	18	1	1	**20**	36
Pannplåtslagare	3	6	7	—	13	3	—	**16**	72
Handtlangare (plåtslageri-)	2	4	1	—	5	2	—	**7**	43
Öfriga plåtslageriarbetare	—	9	2	2	9	3	1	**13**	49
Bleck- och kopparslagare	3	3	13	—	12	7	—	**19**	24
Maskinuppsättare	—	6	4	—	7	3	—	**10**	27
Filare	31	103	146	20	206	86	8	**300**	719
Hopsättare	3	12	19	3	28	8	1	**37**	68
Svarfvare	17	84	107	22	154	70	6	**230**	504
Hyflare, fräsare och borrare	5	22	53	3	40	40	3	**83**	225
Smerglare och slipare	1	4	6	1	7	5	—	**12**	30
Handtlangare (maskin-)	4	13	8	1	20	5	1	**26**	39
Öfriga maskinarbetare	8	13	25	7	31	19	3	**53**	115
Metallarbetare	2	8	8	—	12	6	—	**18**	41
Elektriska arbetare	6	26	13	1	33	12	1	**46**	82
Modellsnickare	1	24	26	3	30	22	2	**54**	177
Finsnickare	2	16	13	1	19	11	2	**32**	76
Timmermän	2	4	8	1	5	10	—	**15**	45
Öfriga träarbetare	6	25	10	3	31	8	5	**44**	108
Måleriarbetare	5	13	23	5	28	17	1	**46**	74
Maskinister och eldare	1	4	6	3	9	3	2	**14**	65
Öfriga arbetare	6	19	27	5	33	24	—	**57**	204
Summa	**144**	**629**	**717**	**123**	**1,069**	**488**	**56**	**1,613**	**3,840**

Tab. 39. Sjuk-, begrafnings-

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Kassans nummer.	Kassans namn.	Stiftelse-år.	Registrerings-år.	Inträde obligatoriskt eller frivilligt.	Inträdesålder, minimiålder.	Inträdesålder, maximiålder.	Inträdesafgift i kronor, minimum.	Inträdesafgift i kronor, maximum.
1	Telefonfabrikens Sjuk- och Begrafningskassa	1889	—	—	—	—	—	—
2	Telegrafverkets Arb. Sjuk- och Begrafningskassa	1894	—	friv.	—	—	3·00	3·00
3	Luth & Roséns Elektr. A. B. Verkst. Arb. understödsfören.	1898	—	oblig.	—	—	—	—
4	Aktiebolaget Separators Arbetares Sjukkassa	1889	—	—	—	—	—	—
5	Bröderna Hults Arbetares Sjuk- och Begrafningskassa	1897	1900	friv.	—	—	—	—
6	Sthlms Vapenfabr. Arb. Nya Sjuk- o. Begrafningskassa	1891	1897	oblig.	—	—	1·00	1·00
7	Arb. Understödsför. vid A. B. Göranssons Mek. Verkstad	1884	—	»	—	50	0·50	1·00
8	Sjuk- o. Begrafningskassan vid Sv. Centriflug A.B. Verkstad	1898	—	friv.	16	—	—	—
9	Aktiebolaget De Lavals Ångturbin	—	—	oblig.	—	—	—	—
10	A.B. Enköpings Maskinfabr. Tjänste- o. Arb. pers. Sjuk o. Beg. k.	1900	—	»	—	—	—	—
11	Karl Gustafs stads Gevärsfaktoris Arb. Sjuk- o. Begrafn. k.	1869	1899	»	18	45	1·50	6·00
12	Söderbloms Bolags Arbetares Sjuk- o. Begrafningskassa	1886	1898	»	—	50	—	—
13	Holmens Arbetares Sjuk- och Begrafningskassa	1890	1899	friv.	15	50	1·00	1·00
14	Svalinska Arbetarnes Sjukkassa	1898	—	oblig.	16	50	2·00	2·00
15	Arb. vid Grönkvists Mek. Verkst. Sjuk- o. Begrafn. k.	1896	1900	»	—	—	—	—
16	Näfvekvarns Gamla Sjukhjälpsförening	1870	1892	friv.	—	50	2·00	2·00
17	Åkers Styckebruks Sjuk- och Begrafningskassa	1883	1896	»	18	50	2·00	2·00
18	Understödslådan vid Finspong	1848	1900	»	15	—	1·00	2·00
19	Stensholms Fabriks Arb. Sjuk- och Begrafningskassa	1891	1898	»	15	55	3·00	3·00
20	Norrahammars Bruks Sjukkassa	1877	—	oblig.	18	—	4.00	4·00
21	Bruzaholms Bruks Sjuk- och Begrafningskassa	1883	1900	friv.	15	60	1·50	3·00
22	Vexiö Mek. Verkst. Sjuk- och Begrafningskassa	1897	1898	»	—	60	1·00	2·00
23	Torps Mek. Verkstads Sjuk- och Begrafningshjälpskassa	1896	1896	»	15	60	1·50	3·00
24	Fole Mek. Verkstads Arbetarepersonals Sjuk- o. Begrafn. k.	1900	1900	oblig.	16	—	2·00	2·00
25	Hvilans Gjuteri o. Mek. Verkstads Sjuk- o. Begrafningsk.	1895	1895	»	—	—	2·00	2·00
26	Hessleholms Mek. Verkstads A. B.	—	—	»	—	—	1·50	1·50
27	Arb. vid Maskinfabr. A.B. »Scania» i Malmö Sj.- o. Begrafn. k.	1897	—	»	—	50	1·00	1·00
28	Arb. vid Rudelius & Bokelunds Mek. verkst. Sjukkassa	1898	—	»	—	—	1·00	2·00
29	A.B. Lunds Mek. Verkstads Sjuk- o. Begrafningskassa	1900	—	»	—	55	1·00	2·00
30	Sjuk- o. Begrafn. k. vid Åbjörn Anderssens Mek. Verkst. A.B.	1883	—	»	—	—	0·75	1·50
31	Boye & Thoresens Elektr. A.B. Tjänste- o. Arbetsp. Sj. o. Begr. k.	1899	—	»	—	—	—	—
32	Bohus Mek. Verkstads Sjuk- och Begrafningskassa	1883	—	»	—	—	1·00	1·00
33	Eriksbergs Mek. Verkstads Sjuk- och Begrafningskassa	1853	—	»	—	50	0·50	1·00
34	Arb. Sjuk- o. Begrafningskassa vid Uddevalla Mek. Verkst.	1894	—	»	—	—	0·50	1·00
35	Thorskogs Arbetares Sjuk- och Begrafningskassa	1892	—	friv.	—	55	0·50	1·00
36	Strömsfors Sjuk- och Begrafningskassa	1889	—	oblig.	15	—	1·00	3·00
37	Lidköpings Mek. Verkstads Arb. Sjuk- o. Begrafningskassa	1887	—	—	—	—	—	—
38	Forsviks Sjuk- o. Begrafningskassa	1867	—	friv.	—	50	1·50	10·00
39	Finshytte Arbetares Sjuk- och Begrafningskassa	1875	—	oblig.	—	—	0·90	2·80
40	Rottneros Fabriks Sjuk- o. Begrafningshjälpskassa	1883	1892	»	—	—	1·00	1·00
41	Bofors Kanonverkstads Arb. Sjuk- o. Begrafningshjälpsför.	1885	1892	friv.	15	50	0·50	0·50
42	Brefvens Bruks Sjuk- och Begrafningsfond	1883	—	»	—	—	—	—
43	Thermenii Arbetares understödsförening	1872	—	oblig.	—	—	2·50	5·00
44	Allm. Sv. Elektr. A.B. Tjänste- o. Arb.-pers. Sjuk- o. Begrafn.-k.	1895	1894	»	—	—	—	—
45	Sala Maskinfabriks Arbetares Sjuk- och Begrafningskassa	1899	1900	»	—	—	—	—
46	Morgongåfva Verkstads Arb. Sjuk- och Begrafningskassa	1899	1900	friv.	—	—	1·00	1·00
47	Arbet.-för. Sjuk- o. Begrafningsk. vid Morgårdshammars Bruk	1891	—	»	16	—	1·50	3·00
48	Robert Sjöströms Mek. Verkst. Sjuk- och begrafningskassa	1876	—	»	15	50	1·50	1·50
49	Sjuk- o. Begrafningsk. för Arb. vid Adolf Ungers Industri A.B.	1896	—	»	15	50	0·50	1·00
50	Lingbo Verkstads Sjuk-, Spar- o. Begrafningskasseförening	1898	—	oblig.	15	—	1·00	1·00
51	Ljusne Sågverks Arb. Sjuk- och Begrafningskassa	1876	1894	»	—	—	—	—
52	N. P. Linderbergs A.B. Arb. Sjuk- o. Begrafningskassa	1900	—	»	—	50	1·00	2·00
53	Östersunds Mek. Verkst. Arb. Sjuk- o. Begrafningskassa	1896	—	»	—	—	2·00	2·00
54	Sv. Järn- och Metallarb. förb. Sjuk- och Begrafningskassa	1898	1899	friv.	16	45	2·50	6·00

och andra understödskassor.

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	1.
Ordinarie årsafgift i kronor,		Utdebitering per medlem vid dödsfall i kronor,		Kortaste medlemstid, som berättigar till understöd (väntetid), dagar.	Tid från sjukdomens början, för hvilken sjukhjälp ej lämnas, dagar.	Minsta antal dagar, för hvilket sjukhjälp lämnas.	Högsta antal understödsdagar under samma sjukdom (i följd).		Högsta antal understödsdagar under ett år.	Kontant sjukhjälp för vecka i kronor,		Begrafningshjälp i kronor,		Kassans nummer.
minimum.	maximum.	minimum.	maximum.				Hel sjukhjälp.	Därefter half sjukhjälp.		minimum.	maximum.	minimum.	maximum.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
8·40	8·40	—	—	30	2	—	—	—	60	9·00	9·00	50	·50	2
se anm.	—	efter	behof	30	—	3	—	—	84	se anm.	—	100	100	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
6·00	9·00	0·50	0·75	30	2	—	—	—	70	8·00	12·00	67	100	5
9·00	9·00	—	—	—	2	—	—	—	75	10·50	10·50	100	100	6
se anm.	—	se anm.	—	—	—	6	—	—	70	4·00	8·00	25	50	7
»	—	»	—	—	—	6	—	—	112	10·50	10·50	100	100	8
»	—	»	—	—	3	—	70	—	—	6·00	12·00	50	100	9
4·00	8·00	—	—	—	3	—	—	—	105	4·00	8·00	25	50	10
6·00	12·00	—	—	—	—	7	—	—	—	5·00	10·00	50	100	11
4·56	9·00	—	—	—	—	7	—	—	183	3·50	7·00	50	100	12
se anm.	—	1·00	1·00	—	—	4	—	—	100	6·00	6·00	se anm.	—	13
6·00	6·00	—	—	60	3	3	—	—	90	6·00	6·00	—	—	14
se anm.	—	—	—	—	2	3	—	—	80	se anm.	—	50	50	15
3·00	3·00	—	—	14	—	7	112	—	—	4·50	4·50	—	—	16
6·00	6·00	—	—	30	—	7	—	—	84	6·00	6·00	50	50	17
2·40	4·80	—	—	—	—	7	182	183	—	1·50	3·00	30	30	18
4·00	4·00	1·00	1·00	—	2	—	—	—	120	6·00	6·00	50	50	19
6·00	6·00	—	1·00	—	3	—	—	—	120	6·00	6·00	40	20	20
4·00	8·00	efter	behof	14	3	4	—	—	91	4·50	9·00	15	30	21
—	—	0·75	1·50	—	3	4	—	—	91	7·00	7·00	50	75	22
4·20	7·20	—	—	14	3	—	—	—	90	4·50	6·00	15	25	23
6·00	6·00	1·00	1·00	30	2	—	—	—	90	6·00	6·00	se anm.	—	24
se anm.	—	0·50	0·50	28	2	3	168	—	—	se anm.	—	»	—	25
»	—	0·50	0·50	28	2	—	—	—	182	»	—	50	100	26
5·20	10·40	0·50	1·00	30	—	3	91	91	—	5·00	10·00	50	100	27
7·80	17·16	0·50	1·00	42	—	3	—	—	182	5·00	10·00	75	75	28
7·80	17·16	1·00	1·00	42	—	3	—	—	182	4·50	10·00	100	100	29
6·76	13·00	0·38	0·75	28	—	3	—	—	84	3·48	7·02	50	100	30
6·00	12·00	—	—	—	3	4	—	—	156	6·00	12·00	50	100	31
3·60	12·00	—	—	—	—	3	91	—	273	3·00	9·00	25	75	32
6·00	12·00	0·25	1·00	—	—	3	—	—	120	6·50	13·00	50	100	33
3·00	6·00	se anm.	—	—	—	3	—	—	60	3·00	6·00	se anm.	—	34
3·00	6·00	—	—	30	2	—	84	—	119	3·00	6·00	10	40	35
3·90	7·80	—	—	—	—	3	—	—	72	3·00	6·00	12	25	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
1·50	3·00	—	—	14	3	3	—	—	90	3·00	6·00	10	20	38
4·16	14·04	—	—	14	—	—	—	—	90	2·70	6·00	25	50	39
9·00	18·00	efter	behof	—	2	1	182	182	—	5·25	10·50	25	50	40
se anm.	—	se anm.	—	30	2	—	—	—	100	7·00	7·00	100	100	41
2·80	6·80	—	—	—	2	—	—	—	168	3·00	6·00	50	50	42
6·00	12·00	—	—	10	1	2	180	se anm.	—	6·00	12·00	20	40	43
3·50	8·00	—	—	—	—	—	84	84	168	3·50	8·00	20	50	44
se anm.	—	—	—	40	—	4	84	84	84	se anm.	—	20	40	45
»	—	0·50	0·50	—	—	8	90	90	—	»	7·00	se anm.	50	46
2·40	4·80	—	—	—	2	—	—	—	144	4·50	9·00	20	40	47
6·00	6·00	1·00	1·00	30	3	—	—	—	75	9·00	9·00	50	50	48
3·00	6·00	0·50	1·00	30	3	—	—	—	60	3·50	7·00	se anm.	—	49
7·80	7·80	—	—	—	—	—	100	100	200	9·00	9·00	20	35	50
7·50	7·50	—	—	—	4	5	—	—	180	7·00	7·00	50	50	51
4·80	9·60	—	—	30	—	3	—	—	72	4·50	9·00	100	100	52
9·00	9·00	efter	behof	—	4	—	—	—	90	9·00	9·00	50	50	53
9·00	15·00	—	—	60	—	7	182	se anm.	—	5·40	9·00	60	100	54

Tab. 39 (Forts.) Sjuk-, begrafnings-

1.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
Kassans nummer.	Inkomster under år 1900, i kronor.								
	Inträdes-afgifter.	Bidrag af del-egare.	Bidrag af arbets-gifvare.	Bidrag af staten.	Böter o. d.	Influtna räntor.	Öfriga inkom-ster.	Brist.	Summa.
1	—	7,387·95	—	—	595·50	147·88	—	318·92	**8,450·25**
2	9·00	610·30	—	—	1·20	16·95	0·75	—	**638·20**
3	—	1,526·01	—	—	900·61	10·09	8·70	—	**2,445·41**
4	—	—	—	—	5,939·72	1,905·74	—	2,529·62	**10,375·08**
5	9·75	800·11	—	60·00	328·30	11·55	0·70	—	**1,210·41**
6	512·00	2,863·50	240·00	237·00	1,062·44	451·91	—	—	**5,366·85**
7	0·50	379·65	500·00	—	—	24·65	—	—	**904·80**
8	—	2,669·35	472·00	—	—	—	1·00	32·96	**3,175·31**
9	—	—	2,673·83	—	302·06	—	—	—	**2,975·89**
10	—	144·00	200·00	—	—	1·50	—	—	**345·50**
11	160·00	7,448·00	1,346·80	438·50	90·30	1,428·93	500·00	949·59	**12,362·12**
12	188·00	1,568·56	—	195·00	—	120·81	—	—	**2,072·37**
13	10·00	313·15	—	78·00	—	1·92	2·50	14·28	**419·85**
14	13·20	157·50	300·00	—	—	43·82	—	—	**514·52**
15	—	628·71	—	—	—	43·27	—	—	**671·98**
16	22·00	504·50	85·00	174·00	—	16·77	1·20	118·51	**921·98**
17	25·00	986·00	160·00	224·00	—	45·81	—	—	**1,440·81**
18	—	1,318·10	—	—	29·00	425·00	—	174·15	**1,946·25**
19	30·00	338·00	—	103·50	0·43	—	15·00	—	**486·93**
20	158·00	2,748·50	1,692·82	—	—	—	—	—	**4,599·32**
21	33·00	339·85	—	—	21.96	92·19	3·00	—	**490·00**
22	7·00	215·75	50·00	55·50	4·75	12·80	—	—	**345·80**
23	0·50	362·65	75·00	72·00	—	12·12	27·00	54·10	**603·37**
24	117·00	234·05	—	—	—	2·50	2·25	—	**355·80**
25	116·00	1,861·07	100·00	175·00	—	92·20	—	—	**2,344·27**
26	133·50	3,399·58	—	—	15·90	—	—	—	**3,548·98**
27	35·00	691·60	—	—	43·34	30·61	—	189·85	**990·40**
28	72·59	860·04	—	—	4·60	21·24	7·55	—	**966·02**
29	157·02	859·68	—	—	—	8·72	—	153·43	**1,178·85**
30	33·00	2,569·13	—	—	8·10	63·28	—	—	**2,673·51**
31	—	1,782·00	—	—	—	19·06	13·51	54·88	**1,869·45**
32	—	1,228·80	—	—	—	40·00	—	—	**1,268·80**
33	—	2,463·00	400·00	—	—	54·12	—	—	**2,917·12**
34	—	186·00	—	—	—	35·00	—	—	**221·00**
35	21·50	949·00	—	—	—	7·40	—	62·80	**1,040·70**
36	—	—	—	—	—	—	195·15	—	**195·15**
37	—	530·19	—	—	—	17·64	—	111·42	**659·25**
38	28·50	284·00	80·25	—	—	296·84	3·30	—	**692·89**
39	69·64	1,034·74	50·00	—	—	222·49	—	458·70	**1,835·57**
40	23·00	2,137·06	771·99	168·00	108·30	173·93	—	—	**3,382·28**
41	38·50	737·45	1,136·00	173·00	208·05	58·80	9·12	—	**2,360·92**
42	8·10	1,003·80	600·00	—	—	873·77	22·70	—	**2,508·37**
43	—	457·00	457·00	—	—	440·17	—	—	**1,354·17**
44	—	6,554·29	—	509·50	1,405·15	463·19	—	—	**8,933·13**
45	—	560·19	300·00	—	—	25·25	—	—	**885·44**
46	26·00	309·37	—	—	—	—	—	—	**335·37**
47	94·50	794·90	976·94	—	—	32·09	—	—	**1,898·43**
48	12·50	212·25	—	—	—	7·43	—	—	**232·18**
49	39·50	1,231·85	246·65	—	28·66	72·80	—	—	**1,619·46**
50	27·00	493·60	200·00	—	—	24·44	—	—	**745·04**
51	—	4,976·85	—	509·50	—	878·56	20·00	609·59	**6,994·50**
52	471·40	—	308·60	—	93·39	58·45	—	—	**931·84**
53	32·00	377·50	—	—	—	30·23	4·00	146·27	**590·00**
54	1,737·50	22,045·75	—	739·00	404·40	91·38	—	—	**25,018·03**
	4,471·70	**94,134·88**	**13,422·88**	**3,911·50**	**11,597·16**	**8,955·30**	**837·43**	**5,979·07**	**143,309·92**

och andra understödskassor.

33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	1.
Utgifter under år 1900, i kronor.										Kassans nummer.
Kontant sjukhjälp.	Begrafningshjälp.	Läkarearfvoden.	För medikamenter.	För vård å lasarett o. d.	Förvaltningskostnader.	Utbetalda räntor.	Öfriga utgifter.	Behållning.	Summa.	
7,938·75	337·50	—	—	—	174·00	—	—	—	**8,450·25**	1
394·50	100·00	—	—	—	45·00	—	6·65	92·05	**638·20**	2
2,013·01	75·00	—	—	—	100·00	—	—	257·40	**2,445·41**	3
9,775·08	600·00	—	—	—	—	—	—	—	**10,375·08**	4
726·00	100·00	—	—	—	126·35	—	19·91	238·15	**1,210·41**	5
4,388·75	400·00	—	—	—	170·80	—	10·75	401·55	**5,366·85**	6
717·30	100·00	—	—	—	—	—	4·00	83·50	**904·80**	7
2,863·66	50·00	3·00	—	55·20	165·55	—	37·90	—	**3,175·31**	8
1,453·85	100·00	1,008·00	346·54	67·50	—	—	—	—	**2,975·89**	9
96·00	—	—	—	—	—	—	241·55	7·95	**345·50**	10
9,684·20	800·00	900·00	—	—	220·00	7·50	750·42	—	**12,362·12**	11
1,668·26	200·00	—	—	—	40·00	—	71·38	92·73	**2,072·37**	12
394·00	—	—	—	—	10·00	—	15·85	—	**419·85**	13
69·00	—	—	—	—	—	—	6·50	439·02	**514·52**	14
488·97	—	—	—	—	—	—	20·50	162·51	**671·98**	15
879·75	—	—	—	—	34·48	—	7·75	—	**921·98**	16
994·00	150·00	—	—	—	40·00	—	3·05	253·76	**1,440·81**	17
1,596·25	270·00	—	—	—	60·00	—	20·00	—	**1,946·25**	18
154·00	—	—	—	—	2·31	—	8·65	321·97	**486·93**	19
1,642·19	1,051·00	1,023·30	731·33	—	—	—	151·50	—	**4,599·32**	20
147·25	—	—	—	—	10·20	—	—	332·55	**490·00**	21
182·00	—	50·00	—	—	10·00	—	0·68	103·12	**345·80**	22
267·25	25·00	276·45	—	—	33·17	—	1·50	—	**603·37**	23
97·00	—	—	—	—	25·85	—	—	232·95	**355·80**	24
1,550·95	—	150·00	—	—	—	—	—	643·32	**2,344·27**	25
1,206·33	135·00	942·50	1,042·80	—	—	—	10·23	212·12	**3,548·98**	26
641·90	—	295·00	—	—	53·50	—	—	—	**990·40**	27
197·84	75·00	175·00	169·67	—	—	—	19·05	329·46	**966·02**	28
930·30	100·00	—	118·01	—	24·87	—	5·67	—	**1,178·85**	29
1,997·35	100·00	307·00	—	—	45·02	—	43·52	180·62	**2,673·51**	30
1,450·50	250·00	8·00	—	—	125·00	—	35·95	—	**1,869·45**	31
1,039·00	—	—	—	—	—	—	—	229·80	**1,268·80**	32
1,354·75	325·00	550·00	—	—	—	—	2·60	684·77	**2,917·12**	33
179·75	—	20·00	—	—	0·85	—	—	20·40	**221·00**	34
919·00	60·00	—	5·00	—	25·00	—	31·70	—	**1,040·70**	35
—	—	—	—	—	—	—	181·75	13·40	**195·15**	36
559·25	100·00	—	—	—	—	—	—	—	**659·25**	37
579·00	40·00	—	—	13·30	10·00	—	0·50	50·09	**692·89**	38
1,603·28	—	—	222·29	—	—	—	10·00	—	**1,835·57**	39
1,533·00	75·00	600·00	—	—	78·35	—	—	1,095·93	**3,382·28**	40
743·00	—	—	—	—	60·38	—	—	1,557·54	**2,360·92**	41
699·81	—	—	416·63	—	—	—	1·40	1,390·53	**2,508·37**	42
642·80	110·00	75·00	—	—	—	—	—	526·37	**1,354·17**	43
4,836·70	455·00	—	—	—	225·00	—	70·30	3,346·13	**8,933·13**	44
670·70	120·00	—	—	—	—	—	—	94·74	**885·44**	45
289·00	—	—	—	—	25·00	—	2·80	18·57	**335·37**	46
1,108·50	40·00	—	—	—	—	—	—	749·93	**1,898·43**	47
196·50	—	—	—	—	—	—	22·00	13·68	**232·18**	48
1,183·25	50·00	—	—	—	—	—	—	386·21	**1,619·46**	49
402·50	—	—	—	—	—	—	88·96	253·58	**745·04**	50
6,365·50	450·00	—	—	—	179·00	—	—	—	**6,994·50**	51
301·50	—	54·17	—	—	12·80	—	153·88	409·49	**931·84**	52
585·00	—	—	—	—	5·00	—	—	—	**590·00**	53
21,228·51	1.280·00	—	—	—	2,053·39	—	19·45	436·68	**25,018·03**	54
103,621·49	**8,123·50**	**6,437·42**	**3,052·27**	**136·00**	**4,190·87**	**7·50**	**2,078·30**	**15,662·57**	**143,309·92**	

Tab. 39 (Forts.) Sjuk-, begrafnings-

1.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.
Kassans nummer.	Tillgångar vid 1900 års slut, i kronor.							Skulder vid 1900 års slut, i kronor.	Behållning vid 1900 års slut, i kronor.
	Kontant i kassan.	Innestående i banker.	Innestående hos arbetsgifvaren.	Fordringar enligt revers.	Utestående afgifter af delegare.	Öfriga tillgångar.	Summa.		
1	504·54	3,142·47	—	—	—	—	**3,647·01**	—	**3,647·01**
2	56·79	405·98	—	—	—	—	**462·77**	—	**462·77**
3	155·36	102·04	—	—	—	—	**257·40**	—	**257·40**
4	—	—	35,585·16	—	—	—	**35,585·16**	—	**35,585·16**
5	2·09	495·40	—	—	—	—	**497·49**	—	**497·49**
6	193·67	5,800·80	—	240·00	—	—	**6,234·47**	—	**6,234·47**
7	14·71	232·76	—	—	—	—	**247·47**	—	**247·47**
8	18·93	—	21·00	—	—	—	**39·93**	**45·00**	*— 5·07*
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	7·95	201·50	—	—	—	—	**209·45**	—	**209·45**
11	277·23	12,556·95	—	5,000·00	—	36·50	**17,870·68**	—	**17,870·68**
12	162·00	2,710·70	—	—	—	—	**2,872·70**	—	**2,872·70**
13	13·34	51·92	—	—	—	—	**65·26**	—	**65·26**
14	7·45	1,210·56	—	—	—	—	**1,218·01**	—	**1,218·01**
15	—	—	1,027·88	—	—	—	**1,027·88**	—	**1,027·88**
16	51·69	275·83	—	—	—	—	**327·52**	—	**327·52**
17	—	1,146·23	—	—	—	—	**1,146·23**	—	**1,146·23**
18	—	—	8,310·92	—	—	29·20	**8,340·12**	**96·24**	**8,243·88**
19	55·17	359·93	—	—	—	56·45	**471·55**	**100·00**	**371·55**
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	32·03	1,583·89	—	1,500·00	—	38·00	**3,153·92**	**36·00**	**3,117·92**
22	65·70	343·62	—	—	—	—	**409·32**	—	**409·32**
23	7·50	354·92	—	18·75	—	—	**381·17**	—	**381·17**
24	30·45	202·50	—	—	—	—	**232·95**	—	**232·95**
25	116·34	2,229·68	—	—	—	—	**2,346·02**	—	**2,346·02**
26	—	—	1,145·68	—	—	—	**1,145·68**	**1,223·69**	*— 78·01*
27	34·13	539·87	—	—	—	—	**574·00**	—	**574·00**
28	—	567·39	—	—	—	—	**567·39**	—	**567·39**
29	367 67	—	—	—	—	—	**367·67**	**552·27**	*— 184·60*
30	—	—	1,235·39	—	—	—	**1,235·39**	**755·40**	**479·99**
31	41·90	—	—	—	—	995·00	**1,036·90**	—	**1,036·90**
32	229·80	—	800·00	—	—	—	**1,029·80**	—	**1,029·80**
33	224·57	—	1,595·69	—	—	—	**1,820·26**	—	**1,820·26**
34	—	—	754·25	—	—	37·09	**791·34**	—	**791·34**
35	100·00	122·36	—	—	—	—	**222·36**	—	**222·36**
36	26·68	361·25	—	—	—	—	**387·93**	—	**387·93**
37	36·78	493·37	—	—	—	—	**530·15**	—	**530·15**
38	364·24	2.550·00	—	2,900·00	—	19·50	**5,833·74**	—	**5,833·74**
39	—	—	3,991·15	—	—	—	**3,991·15**	—	**3,991·15**
40	200·17	5,670·47	171·99	—	—	—	**6,042·63**	—	**6,042·63**
41	69·55	1,983·76	—	—	—	—	**2,053·31**	—	**2,053·31**
42	—	—	17,462·08	—	—	—	**17,462·08**	—	**17,462·08**
43	49·18	7,786·15	—	1,320·87	—	—	**9,156·20**	—	**9,156·20**
44	152·99	8,800·00	—	—	32·00	4,111·25	**13,096·24**	—	**13,096·24**
45	—	216·25	—	—	—	—	**216·25**	**0·87**	**215·38**
46	76·11	—	—	—	—	—	**76·11**	—	**76·11**
47	—	1,287·64	24·45	—	—	—	**1,312·09**	—	**1,312·09**
48	49·85	173·27	—	—	—	—	**223·12**	—	**223·12**
49	—	—	1,842·21	—	—	—	**1,842·21**	—	**1,842·21**
50	140·29	639·98	—	—	—	—	**780·27**	—	**780·27**
51	—	—	17,861·34	—	—	—	**17,861·34**	—	**17,861·34**
52	47·29	1,489·22	—	—	—	—	**1,536·51**	—	**1,536·51**
53	—	473·57	—	—	—	—	**473·57**	—	**473·57**
54	2,199·24	4,164·78	—	—	—	174·80	**6,538·82**	—	**6,538·82**
	6,183·38	**70,727·01**	**91,829·19**	**10,979·62**	**32·00**	**5,497·79**	**185,248·99**	**2,809·47**	**182,439·52**

och andra understödskassor.

52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	1.
Antal manliga medlemmar vid ingången af år:						Antal sjukdomsfall år 1900.	Antal sjukdagar år 1900.	Antal dödsfall år:					Kassans nummer.
1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.			1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	
502	537	751	913	900	987	327	4,850	3	1	3	4	5	1
51	51	53	60	55	52	18	246	—	1	—	2	1	2
—	—	—	127	172	136	60	823	—	—	—	—	—	3
400	500	600	650	781	843	412	9,972	5	5	6	6	5	4
—	—	25	40	66	85	23	363	—	—	—	—	1	5
181	253	258	215	187	378	152	2,505	6	3	2	4	4	6
86	76	77	72	71	62	16	533	—	1	2	—	2	7
—	—	—	112	215	258	100	1,638	—	—	—	1	1	8
—	—	—	—	—	49	34	883	—	—	2	2	1	9
—	—	—	—	—	79	2	84	—	—	—	—	—	10
287	256	336	505	620	613	173	6,269	4	2	1	7	7	11
103	138	138	157	167	172	66	1,645	—	2	2	1	3	12
30	29	36	52	61	62	26	394	1	1	—	1	—	13
—	—	—	—	25	26	7	67	—	—	—	—	2	14
—	59	66	92	89	89	45	396	1	1	—	1	—	15
122	119	123	121	123	124	43	1,162	1	3	1	2	8	16
89	92	97	97	96	98	19	786	2	3	1	3	2	17
173	182	178	176	179	184	28	2,571	2	4	—	1	4	18
63	63	68	70	69	69	16	154	—	1	—	2	—	19
192	192	218	251	291	273	166	1,572	—	2	2	2	4	20
45	46	55	46	53	57	14	180	—	—	—	—	—	21
—	—	32	37	42	39	12	181	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	59	55	14	257	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	44	10	117	—	—	—	—	—	24
60	78	82	99	125	125	58	646	—	—	—	—	—	25
38	44	128	124	224	159	68	860	—	—	—	—	—	26
—	—	150	80	60	75	16	503	—	1	2	1	—	27
—	—	—	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	84	46	616	—	—	—	—	—	29
102	112	126	154	167	147	111	1,339	1	—	3	1	—	30
—	—	—	—	202	63	50	919	—	—	—	1	3	31
76	82	95	112	114	99	56	749	—	1	—	1	—	32
—	—	—	—	—	169	82	1,447	2	4	—	1	3	33
32	30	29	30	31	31	22	155	—	—	—	—	—	34
114	139	178	163	167	165	75	949	—	—	—	2	2	35
23	22	33	34	29	29	10	151	—	—	—	—	—	36
53	64	64	72	73	67	24	292	—	—	1	—	2	37
72	74	77	84	85	95	22	579	—	1	—	1	2	38
92	109	126	131	147	137	125	1,410	1	1	1	—	—	39
132	130	128	126	136	112	76	1,117	—	—	1	—	—	40
72	82	97	128	160	233	66	743	—	—	1	1	—	41
213	214	222	216	212	218	—	—	1	—	—	3	—	42
50	52	52	51	45	41	—	—	—	—	—	—	—	43
267	469	608	762	783	772	241	4,717	—	1	3	4	10	44
—	—	—	—	68	70	28	492	—	—	—	—	3	45
—	—	—	—	63	69	18	245	—	—	—	—	—	46
—	—	—	—	109	117	103	773	—	—	—	—	1	47
43	39	41	34	41	43	6	194	—	—	2	1	—	48
—	—	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—	1	49
—	—	—	48	52	50	28	299	—	—	—	—	—	50
796	804	752	796	748	707	26	619	—	—	—	1	1	51
—	—	—	—	—	108	41	160	—	—	—	—	—	52
—	26	25	32	34	25	20	392	2	—	—	—	—	53
—	—	—	1,157	1,534	1,915	526	13,632	—	—	—	—	—	54
4,559	**5,163**	**6,124**	**8,226**	**9,730**	**10,965**	**3,727**	**71,646**	**(32)**	**(39)**	**(36)**	**(57)**	**(78)**	

Anmärkningar till tab. 39 (Sjuk-, begrafnings- och andra understödskassor).

N:r 3. Afgifterna utgå med 1 % af aflöningen jämte extra uttaxering, om så kräfves; sjukhjälp utdelas med 75 % af normal veckoaflöning.
N:r 7. Afgifterna uttaxeras, dock med högst 26 kronor pr år.
N:r 8. »Afgiftens storlek beräknas efter medlemsantal och till det belopp, som erfodras till sjuk- och begrafningshjälpens betäckande» samt till afgiften för läkarhjälp.
N:r 9. Alla kostnader bestridas af arbetsgifvaren.
N:r 13. Sjukhjälpen bestrides genom uttaxering för hvarje särskildt fall. Begrafningshjälp utgår med det genom uttaxering af 1 krona pr medlem influtna beloppet.
N:r 14. Kol. 40 upptager återbetalda inträdesafgifter.
N:r 15. Afgifterna utgå med 1 % af aflöningen, sjukhjälpen med $^2/_3$ af aflöningen pr vecka.
N:r 18. Kol. 25 upptager äfven inträdesafgifter.
N:r 20. Förvaltningen skötes helt och hållet af arbetsgifvaren.
N:r 24. Begrafningshjälp utgår med det genom uttaxering af 1 krona pr medlem influtna beloppet.
N:r 25. Afgifterna utgå med 2 % af aflöningen, sjukhjälpen med 70 % däraf, begrafningshjälpen med det genom uttaxering af 50 öre pr medlem influtna beloppet och däröfver 50 kronor.
N:r 26. Afgifterna utgå med 2 % af aflöningen, sjukhjälpen med 50 % däraf. Uppgifterna afse år 1901.
N:r 29. Sjukdomsfallen afse endast 8 månader.
N:r 31. Kol. 40 upptager obligationer.
N:r 32. Kol. 25 upptager äfven inträdesafgifter.
N:r 34. Begrafningshjälp och uttaxering därför bestämmes för hvar gång. Kol. 25 upptager äfven inträdesafgifter.
N:r 35. Uppgifterna afse tiden 1 juli 1900—30 juni 1901.
N:r 36. Inkomster och utgifter hafva ej specificerats.
N:r 40. I kol. 41 ingår ett till utdelning bland medlemmarne afsedt belopp af 424 kronor 55 öre.
N:r 41. Alla afgifter uttaxeras efter behof.
N:r 43. Kol. 18: Understöd utbetalas med 10 kronor, resp. 5 kronor i månaden under obegränsad tid.
N:r 45. Afgifterna utgå med 1 % af aflöningen, sjukhjälp med 50 % däraf.
N:r 46. För hvarje sjukdomsfall utdebiteras 10 öre i veckan pr medlem. Sjuk- eller begrafningshjälp utgår med det genom uttaxeringen influtna beloppet, dock högst 7 kr. pr vecka vid sjukdomsfall och 50 kr. vid dödsfall.
N:r 49. Begrafningshjälp utgår med det genom uttaxering af 50 öre för yngre och 1 kr. för äldre medlem influtna beloppet.
N:r 50. Kol. 40 upptager till medlemmarna utdeladt öfverskott.
N:r 54. Kol. 18: Half sjukhjälp utbetalas under obegränsad tid. Kol. 38: Af förvaltningskostnaderna komma 568 kr. 14 öre på lokalafdelningarne och 550 kronor på aflöningar till gemensamma tjänstemän.

Tab. 40. Dödsfall bland mekaniska verkstadsarbetare åren 1896—1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Dödsorsak.	Antal aflidne arbetare, tillhörande olika													
	åldersklasser.									civilstånd.				
	Under 20 år.	20—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	50—60 år.	60—70 år.	Öfver 70 år.	Ej uppg. ålder.	Summa.	Ogifta.	Gifta.	Änkl. och frånskild.	Ej uppgifvet.	Summa.
Influensa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan akut infektionssjukdom	—	3	—	1	—	—	—	1	**5**	1	3	—	1	**5**
Tuberkelsjukdom														
a) lungsot	4	27	18	10	4	4	—	3	**70**	36	26	1	7	**70**
b) tuberkulos i annat organ	—	—	—	1	—	1	—	—	**2**	—	1	—	1	**2**
Kronisk alkoholism	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessjukdom	—	—	—	1	1	—	—	—	**2**	—	1	—	1	**2**
Sjukdom i nervsystemet	1	—	2	—	1	—	2	—	**6**	1	3	1	1	**6**
Sjukdom i cirkulationsorganen	—	1	2	2	—	1	2	—	**8**	2	5	1	—	**8**
Lung- eller lungsäcksinflammation	2	2	10	10	9	5	2	2	**42**	8	30	3	1	**42**
Annan sjukdom i lungorna	1	1	1	—	1	1	—	—	**5**	2	3	—	—	**5**
Inflammation i magen eller tarmarne	1	2	5	2	1	—	1	—	**12**	2	8	—	2	**12**
Annan eller ej specificerad sjukdom i matsmältningsorganen	—	1	2	—	2	4	2	—	**11**	1	7	3	—	**11**
Sjukdom i urin- eller könsorganen	—	—	—	1	4	—	2	—	**7**	—	7	—	—	**7**
Sjukdom i rörelseorganen eller bensystemet	—	—	—	—	—	3	—	—	**3**	—	1	2	—	**3**
Hud- eller bindväfssjukdom	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**	—	1	—	—	**1**
Kräfta	—	—	1	4	—	1	1	—	**7**	2	5	—	—	**7**
Ålderdomsaftyning	—	—	—	—	—	4	6	—	**10**	2	4	4	—	**10**
Yttre skada	3	5	1	—	—	—	—	—	**9**	7	2	—	—	**9**
Själfmord	—	—	1	2	1	1	—	—	**5**	1	4	—	—	**5**
Mord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ej uppgifven dödsorsak	3	11	8	5	2	—	2	—	**31**	13	12	—	6	**31**
Summa	**15**	**53**	**51**	**40**	**26**	**25**	**20**	**6**	**236**	**78**	**123**	**15**	**20**	**236**

Tab. 41. Sjukdomsfall bland meka-

(Enligt uppgifter från 45 sjukkassor med

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
	Sjukdomsfall											
	ålders-											
Sjukdomsgrupper.	Under 20 år.		20—30 år.		30—40 år.		40—50 år.		50—60 år.		60—70 år.	
	Antal		Antal		Antal		Antal		Antal		Antal	
	sjuk-domsfall.	sjukdagar.	sjuk-domsfall.	sjukdagar.	sjuk-domsfall.	sjukdagar.	sjuk-domsfall.	sjukdagar.	sjuk-domsfall.	sjukdagar	sjuk-domsfall.	sjukdagar.
Influensa	28	252	83	769	53	557	53	549	21	271	9	187
Andra akuta infektionssjukdomar	20	363	28	587	8	121	5	68	1	3	—	—
Tuberkelsjukdom:												
a) lungsot	8	816	25	2,599	11	838	7	964	3	578	3	459
b) tuberkulos i andra organ	1	60	1	6	1	140	—	—	—	—	—	—
Andra kroniska infektionssjukdomar	—	—	2	61	—	—	—	—	—	—	—	—
Konstitutionella sjukdomar	3	46	10	117	5	208	2	30	2	57	—	—
Sinnessjukdomar	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	1	84
Nervsystemets sjukdomar	3	151	7	124	7	321	11	238	3	145	1	6
Sinnesorganens sjukdomar	4	31	21	146	6	51	5	71	1	29	1	13
Cirkulationsorganens sjukdomar	5	81	15	425	10	218	4	43	2	262	3	141
Luftvägarnes sjukdomar	31	222	59	645	27	386	18	240	8	300	11	276
Lung- och lungsäcksinflammation	8	138	23	656	20	545	19	726	5	137	5	164
Andra eller ej specificerade sjukdomar i lungorna	29	427	69	992	49	1,022	33	677	27	362	11	159
Inflammation i magen och tarmarna	4	140	16	220	11	514	7	229	—	—	2	73
Andra eller ej specificerade sjukdomar i matsmältningsorganen	17	138	77	841	41	569	41	686	19	515	8	188
Urin- och könsorganens sjukdomar	2	32	11	138	10	280	2	43	3	194	—	—
Reumatism	17	320	66	1,102	52	1,070	52	1,248	43	993	23	880
Andra sjukdomar i rörelseorganen och bensystemet	5	175	19	291	8	62	7	92	2	131	3	66
Hud- och bindväfssjukdomar	22	162	46	545	27	497	8	188	2	24	2	21
Svulster (kräfta m. m.)	1	5	13	168	5	97	5	162	—	—	1	84
Yttre skada	131	1,814	247	3,561	122	1,867	63	1,116	27	491	11	340
Andra eller ej uppgifna sjukdomar	154	1,620	221	2,903	145	2,016	66	647	51	520	18	161
Summa	**493**	**6,993**	**1,059**	**16,896**	**618**	**11,379**	**409**	**8,025**	**220**	**5,012**	**113**	**3,302**

niska verkstadsarbetare år 1900.

7,269 medlemmar i medeltal år 1900.)

14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
bland arbetare, tillhörande olika															
klasser.						civilstånd.									
Öfver 70 år.		Ej uppg. ålder.		Hela antalet		Ogifta.		Gifta.		Änkl. och frånskilda.		Ej uppgifvet.		Hela antalet	
Antal		Antal				Antal		Antal		Antal		Antal			
Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.	Sjuk-domsfall.	Sjukdagar.
2	96	1	12	**250**	**2,693**	85	687	151	1,751	3	77	11	178	**250**	**2,693**
—	—	—	—	**62**	**1,142**	41	745	20	383	—	—	1	14	**62**	**1,142**
2	298	1	58	**60**	**6,610**	31	3,437	24	2,667	2	272	3	234	**60**	**6,610**
—	—	—	—	**3**	**206**	3	206	—	—	—	—	—	—	**3**	**206**
—	—	—	—	**2**	**61**	2	61	—	—	—	—	—	—	**2**	**61**
—	—	—	—	**22**	**458**	12	157	8	117	1	14	1	170	**22**	**458**
—	—	—	—	**2**	**92**	—	—	1	8	1	84	—	—	**2**	**92**
1	43	1	20	**34**	**1,048**	11	302	21	683	1	43	1	20	**34**	**1,048**
—	—	—	—	**38**	**341**	19	124	13	161	3	38	3	18	**38**	**341**
1	19	—	—	**40**	**1,189**	18	393	19	676	—	—	3	120	**40**	**1,189**
4	72	1	9	**159**	**2,150**	69	608	81	1,325	3	95	6	122	**159**	**2,150**
—	—	—	—	**80**	**2,366**	28	899	41	1,273	—	—	11	194	**80**	**2,366**
1	24	—	—	**219**	**3,663**	76	1,177	113	2,162	4	77	26	247	**219**	**3,663**
1	10	1	9	**42**	**1,195**	12	239	23	835	1	64	6	57	**42**	**1,195**
3	249	1	7	**207**	**3,193**	67	728	125	2,173	2	13	13	279	**207**	**3,193**
1	60	—	—	**29**	**747**	9	160	17	566	—	—	3	21	**29**	**747**
9	603	2	107	**264**	**6,323**	56	1,375	184	4,389	12	410	12	149	**264**	**6,323**
1	13	—	—	**45**	**830**	14	312	27	410	1	84	3	24	**45**	**830**
3	36	—	—	**110**	**1,473**	56	585	46	794	1	9	7	85	**110**	**1,473**
—	—	—	—	**25**	**516**	11	198	13	315	—	—	1	3	**25**	**516**
1	9	2	11	**604**	**9,209**	273	4,115	263	4,428	7	88	61	578	**604**	**9,209**
13	1,060	1	22	**669**	**8,949**	375	4,745	280	3,829	10	317	4	58	**669**	**8,949**
43	**2,592**	**11**	**255**	**2,966**	**54,454**	**1,268**	**21,253**	**1,470**	**28,945**	**52**	**1,685**	**176**	**2,571**	**2,966**	**54,454**

Tab. 42. Arbetare, som lida af

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
	Yrkes- och														
Sjukdomar eller lyten.	Gjuteriarbetare.					Smidesarbetare.					Plåtslageriarbetare (inkl. bleck- och kopparslagare).				
	12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.	12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.	12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.
a) *Kroniska sjukdomar:*															
Tuberkelsjukdomar:															
a) lungsot	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1
b) tuberkulos i andra organ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nervsystemets sjukdomar	1	2	1	1	5	—	1	—	—	1	—	1	1	—	2
Cirkulationsorganens sjukdomar	11	5	—	—	16	5	—	—	1	6	3	2	1	—	6
Luftvägarnes sjukdomar	—	1	—	2	3	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1
Lungsjukdomar	18	5	7	11	41	6	1	2	7	16	3	5	3	3	14
Mag- och tarmkatarr	4	3	—	2	9	—	2	—	1	3	1	1	1	1	4
Bråck	9	15	13	17	54	6	4	3	8	21	4	7	1	5	17
Andra sjukd. i matsmältningsorg.	1	—	—	—	1	—	2	2	1	5	1	—	1	—	2
Urin- och könsorganens sjukd.	1	—	—	—	1	2	—	—	—	2	1	—	—	2	3
Reumatism	4	2	13	14	33	1	1	2	4	8	—	4	4	3	11
Andra sjukdomar i bensystemet och rörelseorganen	1	—	2	2	5	—	1	—	1	2	2	—	1	1	4
Svulster (kräfta m. m.)	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
Summa	51	33	36	49	169	20	13	10	24	67	15	21	13	16	65
b) *Lyten* i öga	18	10	4	7	39	7	3	4	5	19	7	8	5	3	23
» öra	12	1	1	6	20	10	2	3	5	20	5	6	6	5	22
» arm	—	1	1	—	2	—	1	1	—	2	1	1	—	—	2
» hand	11	10	7	8	36	9	4	2	4	19	7	7	—	—	14
» ben	6	8	4	11	29	5	3	—	3	11	5	1	—	1	7
» fot	37	5	6	10	58	12	1	2	—	15	5	2	4	—	11
» annan kroppsdel	7	—	—	—	7	4	2	1	—	7	1	1	—	1	3
Summa	91	35	23	42	191	47	16	13	17	93	31	26	15	10	82
Summa summarum	142	68	59	91	360	67	29	23	41	160	46	47	28	26	147

kronisk sjukdom eller lyte.

17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
åldersgrupper.																			
Maskinverkstadsarbetare.					Snickeriarbetare.					Andra arbetare (förmän, måleriarbetare, maskinister, öfriga arbetare).					Hela antalet arbetare, som uppgifvit sig lida af kronisk sjukdom eller lyte.				
12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.	12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.	12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.	12—30 år.	30—40 år.	40—50 år.	Öfver 50 år.	Summa.
8	5	1	1	15	1	—	—	—	1	—	—	1	—	1	10	7	2	1	20
3	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
4	11	3	3	21	—	1	3	2	6	1	1	2	3	7	6	17	10	9	42
44	18	10	5	77	4	1	3	3	11	7	9	2	3	21	74	35	16	12	137
4	3	1	3	11	1	—	—	3	4	—	—	2	3	5	5	4	3	13	25
58	25	11	9	103	3	4	4	8	19	3	5	6	9	23	91	45	33	47	216
3	3	1	8	15	—	—	1	1	2	—	—	2	2	4	8	9	5	15	37
68	28	20	25	141	4	6	5	15	30	6	14	7	19	46	97	74	49	89	309
4	2	6	2	14	1	—	3	2	6	1	1	2	3	7	8	5	14	8	35
5	4	4	4	17	1	—	—	1	2	—	—	—	2	2	10	4	4	9	27
20	14	16	10	60	1	—	3	5	9	1	3	5	9	18	27	24	43	45	139
4	9	4	5	22	—	—	—	3	3	—	2	—	2	4	7	12	7	14	40
2	1	1	—	4	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	—	6
227	123	79	75	504	16	13	22	44	95	19	35	29	55	138	348	238	189	263	1,038
92	35	23	13	163	4	6	1	7	18	5	5	3	17	30	133	67	40	52	292
54	19	8	9	90	4	6	4	5	19	7	8	3	1	19	92	42	25	31	190
10	4	2	2	18	1	1	1	3	6	2	2	1	—	5	14	10	6	5	35
80	36	21	14	151	8	11	7	12	38	9	4	7	14	34	124	72	44	52	292
39	19	16	11	85	7	3	1	3	14	3	4	5	9	21	65	38	26	38	167
81	20	12	11	124	5	5	4	1	15	6	4	3	3	16	146	37	31	25	239
17	10	4	—	31	4	1	—	1	6	4	1	2	3	10	37	15	7	5	64
373	143	86	60	662	33	33	18	32	116	36	28	24	47	135	611	281	179	208	1,279
600	266	165	135	1,166	49	46	40	76	211	55	63	53	102	273	959	519	368	471	2,317

Bihang 1. Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 1.

Stockholm: Fabrik 3.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	5. Timpenning i genomsnitt. Filare.	6. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.)	7. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.
1891	20	15,404	770·20	32	32	30	22
1892	40	29,501	737·53	32	32	32	22
1893	70	50,934	727·63	32	32	32	22
1894	90	67,523	750·26	32	35	35	22
1895	100	81,839	818·39	35	35	35	25
1896	100	86,272	862·72	35	37	38	25
1897	200	139,244	696·22	35	37	38	25
1898	200	184,595	922·98	35	40	40	28
1899	250	242,668	970·67	38	42	42	28
1900	300	293,097	976·99	38	44	44	28

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1891—1896: 25 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete,
» 1897—1898: 33 1/3 % » » » » »
» 1899—1900: 33 1/3 % » kvällsarbete,
50 % för nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1891—1900: 57 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1891—1900: kl. 1/2 3 e. m.

Bihang 1. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 2.

Stockholm: Fabrik 6.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Yrkesarbetare.	6. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.
1882	37	—	—	20	25	17
1883	63	—	—	23	26	20
1884	69	—	—	24	28	20
1885	71	—	—	26	32	20
1886	208	—	—	28	32	24
1887	211	—	—	29	34	24
1888	289	—	—	29	34	24
1889	343	—	—	29	34	24
1890	345	—	—	30	35	25
1891	358	—	—	30	35	25
1892	358	—	—	30	35	25
1893	418	—	—	32	37—28	30—25
1894	428	535,516	1,251·21	32	38—28	30—25
1895	430	500,208	1,163·27	32	38—28	32—26
1896	534	542,134	1,015·23	32	38—28	32—26
1897	615	737,932	1,199·89	32	38—28	32—26
1898	660	931,024	1,410·64	34	40—28	34—26
1899	818	1,186,002	1,449·88	36	45—32	36—28
1900	940	1,374,583	1,462·32	40	48—35	38—28

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1884—1889: 25 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete,
» 1890—1900: 25 % » kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1882—1886: 59 ½ timmar,
» 1887—1900: 57 ½ »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1882—1886: kl. 5 e. m.
1887—1900: kl. 3 e. m.

Bihang 1. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 3.

Stockholm: Fabrik 14.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	6. Timpenning i genomsnitt. Plåtslagare.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.)	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1886 (8 mån.)	341	215,033	630·60	22·8	29—23	30—20	31—18	30—16	22—16
1887	205	239,713	1,169·33	25·4	32—23	45—22	39—20	45—16	23—17
1888	210	242,219	1,153·42	25·9	32—23	45—23	41—21	45—18	23—17
1889	265	305,176	1,151·61	26·7	32—25	45—23	45—22	45—18	24—18
1890	180	218,827	1,215·71	30·0	32—26	45—24	45—22	50—21	24—20
1891	137	145,175	1,059·67	31·0	32—26	45—24	45—22	50—21	24—20
1892	161	160,746	998·42	30·0	32—26	45—24	45—22	50—21	24—20
1893	138	152,708	1,106·58	30·9	32—26	45—26	45—22	50—18	25—20
1894	161	153,087	950·85	30·3	34—28	45—26	45—22	50—18	27—20
1895	179	191,807	1,071·55	28·3	34—28	45—26	47—22	50—14	27—20
1896	254	268,566	1,057·35	27·5	34—28	45—26	50—20	50—10	28—20
1897	263	299,431	1,138·52	27·9	34—28	45—28	50—20	50—10	28—20
1898	212	235,938	1,112·92	28·0	34—28	45—28	50—22	55—12	29—20
1899	185	210,251	1,136·49	30·4	40—28	45—28	50—22	55—12	29—20
1900	[1] 372	422,634	1,136·11	28·7	45—28	48—28	55—22	55—12	29—20

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1886—1889: 33 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete,
» 1890—1900: 33 % » kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1886—1900: 53 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1886—1888: kl. 4 e. m.
» 1889—1900: kl. 3 e. m.

[1] Däraf 29 minderåriga mot endast 7 år 1899 och 14 under åren 1897 och 1898.

Bihang 1. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 4.

Sundbyberg.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammalagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.)	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1891	37	—	—	18	26	27	27	30	17
1892	37	27,788	751·03	18	26	27	27	30	17
1893	43	34,890	811·40	20	27	28	28	35	18
1894	46	35,574	773·35	20	27	28	28	35	18
1895	48	41.898	872·88	20	30	30	30	35	20
1896	43	40,506	942·00	20	30	30	32	35	20
1897	44	41,531	943·89	22	30	32	32	35	20
1898	38	38,258	1,006·79	22	35	37	37	37	26
1899	46	50,870	1,105·87	24	40	37	40	40	26
1900	36	45,909	1,275·25	30	40	40	40	40	26

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1891—1895: 59 timmar.
» 1896—1897: 59 ½ »
» 1898—1899: 56 ½ »
år 1900: 51 ½ timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1891—1900: kl. 2 e. m.

Bihang 1. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 5.

Stockholms län:
Nacka socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.
		kr.	kr.	öre.
1893	91	87,852	965·41	31·5
1894	116	163,215	1,407·03	32·5
1895	162	209,771	1,294·88	31·2
1896	154	227,727	1,478·75	32·0
1897	164	184,102	1,122·57	33·5
1898	122	150,465	1,233·32	34·4
1899	121	149,486	1,235·42	34·9
1900	129	165,921	1,286·21	36·2

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1893—1900: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid pr vecka:

åren 1893—1900: 57 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1893—1896: kl. 2·30 e. m.
» 1897—1900: kl. 2·25 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 6.

Eskilstuna: Fabrik 1.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtlige arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1880	2	—	—	12·0	—	—	12·0	—	—
1881	4	—	—	12·0	—	—	12·0	—	—
1882	6	—	—	18·0	—	—	18·0	—	—
1883	13	6,525	501·92	18·0	—	20·0	19·0	19·0	14·0
1884	24	11,354	473·08	18·1	—	20·0	19·2	19·5	14·0
1885	24	11,172	465·50	18·8	—	22·0	19·6	19·7	14·0
1886	25	14,018	560·72	20·8	—	22·0	23·0	22·2	16·0
1887	26	13,084	503·23	21·0	—	22·0	23·1	22·3	17·0
1888	27	15,197	562·85	21·7	—	22·0	22·8	24·0	18·0
1889	37	26,543	717·38	24·5	—	27·2	24·9	25·3	19·5
1890	42	33,604	800·10	26·0	—	29·2	29·3	26·0	19·8
1891	50	37,560	751·20	27·1	—	31·4	32·0	25·0	20·1
1892	51	39,621	776·88	27·0	—	31·3	31·8	24·7	20·2
1893	45	29,135	647·44	25·9	—	28·6	30·5	23·0	20·7
1894	48	31,722	660·88	26·7	—	30·8	29·3	25·7	21·0
1895	48	43,939	915·40	27·0	—	31·5	29·0	25·5	22·2
1896	59	49,157	833·17	27·5	—	31·5	30·2	25·5	22·8
1897	84	72,468	862·71	28·0	27·7	32·1	30·0	28·8	21·8
1898	119	104,102	874·81	30·0	33·1	35·0	32·4	28·0	22·0
1899	128	125,072	977·13	31·0	34·4	36·2	33·0	28·8	22·6
1900	110	94,739	861·26	31·5	35·5	36·2	33·8	29·0	23·0

Ordinarie arbetstid per vecka:

år 1880	62	timmar,	år 1891	56½	timmar,
» 1881	58½	»	» 1892	56	»
» 1882	57½	»	» 1893	50½	»
» 1883	60	»	» 1894	50	»
» 1884	53½	»	» 1895	62	»
» 1885	53	»	» 1896	59	»
» 1886	51	»	» 1897	60½	»
» 1887	52	»	» 1898	58	»
» 1888	53½	»	» 1899	60	»
» 1889	56	»	» 1900	52½	»
» 1890	58½	»			

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 7.

Eskilstuna: Fabrik 2.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtlige arbetare. [1])	5. Timpenning i genomsnitt. Förmän och verktygsarbetare.	6. Smeder.	7. Smerglare och slipare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1874 ...	320	260,186	813·08	25·0	35—25	30—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1875 ...	220	180,174	818·97	25·7	35—25	30 27	27—24	27—22	18—16	16—12
1876 ...	114	96,499	846·48	26·6	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1877 ...	72	58,295	809·65	28·0	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1878 ...	58	53,284	918·69	31·7	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1879 ...	41	31,136	759·41	26·2	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1880 ...	35	25,494	728·40	25·1	35—25	35 - 27	27—24	27—22	18—16	16—12
1881 ...	46	39,384	856·17	29·5	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1882 ...	46	37,741	820·46	28·2	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1883 ...	53	45,049	849·98	29·4	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1884 ...	49	42,207	861·37	29·7	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1885 ...	50	43,950	879·00	30·3	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1886 ...	47	42,432	902·81	31·1	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1887 ...	47	41,870	890·85	30·7	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1888 ...	40	33,341	833·53	28·7	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1889 ...	39	32,501	833·36	28·7	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	16—12
1890 ...	102	88,747	870·07	30·0	35—25	35—27	27 24	27—22	18—16	18—15
1891 ...	312	308,926	990·15	34·1	35—25	35—27	27—24	27—22	18—16	18—15
1892 ...	325	313,126	963·46	33·6	40—28	35—27	27—24	27—23	24—18	20—16
1893 ...	296	274,374	926·94	33·5	40—28	35—27	27—24	27—23	24—18	20—18
1894 ...	236	223,965	949·00	34·5	40—28	35—27	27—24	28—24	24—18	20—18
1895 ...	207	201,451	973·19	35·2	40—28	35—27	27—24	28—24	24—18	22—18
1896 ...	169	154,749	915·67	33·2	40—28	40—30	27—24	30—25	24—18	22—18
1897 ...	201	168,515	838·38	30·6	40—28	40—30	27—24	30—25	24—18	22—18
1898 ...	405	372,760	920·40	33·4	45—30	40 30	27—24	35—26	24—18	22—18
1899 ...	544	582,299	1,070·40	38·8	45—30	40—30	30	35—26	24—18	22—18
1900 ...	541	627,242	1,159·41	42·6	50—30	40—30	30	35—26	24—18	22—18

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1874—1889: 25 % för kvällsarbete, 25 % för nattarbete och söndagsarbete,
» 1890—1895: 25 % » » 30 % » » » »
» 1896—1900: 25 % » » 50 % » » » »

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1874—1876: 64½ timmar, åren 1877—1878: 60 timmar, år 1879: 48 timmar, år 1880: 59½ timmar, åren 1881—1892: 60 timmar, åren 1893—1900: 56½ timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1874—1892: kl. 6 e. m.
» 1893—1900: kl. 1 e. m.

[1]) Hufvudsakligen ackordsarbete.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 8.

Eskilstuna: Fabrik 3.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtlige arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	6. Timpenning i genomsnitt. Plåtslagare.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1879	20	—	—	19	20	—	20	19	15
1880	30	14,895	496·50	20	20	20	20	19	15
1881	48	23,141	482·10	20	21	24	20	19	15
1882	55	29,390	534·36	20	23	24	20	20	15
1883	75	41,455	552·73	21	24	24	22	23	16
1884	82	47,834	583·34	21	24	21	24	23	16
1885	99	53,582	541·23	22	24	24	24	24	17
1886	93	48,630	522·90	22	24	24	24	24	17
1887	87	45,211	519·67	22	24	24	24	24	16
1888	98	50,032	510·53	22	24	24	24	24	16
1889	98	60,311	615·42	23	25	26	26	26	17
1890	90	59,743	663·81	23	26	28	28	28	18
1891	94	61,061	649·59	24	28	28	28	28	18
1892	101	61,117	605·12	24	28	28	28	29	18
1893	95	62,091	653·59	24	28	28	28	29	18
1894	98	62,083	633·50	24	28	28	28	29	18
1895	100	62,917	629·17	24	29	28	28	29	18
1896	111	69,544	626·52	24	29	30	29	29	18
1897	116	85,106	733·67	25	32	30	30	32	20
1898	137	89,406	652·60	27	32	30	32	35	22
1899	160	115,949	724·68	28	34	30	32	36	22
1900	165	123,809	750·36	29	35	30	32	37	23

Sammanlagda värdet af naturaförmåner till arbetarne:

åren 1883—1894: 210 kronor årligen,
» 1895—1897: 250 à 600 kronor årligen,
» 1898—1900: 745 kronor årligen.

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1891—1900: 25 % för kvällsarbete och nattarbete.

Ordinarie arbetstid pr vecka:

åren 1879—1895: 65 timmar,
» 1896—1900: 59 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1879—1895: kl. 6 e. m.
» 1896—1900: kl. 5·30 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 9.

Nyköping

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
		Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner.		Timpenning i genomsnitt.					
År.	Hela antalet arbetare.	Sammanlagdt.	I genomsnitt per arbetare.	Gjutare.	Smeder.	Plåtslagare.	Filare.	Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1885	18	9,729	540·50	35—15	22	—	26—16	21—20	12—7
1886	20	9,005	450·25	35—12	19	18	20—15	20—10	12—8
1887	25	10,639	425·56	26—14	19	17	21—15	20—13	13—8
1888	21	9,468	450·86	26—15	25	—	21—13	21—11	13—7
1889	25	14,276	571·04	27—12	25	—	22—15	23—12	16—8
1890	24	14,791	616·29	27—14	25	—	25—16	25—12	16—9
1891	25	14,961	598·44	28—15	27	25	27—15	25—12	16—10
1892	25	16,120	644·80	28—16	27	—	28—16	25—15	17—10
1893	23	14,931	649·17	29—16	27	20	29—16	25—18	17—10
1894	36	20,916	581·00	33—17	28	—	31—16	25—15	20—14
1895	28	19,493	696·18	33—15	28	25	31—16	25—17	20—13
1896	25	17,041	681·64	33—17	28	25	33—20	25—18	20—12
1897	32	21,398	668·69	35—16	30—22	25	34—16	30—15	20—10
1898	33	23,302	706·12	40—16	30—23	—	34—16	30—15	22—10
1899	38	28,515	750·39	40—16	30	30—22	40—25	30—16	25—15
1900	38	28,548	751·26	40—16	30	30—22	40—25	30—16	26—15

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1885—1900: 25 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid pr vecka:

åren 1885—1892: 65 timmar,
» 1893—1900: 62 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1885—1900: kl. 6. e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 10.

Södermanlands län,
Kila socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2 Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	5. Plåtslagare, filare och maskinarbetare.
		kr.	kr.	öre.	öre.
1881	59	14,858	251·83	10 [1])	16 [2]) — 10 [1])
1882	59	18,416	312·14	»	» »
1883	60	21,100	351·67	»	» »
1884	54	19,143	354·50	»	» »
1885	55	20,996	381·75	»	» »
1886	35	10,395	297·00	»	» »
1887	35	9,822	280·63	»	» »
1888	36	12,496	347·11	»	» »
1889	35	13,516	386·17	»	» »
1890	34	13,491	396·79	»	» »
1891	38	16,184	425·89	20 [2])	18 [2]) — 12 [1])
1892	36	14,122	392·28	»	» »
1893	36	16,533	459·25	»	» »
1894	38	17,448	459·16	»	» »
1895	41	19,134	466·68	»	» »
1896	36	16,758	465·50	25 [2])	» »
1897	40	17,693	442·33	»	» »
1898	42	18,222	433·86	»	» »
1899	43	21,745	505·70	»	» »
1900	42	18,287	435·40	»	» »

Sammanlagda värdet af naturförmåner för arbetarne:

åren 1881—1900: c:a 7,000 kronor årligen (bestående af torp till 20 à 29 arbetare samt fri bostad jämte ved till de öfriga).

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1881—1890: 3 öre utöfver den ordinarie timpenningen,
» 1891—1900: 8 » » » » »

Ordinarie arbetstid pr vecka:

åren 1881—1900: 72 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1881—1900: kl. 6 e. m.

---

[1]) För arbetare med torp.
[2]) » » utan »

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 11.

Södermanlands län,
Tuna socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt. kr.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt pr arbetare. kr.	År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt. kr.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt pr arbetare. kr.
1874	127	78,080	614·80	1887	104	67,000	644·23
1875	132	82,000	621·21	1888	107	68,300	638·32
1876	135	84,000	622·22	1889	109	83,300	764·22
1877	136	84,600	622·06	1890	109	84,200	772·48
1878	128	69,000	539·06	1891	113	66,000	584·07
1879	120	57,500	479·17	1892	104	67,000	644·23
1880	115	56,000	486·96	1893	100	65,700	657·00
1881	103	59,000	572·82	1894	95	67,100	706·31
1882	105	68,000	647·62	1895	96	67,700	705·21
1883	106	72,400	683·02	1896	113	79,800	706·19
1884	109	80,900	742·20	1897	118	90,200	764·41
1885	110	78,900	717·27	1898	140	97,700	697·86
1886	104	67,400	648·08	1899	145	108,900	751·03
				1900	150	98,000	653·33

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

åren 1874—1900: 130 kronor årligen.

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1874—1900: 50 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1874—1895: 72 timmar,
» 1896—1900: 63 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1874—1900: kl. 5 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 12.

Södermanlands län, Åkers socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtlige arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1874	—	26,427	—	12·5	12·5	20·0	—	12·5	12·5	10·0
1875	—	27,710	—	12·5	12·5	20·0	—	12·5	12·5	10·0
1876	—	28,163	—	12·5	12·5	20·0	—	12·5	12·5	10·0
1877	—	20,556	—	12·5	12·5	20·0	—	12·5	12·5	10·0
1878	—	18,661	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1879	—	19,868	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1880	—	17,614	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1881	—	20,817	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1882	—	20,513	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1883	—	23,005	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1884	—	25.595	—	12·0	10·0	14·5	—	12·0	12·0	10·0
1885	54	20,283	375·61	12·5	12·0	14·5	—	12·5	12·5	11·0
1886	54	20,599	381·46	13·0	12·0	17·0	—	12·5	12·5	11·0
1887	55	21,916	398·47	13·0	12·0	17·0	—	12·5	12·5	11·0
1888	65	19,393	298·35	13·5	12·5	17·0	—	12·5	12·5	11·0
1889	65	23,121	355·71	13·5	13·0	17·0	—	13·0	13·0	11·0
1890	59	25,509	432·36	13·5	13·0	17·0	—	13·0	13·0	11·0
1891	64	32,337	505·27	14·0	14·5	19·0	—	14·0	14·0	12·0
1892	66	29,960	453·94	14·5	15·0	19·0	—	14·5	14·5	12·0
1893	66	26,805	406·14	15·0	15·0	19·0	—	15·0	15·0	12·0
1894	70	30,846	440·66	15·0	15·0	19·0	—	15·0	15·0	12·0
1895	70	28,807	411·53	15·0	15·0	19·0	—	15·0	15·0	12·0
1896	70	34,118	487·40	15·5	15·0	19·0	16·5	15·0	15·0	12·0
1897	70	33,085	472·64	15·5	15·0	19·0	16·5	15·0	15·0	12·0
1898	70	39,131	559·01	15.5	15·0	19·0	17·5	15·0	15·0	12·0
1899	74	42,231	570·69	17·0	17·0	22·0	20·0	16·5	16 5	14·0
1900	76	49,975	657·57	18·0	20·0	22·0	20·0	17·5	17·5	14·0

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

åren 1874—1880: 5,000 à 6,000 kronor årligen.
» 1881—1890: 6,000 à 7,000 » »
» 1891—1900: 7,000 à 7,500 » »

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1874—1900: 40 % för nattarbete,
75 % » söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1874—1890: 66 timmar,
» 1891—1900: 60 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1874—1890: kl. 7 e. m.
» 1891—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 13.

Norrköping.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.
		kr.	kr.	öre.			kr.	kr.	öre.
1884	125	68,885	551·08	18·3	1892	195	123,911	635·44	21·1
1885	120	66,380	553·17	18·4	1893	196	117,572	599·85	20·0
1886	118	64,993	550·79	18·3	1894	176	101,686	577·76	19·2
1887	125	69,985	559·88	18·6	1895	178	110,573	629·19	20·9
1888	150	83,541	556·94	18·5	1896	204	127,642	625·69	21·7
1889	165	104,303	632·14	21·0	1897	222	149,553	673·66	23·4
1890	176	115,486	656·17	21·2	1898	230	164,508	715·25	25·3
1891	191	124,312	650·85	21·1	1899	232	174,204	750·88	26·5
					1900	225	166,261	738·94	26·1

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1898—1900: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1884—1895: 60 timmar,
» 1896—1897: 57½ »
» 1898—1900: 56½ »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1884—1895: kl. 6 e. m.
» 1896—1897: kl. 3 e. m.
» 1898—1900: kl. 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 14.

Finspong.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1890	137	87,353	637·61	15	—	17	16	14	12
1891	195	113,585	582·49	15	12	17	16	14	13
1892	168	110,440	657·38	16	12	17	17	15	13
1893	154	98,948	642·52	16	12	17	17	15	13
1894	145	82,331	567·80	16	12	17	17	15	13
1895	152	87,876	578·13	16	12	17	17	15	13
1896	165	94,506	572·76	16	14	17	17	15	14
1897	187	113,134	604·99	16	22	19	18	15	14
1898	194	125,818	648·55	18	22	19	21	16	15
1899	214	138,580	647·57	19	22	21	22	18	17
1900	228	167,878	736·31	20	22	21	22	20	18

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1890—1900: 50 % för kvällsarbete och nattarbete,
100 % » söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1890—1897: 71 timmar,
» 1898—1900: 63 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1890—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 15.

Jönköpings län,
Barnarps socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1891	170	122,435	720·21	20	30	20	20	20	25	12
1892	190	141,780	746·21	21	36	20	20	20	25	12
1893	193	145,757	755·22	22	36	21	20	21	26	13
1894	195	155,176	795·77	22	37	21	21	21	26	13
1895	195	168,761	865·44	23	37	22	21	22	27	14
1896	225	189,082	840·36	23	37	22	22	22	28	14
1897	240	197,838	824·33	23	38	23	22	23	28	15
1898	330	228,810	693·36	24	38	23	23	23	29	15
1899	375	273,887	730·37	24	38	24	23	24	29	16
1900	380	307,404	808·96	25	40	25	24	25	30	17

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

år 1891	12,750 kr.	år 1896	16,875 kr.
» 1892	14,250 »	» 1897	18,000 »
» 1893	14,475 »	» 1898	24,750 »
» 1894	14,625 »	» 1899	28,125 »
» 1895	14,625 »	» 1900	28,500 »

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1891—1900: 76 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1891—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 16.

Jönköpings län,
Ingatorps socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Snickare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Målarepojkar.	8. Timpenning i genomsnitt. Filare.	9. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1892	54	25,994	481·37	13·5	20·0	22·0	5·0	13·5	17·0	6·0
1893	47	26.286	559·28	13 5	20·0	22·0	5·0	13·6	16·5	6.0
1894	47	24,660	524·68	13·5	20·0	22·0	7·0	14·0	17·0	5·0
1895	50	26,344	526·88	13·0	20·0	22·0	6·0	13·0	16 4	6·0
1896	50	26,729	534·58	13·3	20·0	22·0	6·6	14·4	17·3	8·0
1897	57	27,463	481·81	14·0	20·0	22·0	7·1	14·0	17·5	10·0
1898	44	30,100	684·09	16·8	22·0	23·5	8·4	19·6	18·8	11·5
1899	46	28,729	624·54	17·1	20·0	24·5	7·4	20·4	18·0	11·0
1900	48	34,056	709·50	18·3	21·0	25·0	9·0	20·6	18·8	12·0

Sammanlagda värdet af naturaförmåner till arbetarne:

åren 1892—1900: 2,000 kronor årligen.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1892—1897: 70½ timmar,
» 1898—1900: 63 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1892—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 17.

Vexiö.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1895	38	18,461	485·82	13	22	18	18	20	12
1896	36	17,425	484·03	13	24	18	21	20	12
1897	46	24,240	526·96	15	24	19	21	21	13
1898	50	27,735	554·70	17	25	20	22	23	14
1899	50	29,318	586·36	18	27	24	25	26	15
1900	48	29,706	618·88	19	30	26	27	27	16

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

år 1900: 25 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1895—1899: 68 timmar,
år 1900: 62 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1895—1899: kl. 6 e. m.
år 1900: kl. 5·30 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 18.

Visby: Fabrik I.

År.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Hela antalet arbetare.	Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner.		Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	Timpenning i genomsnitt.					
		Sammanlagdt.	I genomsnitt per arbetare.		Gjutare.	Smeder.	Plåtslagare.	Filare.	Maskinarbetare (svarfvare, hyflare, o. s. v.).	Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1895	36	20,712	575·33	21	24·0	24·0	24·0	24·0	24·0	16·0
1896	40	27,562	689·05	21	24·0	24·0	24·0	24·0	24·0	16·0
1897	46	30,049	653·24	22	25·0	25·0	25·0	25·0	25·0	17·0
1898	49	32,256	658·29	23	26·5	25·0	25·0	26·0	26·0	17·0
1899	53	35,013	660·62	25	29·0	29·0	28·0	27·0	27·0	17·0
1900	50	35,566	711·32	26	30·0	30·0	28·0	27·0	27·0	17·0

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1895—1900: 25 % för kvällsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1895—1898: 65 timmar,
» 1899—1900: 62 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1895—1896: kl. 6 e. m.
» 1897—1898: » 5 e. m.
» 1899—1900: » 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 19.

Karlshamn.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner: Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner: I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt: Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1889	17	7,500	441·18	17	22	22	—	20	24	14
1890	23	11,250	489·13	18	24	22	27	20	25	14
1891	26	13,250	509·62	18	24	22	27	20	25	14
1892	47	31,120	662·13	18	24	24	27	20	25	14
1893	30	16.250	541·67	19	24	24	27	22	25	14
1894	27	13,500	500·00	19	24	24	27	22	25	14
1895	30	17,750	591·67	19	24	24	27	22	25	14
1896	40	23,640	591·00	19	24	24	27	22	25	14
1897	40	23,710	592·75	19	24	24	27	22	25	14
1898	35	20,250	578·57	20	26	24	27	23	25	16
1899	40	27,180	679·50	22	28	28	27	25	30	18
1900	38	25,960	683·16	23	30	31	35	26	30	20

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1892—1898: 25 % för kvällarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete,
åren 1899—1900: 25 % » kvällarbete,
100 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1889—1897: 65½ timmar.
» 1898—1900: 60 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1889—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 20.

Blekinge län,
Lösens socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	6. Plåtslagare.	7. Filare.	8. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1879	25	6,928	277·12	16·0	22	20	18	18	14
1880	23	8,610	374·35	12·5	22	20	18	18	14
1881	23	9,158	398·17	13·1	22	20	18	18	14
1882	19	8,020	422·11	14·0	22	20	18	18	14
1883	23	11,682	507·91	17·0	22	20	18	18	14
1884	21	8,920	424·76	14·1	22	20	18	18	14
1885	19	8,090	425·79	14.1	22	20	18	18	14
1886	20	8,951	447·55	14·9	22	20	19	19	12
1887	16	7,691	480·69	16·0	22	20	19	19	12
1888	19	8,585	451·84	15·1	22	20	19	19	12
1889	32	14,922	466·31	15·5	22	20	19	19	12
1890	33	15,375	465·91	15·5	22	20	19	19	12
1891	27	12,149	449·96	15·0	22	20	19	19	12
1892	23	10,211	443·66	14·9	22	22	19	20	13
1893	16	7,435	464·69	15·5	22	22	19	20	13
1894	17	7,946	467·41	15·4	22	22	19	20	13
1895	13	6,747	519·00	17·1	22	22	19	20	13
1896	16	6,194	387·13	13·6	22	22	19	20	13
1897	18	8,633	479·61	16·0	22	22	22	20	13
1898	22	11,604	527·45	17·3	25	22	22	20	13
1899	26	13,615	523·65	17·4	25	22	22	20	13
1900	26	14,579	560·73	18·6	25	22	23	21	14

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1879—1900: 60 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1879—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 21.

Blekinge län,
Ronneby landskommun.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.
		kr.	kr.			kr.	kr.
1889	110	49,800	452·73	1895	178	91,751	515·46
1890	125	59,605	476·84	1896	176	106,564	605·48
1891	130	65,988	507·60	1897	166	122,174	735·99
1892	142	62,384	439·32	1898	184	100,555	546·49
1893	138	71,143	515·53	1899	206	138,563	672·64
1894	151	78,835	522·09	1900	173	117,500	679·19

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

år 1900: 2,445 kr.

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

år 1900: 25 % för nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

år 1900: 66 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

år 1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 22.

Kristianstad.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	5. Smeder.	6. Plåtslagare.	7. Filare.	8. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1881	30	10,302	343·40	24	17	18	21	20	11
1882	32	16,866	527·06	24	17	18	21	21	11
1883	35	19,742	564·06	24	18	18	21	21	12
1884	40	22,842	571·05	25	18	19	22	22	13
1885	55	30,074	546·80	25	18	19	22	22	13
1886	53	28,105	530·28	25	18	19	22	22	13
1887	40	27,450	686·25	25	18	20	22	23	14
1888	43	27,852	647·72	25	18	20	22	23	14
1889	53	31,111	587·00	26	18	20	22	23	14
1890	63	38,906	617·56	26	21	22	25	25	14
1891	75	51,060	680·80	27	24	24	25	27	15
1892	70	47,933	684·76	28	25	24	25	28	15
1893	70	50,688	724·11	28	25	24	26	28	15
1894	80	54,210	677·63	29	25	24	26	28	15
1895	75	49,575	661·00	30	26	24	27	28	15
1896	85	55,109	648·34	30	26	24	28	30	16
1897	89	59,871	672·71	31	27	26	28	30	18
1898	99	66,863	675·38	32	30	26	28	30	18
1899	125	90,563	724·50	33	31	30	30	31	21
1900	125	101,556	812·45	34	33	31	31	33	22

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

år 1898: 25 % för nattarbete och söndagsarbete,
åren 1899—1900: 25 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1881—1900: 66 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1881—1892: kl. 7 e. m.
» 1893—1900: kl. 6·30 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 23.

Landskrona.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Metallgjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1894 (6 mån.)	13	3,059	235·31	17·5	—	22·5	—	21·3	27·5	7·0
1895	13	7,277	559·77	18·1	—	24·0	—	22·6	28·1	7·2
1896	14	9,631	687·93	20·3	—	26·0	21·5	24·5	28·4	8·5
1897	17	10,786	634·47	20·7	25·0	27·5	27·0	26·2	29·1	9·0
1898	19	15,175	798·68	23·9	29·5	28·2	28·5	28·4	30·0	10·0
1899	20	14,195	709·75	23·6	34·0	30·3	31·4	30·6	31·5	11·2
1900	20	14,311	715·55	24·5	36·3	32·5	33·5	32·8	33·4	11·5

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1894—1899: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete,
år 1900: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete,
100 % » söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1894—1897: 66 timmar,
» 1898—1900: 60 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1894—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 24.

Trelleborg.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Plåtslagare.	8. Timpenning i genomsnitt. Filare.	9. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1891	40	24,000	600·00	23	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1892	48	28,000	583·33	23	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1893	48	28,600	595·83	24	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1894	52	33,500	644·23	24	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1895	49	31,000	632·65	24	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1896	63	37,600	596·83	24	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1897	67	39,800	594·03	24	26—20	25—23	25	23—20	25	20—16
1898	74	44,300	598·65	25	26—20	26—24	27	25—22	26	22—18
1899	83	47,900	577·11	25	28—22	28—25	30	25—22	27	24—19
1900	89	51,100	574·16	26	30—22	28—25	30	25—22	27	24—19

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1891—1897: 25 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete,
» 1898—1900: 25 % » kvällsarbete,
50 % » nattarbete,
75 % » söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1891—1897: 63 timmar,
» 1898—1900: 60 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1891—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 25.

Svedala.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1882	40	15,500	387·50	19·0	23	22	21	21	22	12
1883	50	32,200	644·00	20·0	24	23	22	21	22	13
1884	55	34,300	623·64	21·0	24	24	23	22	23	13
1885	60	38,100	635·00	22·0	25	24	23	23	23	14
1886	62	39,500	637·10	22·5	25	25	24	23	24	15
1887	65	43,300	666·15	23·0	25	25	24	23	24	17
1888	70	46,700	667·14	23·5	25	25	24	24	24	17
1889	78	51,500	660·26	24·0	26	25	24	24	24	18
1890	81	53,000	654·32	24·5	26	25	24	24	25	19
1891	90	56,500	627·78	25·0	26	25	24	24	25	19
1892	94	58,200	619·15	25·5	26	25	24	24	25	19
1893	96	59,800	622·92	25·5	27	26	25	25	26	19
1894	120	78,500	654·17	26·0	28	26	25	25	26	20
1895	115	72,000	626·09	26·0	28	27	25	25	27	20
1896	120	81,000	675·00	26·5	29	27	26	26	27	20
1897	135	98,700	731·11	27·0	30	29	26	26	28	20
1898	152	118,000	776·32	27·5	32	30	27	28	30	20
1899	160	133,000	831·25	28·0	34	31	29	30	31	21
1900	153	121,000	790·85	28·5	36	32	30	31	32	21

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1889—1898: 10 % för kvällsarbete, nattarbete och söndagsarbete.
» 1899—1900: 25 % » » , 50 % för nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:		Arbetet har slutat på lördagar:
åren 1882—1885:	72 timmar	kl. 7 e. m.
år 1886:	66 »	» 6·30 »
åren 1887—1890:	72 »	» 7 »
» 1891—1894:	69 »	» 6·30 »
år 1895:	63 »	» 6 »
» 1896:	66 »	» 6·30 »
åren 1897—1898:	63 »	» 6 »
» 1899—1900:	60 »	» 6 »

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 26—30.

Simrishamn, Hessleholm, Lund: Fabrik 1, Eslöf och Göteborg: Fabrik 5.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
År.	Hela antalet arbetare.	Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner.		Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	Timpenning i genomsnitt.					
		Sammanlagdt.	I genomsnitt per arbetare.		Gjutare.	Smeder.	Plåtslagare.	Filare.	Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
Simrishamn.										
1898	38	26,400	694·74	20	25	25	25	25	25	17
1899	42	29,357	698·98	25	30	30	27	27	30	20
1900	30	18,558	618·60	25	35	32	30	30	32	22
Hessleholm.										
1898	171	116,926	683·78	22·8	22·3	26·4	19·0	23·4	22·4	18·0
1899	222	167,213	753·21	25·1	24·4	28·0	20·2	23·0	23·3	18·0
1900	230	169,980	739·04	24·6	26·7	31·0	23·2	26·7	26·1	22·0
Lund, fabrik 1.										
1898	30	23,000	766·67	23	25	25	22	20	27	22
1899	40	33,000	825·00	26	27	26	30	22	30	23
1900	54	43,000	796·30	29	30	30	32	25	32	25
Eslöf.										
1898	63	41,600	660·32	22	24	25	25	28	33	17
1899	83	49,400	595·18	23	24	25	25	29	33	17
1900	73	43,200	591·78	24	25	26	25	29	34	17
Göteborg, fabrik 5.										
1897	51	42,132	826·12	24	30—29	28	—	26	27	16
1898	51	42,700	837·25	24	30—29	28	—	26	27	16
1899	42	35,800	852·38	24	30—29	28	—	26	27	16
1900	35	32,000	914·29	26	33	28	—	28	30	18

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 31.

Göteborg: Fabrik 6.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1882	33	2,757	835·45	16·5	24·0	20·0	26·0	19·0	19·0	16·0
1883	66	37,863	573·68	20·5	23·0	21·0	21·0	19·5	19·5	13·0
1884	57	35,952	630·74	20·0	22·5	22·0	19·5	19·0	19·0	14·0
1885	56	35,143	627·55	19·5	21·5	21·0	17·5	20·0	20·0	11·5
1886	67	37,555	560·52	19·8	20·0	21·5	19·0	20·5	20·5	14·0
1887	60	37,604	626·73	19·5	25·0	26·0	18·0	20·5	20·5	14·5
1888	64	37,304	582·88	19·0	26·0	23·0	17·5	20·5	20·5	12·5
1889	71	45,943	647·08	20·0	26·0	23·0	17·5	21·0	21·0	14·0
1890	62	46,705	753·31	20·5	27·0	24·0	18·5	22·0	22·0	15·5
1891	70	48,928	698·97	22·0	30·0	24·0	20·0	22·5	22·5	16·0
1892	73	48,139	659·44	21·0	30·0	24·0	19·0	22·5	22·5	15·5
1893	81	58,506	722·30	21·5	32·0	25·0	20·5	23·0	23·0	15·5
1894	81	59,655	736·48	21·5	33·0	25·0	21·0	22·0	22·0	15·0
1895	79	59,371	751·53	22·0	34·0	28·0	20·0	23·0	23·0	16·5
1896	79	64,036	810·58	23·0	34·0	28·0	22·5	23·5	23·5	17·0
1897	90	73,173	813·03	21·5	35·0	25·0	22·5	23·5	23·5	16·5
1898	110	91,300	830·00	22·0	36·0	26·0	21·5	22·0	22·0	17·5
1899	115	101,711	884·44	24·0	38·0	29·5	22·5	24·5	24·5	17·5
1900	101	96,525	955·69	25·5	40·0	28·5	24·0	26·5	26·5	18·0

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1882—1898: 25 % för nattarbete och söndagsarbete,
» 1899—1900: 25 % » kvällsarbete,
33⅓ % för nattarbete,
50 % för söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1882—1900: 60 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1882—1900: kl. 3 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 32.

Uddevalla.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	5. Smeder.	6. Plåtslagare.	7. Filare.	8. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1891 (3 mån.)	14	2,513	179·50	28—18	28—25	28—25	28—15	28—15	25—10
1892.....	23	12,260	533·04	30—15	28—25	28—25	28—15	28—15	25—10
1893.....	25	13,407	536·28	30—15	28—25	28—25	28—15	28—15	25—10
1894.....	29	18,373	633·55	30—15	30—25	28—25	28—15	28—15	25—10
1895.....	30	18,144	604·80	30—15	30—25	35—25	28—15	38—15	25—10
1896.....	31	18,780	605·81	33—15	31—25	35—25	28—15	28—15	25—10
1897.....	33	19,900	603·03	33—15	31—25	35—25	28—15	28—15	25—10
1898.....	32	19,648	614·00	35—15	31—25	35—25	30—15	28—15	25—10
1899.....	32	20,243	632·59	35—15	33—25	35—25	30—15	28—15	25—10
1900.....	31	21,066	679·55	40—15	35—25	40—25	32—15	35—15	25—10

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1891—1895: 62 timmar,
» 1896—1900: 59 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1891—1895: kl. 6 e. m.
» 1896—1900: kl. 5·30 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 33.

Lidköping.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
	.	kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1890	79	38,868	492·00	15·0	18·0	19·0	21·5	17·5	14·0	12·0
1891	72	38,191	530·43	16·0	18·0	18·0	18·0	18·0	15·5	13·0
1892	74	40,481	547·04	16·5	18·0	19·0	17·0	18·0	15·5	13·0
1893	69	39,989	579·55	16·5	17·5	(25·0)	16·0	19·0	16·5	12·5
1894	56	33,168	592·29	17·0	17·5	19·0	15·0	19·5	17·0	12 5
1895	53	31,865	601·23	17·5	17·0	20·0	16·0	19·0	17·5	13·0
1896	63	33,874	537·68	17·0	19·5	20·0	18·5	19·0	19·0	14·0
1897	64	37,994	593·66	17·5	19·5	21·0	18·0	21·5	20·0	14·0
1898	73	38,155	522·67	17·0	19·5	22·0	18·0	21·0	20·0	15·0
1899	76	45,800	602·63	17·0	24·0	23·0	20·0	23·0	20·0	15·0
1900	72	44,943	624·21	17·5	24·5	24·0	20·0	22·0	21·0	15·0

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1898—1900: 20 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1890—1900: 60 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1890—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 34.

Vermlands län,
Fernebo socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnittt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1891	72	44,115	612·71	18	25	23	21	21	16—5
1892	67	38,871	580·16	18	25	23	21	21	16—5
1893	63	39,874	632·92	18	25	23	21	21	16—5
1894	67	44,051	657·48	18	25	23	21	21	16—5
1895	76	46,229	608·28	18	25	23	22	22	16—5
1896	85	55,797	656·44	18	25	23	22	22	16—5
1897	105	66,976	637·87	19	26	26	22	22	18—5
1898	114	74,716	655·40	19	26	26	23	23	18—5
1899	119	87,205	732·82	19	26	26	23	23	18—5
1900	125	86,519	692·15	19	26	26	23	23	18—5

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

åren 1891—1900: 1,300 kronor årligen.

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1891—1900: 20 % för kvällsarbete;
för natt- och söndagsarbete enl. öfverenskommelse för hvarje gång.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1891—1900: 65 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1891—1900: kl. 5 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 35.

Vermlands län,
Sunne socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare (minderår.).
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1883	31	12,111	390·68	12	17	16	15	15	18	8
1884	33	15,023	455·24	12	17	16	15	15	18	8
1885	40	18,129	453·23	12	17	16	15	15	18	8
1886	46	20,230	439·78	12	17	16	15	15	18	8
1887	53	25,543	481·94	12	17	16	15	15	18	8
1888	63	29,509	468·40	13	17	16	15	15	18	8
1889	95	37,558	395·35	13	17	16	15	15	18	8
1890	64	31,880	498·13	13	17	16	15	15	18	8
1891	77	35,329	458·82	13	17	16	15	15	18	8
1892	77	37,021	480·79	14	18	16	15	15	18	8
1893	85	39,584	465·69	14	18	16	15	15	18	8
1894	93	47,119	506·66	13	18	16	15	15	18	8
1895	97	52,071	536·81	13	19	16	15	15	18	8
1896	117	57,002	487·20	15	20	17	16	17	18	8
1897	106	52,527	495·54	15	20	17	16	17	18	8
1898	104	56,702	545·21	16	20	18	18	17	18	8
1899	114	63,283	555·11	16	20	18	18	17	18	8
1900	101	56,121	555·65	17	20	20	18	19	19	8

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

år 1883: 1,550 kr.
» 1884: 1,650 »
» 1885: 2,000 »
» 1886: 2,300 »
» 1887: 2,650 »
» 1888: 3,150 »
» 1889: 4,650 »
» 1890: 3,200 »
» 1891: 3,850 »
år 1892: 3,850 kr.
» 1893: 4,250 »
» 1894: 4,650 »
» 1895: 4,850 »
» 1896: 5,850 »
» 1897: 5,300 »
» 1898: 5,200 »
» 1899: 5,700 »
» 1900: 5,050 »

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1883—1893: 71 ½ timmar,
» 1894—1900: 65 ½ »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1883—1893: kl. 7 e. m.
» 1894—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 36.

Örebro.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Snickare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1890	23	12,954	563·22	17·3	19	22	24	19	19	12
1891	23	12,999	565·17	17·4	19	22	24	19	19	12
1892	22	11,862	539·18	17·1	18	22	24	16	18	10
1893	23	13,546	588·96	18·1	19	22	24	18	19	13
1894	23	14,441	627·87	19·3	19	23	25	19	20	13
1895	26	16,148	621·08	19·6	19	20	18	19	21	13
1896	25	15,308	612·32	19·0	20	23	20	20	21	12
1897	27	18,058	668·81	21·2	20	27	20	20	27	12
1898	30	20,585	686·17	21·1	23	27	21	19	26	12
1899	34	23,619	694·68	21·4	25	30	26	25	25	15
1900	34	23,649	695·56	21·4	26	32	21	26	26	16

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1896—1900: 25 % för kvällsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1890—1891: 65 timmar,
år 1892: 63 timmar,
åren 1893—1896: 65 timmar,
år 1897: 63 timmar,
åren 1898—1900: 65 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1890—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 37.

Örebro län,
Askers socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1897	102	62,940	617·06	16·3	20·1	19·0	15·7	19·0	11·2
1898	102	62,340	611·18	16·6	20·6	19·2	16·0	19·3	11·1
1899	100	69,893	698·93	17·0	20·3	19·2	16·7	20·7	12·0
1900	106	69,251	653·31	16·9	20·6	19·8	17·1	22·0	12·2

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

år 1897: 9,900 kronor,
» 1898: 10,140 »
åren 1899 och 1900: 10,460 kr. årligen.

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1897—1900: 50 % för söndagsarbete;
ingen förhöjning för kvälls- och nattarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1897—1900: 65 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

år 1897: kl. 5 e. m.
åren 1898—1900: kl. 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 38.

Vestmanlands län,
Norbergs socken.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
		Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner.		Timpenning i genomsnitt.				
År.	Hela antalet arbetare.	Sammanlagdt.	I genomsnitt per arbetare.	Smeder.	Plåtslagare.	Filare.	Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1890	20	10,674	533·70	24	—	24	21	14
1891	28	15,354	548·36	—	—	—	—	—
1892	31	17,505	564·68	—	—	—	—	—
1893	32	17,756	554·88	24	—	24	22	12
1894	34	18,480	543·53	25	22	23	23	13
1895	32	18,575	580·47	24	23	22	22	13
1896	39	21,190	543·33	24	26	23	22	13
1897	32	18,797	587·41	25	26	23	23	13
1898	33	21,510	651·82	27	26	25	25	14
1899	39	27,177	696·85	27	26	26	25	15
1900	43	29,766	692·23	28	26	26	26	17

Ordinarie arbetstid per vecka:

år 1890: 65 timmar,
» 1900: 57 ½ »

Arbetet har slutat på lördagar:

år 1890: kl. ½ 6 e. m.
» 1900: kl. 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

Falun. N:o 39.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	5. Plåtslagare.	6. Filare.	7. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	8. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1874	6	3,600	600·00	—	—	—	—	—
1875	8	4,100	512·50	—	—	—	—	14
1876	12	6,700	558·33	—	—	—	—	14
1877	16	7,956	497·25	—	—	—	—	14
1878	16	7,604	475·25	—	—	—	—	14
1879	18	7,702	427·89	20	—	20	—	14
1880	18	7,800	433·33	20	—	20	—	14
1881	21	8,100	385·71	20	—	20	—	15
1882	22	10,100	459·09	23	—	20	—	15
1883	23	12,075	525·00	23	—	20	—	15
1884	26	12,220	470·00	23	—	25	—	15
1885	29	15,690	541·03	25	—	25	—	15
1886	31	16,425	529·84	25	—	25	—	15
1887	31	16,728	539·61	25	—	25	—	18
1888	32	20,890	652·81	25	—	25	—	18
1889	34	21,867	643·15	25	—	25	25—20	18
1890	40	28,074	701·85	28	—	25	25—20	18
1891	48	28,089	585·19	28	—	25	25—20	18
1892	50	26,003	520·06	28	—	28—25	25—20	18
1893	45	24,238	538·62	28	—	28—25	28—22	18
1894	48	27,781	578·77	28	—	28—25	28—22	18
1895	42	30,066	715·86	28	—	28—25	28—22	18
1896	50	31,917	638·34	30	28	28—25	28—22	20
1897	58	36,500	629·31	30	28	28—25	28—22	20
1898	61	42,171	691·33	32	35	32—25	32—25	22
1899	62	45,801	738·73	32	35	32—25	32—25	22
1900	67	48,093	717·81	32	35	32—25	32—25	22

Sammanlagda värdet af naturaförmåner för arbetarne:

åren 1882—1889: 300 à 400 kronor årligen,
» 1890—1897: 500 à 600 » »
» 1898—1900: 1,500 » »

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1895—1897: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete,
» 1898—1900: 50 % » kvällsarbete,
100 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka;

åren 1874—1880: 69 timmar,
» 1881—1894: 68 »
åren 1895—1897: 64 timmar,
» 1898—1900: 57 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1874—1880: kl. 6 e. m.
» 1881—1897: kl. 5 e. m.
» 1898—1900: kl. 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 40.

Hedemora.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1887	14	5,000	357·14	20	25	25	20	20	25	16
1888	14	7,200	514·29	20	25	25	20	20	25	16
1889	16	8,200	512·50	20	25	25	20	20	25	16
1890	20	12,005	600·25	16	22	22	20	18	22	14
1891	23	13,383	581·87	16	22	22	20	18	22	14
1892	22	12,644	574·73	16	22	22	20	18	22	14
1893	20	12,153	607·65	17	22	22	20	18	22	14
1894	20	12,180	609·00	17	22	22	20	18	22	14
1895	27	18,170	672·96	20	25	25	20	20	25	16
1896	27	17,500	648·15	20	25	25	20	20	25	16
1897	27	18,420	682·22	20	25	25	20	20	25	16
1898	25	17,686	707·44	20	25	25	20	20	25	16
1899	25	17,411	696·44	20	25	25	20	20	25	16
1900	25	17,100	684·00	20	25	25	20	20	25	16

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1887—1900: 60 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1887—1900: kl. 6 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 41.

Gefle: Fabrik 2.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner.			Timpenning i genomsnitt.					
År.	Hela antalet arbetare.	Sammanlagdt.	I genomsnitt per arbetare.	Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	Gjutare.	Smeder.	Plåtslagare.	Filare.	Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1881	42	25,404	604·86	18·6	—	—	—	—	—	—
1882	45	27·221	604·91	18·6	—	—	—	—	—	—
1883	41	24,941	608·32	18·7	—	—	—	—	—	—
1884	60	34,728	578·80	18·0	—	—	—	—	—	—
1885	57	34,404	603·58	18·6	—	—	—	—	—	—
1886	51	30,314	594·39	18·3	—	—	—	—	—	—
1887	50	29,613	592·26	19 7	—	—	—	—	—	—
1888	47	29,764	633·28	21·1	—	—	—	—	—	—
1889	60	37,285	621·42	19·1	—	—	—	—	—	—
1890	75	46,822	624·29	19·2	—	—	—	—	—	—
1891	62	35,810	577·58	19·3	—	—	—	—	—	—
1892	61	36,480	598·03	19·9	—	—	—	—	—	—
1893	67	41,527	619·81	20·6	—	—	—	—	—	—
1894	54	34,380	636·67	21·2	—	—	—	—	—	—
1895	58	37,256	642·34	21·4	—	—	—	—	—	—
1896	73	47,847	655·44	21·9	—	—	—	—	—	—
1897	67	43,951	655·99	20·2	26	25	27	25	26	18
1898	83	55,109	663·96	20 4	26	25	27	25	26	18
1899	95	69,340	729·89	22·5	28	25	29	26	26	19
1900	105	75,249	716·66	23·9	30	25	30	26	30	20

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1899—1900: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete och söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1881—1886: 65 timmar,
» 1887—1888: 60 »
» 1889—1890: 65 »
åren 1891—1896: 60 timmar,
» 1897—1899: 65 »
år 1900: 60 timmar.

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1881—1897: kl. 5·30 e. m.
» 1898—1900: kl. 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 42.

Gefleborgs län,
Skogs socken.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Timpenning i genomsnitt. Smeder.	7. Timpenning i genomsnitt. Filare.	8. Timpenning i genomsnitt. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	9. Timpenning i genomsnitt. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1893	26	5,985	230·19	17	21	17	16	21	8
1894	40	15,521	388·03	19	22	19	19	22	8
1895	39	16,970	435·13	18	23	20	21	23	9
1896	80	25,920	324·00	18	23	21	21	23	9
1897	101	32,528	322·06	20	24	21	22	24	11
1898	95	34,290	360·95	24	25	23	25	25	11
1899	94	39,411	419·27	29	27	24	26	26	12
1900	90	30,026	333·62	28	30	25	27	26	14

Tilläggsprocent för öfvertidsarbete:

åren 1899—1900: 25 % för kvällsarbete,
50 % » nattarbete,
100 % » söndagsarbete.

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1893—1895: 65 timmar,
» 1896—1898: 70 »
år 1899: 60 timmar,
» 1900: 55 »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1893—1898: kl. 5·30 e. m.
» 1899—1900: kl. 2 e. m.

Bihang I. (Forts.) Löne- och arbetsförhållanden under åren 1874—1900.

N:o 43.

Östersund.

År.	1. Hela antalet arbetare.	2. Till arbetarne under året utbetalda arbetslöner. Sammanlagdt.	3. I genomsnitt per arbetare.	4. Timpenning i genomsnitt för samtliga arbetare.	5. Timpenning i genomsnitt. Gjutare.	6. Smeder.	7. Plåtslagare.	8. Filare.	9. Maskinarbetare (svarfvare, hyflare o. s. v.).	10. Handtlangare.
		kr.	kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.
1882	24	15,168	632·00	22·0	25	27	25	25	25	17
1883	28	18,264	652·29	22·0	25	32	25	27	27	18
1884	18	15,176	843·11	22·0	28	32	—	25	30	19
1885	19	14,619	769·42	24·0	27	30	—	26	30	19
1886	20	14,125	706·25	23·0	26	30	—	27	30	19
1887	14	9,421	672·93	24·0	30	30	—	27	30	19
1888	10	8,391	839·10	25·5	—	30	—	27	30	19
1889	13	11,868	912·92	25·0	—	30	—	30	30	17
1890	17	14,175	833·82	26·0	27	34	—	30	30	19
1891	19	14,620	769·47	26·0	27	35	—	30	30	20
1892	17	11,424	672·00	26·0	28	30	—	30	32	20
1893	16	8,598	537·38	25·0	28	28	—	30	30	20
1894	15	10,305	687·00	25·0	—	30	—	30	28	15
1895	18	13,566	753·67	25·0	—	30	—	30	28	15
1896	23	20,485	890·65	24·5	28	30	—	28	29	15
1897	31	21,212	684·26	24·0	30	30	—	30	29	20
1898	37	31,157	842·08	25·0	30	35	—	30	30	20
1899	45	37,400	831·11	25·0	32	37	—	32	32	20
1900	43	36,117	839·93	26·0	33	35	—	32	34	20

Ordinarie arbetstid per vecka:

åren 1882—1886: 65 timmar,
» 1887—1900: 59 ½ »

Arbetet har slutat på lördagar:

åren 1882—1900: kl. 6 e. m.

Bihang II. Verkstadsdrif-

(Användbara uppgifter, dock ej alltid fullständiga, hafva

A. Bygg-

1.	2.	3.	4	5.	6.	7.	8.
		Verkstadstomten med därå befintliga bygg-					
Verkstäder.	Antal fabriker.	Taxeringsvärde, kr.	Brandförsäkringsvärde, kr.	Verkstadstomtens areal, kvm.	Verkstadsbyggnader.		
					Antal.	Grundarea, kvm.	Golfyta, kvm.
I. Verkstäder med öfver 500 arbetare.							
Grupp A.	*2*	1,700,500	2,147,820	67,105	12	15,210	30,826
» B.	*1*	2,017,100	1,500,000	29,025	4	6,340	17,400
» D.	*1*	440,000	—	6,300	4	2,270	4,800
Summa	**4**	**4,157,600**	†)**3,647,820**	**102,430**	**20**	**23,820**	**53,026**
II. Verkstäder med 500—300 arbetare.							
Grupp D.	*1*	400,000	598,500	20,776	4	5,125	5,336
» E.	*2*	742,000	†)262,500	80,000	17	14,725	14,351
Summa	**3**	**1,142,000**	†)**861,000**	**100,776**	**21**	**19,850**	**19,687**
III. Verkstäder med 300—100 arbetare.							
Grupp A.	*4*	867,000	618,000	22,818	7	4,884	6,567
» C.	*2*	516,000	480,000	5,044	3	1,500	4,826
» D.	*1*	471,400	400,000	23,325	2	6,000	5,500
» E.	*16*	[3])2,122,000	2,339,960	[2])205,525	78	49,535	55,272
Summa	**23**	[3])**3,976,400**	**3,837,960**	[2])**256,712**	**90**	**61,919**	**72,165**
IV. Verkstäder med mindre än 100 arb.							
Grupp B.	*2*	376,300	[1])100,000	15,242	5	3,350	4,100
» C.	*3*	335,000	316,000	12,012	4	*)4,016	*)4,681
» D.	*10*	1,025,000	916,000	[2])32,228	22	12,699	14,564
» E.	*40*	[1])2,975,700	[1])2,678,583	[2])275,201	120	**)41,387	**)45,362
Summa	**55**	[1])**4,712,000**	[2])**4,010,583**	[4])**334,683**	**151**	***)**61,452**	***)**68,707**
Samtliga verkstäder.							
Grupp A.	*6*	2,567,500	2,765,820	89,923	19	20,094	37,393
» B.	*3*	2,393,400	[1])1,600,000	44,267	9	9,690	21,500
» C.	*5*	851,000	796,000	17,056	7	*)5,516	*)9,507
» D.	*13*	2,336,400	1,914,500	[2])82,629	32	26,094	30,200
» E.	*58*	[4])5,839,700	[1])5,281,043	[4])560,726	215	**)105,647	**)114,985
Tillsammans	**85**	[4])**13,988,000**	[2])**12,357,363**	[6])**794,601**	**282**	***)**167,041**	***)**213,585**

Användbar uppgift saknas från: [1]) 1 fabrik, [2]) 2 fabriker, [3]) 3 fabriker [4]) 4 fabriker, [6]) 6 fabriker.

*) 1 fabrik med 2 verkstadsbyggnader.

**) 3 fabriker med 13 verkstadsbyggnader.

***) 4 fabriker med 15 verkstadsbyggnader.

†) Vid en verkstad hafva byggnaderna ej varit brandförsäkrade.

ten under år 1900.

lämnats af 95 verkstäder, bland 106 undersökta.)

nader m. m.

9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
nader.		Verkstaden tillhöriga boningshus (inom eller utom verkstadsområdet), hvilka helt eller delvis äro upplåtna till bostäder åt personalen.											
Öfriga byggnader inom verkstadsområdet.						Antal lägenheter upplåtna åt arbetare.							
Magasinsbyggnader.	Kontorsbyggnader o. boningshus.	Antal hus.	Antal rum.	Antal kök.	Antal lägenheter.	På 3 el. flere rum o. kök.	2 rum o. kök.	2 rum o. del i kök.	2 rum utan kök.	1 rum o. kök.	1 rum o. del i kök.	1 rum utan kök.	1 kök utan rum.
5	2	33	76	43	51	2	3	—	—	29	—	7	—
8	2	2	4	4	4	—	—	—	—	4	—	—	—
3	1	7	64	21	26	—	—	—	—	13	—	1	—
16	**5**	**42**	**144**	**68**	**81**	**2**	**3**	—	—	**46**	—	**8**	—
11	7	7	39	11	21	—	1	—	—	8	—	10	—
14	1	55	208	165	201	1	5	—	—	154	—	36	4
25	**8**	**62**	**247**	**176**	**222**	**1**	**6**	—	—	**162**	—	**46**	**4**
3	5	5	103	43	82	—	1	—	—	18	—	2	—
2	1	2	2	2	2	—	—	—	—	2	—	—	—
2	1	14	65	48	48	—	—	—	—	40	—	—	—
60	29	135	603	376	525	12	23	—	1	279	—	145	48
67	**36**	**156**	**773**	**469**	**657**	**12**	**24**	—	**1**	**339**	—	**147**	**48**
9	13	13	81	52	64	—	4	—	—	42	—	11	—
5	—	3	20	5	4	—	2	—	—	—	—	—	—
20	7	37	219	115	157	2	12	—	—	91	—	42	—
100	76	139	552	325	381	3	51	3	—	238	—	48	4
134	**96**	**192**	**872**	**497**	**606**	**5**	**69**	**3**	—	**371**	—	**101**	**4**
8	7	38	179	86	133	2	4	—	—	47	—	9	—
17	15	15	85	56	68	—	4	—	—	46	—	11	—
7	1	5	22	7	6	—	2	—	—	2	—	—	—
36	16	65	387	195	252	2	13	—	—	152	—	53	—
174	106	329	1,363	866	1,107	16	79	3	1	671	—	229	56
242	**145**	**452**	**2,036**	**1,210**	**1,566**	**20**	**102**	**3**	**1**	**918**	—	**302**	**56**

Bihang II. (Forts.) Verkstads-

(Användbara uppgifter, dock ej alltid fullständiga, hafva

B. Arbets-

1.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
Verkstäder.	Antal fabrikor.	Motorer.												
		Vattenhjul och vattenturbiner.		Ångmaskiner.		Ångturbiner.		Gas-, petroleum- o. varmluftmaskiner.		Summa.		Hjälpmotorer.		
		Antal.	Styrka, hkr.	Antal.	Styrka, hkr.	Antal	Styrka, hkr.	Antal.	Styrka, hkr.	Antal.	Styrka, hkr.	Elektriska.	Luftkompressorer.	Ackumulatorer.
I. Verkstäder med öfver 500 arbetare.														
Grupp A.	2	3	150	4	455	1	30	—	—	8	635	87	—	—
» B.	1	—	—	3	550	1	5	1	5	5	560	32	—	1
» D.	1	5	265	1	36	—	—	—	—	6	301	4	—	—
Summa	4	8	415	8	1,041	2	35	1	5	19	1,496	123	—	1
II. Verkstäder med 500—300 arbetare.														
Grupp D.	1	—	—	1	90	—	—	—	—	1	90	—	—	—
» E.	2	9	330	1	50	—	—	—	—	10	380	53	5	1
Summa	3	9	330	2	140	—	—	—	—	11	470	53	5	1
III. Verkstäder med 300—100 arbetare.														
Grupp A.	4	2	360	3	232	3	70	2	122	10	784	127	—	2
» C.	2	—	—	2	120	—	—	—	—	2	120	8	—	—
» D.	3	—	—	1	56	3	140	3	63	7	259	11	—	—
» E.	17	28	485	18	644	1	20	1	7	48	1,156	31	2	1
Summa	26	30	845	24	1,052	7	230	6	192	67	2,319	177	2	3
IV. Verkstäder med mindre än 100 arbetare.														
Grupp B.	2	—	—	4	56	—	—	—	—	4	56	—	—	—
» C.	4	—	—	2	70	—	—	3	86	5	156	—	—	—
» D.	11	9	340	7	174	—	—	2	24	18	538	13	—	—
» E.	45	39	734	42	960	1	10	5	66	87	1,770	20	3	—
Summa	62	48	1,074	55	1,260	1	10	10	176	114	2,520	33	3	—
Samtliga verkstäder.														
Grupp A.	6	5	510	7	687	4	100	2	122	18	1.419	214	—	2
» B.	3	—	—	7	606	1	5	1	5	9	616	32	—	1
» C.	6	—	—	4	190	—	—	3	86	7	276	8	—	—
» D.	16	14	605	10	356	3	140	5	87	32	1,188	28	—	—
» E.	64	76	1,549	61	1,654	2	30	6	73	145	3,306	104	10	2
Tillsammans	95	95	2,664	89	3,493	10	275	17	373	211	6,805	386	10	5

[1]) Vid 1 af dessa fabriker hafva arbetsinventarierna ej varit brandförsäkrade.
[2]) » 2 » » » » » » » »

driften under år 1900.

lämnats af 95 verkstäder, bland 106 undersökta.)

inventarier.

37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.
Ugnar.								Hammare.				Smides-härdar.		Verktygs-maskiner för bearbetning af:		Nya maskiner anskaffade under år 1900.				Arbetsinventariernas brandförsäkringsvärde.	
											Däraf med uppgifven effekt.							Däraf i utlandet tillverkade.			
Kupol-	Vall-	Plåt-	Härd-	Metall-	Tork-	Andra.	Summa.	Antal fabriker.	Antal hammare.	Antal.	Effekt, kgm.	Enkla.	Dubbla.	Metall.	Trä.	Antal.	Värde, kr.	Antal.	Värde, kr.	Antal fabriker.	Inventariernas brandförsäkringsvärde, kr.
2	—	—	4	8	11	—	25	1	4	—	—	7	5	1,100	73	133	178,005	84	129,140	*1*	408,000
—	1	—	6	12	2	2	23	1	2	2	470	2	7	666	12	54	52,836	35	38,304	*1*	1,580,000
—	—	—	5	—	—	8	13	—	—	—	—	5	2	435	34	9	4,210	3	2.710	*1*	—
2	**1**	**—**	**15**	**20**	**13**	**10**	**61**	**2**	**6**	**2**	**470**	**14**	**14**	**2,201**	**119**	**196**	**235,051**	**122**	**170,154**	[1])**3**	**1,988,000**
—	—	—	1	—	—	—	1	1	2	2	203	—	8	359	8	56	73,332	30	46,180	*1*	831,100
2	—	—	3	1	2	—	8	1	3	3	362	5	23	189	14	23	323,409	14	306,266	[1])*2*	1,345,000
2	**—**	**—**	***4***	**1**	**2**	**—**	**9**	**2**	**5**	**5**	**565**	**5**	**31**	**548**	**22**	**79**	**396,741**	**44**	**352,446**	[1])**3**	**2,176,100**
—	—	—	3	3	3	1	10	—	—	—	—	4	6	564	15	59	45,996	8	19,344	*4*	852,200
—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	6	—	137	—	18	23 000	16	20,000	*2*	214,000
1	—	—	2	7	2	—	12	1	1	1	120	10	2	306	21	19	32,812	8	18,974	*3*	1,115,600
28	1	10	6	27	31	1	104	8	10	8	1.841	88	42	1,011	143	62	130,007	33	73,723	*16*	2,525,824
29	**1**	**10**	**12**	**37**	**36**	**2**	**127**	**9**	**11**	**9**	**1,961**	**108**	**50**	**2,018**	**179**	**158**	**231,815**	**65**	**132,041**	**25**	**4,707,624**
1	—	—	—	1	2	—	4	2	2	1	16	3	2	118	15	15	13,000	5	6,200	*1*	117,400
—	—	3	2	—	—	1	6	1	1	—	—	10	—	209	2	4	1,125	1	600	*4*	480,000
6	1	—	2	11	12	1	33	4	6	5	1,669	8	16	439	31	30	57,475	19	43,690	*11*	1,093,600
54	3	6	4	51	47	1	166	11	13	9	3,160	121	52	1,033	200	116	180,739	53	123,232	*40*	2,319,585
61	**4**	**9**	**8**	**63**	**61**	**3**	**209**	**18**	**22**	**15**	**4,845**	**142**	**70**	**1,799**	**248**	**165**	**252,339**	**78**	**173,722**	**56**	**4,010,585**
2	—	—	7	11	14	1	35	1	4	—	—	11	11	1,664	88	192	224,001	92	148,484	*5*	1,260,200
1	1	—	6	13	4	2	27	3	4	3	486	5	9	784	27	69	65,836	40	44,504	*2*	1,697,400
—	—	3	3	—	—	1	7	1	1	—	—	16	—	346	2	22	24,125	17	20,600	*6*	694,000
7	1	—	10	18	14	9	59	6	9	8	1,992	23	28	1,539	94	114	167,829	60	111,554	[1])*16*	3,040,300
84	4	16	13	79	80	2	278	20	26	20	5.363	214	117	2.233	357	201	634,155	100	503,221	[1])*58*	6,190,409
94	**6**	**19**	**39**	**121**	**112**	**15**	**406**	**31**	**44**	**31**	**7,841**	**269**	**165**	**6,566**	**568**	**598**	**1,115,946**	**309**	**828,363**	[2])**87**	**12,882,309**

Bihang II. (Forts.) Verkstads-

(Användbara uppgifter, dock ej alltid fullständiga, hafva

C. Förbrukade

1.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.
	Brännmaterial.							
Verkstäder.	Antal fabriker.	Stenkol, hl.	Koks, hl.	Trä-kol, hl.	Torf, hl.	Ved och träaffall, kbm.	Andra eller ej specificerade, kr.	Sammanlagdt värde, kr.
I. *Verkstäder med öfver 500 arbetare.*								
Grupp A.	*2*	23,275	6,900	2,860	—	552	—	66,004
» B.	*1*	23,750	9,750	350	150	100	—	65,500
» D.	*1*	4,984	4,817	4,544	—	157	—	22,825
Summa	**4**	**52,009**	**21,467**	**7,754**	**150**	**809**	—	**154,329**
II. *Verkstäder med 500—300 arbetare.*								
Grupp D.	*1*	15,325	1,095	1,310	—	219	—	34,730
» E.	*2*	22,320	3,376	44.427	4,665	200	—	[1]) 132,272
Summa	**3**	**37,645**	**4,471**	**45,737**	**4,665**	**419**	—	**167,002**
III. *Verkstäder med 300—100 arbetare.*								
Grupp A.	*4*	12,903	2,962	681	—	56	12,000	44,195
» C.	*1*	800	—	—	—	—	3,900	5,300
» D.	*3*	26,298	4,145	1,776	—	—	—	54,805
» E.	*17*	57,037	74,626	47,847	—	1,889	3,085	249,930
Summa	**25**	**97,038**	**81,733**	**50,304**	—	**1,945**	**18,985**	**354,230**
IV. *Verkstäder med mindre än 100 arbetare.*								
Grupp B.	*2*	9,907	2,436	362	150	57	—	24,239
» C.	*3*	4,665	130	551	—	—	710	8,645
» D.	*10*	16,863	9,765	2,871	—	531	—	47,462
» E.	*43*	53,032	72,502	24,790	1,840	5,264	5,000	256,960
Summa	**58**	**84,467**	**84,833**	**28,574**	**1,990**	**5,852**	**5,710**	**337,306**
Samtliga verkstäder.								
Grupp A.	*6*	36,178	9,862	3,541	—	608	12,000	110,199
» B.	*3*	33,657	12,186	712	300	157	—	89,739
» C.	*4*	5,465	130	551	—	—	4,610	13,945
» D.	*15*	63,470	19,822	10,501	—	907	-	159,822
» E.	*62*	132,389	150,504	117,064	6,505	7,353	8,085	639,162
Tillsammans	**90**	**271,159**	**192,504**	**132,369**	**6,805**	**9,025**	**24,695**	**1,012,867**

[1]) Detta uppgifna värde förefaller något för högt i förhållande till den uppgifna specifikationen.
[2]) Dessutom metall till ett uppgifvet *värde* af 17,000 kr.

driften under år 1900.

lämnats af 95 verkstäder, bland 106 undersökta.)

materialier.

67.	68.	69.	70.	71.	72.	73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.
			R å ä m n e n.								Sammanlagdt värde af förarbetade råämnen o. halffabrikater.	
			Smidesjärn, stål o. järnplåt.						Trä,			
Antal fabriker.	Gjutjärn och gjutstål, ton.	Däraf utländskt, ton.	Smidesjärn, ton.	Stål, ton.	Plåt, ton.	Utan närmare specif., ton.	Annan metall, ton.	Däraf koppar, ton.	a) med uppgifven kvantitet: kbm.	b) utan uppgifven kvant.: värde, kr.	Fabriker, antal.	Värde, kr.
2	818·9	564·4	257·3	200·9	707·9	—	466·66	200·92	1,125	—	2	2,528,127
1	1,445·0	—	101·2	20·9	93·2	—	222·70	178·80	3,800	—	1	1,964,000
1	7·5	—	0·9	249·4	1·4	—	2·15	0·22	—	1,040	1	190,145
4	**2,271·4**	**564·4**	**359·4**	**471·2**	**802·5**	**—**	**691·51**	**379·94**	**4,925**	**1,040**	**4**	**4,682,272**
1	20·3	—	5·9	1,200·0	10·0	—	[2]) 0·03	0·03	—	7,309	1	585,744
2	5,128·1	3,706·0	34·8	115·8	86·8	500·0	42·78	4·82	1,236	—	2	1,253,409
3	**5,148·4**	**3,706·0**	**40·7**	**1,315·8**	**96·8**	**500·0**	[2])**42·81**	**4·85**	**1,236**	**7,309**	**3**	**1,839,153**
4	259·7	—	163·5	24·0	51·5	6·0	166·56	41·46	77	5,860	4	841,163
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	258,285
3	783·5	310·5	33·2	190·3	39·6	54·1	47·92	28·41	673	—	3	408,645
16	7,832·7	4.327·1	1.599·8	429·1	1,257·1	225·0	122·09	61·24	2,880	14,501	17	2,095,414
23	**8,875·9**	**4,637·6**	**1,796·5**	**643·4**	**1,348·2**	**285·1**	**336·57**	**131·11**	**3,630**	**20,361**	**25**	**3,603,507**
1	114·9	87·0	11·0	0·2	4·7	—	4·15	1·64	84	—	2	83,340
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	132,000
9	1,295·7	805·4	172·1	100·3	21·3	68·6	48·96	15·21	384	3,000	10	431,825
40	7,366·9	5,117·2	931·7	35·8	573·1	725·9	60·50	29·97	2,249	—	40	1,548,066
50	**8,777·5**	**6,009·6**	**1,114·8**	**136·3**	**599·1**	**794·5**	**113·61**	**46·82**	**2,717**	**3,000**	**55**	**2,195,231**
6	1,078·6	564·4	420·8	224·9	759·4	6·0	633·22	242·38	1,202	5,860	6	3,369,290
2	1,559·9	87·0	112·2	21·1	97·9	—	226·85	180·44	3,884	—	3	2,047,340
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	390,285
14	2,107·0	1,115·9	212·1	1,740·0	72·3	122·7	[2])99·06	43·87	1,057	11,349	15	1,616,359
58	20,327·7	13,150·3	2,566·3	580·7	1,917·0	1,450·9	225·37	96·03	6,365	14,501	59	4,896,889
80	**25,073·2**	**14,917·6**	**3,311·4**	**2,566·7**	**2,846·6**	**1,579·6**	[2])**1,184·50**	**562·72**	**12,508**	**31,710**	**87**	**12,320,163**

Bihang II. (Forts.) Verkstads-

(Användbara uppgifter, dock ej alltid fullständiga, hafva

D. Allmänna omkostnader.

1.	80.	81.	82.	83.	84.
Verkstäder.	Antal fabriker.	Skatter		Försäkringspremier	
		till stat, kr.	till kommun, kr.	brand-, kr.	andra, kr.
I. *Verkstäder med öfver 500 arbetare.*					
Grupp A.	2	8,660	38,113	[1]1,892	2,415
» B.	1	25,363	119,716	13,264	8,285
» D.	1	—	—	—	—
Summa	**4**	**34,023**	**157,829**	[1]**15,156**	**10,700**
II. *Verkstäder med 500—300 arbetare.*					
Grupp D.	1	1,104	5,211	2,891	—
» E.	2	3,828	13,305	5,876	1,216
Summa	**3**	**4,932**	**18,516**	**8,767**	**1,216**
III. *Verkstäder med 300—100 arbetare.*					
Grupp A.	4	1,217	7,063	4,495	3,747
» C.	1	507	2,394	520	1,063
» D.	2	4,587	9,300	6,406	555
» E.	15	8,769	27,256	26,511	3,973
Summa	**22**	**15,080**	**46,013**	**37,932**	**9,338**
IV. *Verkstäder med mindre än 100 arbetare.*					
Grupp B.	1	254	1,200	727	248
» C.	3	592	2,684	1,838	417
» D.	11	3,756	11,380	7,412	2,627
» E.	40	10,684	28,836	24,422	5,100
Summa	**55**	**14,686**	**44,100**	**34,399**	**8,392**
Samtliga verkstäder.					
Grupp A.	6	9,877	45,176	[1]6,387	6,162
» B.	2	25,617	120,916	13,991	8,533
» C.	4	1,099	5,078	2,358	1.480
» D.	15	9,447	25,891	16,709	3,182
» E.	57	22,681	69,397	56,809	10,289
Tillsammans	**84**	**68,721**	**266,458**	[1]**96,254**	**29,646**

[1]) Uppgift saknas från 1 fabrik.

driften under år 1900.

lämnats af 95 verkstäder, bland 106 undersökta.)

E. Förvaltningspersonal.

85.	86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.
Antal fabriker.	Förvaltningspersonal vid 1901 års början.								Under år 1900 till förvaltningspersonalen utbetalade aflöningar.		
	Vid ritkontoret.	Vid räkenskapskontoret.	Öfververkmästare.	Underverkmästare.	Förrådsförvaltare.	Timskrifvare.	Annan.	Summa.	Antal fabriker.	Förvaltningspersonal.	Aflöningar, kr.
2	24	21	5	28	1	—	17	**96**	2	96	233,984
1	4	20	2	14	7	5	13	**65**	1	65	209,951
1	3	5	1	8	2	1	2	**22**	1	22	34,445
4	**31**	**46**	**8**	**50**	**10**	**6**	**32**	**183**	**4**	**183**	**478,380**
1	2	5	1	3	2	1	—	**14**	1	14	43,625
2	10	8	2	4	7	—	—	**31**	2	31	54,428
3	**12**	**13**	**3**	**7**	**9**	**1**	—	**45**	**3**	**45**	**98,053**
4	7	7	3	11	8	4	—	**40**	4	40	80,406
2	—	10	3	5	3	1	—	**22**	1	11	25,118
3	16	17	3	6	5	3	1	**51**	3	51	147,152
17	50	68	16	44	16	8	—	**202**	16	184	341,552
26	**73**	**102**	**25**	**66**	**32**	**16**	**1**	**315**	**24**	**286**	**594,228**
2	2	6	1	3	2	—	—	**14**	1	10	16,837
4	2	12	4	2	3	1	—	**24**	3	12	26,710
11	17	28	11	8	10	3	—	**77**	10	66	145,521
43	49	74	32	33	29	13	2	**232**	39	204	308,129
60	**70**	**120**	**48**	**46**	**44**	**17**	**2**	**347**	**53**	**292**	**497,197**
6	31	28	8	39	9	4	17	**136**	6	136	314,390
3	6	26	3	17	9	5	13	**79**	2	75	226,788
6	2	22	7	7	6	2	—	**46**	4	23	51,828
16	38	55	16	25	19	8	3	**164**	15	153	370,743
62	109	150	50	81	52	21	2	**465**	57	419	704,109
93	**186**	**281**	**84**	**169**	**95**	**40**	**35**	**890**	**84**	**806**	**1,667,858**

Bihang II. (Forts.) Verkstads-

(Användbara uppgifter, dock ej alltid fullständiga, hafva

F. Arbets-

1.	97.	98.	99.	100.	101.	102.	103.	104.	105.	106.	107.	108.
		Arbetspersonal vid 1901										
Verkstäder.	Antal fabriker.	Gjuteriarbetare.		Smidesarbetare.		Plåt- och kopparsl.		Maskinverkstadsarbetare (inkl. filare och rörarbetare).			Snickeriarbetare.	
		Hela antalet.	Däraf handtlangare.	Hela antalet.	Däraf handtlangare.	Hela antalet.	Däraf handtlangare.	Hela antalet.	Däraf filare o. rörarb.	Handtlangare.	Hela antalet.	Däraf handtlangare.
I. *Verkstäder med öfver 500 arbetare.*												
Grupp A	*2*	102	30	15	5	3	—	960	158	289	146	23
» B	*1*	43	14	25	10	71	19	476	129	—	28	1
» D	*1*	—	—	24	9	—	—	420	97	—	20	—
Summa	**4**	**145**	**44**	**64**	**24**	**74**	**19**	**1,856**	**384**	**289**	**194**	**24**
II. *Verkstäder med 500—300 arbetare.*												
Grupp D	*1*	—	—	12	6	6	1	276	104	1	7	—
» E	*2*	165	16	85	40	2	—	271	102	—	29	—
Summa	**3**	**165**	**16**	**97**	**46**	**8**	**1**	**547**	**206**	**1**	**36**	—
III. *Verkstäder med 300—100 arbetare.*												
Grupp A	*4*	7	3	23	12	—	—	407	118	1	41	3
» C	*2*	—	—	5	2	—	—	159	74	2	2	—
» D	*3*	36	14	23	11	3	—	258	103	11	13	1
» E	*17*	531	123	221	109	351	178	984	570	72	198	11
Summa	**26**	**574**	**140**	**272**	**134**	**354**	**178**	**1,808**	**865**	**86**	**254**	**15**
IV. *Verkstäder med mindre än 100 arb.*												
Grupp B	*2*	12	2	4	1	4	—	80	40	—	5	—
» C	*4*	—	—	6	2	—	—	131	58	—	4	—
» D	*11*	81	19	42	21	9	—	410	232	8	34	1
» E	*45*	537	122	221	86	218	79	876	513	41	202	5
Summa	**62**	**630**	**143**	**273**	**110**	**231**	**79**	**1,497**	**843**	**49**	**245**	**6**
Samtliga verkstäder.												
Grupp A	*6*	109	33	38	17	3	—	1,367	276	290	187	26
» B	*3*	55	16	29	11	75	19	556	169	—	33	1
» C	*6*	—	—	11	4	—	—	290	132	2	6	—
» D	*16*	117	33	101	47	18	1	1,364	536	20	74	2
» E	*64*	1,233	261	527	235	571	257	2,131	1,185	113	429	16
Tillsammans	**95**	**1,514**	**343**	**706**	**314**	**667**	**277**	**5,708**	**2,298**	**425**	**729**	**45**

[1]) Däraf 87 kvinnliga arbetare.
[2]) » 3 » »
[3]) » 90 » »

driften under år 1900.

lämnats af 95 verkstäder, bland 106 undersökta.)

personal.

109.	110.	111.	112.	113.	114.	115.	116.	117.	118.	119.	120.	121.	122.
års början.							Till arbetspersonalen under år 1900 utbetalade aflöningar.			Under år 1900 tillkomna och afgångna arbetare.			
Måleri-arbetare.		Maskinister och eldare.	Öfriga arbetare.		Summa arbetare.					Antal fabriker.	Antal arbetare		
Hela antalet.	Däraf handtlangare.		Hela antalet.	Däraf handtlangare.	Hela antalet.	Däraf handtlangare.	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Aflöningar kr.		anställda d. 1 jan. 1901.	tillkomna 1900.	afgångna 1900.
50	10	7	[1]) 460	—	1,743	357	2	1,743	1,902,052	2	1,743	274	220
24	—	6	219	2	892	46	1	892	1,340,583	1	892	166	61
—	—	6	42	—	512	9	1	512	621,362	1	512	48	108
74	**10**	**19**	[1])721	**2**	**3,147**	**412**	**4**	**3,147**	**3,863,997**	**4**	**3,147**	**488**	**389**
—	—	4	62	—	367	8	1	367	404,929	1	367	513	331
9	—	4	154	73	719	129	2	719	581,200	1	380	168	73
9	—	**8**	**216**	**73**	**1,086**	**137**	**3**	**1,086**	**986,129**	**2**	**747**	**681**	**404**
15	—	5	217	45	715	64	4	715	678,193	4	715	342	358
8	—	4	77	15	255	19	1	101	97,668	—	—	—	—
7	2	6	34	10	380	49	3	380	400,374	3	380	35	32
36	3	20	300	42	2,641	538	16	2,508	1,867,007	16	2,508	867	796
66	**5**	**35**	**628**	**112**	**3,991**	**670**	**24**	**3,704**	**3,043,242**	**23**	**3,603**	**1,244**	**1,186**
5	—	3	11	—	124	3	1	55	62,833	1	55	24	11
8	—	3	[2])37	2	189	4	4	189	194,841	4	189	43	51
10	1	10	48	17	644	67	10	614	602,713	10	590	107	185
26	1	33	210	55	2,323	389	41	2,056	1,590,720	35	1,711	445	501
49	**2**	**49**	[2])**306**	**74**	**3,280**	**463**	**56**	**2,914**	**2,451,107**	**50**	**2,545**	**619**	**748**
65	10	12	[1])677	45	2,458	421	6	2,458	2,580,245	6	2,458	616	578
29	—	9	230	2	1,016	49	2	947	1,403,416	2	947	190	72
16	—	7	[2])114	17	444	23	5	290	292,509	4	189	43	51
17	3	26	186	27	1,903	133	15	1,873	2,029,378	15	1,849	703	656
71	4	57	664	170	5.683	1,056	59	5,283	4,038.927	52	4,599	1,480	1,370
198	**17**	**111**	[3])1,871	**261**	**11,504**	**1,682**	**87**	**10,851**	**10.344.475**	**79**	**10,042**	**3,032**	**2,727**

ÖFVERSIKT

AF

DEN SVENSKA MEKANISKA VERKSTADS-INDUSTRIENS UTVECKLING OCH NUVARANDE LÄGE.

I inledningen har påpekats, hurusom det icke låter sig göra att med ledning af den officiella fabriksstatistikens uppgifter framlägga en fullständig och exakt redogörelse för den svenska mekaniska verkstadsindustriens uppkomst och utveckling sedan äldre tider. Under det att nämligen beträffande en del andra industrigrenar, såsom exempelvis textilindustrien, tobaksindustrien, glasindustrien m. fl., hvilka sorterade under de, för handläggande af vissa, industrien vidkommande ärenden, i midten af 1700-talet upprättade — och år 1846 indragna — hallrätterna, i dessas årliga berättelser till Kungl. Kommerskollegium föreligga fullständiga uppgifter rörande antalet fabriker och vid dem anställda arbetare, tillverkningsvärden m. m., äfvensom mer eller mindre specificerade upplysningar angående olika slag af fabrikernas tillverkningar, förefinnas inga som helst dylika uppgifter beträffande våra äldsta mekaniska verkstäder.

Att en dylik industri, om än hvad tillverkningens art beträffar af väsentligt olika natur mot våra nuvarande mekaniska verkstäders, förefunnits sedan århundraden tillbaka, torde vara allom bekant. Ända sedan den tid, då eldhandvapen kommo i bruk, har säkerligen en ganska betydande vapenfabrikation egt rum i vårt land, och särskildt under det århundrade, då Sverige var en af Europas förnämsta krigförande makter, bedrefs inom landet en omfattande tillverkning af blanka vapen, kanoner och gevär. Som emellertid dessa tillverkningar äfven under 1700- och början af 1800-talet hufvudsakligen egde rum vid järnverken eller vid andra, under hallrätt icke sorterande anläggningar, blefvo några »mekaniska verkstäder» icke upptagna uti vår äldre, officiella fabriksstatistik.

Såsom särskildt betydande såväl till produktionens mängd som arbetarnes antal kunna bland dessa äldre anläggningar nämnas

gevärsfaktorierna vid Eskilstuna, Örebro, Norrtelje, Jönköping och Arboga samt de på 1680-talet anlagda verkstäderna vid Husqvarna[1]) äfvensom kanon- och ammunitionsgjuterierna vid Finspong, Åker och Stafsjö m. fl. järnbruk.

Efter hand utvecklade sig äfven — likaledes i regel vid järnbruken — en redan mot slutet af 1700-talet ganska betydande tillverkning af redskap och verktyg. En från järnverken skild smidesindustri uppstod visserligen därjämte, särskildt i den på 1770-talet inrättade Eskilstuna fristad, men dessa tillverkningar voro hufvudsakligen att hänföra till järnmanufaktur.

Äfven de första gjuterierna anlades i regel vid järnverken, och vid flera af dessa inrättades med tiden jämväl mekaniska verkstäder.

Af de vid järnverk ej belägna gjuterierna grundades det första år 1769 vid Bergsund, hvilken anläggning allt sedan början af 1800-talet ock varit att räkna såsom en af våra förnämsta mekaniska verkstäder. Här förfärdigades år 1807 (af Owen) den första ångmaskinen, år 1808 det första valsverket och det första järnkuggade tröskverket i Sverige. Det är ock först från nämnda tid, sedan man börjat tillgodogöra sig ångkraften för praktiskt bruk, som uppkomsten af en mekanisk industri i modern mening daterar sig. År 1810 anlades Owens gjuteri och verkstad i Stockholm, i förstone med hufvudsaklig tillverkning af tröskverk; här byggdes år 1817 det första ångfartyget i Sverige, och under 1820-talet tillverkades vid denna verkstad samtliga maskiner till de 20 första svenska ångfartygen. Motala verkstad anlades år 1823 af Göta kanalbolag för tillverkning af ångfartyg, mudderverk och maskiner af alla slag. Helsingborgs gjuteri — sedermera äfven mekanisk verkstad — trädde i verksamhet redan år 1799.

Af senare tillkomna verkstäder, som under 1800-talets förra hälft voro i verksamhet, kunna nämnas, förutom de redan anförda, under 1830-talet: Alms och Malcolms, båda i Norrköping, det mekaniska faktoriet i Nyköping, Fellings maskinverkstad i Stockholm och Munktells verkstad i Eskilstuna; samt under 1840-talet: Jonsereds (anlagd år 1841) och Göteborgs mekaniska verk-

[1]) Husqvarna vapenfabrik och Carl Gustafs stads gevärsfaktori vid Eskilstuna (anlagdt år 1814) äro de enda nu kvarvarande gevärsfaktorierna i riket.

stad (anlagd 1843 af A. Keiller), V. Sjöbergs faktori (grundadt 1846) och Bolinders verkstad (anlagd 1845), båda i Stockholm. Från 1840-talet härleda sig äfven Kockums verkstad (anlagd 1841 i Malmö) och Trollhättans verkstad (anl. 1847). På 1850-talet tillkommo bland andra William Lindbergs verkstad i Stockholm, Lindholmens verkstad i Göteborg samt Lindahls och Runérs verkstad i Gefle.

De första järnångfartygen byggdes af Owen i början af 1840-talet, hvilken tillverkning sedermera närmast fullföljdes af Motala verkstad; den första lokomobilen och de första lokomotiven förfärdigades vid Munktells verkstad i Eskilstuna år 1854. Den inhemska tillverkningen af lokomotiv och rullande materiel tager dock egentlig fart först mot slutet af 1860-talet. Fabrikationen af landtbruksmaskiner och redskap i större skala börjar bedrifvas redan under 1850-talet, dock tills vidare hufvudsakligen af de med järnverk förenade verkstäder, som under 1840- och 1850-talen börjat träda i verksamhet (såsom exempelvis vid Öfverum, Ankarsrum, Hellefors, Näfveqvarn, Storebro m. fl.). Dessa sistnämnda tillverkningar blefvo emellertid först sent redovisade till den officiella fabriksstatistiken.

En sådan statistik, grundad på de af hallrätterna ingifna berättelserna, hade, som bekant torde vara, börjat utgifvas af Kommerskollegium redan för år 1829. Enligt hvad i det föregående blifvit omnämndt, afsågo emellertid hallrätternas årligen afgifna rapporter hufvudsakligen endast sådan fabriksdrift, som sedan gammalt hänförts under deras domvärjo, och nytillkomna industrier blefvo därför länge nog högst ofullständigt redovisade. Uti den första offentliggjorda, årliga fabriksberättelsen för år 1829 återfinnas sålunda endast 3 i städer belägna, från järnverk skilda gjuterier med sammanlagdt 146 arbetare och ett tillverkningsvärde för året af 116,000 kronor. År 1831 uppföras för första gången såsom särskild grupp 7 »mekaniska redskapsfabriker» med 123 arbetare och ett tillverkningsvärde af c:a 50,000 kronor, och från år 1832 upptages äfven tillverkningsvärdet (år 1832 c:a 180,000 kr.) för Motala mekaniska verkstad, hvilken icke lydde under hallrätt; arbetareantalet för denna sistnämnda verkstad anföres dock först från år 1863.

Redovisningen för de få under hallrätt hörande järngjuterierna fortgår i fabriksberättelsen endast under åren 1829—1835, hvarefter äfven dessa gjuterier från och med år 1836 öfverföras till bergsberättelsen för att där upptagas tillsammans med sådana gjuterier, hvilka voro upprättade vid järnverk. I fabriksberättelserna efter sagda år kvarstodo sålunda endast »mekaniska redskapsfabriker» — hvilken rubrik år 1852 utbyttes mot den senare använda »mekaniska verkstäder» — samt, särskildt för sig, Motala verkstad.

Sedan hallrätterna år 1846 upphört, öfverlåtes insamlandet af primäruppgifterna för den officiella fabriksstatistiken åt magistraterna samt sedermera, beträffande fabriksdriften på landsbygden, äfven åt länsstyrelserna. Först från och med år 1863 erhåller dock fabriksstatistiken en något fullständigare form. Ett flertal nya fabriker, äfven sådana på landsbygden, tillkomma nu, ehuru deras upptagande i fabriksstatistiken endast sker så småningom. Hvad särskildt beträffar redovisningen af de mekaniska verkstäderna, skedde den viktigaste förändringen först år 1874. I den mån ifrågavarande industri utvecklades, hade nämligen åter i fabriksberättelsen börjat upptagas sådant gjutgods, som framställdes vid de mekaniska verkstädernas gjuterier, under det att öfrig gjutgodstillverkning endast kom till synes i bergsberättelsen. Detta försvårade naturligtvis i hög grad en öfverblick af hela gjutgodstillverkningen i riket, och för att råda bot på detta mindre tillfredsställande förhållande, upptogos fr. o. m. år 1874 de egentliga gjuterierna »för tackjärns omsmältning» — äfven de vid järnverk belägna — i fabriksberättelsen, där rubriken »mekaniska verkstäder» nu utvidgades till att omfatta »gjuterier och mekaniska verkstäder». Uti de från och med sagda år meddelade uppgifterna för ifrågavarande fabriksklass ingå sålunda antalet af och tillverkningen vid samtliga i riket befintliga gjuterier för tackjärns omsmältning; däremot afser det redovisade arbetareantalet allt fortfarande och intill 1892 endast de vid mekaniska verkstäder och gjuterier, hvilka ej äro förenade med järnverk, anställde arbetarne, enär, till följd af bristande fördelning af de vid järnverken sysselsatta arbetarne efter verksamhetens art, de vid bergverksgjuterierna befintliga arbetarne icke samtidigt kunde öfverföras till fabriksberättelsen.

Uppmärksammas må vidare det redan i det föregående omnämnda förhållandet, att de vid järnbruken allt sedan 1840-talet uppväxande mekaniska verkstäderna icke i allmänhet blefvo redovisade till fabriksstatistiken, där de först så sent som under 1890-talet blefvo mera fullständigt upptagna. Däremot uppfördes tid efter annan i fabriksstatistiken nytillkomna specialverkstäder, af hvilka flertalet numera — i regel från år 1892 — sammanförts med de mekaniska verkstäderna under en gemensam rubrik. Bland dessa kunna nämnas: symaskinsfabriker (redovisade första gången år 1868), gevärsfabriker och kulsprutefabriker (redovisade första gången i medio af 1870-talet), sprutfabriker m. fl.

Af den mekaniska verkstadsindustrien närstående anläggningar finnas skeppsbyggerierna upptagna först från år 1872 samt äro redan från det första redovisningsåret uppförda särskildt för sig. Under denna fabriksklass redovisas emellertid utan särskild specificering den samfällda tillverkningen af såväl trä- som järnångfartyg; under tillverkningarne inbegripes äfven en ej obetydlig sådan af ångpannor och ångmaskiner för fartygens behof, under det att å andra sidan liknande tillverkningar äfven finnas redovisade af de mekaniska verkstäderna. Ett liknande förhållande eger jämväl rum med järnvägs- och spårvägsvagnsfabriker, hvilka intill år 1896 äro sammanförda med mekaniska verkstäder, men sedan nämnda år äro uppförda såsom särskild fabriksklass. Af specialfabrikerna för tillverkning af maskiner och apparater äro däremot flertalet allt fortfarande i fabriksberättelsen hänförda till mekaniska verkstäder. Bland undantagen från denna regel må särskildt nämnas fabrikerna för tillverkning af elektriska maskiner och apparater, som allt sedan sitt första framträdande — i medio af 1880-talet — redovisas särskildt för sig, samt velocipedfabrikerna, som i fabriksstatistiken alltid varit förlagda icke bland mekaniska verkstäder, utan bland järn- och stålvarufabriker.

Med år 1892 inträder emellertid ånyo en väsentlig förändring med afseende å gjuteriers och mekaniska verkstäders redovisning i fabriksstatistiken. Från bergsberättelsen öfverföres nämligen då all vid järnbruk försiggående tillverkning af icke blott gjutgods utan äfven järnmanufaktur till fabriksberättelsen, där under en gemensam rubrik sammanföras alla »gjuterier och mekaniska verk-

städer samt järn- och stålvarufabriker». Tillverkningarne specificeras visserligen, det sammanlagda antalet gjuterier och mekaniska verkstäder uppgifves särskildt för sig och likaså arbetareantalet vid mekaniska verkstäder och under järnverk ej hörande gjuterier, hvaremot under »järn- och stålvarufabriker» föras samtliga de arbetare, hvilka »varit sysselsatta med den tillverkning, som öfverflyttats från bergsberättelsen» — sålunda äfven gjutgodstillverkningen.

År 1896 inträder den officiella fabriksstatistiken åter i ett nytt utvecklingsskede, därvid de här afhandlade industrierna ånyo underkastas en omgruppering, i det att nämligen gjuterierna lösbrytas från mekaniska verkstäder och uppföras under en gemensam rubrik tillsammans med järn- och stålvarufabriker.

Härigenom är nu en mera detaljerad jämförelse mellan den mekaniska verkstadsindustriens utveckling under tiden före och efter år 1896 omöjliggjord. Till följd af den totala omgestaltning och reformering vår officiella fabriksstatistik undergick under 1890-talet — förnämligast genom primäruppgifternas infordrande enligt tidsenliga formulär samt dessas insändande i original till Kommerskollegium för detaljgranskning och bearbetning äfvensom genom en strängare kontroll för erhållande af uppgifter från en mängd industriella anläggningar, som förut icke blifvit redovisade — hafva emellertid uppgifterna i fabriksstatistiken efter denna tid vunnit en sådan grad af tillförlitlighet och fullständighet, att de äldre fabriksuppgifterna äfven af denna grund knappast lämpa sig för en jämförelse med de för de senare åren förefintliga. Såsom resultat af denna Kollegii ökade kontroll- och granskningsverksamhet kan här exempelvis anföras, att, såsom redan förut erinrats, ett flertal med järnverk förenade, delvis särdeles betydande mekaniska verkstäder först under 1890-talet upptagits i fabriksstatistiken äfvensom att de mekaniska verkstädernas gjutgodstillverkning för eget behof först från år 1896 i regel blifvit fullständigt redovisad.[1])

Af den ofvan lämnade redogörelsen för beskaffenheten och omfattningen af de upplysningar angående den svenska mekaniska verkstadsindustrien, som äro att hämta ur den officiella fabriks-

1) Den officiellt angifna kvantiteten för gjutgodstillverkningen visar sålunda en ökning från c:a 41 mill. kg år 1895 till 57 mill. kg år 1896.

statistiken, torde nogsamt framgå, att det måste medföra oöfverstigliga svårigheter att ernå en korrekt, på officiella källor grundad statistisk öfversikt af nämnda industris utveckling sedan äldre tider. De förnämsta hindren härvidlag äro, såsom den föregående framställningen tydligt torde hafva ådagalagt, *dels* de till den officiella statistiken afgifna uppgifternas betänkliga ofullständighet och otillförlitlighet under äldre tider och *dels* nämnda statistiks, till följd af olika uppfattningar om, hvilka industriella anläggningar vore att betrakta såsom mekaniska verkstäder, tid efter annan förändrade uppställning.

Under sådana förhållanden se vi oss nödsakade att här, med hänvisning till den ofvan meddelade, kortfattade redogörelsen för industriens uppkomst och första utveckling, inskränka oss till att meddela några tabellariska utdrag ur och sammanställningar af den officiella fabriksstatistikens uppgifter rörande de mekaniska verkstäderna och därmed besläktad industriell verksamhet. Därvid hafva, som synes, uppgifterna grupperats uti särskilda tidsperioder, för hvilkas olika redovisningsår siffrorna äro i stort sedt jämförbara, nämligen *dels* tiden före 1863, *dels* åren 1863—1874, *dels* åren 1874—1895 och *dels* slutligen perioden 1896—1902.

Under hänvisning till den ofvan lämnade framställningen anse vi oss emellertid böra anföra en uttrycklig reservation mot, att uppgifterna från olika tidsperioder utan vidare göras till föremål för jämförelser. Hvad särskildt beträffar uppgifterna för de senare åren, hvilka ju i och för sig äro korrekta, må uppmärksamheten för öfrigt fästas å det i fabriksstatistiken använda förfaringssättet att, då vid ett och samma etablissement bedrifvas mera olikartade tillverkningar, alltid räkna detsamma såsom två eller flere fabriker. Då nu, som bekant, de flesta af våra viktigare, egentliga mekaniska verkstäder äro förenade med gjuterier, har här alltid en dubbelräkning egt rum, hvilken utsträckts än ytterligare i sådana fall, då exempelvis tillverkning af fartyg, järnvägsvagnar o. d. förekommit vid en mekanisk verkstad. Det efter fabriksstatistiken återgifna antalet fabriker är sålunda högst väsentligt högre än det verkliga antalet fristående anläggningar. Uppmärksammas må äfven, att det vid redovisningen till fabriksstatistiken ofta nog inträffat, att vederbörande arbetsgifvare vid ett större etablissement

icke alltid varit i stånd att exakt fördela arbetarne på de olika afdelningarne (såsom gjuteriet, mekaniska verkstaden, manufakturafdelningen, vagnverkstaden eller varfvet). De uti ett par af de efterföljande tabellerna meddelade sifferuppgifterna rörande arbetarnes fördelning på vissa yrkesgrenar torde därför icke vara alldeles korrekta. Detsamma gäller ock af enahanda skäl den i tab. 4 meddelade specifikationen af motorer för olika yrkesgrenar.

Enligt hvad efterföljande tabell I gifver vid handen, uppgingo de till fabriksstatistiken redovisade mekaniska verkstäderna — eller »mekaniska redskapsfabriker», som de då ännu kallades — under femårsperioden 1836—1840 till 17 med ett genomsnittligt arbetareantal af 416 och ett tillverkningsvärde af 448,000 kr. årligen. Under de därefter närmast följande 5-årsperioderna eger en tämligen rask stegring rum — störst under perioden 1856—1860 — med afseende å såväl antalet verkstäder och vid dem sysselsatta arbetare som tillverkningarnes värde. Sålunda voro år 1861 redovisade 75 verkstäder med 3,839 arbetare och ett sammanlagdt tillverkningsvärde af nära 5 millioner kronor. Under hela denna period är Motala verkstad utan jämförelse den förnämsta. Ända till år 1840 har nämligen Motala verkstad ensam att uppvisa ett tillverkningsvärde som är större än samtliga öfriga verkstäders tillverkningsvärden tillsammantagna, och samma förhållande eger rum jämväl under 1840-talets senare hälft. Ännu år 1851 hade Motala verkstad ett tillverkningsvärde af c:a 720,000 kronor mot 636,000 kronors tillverkningsvärde för samtliga öfriga redovisade verkstäder.

De mekaniska verkstädernas tillverkningar specificeras år 1860 såsom bestående af: »järnångfartyg, ångmaskiner, ångpannor, järnvägs-, gas- och vattenledningsmateriel, finare och gröfre gjutgods, reparations- m. fl. arbeten af mångfaldig art.»

Från och med år 1863 föreligga, såsom i det föregående blifvit omnämndt, något fullständigare — ehuru långt ifrån uttömmande — uppgifter rörande de mekaniska verkstäderna i riket. De för nämnda år redovisade verkstäderna — jfr. tab. II — voro till antalet 95 med ett tillverkningsvärde af inemot 6 mill.

kronor och ett arbetareantal af 4,331 (hvaraf inemot 300 minderåriga). Främst i ordningen kommer fortfarande Motala verkstad med ett tillverkningsvärde af omkring 1 mill. kronor, hvarefter följa Göteborgs mekaniska verkstad med c:a 600,000 kronors och Bergsunds verkstad i Stockholm med något öfver ½ mill. kronors tillverkningsvärde. Fyra andra verkstäder i Stockholm hade samma år att uppvisa en tillverkning af sammanlagdt inemot 1 mill. kronors värde. Närmast följande år — 1864 — har tillverkningsvärdet (vid 104 redovisade verkstäder) stigit med öfver 1 mill. kronor, eller till 7,221,000 kronor, och år 1865 är det uppe i nära 8 mill. kronor samt arbetareantalet i nära 5,000.

Därefter följer någon tillbakagång uti såväl de redovisade verkstädernas antal (år 1867: 86) som arbetareantal (år 1868: 4,427) och tillverkningsvärde (år 1868: något öfver 7 mill. kronor). Under år 1869 samt 1870-talets första år inträder emellertid ett omslag till det bättre. Antalet redovisade verkstäder ökas till omkring 100, arbetareantalet stiger till öfver 5,000 år 1870, öfver 6,000 år 1871, närmar sig 8,000 år 1872 och 9,000 år 1873. Tillverkningsvärdet öfverskrider den för år 1865 redovisade siffran först år 1870, då det uppgår till öfver 9 mill. kronor, samt stiger därefter raskt, eller till närmare 11 mill. kronor år 1871, 16 mill. kronor år 1872 och 20 mill. kronor år 1873. Såsom bevis på industriens hastiga uppblomstring under perioden 1863—1873 kan jämväl anföras, att drifkraften samt antalet begagnade maskiner och redskap vid verkstäderna fördubblats (drifkraft beräknad i hästkrafter 702 samt antal begagnade maskiner och redskap 1,067 år 1863 mot resp. 1,379 och 2,361 år 1873). Af 8,923 redovisade mekaniska verkstadsarbetare år 1873 voro endast 657 eller något öfver 7½ % minderåriga.

Öfvergå vi därefter till att något närmare skärskåda uppgifterna i den här meddelade tab. III, så framgår af densamma, att den mekaniska verkstadsindustriens hastiga utveckling under 1870-talets första år jämväl fortgår under åren 1874 och 1875. Nu hafva visserligen tillkommit de till bergshandteringen hörande gjuterierna[1]),

[1]) Af den från år 1874 specificerade gjutgodstillverkningen komma ännu under åren 1874 och 1875 endast c:a 10 % eller i medeltal omkring 780,000 kronor på de under bergshandteringen icke hörande gjuterierna (jfr. dock sid. 452).

64 till antalet, hvarigenom antalet af samtliga i fabriksstatistiken redovisade gjuterier och mekaniska verkstäder stiger: år 1874 till 171, år 1875 till 187 och år 1876 till öfver 200, med sammanlagda tillverkningsvärden af 29·6 mill. kronor år 1874, 31·6 mill. kronor år 1875 och 29·7 mill. kronor år 1876. Med frånräknande af nyssnämnda gjuterier utgjorde dock öfriga gjuterier och mekaniska verkstäder 107 år 1874 och 126 år 1875 med öfver 11,000 arbetare samt tillverkningsvärden år 1874 af 23 mill. kronor och år 1875 af 25½ mill. kronor. För nämnda båda år utgör sålunda medeltalet arbetare per fabrik 95 och tillverkningsvärdet per fabrik 209,315 kronor samt per arbetare 2,200 kronor, hvilket sistnämnda medeltal är betydligt högre än motsvarande tal för föregående perioder. Under erinran om, att några mera vidtgående slutsatser icke kunna dragas af en jämförelse mellan de för olika år anförda, ofullständiga siffrorna, våga vi dock hålla före, att nyssnämnda uppgifter i hufvudsak äro riktiga. Hvad särskildt beträffar ökningen af tillverkningsvärdet per arbetare, är denna helt naturlig och torde förklaras af de goda konjunkturerna samt de vid denna tid införda förbättrade arbetsmetoder, en börjande större specialisering af arbetet och den samtidigt framträdande vidsträcktare användningen af arbetsbesparande maskiner.

Under senare hälften af 1870-talet inträder, såsom af tab. III framgår och i öfrigt torde vara allmänt bekant, en högst betydande tillbakagång i industriens utveckling. Beträffande de mekaniska verkstäderna och gjuterierna ökas visserligen deras antal allt fortfarande, men däremot sjunker tillverkningsvärdet och arbetareantalet från och med år 1876 år från år högst betydligt; sålunda nedgick — med bortseende fortfarande från bergverksgjuterierna — tillverkningsvärdet vid de mekaniska verkstäderna (inkl. deras gjuterier), hvilket år 1875, som nämndt, varit uppe i 25½ mill. kronor, under de närmaste åren samt belöpte sig endast till resp. 18·2, 16 och 18·8 mill. kronor under resp. åren 1878, 1879 och 1880. Arbetareantalet, som åren 1874 och 1875 var uppe i öfver 11,000 personer, nedgick samtidigt och var 9,174 år 1878, 8,755 år 1879 och 9,343 år 1880. Först under början af 1880-talet inträffar åter en afgjord uppblomstring. Redan år 1881 har ar-

Tab. I. Mekaniska verkstäder i riket åren 1836—1862.

Redovisade till den officiella fabriksstatistiken.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
År.	Samtliga redovisade verkstäder.			Däraf på Motala verkstad.	
	Antal verkst.	Antal arbetare. [1]	Tillverkningsvärde i medeltal kronor pr år.	Antal arbetare. [1]	Tillverkningsvärde i medeltal kronor pr år.
1836—40	17	416	448,300	155	272,300
1841—45	23	723	674,900	225	317,100
1846—50	20	942	1,074,200	300	573,200
1851—55	28	1,565	1,726,500	540	766,000
1856—60	52	2,939	4,340,300	730	1,177,600
1861	75	3,839	4,950,600	678	1,125,900
1862	77	3,599	5,042,900	719	1,145,900

[1] Antalet arbetare vid Motala verkstad enligt för 1882 års tullkommitté tillgängliga uppgifter.

Tab. II. Mekaniska verkstäder i riket åren 1863—1873.

Redovisade till den officiella fabriksstatistiken.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
År.	Antal verkstäder.	Tillverkningar, kr.	Drifkraft beräknad i hästkrafter.	Antal begagnade maskiner och redskap.	Antal arbetare.	Däraf minderåriga.
1863	95	5,928,271	702	1,067	4,331	291
1864	104	7,221,177	715	1,180	4,630	309
1865	97	7,926,453	791	1,511	4,927	336
1866	93	7,892,565	769	1,359	4,727	226
1867	86	7,474,434	954	1,242	4,502	243
1868	89	7,058,583	1,203	1,437	4,427	230
1869	96	7,820,049	1,109	1,523	4,794	272
1870	97	9,351,024	1,007	1,663	5,213	285
1871	101	10,916,743	1,152	1,678	6,238	416
1872	102	15,821,692	1,320	1,820	7,710	578
1873	96	19,717,773	1,379	2,361	8,923	657

Tab. III. Gjuterier och mekaniska verkstäder i riket under åren 1874—1895.

Redovisade till den officiella fabriksstatistiken.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Samtliga redovisade gjuterier och mekaniska verkstäder.					Mekaniska verkstäder och gjuterier (utom de under bergshandteringen hörande).				
Ar.	Antal verkstäder.	Tillverkningar, kr.	Däraf gjutgods, kr.	Drifkraft beräknad i hkr.	Antal begagnade maskiner och redskap.	Antal verkstäder.	Tillverkningar, kr.	Däraf gjutgods, kr.	Antal arbetare.	Däraf minderåriga.
1874	171	29,561,612	7,313,654	2,736	3,117	107	23,054,796	806,838	11,057	947
1875	187	31,619,934	6,870,011	3,090	3,560	126	25,506,249	756,326	11,014	872
1876	207	29,705,645	7,510,371	3,183	4,526	143	23,465,735	1,270,461	10,746	894
1877	229	25,969,017	5,747,294	3,104	3,732	162	21,242,505	1,020,782	10,539	722
1878	226	22,276,156	5,383,820	3,539	3,841	164	18,164,399	1,272,063	9,174	547
1879	229	18,804,460	3,704,040	3,440	3,946	165	16,002,166	901,746	8,755	518
1880	214	22,398,085	4,643,167	3,253	5,896	150	18,828,805	1,073.887	9,343	515
1881	227	27,161,784	6,649,512	3,630	4,370	162	22,291,659	1,779,387	11,640	824
1882	232	32,450,403	6,331,146	3,999	5,026	169	27,509,173	1,389,916	13,594	879
1883	238	34,493,859	7,082,698	4,224	4,878	175	29,191,303	1,780,142	14,558	1,099
1884	227	31,960,527	6,631,737	3,730	5,515	166	27,148,491	1,819,701	13,616	884
1885	230	29,366,056	6,092,502	4,041	6,022	168	25,291,706	2,018,152	13,527	803
1886	232	28,345,609	6,096,634	4,491	5,843	172	24,520,815	2,271,840	13,216	752
1887	224	24,415,604	5,543,314	3,921	5,394	142	20,521,012	1,648,722	11,677	559
1888	231	28,595,623	7,174,636	4,299	8,219	139	23,176,710	1,755,723	13,833	763
1889	233	35,993,396	7,359,218	4,793	8,877	144	30,032,876	1,398,698	17,325	1,107
1890	220	39,293,406	8,558,169	4,991	8,985	132	32,558,956	1,823,719	16,682	1,056
1891	262	33,262,671	8,696,370	5,968	9,591	174	26.547,921	1,981,620	17,007	1,133
1892	258	31,098,610	9,052,441	.	.	164	[1]22,046,169	.	15,136	958
1893	288	31,889,365	7,629,368	.	.	194	24,259,997	.	15,336	1,108
1894	274	35,496,620	7,680,222	.	.	184	27,816,398	.	16,313	1,171
1895	283	36,920,665	7,785,159	.	.	194	29,135,506	.	17,628	1,297

betareantalet öfverstigit motsvarande tal för år 1875 (år 1883 voro arbetarne 14,558) och åren 1882, 1883 och 1884 framstå med högre tillverkningssiffror än det synnerligen gynsamma året 1875. Från år 1885 synes en försämring hafva egt rum — år 1887 är tillverkningsvärdet åter nere i 20½ mill. kronor och arbetareantalet har sjunkit till 11,677 — men en förbättring inträder därefter åter, särskildt under åren 1889 och 1890, då arbetareantalet stiger

[1]) med fränräknande af gjutgods.

till c:a 17,000 och tillverkningsvärdet till 32½ millioner kronor (år 1890).

Under de därefter närmast följande åren vill det synas, som om industrien gått något tillbaka. Sålunda utgjorde antalet arbetare år 1892 endast 15,136 och är först år 1895 åter uppe i samma höjd som år 1889.

Antalet använda hästkrafter utgjorde vid samtliga redovisade gjuterier och mekaniska verkstäder inemot 6,000 år 1891 mot endast 2,700 år 1874; antalet begagnade maskiner och redskap hade samtidigt ökats från 3,100 år 1874 till 9,600 år 1891, d. v. s. mer än tredubblats.

I fabriksberättelsen för år 1885 redovisas för första gången en med den mekaniska verkstadsindustrien besläktad fabrikation, som sedermera raskt utvecklats, nämligen tillverkningen af elektriska maskiner och apparater — eller »elektromekaniska fabriker», som dessa anläggningar under de första åren kallas — hvarmed dock till en början sammanförts elektriska belysningsanstalter (t. o. m. år 1890) och glödlampfabriker (t. o. m. år 1895). År 1891 voro dessa fabriker redovisade till ett antal af 8, sammanlagdt sysselsättande 376 arbetare (104 minderåriga), och uppgick tillverkningarnes värde till 742,000 kronor. År 1895 hade de elektriska fabrikerna ökats till 11, deras arbetare till 867 (146 minderåriga) och värdet af deras sammanlagda tillverkningar till 1·7 mill. kronor. Fem år senare — år 1900 — vore fabrikerna 20, arbetarne 2,642 och tillverkningsvärdet 9 millioner kronor (jfr. här nedan).

I den mån den mekaniska verkstadsindustrien utvecklar sig till en verklig storindustri och fabrikationen allt mer börjar öfvergå till större och medelstora fabriker med ett dess större behof af driftkapital, framträder en allmännare öfverflyttning af verksamhetens bedrifvande från enskilda egare till kapitalstarkare bolag. Af uppgifterna till fabriksstatistiken framgår sålunda, att år 1863 endast 16 verkstäder — af 95 redovisade — egdes af bolag. Tio år senare, då de redovisade verkstädernas antal endast var 87, hade bolagens antal mera än fördubblats, och utgjorde 34. Enligt 1900 års fabriksstatistik egdes af 351 redovisade »mekaniska verkstäder» 200 af aktiebolag eller andra bolag.

Tab. IV. Mekaniska verkstäder och därmed besläktad industriell verksamhet

(*Enligt den officiella*

1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Antal arbetsställen.[1]	Af egarne voro aktiebolag eller andra bolag.		Tillverkningsvärde	
		Antal.	I proc. af hela antalet.	i kronor.	i kronor per arbetare.
År 1896.					
»Mekaniska verkstäder»	296	152	51·4	31.694,138	2,202·9
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	19	11	57·9	2,611,700	
Järnvägsvagnsfabriker	18	14	77·8	2,097,124	
Skeppsvarf	71	48	67·6	6,159,084	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	499	221	44·3	34,384,994	
Summa för året	**903**	**446**	**49·4**	**76,947,040**	**2,202·9**
År 1897.					
»Mekaniska verkstäder»	291	152	52·2	34,062,681	2,287·1
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	14	10	71·4	4,335,474	
Järnvägsvagnsfabriker	22	19	86·4	3,784,797	
Skeppsvarf	68	41	60·3	8,534,420	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	522	238	45·6	39.528,216	
Summa för året	**917**	**460**	**50·2**	**90,245,588**	**2,287·1**
År 1898.					
»Mekaniska verkstäder»	324	187	57.7	44,599,975	2,523·7
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	15	11	73·3	6,311,428	
Järnvägsvagnsfabriker	24	21	87·5	5,557,764	
Skeppsvarf	71	44	62·0	9,710,341	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	540	263	48·7	45,827.962	
Summa	**974**	**526**	**54·0**	**112,007,470**	**2,523·7**
År 1899.					
»Mekaniska verkstäder»	352	196	55·7	49,109,224	2,678·4
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	19	12	63·2	8,115,816	
Järnvägsvagnsfabriker	28	24	85·7	7,974,715	
Skeppsvarf	72	45	62·5	9,938,256	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	555	282	50·8	54,833,120	
Summa	**1,026**	**559**	**54·5**	**129,971,131**	**2,678·4**
År 1900.					
»Mekaniska verkstäder»	351	199	56·7	53,029,668	2,880·8
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	20	14	70·0	9,006.926	
Järnvägsvagnsfabriker	30	27	90·0	10,775,801	
Skeppsvarf	72	43	59·7	10.195,538	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	545	297	54·5	60,769.270	
Summa	**1,018**	**580**	**57·0**	**143,777,203**	**2,880·8**
År 1901.					
»Mekaniska verkstäder»	366	214	58·5	52,708,523	2,784·3
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	21	14	66·7	7,279,359	
Järnvägsvagnsfabriker	27	25	92·6	7,325,637	
Skeppsvarf	76	47	61·8	11,261,150	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	572	313	54·7	51,320,330	
Summa	**1,062**	**613**	**57·7**	**129,894,999**	**2,784·3**
År 1902.					
»Mekaniska verkstäder»	384	234	60·9	52,252,895	2,884·2
Fabriker för elektriska maskiner och apparater	23	17	73·9	7,907,313	
Järnvägsvagnsfabriker	25	23	92·0	6,498,442	
Skeppsvarf	76	49	64·5	13,198,029	
Gjuterier samt järn- och stålvarufabriker	575	330	57·4	53,196,720	
Summa	**1,083**	**653**	**60·3**	**133,053,399**	**2,884·2**

[1]) Jfr sid. 464. [2]) Fördelningen af arbetare och motorer å de olika fabriksklasserna har icke alltid kunnat fullständigt genomföras.

(inkl. gjuterier samt järn- och stålvarufabriker) i riket under åren 1896—1902.
fabriksstatistiken.)

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
Bevillningstaxerad inkomst		Antal arbetare.[2])	Däraf minderåriga.	Primära motorer med angifven styrka.[2])							
				Vattenmotorer.		Ångmaskiner.		Andra slag.		Summa.	
i kronor.	i proc. af tillverkningsvärdet.			Antal.	Hkr.	Antal.	Hkr.	Antal.	Hkr.	Antal.	Hkr.
5,335,579	6·9	16,239	1,386	188	2,733	215	3,605	20	147	423	6,485
		932	142	3	150	3	109	4	27	10	286
		218	16	—	—	—	—	—	—	—	—
		4,587	225	—	—	44	668	1	12	45	680
		12,954	2,134	337	8,870	97	2,234	28	139	462	11.243
5,335,579	**6·9**	**34,930**	**3,903**	**528**	**11,753**	**359**	**6,616**	**53**	**325**	**940**	**18,694**
6,704,638	7·4	16,850	1,466	193	4,090	248	4,240	21	138	462	8.468
		1,511	233	3	150	5	376	3	87	11	613
		501	32	—	—	3	90	—	—	3	90
		4.728	251	—	—	36	535	—	—	36	535
		15,869	2,623	289	8.343	112	2,541	37	273	438	11,157
6,704,638	**7·4**	**39,459**	**4,605**	**485**	**12,583**	**404**	**7,782**	**61**	**498**	**950**	**20,863**
8,732,138	7·8	19,190	1,717	219	4.857	233	4,988	31	284	483	10,129
		2,140	400	3	150	8	415	4	91	15	656
		577	17	—	--	4	140	—	—	4	140
		5,441	285	3	29	44	820	1	12	48	861
		17,035	2,880	307	9,138	112	2.943	51	377	470	12.458
8,732,138	**7·8**	**44,383**	**5,299**	**532**	**14,174**	**401**	**9,306**	**87**	**764**	**1,020**	**24,244**
10,629,014	8·2	20.715	1.854	217	4,313	258	6,219	45	373	520	10.905
		2,528	379	3	150	19	921	4	154	26	1,225
		952	32	—	--	6	245	—	—	6	245
		5,590	360	2	26	46	999	1	12	49	1,037
		18.740	3,146	331	10.834	122	3.534	52	404	505	14.772
10,629,014	**8·2**	**48,525**	**5,771**	**553**	**15,323**	**451**	**11,918**	**102**	**943**	**1,106**	**28,184**
11,840,842	8·2	20,681	1,798	209	3,658	252	6,980	66	585	527	11.223
		2,642	320	4	350	10	621	6	142	20	1,113
		2,380	158	2	76	15	1,216	1	3	18	1.295
		5,059	335	2	26	63	1.942	4	26	69	1,994
		19,146	3.324	357	12.051	106	3.889	63	547	526	16.487
11,840,842	**8·2**	**49,908**	**5,985**	**574**	**16.161**	**446**	**14,648**	**140**	**1,306**	**1,160**	**32,112**
10,628,482	8·2	19,797	1,803	204	3,641	263	8,678	57	468	524	12.787
		2,315	245	6	690	11	872	5	127	22	1,699
		1,953	131	—	—	12	1,268	2	20	14	1.288
		5,214	284	3	73	66	1,921	4	26	73	2,020
		17,374	3,008	354	13.538	111	4.077	73	592	538	18.207
10,628,482	**8·2**	**46,653**	**5,471**	**567**	**17,942**	**463**	**16,816**	**141**	**1,243**	**1,171**	**36.001**
9,421,174	7·1	19.533	1,669	199	3.996	257	8,439	65	517	521	12,952
		2,417	239	4	156	10	674	7	179	21	1.009
		1,672	122	—	—	14	1.763	2	20	16	1,783
		5,083	275	4	86	66	1,928	5	32	75	2,046
		17,427	3,147	356	13.946	108	3.686	72	606	536	18.238
9,421,174	**7·1**	**46,132**	**5,452**	**563**	**18,184**	**455**	**16,490**	**151**	**1,354**	**1,169**	**36,028**

Tab. V. Tillverkningar vid mekaniska verkstäder och därmed

Enligt den officiella

1.	2.	3.
	1896.	*1897.*
	V—ä—r—d—e	
Mekaniska verkstäder:		
Projektiler	339,483	267,133
Kanoner	293,650	254,900
Gevär och kulsprutor	992,238	925,882
Sprutor, brand- och trädgards-	210,265	174,805
Vagar	122,675	209,059
Ångpannor	1,723,538	1,703,876
Ångmaskiner: Lokomotiv	1,566,900	1,536,765
Lokomobiler	393,597	422,120
Andra	886,340	1,690,216
Andra motorer (gasmaskiner m. fl.)	516,944	784,080
Arbetsmaskiner och redskap för:		
1) Bearbetning af metaller	816,283	853,528
2) » » trä o. d.	1,310,270	1,878,715
3) Trämasse-, pappers- och dylika industrier	914,439	956,130
4) Läder- m. fl. industrier	5,198	64,220
5) Textilindustrien: Sy- och stickmaskiner	863,591	898,699
Andra	174,975	190,811
6) Sädeskvarns- m. fl. industrier	181,253	187,831
7) Socker m. fl. industrier	1,258,127	417,715
8) Jordbruket: För jordens beredning, plogar m. m.	590,402	783,774
För såning och skördande	1,210,087	1,223,230
Tröskverk o. dyl.	634,572	753,665
För skördens tillgodogörande	145,914	151,290
Mejerimaskiner och -redskap	4,675,314	5,210,289
Skyfflar, spadar, grepar och högafflar	532,176	522,693
Liar och andra ej spec. handredskap	290,281	312,453
9) Sten-, ler-, cement- och glasindustrier m. m.	420,984	487,500
10) Uppfordring etc. (lyftkranar, pumpar m. m.)	375,959	530,356
Diverse maskingods och reparationer	10,248,683	10,670,946
Summa för mek. verkstäder	**31,694,138**	**34,062,681**
Jernvägs- och spårvägsvagnar m. m.	2,097,124	3,784,797
Velocipedfabriker	531,860	1,398,142
Elektriska maskiner o. apparater (dynamos, telefoner, etc.)	2,611,700	4,335,474
Skeppsvarf och dockor	6,159,084	8,534,420
Gjutgodstillverkning [1])	10,320,107	11,838,677

[1]) Inkl. aduceradt gjutgods.

besläktad industriell verksamhet under åren 1896—1902.

fabriksstatistiken.

4.	5.	6.	7.	8.
1898.	*1899.*	*1900.*	*1901.*	*1902.*
K—r—o—n—o—r.				
379,924	441,777	1,326,987	1,294,784	1,211,769
747,950	641,560	1,408,480	2,227,520	1,839,285
1,021,326	1,246,449	1,400,463	1,409,942	1,417,406
237,833	292,566	438,951	297,873	254,593
149,993	237,430	388,527	373,004	401,780
2,101,510	1,998,388	2,138,896	1,724,566	1,839,286
2,566,575	2,774,295	3,254,200	4,475,731	4,248,835
455,261	529,634	704,500	747,950	848,347
2,711,369	3,199,953	3,301,891	2,686,431	2,442,615
670,453	966,897	1,077,897	1,261,905	1,403,302
1,236,512	1,398,293	1,440,260	612,638	703,725
1,965,287	2,395,193	2,477,759	1,754,234	1,692,434
1,710,229	1,230,805	1,122,097	1,405,497	1,356,393
76,846	54,814	36,824	17,976	50,358
897,940	948,000	923,500	851,459	789,090
194,108	172,592	205,675	182,167	189,617
142,205	210,723	204,402	311,324	297,258
320,741	466,837	479,290	688,980	465,953
882,499	1,097,775	796,638	789,632	1,150,909
1,322,883	1,398,932	1,198,219	1,332,676	1,658,243
932,959	921,535	993,492	1,160,528	1,169,947
199,403	124,588	171,315	155,713	107,459
6,556,651	7,717,838	8,019,693	8,886,292	9,444,976
496,568	624,818	601,360	498,495	567,932
343,362	372,261	331,922	268,995	278,129
840,172	681,613	880,586	629,371	667,842
644,266	922,398	751,860	916,730	798,006
14,795,150	16,041,260	16,953,984	15,746,110	14,957,406
44,599,975	**49,109,224**	**53,029,668**	**52,708,523**	**52,252,895**
5,557,764	7,974,715	10,775,801	7,325,637	6,498,442
2,545,813	3,120,726	1,764,025	1,864,200	1,872,540
6,311,428	8,115,816	9,006,926	7,279,359	7,907,313
9,710,341	9,938,256	10,195,538	11,261,150	13,198,029
13,147,409	15,660,685	16,094,682	13,451,015	13,320,423

Mera detaljerade och exakta statistiska upplysningar rörande den mekaniska verkstadsindustrien och därmed besläktad industriell verksamhet föreligga emellertid, som i det föregående blifvit påpekadt, först från och med år 1896, och äro de i den officiella fabriksberättelsen meddelade uppgifter därutinnan för åren 1896—1902 här sammanförda i tabellerna IV—VI. Uti tab. IV meddelas sålunda en öfversikt af antalet verk, vid hvilka de olika tillverkningarne bedrifvas, antal verk, som drifvas af bolag, tillverkningens värde och beloppet af den bevillningstaxerade inkomsten, antal arbetare samt antal använda motorer med uppgifven styrka, och äro alla dessa uppgifter för åren 1896—1902 anförda för hvar och en af de i fabriksstatistiken förekommande fabriksklasserna: 1) mekaniska verkstäder, 2) fabriker för tillverkning af elektriska maskiner och apparater, 3) järnvägs- och spårvägsvagnfabriker, 4) skeppsvarf och båtbyggerier äfvensom 5) gjuterier samt järn- och stålvarufabriker. Härvid må ännu en gång uppmärksamheten först och främst fästas å den i fabriksstatistiken förekommande dubbelräkningen med afseende å fabrikernas antal (jfr. sid. 453 här ofvan), hvadan sålunda de uti tab. IV kol. 2 meddelade sifferuppgifter *icke* angifva antalet fristående industriella anläggningar, utan endast upplysa om det antal verk, vid hvilka de olika industrigrenarne bedrifvas. Vidare må erinras därom, att de vare sig i samband med vanlig mekanisk verkstad eller fristående bedrifna skeppsvarfven för järnfartyg i fabriksstatistiken äro sammanförda med sådana för träfartyg och båtbyggerier, hvadan endast en del af de under gruppen skeppsvarf här anförda anläggningarne är att anse såsom en med den mekaniska verkstadsindustrien besläktad verksamhet. Redan i det föregående har ock påmints därom, att gjuterierna sedan år 1896 i fabriksstatistiken äro sammanförda med järn- och stålvarufabriker, och torde det nästan vara öfverflödigt att särskildt omnämna, hurusom naturligtvis flertalet af de under denna gemensamma grupp anförda verken äro järn- och stålvarufabriker utan vare sig gjuteri- eller maskintillverkning. Då manufakturfabrikerna sålunda icke kunnat särskiljas från gjuterierna, innehåller tab. IV i själfva verket en

öfversikt af hela den fabriksmässigt bedrifna järn- och stålvaruindustrien i riket.

På grund af den detaljerade specificering af tillverkningarnes olika slag, som fabriksstatistiken numera meddelar, har det däremot i tab. V varit möjligt att med frånskiljande af järnmanufakturvarorna redovisa gjutgodstillverkningen vid sidan af maskinverkstädernas tillverkningar. En liknande uppdelning af tillverkningarne vid skeppsvarf och båtbyggerier har emellertid icke låtit sig göra.

Slutligen må äfven erinras om den redan i det föregående gjorda reservationen mot, att mera detaljerade jämförelser anställas mellan de här meddelade tabellerna rörande de olika tidsperioderna (jfr. sid. 453 här ofvan).

Ett alldeles obestridligt vittnesbörd kan dock en dylik jämförelse gifva: att den mekaniska verkstadsindustrien under de år, som förflutit sedan år 1896, gjort storartade framsteg, hvartill den föregående tiden (med undantag möjligen, relativt sedt, af åren i början af 1870-talet) knappast torde kunna uppvisa ett motstycke. Väl är det sant, att de hastigt växande siffrorna i icke så alldeles oväsentlig mån få tillskrifvas den nära nog fullständiga omgestaltning, vår officiella fabriksstatistik sedan medio af 1890-talet undergått[1], och vi anse oss därför icke böra i siffror söka demonstrera utvecklingen *före och efter ofvan nämnda tidpunkt*; men obestridligt framgår dock, att särskildt under femårsperioden 1896—1900 vår mekaniska verkstadsindustri förts fram till en få år förut knappast anad omfattning.

Enbart gruppen »mekaniska verkstäder» i inskränkt bemärkelse, som år 1896 hade att uppvisa ett tillverkningsvärde af 31·7 mill. kr. — vid 296 anläggningar — är år 1898 uppe i 44·6 mill., år 1899 i 49·1 mill. och år 1900 i 53 mill. kronors tillverkningsvärde (vid 351 anläggningar). De elektriska apparat*fabrikerna voro år 1896 till antalet 19 (år 1900: 20) med en till*verkning, värderad till 2·6 mill. kronor, hvilken sedermera stegras till 4·3 mill. år 1897, till 6·3 mill. 1898, till 8·1 mill. år 1899 och till 9 mill. kr. år 1900. Ännu starkare är produktionens ökning vid järnvägs- och spårvägsvagnfabriker, eller från 2·1 mill.

[1] Jfr härvidlag sid. 452 i det föregående.

kronor år 1896 till 10·8 mill. kr. år 1900. Starka ökningar förete jämväl skeppsvarfven, som år 1896 tillverkade för 6·2 mill. kronor, år 1898 för 9·7 mill. kronor och år 1900 för 10·2 mill. kronor[1]) samt gjutgodstillverkningen, som steg från 10·3 mill. kronor år 1896 till 16·1 mill. kr. år 1900. Hastigast var dock stegringen för velocipedtillverkningen, som sexdubblats från år 1896, då den belöpte sig till 530,000 kr., till år 1899, då den gick upp till icke mindre än 3·1 mill. kr. (år 1898: 2·5 mill. kr.), en utveckling, som dock redan under år 1900 följdes af ett ganska hastigt bakslag. Velocipedfabrikationen nedgick nämligen sagda år till 1·8 mill. kronor, och under åren 1901 och 1902 var tillverkningsvärdet icke mera än ungefär 100,000 kr. högre.

Året 1900 betecknar emellertid för flera af de här afhandlade industrierna höjdpunkten af deras hittillsvarande utveckling. I själfva verket synes den hastiga uppblomstringen under 1800-talets sista decennium hafva gått något för raskt, att döma däraf att det bakslag, som redan år 1900 drabbade velocipedfabrikerna, vid det nya seklets ingång sträckte sig, om ock icke lika hårdt, äfven till åtskillig annan maskintillverkning. För de mekaniska verkstäderna (i inskränkt bemärkelse) som helhet betraktade är nedgången visserligen helt obetydlig, eller från 53 mill. kr. år 1900 till 52·7 mill. kr. år 1901 och 52·3 mill. kr. år 1902 i tillverkningsvärde. Den hufvudsakliga tillbakagången synes här hafva närmast drabbat verkstäder med mindre utbildad specialtillverkning — värdet af »diverse maskingods och reparationer» har nämligen nedgått från 17 mill. kr. år 1900 till 15·7 mill. kr. år 1901 och 15 mill. kr. år 1902 — äfvensom tillverkningen af vanliga ångmaskiner och ångpannor samt arbetsmaskiner för bearbetning af metaller och trä. En högst afsevärd minskning har ock inträdt i tillverkningen af järnvägs- och spårvägsvagnar, hvilken nedgått från 10·8 mill. kr. år 1900 till 7·3 mill. kr. år 1901 och 6·5 mill. kr. år 1902, samt af elektriska maskiner och apparater (från 9 mill. kr. år 1900 till 7·3 mill. kr. år 1901 och 7·9 mill. kr. år 1902). Jämväl gjutgodstillverkningen har åter sjunkit under de båda sista åren, nämligen från ett värde

[1]) Denna väsentligt ökade produktion af fartyg och rullande järnvägsmateriel är i främsta rummet att tillskrifva stora beställningar för statens behof.

af 16·1 mill. kr. år 1900 till 13·5 och 13·3 mill. kr. under resp. år 1901 och 1902.

Åtskilliga grenar hafva dock fortfarande att glädja sig åt en fortsättning af det under 1890-talet påbörjade uppsvinget. Sålunda hafva skeppsvarfvens tillverkningar stegrats år 1901 till 11·3 mill. kr. och år 1902 till 13·2 mill. kr. och produktionen af mejerimaskiner (separatorer o. d.), som ökats från 4·7 mill. kr. år 1896 till 8 mill. kr. år 1900, har under de båda därpå följande åren ytterligare vuxit, eller till 8·9 mill. kr. år 1901 och till 9·4 mill. kr. år 1902. Afsevärd är ock ökningen för lokomotivtillverkningen, nämligen från 3·3 mill. kr. år 1900 till 4·5 mill. kr. år 1901 (och 4·2 mill. kr. år 1902). I öfrigt kan antecknas en mer eller mindre ytterligare ökad tillverkning af kanoner, äfvensom af lokomobiler samt arbetsmaskiner och apparater för jordbruket eller dess binäringar.

I sammanhang med den hastiga ökningen af verkstädernas tillverkningsvärde har en motsvarande stegring egt rum uti deras bevillningstaxerade inkomst. För de mekaniska verkstäderna i inskränkt bemärkelse har sålunda den bevillningstaxerade inkomsten under åren 1896—1900 mera än fördubblats, i det att den ökats från 3·2 mill. kr. år 1896 till 7·2 mill. kr. år 1900, hvarefter den dock åter nedgått (år 1901 till 6·2 mill. kr. och år 1902 till 6·1 mill. kr.). För de elektriska maskinfabrikerna var den bevillningstaxerade inkomsten öfver fyra gånger högre år 1900 än år 1896, eller resp. 907,000 kr. och 214,000 kr.; år 1902 var den däremot endast 480,000 kronor.

I förhållande till tillverkningsvärdet har den bevillningstaxerade inkomsten för järn- och stålvaruindustrien i dess helhet varierat mellan 6·9 % (år 1896) och 8·2 % (åren 1899, 1900 och 1901. (År 1902 var motsvarande procenttal endast 7·1.) Tillverkningsvärdet per arbetare — likaledes för järnindustrien i dess helhet — utgjorde år 1896 c:a 2,200 kr., åren 1900 och 1902 däremot c:a 2,880 kr.

Arbetareantalet, som år 1896 uppgick till 16,239 för de mekaniska verkstäderna (i inskränkt bemärkelse), hade år 1898 öfverskridit 19,000 och var under åren 1899 och 1900 uppe i öfver 20,000, men har därefter sjunkit något under sistnämnda

siffra (år 1901: 19,797 och år 1902: 19,533). De elektriska maskinfabrikerna räknade år 1896 ett arbetareantal af 932, år 1897 af 1,511 och år 1898 af 2,140. Stegringen fortsattes naturligtvis äfven under de följande gynsamma åren (till 2,528 arbetare år 1899 och 2,642 år 1900). Den därefter inträdda minskningen i arbetarnes numerär är, enligt hvad tab. IV utvisar, tämligen obetydlig (år 1901 räknade ifrågavarande verkstäder 2,315 arbetare).

Med afseende å den för fabriksdriften använda drifkraften framgår af tab. IV, att motorernas *antal* under industriens här afhandlade uppblomstringsperiod visserligen ökats, ehuru ej i afsevärd mån, utan kommer den helt naturliga stegring, som äfven på denna punkt egt rum, på drifkraftens *styrka*. De använda motorernas antal hästkrafter visar sig nämligen för hela järn- och stålindustriens vidkommande vara nära nog dubbelt högre år 1902 — 36,000 hkr — mot år 1896 — 18,700 hkr. (För de mekaniska verkstäderna är motsvarande ökning: 6,485 hkr år 1896 mot 12,952 hkr år 1902, för elektriska maskinfabriker: 286 hkr år 1896 mot 1,000 hkr år 1902 o. s. v.).

Det redan tidigare anmärkta förhållandet, att allt flera af våra storindustriella företag öfvergå till att bedrifvas af aktiebolag, har äfven bekräftats af de till fabriksstatistiken afgifna uppgifterna för de senaste åren. Såsom af tab. IV framgår, innehades redan år 1896 icke mindre än 49·4 % af fabrikerna inom järn- och stålvarubranschen af aktiebolag eller andra bolag — 35 % af aktiebolag — men år 1902 hade motsvarande procenttal stigit till öfver 60 — 47 % af samtliga fabriker inom nämnda grupper egdes då af aktiebolag.

Hvad slutligen beträffar förekomsten af mekaniska verkstäder och därmed besläktad industriell verksamhet inom olika landsdelar, hafva därom redan meddelats upplysningar i den föregående framställningen. För fullständighetens skull har emellertid uti den efterföljande tab. VI sammanförts en öfversikt af de upplysningar, som i berörda afseende innehållas i den officiella fabriksstatistiken öfver järn- och stålvaruindustrien i dess helhet, därvid de olika fabriksgrenarna specificerats så långt den officiella statistikens uppställning sådant medgifvit. Såsom af tabellen framgår, är Stockholms stad — med omgifningar — hufvudorten för ifråga-

varande industrier. Af det sammanlagda tillverkningsvärdet för järn- och stålvaruindustrien i dess helhet — år 1902 133 mill. kr. — komma sålunda enbart på Stockholms stad öfver 28½ mill. kr., eller inemot 22 %; för de mekaniska verkstäderna i inskränkt bemärkelse är motsvarande procenttal öfver 24 samt för Stockholms stad *och* län öfver 31 (af skeppsvarfvens tillverkningsvärden komma 17·4 % — 2·3 mill. kr. — på Stockholms stad och 28 % — 3·7 mill. kr. — på Stockholms stad *och* län). Och hvad de elektriska maskinfabrikerna beträffar, äro af 23 i riket befintliga sådana, med ett tillverkningsvärde af 7·9 mill. kr., 12 med 6·2 mill. kr. tillverkningsvärde förlagda till hufvudstaden. Utom Stockholm är den elektriska maskinindustrien i nämnvärd mån företrädd endast i Vesterås, hvars verkstad har att uppvisa ett tillverkningsvärde öfverstigande 1 mill. kr., äfvensom genom ett par verkstäder på landsbygden i Kopparbergs, Göteborgs och Bohus' samt Stockholms län. De mekaniska verkstäderna af större betydelse äro för öfrigt till finnandes i Göteborg med omgifningar (tillverkningsvärde: 3·4 mill. kr. vid mekaniska verkstäder i inskränkt mening och 3·8 mill. kr. vid skeppsvarfven), Malmöhus län (tillverkningsvärde 3·2 mill. kr. för mekanisk industri, c:a 2 mill. kr. för fartyg och inemot 1½ mill. kr. för rullande järnvägsmateriel), Södermanlands län (4 mill. kr. mek. industri, däraf hälften i Eskilstuna), Östergötlands län (4·3 mill. kr. mek. industri), Elfsborgs och Örebro län (hvartdera 3·1 mill. kr. mek. industri), Jönköpings län (2·5 mill. kr. mek. industri) — inom de fyra sistnämnda länen äro verkstäderna hufvudsakligen förlagda till landsbygden — Vermlands län (2·7 mill. kr. mek. industri) o. s. v. Tillverkningen af järnvägs- och spårvägsvagnar egde år 1902 hufvudsakligen rum vid en verkstad i Kopparbergs län, hvars tillverkningsvärde uppgick till närmare 2 mill. kr. — c:a 30 % af hela fabrikationen af nämnda slag — hvarefter följde de två verkstäderna i Södertelge med ett sammanlagdt tillverkningsvärde af 869,000 kr., en verkstad i Stockholm (Atlas) med 657,000 kr., en verkstad i Malmö med 652,000 kr. och två verkstäder i Kristianstads län med inemot 600,000 kr. tillverkningsvärde. Bland skeppsvarf å andra orter än de ofvan nämnda förtjänar särskildt

Tab. VI. Mekaniska verkstäder och därmed besläktad industriell verksamhet å olika orter i riket år 1902.

(Enligt den officiella fabriksstatistiken.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Landsdelar.	»Mekaniska verkstäder.»			Elektriska maskinfabriker.			Järnv.- och spårvägsvagnfabriker.			Skeppsvarf.			Gjutorier samt järn- och ståltillverkning.		
	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	Tillverkningsvärde, i kronor.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.[1])	Tillverkningsvärde, i kronor.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.[1])	Tillverkningsvärde, i kronor.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.[1])	Tillverkningsvärde i kronor.	Antal arbetsställen.	Antal arbetare.	Tillverkningsvärde, i kronor.
Stockholms stad	29	3,265	12,675,709	12	1,565	6,169,748	1	200	656,825	6	1,271	2,293,748	58	1,586	6,766,324
Stockholms län: Södertelge	5	289	1,859,856	—	—	—	2	236	868,713	—	—	—	2	5	142,161
Öfriga städer[2])	3	48	151,519	1	—	6,060	—	—	—	1	30	26,000	6	180	375,030
Landsbygden	6	358	1,598,545	1	36	145,239	—	—	—	7	710	1,370,196	10	165	434,051
Upsala län: Städer	4	153	333,725	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	74	561,188
Landsbygden	8	75	218,805	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	305	293,010
Södermanlands län: Eskilstuna	7	678	2,028,265	1	—	20,984	—	—	—	1	—	67,398	51	1,764	4,089,942
Öfriga städer	5	39	138,480	1	3	2,632	—	—	—	—	—	—	10	162	348,969
Landsbygden	8	634	1,900,755	—	—	—	1	—	4,920	—	—	—	21	1,016	2,383,984
Östergötlands län: Norrköping	7	137	297,435	—	—	—	—	—	—	2	34	98,500	2	12	26,120
Öfriga orter	21	1,526	4,029,165	—	—	—	2	—	34,785	3	26	194,970	27	877	2,871,566
Jönköpings län: Jönköping	4	315	707,381	—	—	—	—	—	—	1	—	4,000	5	113	251,010
Öfriga orter	22	1,010	1,804,048	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	1,046	3,441,145
Kronobergs län	11	182	251,096	—	—	—	1	—	7,750	—	—	—	13	109	214,113
Kalmar län: Oskarshamn	2	206	399,228	—	—	—	—	—	—	2	23	43,091	1	8	9,057
Öfriga ortor	19	346	921,698	—	—	—	—	—	—	5	95	120,941	13	411	1,473,970
Gotlands län	2	60	124,646	—	—	—	1	—	7,175	1	6	3,500	2	11	22,858
Blekinge län	9	240	365,613	1	—	6,000	—	—	—	5	1,428	1,830,402	12	970	2,873,816
Kristianstads län: Kristianstad	2	316	147,800	—	—	—	1	—	383,960	1	—	100,000	3	31	65,585
Hessleholm	1	183	321,300	—	—	—	1	—	193,645	—	—	—	1	25	169,565
Öfriga ortor	9	159	337,330	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	54	104,026
Malmöhus län: Malmö	6	886	221,322	—	—	—	1	—	651,522	2	(4)	1,550,342	17	490	1,331,173
Lund	3	305	826,542	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	177	447,765
Landskrona	3	205	516,884	—	—	—	2	—	251,205	1	34	46,967	4	63	214,554
Helsingborg	4	196	476,763	—	—	—	1	—	107,400	1	110	342,700	7	92	178,411
Ystad	2	107	235,120	—	—	—	1	—	15,000	2	12	32,000	2	57	64,626
Trelleborg	2	78	262,960	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18	30,000
Eslöf	2	62	109,214	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	13	19,382
Landsbygden	11	208	506,702	—	—	—	2	200	413,700	2	25	59,500	10	157	491,465

Hallands län: Halmstad	2	90	247,640	—	—	—	—	—	—	1	16	30,000	2	13	38,050
Öfriga orter	3	45	48,160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	21	36,220
Göteborgs och Bohus län:															
Göteborg	9	462	1,702,430	1	17	68,300	—	—	—	3	145	217,848	16	352	916,932
Öfriga städer	2	34	66,809	—	—	—	—	—	—	1	6	13,726	1	1	9,600
Landsbygden	14	623	1,667,575	1	105	139,350	1	462	420,625	9	644	3,616,931	16	400	1,019,466
Elfsborgs län: Borås	3	81	159,800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	26	48,525
Åmål	1	251	411,340	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	11	18,000
Öfriga orter	7	1,091	2,498,427	—	—	—	1	—	301,000	5	198	234,285	14	839	2,258,173
Skaraborgs län: Skövde	1	85	261,193	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	89	210,621
Öfriga orter	12	228	425,549	—	—	—	1	—	8,064	1	90	119,400	14	137	234,665
Vermlands län: Karlstad	3	311	1,055,370	—	—	—	—	—	—	1	—	3,550	3	89	217,138
Arvika	1	94	675,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	9	28,007
Kristinehamn	3	174	198,226	—	—	—	1	—	131,255	—	—	—	3	56	116,803
Öfriga orter	10	294	811,094	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	1,415	4,892,089
Örebro län: Städer	6	137	198,790	—	—	—	1	—	21,600	—	—	—	7	45	94,295
Landsbygd	13	849	2,915,117	—	—	—	1	—	67,579	—	—	—	21	515	1,877,768
Vestmanlands län: Vesterås	3	114	184,516	1	527	1,030,000	—	—	—	—	—	—	2	73	144,000
Köping	1	135	279,918	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	55	193,215
Arboga	2	102	295,826	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	64	176,226
Sala	2	47	93,204	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	27	71,611
Landsbygden	7	155	521,475	—	—	—	—	—	—	1	21	27,506	16	714	2,042,905
Kopparbergs län: Städer	2	51	81,074	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	43	105,506
Landsbygd	12	264	1,179,302	2	164	307,000	1	550	1,918,700	—	—	—	16	849	2,880,236
Gefleborgs län: Gefle	6	385	743,891	—	—	—	—	—	—	2	111	207,824	11	340	951,573
Söderhamn	1	259	230,000	—	—	—	—	—	—	1	—	270,000	3	76	226,381
Öfriga orter	15	361	624,075	—	—	—	1	24	33,019	1	—	53,000	27	979	4,243,587
Vesternorrlands län: Hernösand	2	102	124,243	—	—	—	—	—	—	2	—	128,250	2	15	35,339
Sundsvall	5	95	153,518	1	—	12,000	—	—	—	1	13	22,000	3	44	79,030
Landsbygden	5	152	277,565	—	—	—	—	—	—	4	31	69,454	8	42	116,481
Jemtlands län	6	82	171,526	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	29	106,278
Vesterbottens »	5	80	104,119	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	41	82,958
Norrbottens »	3	84	79,357	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	27	35,181
Summa	**384**	**19,533**	**52,252,895**	**23**	**2,417**	**7,907,313**	**25**	**1,672**	**6,498,442**	**76**	**5,083**	**13,198,029**	**575**	**17,427**	**58,196,720**
Däraf i städer och köpingar	188	11,227	29,940,065	18	2,112	7,309,724	14	436	3,296,364	37	3,257	7,363,676	298	6,877	20,160,382
» på landsbygd	196	8,306	22,312,830	5	305	597,589	11	1,236	3,202,078	39	1,826	5,834,353	277	10,550	33,036,338

[1]) Delvis redovisade under annan af de här angifna fabriksklasserna. [2]) Inklusive köpingar.

att nämnas varfven i Blekinge län — förnämligast Flottans varf i Karlskrona — med tillverkningsvärden af inalles 1·8 mill. kr. år 1902. Af gjutgods samt järn- och stålmanufaktur har slutligen producerats: för 6·8 mill. kr. i Stockholms stad, för ungefär samma summa i Södermanlands län (däraf 4·1 mill. kr. i Eskilstuna), för 5·2 mill. kr. i Vermlands län (däraf 4·9 mill. kr. på landsbygden) och 5·4 mill. kr. i Gefleborgs län (däraf 4·2 mill. kr. på landsbygden), för 3·7 mill. kr. i Jönköpings län, för 3 mill. kr. i Kopparbergs län (däraf 2·9 mill. kr. på landsbygden), för 2½ à 3 mill. kr. i Östergötlands, Blekinge, Malmöhus och Vestmanlands län (i det sistnämnda för 2 mill. kr. på landsbygden), för 2 à 2½ mill. kr. i Elfsborgs samt Göteborgs och Bohus län, för närmare 2 mill. kr. i Örebro län o. s. v.

Med afseende å verkstädernas fördelning å städer och landsbygd framgår i öfrigt af tab. VI, att af de såsom mekaniska verkstäder redovisade anläggningarne ungefär hälften (188) voro till finnandes i städer och hälften (196) på landsbygden, hvaremot tillverkningsvärdet vid stadsverkstäderna var 7·6 mill. kronor högre (29·9 mill. kr.) än vid landtverkstäderna (22·3), hvilka sistnämndas arbetare ock voro väsentligt färre. Gjutgodstillverkning samt järn- och stålvarumanufaktur bedrefs vid 298 arbetsställen på landsbygden och 277 i städer, hvilka senares sammanlagda arbetareantal och tillverkningsvärden däremot inom sistnämnda branscher (10,550 arbetare och 33 mill. kr. tillverkningsvärde) var icke oväsentligt större än motsvarande tal för städernas (6,877 arbetare och 20·2 mill. kr. tillverkningsvärde). Af de 23 elektriska maskinfabrikerna voro 18 med 2,112 arbetare och 7·3 mill. kr. tillverkningsvärde belägna i stad, och endast 5 med 305 arbetare och 0·6 mill. kr. tillverkningsvärde på landet; järnvägs- och spårvägsvagnsfabrikationen bedrefs i 11 fall af 25 på landsbygden, i 14 fall i städer, med för båda kategorierna ungefär samma tillverkningsvärden,[1] och fartygsbyggnad förekom vid 39 skeppsvarf, belägna på landsbygden och vid 37 varf, belägna i stad.[2]

[1] Att observera är, att arbetarne vid järnvägs- och spårvägsvagnsfabrikerna samt för skeppsvarfven icke alltid blifvit fullständigt redovisade för dessa tillverkningsklasser, utan ingår en del af dem under »mekaniska verkstäders» arbetare.

[2] Jfr ock artikeln »Metall- och maskinindustrien» (af C. R. Ekstrand) i handboken Sveriges Land och Folk, sid. 789 ff. samt en uppsats om »De svenska mekaniska verkstädernas utveckling» (af J. H. G. Fredholm) i Teknisk Tidskrift år 1882.

Bihang IV. Veckoinkomst i genomsnitt för arbetare vid mekaniska verkstäder samt järn- och stålvarufabriker under åren 1860—1879.

(Enligt uppgifter, meddelade i 1882 års tullkommittés betänkande.)[1]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Veckoinkomst i genomsnitt för:					
År.	Gjutare.	Smeder.	Platslagare.	Filare o. svarfvare.	»Arbetare.»	Minderåriga.
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1860—64	13·80	13·80	—	13·80	10·20	5·40
1865—69	15·00	15·00	—	15·00	11·10	6·00
1870—74	18·00	18·00	—	16·80	13·50	6·90
1875—79	16·50	16·50	—	15·60	12·00	6·60
1879 maximum	24·00	24·00	20·00	20·00	18·00	9·00
» minimum	12·00	12·00	9·00	12·00	9·00	3·00
» medeltal	15·12	15·12	13·50	14·40	12·00	5·76

[1] Förestående löneuppgifter hafva för fullständighetens skull här återgifvits, ehuru desamma på grund af det sätt, hvarpå de åstadkommits (jfr »Tullkommitténs underdåniga betänkande af år 1882», del I, sid. 54), endast kunna lämna en tillnärmelsevis riktig antydan om löneförhållandena under de angifna tidsperioderna.